www.e-rara.ch

Novum Testamentum graece

La Rovière, Pierre de

Aureliae Allobrogum, 1609

Bibliothèque de Genève

Shelf Mark: To 2258

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-79190

www.e-rara.ch
Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Visual Library

Novum Testamentum Graecum

cum Vulgata interpretatione latina

Ariae Montani operâ recensitum

Genevae. CIↃ IↃC IX

Emphyt. Calmont 20 ass. 9 ans 1613

Le moigne

Ex libris B. Barré pbri Cam.or.

NOVVM

TESTAMENTVM GRAECE,

Cum vulgata interpretatione Latina Græci contextus lineis inserta. Quæ quidem interpretatio, quum à Græcarum dictionum interpretatione discedit, sensum, videlicet, magis quàm verba exprimens, in margine libri est collocata : atque alia, BEN. ARIÆ MONTANI HISPALENSIS operâ è verbo reddita, ac diuerso characterum genere distincta, in eius est substituta locum.

Editio postrema, multò quàm antehac emendatior.

Cum præfatione eiusdem BEN. ARIAE MONTANI, in qua sui huius operis rationem reddit, docetque quis ex eo fructus à sacræ paginæ studiosis percipi possit.

AVRELIAE ALLOBROGVM.
Excudebat Petrus de la Rouiere.

CIↃ. IↃ C. IX.
GENEVÆ.

A 2018/261

BENEDICT. ARIAE

Montani Hispalensis, in Noui Testamenti Græci Latinam interpretationem è verbo expressam, ad Christianum Lectorem Præfatio.

QVVM nihil in nobis sit, quod Christianæ Reip. jamdiu non consecrauerimus: meritò omnem studiorum, actionúmque nostrarum rationem, ad publicam vtilitatem semper referendam esse duximus. Cuius quidem rei præter officij nostri conscientiam, qua fruimur, Deum etiam ipsum testem appellamus: quem nihil omnino, quantumuis mentis humanæ tenebris obuolutum, & in deprauati hominum ingenij latebris delitescens, vnquam latere potest, & qui, non solùm eorum quæ aut dicta, aut facta sunt, verùm etiam eorum quæ in mentem hominibus veniunt, testis est & iudex. Quum verò ex sacrosancta eius doctrina didicerimus, nihil lucis nobis inesse, quod eius beneficio acceptum referre non debeamus: atque adeò, quum eius etiam præceptis moneamur, vt qua in re fratribus prodesse possumus, iisdem nostra ope & auxilio numquam desimus: vtique elaborandum est nobis, vt quod quisque donum à summo illo rerum omnium opifice acceperit, id & diligenter & fideliter cum cæteris communicet. Quod quidem in primis nobis semper fuit propositum. Pro enim, si qua in nobis est, doctrina

(quæ quidem quàm sit exigua ingenuè agnoscimus) Christianæ Reipub. vtilitati, propenso animo, ac totis, quod aiunt, viribus, nostris laboribus semper consultum esse voluimus. Qua in re non propriæ existimationis & honoris, verùm communis Christianorum vtilitatis rationem habuimus. Atque hac de causa non multum laborauimus ad quot & quàm magnos viros nostri labores peruenturi essent, sed an ex ijs aliquod emolumentum Christiani homines percipere possent. Hac enim in parte, neque huius neque illius gratiæ aut dignitati inseruientes, humilioribus æquè ac potentioribus, & tam iis qui indigent vt nutricum more mansum eis in os inferatur, quam iis quibus solidior cibus præbendus est, nos deuinctos esse agnoscimus, siquidem omni hominum generi abunde à nobis satis fieri cupimus. quocunque enim tempore, aut quacunque in re aliquid Christianis vtile à nobis præstari posse intelligemus, nullis neque laboribus neque vigiliis vnquã parcemus. Quum igitur nostram illam diligentiam (fatere, Lector, & concede, vt hoc vocabulo nostram illam operam nominemus) in veteri Testamento ex Hebraica veritate in Latinam linguam conuertendo (quæ interpretatio in illo sacrorum Bibliorum regio apparatu conspicitur) omnium eruditorum suffragio probatam esse conspiceremus: doctissimorum Theologorum sententia idem à nobis in Nouo Testamento præstandum esse intelleximus, nempe vt omnia ad Græci contextus phrasim expenderentur. Hac enim ratione pariter adiuuari possunt ij qui ex Græcis thesauris noua, atque ij qui ex Hebræis vetera proferre parant. Quamuis enim hac tempestate multò plures Theologos Græce quam He-

Hebraice doctos in Europa passim reperias: attamen nec etiam eorum exiguus est numerus qui neutram linguam tenent: qui quum videant harum linguarum cognitionem non sine magna difficultate acquiri posse, ne earum fructu omnino careant, vtriusque idiotismis (quos vocant) id est, loquendi proprietatibus libentes assuescere, eásque sibi familiares reddere percupiunt: vt hoc modo vtriusque idiomatis vim multò minori negotio consequantur. Sed vt tandem ad rem veniamus, vulgatam illam Noui Testamenti interpretationem, quam iam multis seculis, & etiamnum vtitur Romana Ecclesia, cæteris quæ hodierno die extant omnibus semper anteponendam duximus. Illa enim, sine dubio, & grauissima & purissima omnium est. Quum verò interdum orationis difficultas postulabat, vt ab ea recederetur: id ita à nobis est præstitum, vt non eam corrigamus, cæterisve postponamus, sed potiùs aliarum adiumento eam explicemus. Idque cùm in veteri Testamento faciendum esse duximus, tum verò maxime in nouo, in quo Græca in Latinam linguam maiori cum proprietate, quam e cæteris linguis, conuerti potuerunt. Nam hæc duo linguarum genera cognatione quadam & affinitate quo dammodo inter se coniunguntur. Accidit tamen interdum vt Græca phrasis nimium à Latini sermonis proprietate discedat. Tunc ita sententiæ rationem habuimus, vt Græca molliori & faciliori loquutione, prout res postulare videbatur, redderemus. Atque hac de causa multò facilius fore putauimus, vulgatam editionem in nouo Testamento ad verbum Græco contextui annectere, quam eam Hebraico inserere. Hebraici enim sermonis proprietatem plurimùm

à Latina loquutione distare palam est: Græci verò non item. Atque ideò qui in Hebraicis verbum pro verbo Latinè reddere studet, is necesse habet magnam copiam idiotismorum comparare. Alioqui Latinis, qui Hebraicè nesciunt, Latina obscuriora dabit, quàm si iisdem mera Hebraica offerret. Ea verò quæ ex Græcis de verbo reddunturᵉ, quamuis patùm aut nihil cum soluta oratione Latina habent commune, cum poëtica tamen loquutione non ineleganter subinde conueniunt. Quum igitur nullo maiori studio teneamur, quàm vt studiosorum vtilitati consulamus, & eorum studia, quantum per nos præstari potest, promoueamus, [illegible] vestris, quorum honestissimo desiderio non potuimus non satisfacere, hac etiam in parte morem geramus: ad eius [illegible] quem sumpsimus in examinanda veteris Testamenti interpretatione, à Sante Pagnino conscripta, in nouo etiam Testamento vulgatam editionem in studiosorum gratiam Græco contextui inseruimus, & Græcam phrasim Latinè ad verbum reddidimus. qui labor eruditis, vt opinor, non ingratus, rudioribus verò non solùm vtilis, verùm etiam necessarius erit. Qui enim ex fontibus vtriusque linguæ, Hebrææ scilicet & Græcæ, tantum haurire cupit quod ei satis sit ad sacræ scripturæ libros intelligendos, huc accedat. Poterit enim, si saltem mediocrem adhibeat diligentiam, intra decem menses, aut etiam citiùs, vtriusque sermonis Græci & Hebraici cognitionem haud exiguam consequi. His quoque accedit multorum locorum interpretatio, quæ vulgatę editioni addita ad sententię explicationem plurimùm confert. Itaque nostram noui Testamenti Latinam interpretationem inter Græci contextus lineas describendam curauimus, vt quælibet dictio Latina

suæ

suæ Græcæ subscriptæ responderet. Quum verò vulgata non à sententia quidem (id enim nusquam ferè accidit) sed à dictionum Græcarum proprietate recedit, eâ suis charactéribus, hoc est, Romanis, in margine collocatâ, nostram interpretationem ad verbum redditam, Italicis characteribus, in illius locum substituimus, ita vt integram vulgatam reliquerimus, & Græca de verbo expresserimus. Præterea, vt linguæ Græcæ tironibus adiumento essemus, & eos molesto labore subleuaremus, difficiliora themata verborum Græcorum à nobis in margine adnotata sunt. Quũ verò tanto oneri nostros humeros impares esse cognoscamus, atque ideò ipsi nobis de nostra industria non tantum polliceamur, quin interdum minùs apte aut concinnè quam par fuit aliquid nos enunciasse fateamur: tuum certè erit, Lector, nostris laboribus ita fauere, vt æquum te iudicem hac in parte præbeas. neque enim laudem, cuius nunquam fuimus cupidi, nobis tribui, sed veniam concedi postulamus, si qua in re omnibus non satisfecerimus. Neque etiam dubitamus, quin hic quædam fortassis occurrant, ex quibus aliquis primo aspectu offensionem accipere possit: atque ideò aliqua de totius nostræ interpretationis ratione hoc loco subiicere non pigebit, quibus institutum nostrum aperiemus, & eorum quæ à nobis, hoc potiùs modo quàm illo, prolata sunt, rationem simul reddemus. Ac primùm quidem nobis propositum non fuit vulgatam ac veterem editionem corrigere, aut emendare: eam enim, vt suprà diximus, cæteris omnibus semper præferendam duximus, si modò integra illa quidem & incorrupta haberi possit: sed nostrum fuit institutum Græcam phrasim quàm aptissimè exprimere. Præterea hoc quoque, candide Lector, te admonitum volu-

mus, occurrere interdum verba aliqua, quæ non solùm tempore, ac modo, verum etiam voce ipsa in nostra hac interpretatione mutata sunt. Quod quidem ad alterutrum ex duabus hisce rationibus, aut ad maiorem, scilicet, veteris editionis explicationem, aut ad supplementum sententiæ in Græca lectione obseruatæ referri volumus. Sæpe enim accidit, vnius Græci vocabuli vim nõ posse vna altera Latina dictione proprie explicari, sed duas, aũt etiam plures dictiones Latinas ad exprimendam Græcæ illius vocis proprietatem requiri. Id quum occurrit, vetus illa editio vnicam vocẽ Latinam adhibet, quæ vnicam illam Græcam reddat: nos verò quum videamus id non satis commode fieri, neque vnica illa dictione Latina Græcum illud vnicum vocabulum explicari, aliud apponimus, quod quidem coniunctum cum eo quod habetur ex vulgata in margine, planiorem omnino, ac faciliorem reddit sensum. Exempli gratia: Legitur apud Paulum ad Ephes. 4.19. ἀπηλγηκότες, quod vetus interpres vertit, *desperantes*, idque rectissimè: nos verò adiecimus, *dedolentes*: vtrumque enim si attentiùs consideretur, verbi Græci naturam & vim explicat: vt ex doctorum virorum conscriptis in D. Paulum commentariis apertiùs cognosci poterit. Quædam verò Græca verba consultò reliquimus, qualia sunt illa, *Presbiter*, *diaconus*, atque his similia; non quidem quòd ea sint dilucidiora iis quę leguntur in veteri editione, sed vt doceamus indoctos & imperitos calumniatores, huiusmodi voces à sacrosancta Romana Ecclesia non temere, vt ipsi volunt, fuisse vsurpatas, nimirum quę in sactis libris frequentes occurrant. Interdum etiam quędam mutauimus, non quod ea meliùs à nobis

bis reddi posse existimaremus, sed vt nobis semper similes essemus in reddendis vbique ad verbum Græcis dictionibus. Ex qua vertendi similitudine & constantia, explicatio Lectoribus ex multorum locorum collatione facilior erit. Verbi gratia, licet hæc dictio προσευχὴ *orationem* etiam significet, & ideò vetus interpres, cui satis est textus Græci sententiam reddere, interdum *preces*, interdum *orationem* reddat: nos, nostri instituti seruandi gratia, vbique *preces* vertimus. Quod quidem obseruauimus etiam in verbis *Auctoritas* & *Potestas*, atque in aliis cõpluribus. Nonnunquam etiam, vt quædam dilucidiùs distinguerentur & explicarentur, nonnulla mutauimus, quæ alioqui non ita apte & commode explicari posse videbantur: exempli causa δύναμις Latine reddi solet, *virtus*: nos *efficacitatem* vertimus: non quòd *virtus* significet aliquid distinctum aut diuersum ab *efficacitate*: sed quia dictio hæc *virtus* Latine enunciata, respondet duabus his vocibus Græcis δύναμις & ἀρετὴ, quarum dictionum significationes nihil habent inter se cõmune, sed earum altera plane quid diuersum ab altera sonat. quoties igitur δύναμιν reperimus, *efficacitatem* vel *efficientiam* vertimus. *Potentia* enim Latine aliud est. Illud etiam quenquam latere nolumus, nos, vt verbi Græci veram & germanam significationem ac ἐνεργείαν redderemus, coactos interdum fuisse nouis & fictis vocabulis vti (quæ licentia nobis, vt opinor, concedenda est) vt illud ad Philipp. 3, 4. πεποίθησιν, quod *confisibilitatem* vertimus, id est, arrogantiæ & confidentiæ materiam, vt discrimen constitueremus inter πεποίθησιν, & confidentiam: hæc enim vitium est, & apud Latinos plerunque in malam partem

sumitur: & ab hac Apostolus erat omnino alienus. Articulos Græcos Latinis pronominib. aliquádo expressimus, népe quum aliquid significanter indicant. Atque hac etiam in parte, vt in cęteris quas commemorauimus, veterem interpretem sequuti sumus. Is enim, prout res postulare videbatur, eodem modo articulos reddidit; vt 2. Petr. 2, 22. τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, habet, *Illud veri prouerbij*. In iis verò locis, in quibus sententia etat alioqui per se clara & euidens, articuli interpretationem omisimus. Illud autem omnibus Græcæ linguæ peritis notum nos etiam constanter asserimus, nempe articulorum vsum vnam ex potissimis & significantissimis linguæ Græcæ partibus esse: adeò vt Latinus sermo eorum proprietatem non dicam imitari, sed ne vix quidem vllis verbis assequi queat. Ac multo etiam minus illam temporum in coniugationibus verborum vbertatem, & præsertim illum participiorum leporem; & admirabilem quandam vim Aoristorum & Futurorum. Facti enim alicuius præteriti Participia propriè reddi nequeunt, nisi cum verborum ambage, & impropria quadam translatione, quæ plerumque Græcam phrasim labefactat. Quod quum sæpiùs animaduerteret vetus interpres; ea tempora, si modò id per Latini sermonis rationem licebat, aliis Latinis verbis reddidit, sin minùs, omissis verbis Græcæ loquutionis, eius sententiam Latinè expressit: ita vt sæpius eius interpretatio, non ad verbum, sed ad sententiam accipienda sit. At verò quum à nobis id negotij susceptum esset, vt & Latine, & quàm aptissimè omnia ad Græcæ loquutionis proprietatem expenderentur, Græca Participia Latinis expressimus, vt hac ratione verbum verbo, & modus modo responderet. Cuius verò tempotis illa Participia sint, satis admonuimus, quum vulgatæ editionis verba, quæ id demon-

demonstrant, in margine collocauimus. Pleraque sunt alia, ac penè infinita, quæ ex lingua Græca minùs feliciter in Latinam conuerti possunt, si quidem pondus ac vis Græcæ dictionis reddenda sit. Quam ob rem quod sacræ Scripturæ studiosis de discenda Hebraica lingua, saltem quod ad intelligendas temporum ac modorum varietates ac proprietates satis sit, consilium damus; idem in Græcis quoque capiendum admonemus, & studiosos omnes vt id faciant, quantum possimus, hortamur. Certò enim affirmamus nunquam fore, vt ipsos huius laboris pœniteat. Neque ad eam rem nostros labores inutiles fore credimus. Nec dubitamus quin piis viris, ac veræ disciplinæ cupidis, quorum consilio nos & hortatu tot & tantos in hoc opere labores consumpsimus, nostrum hoc consilium valdè probetur. Quòd si ea quæ in re tam ardua & difficili præstitimus, longè inferiora sunt ijs quæ Christianae Reip. exhibere cuperemus, tuum erit, Lector, tuis studiis & diligentia ea quæ à nobis requiri poterunt, duplici ratione compensare: quarum altera est, vt huius linguæ cognitionem ita tibi compares, vt nostra diligentia ampliùs non egeas. Altera, vt veterem editionem cum Græcis exemplaribus ita conferas, vt ex vtriusque diligenti & accurata collatione sacræ Scripturæ sensum, & Spiritus sancti, à quo hæc sunt profecta, mentem & sententiam tandem assequare. Speramus verò nos, si modò nostris votis annuat Deus, cuius gloriæ & honori tantùm inseruire cupimus, aliquid edituros, quod, hac potissimum in parte, omnibus studiosis, atque adeò toti Reip. Christianæ plurimum adiumenti afferre poterit: siquidem nihil nobis est antiquius, quàm vt Deo, & Ecclesiæ, in qua nati & educati sumus, debita pietatis officia, quantum

tum possumus, præstemus. Ea verò mente non sumus, vt nostra hæc Latina interpretatio separata à Græco contextu, in cuius gratiam à nobis elaborata est, ab aliquo vnquam excudatur: quum hoc à multis grauissimis & doctissimis viris, qui in vertendis sacræ Scripturæ libris extremam manum imposuerunt, feliciter præstitum sit, in quorum laboribus cuiuis acquiescendum esse existimamus. id verò maxime quum vulgatæ editionis vsum, vt supra diximus, omni hominum generi vtilissimum & commodissimum esse judicemus. Vale in Christo. Datum Antverpiæ, Kal. Augusti.

LIBRORVM NOVI TESTAMENTI SERIES.

Euangelium secundùm Matthæum. C. xxviii.
Secundùm Marcum. C. xvi.
Secundùm Lucam. C. xxiiii.
Secundùm Ioannem. C. xxi.
Acta Apostolorum. C. xxviii.
Pauli epistolæ,
Ad Romanos. C. xvi.
Ad Corinthios I. C. xvi.
Ad Corinthios II. C. xiii.
Ad Galatas. C. vi.
Ad Ephesios. C. vi.
Ad Philippenses. C. iiii.
Ad Colossenses. C. iiii.
Ad Thessalonicenses I. C. v.
Ad Thessalonicenses II. C. iii.
Ad Timotheum I. C. vi.
Ad Timotheum II. C. iiii.
Ad Titum. C. iii.
Ad Philemonem. C. i.
Ad Hebræos. C. xiii.
Epistolæ Catholicæ,
Iacobi. C. v.
Petri I. C. v.
Petri II. C. iii.
Ioannis I. C. v.
Ioannis II. C. i.
Ioannis III. C. i.
Iudæ. C. i.
Apocalipsis Ioannis. C. xxi.

S. IESV CHRISTI EVANGELII LATINA INTERPRETATIO,

QVAM AD GRAECI IDIOmatis rationem expendebat Ben. Arias Montanus Hispalensis.

Euangelium secundùm Matthæum.

CAPVT PRIMVM.

LIBER generationis Iesu Chri- ΒΙΒΛΟΣ γενέσεως ἰησοῦ χρί-
sti, filij Dauid, filij Abraham. στου, υἱοῦ δαβιδ, υἱοῦ ἀβρααμ.
Abraham genuit Isaac. Isaac ἀβρααμ ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ. ἰσαὰκ
autem genuit Iacob. Iacob autē δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ
genuit Iudam & fra- ἐγέννησε τὸν ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελ-
tres eius. Iudas autem genuit Phares, & Zaram de φοὺς αὐτοῦ. ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν φαρὲς, καὶ τὸν ζαρὰ ἐκ τῆς
Thamar. Phares autem genuit Esron. Esron autem genuit Θάμαρ. φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν ἑσρώμ. ἑσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν
Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem ἀράμ. ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμιναδάβ. ἀμιναδὰβ δὲ

genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon.
3 ἐγέννησε τὸν ναασσών. ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν σαλμων.
Salmon autem genuit Booz de Rachab. Booz autem ge-
σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν βοὸζ ἐκ τῆ ῥαχάβ. βοὸζ δὲ ἐγέν- 5
nuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Iesse.
νησε τὸν ὼβὴδ ἐκ τῆς ῥούθ. ὼβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεσσαί.
Iesse autem genuit Dauid regem. Dauid autem rex
ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν δαβὶδ τὸν βασιλέα. δαβὶδ ὁ βασι- 6
‖ ex quæ fuit genuit Salomonem ex ‖ Vriæ. Salomon autē
λεὺς ἐγέννησε τὸν σολομῶντα ἐκ τῆς τοῦ οὐρίου. σολομὼν δὲ 7
genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abia autē
ἐγέννησε τὸν ῥοβοάμ. ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιά. ἀβιὰ δὲ
genuit Asa. Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat
ἐγέννησε τὸν ἀσά. ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσαφάτ. ἰωσαφὰτ 8
autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam.
δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωράμ. ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ὀζίαν.
Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit
ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωάθαμ. ἰωὰθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν 9
Achaz. Achaz autem genuit Ezeciam. Ezecias autem ge-
ἀχάζ. ἀχὰζ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐζεκίαν. ἐζεκίας δὲ ἐγέν- 10
nuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon
νησε τὸν μανασσῆ. μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμών. ἀμὼν
autem genuit Iosiam. Iosias autem genuit Iechoniam
δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσίαν. ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν 11
& fratres eius, in transmigratione Babylonis. ‖ Post
‖ Et post ἐπὶ τῶν ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆ μετοικεσίας βαβυλῶνος. μετὰ 12
autem transmigrationem Babylonis, Iechonias genuit Salathiel.
δὲ τὴν μετοικεσίαν βαβυλῶνος, ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν σαλαθιήλ.
Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autem ge-
σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν ζοροβαβέλ. ζοροβάβελ δὲ ἐγέν- 13
nuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim
νησε τὸν ἀβιούδ. ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιακείμ. ἐλιακεὶμ
autem genuit Azor. Azor autem genuit Sadoc.
δὲ ἐγέννησε τὸν ἀζώρ. ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν σαδώκ. 14
Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud.
σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀχείμ. ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιούδ.
Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit
ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλεάζαρ. ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν 15
Matthan. Matthan autem genuit Iacob. Iacob autem
ματθάν. ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ 16
genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus,
ἐγέννησε τὸν ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ἰησοῦς,
‖ qui vocatur Christus. Omnes itaque generationes ab Abraham
‖ Post dictus ὁ λεγόμενος χριστός. πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ ἀβραὰμ 17
vsque ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid vsque ad trans-
ἕως δαβίδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ δαβὶδ ἕως τῆ με-
τοικε-

migrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & à transmigratione Babylonis vsque ad Christum, generationes quatuordecim.

τοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες. καὶ ἀπὸ τ μετοικεσίας βαβυλῶνος ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες.

‖ Christi autem

18 ¶ Τοῦ δὲ ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γένησις οὕτως ἦν· μνηστευθείσης γὰρ τ μητρὸς αὐτοῦ μαρίας τῷ ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου.

*Ait Iesu Christi generatio sic erat: ℣ Desponsata enim maire eius Maria Ioseph, *ante conuenire ipsos, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto.

℣ Desponsata enim ‖ Cùm esset desponsata mater eius Maria * antequàm conuenirent.

19 ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν δειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρᾳ ἀπολῦσαι αὐτήν.

Ioseph autem vir eius, ℣ iustus existens, & ‖ non volens eam exemplum facere, voluit occultè dimittere eam.

℣ iustus existens, & ‖ cùm esset iustus noluit eam traducere.

20 ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ᾽ ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ, λέγων, Ἰωσὴφ υἱὸς δαυὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν μαριὰμ τ γυναῖκά σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου.

Hæc autem eo cogitante, ecce angelus Domini * per somnium apparuit ei, dicens, Ioseph fili Dauid, * ne timeas accipere Mariam coniugem tuam. ‖ Natum in ea ℣ genitum, de Spiritu est sancto.

* per somnium * in somnis

* ne timeas * noli timere

‖ Natum in ea ℣ genitum ‖ quod enim ℣ natum est

21 τέξεται δὲ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.

Pariet autem filium: & vocabis nomen eius, Iesum. Ipse enim * saluabit populum suum à peccatis eorum.

* saluabit * saluum faciet

22 τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος.

(Hoc autem totum factum est ut adimpleretur ‖ dictum ℣ à Domino per Prophetam, dicentem:

‖ quod ℣ est

23 ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμμανουὴλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, μεθ᾽ ἡμῶν ὁ θεός.

Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel: quod est interpretatum, Nobiscum Deus.)

* Exurgens

24 *Ἐγερθεὶς δὲ ὁ ἰωσὴφ ἀπὸ τ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου· καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.

*Excitatus autem Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei angelus Domini: & accepit coniugem suam.

25 καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν.

Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum: & vocauit nomen eius Iesum.

CAP. II. β.

*Ait Iesu nato In Bethlehem Iudæ, in die

1 Τοῦ δὲ ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν βηθλεὲμ τ ἰουδαίας, ἐν ἡμέ-

* Cùm ergo natus esset Iesus

‖ Oriente venerunt
ρ qui
* est

bus Herodis regis, ecce Magi ab ‖ *Orientibus* accesserunt
ραις ἡρῴδ(ου) τ(οῦ) βασιλέως, ἰδ(οὺ) μάγοι ἀπ(ὸ) ἀνατολῶν παρεγένοντο
in Hierosolymam, Dicentes: Vbi est ρ natus * rex
εἰς ἱεροσόλυμα, λέγοντες, ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τ(ῶν) 2
Iudæorum? vidimus enim eius stellam in Oriente, & venimus
ἰουδαίων; εἴδομεν γ(ὰρ) αὐτ(οῦ) τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν
adorare eum. Audiens autem Herodes rex, turbatus
προσκυνῆσαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς, ἐτα- 3
est, & omnis Hierosolyma cum illo. Et congregans
ράχθη, καὶ πᾶσα ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ. καὶ συναγαγὼν 4
omnes principes Sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur
πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο
ab eis vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Beth-
παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ἐν βηθ- 5
lehem Iudæ. sic enim scriptum est per Prophetam:
λεεμ τ(ῆς) ἰουδαίας· οὕτω γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου.
* principibus
Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in * *duci-*
καὶ σὺ βηθλεεμ γῆ ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγε- 6
bus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat
μόσιν ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ
‖ vocatis Magis, diligenter didicit
populum meum Israel. Tunc Herodes clàm ‖ *vocans*
τὸν λαόν μου τὸν ἰσραήλ. τότε ἡρῴδης λάθρα καλέσας τοὺς 7
ρ quæ apparuit eis
Magos, perquisiuit ab eis tempus *apparentis* stellæ ρ.
μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τ(οῦ) φαινομένου ἀστέρος.
* Ite, & interrogate
Et mittens eos in Bethlehem, dixit: * *Euntes* diligen- 8
καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς βηθλεέμ, εἶπε, πορευθέντες ἀκρι-
‖ &
ter *explorate* de puero: ‖ *cùm autem* inueneritis, renuntiate
βῶς ἐξετάσατε περὶ τ(οῦ) παιδίου· ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ
ρ Qui cum audissent
mihi, vt & ego veniens adorem eum. ρ *Illi autem au-* 9
μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκού-
* abierunt.
dientes regem, * *profecti sunt.* & ecce stella quã viderãt in
σαντες τ(οῦ) βασιλέως, ἐπορεύθησαν· καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν
Oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret supra vbi erat
τῇ ἀνατολῇ, † προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ
puer. Videntes autem stellam, gauisi sunt ‖ *gaudium magnum*
‖ gaudio magno
παιδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην 10
valde. Et ρ *venientes in* domum, inuenerunt puerum
ρ intrantes
σφόδρα. καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον 11
cum Maria matre eius. Et procidentes adorauerunt eum,
† πίπτω.
μετ' μαρίας τ(ῆς) μητρὸς αὐτ(οῦ) καὶ † πεσόντες προσεκύνησ(αν) αὐτῷ.
* apertis thesauris suis,
& * *aperientes thesauros suos,* obtulerunt ei mu-
καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, † προσήνεγκαν αὐτῷ δῶ-
† προσφέρω
‖ responso accepto
nera, aurum, & thus, & myrrham. Et ‖ *responso* 12
ρα, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν. καὶ χρηματισθέντες
καὶ τ(ὸν)

secundùm somnium, non reflectere ad Herodem, per aliam viam ¶ re-
κατ᾽ ὄναρ, μὴ ἀνακάμψαι πρὸς ἡρῴδην, δι᾽ ἄλλης ὁδοῦ ἀνε- *in somnis, ne re-*
cessernt in regionem suam. * *Recessis autem* ¶ *reuersi sunt*
ἧ χώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. ἀναχωρησάντων δὲ * *Qui cum recef-*
ipsis, ecce angelus Domini ‖ *apparet per somnium* Ioseph, ‖ *apparuit in som-*
αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ᾽ ὄναρ τῷ ἰωσὴφ, *nis*
dicens: ¶ *Excitatus* accipe puerum & matrem eius, ¶ *Surge, &*
λέγων, † ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, † ἐγείρω
& fuge in Aegyptum: & esto ibi vsq; dum dicam tibi. § *Futurus est* § *futurum*
καὶ φεῦγε εἰς αἴγυπτον, καὶ * ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοί· μέλλει * εἰμὶ
enim * Herodes ‖ *quærere* puerum ad perdendum eum. * *vt*
γὰρ ἡρῴδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ‖ *quærat*
¶ *Is autem excitatus*, accepit puerum & matrem eius; ¶ *Qui consurgens*
14 ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ
nocte, & secessit in Aegyptum. Et erat ibi vsque ad
15 νυκτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς αἴγυπτον. καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς
obitum Herodis: vt adimpleretur § dictum * à Domino per § *quod* * *est*
τελευτῆς ἡρῴδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ
Prophetam dicentem: Ex Aegypto vocaui filium meum.
προφήτου, λέγοντος, ἐξ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.
Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est
16 τότε ἡρῴδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη
valdè: & mittens occidit omnes pueros qui ‖ in Beth- ‖ *erant*
λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν βηθ-
lehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infrà,
λεέμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς, καὶ κατωτέρω,
secundum tempus quod ¶ *perquisierat* à Magis. Tunc adimpletum est ¶ *exquisierat*
17 κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. τότε ἐπληρώθη
§ *dictum* * per Ieremiam Prophetam, dicentem: Vox in Ra- § *quod* * *est*
18 τὸ ῥηθὲν ὑπὸ ἰερεμίου τοῦ προφήτου, λέγοντος· φωνὴ ἐν ῥα-
ma audita est, ploratus, & vlulatus & *eiulatus* multus, Rachel
μᾷ ἠκούσθη, θρῆνος, καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς, ῥαχὴλ
plorans ‖ *natos* suos, & noluit consolari, quia ‖ *filios*
κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι
19 non sunt. ¶ *Defuncto* autem Herode, ecce angelus ¶ *Defuncto*
οὐκ εἰσί. τελευτήσαντος δὲ τοῦ ἡρῴδου, ἰδοὺ ἄγγελος
Domini § *secundùm somnium apparet* Ioseph in Aegypto, dicens: § *in somnis appa-*
κυρίου κατ᾽ ὄναρ φαίνεται τῷ ἰωσὴφ ἐν αἰγύπτῳ, λέγων· *ruit.*
* *Excitatus* accipe puerum, & matrem eius, & * *Surge, &*
20 ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ
vade in terram Israël. ‖ *mortui* sunt enim ¶ *quærentes* animam ‖ *defuncti*
πορεύου εἰς γῆν ἰσραήλ. τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν ¶ *qui quærebant*
pueri. § *Ille autem excitatus* accepit puerum & § *Qui consurgens*
21 τοῦ παιδίου. ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν
matrem eius, & venit in terram Israel. Audiens autem
22 μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν ἰσραήλ. ἀκούσας δὲ

quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre
ὅτι ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς ἰουδαίας ἀντὶ ἡρῴδου τοῦ πατρὸς
* Et admonitus in somnis. suo, timuit illò ire. * Responsa autem secundùm somnium,
αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ,
§ habitauit secessit in partes Galileæ. Et veniens § commi-
ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς γαλιλαίας. καὶ ἐλθὼν κατῴ- 23
¶ ciuitate quæ vocatur ‖ adimpleretur quod * est § Quoniam grauit in ¶ ciuitatem dictam Nazareth: vt ‖ impleretur dictum * per Prophetas, § Quòd Nazaræus vocabitur.
κησεν εἰς πόλιν λεγομένην ναζαρέτ· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν
διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

CAP. III. γ'.

* venit In autem diebus illis * accedit Ioannes Ba- 1
Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται ἰωάννης ὁ βα-
ptista prædicans in deserto Iudææ. Et dicens,
πτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς ἰουδαίας. καὶ λέγων, 2
‖ Pœnitentiam agite: appropinquabit ‖ Pœnitemini: appropinquauit enim regnum cælorum. Hic enim
μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. οὗτος γάρ 3
¶ de quo dictum est per Esaiam Prophetam, dicen- ¶ pronuntiatus ab Esaia Propheta, dicente: Vox clamantis
ὅτιν ὁ ῥηθεὶς διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· φωνὴ βοῶντος
tem: in deserto, § Expedite viam Domini, rectas facite
§ Parate ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς
* vestimentum de semitas eius. Ipse autem Ioannes habebat * indumentum suum è
τρίβους αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ὁ ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ 4
‖ camelorum, ‖ cameli, & zonam pelliceam circa ¶ lumbum suum:
¶ lumbos suos: pilis
τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ·
esca autem eius erat locustæ & mel syluestre. Tunc exibat
ἡ δὲ βρῶσις αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. τότε ἐξεπο- 5
ad eum Hierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis
ρεύετο πρὸς αὐτὸν ἱεροσόλυμα, καὶ πᾶσα ἡ ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ
§ regio circa Iordanem. ¶ circum vicina Iordanis. Et baptizabantur in Iordane ab
περίχωρος τοῦ ἰορδάνου. καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ ἰορδάνῃ ὑπ' 6
eo, confitentes peccata sua. Videns autem multos
αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ἰδὼν δὲ πολλοὺς 7
Pharisæorum & Sadducæorum venientes ad baptismum
τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα
* Progenies suum, dixit eis: * Genimina viperarum, quis demonstrauit vobis
αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν
‖ ventura fugere à ‖ futura ira? Facite ergo fructum
φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρπὸν
¶ velitis § intra vos dignum pœnitentiæ. Et ne ¶ arbitremini dicere § in vobismetipsis:
ἄξιον τῆς μετανοίας. καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς,
* potens est Patrem habemus Abraham. dico enim vobis, quoniam * potest Deus
πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς
‖ filios § suos de lapidibus istis suscitare ‖ natos Abrahæ. Iam verò
ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ. ἤδη δὲ 10
¶ posita est. § enim securis ad radicem arborum ¶ adiacet. Omnis ergo arbor
καὶ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον

¶ *non faciens* fructum bonum, § *excidítur*, & in ignem * *iacítur*.
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

¶ qux non facis
§ excidetur,
* mittetur.

Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam. qui autem post
3 ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν. ὁ δὲ ὀπίσω

‖ venturus est,
¶ dignus

me ‖ *veniens*, fortior me est: cuius non sum ¶ *idoneus*
μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ

calceamenta portare, ipse vos baptizabit in Spiritu
ὑποδήματα βαστάσαι, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι

sancto & igni. Cuius ventilabrum in manu sua, & permun-
12 ἁγίῳ καὶ πυρί. οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακα-

dabit aream suam, & congregabit triticum suum in hor-
θαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπο-

reum: § *at* *paleam* comburet igni inextinguibili.
θήκην· τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ † ἀσβέστῳ.

§ paleas autem
ἀσβέστῳ

Tunc * *accedit* Iesus à Galilæa in Iordanem
13 Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς τὸν Ἰορδάνην

* venit

ad Ioannem, ‖ *baptizari* ab eo. ¶ *At Ioannes*
πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰωάννης

‖ vt baptizaretur
¶ Ioannes autem

prohibebat eum, dicens: § *Ego* *vsum habeo* à *te* baptizari,
διεκώλυεν αὐτὸν, λέγων· ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι,

§ Ego à te debeo

& tu venis ad me? Respondens autem Iesus dixit * *ad*
14 καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς

* ei:

eum, Sine ‖ *interim*: sic enim ¶ *decens est* *nobis* implere omnem
15 αὐτὸν, Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν

‖ modò:
¶ decet nos

§ *iustificationem*. Tunc * *dimisit* eum. Et baptizatus ‖ Iesus,
δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν. καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς,

§ iustitiam.
* dimisit
‖ autem

ascendit ¶ *statim* de aqua: Et ecce aperti sunt ei cœli,
16 ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ,

¶ confestim

& vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & ve-
καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρ-

nientem super § *eum*. Et ecce vox de cœlis, dicens:
17 χόμενον ἐπ' αὐτόν. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα.

§ sc.

Hic est Filius meus dilectus, in quo * complacui.
οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

* mihi

CAP. IV. δ'.

Tunc Iesus ‖ *actus est* in desertum à Spiritu,
1 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος,

‖ ductus est

¶ *tentari* à diabolo. Et § *ieiunans* *dies* *quadra-*
2 πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσα-

¶ vt tentaretur
§ cùm ieiunasset

ginta, & * *nocles* *quadraginta*, *postremùm* esuriit.
ράκοντα, καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπείνασε.

quadraginta diebus
* quadraginta noctibus, postea

Et accedens *ei* tentator, dixit ‖: Si filius es Dei,
3 καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,

‖ ei:

dic vt lapides isti panes fiant. ¶ *Ille autem* respondens,
4 εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς,

¶ Qui

dixit: Scriptum est, Non in pane solo viuet homo,
εἶπε· γέγραπται, οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος,

¶ quæ non facis
§ excidetur,
* mittetur.

§ quod procedit de ore — sed in omni verbo § *exeunte per os* Dei.
ἀλλ' ὀπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.

* assumpsit — Tunc * *assumit* eum diabolus in sanctam ciuitatē, &
τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ 5
statuit eum super pinnaculum templi: Et dicit ei: Si filius
ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ. καὶ λέγει αὐτῷ, εἰ υἱὸς 6

‖ mitte te — es Dei, ‖ *deiice* *teipsum* deorsum. Scriptum est enim, Quia angelis
εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. γέγραπται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις
suis mandabit de te, & in manibus tollent te, ne forte
αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε

? offendas — ? *impinges* ad lapidem pedem tuum. Ait illi Iesus:
προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, 7
Rursum scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.
πάλιν γέγραπται· οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου.

§ assumpsit — Iterum § *assumit* eum diabolus in montem excelsum
πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν 8
valde; & ostendit ei omnia regna mundi, &
λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου, καὶ

* dixit — gloriam eorum: & * *dicit* ei. Hæc omnia tibi dabo,
τὴν δόξαν αὐτῶν· καὶ λέγει αὐτῷ. ταῦτά σοι πάντα δώσω, 9
si cadens adoraueris me. Tunc dicit ei Iesus:
ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, 10

‖ Vade — § *Abi post me* Satana. Scriptum est enim, Dominum Deum tuum
ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. γέγραπται γάρ, κύριον τὸν θεόν σου
? reliquit — adorabis, & illi soli seruies. Tunc ? *dimisit*
προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. τότε ἀφίησιν 11
eum diabolus. & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei.
αὐτὸν ὁ διάβολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

§ Cùm audisset — § *Audiens* autem Iesus quòd Ioannes traditus esset, secessit in
παραδίδωμι — ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς ὅτι ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς 12
* reliqua ciuitate Galilæam: Et * *reliquens* Nazareth, *veniens commigra-*
Nazareth, venit & habitauit — τὴν γαλιλαίαν· καὶ καταλιπὼν τὴν ναζαρὲτ, ἐλθὼν κατῴκη- 13
uit in Capharnaum maritimam, in finibus Zabulon &
σεν εἰς καφαρναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις ζαβουλὼν καὶ

‖ quod dictum est — Nephthalim: Vt adimpleretur ‖ *pronuntiatum* per Esaiam Prophetam,
νεφθαλείμ· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου, 14
dicentem: Terra Zabulon & terra Nephthali, viam maris,
λέγοντος· γῆ ζαβυλὼν καὶ γῆ νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, 15

? erant — ? *vltra* Iordanem Galilæa gentium Populus § *sedens*
§ qui sedebat — πέραν τοῦ ἰορδάνου, γαλιλαία τῶν ἐθνῶν. ὁ λαὸς ὁ καθήμενος 16
* vmbræ — in tenebris, vidit lucem magnam: & * *sedentibus* in regione &
ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα· καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ

‖ inde — *vmbra* mortis, lux orta est eis. Ex ‖ *tunc* cœpit
σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ 17

? pœnitentiam agite: appropinquabit — Iesus prædicare, & dicere: ? *Pœnitemini: appropinquauit* enim regnum
ἰησοῦς κηρύσσειν, καὶ λέγειν, μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία
τῶν οὐρα-

exlorum, Circumambulans autem Iesus iuxta mare
18 τῆ θαλάσσης περιπατῶν ὁ ἰησοῦς παρὰ τὴν θαλασσαν τ
Galilææ, vidit duos fratres, Simonem * dictum Petrum, * qui vocatur Petrus.
γαλιλαίας, εἶδε δύο ἀδελφοὺς, σίμωνα τ λεγόμενον πέτρον,
& Andream fratrem eius, mittentes ‖ verriculum in ‖ rete
καὶ ἀνδρέαν τ ἀδελφὸν αὐτῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν
mare: (erant enim piscatores.) Et ait illis: Venite post
19 θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. καὶ λέγει αὐτοῖς, δεῦτε ὀπίσω
me, & faciam vos ρ piscatores hominum. § Illi autē continuò * dimi-
20 μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. οἱ δὲ εὐθέως ἀφέν- ρ fieri § At * relictis retibus
tentes retia, secuti sunt eum. Et procedens indè,
21 τες τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ προβὰς ἐκειθεν,
vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem
εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφοὺς, ἰάκωβον τ τ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην
fratrem * eius in naui cum Zebedæo patre eorum,
τ ἀδελφὸν αὐτῦ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ ζεβεδαίου τὸν πατέρα αὐτῶν,
‖ reficientes retia sua: & vocauit eos. ‖ reficientes
καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν· καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς.
ρ relictis retibus & patre.
Illi autem statim ρ dimittentes nauiculam & patrem suum, se-
22 οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τ πατέρα αὐτῶν, ἠκο-
cuti sunt eum. Et circuibat totam Galilæam Iesus,
23 λούθησαν αὐτῷ. καὶ † περιῆγεν ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ ἰησοῦς, περιάγω
docens in synagogis eorum, & prædicans Euan-
διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγ- gelium regni: & sanans omnem § morbum & omnem § languorem.
γέλιον τ βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν
infirmitatem in populo. Et abiit * auditio ejus in totam * opinio.
24 μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτῦ εἰς ὅλην
Syriam, & obtulerunt ei omnes malè haben-
τὴν συρίαν. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχον-
tes, variis ‖ morbis, & torminibus comprehensos, & dæmo- ‖ languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant,
τας, ποικίλαις νόσοις, καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμο-
niacos, & lunaticos, & paralyticos: & cura-
νιζομένους, καὶ σελληνιαζομένους, καὶ παραλυτικούς· καὶ ἐθερά-
uit eos. Et secutæ sunt eum turbæ multæ de
25 πευσεν αὐτούς. καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τ ρ de
Galilæa, & Decapoli, & ρ Hierosolymis, & Iudæa,
γαλιλαίας, καὶ δεκαπόλεως, καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαίας,
& peræa Iordanem.
καὶ πέραν τ ἰορδάνου. CAP. V. ε.
Videns autem turbas, ascendit in montem: & § sedente § cùm sedisset, accesserunt ad eum
1 Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθισαντος
eo, aduenerunt illi discipuli eius. Et aperiens
2 αὐτῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτῦ. καὶ ἀνοίξας τὸ
os suum, docebat eos, dicens: Beati pauperes
3 στομα αὐτῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς, λέγων· μακάριοι οἱ πτωχοὶ

spiritu, quoniã ipsorum est regnum cælorum.

τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

* qui lugent, πενθοῦντες

Beati * lugentes, quia ipsi consolabuntur.

μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ † παρακληθήσονται. 4

‖ possidebunt

Beati mites, quoniam ipsi ‖ hæreditabunt terram.

μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι † γῆν. 5

? qui esuriunt & sitiunt

Beati ?esurientes & sitientes iustitiam, quoniam

μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες † δικαιοσύνην, ὅτι 6

ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi

αὐτοὶ χορτασθήσονται. μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ 7

§ misericordiam consequentur.

§ misericordia afficientur. Beati mundi corde, quoniam ipsi

ἐλεηθήσονται. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ † 8

Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei

θεὸν ὄψονται. μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ 9

* qui persecutionem patiuntur.

* vocabuntur. Beati *persecutionem affecti propter iustitiam,

διώκομαι

quoniã ipsorum est regnum cælorum. Beati estis, cùm

ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. μακάριοί ἐστε, ὅταν 11

‖ vobis, ?vos,

maledixerint ‖ vos, & persecuti fuerint ?, & dixerint omne malum *verbum*

ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα

aduersum vos mentientes, propter me. Gaudete & exultate,

καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, 12

§ copiosa est

quoniam merces vestra § multa in cælis. sic enim persecuti sunt

ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς

* qui fuerunt ‖ quòd si sal euanuerit,

Prophetas *illos ante vos. Vos estis sal terræ. ‖ Si

προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς. ἐὰν 13

autem sal infatuatum fit, in quo salietur? ad nihilum valet vltrà,

μωρανθῇ

ὃ τὸ ἅλας † μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι,

?nisi vt mittatur foras, & conculcetur.

? non eiici foras, & conculcari ab hominibus.

εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Vos estis lux mundi: non potest ciuitas abscondi

ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι 14

supra montem posita. Neque accendunt lucernam, & ponunt eam

ἐπάνω ὄρους κειμένη. οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν 15

§ vt luceat * qui sunt

sub modio, sed super candelabrum, § & luceat omnibus * in

ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν

λάμπω

§ bona

domo. Sic luceat lux vestra coram ho-

τῇ οἰκίᾳ. οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀν- 16

minibus, vt videant vestra ‖ pulchra opera, & glorificent

θρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν

? est. Nolite putare.

Patrem vestrum qui in cælis ?. Ne putetis quoniam veni

πατέρα ὑμῶν † τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον 17

§ soluere

§ dissoluere Legem aut Prophetas: non veni *dissoluere*,

καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι,

‖ transeat

sed adimplere. Amen quippe dico vobis, Donec ‖ *præteat*

ἀλλὰ πληρῶσαι. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ 18

ὁ οὐρα-

exlum & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit
ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ
à Lege, donec omnia fiant. Qui ergo soluerit vnum
19 ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται). ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν λύω
ρ mandatorum istorum minimorum, & docuerit sic homi- ρ de mãdatis istis
τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρω- minimis.
nes, minimus vocabitur in regno cælorum. qui
ποις, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ὃς
autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno
δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται) ἐν τῇ βασιλείᾳ
cælorum. Dico enim vobis, § quòd ſi non abundauerit iu- § quia niſi
20 τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δι-
stitia vestra plus* Scribarum & Pharisæorum, non * quàm
καιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ
intrabitis in regnum cælorum. Audiſtis quia ‖ pronunciatũ eſt ‖ dictum
21 εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη
antiquis, Non occides. qui autem occiderit, * obnoxius erit * reus
τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις. ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται
iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis § irascens § qui irascitur
22 τῇ κρίσει, ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ
fratri suo immerito, * obnoxius erit iudicio. qui autem dixerit * reus
ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ
fratri suo Raca, ‖ obnoxius erit ρ consiſtũ. qui autem dixerit ‖ reus
ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ. ὃς δ' ἂν εἴπῃ ρ concilio.
Fatue, § obnoxius erit * in gehennam ignis. Si ergo of- § reus
23 μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν οὖν προσ- * gehennæ
fers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia
φέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι ὁ
frater tuus habet aliquid aduersum te: Relinque ibi munus tuum
24 ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου
ante altare, & vade priùs reconciliare
ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ
fratri tuo, & tunc veniens ‖ offer munus tuum. ‖ offeres
ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου.
Esto ρ benesentiens aduersario tuo cito, dum es in via ρ consentiens
25 ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ
cum eo: ne forte te tradat aduersarius iudici, &
μετ' αὐτοῦ, μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ
iudex te tradat ministro, & in § custodiam coniiciaris. § carcerem mit-
κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. taris.
Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas
26 ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν
nouissimum quadrantem. Audiſtis quia * pronunciatũ eſt antiquis, * dictum
27 ἔσχατον κοδράντην. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,
Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis ‖ conſpiciens mulie- ‖ qui viderit
28 οὐ μοιχεύσεις. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖ-

rem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in
κρ. πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοιχεύσεν αὐτὴν ἐν
¶ Quòd si corde suo. ¶ *Si autem* oculus tuus dexter scanda-
τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδα- 29
§ expedit lizat te, erue eum, & proiice abs te. § *confert* enim tibi vt
λίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σου. συμφέρει γάρ σοι ἵνα
* quàm ‖ mittatur pereat vnum membrorũ tuorum, * *& non* totum corpus tuum ‖ *coniiciatur*
ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου † βληθῇ
βάλλω in gehennam. Et si dextera tua manus scandalizat te, ab-
εἰς γέενναν. καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκ- 30
¶ expedit scinde eam, & proiice abs te: ¶ *confert* enim tibi vt pereat
κοψον αὐτὴν, καὶ βάλε ἀπὸ σου· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόλη-
§ quàm * eat vnũ mẽbrorũ tuorũ, § *& non* totum corpus tuum * *coniiciatur* in gehennam.
ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.
‖ Dictum ‖ *Pronunciatũ* est autẽ, *quòd* quicunque ¶ *absoluerit* vxorem suam, det
¶ dimiserit
§ libellũ repudij. ἐρρέθη δὲ ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω 31
* omnis qui dimiserit. ei § *repudium*. Ego autem dico vobis, quia * *quicunque absoluerit*
αὐτῇ ἀποστάσιον. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ 32
‖ causſa vxorem suam, excepta ‖ *ratione* fornicationis, facit eam mœ-
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοι-
¶ dimissam chari: & qui ¶ *absolutam* duxerit, adulterat.
χᾶσθαι· καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται.
§ dictum Iterum audistis quia § *pronunciatum* est antiquis: Non periurabis:
πάλιν ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· οὐκ ἐπιορκήσεις· 33
reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis,
ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, 34
* per cælum, non iurare omninò, neque * *in* cælo, quia thronus est Dei:
μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ·
‖ per terram, Neque ‖ *in* terra, quia scabellum est pedum eius: neque
μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε 35
¶ per Hierosolymam ‖ *in Hierosolyma*, quia ciuitas est magni regis:
εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως·
§ per caput tuum Neque § *in* capite tuo iuraueris, quia non potes vnum
μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν 36
capillum album aut nigrum facere. Sit autem sermo vester,
μέλας ῥῖζα λευκὴν ἢ † μέλαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, 34
* Est, est, * *Etiã, etiam*, non, non: quod autẽ ‖ *abundans his*, à malo est.
‖ his abundantius est, ναί, ναί, οὒ οὔ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν.
¶ dictum Audistis quia ¶ *pronunciatũ* est, Oculum pro oculo, & den-
ἀκούω † ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόν- 38
§ resistere tem pro dente. Ego autem dico vobis, non § *obsistere*
τα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι 39
malo: sed * *quicunque* te percusserit in dexteram tuam maxillam,
* si quis * præbe ‖ alteram, ¶ ei qui vult tecũ in iudicio contendere, τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, * *verte* illi & ‖ *aliam*. Et ¶ *volenti* tibi in-
στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. καὶ τῷ θέλοντί σοι κρι- 40

δικαστηρίῳ, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.
δῦναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον.
Et quicunque te angariauerit §milliare vnum, vade cum illo *duo.
41 καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο.
‖Petenti te, da: & volentem à te mutuare,
42 τῷ αἰτοῦντί σε, δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι,
ne auertaris. Audistis quia ρpronuntiatum est, Diliges proximum
43 μὴ ἀποστραφῇς. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον
tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, Diligite
44 σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε
inimicos vestros, benedicite maledicentes, vos: bene
τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς
facite §odientibus vos: & orate pro *infestan-
ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεα-
tibus vos, & infestantibus vos:. Vt sitis filij
45 ζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς· ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ
Patris vestri qui in cælis‖, quia solem suum ρproducit
πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει
super malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos.
ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους & ἀδίκους.
Si enim §dilexeritis diligentes vos, quam mercedé
46 ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποίαν μισθὸν
*habebis? nonne & publicani ‖idem faciunt? Et si salutaueritis
47 ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε
ρ fratres
ρ amicos vestros tantùm, quid §abundans facitis? nonne & ethnici
§amplius
τοὺς φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι
ἀδελφοὺς
*sic faciunt? Estote ergo vos perfecti, sicut ‖ Pater
48 οὕτω ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ
*hoc ‖ &
vester, ρqui in cælis, perfectus est.
ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τέλειός ἐστι. CAP. VI. ς'.
ρcœlestis
Attendite §misericordiam vestram non facere ante
§ ne iustitiam ve-
1 Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν
stram faciatis co-
homines ad spectari eis: si autem non, mercedé
ram hominibus,
vt videamini ab
τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν
eis: alioquin
non *habebis apud Patrem vestrum qui in cælis§.
*habebitis
‖ est.
οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
Cùm ergo facis eleemosynam, ρne tuba clanxeris ante
ρnoli tubacanere
2 ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν
te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in
σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν
vicis, vt §glorificentur ab hominibus. amen
§ honorificentur
ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν
dico vobis, *excipiunt mercedem suam. Te autem facien-
* receperunt
3 λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ δὲ ποιοῦν-
te eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat
τος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ γνάσκω

dextera tua: Vt sit tua eleemosyna in ‖ secreto
δεξιά σου· ὅπως ἡ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· 4
& Pater tuus ꝑ videns in secreto, ipse reddet tibi
καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι
in manifesto. Et cùm ꝭ adores, non eris sicut
ἐν τῷ φανερῷ. καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ 5
hypocritæ, *quia amant in synagogis, & in
ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς
angulis platearum stantes orare, vt ‖ appareant
γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι
hominibus. amen dico vobis, ꝑ quod excipiunt mercedem
τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν
suam. Tu autem cùm ꝭ adores, intra in cubiculum tuum,
αὐτῶν. σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, 6
& *claudens ostium tuum, adora Patrem tuum qui ꝭ in
καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, προσεύξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν
secreto: & Pater tuus ‖ conspiciens in secreto, red-
τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώ-
det tibi in apparenti. Orantes autem ꝑ ne inania
σει σοι ἐν τῷ φανερῷ. προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολο- 7
loquamini, sicut ethnici: ꝭ arbitrantur enim quòd in multiloquio
γήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ
suo exaudientur. *Ne igitur ‖ assimilemini eis: nouit enim
αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ 8
Pater vester quorum ‖ sum habetis, ante vos petere eum.
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.
Sic ergo ꝑ adorate vos: Pater noster qui ꝭ in ex-
Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρα- 9
lis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum:
νοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου 10
Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra.
γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·
Panem nostrum *supersubstantialem da nobis hodie.
τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον. 11
Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus
καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν 12
debitoribus nostris. Et ne ‖ inferas nos in ten-
τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πει- 13
tationem, sed libera nos à malo. *Quoniam tuum est
ρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. * ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ
regnum, & potentia, & gloria, in secula, amen.
βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

*Auim aduertes, Lector, hanc clausulã non esse de textu, quamuis in Græcis exemplaribus reperiatur, & à Chrysostomo super Matthæum hom. 20. exponatur. Ab nonnullis enim eam textui insertam vel ex eo probatur, quòd Græci etiam hodierna die dicunt Sacerdoti tantùm licere hæc verba proferre. Ita enim, inquiunt, respondere solitus est in missa, quando chorus dixit. Sed libera nos à malo. Huc accedit quòd multi veterum Latinorum interpretum, hunc clausulæ meminit.

ἐὰν

‖ abscondito:

ꝑ qui videt in abscondito,

ꝭ oratis, non eritis

* qui

‖ videantur ab

ꝑ receperunt

ꝭ oraueris,

* clauso ostio, ora
ꝭ in abscondito:

‖ qui videt in abscondito,

ꝑ nolite multum loqui,

ꝭ putant

*Nolite ergo assimilari eis: scit

‖ quid opus sit vobis antequam petatis

ꝑ vos orabitis:
ꝭ es

* post præsentem, ad verbum vertendũ sensu, non sine magno mysterio.

‖ inducas

Si enim dimiseritis hominibus *lapsus eorum, *peccata
14 ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,
dimittet & vobis Pater vester cæleſtis ‖. ‖ delicta veſtra.
ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος.
Si autē non dimiseritis hominibus *lapsus ipſorum,
15 ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,
nec Pater vester dimittet ρ *lapsus veſtros. ρ vobis peccata
οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. veſtra.
Cùm autem ieiunatis, § ne fatis sicut hypocritæ, * ob-
16 ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί, σκυ- § nolite fieri
triſtati. obſcurant enim facies ſuas, vt * triſtes. Exterminant
θρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως
appareant hominibus ieiunantes. amen dico vobis, quia
φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
recipiunt mercedem ſuam. ‖ receperunt
ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν.
Tu autem ρieiunans, vnge tuum caput, & fa- ρ cùm ieiunas,
17 σὺ δὲ νηστεύων, ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρό-
ciem tuam lava: § Vt ne *apparens* hominibus ie- § Ne videaris
18 σωπόν σου νίψαι· ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νη-
iunans, ſed Patri tuo qui in *ſecreto: & Pater tuus * abſconditus:
στεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου
*videns in ſecreto, reddet tibi *in manifeſto.* ‖ qui videt in abſ-
ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. condito,
ρNe theſaurizate vobis theſauros in terra, vbi ærugo & ρ Nolite theſau-
19 μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς, ὅπου σὴς καὶ rizare
tinea § exterminat, & vbi fures *perfodiunt, & furantur. § demolitur,
βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· *effodiunt.
Theſaurizate autem vobis theſauros in cælo, vbi neque
20 θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε
ærugo, neque tinea § exterminat, & vbi fures non effodiunt, ‖ demolitur.
σὴς, οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν,
nec furantur. Vbi enim eſt theſaurus ρveſter, ρ tuus.
21 οὐδὲ κλέπτουσιν. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν,
ibi § erit & cor *veſtrum. § eſt
ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. * tuum.
Lucerna corporis ‖ eſt oculus ρ. ſi igitur ocu- ‖ tui ρ tuus.
22 ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλ-
lus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.
μός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται.
Si autem oculus tuus § malus fuerit, totum corpus tuum tenebro- § nequam
23 ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτει-
ſum erit. ſi ergo lumen quod in te *, tenebræ ſunt ‖, tenebræ quantæ ρ? * eſt ‖ ipſæ
νὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος πόσον; ρ erunt?
Nemo poteſt duobus dominis ſeruire: aut enim vnum § oderit, § odio habebit,
24 οὐδεὶς δύσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει,

* sustinebit, ‖ contemnet. & alterum diliget: aut vnum *amplexabitur, & alterum ‖despiciet non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ.
καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

ℙ Ideo $ soliciti ſitis ℙ Propter hoc dico vobis, ne $ anxiemini animæ veſtræ quid
διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί 25
manducetis, & quid bibatis: neque corpori veſtro quid induamini. nonne anima plus eſt * eſca, & corpus
ἐνδύσησθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ
‖ plus quàm veſtimentum? Reſpicite ℙ ſerunt, ‖ indumento? Inſpicite in volatilia cæli,
ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ- 26
ρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνά-
gregant in horrea, & Pater veſter cæleſtis paſcit
γουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει
$ pluris eſtis illa. nonne vos magis $ excellitis illis?
αὐτά. οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν;
* veſtrûm cogitãs ‖ de veſtimentis quid ſolliciti eſtis? Conſiderate ℙ creſcunt: $ laborant. Quis autem *ex vobis anxiatus poteſt adiicere ad
τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὸν 27
ſtaturam ſuam cubitum vnum? Et ‖ circa veſtimentum quid anxiamini?
ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; 28
Obſeruate lilia agri quomodo ℙ augentur: non $ fatigãtur, neque
καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ
nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni
νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ ὁ σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ 29
* coopertus ‖ ex iſtis. ℙ enim gloria ſua * amictus eſt ſicut vnũ ‖ iſtorum. Si ℙ autem fœnum
δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ χόρτον 30
agri $ hodie * exiſtens, & cras in clibanum ‖ iniectum,
τὸν ἀγροῦ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ
$ quod * eſt, ‖ mittitur, ℙ veſtit, quanto magis $ modicæ
θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;
* ergo Deus ſic ℙ circumornat, non multò magis vos, $ exiguæ fidei?
ἀπίεννυμι * Ne igitur anxiemini, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus,
μὴ οὖν μεριμνήσητε, λέγοντες, Τί φαγωμεν, ἢ τί πώσωμεν, 31
* Nolite ergo ſolliciti eſſe ‖ quo operiemur? ℙ Scit $ quia his omnibus indigetis. * ergo ‖ iuſtitiam aut ‖ quid circumanniciemur? Omnia enim hæc gentes inquirunt.
ἢ τί περιβαλώμεθα; πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· 32
ℙ Nouit enim Pater veſter cæleſtis $ quòd opus habetis horum omnium,
οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων.
Quærite * autem primùm regnum Dei & ‖ iuſtificationem
ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην 33
ℙ adiicientur $ Nolite ergo ſolliciti eſſe in craſtinum: craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibiipſi: ſufficit eius, & hæc omnia ℙ adponentur vobi. $ Ne igitur anxiemini in craſtinum: nam craſtinus dies curabit ſua ipſius,
αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμ- 34
μήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς·
ſufficiens malitia ſua. dici
ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

CAPVT

CAP. VII. ζ'.

*Ne iudicate, vt non iudicemini.

1 μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. *Nolite iudicare, & non iudicabimini.

In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua mensura mensi

2 ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ με-

fueritis, remetietur vobis. Quid autē ‖ *intueris* festucam ‖ vides

3 τρεῖτε, αὐτομετρηθήσεται ὑμῖν. τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ

quæ in oculo fratris tui, ρ *at in tuo oculo* ρ & trabem in

ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ oculo tuo non

trabem non animaduertis? Aut quomodo §*dices* fratri tuo: Sine vides?

4 δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες § dicis

eiiciam festucam de oculo tuo, & ecce trabs * in * est

ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ

oculo tuo? Hypocrita, eiice primùm trabem de

5 ὀφθαλμῷ σου; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ

oculo tuo: & tunc ‖ *intueberis* eiicere festucam de ‖ videbis

ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ

oculo fratris tui. ρ *Ne dederis* sanctum canibus, ρ Nolite dare

6 τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ,

neque mittatis margaritas vestras ante porcos,

μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, § canes

ne forte conculcent eas *in* pedibus suis, & conuer-

μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέν-

si dirumpant vos. Petite, & dabitur vobis: quærite, &

7 τες ῥήξωσιν ὑμᾶς. αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ ρ qui petit,

inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim ρ *petens*,

8 εὑρήσετε· κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν, § qui quærit

accipit: & § *quærens*, inuenit: & *pulsanti* aperietur.

λαμβάνει· καὶ ὁ ζητῶν, εὑρίσκει· καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται.

Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus

9 ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ

panem, nunquid lapidem * *indet* ei? Aut & si piscem petierit

10 ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ,

nunquid serpentem * *indet* ei? Si ergo vos ‖ *mali existentes*, nostis * porriget

11 μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε ‖ cum sitis mali,

data bona dare filiis vestris, quanto magis

δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ

Pater vester qui in cælis ρ, dabit bona petentibus se? ρ est

πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;

Omnia ergo quæcunque vultis vt faciant vobis homines,

12 πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, § Hæc

ita & vos facite illis. § *Sic* enim est Lex & Pro-

οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προ-

phetæ. Intrate per angustam portam; quia lata porta

13 φῆται. εἰσέλθατε διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη

* est quæ ducit
‖ qui intrant
† arcta
ἐλίβομαι
§ est quæ ducit
* inueniunt
‖ vestimentis
ℙ cognoscetis
§ de
* vuas,
‖ mala autem
ℙ autem
§ mala, bonos fructus
* quæ non facit
‖ bonũ, excidetur
ℙ mittetur. Igitur
§ cognoscetis
‖ qui facit
ℙ et, ipse intrabit in regnum cælorum.
§ in
‖ virtutes
ℙ Quia
§ dilcedite
γινώσκω
* qui operamini
‖ qui
ℙ assimilabitur
§ sapienti,
οἰκοδομέω
* irruerunt domum illam,
πρόσπίπτω

& spatiosa via* ducens ad perditionem, & multi
χὴ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τ ἀπώλειαν, καὶ πολλοί
sunt ‖ ingredientes per eam. Quàm angusta porta, & † stri-
εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτ. τί στενὴ ἡ πύλη χὴ τ τεθλιμ- 14
cta via § ducens ad vitam, & pauci sunt qui * in-
μένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τ ζωὴν, χὴ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρί-
uenientes eam. Attendite verò à falsis prophetis,
σκοντες αὐτήν. προσέχετε δ ἀπὸ τ ψ ‖ ψευδοπροφητ ῶν, 15
qui veniunt ad vos in ‖ indumentis ouium, intrinsecus
οἵ τινες ἔρχον ται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν
ℙ cognoscetis autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum ℙ agnoscetis
δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες. ἀπὸ τ καρπῶν αὐτ ῶν ἐπιγνώσεσθε 16
§ de * vuas, eos. Nunquid colligunt § à spinis * vuam, aut de tribu-
αὐτ ούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τριβό-
lis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit.
λων σῦκα; οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ 17
‖ mala autem ‖ at cariosa arbor, fructus malos facit. Non potest
τὸ δ σαπρὸν δένδρον, καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται 18
ℙ autem ℙ arbor bona, fructus malos facere, neque arbor § cariosa
§ mala, bonos fructus δένδρον σαπρὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδ δένδρον σαπρὸν
* quæ non facit ‖ fructus pulchros facere. Omnis arbor * non faciens fructum ‖ pul-
‖ bonũ, excidetur καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν κα- 19
ℙ mittetur. Igitur chrum, excinditur, & in ignem ℙ mittitur. Itaque ex fructibus
λὸν, ἐκκόπτεται, χὴ εἰς πῦρ βάλλεται. ἄραγε ἀπὸ τ ῶν καρπῶν 20
§ cognoscetis eorum § agnoscetis eos. Non omnis * dicens mihi, Domine, Do-
αὐτ ῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, κύριε, κύ- 21
‖ qui facit mine, intrabit in regnum cælorum: sed ‖ faciens vo-
ριε, εἰσελεύσεται εἰς τ βασιλείαν τ οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέ-
ℙ et, ipse intrabit in regnum cælorum. luntatem Patris mei qui in cælis ℙ. Multi dicent mihi in illa
λημα τ πατρός μου τ ἐν οὐρανοῖς. πολλοί ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ 22
die: Domine, Domine, nonne § tuo nomine prophetauimus, &
τῇ ἡμέρᾳ, κύριε, κύριε, οὐ τ σ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, χὴ
§ in § tuo nomine dæmonia eiecimus, & § tuo nomine
τ σ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τ σ ὀνόματι
‖ virtutes ‖ efficientias multas fecimus? Et tunc confitebor illis,
δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; χὴ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, 23
ℙ Quia ℙ Quod nunquam noui vos. § abscedite à me omnes
§ dilcedite ὅτι οὐδέποτε τ ἔγνων ὑμᾶς. ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ
* operantes iniquitatem. Omnis ergo ‖ quicunque audit mea verba
ἐργαζόμενοι τ ἀνομίαν. πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους 24
‖ qui ℙ assimilabitur hæc, & facit ea, ℙ assimilabo illum viro § prudenti, qui
§ sapienti, τούτους, καὶ ποιεῖ αὐτοὺς, ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις
ædificauit domum suam super petram: Et descendit plu-
ᾠκοδόμησε τ οἰκίαν αὐτ ῆς ἐπὶ τ πέτραν· χὴ κατέβη ἡ βρο- 25
* irruerunt domum illam, uia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & * procubuerunt
χὴ, χὴ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, χὴ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, χὴ τ προσέπεσον

domui illi, & non cecidit. fundata erat enim super petram.
τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· * τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. θεμελιόω
Et omnis *audiens mea verba hæc, & non ‖faciens ea,
26 καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, * qui audit
‖ facit
ρ similabitur viro stulto, qui ædificauit domum suam
ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ὁμοιόομαι
super arenam: Et descendit pluuia, & venerunt flumina, &
27 ἐπὶ τὴν ἄμμον· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ
§ irruerunt in domum illam.
flauerunt venti, & §prorruerunt domui illi, & cecidit.
ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσε· προσκόπτω
& fuit *casus illius magnus. Et factum est, cùm consummasset
28 καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη. καὶ ἐγένετο, ὅτε συνετέλεσεν ὁ * ruina eius magna.
Iesus ‖ sermones hos, stupebant turbæ super doctri-
Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδα- ‖ verba hæc, admirabantur ἐκπλήσσομαι
na eius. Erat enim docens eos ρ vt auctoritatem habens, & non
29 χῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ρ sicut potestatē
sicut Scribæ §.
§ eorum & Pharisæi.
ὡς οἱ γραμματεῖς.

CAP. VIII ή.

* Descendente autem eo de monte, secutæ sunt eum turbæ * Cùm autem descendisset
1 Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι
multæ. Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens:
2 πολλοί. καὶ ἰδοὺ λεπρὸς ἐλθὼν, προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, ‖ vis, potes
Domine, si ‖ velis, efficax es me mundare. Et extendens
3 κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας τὴν
manum, tetigit eum Iesus, dicens: Volo, mundare. Et
χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, θέλω· καθαρίσθητι. καὶ ἀπὸ τομαι
confestim mundata est eius lepra. Et ait illi Iesus:
4 εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
Vide nemini dixeris: sed ρ abi, teipsum ostende Sacerdoti, &
ὅρα μηδενὶ εἴπῃς· ἀλλ' ὕπαγε· σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ ρ vade, ostende te
offer munus quod §attribuit Moyses, in testimonium
προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε Μωσῆς, εἰς μαρτύριον προσφέρω § præcepit
illis. *Introeunte autem ipso in Capernaum, accessit
5 αὐτοῖς. εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναούμ, προσῆλθεν * Cùm autem introisset Capharnaum.
adeum Centurio, ‖ appellans eum, & dicens: Domine,
6 αὐτῷ ἑκατόνταρχος, παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, κύριε, ‖ rogans
puer meus iacet in domo paralyticus, ρ vehementer discru-
ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανι- ρ & malè torquetur.
ciatus. Et ait illi Iesus: Ego §veniens curabo eum.
7 ζόμενος. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. § veniam, &
Et respondens Centurio, ait: Domine, non sum * idoneus vt
8 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη, κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα * dignus
meum sub tectum intres: sed tantùm dic verbo, & sanabitur
μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ἰάομαι

puer meus. ‖ Etenim ego homo sum sub ℣ auctoritatem habens
ὁ παῖς μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν ἔχων
sub meipsum milites: & dico huic, Vade, & vadit:
ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας· καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται·
& § alij, Veni, & venit. & seruo meo, fac hoc, & facit.
καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.
* se dixit: Audiens autem Iesus, miratus est: & ait sequentibus*: Amen
Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασε· καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν, ἀμὴν
‖ non dico vobis, ‖neque in Israel tantam fidem inueni. Dico
λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. λέγω
℣ oriente & occidente * ἥξω, ‡ ἀνακλίνομαι
autē vobis, quòd multi ab ℣ orientibus & occidentibus venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno
ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν * ἥξουσι, καὶ ‡ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
cælorum. Filij autem regni eijcientur in tenebras
οὐρανῶν. οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ
§ stridor exteriores: ibi erit fletus & § fremitus dentium.
ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
* Vade, Et dixit Iesus Centurioni: * Abi: & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer eius ‖ in hora illa.
Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ, Ὕπαγε· καὶ ὡς ἐπίστευσας, γενηθήτω σοι· καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.
‖ ex illa hora sanatus fuit. ℣ ingressus Iesus in domum Petri, vidit socrum
ἰάσατο Καὶ ℣ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδε τὴν πενθερὰν
eius iacentem & febricitantem. Et tetigit manum
αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν· καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς
eius, & dimisit eam febris: & surrexit, & ministrabat ei.
αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός· καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ.
ἐγείρω Vespere autem facto, obtulerunt ei demoniacos
Ὀψίας δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους
§ dæmonia habentes. multos §, & eiiciebat spiritus verbo: & omnes malè
πολλούς, καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς
* curauit habentes * sanabat: Vt adimpleretur ‖ dictum ℣ per Isaiam
ἔχοντας ἐθεράπευσεν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου
‖ quod ℣ est Prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, &
τοῦ προφήτου λέγοντος, αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ
§ nostras ægrotationes § portauit. Videns autem Iesus multas turbas circum
τὰς νόσους ἐβάστασεν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ
* discipulos ire trans fretum se, iussit * abire in vlterius. Et accedens
αὐτὸν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. καὶ προσελθὼν
vnus Scriba, ait illi: Magister, sequar te
εἷς γραμματεὺς, εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι
quocunque ieris. Et dicit ei Iesus: Vulpes
ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, αἱ ἀλώπεκες
‖ nidos foueas habent, & volucres cæli ‖ umbracula:
φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις·

Filius autem hominis non habet vbi caput § reclinet. § suum
ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.

Alius autem * discipulorum eius ait illi: Domine, permit- * de discipulis
21 ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, κύριε, ἐπίτρε-
te ‖ mihi primùm ℘ abire & sepelire patrem meum. § me ℘ ire
ψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν, καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.

‖ At Iesus ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos § Iesus autem
22 ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς
sepelire suos mortuos. Et ascendente eo in naviculâ,
23 θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. καὶ ἐμβαίνοντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον,
secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus ma-
24 ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέ-
gnus factus est in mari, ita vt * naviculam operiri sub * naucula operi-
γας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ
fluctibus: ipse verò dormiebat. Et ‖ accedentes ‖ accesserunt ad
25 τῶν κυμάτων· αὐτὸς δὲ ἐκάθευδε. καὶ προσελθόντες οἱ eum
discipuli eius, ℘ suscitauerunt eum, dicentes: Domine, salua nos, ℘ &
μαθηταὶ αὐτοῦ, ἤγειραν αὐτὸν, λέγοντες, κύριε, σῶσον ἡμᾶς,
perimus. Et dicit eis §: Quid timidi estis * exiguæ fidei?
26 ἀπολλύμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς, τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι; § Iesus
Tunc surgens imperauit ventis & mari, & * modicæ
τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ
facta est tranquillitas magna. ‖ At homines mirati sunt, ‖ Porrò
27 ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν,
dicentes: Qualis est hic, quia & venti & mare
λέγοντες, ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα
obediunt ei? Et ℘ venienti ipsi in vlteriùs in ℘ cùm veniret Ie-
28 ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν sus trans fretum
regionem § Gergesenorum, occurrerunt ei duo * daemoniaci § Gerasenorum
χώραν τῶν γεργεσηνῶν, * ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι * habentes dæ-
de monumentis exeuntes, sæui nimis, ita vt ‖ non valere monia,
ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν * ὑπαντάω
quenquam transire per viam illam. Et ecce clamauerunt, ‖ nemo posset
29 τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν,
dicentes: Quid nobis & tibi Iesu fili Dei? Venisti huc ante tempus
λέγοντες, τί ἡμῖν καὶ σοί ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ
torquere nos? Erat autem ℘ longè ab illis grex ℘ non
30 βασανίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη
porcorum multorum pascens. § Verùm dæmones appellabant § Dæmones autē
31 χοίρων πολλῶν βοσκομένη· οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν rogabant.
eum, dicentes: Si eiicis nos*, permitte nobis, abi- * hinc, mitte nos
αὐτὸν, λέγοντες, εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελ-
ve in gregem porcorum. Et ait illis, ‖ Abite. ‖ Ite. At
32 θεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑπάγετε·
Illi autem exeuntes, abierunt in ℘ gregem porcorum. Et ecce ℘ porcos.
οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων· καὶ ἰδοὺ

§ magno impetu abiit

§ *irruit* totus grex *porcorum* per præceps in mare,
ὥρμησε πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασ-
& mortui sunt in aquis. Pastores autem fugerunt,
σαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, 33

*hæc
‖ de his qui dæmonia habuerant
℘ obuiam.

& venientes in ciuitatem, nuntiauerunt * omnia, & ‖ *illa quæ*
καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν
dæmoniacorum. Et ecce tota ciuitas exiit ℘in
δαιμονιζομένων. καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς 34

§ viso eo, rogabant

occursum Iesu. Et § *videntes eum, appellabant* vt
συνάντησιν τῷ Ἰησοῦ. καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκάλεσαν ὅπως
transiret à finibus eorum.
* μεταβαίνω * μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

CAP. IX. θ'.

* Iesus
‖ transfretauit

Et ascendens * in nauiculam, ‖ *traiecit* & venit in *propriam*
Καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, διεπέρασε, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν 1
ciuitatem ℘. Et ecce offerebant ei paralyticum in lecto
℘ suam. πόλιν. καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης 2
iacentem. Et videns Iesus fidem illorum, dixit Para-
βεβλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπε τῷ παρα-
lytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.
* θαρσέω λυτικῷ, * θάρσει τέκνον, † ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.
† ἀφίημι

Et ecce quidam § *Scribarum* dixerunt * *in semetipsis*: Hic bla-
καὶ ἰδού τινες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλα- 3
§ de Scribis
* intra se:
‖ cum vidisset

sphemat. Et ‖ *videns* Iesus cogitationes eorum, dixit:
σφημεῖ. καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν, 4
Vt quid *vos* cogitatis mala in cordibus vestris?
ἱνατί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;

℘ tibi

Quid *enim* est facilius, dicere: Dimittuntur ℘ tua pec-
τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρ- 5
§ Surge,
* quia habet potestatem
‖ dimittendi

cata: an dicere: § *Erigere*, & ambula? Vt autem sciatis * *quòd*
τίαι· ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι, καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι 6
filius hominis habet *potestatem* in terra ‖ *remittere* pec-
ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρ-
§ Surge,
* ἄρω

cata: tunc ait paralytico: ℘ *Erectus* tollens *tuum* lectum.
τίας· τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ, ἔγερθεὶς * ἆρόν σου τὴν κλίνην,
§ vade,
* surrexit, &

& § *abi* in domum tuam. Et * *erectus* abiit in domum
καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον 7
suam. Videntes autem turbæ, timuerunt, & glorificauerunt
αὐτοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι, ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν 8
‖ qui dedit potestatem
℘ cum transiret inde

Deum, ‖ *dantem auctoritatem* talem hominibus.
θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

Et ℘ *præteriens* Iesus *illinc*, vidit hominem sedentem
Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ℘
§ nomine

in telonio, Matthæum § *dictum*: & ait illi: Se-
ἐπὶ τὸ τελώνιον, ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκο-
λούθει

quere me. & surgens secutus est eum. Et factum est
10 λάβῃ μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. καὶ ἐγένετο
eo discumbente in domo, & ecce multi publicani & pecca-
αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρ-
tores venientes, discumbebant cum Iesu, & discipulis
τωλοὶ ἐλθόντες, *συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ, καὶ τοῖς μαθηταῖς * σύγκειμαι
eius. Et videntes Pharisæi, dicebant discipulis eius:
11 αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες οἱ φαρισαῖοι, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister
διατί μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος
vester? At Iesus audiens, ait illis: Non *usum habent * est opus valen-
12 ὑμῶν; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς· οὐ χρείαν ἔχουσιν tibus.
valentes medico, sed malè ‖habentes. Euntes autem ‖ habentibus
13 οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ
discite quid est, Misericordiã volo, & non sacrificiũ. Non enim veni voca-
μάθετε τί ἐστιν, ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν. οὐ γὰρ ἦλθον καλέ-
re iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Tunc
14 σαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. τότε
ℙ adeunt eum discipuli Ioannis, dicentes: Quare ℙ accesserunt ad
προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, διατί ἡ-
nos & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui
μεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά, οἱ δὲ μαθηταί σου
non ieiunant? Et ait illis Iesus: Nunquid possunt
15 οὐ νηστεύουσι; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, μὴ δύνανται οἱ
filij sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? &
υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος;
Venient autem dies, cùm auferetur ab eis sponsus, &
*ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ * ἐλεύσεται
tunc ieiunabunt. Nemo autem § iniicit iniectionem panni
16 τότε νηστεύσουσιν. οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους † ἐπιράπτει
rudis in vestimentum vetus: *aufert enim plenitudinem eius à § immittit commissuram
ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ * tollit
vestimento, & peior scissura fit. Neque mittunt vinum
17 τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον
nouum in vtres veteres: ‖ si autem minus, rumpuntur vtres, & ‖ alioquin
νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ
vinum ℙ effluit, & vtres pereunt. sed mittunt vinum ℙ effunditur
οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον
nouum in vtres nouos, & ambo conseruantur.
νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς, καὶ ἀμφότερα * συντηροῦνται. * συντηρεῖ-
Hæc illo loquente § eis, ecce princeps vnus * veniens, ται
18 ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων εἷς ἐλθὼν, § ad eos,
adorabat eum, dicens: ‖ Quòd filia mea modò defuncta * accessit, &
προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτη- ‖ Domine,
est: sed ℙ veniens impone manum tuam super eam, & viuet. ℙ veni,
σεν· ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτὴν, καὶ ζήσεται.

Et surgens Iesus, sequebatur eum, & discipuli eius,
καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 19

§ quæ sanguinis fluxum patiebatur
* accessit
‖ & ℣ intra se:

Et ecce mulier § sanguisluxa duodecim annis, * accedens re-
καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπι- 20
τεν, ‖ ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ ἐν 21

§ salua ero.

ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι.

tro, ‖ tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim ℣ in seipsa: Si tantùm tetigero vestimentum eius, § seruabor.

At Iesus conuersus, & videns eam, dixit: Confide filia,
ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπε, θάρσει θύγατερ, 22

* te saluam fecit.
‖ salua facta est
℣ ex illa hora.

fides tua * seruauit te. Et ‖ seruata est mulier ℣ ab hora illa.
ἡ πίστις σου σέσωκέ σου. καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

§ cùm veniſſet
* vidiſſet

Et § veniens Iesus in domum Principis, & * videns
καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς 23

tibicines, & turbam tumultuantem, Dicit illis: Rece-
αὐλητὰς, καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, λέγει αὐτοῖς, ἀναχω- 24

* κατεγέλων
‖ Et cùm
† ἐκβάλλομαι

dite: non enim mortua est puella, sed dormit. Et deri-
ρεῖτε· οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει· καὶ * κατε-

debant eum. ‖ Cùm verò eiecta esset turba, ℣ ingressus appre-
γέλων αὐτοῦ. ὅτε δὲ † ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκρά- 25

℣ intrauit, & tenuit
§ Et dixit, Puella surge.

bendit manum eius §, & surrexit puella. Et exiit
τησε τῆς χειρὸς αὐτῆς· καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. καὶ ἐξῆλθεν 26

fama hæc in vniuersam terram illam. Et transeunte
ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. καὶ παράγοντι 27

inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes,
ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ, κράζοντες,

& dicentes: Miserere nostri fili Dauid. * Venienti autẽ in domum,
καὶ λέγοντες, ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ Δαβίδ. ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, 28

* Cùm autem veniſſet

accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Iesus: Creditis
προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί· καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, πιστεύετε

* quia hoc ℣ vobis?

‖ quod possum hoc facere? Dicunt ei: Vtique Domine.
ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ κύριε.

Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem vestram
τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν 29

fiat vobis. Et aperti sunt eorum oculi: &
γενηθήτω ὑμῖν. καὶ * ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ 30

* ἀνοίγω

comminatus est illis Iesus, dicens: Videte ne quis sciat.
ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων· ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω.

Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra illa.
οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

Illis autem egressis, ecce obtulerunt ei homi- 1 1
αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρω- 32

℣ dæmonium habentem.

nem mutum § dæmoniacum. Et eiecto dæmo- 32
πον κωφὸν δαιμονιζόμενον. καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμο-

nio, locutus est mutus: & miratæ sunt turbæ, dicentes: 33
νίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες,

οὐδέποτε

nunquam apparuit sic in Israel. Pharisæi autem
34 οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ ἰσραήλ. οἱ δὲ φαρισαῖοι
dicebant: In principe dæmoniorum eiicit dæmones.
ἔλεγον, ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.
Et circumibat Iesus ciuitates omnes & castella,
35 καὶ περιῆγεν ὁ ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας,
docens in synagogis eorum, & prædicans Euan-
διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγ-
gelium regni, & curans omnem languorem, & omnem
γέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν
infirmitatem in populo. Videns autem turbas, miser-
36 μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους † ἐσπλαγ- † σπλαγχίζο-
tus est de eis, quia erant vexati, & * dispersi sicut μαι
χνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν * ἐσκυλμένοι, καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ * iacentes
oues non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis † σκύλλω
37 πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς
suis: Messis quidem multa, operarij autem pauci.
αὐτοῦ, ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι.
‖ Supplicate ergo § domino messis, vt § emittat opera- ‖ Rogate
38 † δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργά- § dominum
rios in messem suam. § mittat
τας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. † δέομαι

CAP. X. i.

Et * aduocans duodecim ‖ discipulos suos, dedit * conuocatis
1 Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδω- ‖ discipulis suis,
illis potestatem spirituum immundorum, vt § eiicere § eiicerent
κεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν
eos, & § curare omnem languorem, & omnem infirmitatem. § curarem t
αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν.
Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc: Pri-
2 τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα· πρῶ-
mus, Simon * dictus Petrus, & Andreas frater eius; * qui dicitur
τος σίμων ὁ λεγόμενος πέτρος, καὶ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ·
Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius.
ἰάκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ·
Philippus & Bartholomæus, Thomas & Matthæus publica-
3 φίλιππος καὶ βαρθολομαῖος· θωμᾶς καὶ ματθαῖος ὁ τελώ- ‖ &
nus, ‖ Iacobus Alphæi, & Lebbæus § supernocatus Thaddæus:
νης· ἰάκωβος ὁ τοῦ ἁλφαίου, καὶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς θαδδαῖος·
Simon ¶ Cananites, & Iudas Iscariotes, qui & § tradens ¶ Chananæus,
4 σίμων ὁ καναναῖτης, καὶ ἰούδας ἰσκαριώτης, ὁ καὶ παραδοὺς § tradidit
eum. Hos duodecim * legauit Iesus, ‖ demum- * misit
5 αὐτόν. τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ ἰησοῦς, παραγ- ‖ præcipiens
gelians eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, & in
γέλλας αὐτοῖς, λέγων, εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς

¶ ciuitates
§ sed potius
*quæ perierunt
ἐγγίζω
‖ Nolite possidere
¶ pecuniam, § via,
* est ‖ cibo
¶ veniet
§ reuertetur
* ad vos.
‖ quicunque
¶ foras de
§ de pedibus vestris.
ἀνεκτότερον ἔσται
¶ conciliis

¶ ciuitatem Samaritanorum ne intraueritis. § Ite autem magis
πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε. πορεύεσθε δὲ μᾶλλον 6
* perditas domus Israel.
πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ.
Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquauit re-
πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασι- 7
gnum cælorum. Infirmos curate, leprosos mun-
λεία τῶν οὐρανῶν. ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς κα- 8
date, mortuos suscitate, dæmones eiicite. gratis ac-
θαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλά-
cepistis, gratis date. ‖ Ne possidetis aurum, neque argentum,
βετε, δωρεὰν δότε. μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, 9
neque ¶ æs in zonis vestris: Non peram in § viam,
μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν· μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, 10
neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus
μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον· ἄξιος
enim * operarius ‖ alimento suo est. In quamcunq; autem ciuitatē aut ca-
γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώ- 11
stellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit: & ibi
μην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστι· κἀκεῖ
manete donec exeatis. Intrantes autem in domum,
μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε. εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, 12
salutate eam, dicentes: Pax domui huic.
ἀσπάσασθε αὐτήν, λέγοντες, εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.
Et si quidem fuerit domus digna, ¶ ingrediatur pax vestra super
καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, εἰσελθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' 13
eam: si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos § con-
αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἄξια, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπι-
uertatur*. Et ‖ qui non receperit vos, neque audierit
στραφήτω. καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς 14
sermones vestros, exeuntes ¶ domo vel ciuitate illa,
λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης,
excutite pulueremem § pedum vestrorum. Amen dico
ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. ἀμὴν λέγω 15
vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die
ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ
iudicii, quàm ciuitati illi. Ecce ego mitto vos sicut
κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς 16
oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes,
πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις,
& simplices sicut columbæ. Cauete autem ab ho-
καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀν- 17
minibus. Tradent enim vos in * consessus, & in syna-
θρώπων· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συνα-
gogis suis flagellabunt vos. Et ad præsides autem
γωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς. καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ 18

καὶ

& reges ‖ *gentiles* propter me, in * *testimonium* illis
καὶ βασιλεῖς †ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς
& gentibus. Cùm autem tradent vos, ϙ *ne anxie-*
καὶ τοῖς ἔθνεσιν. ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνή-
mini quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora
σητε πῶς, ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ
quid § *loquemini*. Non enim vos estis * *loquentes*, sed
τί λαλήσετε. οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ
spiritus Patris vestri ‖ *loquens* in vobis. Tradet
πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. παραδώσει
autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & in-
δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ †ἐπα-
surgent ϙ *nati* in parentes, & morte afficient eos.
νασήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.
Et eritis § *inuisi* ab *omnibus* propter nomen meum. * *Verùm*
καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ
permanens in finem, hic ‖ *seruabitur*. Cùm autem ϙ *insequen-*
ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. ὅταν δὲ διώκω-
tur vos in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen
σιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. ἀμὴν
enim dico vobis, non § *finietis* ciuitates Israel, donec
γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν
veniat Filius hominis. Non est discipulus super magistrum,
ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκα-
nec seruus super dominum suum: Sufficit disci-
λον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ἀρκετὸν τῷ μα-
pulo vt sit sicut magister eius, & * *seruus* sicut do-
θητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύ-
minus eius. Si patremfamiliàs Beelzebub vocauerunt, quanto
ριος αὐτοῦ. εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺβ ἐπεκάλεσαν, πόσῳ
magis domesticos eius? Ne ergo timueritis eos. Nihil
μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ; μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. οὐδὲν
enim est ‖ *occultum*, quod non ϙ *reuelabitur*: & § *abditum*,
γάρ ἐστι †κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται· καὶ κρυπτὸν,
quod non * *scitur*. Quod dico vobis in tenebris, dicite in
ὃ οὐ γνωσθήσεται. ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ
lumine: & quod in ‖ *aurem* auditis, prædicate super ϙ *domos*.
φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων.
Et § *ne timeatis* ab *occidentibus* corpus: at
καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ
animam * non ‖ *valentium* occidere: ϙ *timete autem magis*
ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον τὸν
potentem & animam & corpus perdere in § *gehenna*.
δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.
Nonne duo passeres asse venundantur? & vnus ex illis non ca-
οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ †πε-

§ ducemini
ἄγομαι
ϙ nolite cogitare
§ loquamini.
* qui loquimini
‖ qui loquitur
ἐπανίσταμαι
ϙ filij
§ odio omnibus hominibus
* qui autem perseuerauerit vsque
‖ saluus erit.
ϙ perſequentur
διώκω
§ consummabitis
* ſeruus
‖ apertum.
ϙ reuelabitur
§ occultum,
†καλύπτω
* sciatur.
‖ aure
ϙ tecta.
§ nolite timere eos qui occidunt
* autem
‖ possunt
ϙ sed potius timete eum qui potest
§ gehennam.
πίπτω

det super terram sine Patre vestro. Vestri autem &
σεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν. ὑμῶν δὲ καὶ 30

* Nolite ergo timere: capilli capitis omnes numerati sunt. * Ne ergo
αἱ θρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί. μὴ οὖν 31

‖ meliores estis timeatis: multis passeribus ‖ prestatis vos. Omnis ergo qui
φοβεῖσθε, πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. πᾶς οὖν ὅστις 32

confitebitur in me coram hominibus, confitebor
ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω

¶ eum § est. & ego ¶ in eo coram Patre meo qui in cœlis §.
κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Qui autem negauerit me coram hominibus, nega-
ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσο- 33

ἀρνέω * est. bo eum & ego coram Patre meo qui in cœlis *.
μαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

‖ Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere ¶ mittere, § separare ‖ Ne arbitremini quòd venerim iacere pacem in terram: non ve-
μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλ- 34

nì ¶ iacere pacem, sed gladium. Veni enim § diuidere
θον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ἦλθον γὰρ διχάσαι 35

hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem
ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς

suam, & nurum aduersus socrum suam: Et inimici
αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς. καὶ ἐχθροὶ τοῦ 36

* Qui amat hominis, domestici eius. * Diligens patrem aut matrem
ἀνθρώπου, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα 37

§ plus quàm ‖ qui amat § super me, non est me dignus: & ‖ amans filium aut filiam
ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα

¶ accipit super me, non est me dignus. Et qui non ¶ capit cru-
ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σαν- 38

cem suam, & sequitur post me, non est me dignus.
σὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.

§ Qui inuenit * qui perdiderit § Inueniens animam suam, perdet illam: & * perdens
ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας 39

‖ Qui recipit animam suam propter me, inueniet eam. ‖ Suscipiens
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. ὁ δεχόμενος 40

¶ recipit: § recipit, recipit * qui misit ‖ nomine vos, me ¶ suscipit: & qui me § suscipiens, suscipit mittentem
ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαν-

me. * Recipiens Prophetam in ‖ nomen Prophetæ, mer-
τά με. ὁ δεχόμενος προφήτου εἰς ὄνομα προφήτου, μι- 41

¶ accipiet: § qui recipit * nomine accipiet. cedem Prophetæ ¶ capies: & § recipiens iustum in * nomen
σθὸν προφήτου λήψεται. καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα

iusti, mercedem iusti ¶ capies. Et quicunque § potauerit vnum
δικαίου, μισθὸν δικαίου † λήψεται. καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα 42

λαμβάνω § potum dederit vni ex minimis * nomine minimorum istarum poculum frigidæ tantùm, in * nomen discipuli
τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον, εἰς ὄνομα μαθητοῦ,

iustis calicem aquæ Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

CAP.

CAP. XI. ια.

Et factum est cùm * finiisset Iesus β constituens duodecim discipulis suis, transiit inde ϙ docere & praedicare in ciuitatibus eorum. § At Ioannes audiens in vinculis. opera Christi, mittens duos * discipulorum suorum, ait illi: Tu es β veniens, an alium expectamus? Et respondens Iesus, ait illis: Euntes renuntiate Ioanni quæ ϙ audistis & videtis: Cæci vident, & claudi § circumambulant, leprosi mundantur, & surdi audiunt, mortui resurgunt, & pauperes euangelizantur.

Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.

* His autem euntibus, cœpit Iesus dicere ‖ turbis de Ioanne: Quid existis in desertum ϙ spectare? arundinem à vento agitatam? Sed quid existis videre? hominem in mollibus § vestimentis circumamictum? Ecce * mollia ferentes in domibus regum sunt.

Sed quid existis videre? Prophetam? ‖ Utique, dico vobis, & ϙ abundantius Propheta. Hic enim est de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Amen dico vobis, non § excitatus est in natis mulierum maior Ioanne Baptista. * Verùm minor ‖ in regno cælorum maior illo est. ϙA verò diebus Ioannis Baptistæ vsque

1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. 2 Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 3 εἶπεν αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; 4 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες 5 ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. 6 καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

7 Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί * ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; 8 ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ * μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν. 9 Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην; ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ ϙ περισσότερον προφήτου. 10 οὗτός γάρ ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. 11 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ § ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ‖ μείζων αὐτοῦ ἐστιν. 12 ϙA δὲ ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως

* consummasset β præcipiens
ϙ vt doceret & prædicaret
§ Ioannes autem cùm audisset in vinculis,
* de discipulis suis,
β qui venturus es:
† ἀποκρίνω
ϙ audistis & videtis.
§ ambulant,
* illis autem abeuntibus,
‖ ad turbas
ϙ videre?
* ἐξέρχομαι
§ vestitum?
† ἀμφιέννυμι
* qui mollibus vestiuntur
‖ Etiam
ϙ plusquam Prophetam.
§ surrexit inter natos
* ἐγείρομαι
* qui autem
‖ est
ϙA diebus autem

nunc, regnum exlorum vim patitur, & violenti rapiunt
ἄρτι, ἡ βασιλεία τ̃ οὐρανῶν βιάζετ̃, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν
illud. Omnes enim Prophetæ & Lex vsque ad Ioannem
αὐτήν. πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως ἰωάνου ιγ
prophetauerunt. Et si vultis recipere, ipse est Elias
προεφήτευσαν. καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν ἠλίας ὁ ιδ
§ futurus venire. * Habens aures § audire, audiat.
μέλλων ἔρχεσθαι. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ιε
Cui autem assimilabo generationem istam? Similis est pueris
Τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδίοις ιϛ
§ qui clamantes coæqualibus dicunt: Cecinimus
in foro sedentibus, § acclamantibus sociis suis,
ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν,
Et dicentibus: Tibia sonuimus vobis, & non saltastis: lamen-
καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνή- ιζ
tauimus vobis, & non planxistis. Venit enim Ioannes neque
σαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε. ἦλθε γὰρ ἰωάννης μήτε ιη
manducans, neque bibens: & dicunt, Dæmonium habet. Venit
ἐσθίων, μήτε πίνων· καὶ λέγουσι, δαιμόνιον ἔχει. ἦλθεν ιθ
Filius hominis manducans & bibens, & dicunt, Ecce ho-
ὁ υἱὸς τ̃ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, ἰδοὺ ἄν-
* vorax mo * edax & vinipotator, publicanorum amicus & peccatorum.
θρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν.
Et iustificata est sapientia à filiis ‖ ipsius. Tunc cœpit
καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τ̃ τέκνων αὐτ̃ς. τότε ἤρξατο κ
‖ suis. exprobrare ℘ ciuitates, in quibus factæ sunt plurimæ § efficacitates
ὀνειδίζειν τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις
℘ ciuitatibus, § virtutes ciius, quia non * pœnituissent. Væ tibi ‖ Chorazin, Væ tibi Beth-
αὐτ̃, ὅτι οὐ μετενόησαν. οὐαί σοι χωραζίν, οὐαί σοι βηθ κα
* egissent pœnitentiam. saida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent efficacitates ℘
σαϊδά, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
§ Corozaim, factæ in vobis, olim in § sacco & cinere * pœnituissent.
γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησε.
℘ virtutes quæ factæ sunt Cæterùm dico vobis, Tyro & Sidoni remissius erit in
πλὴν λέγω ὑμῖν, τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡ- κβ
§ cilicio die iudicij, quàm vobis. Et tu Capharnaum, ‖ quæ vsque ℘ ex-
* pœnitentiam egissent. Verumtamen μέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καφαρναοὺμ μὴ ἕως τ̃ οὐ κγ
‖ nunquid o in lum § altepositi, vsque * infernum ‖ demitteris. quia si in Sodo-
§ exaltabaris? * in ραγοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου † καταβιβασθήσῃ· ὅτι εἰ ἐν σοδό-
β descendes. ℘ virtutes quæ fa- mis factæ fuissent efficacitates ℘ factæ in te, mansissent
μοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν
ctæ sunt in te, forte vsque § hodie. Cæterùm dico vobis, * quod terræ Sodomorũ
† καταβιβά- μέχρι τ̃ σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ σοδόμων κδ
ζω. remissius erit in die iudicij, quàm tibi. In illo
§ in hanc diem. Verumtamen * quia ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί. ἐν ἐκείνῳ κε
tempore respondens Iesus, dixit: Confiteor tibi,
τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε, ἐξομολογοῦμαί σοι,
πάτερ

Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc
πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι † ἀπέκρυψας ταῦτα ἀποκρύπτω
à sapientibus & ‖ intelligentibus, & revelasti ea ρ imbecillis. ‖ prudentibus,
ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ρ parvulis.

Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.
26 ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου.

Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo § a-
27 πάντα μοι † παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου. καὶ οὐδεὶς ἐπι- § nouit
gnoscit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis * agnoscit, * nouit,
γινώσκει τὸν υἱόν, εἰμὴ ὁ πατήρ· οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει,
nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.
εἰμὴ ὁ υἱός, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.

Venite ad me omnes ‖ laborantes, & onerati ρ, ‖ qui laboratis,
28 δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ † πεφορτισμένοι, Pœnis,
& ego § recreabo vos. Tollite iugum meum super vos. φορτίζομαι
29 κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, § reficiam
& discite à me, quia mitis sum & humilis corde:
καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ·
& invenietis requiem animabus vestris. * Nam iugum meum * Iugum enim
30 καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ γὰρ ζυγός μου meum suave est,
blandum, & onus meum leve est.
χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

CAP. XII. 16.

In illo tempore abiit Iesus § Sabbatis ‖ Sabbato
1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασι
per sata: ρ at discipuli eius esurierunt, & cœperunt ρ Discipuli autẽ
ἐν τοῖς σπορίμοις· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο eius esurientes,
vellere spicas, & manducare. § Verùm Pharisæi videntes, dixerunt § Pharisæi autem
2 τίλλειν στάχυας, καὶ ἐσθίειν. οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες, εἶπον
ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere * in Sab- * Sabbatis. At ille
αὐτῷ, ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαβ-
bato. Ille verò dixit eis: Non legistis quid fecerit Dauid
3 βάτῳ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ † ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαυὶδ, ἀναγινώσκω
quando esurijt ipse & qui cum eo ‖? Quomodo intrauit in ‖ erant:
4 ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν
domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non ρ licitũ ρ licebat
οἶκον † τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους † τῆς προθέσεως ἔφαγον, οὓς οὐκ ἔξὸν
erat ei edere, neque his qui cum eo §, nisi Sacerdotibus solis § erant,
ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰμὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις;
Aut non legistis in Lege, quia Sabbatis Sacerdotes
5 ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς
in * sacro Sabbatum violant, & ‖ inculpati sunt? * templo
ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον † βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσι; ‖ sine crimine
Dico autem vobis, ρ quòd sacro maior est hic. βεβηλοῦσι,
6 λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων ὧδέ ἐστιν. ρ quia templo

Si autem sciretis quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium, nun-
εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐστιν, ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν

§ innocentes, * etiam ‖ inde ‖ transfiget.
quam condemnassetis §inculpatos. Dominus enim est * Sab-
κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. κύριος γάρ ἐστι τοῦ σαβ- 8
bati Filius hominis. Et ‖ transiens inde, venit
βάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν 9
in synagogam eorum. Et ecce homo erat manum
εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ᾗ τὴν χεῖρα 10
habens aridam: & interrogabant eum, dicentes: Si licet
ἔχων ξηράν· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, εἰ ἔξεστι τοῖς

ἐπερωτέω
Sabbatis curare? vt accusarent eum.
σάββασι θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

o habeat
Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo qui ρ habebit
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς ‖ ἕξει 11
ἔχω
ouem vnam: & si ceciderit hæc
πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον,
Sabbatis in foueam,
nonne § apprehendet eam & eriget? Quanto * igitur præstat ho-
οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; πόσῳ οὖν διαφέρει ἄν- 12
§ tenebit & leuabit eam? * magis melior est
mo oue? Itaque licet Sabbatis bene facere.
θρωπος προβάτου; ὥστε ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν.
Tunc ait homini exsiccatam habenti ma-
τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε· καὶ ἀπεκατεστάθη
num: Extende manum tuam. Et extendit: & restituta est
ρα, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε· καὶ ἀπεκατεστάθη

§ sanitati ρ Exeuntes autem Pharisæi, cõsilium faciebant § quomodo * Iesus autẽ sciens, ‖ secuti ρ multi, § præcepit eis
‖ sanas sicut altera. ρ At Pharisæi consilium capiebant
ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. οἱ δὲ φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον 14
aduersus eum, § exeuntes vt eum perderent. * At Iesus
κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. ὁ δὲ Ἰησοῦς 15
cognoscens, recessit inde: & ‖ secutæ sunt eum ρ turbæ mul-
γνοὺς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ρ ὄχλοι πολ-
tæ, & curauit eos omnes. Et § increpauit eos
λοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας· καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς 16

* quoddictum est
vt ne manifestum eum facerent. Vt adimpleretur * pronuntiatum
ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν 17
per Esaiam Prophetam, dicentem: Ecce puer meus quem
διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· ἰδοὺ ὁ παῖς μου, ὃν 18

* bene complacuit animæ meæ.
elegit: dilectus meus, in quo * delectata est anima mea. Ponam
ἐξελέξατο· ὁ ἀγαπητός μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου. θήσω

αἱρετίζω, ‖ nuntiabit
Spiritum meum super eum, & iudicium gentibus ‖ annuntiabit.
τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ.
Non contendet, neque clamabit neque audiet aliquis in pla-
οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τὶς ἐν τοῖς πλα- 19

ρ Arundinem quassatam
teis vocem eius. ρ Calamum conteritum non con-
τείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ. κάλαμον συντετριμμένον οὐ κα- 20

κατά
fringet, & linum fumigans non extinguet, donec eiciat § in victoriam
τεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος

§ ad
πρίσιν.

iudicium: Et * *nomini* eius gentes sperabunt. * in nomine
21 τῷ κείσῃ· καὶ † τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐλπιοῦσι. ἔθνη
Tunc ‖ *allatus est* ei *dæmoniacus*, cæcus & ‖ oblatus est ei
22 τότε * προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος, τυφλὸς καὶ dæmonio habens
mutus: & curauit eum, ita vt *cæcum & mutum & ℘ loqui* προσφέρομαι
κωφὸς· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ λαλεῖν ℘ loqueretur & videret
& *videre*. Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Nũquid
23 καὶ βλέπειν. καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον, μήτι
hic est *ille* Christus filius Dauid? * At Pharisæi audien- * Pharisæi autem
24 οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς Δαυίδ; οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαν-
tes, dixerunt: Hic non eiicit dæmones, * *si non* in Beelze- * nisi
τες εἶπον, ὅτι οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ βεελζε-
bub principe dæmoniorum. Sciens autem Iesus co-
25 βοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. εἰδὼς δὲ ὁ ἰησοῦς τὰς ἐν-
gitationes eorum, dixit eis: Omne regnum diuisum
θυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς, πᾶσα βασιλεία † μερισθεῖσα μερίζω
contra se, desolabitur: & omnis ciuitas vel domus diuisa
καθ' ἑαυτῆς, ἐρημοῦται· καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα
contra se, non stabit. Et si satanas satanam e-
26 καθ' ἑαυτῆς, οὐ σταθήσεται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς † σατανᾶν ἐκ-
icit, ‖ *in seipsum* diuisus est: quomodo ergo stabit regnum eius? ‖ aduersus se
βάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;
Et si ego in Beelzebub eiicio dæmones, filij
27 καὶ εἰ ἐγὼ ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ
vestri in quo eiiciunt? ℘ *Propter hoc* ipsi vestri erunt iudices. ℘ Ideo
ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν κριταὶ
Si autem ego in spiritu Dei eiicio dæmones, igitur
28 ἔσονται. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα
peruenit in vos regnum Dei. Aut quomodo potest
29 ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία † θεοῦ. ἢ πῶς δύναταί φθάνω
quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius di-
τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν † ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρ-
ripere, * *si non primùm* alligauerit fortem, & tunc domum illius * nisi priùs
πάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον † δήσῃ τὸν ἰσχυρόν, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ δέω
diripiet? * *Non existens* mecum, contra me est: & qui nõ * Qui non est
30 διαρπάσει; ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ
congregat mecum, spargit. ‖ *Propter hoc* dico vobis: ‖ Ideo
31 συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν,
Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus:
πᾶσα ἁμάρτια, καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ
℘ *verum Spiritus* blasphemia, non remittetur *hominibus*. ℘ Spiritus autem
τοῦ πνεύματος βλασφημία, οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις.
Et quicunque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur
32 καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται
ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur
αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται

* hoc

ei neque in * *nunc* seculo, neque in futuro.
αὐτῷ οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.

* bonam, ‖ bonum, ♀ malam, * malum: siquidem ex

Aut facite arborem * *pulchram*, & fructum eius ‖ *pulchrum*:
ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν· 33
aut facite arborem ♀ *cariosam*, & fructum eius * *cariosum*: ex
ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν· ἐκ
enim fructu arbor agnoscitur.
γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.

* cùm sitis mali

Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui * *mali*
γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ 34
existentes: ex enim abundantia cordis os loquitur.
ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.
Bonus homo de bono thesauro ‖ *eiicit*
ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει 35

‖ profert

bona: & malus homo, de malo thesauro ‖ *e-*
ἀγαθά· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκ-

* quoniam

iicit mala.
βάλλει τὰ πονηρά. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, 36
quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem
ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον
in die iudicij.
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου † δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ 37

† δικαιόομαι

verbis tuis condemnaberis.
τῶν λόγων σου * καταδικασθήσῃ. Tunc responderunt * quidam
τότε ἀπεκρίθησάν τινες 38

* ei * καταδικάζομαι.

‖ *Scribarum & Phariſæorum*, dicentes: Magiſter, volumus
τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, λέγοντες· διδάσκαλε, θέλομεν

‖ de Scribis & Pharisæis, ♀ Qui

à te ſignum videre.
ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, 39
Ille autem reſpondens ait illis:
Generatio mala & adultera ſignum * *appetit*: & ſignum non da-
γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ σημεῖον οὐ δο-

♀ quærit

bitur ei, * *ſi non* ſignum Ionæ Prophetæ.
θήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.

* nisi

Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti ‖ *tres dies &*
ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους ἡμέρας καὶ 40

‖ tribus diebus & tribus noctibus:

tres noctes: ſic erit Filius hominis in corde
τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς
terræ *tres dies & tres noctes*. Viri Niniuitæ * *reſur-*
γῆς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. ἄνδρες Νινευῖται † ἀναστή- 41

* surgent ἀνίστημι

* pœnitentiam egerunt in prædicatione ‖ quàm Ionas

gent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam:
σονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὴν·
quia * *pœnituerunt in prædicatione* Ionæ: & ecce plus ‖ *Iona* hic.
ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε.
Regina Auſtri * *excitabitur* in iudicio cum generatione
βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς 42

♀ surget

iſta: & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ
ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτήν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς
ἀκοῦσαι

audire sapientiam Salomonis: & ecce plus *Salomon hic. *quàm
ἀκοῦσαι τ̃ σοφίαν σολομῶντος καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶντος ὧδε.
Cum autem immundus spiritus exierit ab homine.
43 ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τ̃ ἀνθρώπου,
ambulat per *inaquosa loca, quærens requiem, & non in- *locà arida,
διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑ-
uenit. Tunc dicit: Reuertar in domum meam vnde ex-
44 ρίσκει. τότε λέγει, ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξ-
iui. Et veniens inuenit ‖ vacantem, scopis *purgatam, & ‖ eam *mundatam
ἦλθον. καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σχολάζοντα, σεσαρωμένον, καὶ
ornatam. Tunc vadit, & assumit
45 †κεκοσμημένον. τότε πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει †κοσμεῖ
*cum se septem alios spiritus nequiores secum ipso & intran- *secum
μεθ' ἑαυτ̃ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτ̃, καὶ εἰσελ-
tes habitant ibi: & fiunt nouissima hominis illius
θόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τ̃ ἀνθρώπου ἐκείνου
peiora prioribus. Sic erit & generationi huic *nequam. * pessimæ,
χείρονα τ̃ πρώτων. οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.
Adhuc autem eo loquente ‖ turbis, ecce mater & ‖ ad turbas,
46 ἔτι δὲ αὐτ̃ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μήτηρ καὶ οἱ
fratres eius stabant foris, quærentes ei loqui.
ἀδελφοὶ αὐτ̃ εἱστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι.
Dixit autē quidam ei: Ecce mater tua & fratres tui
47 εἶπε δέ τις αὐτῷ, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου
foris stant, quærentes *tibi loqui. At ipse respondens *ei alloquiū
48 ἔξω ἑστήκασι, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
ait dicenti sibi: Quæ est mater mea, & qui sunt
εἶπε τῷ εἰπόντι αὐτῷ, τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ
fratres mei? Et extendens manum *suam in di-
49 ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτ̃ ἐπὶ τοὺς μα-
scipulos suos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicũq;
θητὰς αὐτ̃, εἶπεν· ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου & οἱ ἀδελφοί μου. ὅστις
enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis *est, ipse *est.
γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τ̃ πατρός μου τ̃ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός
meus frater, & soror, & mater est.
μου ἀδελφός, καὶ ἀδελφή, καὶ μήτηρ ἐστίν.

CAP. XIII. ιγ'.

In verò die illo exiens Iesus de domo,
1 Ἐν δὲ τ̃ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τ̃ οἰκίας,
sedebat *secundùm mare. Et congregatæ sunt ad eum *secus
2 ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ †συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν σωρῷ
turbæ multæ, ita vt ipsum in nauiculam ‖ ascendentem sedere: & ‖ adscendere
ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ sedere:
omnis turba in littore stabat. Et locutus est ei:
3 πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τ̃ αἰγιαλοῦ εἱστήκει. καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς

multa in parabolis, dicens: Ecce exiit ℣ seminator
ϕ qui seminat ϕ σπείρων τοῦ
ϕ σπείρειν. πολλὰ ἐν † παραβολαῖς, λέγων· ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ
* dum seminat, quædam ceciderunt * cæli
seminare. Et in seminare ipsum, hæc quidem ceciderunt secus
σπείρειν. καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν 4 4
viam, & venerunt volucres*, & comederunt ea.
ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά.
Alia autem ceciderunt in petrosa, vbi non habebant terrã mul-
ἄλλα δὲ ἔπεσεν ὅπου τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολ- 5 5
‖ quia non habebant
ϕ quia non habebant radicem, aruerunt.
† καυματίζομαι
* ξηραίνομαι
* creuerunt
† ἀποπνίγω
* aliud centesimũ, aliud sexagesimũ, aliud tricesimũ.
‖ Qui habet aures audiendi,
ϕ Qui
tam: & continuo exorta sunt, ‖ propter non habere altitudinẽ terræ.
λὺν, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς.
Sole autem orto, æstuauerunt: & ϕ propter non habere
ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος † ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν 6 6
radicem exaruerunt.
ῥίζαν, * ἐξηράνθη. Alia autem ceciderũt in spinas, &
* insurrexerunt spinæ, & suffocauerunt ea. Alia autẽ cecide- 7 7
ἄλλα δὲ ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ
runt in terram bonam, & dabant fructum, * hoc centum, hoc autem
ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ † ἀπέπνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπε- 8 8
sexagiata, hoc autem trigintà.
σεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατὸν, ὃ δὲ
‖ Habens aures audire, audiat.
ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. 9 9
Et accedentes discipuli, dixerunt ei: Quare in para-
καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, εἶπον αὐτῷ, διατί ἐν παρα- 10 10
bolis loqueris eis?
βολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς;
℣ Ille autem respondens ait illis: Quia
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι 11 11
vobis datum est nosse mysteria regni cælorum:
ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,
illis autem non est datum. * Quisquis enim habet, dabitur ei; &
ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ 12 12
* Qui
abundabit, qui autẽ non habet, & quod habet auferetur ab eo.
† περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.
† περισσεύομαι
* Ideo
‖ quia
* Propter hoc in parabolis eis loquor, ‖ quod videntes non
διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ 13 13
vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt:
βλέπουσι, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσιν·
ϕ adimpletur in * dicentis:
* videntes videbitis.
Et ϕ readimpletur eis prophetia Esaiæ, * dicens:
καὶ ἀναπληροῦται αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἡσαΐου, ἡ λέγουσα· 14 14
Auditu audietis, & non intelligetis: & * intuentes intuebimini,
ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε,
& non videbitis. Incrassatum est enim cor populi huius,
καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, 15
παχύνω
& auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt:
καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσε,
nequando videant oculis, & auribus audiant, &
μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ
corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos.
καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.

Vestri autem beati oculi, quia *intuentur, & aures * vident
16 ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα
vestræ, quia audiunt. Amen quippe dico vobis, quia multi Pro-
17 ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προ-
phetæ & iusti cupierunt ‖ intueri quæ intuemini, & non viderũt: ‖ videre quæ videtis.
φῆται καὶ δίκαιοι * ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδαν· * ὅπ θυμέω
& audire quæ auditis, & non audierunt. Vos ergo audi-
18 καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. ὑμεῖς οὖν ἀκού-
te parabolam seminantis. Omnis ♀ audientis ♀ qui audit
19 σατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. παντὸς ἀκούοντος τὸν
verbum regni, & non "intelligentis, venit malus, & ra- " intelligit,
λόγον τῆς βασιλείας, καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἁφ-
pit * seminatum in corde eius: hic est qui secus * quod est
ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν
viam seminatus ‖. Qui autẽ super petrosa seminatus ‖, hic est qui ‖ est,
20 ὁδὸν σπαρείς. ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν
verbum ♀ audiens, & continuò cum gaudio * sumens illud: ♀ audit,
λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν· * accipit
Non habet autem radicem in seipso, sed temporalis est: fa-
21 οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι· γενο-
&a autem tribulatione * aut persecutione propter verbum, ‖ statim scanda- * &
μένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδα- ‖ continuò
lizatur. Qui autem in * spinas seminatus *, hic est qui * est in spinis,
22 λίζεται. ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν
verbum * audiens, & ‖ anxietas seculi istius, & ♀ deceptio * audit, ‖ solicitudo
λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ ♀ fallacia
diuitiarum suffocat verbum, & * infructuosa fit. * sine fructu effi-
πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. citur.
Qui verò in terram * pulchram seminatus ‖, hic est qui verbum * bonam
23 ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ‖ est,
" audiens & intelligens: quique fructum fert, & facit, hoc quidẽ * centum, " audit, & intelli-
ἀκούων καὶ συνιών· ὃς δὴ καρποφορεῖ, καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατόν, git, & fructum
hoc autem ‖ sexaginta, hoc verò ♀ triginta. affert:
24 ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα. Aliam parabolam * aliud centesi-
proposuit illis, dicens: * Assimilatum est regnum cælorum mum, ‖ aliud sexagesi-
παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν mum, ♀ aliud tricesimũ.
homini * seminanti pulchrum semen in agro suo. * Simile factum
ἀνθρώπῳ σπείραντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· * qui seminauit bonum
‖ In vero dormire homines, venit eius inimicus, ‖ cùm autem dor-
25 ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, mirent
& ♀ seminauit zizania in medio tritici, & abiit. ♀ super
καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν.
Cùm autem * crevit herba, & fructum * fecit, tunc apparuerũt * creuisset
26 ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη * fecisset
& zizania. Accedentes autem serui patrisfamilias,
27 καὶ τὰ ζιζάνια. προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου,

bonum dixerunt ei: Domine, nonne ‖ pulchrum semen seminasti in tuo
ἔιπον αὐτῷ, κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ
agro? Vnde ergo habet zizania?
ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς 28
Et ille vero ait illis: Inimicus
homo hoc fecit. At serui dixerunt ei: Vis igitur
ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ· θέλεις οὖν
seruus autem
* abeuntes colligamus ea? ‖ Ille vero ait: Non: ne forte col- 29
imus, & colligi-
mus
ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά; ὁ δὲ ἔφη, οὔ· μήποτε συλ-
Et ligentes zizania, eradicetis simul ꝙ eis triticum.
λέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον.
cum eis &
Sinite crescere vtraque vsque ad messem: & 30
ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ καὶ
in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum
ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς, συλλέξατε πρῶτον
zizania, & alligate ea in fasciculos, ad comburen-
τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δεσμὰς, πρὸς τὸ κατακαῦ-
dum ea: ‖ at triticum congregate in horreum meum.
σαι αὐτά· † τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου.
Aliam parabolam proposuit eis, ‖ dicens: ‖ Simile est 31
ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· ὁμοία ἐστὶν
regnum cælorum grano sinapis, quod accipiens homo
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος
seminauit in agro suo. Quod * minimum quidem est ‖ om-
ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. ὃ μικρότερον μέν ἐστι παν- 32
minimum
‖ omnibus semi-
nibus: mum seminum: cùm autem creuerit, maius omnibus
των τῶν σπερμάτων· ὅταν δὲ * αὐξηθῇ, μεῖζον πάντων τῶν
ἀυξάνομαι oleribus est, & fit arbor, ita vt ꝙ venire volucres
λαχάνων ἐστὶ, καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε κατασκηνοῦν
ꝙ veniant cæli, & ‖ umbracula facere in ramis eius.
τοὺς πετεινοὺς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ † κατασκηνοῦσιν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.
‖ habitent
κατασκηνόω Aliam parabolam locutus est eis: Simile est re- 33
ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασι-
gnum cælorum fermento, quod * accipiens mulier abscondit in
λεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς
* acceptum farinæ satis tribus, ‖ vsquequo fermentatum est totum. Hæc omnia 34
ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. ταῦτα πάντα
‖ donec Iocutus est Iesus in parabolis ꝙ turbis: & sine ‘pa-
ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς πα-
ꝙ ad turbas: ‘ parabolis ‘rabola non loquebatur eis: Vt impleretur * prouinciam per 35
ραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ
* quod dictũ erat Prophetam, dicentem: Aperiam in parabolis os meum, manifestum
τοῦ προφήτου, λέγοντος· ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι
eructabo abscondita à constitutione mundi.
κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.
ἐρεύγομαι Tunc ‖ dimittens turbas, venit in domum Iesus: & 36
‖ dimissis turbis, τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς, καὶ

accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: ℣ *Explica* nobis ℣ Differe
προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Φράσον ἡμῖν τὴν
parabolam zizaniorum agri. *Ille verò* respondens *Qui*
37 παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
ait illis, *Seminans pulchrum semen, est Filius ho- * Qui seminat
εἶπεν αὐτοῖς, ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀν- bonum
minis. ‖*At ager* est mundus. ℣*Verùm pulchrum* semen ‖ Ager autem
38 θρώπου· ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος. τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, ℣ Bonum verò
hi sunt filij regni. *At zizania sunt filij* " Zizania autem
οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνιά εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ filij sunt nequam.
mali. **At inimicus seminans ea*, est diabolus. * Inimicus autem
39 πονηροῦ. ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτά, ἐστὶν ὁ διάβολος· qui seminauit
*At messis, consummatio seculi est. ‖*At messores*, an- ‖ Messores etiam
ὁ δὲ θερισμὸς, συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν· οἱ δὲ θερισταί, ἄγ-
geli sunt. Sicut ergo colliguntur " zizania, & igni
40 γελοί εἰσιν. ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ
comburuntur: sic erit in consummatione seculi.
καίεται· οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος.
Mittet Filius hominis angelos suos, & col-
41 ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλ-
ligent de regno eius omnia scandala, &
λέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς
℣ *facientes* iniquitatem: Et mittent eos in caminum ℣ eos qui faciunt
42 ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν· καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον
ignis: Ibi erit fletus & " *fremitus* dentium. " stridor
τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
Tunc iusti fulgebunt sicut Sol in regno
43 τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ
Patris eorum. * *Habens aures audire*, audiat. * Qui habet aures
τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. audiendi,
Iterum simile est regnum cælorum thesauro abscondito
44 Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμ-
in agro: quem ‖*inueniens* homo abscondit, & præ ‖ qui inuenit
μένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψε, καὶ ἀπὸ τῆς
gaudio illius vadit, & vniuersa quæ habet vendit, & emit
χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει
agrum illum. Iterum simile est regnum cælorum
45 τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
homini negotiatori, quærenti bonas margaritas:
ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας·
℣ *Qui inueniens vnam pretiosam margaritam, abiens* vendidit ℣ Inuenta autem
46 ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε vna pretiosa mar-
omnia quæ habuit, & emit eam. garita, abiit, &
πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.
Iterum simile est regnum cælorum sagenæ * *iactæ* ‖ missæ
47 Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ

* piscium congreganti. in mare, & ex omni genere * congregi.
ση εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ.

‖ educentes, & ecus ſ Quam cùm impleta eſſet, ‖ producentes ſuper littus, & ſedentes, ρ collegerunt pulchra in receptacula, at vitioſa
ὣν, ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν, καὶ 48

ρ elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt. καθίσαντες, συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ
* foras eiecerunt. Sic erit in conſummatione ſeculi:
ἔξω ἔβαλον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος· 49

* ſeparabunt. exibunt angeli, & * ſegregabunt malos de medio
† ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφορίσουσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου
ἐξέρχομαι iuſtorum: Et * proiicient eos in caminum ignis.
* mittent τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· 50

‖ ſtridor ibi erit fletus & ‖ fremitus dentium.
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Dicit illis Ieſus: Intellexiſtis hæc omnia? Dicunt
λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν 51

ρ Etiam. Ait illis. Ideo ei, ρ Vtique Domine. Is autem dixit illis: Propter hoc omnis Scri-
αὐτῷ, ναί κύριε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, διὰ τοῦτο πᾶς γραμ- 52

ba doctus in regnum cælorum, ſimilis eſt
ματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὁμοίος ἐστὶν
homini patrifamiliàs, qui * eiicit de theſauro ſuo
ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ
* profert noua & vetera. Et factum eſt, cùm conſummaſſet Ieſus
καινὰ καὶ παλαιά. καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς 53

parabolas iſtas, tranſiit inde. Et veniens in
παραβολὰς ταύτας, * μετῆρεν ἐκεῖθεν. καὶ ἐλθὼν εἰς 54

μετοίρω patriam ſuam, docebat eos in * ſynagoga eorum,
* ſynagogis τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν,

‖ mirarentur, & dicerent: ita vt ‖ obſtupeſceri ipſos, & dicere: Vnde huic ſapientia
ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς, καὶ λέγειν, πόθεν τούτῳ ἡ σοφία

hæc, & ρ efficacitates? Nonne hic eſt fabri filius?
αὕτη, καὶ αἱ δυνάμεις; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; 55

Nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius, Ia-
οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰα-
cobus, & * Ioſes, & Simon, & Iudas? Et ſorores eius,
κωβος, καὶ Ἰωσῆς, καὶ σίμων, καὶ Ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ 56

* Ioſeph, nonne omnes apud nos ſunt? Vnde ergo huic iſta omnia?
οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσι; πόθεν οὖν τούτῳ τοῦτα πάντα;

Et ſcandalizabantur in eo. * At Ieſus dixit eis: Non
καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὐκ 57

* Ieſus autem eſt Propheta ‖ inhonoratus, ſi non in patria ſua, & in do-
ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰ-

‖ ſine honore, niſi mo ſua. Et non fecit ibi ρ efficacias multas, propter
κίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς, διὰ 58

ρ virtutes incredulitatem illorum.
τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

CAP.

CAP. XIIII. ις.

In illo tempore audiuit Herodes Tetrarcha
1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν ἡρῴδης ὁ τετραάρχης τὴν
famam Iesu: Et ait pueris suis: Hic est Ioan-
2 ἀκοὴν ἰησοῦ· καὶ εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ, οὗτός ἐστιν ἰωαν-
nes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & *propter hoc
νης ὁ βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ
efficacie operantur in eo. ‖Nam Herodes apprehendens
3 δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. ὁ γὰρ ἡρῴδης κρατήσας
Ioannem, vinxit eum, & posuit in ºcustodia, propter Hero-
τὸν ἰωάννην, † ἔδησεν αὐτὸν, καὶ *ἔθετο ἐν φυλακῇ διὰ ἡρω-
diadem vxorem Philippi fratris sui.
διάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.
Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam.
4 ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης, οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν.
Et volens illum occidere, timuit *turbam, quia sicut Pro-
5 καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προ-
phetam eum habebant. *Natalitia autem agendis Herodis,
6 φήτην αὐτὸν εἶχον. γενεσίων δὲ ἀγομένων τοῦ ἡρῴδου,
saltauit filia Herodiadis in medio: & placuit
ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ *ἤρεσε τῷ ἡρῴδῃ
Herodi. Vnde cum iuramento ‖spopondit ei dare quodcunque
7 ἡρῴδῃ. ὅθεν μεθ' ὅρκου ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν
postulasset ºa. *Illa verò *præinstructa à matre sua: Da
8 αἰτήσῃ. ἡ δὲ * προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς· δός
mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistæ.
μοι, φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.
Et contristatus est rex: propter verò ‖iuramentum, & simul
9 καὶ *ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς· διὰ δὲ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς συνα-
accumbentes iussit dari. ºa Et *mittens decol-
10 νακειμένους ἐκέλευσε δοθῆναι. καὶ πέμψας ἀπεκε-
pitauit Ioannem in ºcustodia. Et allatum est ca-
11 φάλισε τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. καὶ † ἠνέχθη ἡ κε-
put eius in disco, & datum est puellæ: & ‖attulit
φαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ
matri suæ. Et accedentes discipuli eius,
12 μητρὶ αὐτοῦ. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
tulerunt corpus ºa, & sepelierunt illud: & venientes nuntiauerunt
*ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό· καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν
Iesu. ºEt audiens Iesus, secessit indè in
13 τῷ ἰησοῦ. καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν
nauicula in desertum locum *priuatim. ω audientes turbæ,
πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι,
secutæ sunt ‖pedibus de ciuitatibus.
ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων.

* ideo virtutes
ἐνεργέουσιν
‖ Herodes enim tenuit Ioannem, & alligauit
º carceremi,
† δέω
* τίθημι
* populum.
* Die autem natalis
* præmonita
προβιβάζω
‖ iuramentum autem, & eos qui pariter recumbebant.
* λυπέομαι
º Missique & decollauit
ºcarcere
† φέρω
‖ illa
º eius,
ºa Quod cùm audissent
*seorsum: & cùm audissent
‖ pedestres

℣ misertus est eis: Et exiens Iesus vidit multam turbam, & ℣ super eos affectus est
ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς εἶδε πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη 14
ᵛ languidos ega eos: & curauit ᵛ egrotos eorum.
ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν.
Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius,
ὀψίας δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, 15
* Desertus ‖ dimitte dicentes: * Solitarius est locus, & hora iam praeterit: ‖ ab-
λέγοντες, ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν· ἀπό-
℣ castella, emant solue turbas, vt abeuntes in ℣ vicos, mercentur
λυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν
ᵛ Iesus autem sibi escas. ᵛ At Iesus dixit eis: Non
ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐ 16
* habent necesse ire: * vsum habent abire: date illis vos manducare.
χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.
‖ Responderunt ‖ Illi autem dicunt ei: Non habemus hic ℣ si non quinque panes,
℣ nisi οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους, 17
℣ Qui ait eis: & duos pisces. ᵛ Ille autem ait: Afferte mihi illos huc.
καὶ δύο ἰχθύας. ὁ δὲ εἶπε, φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. 18
* cùm iussisset turbam Et * iubens turbas discumbere super ‖ fœnum,
καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους * ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, 19
‖ fœnum, acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens acceptis quinque panes, & duos pisces suspiciens in
λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς
cœlum, benedixit: & ℣ frangens dedit discipulis
τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς
℣ fregit, & ᵛ discipuli autem panes: ᵛ at discipuli turbis. Et manducauerunt omnes,
ἄρτους· οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες, 20
* reliquias & saturati sunt: & tulerunt * redundans fragmentorum duo-
καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων δώ-
decim cophinos plenos. ‖ At edentes fuerunt viri
δεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες 21
‖ Manducantium autem fuit numerus quinque milia virorum, excepti mulieribus & paruulis: fere quinquemillia, praeter mulieres & pueros.
ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.
Et statim compulit Iesus discipulos suos ascende-
καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆ- 22
℣ trans fretum, donec dimitteret re in nauiculam, & praecedere eum ℣ in vlteriora, vsquequo ab-
ναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπο-
ᵛ dimissa turba, solueret turbas. Et ᵛ absoluens turbas, ascendit
λύσῃ τοὺς ὄχλους. καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη 23
* solus in montem ᵛ priuatim orare. Vespere autem facto, solus
εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος
‖ Nauicula autem in medio mari ia&abatur erat ibi: ‖ Verùm nauicula iam medium maris erat, ve-
ἦν ἐκεῖ· τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βα- 24
xata à fluctibus: erat enim contrarius ventus.
σανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων· ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος.
Quarta autem vigilia noctis, ℣ abijt ad eos Ie-
τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς, ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰη- 25
ℭυῦ ϛ

sua, ᵃ circumambulans super mare. Et videntes eum ᵃ ambulans
26 σοις, περιπατῶ ὅπι τὴς θαλάσσης. ⸗ ἰδόντες αὐτὸν οἱ
discipuli super mare ᵃ circumambulantem, turbati sunt, *ambulantem.
μαθηται ὅπι τῶ θαλασσαν περιπατοῦντα, * ἐταράχθησαν, παράλω
dicentes: ‖Quòd phantasma est. & præ timore clamauerunt. ‖ Quia
λέγοντες, ὅτι φάντασμά ὅτιν· ⸗ ἀπὸ τ φόβε ἔκραξαν.
ρStatim autem locutus est eis Iesus, dicens: ᵇ Confidite: ρStatímque
27 εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, θαρσεῖτε· ᵇ Habete fiduciam
ᶜ ego sum: ᵈ ne metuatis. Respondens autem ei Petrus, ᶜ nolite timere.
28 ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. ἀποκριθεὶς ⸗ αὐτῶ ὁ πέτρος,
dixit: Domine, si tu es, iube me ad te venire super
εἶπε, κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρὸς σε ἐλθεῖν ὅπι τὰ
aquas. *Ipse verò ait: Veni. & descendens de nauicula Pe- *At ipse
29 ὕδατα. ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ· καὶ καταβὰς ἀπὸ τ πλοίε ὁ πέ- ‖ vt veniret
trus, ambulabat super aquam, ‖ venire ad Iesum.
βης, περιεπάτησεν ὅπι τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τ Ἰησοῦν.
ρ Videns
ρ Intuitus verò ventum validum, timuit: ‖ & incipiens ‖ & cùm cœpisset
30 βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν, ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος mergi,
demergi, clamauit, dicens: Domine, ᵉ seruа me. ᵉ saluum me fac
καταπονπζεσθαι, ἔκραξε, λέγων, κύριε, σῶσόν με.
Et continuò Iesus extendens manum, * excepit eum, * apprehendit
31 καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτῦ, ‖ Modicæ fidei,
& ait illi: ‖ Exiguæ fidei, ad quid dubitasti? quare
καὶ λέγει αὐτῶ, ὀλιγόπιστε, εἰς τί * ἐδίσασας; διςάζω
Et ρascendentibus illis in nauigium, quieuit ventus. ρ cùm ascendissét
32 καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. in nauiculam, cessauit
Qui autem in ᵃ nauigio, venientes adorauerunt eum, dicen- ᵃ naiicula erant,
33 οἱ δὲ ἐν τῶ πλοίῳ, ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῶ, λέγον- venerunt & * cùm trâsfretassent,
tes: Verè Dei filius es. Et ᵇ transfretantes venerunt in ‖ Genesar.
34 τες, ἀληθῶς θεοῦ ὑὸς εἶ. καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς ρ cùm cognouissent
terram ‖ Genneſareth. Et ρcognoscentes eum viri
35 τὴν γῆν Γεννησαρέτ. καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τ ᵇ regionem
loci illius, miserunt in vniuersam ᶜ circumviciniam illam: &
τόπου ἐκείνου, ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τ περίχωρον ἐκείνην· καὶ * obtulerunt
ᵈ attulerunt ei omnes malè habentes.
προσήνεγκαν αὐτῶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας·
Et ‖ adpellabant eum, vt vel solùm tangerent fimbriam ‖ rogabant
36 καὶ παρεκάλουν αὐτὸ ἵνα κἂν μόνον ἅψωνται τ κρασπέδου ρ salui facti sunt,
vestimenti eius. Et quicunq; tetigerunt, ρ perfecti sunt.
τ ἱματίου αὐτῦ. καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν.

CAP XV. ιέ.

Tunc ᵃ accedunt Iesu ab Hierosolymis Scri- ᵃ accesserunt ad Iesum
1 Τότε προσέρχονται τῶ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμ-
bæ & Pharisæi, dicentes: Quare discipuli tui
2 ματεῖς καὶ φαρισαῖοι, λέγοντες· διατί οἱ μαθηταί σε

transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lauant
παραβαίνουσι τ παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται
manus suas, cùm panem manducant. Ipse autem respondens
τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 3
ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei,
εἶπεν αὐτοῖς, διατί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τ ἐντολὴν τ θεοῦ,
* dixit: propter traditionem vestram? Nam Deus * *mandauit, dicens:*
διὰ τ παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο, λέγων· 4
‖ Qui maledixerit Honora patrem & matrem: &, ‖ *Maledicens* patri vel
τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· & ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ
♀ moriatur. matri, morte ♀*finiatur*. Vos autem dicitis: Quicunq;
μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ὃς ἂν 5
* quodcunq; est dixerit patri vel matri, Munus * *quod si* ex me, *iuuêris.*
* tibi proderit: εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς·
Et non honorificabit patrem suum aut matrem suam: &
καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ τ πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ· & 6
irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.
ἀκυρόω * ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τ παράδοσιν ὑμῶν.
‖ bene Hypocritæ, ‖ *pulchrè* prophetauit de vobis Esaias, dicens:
ὑποκριταί, καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων· 7
Appropinquat mihi populus hic ore suo, & labiis
ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί 8
♀ autem me honorat: at cor ♀ eorum longè abest à me.
με τιμᾷ· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ.
* Sine causa *'Frustrà* autem colunt me, docentes doctrinas *, man-
* & μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐν- 9
‖ conuocatis ad se turbis, data hominum. Et ‖ *aduocans* turbam,
τάλματα ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμενος τ ὄχλον, 10
♀ quod intrat in os, coinquinat dixit eis: Audite & intelligite: Non ♀ *intrans*
εἶπεν αὐτοῖς, ἀκούετε καὶ συνίετε· 11 οὐ τὸ εἰσερχόμενον
* quod procedit *in os communem facit* hominem: sed * *egressum* ex
εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τ ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ
* coinquinat ore, hoc *communem facit* hominem. Tunc accedentes
τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τ ἄνθρωπον. τότε προσελθόντες 12
‖ quia ♀ audito verbo hoc discipuli eius, dixerunt ei: Scis ‖ *quod* Pharisæi ♀ *audien-*
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπον αὐτῷ, οἶδας ὅτι οἱ φαρισαῖοι ἀκού-
* At *tes sermonem*, scandalizati sunt? * Ille *autem* respondens,
σαντες τὸν λόγον, ἐσκανδαλίσθησαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, 13
ait: Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cælestis,
εἶπε, πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος,
* excæcant, & eradicabitur. Sinite illos: * *duces sunt cæci* ex-
ἐκριζόω * ἐκριζωθήσεται. ἄφετε αὐτούς. ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυ- 14
‖ si cæco ducatum præstet. corum. cæcus autem ‖ *cæcum si per viam ducat*, ambo in foueam
φλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
♀ cadunt. ♀*incidunt*. Respondens autem Petrus, dixit ei: * *Explica*
* Differe * ἐμπίπτω * ἐμπεσοῦνται. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ, † φράσον 15
† φράζω ἡμῖν

nobis parabolam istam. Ait * Iesus dixit: Adhuc & * ille
16 ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἀκμὴν καὶ
vos ‖ inintelligentes estis? Nondùm ? consideratis quòd omne * ingrediens ‖ sine intellectu
17 ὑμεῖς ἀσυνετοί ἐστε; οὔπω νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευό- ? intelligitis quia
in os, in ventrem * cedit, & in secessum * vadit, q tod intrat
μενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα
‖ ejicitur? At exeuntia de ore, de ‖ emittitur? Quæ
18 ἐκβάλλεται; τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς autem procedunt
corde ? prodeunt, & illa communem faciunt hominem. ? exeunt, & eo-
καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. inquinant
De enim corde exeunt * ratiocinationes malæ, homicidia, ' cogitationes
19 ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι,
adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.
μοιχείαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι·
Hæc sunt * communem facientia hominem. ‖ Verùm illotis mani- * quæ coinquinãt
20 ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνίπτοις χερ- ‖ Non lotis autem
bus manducare ? non communem facit hominem. Et egressus indè ? non coinquinat
21 σὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν
Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis.
ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τύρου καὶ σιδῶνος.
Et ecce mulier quædam Chananæa à finibus illis egres-
22 καὶ ἰδοὺ γυνὴ τις χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελ-
sa, clamavit ei, dicens: Miserere mei Domine fili Da-
θοῦσα, ἐκραύγασεν αὐτῷ λέγουσα, ἐλέησόν με κύριε υἱὲ δα-
uid: filia mea malè * dæmonizatur. Ille autem non re- * à dæmonio ve-
23 υὶδ, ἡ θυγατήρ μου κακῶς δαιμονίζεται. ὁ δὲ οὐκ ἀπε- xatur. Qui
sponsit ei verbum. Et accedentes discipuli eius, roga-
κρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώ- ἐρωτάω
bant eum, dicentes: * Absolue eam, quia clamat post nos. * Dimitte
των αὐτὸν, λέγοντες, ἀπόλυσον αὐτὴν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν.
Ipse autè respondens, ait: Non ‖ legatus sum ‖ non ad omnes ‖ sum missus, nisi
24 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβα-
? perditas domus Israel. * Illa autem veniens adorabat ? quæ perierunt
25 τα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ. ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνει ' At illa venit, &
eum, dicens: Domine, * succurre mihi. Qui verò respondens, ait: adorauit
26 αὐτῷ, λέγουσα, κύριε, βοήθει μοι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, * adiuua me.
Non est ‖ pulchrum sumere panem filiorum, & ? iacere ‖ bonum
οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς ? mittere canibus.
— catellis. Illa autem ait: Utique Domine: ' etenim catelli At illa dixit: Etiã
27 κυναρίοις. ἡ δὲ εἶπε, ναὶ κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ' nam &
edunt de micis * cadentibus de mensa * quæ cadunt
ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν
dominorum suorum. Tunc respondens Iesus, ait illi:
28 κυρίων αὐτῶν. τότε ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ,
O mulier, magna ‖ tua fides: fiat tibi sicut vis. & sanata est ‖ est
ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ ἰάθη

filia eius ℣ ab hora illa.
ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Et * transiens inde Iesus, venit * iuxta mare
καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς 29
Galilææ. & ascendens in montem, sedebat ibi.
Γαλιλαίας. καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ.

‖ accesserunt ad ℣ secum Et ‖ adierunt eum turbæ multæ habentes ℣ cum sesse
καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν 30
* debiles mutos, cæcos, claudos, * mancos, & alios multos: & pro-
κωφοὺς, τυφλοὺς, κυλλοὺς, καὶ ἑτέρους πολλοὺς, καὶ ἔρ-
* eius, iecerunt eos ad pedes * Iesu, & curauit
ριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν
‖ turbæ mirarentur videntes eos. Ita vt ‖ turbas mirari aspicientes mutos
αὐτούς. ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι βλέποντας, κωφοὺς 31
loquentes, debiles sanos, claudos ambulantes, & cæcos
λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς
℣ videntes: & magnificabant aspicientes: & glorificabant Deum Israel.
βλέποντας· καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν Ἰσραήλ.

* Iesus autem conuocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo iam perseuerant mecum, * & dimittere * At Iesus aduocans discipulos suos, ait:
ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπε· 32
visceribus commoueor super turbam: quia iam dies tres ad
σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσ-
manent mihi, & non habent quid manducent: * & absoluere eos
μένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς
‖ nolo. ieiunos ‖ non volo, ne quando deficiant in via.
νήστεις οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ.

℣ ergo Et dicunt ei discipuli eius: Vnde ℣ nobis in deserto
καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ 33
* tantos, vt saturemus panes tot, vt saturare turbam tantam?
ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον;

‖ At illi Et ait illis Iesus: Quot panes habetis? ‖ Illi autẽ dixerũt:
καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον, 34
* turbæ, vt discumberent Septem, & paucos piscículos. Et præcepit * turbis vt recum-
ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπε- 35
bere super terram. Et accipiens septem panes & pisces,
σεῖν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας, 36
‖ & ℣ & discipuli dederunt populo. ‖ gratias agens fregit, & dedit discipulis suis. Qui
εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· οἱ δὲ
discipuli turbæ. Et comederunt omnes, & saturati sunt.
μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν. 37
* quod superfuit de fragmentis, tulerunt Et * tulerunt reliquum fragmentorum, septem sportas plenas.
καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις.
* Erant autem qui manducauerunt quatuor millia hominum, extra parvulos & mulieres * At vescentes erant quatuor mille homines præter mulie-
οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναι- 38
res & pueros Et ‖ absoluens turbas, ascendit in
κῶν καὶ παιδίων. καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς 39
‖ dimissa turba,

ℙ manigium, & venit in fines ' Magdala. ℙ nauiculam. ' Magedan.
τὸ πλοῖον, ⁊ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια μαγδαλά.

CAP. XVI. 15'.

Et *accedentes Pharisæi & Sadducæi ten- * accesserunt ad eum
1 Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ σαδδουκαῖοι πειρά- ‖ & ℙ vt
rantes, ‖ rogauerunt eum ℙ signum de cælo 'ostendere oſtenderet
ζοντες, ἐπηρώτησαν αὐτὸ σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδεῖξαι
eis. + Is autem respondens, ait illis: Vespere facto, * At ille
2 αὐτοῖς. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὀψίας γινομένης,
dicitis: ‖ Serenitas: rubet enim cælum. Et manè, Hodie ‖ Serenum erit,
3 λέγετε, Εὐδία· πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός. καὶ πρωΐ, σήμερον rubicundum eſt
tempeſtas: ℙ rubet enim triſte cælum. Hypocritæ, illam ℙ rutilat
χειμών· πυρράζει γὰρ στυγάζων ὁ οὐρανός. ὑποκριταί, τὸ ' ergo
quidem faciem cæli noſtis diiudicare: *at ſigna * ſigna autem
μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν· τὰ δὲ σημεῖα
temporum non poteſtis? Generatio mala & adultera ſi-
4 τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς ση-
gnum ‖ inquirit: & ſignum non dabitur ei, ℙ nisi ſignum ‖ quærit: ℙ niſi
μεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ σημεῖον οὐ δοθήσε- αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον
Ionæ Prophetæ. & 'relinquens eos, abiit. ' relictis illis,
Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθε.
Et *venientes diſcipuli eius ‖ in vlterius littus, obliti ſunt * cùm veniſſent
5 καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ‖ trans fretum,
panes ℙ ſumere. ‖ At Ieſus dixit illis: Intuemini & ℙ accipere.
6 ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ὁρᾶτε καὶ ‖ Qui
'attendite à fermento Phariſæorum & Sadducæorum. 'cauete
προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων.
* Illi vero ratiocinabantur in ſeipſis, dicentes: Quia panes non * At illi cogitabãt
7 οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ inter ſe,
accepimus. Sciens autem Ieſus, dixit illis: Quid ‖ ratiocina- ‖ cogitatis inte
8 ἐλάβομεν. γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, τί διαλογί- vos modicæ
mini in vobiſipſis, exiguæ fidei, quia panes non ℙ ſumpſiſtis? ℙ habetis?
ζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε;
Nondum intelligitis neque recordamini quinque ' panes quin- ' panum, &
9 οὔπω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν-
que millium*, & quot cophinos ſumpſiſtis? Neque ſeptem * hominum,
10 τακισχιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ
‖ panes quatuor millium ℙ, & quot ſportas ſumpſiſtis? ‖ panum, &
ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε; ℙ hominum.
' Quomodo nõ intelligitis quia non de pane dixi vobis * attendere ' Quare * Cauete
11 πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν
à fermento Phariſæorum & Sadducæorum?
ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων;
Tunc intellexerunt, quia non dixerit ‖ attendere à fermento ‖ cauendum
12 τότε † συῆκαν ὅτι οὐκ εἶπε προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν ἄρτων

panum, ℣ panis, sed à doctrina Phariſæorum & Sadducæorum.
αὐτου, ἀλλ' ἀπὸ τ διδαχῆς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων.

Venit * Venientes autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi,
ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη καισαρείας τῆς φιλίππου, 13

& ἐρωτάω * interrogabat discipulos suos, dicens: Quem me dicunt ho-
† ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτ, λέγων, τίνα με λέγουσιν οἱ ἄν-

At ‖ Alij ℣ Alij mines esse, filium hominis? ‖Illi vero dixerũt, ℣ Hi quidẽ Ioan-
θρωποι εἶ), ‖ οἱ μὲν τὸν ἀνθρώπου; οἱ δὲ εἶπον, οἱ μὲν ἰωαν- 14

nem Baptistam, alij autem Eliam, alij verò Hieremiam, aut vnũ
νὴν τὸν βαπτιστὴν· ἄλλοι δὲ ἠλίαν· ἕτεροι δὲ ἱερεμίαν, ἢ ἕνα

ex Prophetis. * Prophetarum. Dicit illis*: Vos autẽ quem me dicitis esse?
τῶν προφητῶν. λέγει αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶ); 15

Iesus: Respondens autem Simon Petrus, dixit: Tu es Christus filius
ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρ, εἶπε, σὺ εἶ ὁ χριστὸς, ὁ υἱὸς 16

autem ‖ Iesus, dixit
τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν 17

ei: Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis non
αὐτῷ, μακάριος εἶ σίμων βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ

℣ est. reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cælis ℣.
ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Et ego autem tibi dico, quia tues Petrus, & super hanc
κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρ, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ 18 81

petram ædificabo meam ecclesiam: & portæ inferi non præ-
πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τ ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατι-

aduersus eam. ‖ ualebunt * ei. Et dabo tibi claues regni
σχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τ βασιλείας 19 91

cælorum. Et quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum * in
τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν †δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν

δέω * & cælis: & quodcunq; ſoluerisſuper terram, erit ſolutum * in
τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν

cælis. Tunc præcepit discipulis ſuis, vt
τοῖς οὐρανοῖς. τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα 20

nemini dicerent quia ipſe eſſet Ieſus Chriſtus.
μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ χριστός.

℣ Exinde ‖ Ex tunc cœpit Ieſus oſtendere discipulis ſuis,
Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 21

quia oporteret eum abire in Hieroſolymam, & multa pati
ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν

à Senioribus, & principibus Sacerdotũ, & Scribis, & oc-
ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ † ἀπο-

ἀποκτέννυμαι cidi, & tertia die ℣ excitari.
℣ resurgere. κτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.

Et assumens eum Petrus, cœpit increpare
Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρ, ἤρξατο ἐπιπλήσσειν

illum; dicens: * Clemens tibi Domine: non erit tibi hoc.
αὐτῷ λέγων, ἵλεώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο.

* Absit à te,

*Is vero conuersus, dixit Petro, Vade post me Satana: *Qui
23 ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ Πέτρῳ, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ,
scandalum mihi es: quia non sapis ea quæ Dei ‖, sed ea quæ ‖ sunt
σκάνδαλόν μου εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν
hominum. Tunc Iesus dixit discipulis suis:
24 ἀνθρώπων. τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, &
εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ
tollat crucem suam, & sequatur me.
ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι.
Qui enim voluerit animam suam ρ seruare, perdet eam: ρ saluam facere
25 ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν·
qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.
ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν.
Quid enim *iuuatur homo, si mundum vniuersum lucretur, * prodest homini
26 τί γὰρ ὠφελεῖ ἄνθρωπον, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ,
* animam verò suam detrimentum patiatur? ‖ commutationem
* at animam suam mulctetur? Aut quam dabit homo per-
τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀν-
mutationem animæ suæ. Futurus est enim Filius ho- pro anima sua?
27 τάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
minis ρ venire in gloria Patris sui cum angelis ρ venturus est
θρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων
suis: & tunc reddet vnicuique secundùm * actionem eius. * opera
αὐτοῦ· καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ.
Amen dico vobis, sunt quidam * hic stantium, qui * de hic stantibus
28 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες
non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis
οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
venientem in regno suo.
ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

CAP. XVII. ιζ'.

Et post dies sex assumit Iesus Petrum, &
1 Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον, καὶ
Iacobum, & Ioannem fratrem eius: & ducit illos
Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς
in montem excelsum ‖ priuatò: Et transfiguratus est an- [seorsum
2 εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν. καὶ μετεμορφώθη ἔμ-
te eos: & resplenduit facies eius sicut Sol:
προσθεν αὐτῶν· καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος,
at vestimenta ρ eius facta sunt * candida vt lux. ρ autem * alba sicut nix
τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς.
Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias, cum eo col-
3 καὶ ἰδοὺ ὤφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἠλίας, μετ' αὐτοῦ συλ-
loquentes. Respondens autem Petrus, dixit * Iesu: Do * ad Iesum.
4 λοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπε τῷ Ἰησοῦ, κύ-

‖ bonum mine, *pulchrum* est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria
εἰμι, κἀγὼν ὅτιν ἡμᾶς ὧδε ἔῃ) εἰ θέλεις, ποιήσω ὧδε τρεῖς
ϙ tabernacula, ϙ*umbracula*, tibi vnum, & Moysi vnum, & vnum Eliæ.
σκηνὰς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῆ μίαν, καὶ μίαν Ἠλίᾳ.
Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos.
Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς. 5 5
Et ecce vox de nube, dicens: Hic est filius meus
καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ
dilectus, in quo ‖ *bene acquieni*: ipsum audite.
ἀγαπητός, ἐν ᾧ ‖ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε.
Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam,
καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, 6 6
‖ mihi bene com- & timuerunt valde. Et *accedens* Iesus,
* accessit καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς, 7 7
‖ & ϙ dixitque eis: ‖ tetigit eos, ϙ*ait*: Surgite, & * *ne timete.*
* nolite timere. ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν, ἐγέρθητε, καὶ μὴ φοβεῖσθε.
* nisi Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt, *nisi*
ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ 8 8
Iesum solum. Et descendentibus illis de monte,
† ἰησοῦν μόνον. καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, 9 9
præcepit illis Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem,
ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγων, μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα,
donec filius hominis à mortuis resurgat.
ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.
Et interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Quid ergo
Ⓒ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, τί οὖν 10 10
Scribæ dicunt, quòd Eliam oportet venire primùm?
οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;
At ‖ *Iesus* respondens, ait eis: Elias quidem ϙ *venit*
‖ Ille ϙ venturus est, & restituet ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, ἠλίας μὲν ἔρχεται 11
primùm, & *instaurabit* omnia. Dico autem vobis, quia
πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι 12
Elias iam venit, & non cognouerunt eum: sed fecerunt
ἠλίας ἤδη ἦλθε, καὶ οὐκ ἐπεγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν
in eo quæcunque voluerunt. Sic & filius hominis * *futurus est pa-*
* passurus est ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πά-
ti ab eis. Tunc intellexerunt discipuli, quia de
σχειν ὑπ' αὐτῶν. τότε συῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ
Ioanne Baptista * *dixit* eis. Et ‖ *venientibus eis*
* dixisset ‖ cum venisset Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. καὶ ἐλθόντων αὐτῶν
ad turbam, accessit ad eum homo ϙ *genu pepercit* ipsum,
ϙ genibus prouolutus ante eum, πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν αὐτὸν,
Et dicens: Domine, miserere meo filio, quia * *lunaticus est*
Ⓒ λέγων, κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται
* Nam & malè patitur: *sæpe enim cadit in* ignem, & crebrò
καὶ κακῶς πάσχει· πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις
εἰς

in aquam: Et *attuli eum discipulis * obtuli
16 εἰς τὸ ὕδωρ. καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς
tuis, & non potuerunt eum curare.
σου, καὶ οὐκ † ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. δυνάμαι
Respondens autem Iesus, ait: O generatio incredula & peruer-
17 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν, ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμ-
sa, ‖ usque quando ero cum vobis? usque quando tolerabo vos? ‖ quousque ero
μένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; vobiscum? vsquè-
ρ Ferte mihi illum huc. Et increpauit illum Iesus: quo patiar
ρ Afferte huc illū
18 φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ad me.
& exiit ab eo dæmonium: & curatus est puer
καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ † ἐθεραπεύθη ὁ παῖς διαπαντός
ex hora illa. Tunc * accedentes discipuli * accesserunt
19 ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ
* Iesu priuatim, dixerunt: Propter quid nos non potuimus * ad Iesum secreto:&
τῷ ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον, διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ‖ Quare
eiicere illum? At Iesus dixit illis: Propter increduli-
20 ἐκβαλεῖν αὐτό; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, διὰ τὴν ἀπι-
tatem vestram. Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut gra-
στίαν ὑμῶν. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκ-
num sinapis, ρ dicetis monti huic, Transi hinc
κον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι ἐντεῦθεν illuc, & transibit: & nihil impossibile erit vobis.
ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν.
Hoc autem genus non eiicitur, ‖ si non in oratione & ieiunio. ‖ nisi per orationem & ieiunium.
21 τὸ δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. Conuersantibus
Conuersantibus autem eis in Galilæa, dixit illis
22 ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ
Iesus: Futurus est Filius hominis * tradi in manus * tradendus est
ἰησοῦς, μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας
hominum. Et occident eum, & tertia die
23 ἀνθρώπων· καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ‖ resurget.
‖ excitabitur. Et contristati sunt vehementer.
ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.
ρ Venientibus autem illis in Capernaum, accesserunt di- ρ Et cùm venissent Capharnaum,
24 ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς καπερναούμ, προσῆλθον οἱ τὰ δί- qui
drachma * sumentes Petro, & dixerunt ‖: Magister * accipiebant ad
δραχμα λαμβάνοντες τῷ πέτρῳ, καὶ εἶπον, ὁ διδάσκαλος ὑμῶν ‖ ei: Petrum,
vester non soluit didrachma? Ait, Etiam. Et cùm intrasset
25 ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; λέγει, ναί. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν
in domum, præuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi
εἰς τὴν οἰκίαν, † προέφθασεν αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, λέγων, τί σοι φαίνῳ
videtur, Simon? reges terræ à quibus accipiunt ρ tributa ρ tributum
σοκεῖ, σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη,
vel censum? à filiis suis, an ab alienis?
ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;

* Et ille dixit: *Dicit ei Petrus: Ab alienis. Dixit illi
λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ 26
Iesus: Ergo liberi sunt filij. Vt autẽ non scan-
ἰησοῦς, ἄραγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκαν- 27
* vade ‖ & ? dalizemus eos, *Vadens ad mare, ‖ mitte ha-
δαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκι-
? cum piscem qui primus ascenderit, mum: & ? ascendentem primam piscem, tolles: & * aperiens
στρον, καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον· καὶ ἀνοίξας
* aperto ore os eius, inuenies staterem: illum sumens, da eis
τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα. ἐκεῖνον λαβὼν, δὸς αὐτοῖς
pro me & te.
ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

CAP. XVIII. in.

* ad Iesum ‖ putas, In illa hora accesserunt discipuli *Iesu, di-
Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ, λέ- 1
centes: Quis ‖ nam maior est in regno cælorum?
γοντες, τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;
? paruulum * nisi Et aduocans Iesus ? puerulum, statuit eum in
καὶ προσκαλεσάμενος ὁ ἰησοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν 2
medio eorum. Et dixit, Amen dico vobis, * ? non conuersi
μέσῳ αὐτῶν. καὶ εἶπεν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στρα- 3
* paruuli, non ‖ sicut paruulus fueritis, & efficiamini sicut *puerili, nequaquam introibitis in
φῆτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν
regnum cælorum. Quicunq; ergo humiliauerit seipsum ‖ ut
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅστις οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς 4
puerulus iste, hic est maior in regno cælorum.
τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν·
? paruulum * de pusillis istis qui in me credunt expedit Et qui suscipit ? puerulum talem vnum in nomine meo,
καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἓν ὀνόματί μου, 5
me suscipit: * ? paruorum horum
ἐμὲ δέχεται. Qui autem scandalizauerit vnum
ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων 6
credentium in me, confert ei vt suspendatur mola
πιστευόντων εἰς ἐμὲ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος
asinaria in collo eius, & demergatur in * pelago
ὀνικὸς ἐπὶ τραχήλου αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει
maris. scandalis.
τῆς θαλάσσης. Væ mundo à
οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. 7
‖ vt veniant Necesse enim est ‖ venire scandala: verumtamen væ ho-
ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀν-
mini illi per quem scandalum venit.
θρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.
Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde
εἰ δὲ ἡ χείρ σου, ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον 8
? eum, & proice * bonum ? ea, & iace abs te: *pulchrum tibi est ingredi ad vitam
αὐτὰ, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν
χωλὸν

claudum vel *mancum*, quàm duas manus vel duos pedes habentem, ‖ *iaci* in ignem æternum.
χωλὸν ἢ κυλλὸν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι
εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.
9 Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & *iace* abs te: *pulchrum* tibi est *vnoculum* in vitam intrare, quàm duos oculos habentem ‖ *iaci* in gehennam ignis.
καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.
10 *Attendite ne* despiciatis *vnum parvulorum horum*: dico enim vobis, quia angeli eorum in cœlis *per omne* assistunt faciem Patris mei qui in cœlis*.
ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
11 Venit enim Filius hominis salvare ‖ *perditum*.
ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός.
12 Quid vobis videtur? si fuerint alicui centum oues, & erraverit vna ex eis, nonne *relinquens* nonaginta nouem in montibus, *vadens quærit* errantem?
τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον;
13 Et si *fiat inuenire* eam, amen dico vobis, quia gaudet super eam magis, quàm super nonagintanouem ‖ *non* aberrantibus.
καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις.
14 Sic non est voluntas ante Patrem vestrum qui in cœlis, vt pereat vnus *parvulorum horum*.
οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.
15 Si autem peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.
ἐὰν δὲ ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου· ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου.
16 Si autem non audierit, * *assume* cum te adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum testium vel trium stet omne verbum.
ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετά σου ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα.
17 Si autem neglexerit eos, dic ecclesiæ: si autem & ecclesiam neglexerit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.
ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης.
18 Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt li-
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δε-

* debilem, ‖ mitti

9 ρ proiice * bonum * vnum oculum habentem

‖ mitti

10 ρ Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis:

* semper vident

* est.

‖ quod perierat.

ρ relinquit * & vadit quærere eam quæ errauit?

* contigerit vt inueniat

‖ quæ non erraverunt.

ρ est, * de pusillis istis.

* te

* adhibe tecum

ρ Quòd si non audierit * non audieris,

* & gata * in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt
δεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται
soluta * in cælo. Iterum dico vobis, quia si
λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν 19
duo ‖ex vestrûm consenserint super terram de omni re
δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος
quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo
οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου
qui in cælis ℣. Vbi enim sunt duo vel tres * congregati in
τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς 20
meo nomine, ibi sum in medio eorum.
τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.
Tunc accedens ad eum Petrus, dixit: Domine, quoties
Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος, εἶπε, κύριε, ποσάκις 21
peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vsque
ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως
septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi vsque septies,
ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, οὐ λέγω σοι, ἕως ἑπτάκις, 22
* septies. Ideo sed vsque septuagies * septem. Propter hoc assimilatum est
ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. διὰ τοῦτο ὡμοιώθη 23
‖ponere regnum cælorum homini regi, qui voluit ‖conferre
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ ὃς ἠθέλησε συνᾶραι
℣ Et cùm cœpisset rationem cum seruis suis. ℣ Incipiente verò ipso conferre
λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν 24
ve, oblatus est ei vnus * debitor decies mille talentorum.
℣ qui debebat ei decem millia talenta. προσῆχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων.
* Cùm autem non haberet vnde redderet. * Non habente autem illo reddere, iussit eum dominus
μὴ ἐχόντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος 25
eius venundari, & vxorem eius, & filios, &
αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ
omnia quæ habebat, & reddi. Procidens autem seruus,
πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἀποδοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος, 26
* ille, adorabat eum, dicens: Domine, ‖longanimis esto erga me,
προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί,
‖Patientiã habeiu & omnia tibi reddam. ℣ Commotus visceribus autem dominus
καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ 27
℣ Misertus serui illius, * absoluit eum, & * mutuum dimisit ei.
δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ.
* dimisit * debitum ‖de conseruis suis, Egressus autem seruus ille, inuenit vnum ‖conseruorum
Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων 28
* tenens suorum, qui debebat ei centum denarios: & ℣ apprehendens eum
αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρατήσας αὐτὸν
* quod * Et suffocabat, dicens: Redde mihi * quid debes. * Procidens ergo con-
ἔπνιγε, λέγων, ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. πεσὼν οὖν ὁ σύν- 29
seruus eius ad pedes eius, rogabat eum, dicens:
δουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν, λέγων,
μα-

‖Longanimis esto in me, & omnia reddam tibi. ‖Patientiam habe
μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι.

Ille autem noluit: sed ρabiens coniecit eum in *custodiam, donec redderet debitum. Videntes autem
ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυ- ρ abiit, & misit * carcerem,
31 λακὴν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. ἰδόντες δὲ οἱ
conserui eius *facta, contristati sunt valdè: & ‖ve- * quæ fiebant, ‖ & venerunt, &
συνδοῦλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα. καὶ ἐλ- narrauerunt
θόντες διεσαφήσαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν πάντα τὰ γενόμενα. ρ quæ facta fuerant.
Tunc *adhocans illum dominus suus, ‖ dicit illi: * vocauit ‖ & ait
32 τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ,
Serue nequam, omne debitum illud dimisi tibi, quoniã
δοῦλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ
*adhortatus mei Nonne oportuit & te misereri conserui * rogasti ‖ ergo
33 παρεκάλεσάς με. οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν
tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus dominus eius,
34 σου, ὡς κἀγὼ σὲ ἠλέησα; καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ,
tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet vniuersum
παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ
debitum ei. Sic & Pater meus cælestis
35 ὀφειλόμενον αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος
faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de
ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ
cordibus vestris lapsus eorum.
τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

CAP. XIX. ιθ'.

Et factum est cùm consummasset Iesus sermones istos,
1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ρ migrauit
ρtransmisit se à Galilæa, & venit in fines Iudææ
μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας
trans Iordanem. Et secutæ sunt eum turbæ multæ.
2 πέραν τοῦ Ἰορδάνου· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί.
& curauit eos ibi. Et accesserunt ad eum
3 καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ
Pharisæi tentantes eum, & dicentes ei: Si licet
φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ, εἰ ἔξεστιν
homini *absoluere vxorem suam *iustam omnem causam?
ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; * dimittere * quamuis ex causa?
Qui verò respondens, ait eis: Non legistis, quia ‖ faciens ‖ qui fecit hominem
4 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας,
ab initio, masculum & fœminam fecit eos? Et dixit,
5 ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν,
Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem,
ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέ-

& adhærebit vxori suæ: & erunt duo
ρα, καὶ προσκολληθήσε τῇ γυναικὶ αὐτε, καὶ ἔσον οἱ δύο
? carne vna
? iam
in *carnem vnam*: Itaque non *amplius* sunt duo, sed caro vna.
εἰς σάρκα μίαν· ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. 6
Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.
ὃ οὖν ὁ θεὸς † συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.
Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandauit dare libellum
λέγουσιν αὐτῷ, τί οὖν μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον 7
* repudij, & dimittere?
* *diuortium, & absoluere eam?* Ait illis: ‖ Quòd Moyses
‖ Quoniam
? dimittere
ἀποστάσιον, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; λέγει αὐτοῖς, ὅτι μωσῆς 8
ad duritiam cordis vestri, permisit vobis ? *absoluere*
πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν, ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι
* fuit sic,
vxores vestras: ab initio autem non * *factum est ita.*
τὰς γυναῖκας ὑμῶν· ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτω.
* dimiserit
‖ nisi ob fornicationem,
Dico autem vobis: Quia quicunque * *absoluerit* vxorem suam, ‖ *non*
λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτε, μὴ 9
? qui
super fornicatione, & duxerit aliam, mœchatur: & ? dimissam
ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται· καὶ ὁ ἀπολελυμένην
" duxerit,
* *ducens,* mœchatur. Dicunt ei discipuli eius:
γαμήσας, μοιχᾶ). λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτε, 10
* expedit
Si ita est causa hominis cum vxore, non * *con-*
εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τε ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμ-
‖ Qui
fert nubere. ‖ *Ille vero* dixit illis: Non omnes capiunt
φέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐ πάντες χωροῦσι τὸν 11
verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui
λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδο). εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες 12
de vtero matris nati sunt sic: & sunt eunuchi, qui
ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησ ὕτω· καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵ τινες
? facti
Castrati sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui
εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες
* Qui potest
castrauerunt seipsos propter regnum cælorum. * *po-*
εὐνούχησαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνά-
test capere, capiat. Tunc oblati sunt ei
μενος χωρεῖν, χωρείτω. τότε προσηνέχθησαν αὐτῷ 13
* paruuli,
pueruli, vt manus imponeret eis, & oraret. At
παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξη)· οἱ δὲ
‖ autem
? Iesus verò ait eis:
Discipuli ‖ increpabant eos. ? *At Iesus ait:* Sinite
μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἄφετε 14
' paruulos & nolite eos prohibere
* enim
pueruli, & ne prohibete eos venire ad me: *nam*
τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με· τῶν γὰρ
‖ cùm imposuisset
talium est * regnum cælorum. Et ‖ *imposuit* eis
τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς 15
manus, abiit indè.
Et ecce vnus accedens,
τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν, 16
dixit illi: Magister bone, quid boni faciam, vt habeam
εἶπεν αὐτῷ, διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω
ζωὴν

vitam æternam? * Ipse verò dixit ei: Quid me ‖ dicis bonum? * Qui
17 ζωὴν αἰώνιον; ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, τί με λέγεις ἀγαθόν; ‖ interrogas de
nemo bonus, ℘ non unus, Deus. Si autem vis ingredi ad bono? vnus est
οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς bonus,
vitam, serua mandata. Dicit illi: Qua?
18 τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. λέγει αὐτῷ, ποίας;
At Iesus ℘ dixit: hoc, Non *occides, Non adulterabis, Non furaberis, ℘ autem
ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπε, τὸ, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, *homicidium
Non ‖ falso testaberis: Honora patrem tuum & matrem facies,
19 οὐ ψευδομαρτυρήσεις· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα * facies furtum.
tuam: &, Diliges proximum tuum sicut teipsum. ‖ falsum testimo-
σου· καὶ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. nium dices:
Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodiui
20 λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος, πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην
à iuuentute mea: quid adhuc ℘ desicio?
21 ἐκ νεότητός μου· τί ἔτι ὑστερῶ; ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἰ
Ait illi Iesus: Si ℘ mihi deest?
vis perfectus esse, vade, vende *tuam substantiam, & *quæ habes
θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ
da pauperibus: & habebis thesaurum in cælo: & veni, se-
δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο ἀκο-
quere me. * Audiens autem adolescens verbum, abiit * Cùm audisset
22 λούθει μοι. ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε
tristis: erat enim habens possessiones multas.
λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.
At Iesus ‖ dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia ‖ autem
23 ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
difficilè diues intrabit in regnum cælorum.
δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
℘ Iterum autem dico vobis, facilius est camelum per fo- ℘ Et
24 πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυ-
ramen acus transire, quàm diuitem in regnum *Dei *cælorum
πήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
intrare. * Audientes autem ‖ discipuli eius, mirabantur * Auditis ‖ his
25 εἰσελθεῖν. ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο
valdè, dicentes: Quis ergo *potest ℘ seruari? *poterit
σφόδρα, λέγοντες, τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; ℘ saluus esse?
Aspiciens autem Iesus, dixit illis: Apud homines
26 ἐμβλέψας δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, παρὰ ἀνθρώποις
hoc impossibile est: apud autem Deum omnia possibilia sunt.
τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά ἐστι.
Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliqui-
27 τότε ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκα-
mus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?
μεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;
At Iesus * dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos * autem * qui
28 * ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ

‖ estis secuti] me in regeneratione, cùm sederit Filius
ἀκολουθήσαντές μοι ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς
℘ sede maiestatis hominis in ℘ throno gloriæ suæ, sedebitis & vos super
τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ
′ sedes duodecim ′thrones, iudicantes duodecim tribus Israel.
δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.
Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut pa-
καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πα- 29
* filios, trem, aut matrem, aut vxorem, aut *natos, aut agros propter
τέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν τοῦ
nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam
ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήμψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον
ℵ possidebit ‖hæreditabit. Multi autem erunt primi, nouissimi: &
κληρονομήσει. πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι, ἔσχατοι· καὶ 30
nouissimi, primi.
ἔσχατοι, πρῶτοι.

CAP. XX. κ'.

Simile enim est regnum cælorum homini patri-
Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκο- 1
familiàs, qui exiit ℘ cum diluculo conducere operarios in
δεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς
′ Conuentione vineam suam. ′Conuentas autem cum operariis ex
τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ 2
℘ denario, ‖diem, misit eos in vineam suam.
δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ.
Et egressus circa tertiam horam vidit alios stantes in
καὶ ἐξελθὼν περὶ τὴν τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν 3
foro otiosos: Et illis dixit: Abite & vos in
τῇ ἀγορᾷ ἀργούς· κἀκείνοις εἶπεν, ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς 4
vineam ℘: & quod fuerit iustum, dabo vobis.
℘ meam, τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, δώσω ὑμῖν.
Illi autem abierunt. Iterum ′exiens circa sextam & nonam
′ autem exiit οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐννάτην 5
+ & horam, ′ fecit similiter. Circa verò vndecimam horam
ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν 6
‖ exiit, & ‖exiens, inuenit alios stantes otiosos, & dicit illis:
ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργούς, καὶ λέγει αὐτοῖς,
℘ tota die Quid hic ℘ totam diem otiosi?
τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί;
Dicunt ei: Quia nemo nos ′mercede conduxit. Dicit eis:
λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδείς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς,
′ meam: Ite & vos in vineam ′, & quod fuerit iustum sumetis.
ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον λήψεσθε.
* Cùm sero autem *Vespere autem facto, dicit dominus vineæ pro-
ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπι- 8
factum esset, τρόπῳ

curatori suo: Voca operarios, & redde illis
δόπω αὐτῶ, καὶ λέσον τοὺς ἐργάτας, ἀ ἀποδῶ αὐτοῖς τὴν
mercedem, incipiens à nouissimis vsque ad primos.
μισθὸν ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων.
‖Et venientes qui circa vndecimam horam ρ accepe runt ‖singuli denarium. ‖ Cùm venissent ergo
9 ἀ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. ρ venerant,
Venientes autem * primi, arbitrati sunt quòd plus essent accepturi: & * singulos denarios
10 ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν ὅτι πλείονα λήψονται· καὶ &
acceperũt ‖& ipsi ρ singuli denarium. *Accipientes autem murmu- ‖ autem
11 ἔλαβον ἀ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες δὲ ἐγόγ- singulos denarios.
rabant aduersus patremfamilias, Dicentes: Quòd hi nouissimi * Et
12 γυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες, ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι
* vnam horam fecerunt: & pares nobis illos fecisti, por- * vna hora
μίαν ὥραν ἐποίησαν, ἀ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βα- ‖ qui portauimus
rantibus pondus diei, & ρ æstum. ρ æstus.
σάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, ἀ τὸν καύσωνα.
*Ille verò respondens dixit vni eorum: Amice, non facio iniuriã tibi: *At ille
13 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν, ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε.
nonne * denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum ‖& * ex ‖ est
14 οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἆρον τὸ σὸν, καὶ
Rabi. volo autem * huic nouissimo dare sicut & tibi. ρ vade. * &
ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί.
Aut non licet mihi facere quod volo in meis? an ocu-
15 ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ ὁ ὀφθαλ- * nequam
lus tuus * malus est, quia ego bonus sum?
μός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;
Sic erunt nouissimi, primi: & primi, nouissimi.
16 οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι, πρῶτοι· καὶ οἱ πρῶτοι, ἔσχατοι.
Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.
πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.
Et ascendens Iesus in Hierosolymam, assumpsit
17 καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, παρέλαβε τοὺς
duodecim discipulos ‖priuatim in via, & ait illis: ‖ secretò.
δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς·
Ecce ascendimus in Hierosolymam, & Filius hominis
18 ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
tradetur principibus Sacerdotũ & Scribis, & condemna-
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι καὶ κατακρι-
bunt eum morte: Et tradent eum Gentibus
19 νοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ· καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν
ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum: & tertia
εἰς τὸ ἐμπαῖξαι, καὶ μαστιγῶσαι, καὶ σταυρῶσαι· καὶ τῇ τρίτῃ
die resurget. Tunc accessit ad eum mater
20 ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν
filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid
υἱῶν Ζεβεδαίου, μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι

παρ' αὐτῶ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, τί θέλεις; λέγει αὐτῷ, 21

Qui ab eo.

Ille verò dixit ei: Quid vis? Ait illi:

εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου,

ad dexterã tuam Dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus à dextris tuis,

καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

ad sinistram & vnus à sinistris in regno tuo.

Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis. Potestis

ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν, οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε 22

bibiturus sum? bibere calicem quem ego futurus sum bibere? & baptisma quo ego

πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν; καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ

baptizor, baptizari? Dicunt ei: Possumus.

βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; λέγουσιν αὐτῷ, δυνάμεθα.

Et ait illis: Quidem calicem meum bibetis, & baptisma

καὶ λέγει αὐτοῖς, τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα 23

quo ego baptizor, baptizabimini: sedere à dextris

ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν

meis & à sinistris meis, non est meum dare, sed quibus pa-

μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοί-

ratum est à Patre meo. Et audientes decem, in-

μασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου. καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα, †ἠγα- 24

ἀγανακτέω dignati sunt de duobus fratribus.

νάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν.

Iesus autem vocauit eos ad se, & Verùm Iesus aduocauit eos ad se, & ait: Scitis quia principes Gentium do-

ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλε- 25

σάμενος αὐτοὺς, εἶπεν, οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν, κα-

qui maiores sunt, minantur eorum: & magni potestatem exercent eorum.

τακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.

in eos inter vos: Non ita vero erit in vobis: sed quicunque voluerit in vobis magnus

οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας 26

inter vos maior fieri, sit vester minister: Et qui voluerit in vobis esse

γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι 27

inter vos primus, erit sit vester seruus. Sicut Filius hominis

πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος. ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

non venit ministrari, sed ministrare, & dare

οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν

redemptionem animam suam pretium redemptionis pro multis.

ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.

Et egredientibus illis ab Iericho, secuta est eum

καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἰερειχὼ, ἠκολούθησεν αὐτῷ 29

turba multa. Et ecce duo cæci sedentes secus

ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν 30

audierunt quia Iesus transiret: & *audientes quod Iesus praeiret, clamauerunt, dicentes:

ὁδὸν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν, λέγοντες,

Miserere nostri Domine fili Dauid. At turba increpabat

ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὸς Δαβίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπιπλή- 31

eos vt tacerent. Illi verò magis clamabant, di-

σσων αὐτοῖς, ἵνα σιωπήσωσιν. οἱ δὲ μεῖζον ἔκραζον, λέ-

γοντες,

centes: Miserere nostri Domine fil. Dauid. Et *stans Iesus ‖ *stetit ‖ &
32 γοντες, ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὸς Δαβίδ. καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς
vocauit eos, & ait: Quid vultis ϕ faciam vobis? ϕ vt
ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπε, τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν;
Dicunt illi: Domine, vt aperiantur nostri oculi.
33 λέγουσιν αὐτῷ, κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί.
*Visceribus commotus autem Iesus, tetigit oculos eorum. & * Misertus eorum
34 σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ
confestim *respexerunt eorum oculi: & secuti sunt eum. * viderunt
ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

CAP. XXI. κϛ.

Et cùm appropinquassent ‖ *in Hierosolymam*, & venissent *in* Bethphagé ‖ Hierosolymis,
1 Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθφαγὴ
ad montem ϕ *Olivarum*, tunc Iesus misit duos discipulos, ϕ Oliueti,
πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς,
Dicens eis: Ite in *vicum qui aduersum * castellum quod
2 λέγων αὐτοῖς, πορεύεσθε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι contra vos est:
vos: & statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum
ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ' ea, * *soluentes* adducite mihi. Et si quis vobis dixerit * soluite &
3 αὐτῆς, λύσαντες ἀγάγετέ μοι. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ
aliquid, dicite quia Dominus ‖ *eorum vsum habet: statim autem di-* ‖ his opus habet, & confestim
τι, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει· εὐθέως δὲ ἀπο-
mittet eos. Hoc autē *totum* factum est, vt adimpleretur ϕ *effa-* ϕ Quod dictum est
4 στελεῖ αὐτούς. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥη-
tum per Prophetam, dicentem: Dicite filiæ
5 θὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· εἴπατε τῇ θυγατρὶ
Sion: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, & * *insidens* * sedens
Σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πραΰς, καὶ ἐπιβεβηκὼς
super asinam, & pullum filium subiugalis. Euntes autem
6 ὄνον, καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου. πορευθέντες δὲ οἱ
discipuli, & *facientes sicut præordinauit illis Iesus, * fecerunt sicut
μαθηταὶ, καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, præcepit
Adduxerunt asinam, & pullum: & imposuerunt super eos
7 ἤγαγον τὴν ὄνον, καὶ τὸν πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν
vestimenta sua, & ‖ *insedit* desuper eos. ‖ eum sedere fe-
τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. cerunt.
At plurima ϕ turba straurunt sua vestimenta in via: ϕ autem
8 ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ·
alij autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in
ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον ἐν
via. * *At turbæ præcedentes & sequentes* * Turbæ autē quæ
9 τῇ ὁδῷ. οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες præcedebant, & quæ sequebantur,
clamabant, dicentes: Hosanna filio Dauid: benedictus
ἔκραζον, λέγοντες, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ, εὐλογημένος ὁ

*qui venit. * *veniens* in nomine Domini, Hosanna in altissimis.
ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

‖cùm intrasset σείομαι Et ‖*intrante eo* in Hierosolymam, commota est vniuersa ciui- 10
καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἰερουσαλὴμ, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πό-
℣ Populi autem tas, dicens: Quis est hic? ℣ At turbæ dicebant: Hic 11
λις λέγουσα, τίς ὅδέ ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, οὗτός
est Iesus Propheta, *qui a* Nazareth Galilææ.
ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας.

Et intrauit Iesus in templum Dei: & eiiciebat om- 12
καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάν-
*ementes nes vendentes & *mercantes in templo, & men-
τας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τρα-
sas nummulariorum euertit, & cathedras ven-
πέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πω-
dentium columbas. Et dicit eis: Scriptum est:
λούντων τὰς περιστερὰς· καὶ λέγει αὐτοῖς, γέγραπται, ὁ 13
Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem illam feci-
οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιή-
stis spelunca latronum. Et accesserunt ad eum cæ-
σατε σπήλαιον λῃστῶν. καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ 14
& claudi in templo, & sanauit eos.
καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

Videntes autē principes Sacerdotum & Scribæ mirabilia
ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια 15
quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes:
ἃ ἐποίησε, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας,
Hosanna filio Dauid, indignati sunt: Et dixerunt ei:
ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ, † ἠγανάκτησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ, 16
ἀγανακτέω
℣ autem dixit Audis quid isti dicunt? At Iesus *dicit eis: Vtique. num-
ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, ναί. οὐ-
quam legistis, Quia ex ore infantium & lactentium
δέποτε ἀνέγνωτε, ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων
‖reliquis illis ℣ foras perfecisti laudem? Et ‖*relinquens* ipsos, abiit ℣ extra 17
κατηρτίσω αἶνον; καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἐξῆλθεν ἔξω
*ibique manſit. ciuitatem in Bethaniam, * *& diuersatus est ibi.*
τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν, καὶηὐλίσθη ἐκεῖ.

Manè autem reuertens in ciuitatem, esuriit. 18
πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασε.
*ficui arborem Et videns *ficum vnam secus viam, venit ad eam: & 19
καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ
‖nisi nihil inuenit in ea, ‖*& non* folia tantum: & ait illi:
οὐδὲν † εὗρεν ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ φύλλα μόνον· καὶ λέγει αὐτῇ,
℣ nascatur in sem piternum. Nunquam ex te fructus ℣ *fiat in* sæculum. & arefacta est
μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς † αἰῶνα· καὶ * ἐξηράνθη
continuò ficulnea. Et videntes discipuli, mirati 20
παραχρῆμα συκῆ. καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ, ἐθαύ-
μασαν

funt, dicentes: Quomodo continuò audit *scus?*
μασιν, λέγοντες, πῶς, ὃ δοξάζημα † ἐξηράνθη ἡ συκῆ;
Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si ξηραίνομαι
21 Ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν
habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solùm *quòd ficus* facietis, * de ficulnea
ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε·
sed etsi monti huic dixeritis, * *Tollere, & iactare in*
ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν * Tolle, & iacta
mare, fiet. Et omnia quæcunque petieritis in
22 θάλασσαν, γενήσεται. καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν
oratione, credentes accipietis.
τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε.
Et ‖*venienti ipsi* in templum, accesserunt ‖ cùm veniſſet
23 καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι ‖ ad eum docentē.
principes Sacerdotũ, & seniores populi, dicentes: In qua
οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, ἐν ποίᾳ
*auctoritate hæc facis? & quis tibi dedit *auctoritatem hanc? * potestate
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην; * potestatem
Respondens autem Iesus, dixit eis: Interrogabo vos & ego
24 Ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ
sermonẽ vnũ: quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua ‖ *auctori* ‖ potestate
λόγον ἕνα· ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξου-
tate hæc facio. Baptismus Ioannis vnde erat? è
25 σίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα Ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ
cælo, an ex hominibus? *Illi autem ratiocinabantur apud* ? At illi cogita-
οὐρανοῦ, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς, *seipsos,* bant inter ſe.
dicentes: Si dixerimus, è cælo, dicet nobis, Quare ergo non
λέγοντες, ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, διατί οὖν οὐκ
credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, time-
26 ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, φοβού-
mus turbam. omnes enim habent Ioannem sicut Prophetam.
μεθα τὸν ὄχλον. πάντες γὰρ ἔχουσι τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην.
Et respondentes Iesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis
27 καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ, εἶπον· οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς
& ipse: Nec ego dico vobis in qua *auctoritate hæc facio.* ? potestate
καὶ αὐτὸς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.
Quid autẽ vobis videtur? Homo quidam habebat *natos duos: & ac- * filios
28 Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρωπός τις εἶχε τέκνα δύο· καὶ προσ-
cedens ?*primo,* dixit: Fili, vade hodie operare in ? ad primum,
ελθὼν τῷ πρώτῳ, εἶπε, τέκνον, ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν
vinea mea. Ille autem respondens, ait: Nolo.
29 τῷ ἀμπελῶνί μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐ θέλω,
Postea autẽ pœnitentia *affectus,* abiit. Et accedens * motus,
30 ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθε. καὶ προσελθὼν τῷ
* alteri, dixit similiter. ‖ *Ille verò* respondens, ait: ? Ego Domine. * autem ad alterũ
δευτέρῳ, εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἐγὼ κύριε. ‖ At ille
? Ego

& non *abiit.
ἢ οὐκ ἀπῆλθε.

Qui ex duobus fecit voluntatem
τις ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ

patris? Dicunt ei, Primus. Dicit illis Iesus:
πατρός; λέγουσιν αὐτῷ, ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,

Amen dico vobis, *quod publicani & meretrices ‖praecedunt
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν

* quia ‖praecedunt vos
ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς 32

vos in regnum Dei. Venit enim ad vos
Ioannes in via iustitiæ, & non credidistis ei: At
Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ

publicani ρ & meretrices crediderunt ei. vos autem videntes *non
τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ. ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ

ρ autem
* nec pœnitentiã habuistis
* vt crederetis
pœnituistis postea, *ad credendum ei.
μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

Aliam parabolam audite: Homo quidam erat paterfa-
Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδε- 33

‖ circumdedit ei milias, qui plantauit vineam, & sepem ‖ei circum-
σπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέ-

posuit, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, &
θηκε, καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ

locauit eam agricolis: & peregrè profectus est.
ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν.

ρ misit
Cùm autē appropinquasset tempus fructuum, ρ legauit seruos
ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δούλους 34

* vt acciperent
suos ad agricolas * accipere fructus eius.
αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς, λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ.

Et accipientes agricolæ * seruos eius, ‖hunc quidem cæcide-
καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, τὸν μὲν 35

* apprehẽsis seruis
runt, ‖hunc vero occiderunt, ‖ illum verò lapidauerunt.
ραν, τὸν δὲ ἀπέκτειναν, τὸν δὲ ἐλιθοβόλησαν.

‖ alium
* Rursum legauit alios seruos plures prioribus:
πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων· 36

* iterum misit
& fecerunt illis similiter. ‖Posterius autem misit ad
καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ὕστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς 37

‖ Nouissimè
eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum.
αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου.

ἐντρέπω
ρ autem
* intra se
At agricolæ ρ videntes filium, dixerunt * in semetipsis: Hic est
οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτός ἐστιν 38

* habebimus
hæres: venite, occidamus eum, & * obtineamus
ὁ κληρονόμος· δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ κατάσχωμεν

hæreditatem eius. Et ‖sumentes eiecerunt eum
τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. καὶ λαβόντες ἐξέβαλον αὐτὸν 39

‖ apprehensum
extra vineam, & occiderunt.
ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ ἀπέκτειναν. Cùm ergo venerit
ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ

dominus vinex, quid faciet agricolis illis?
κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις;

λέγουσιν

Ajunt illi: Malos malè perdet *ipsos*, & vi-
41 λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπε-
neam * locabit aliis agricolis, qui reddent ei
λῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ
‖fructum in temporibus suis. Dicit illis Iesus: ‖fructum
42 τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Nunquam legistis in Scripturis: Lapidem quem reprobauerunt
οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν
ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Do-
οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ κυ-
mino factum est istud: & est mirabile in oculis nostris.
ρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;
ℙ Propter hoc dico vobis, *quòd tolletur* à vobis regnum ℙ Ideo
43 διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ ℣ "quia auferetur
Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.
Θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς.
Et *cadens super lapidem istum, ‖conquassabitur: super quẽ
44 καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν * qui ceciderit
verò ceciderit, ℙcomminuet eum. Et *audientes principes Sacerdotũ contringetur
45 δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς ℙ conteret
& Pharisæi parabolas eius, cognouerunt quòd de ipsis * cùm audisset
καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν
diceret. Et quærentes eum *prehendere, timuerunt
46 λέγει. καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς * tenere
turbas: quoniam sicut Prophetam eum habebant.
ὄχλους, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

CAP. XXII. κβ'.

Et respondens Iesus, iterum dixit eis in para-
1 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβο-
bolis, dicens: Simile factum est regnum cælorum ho-
2 λαῖς, λέγων· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀν-
mini regi, qui fecit nuptias filio suo:
θρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ·
Et misit seruos suos vocare ‖vocatos ‖ inuitatos
3 καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημέ-
tos ad nuptias: & nolebant venire.
νους εἰς τοὺς γάμους· καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν.
Iterum misit alios seruos, dicens: Dicite ℙ vos ‖ inuitatis.
4 πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, εἴπατε τοῖς κε-
catis: Ecce prandium meum parani, tauri mei &
κλημμένοις, ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ
altilia occisa*, & omnia *expedita. venite ad nuptias. * sunt.
σιτιστὰ τεθυμμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. * parata:
Illi autem ‖negligentes abierunt, ℙ ille quidem in ‖ neglexerunt: &
5 οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρὸν, ℙ alius in villam
suum, alius

" negotiationem ille verò ad *mercaturam suam:
* Reliqui verò tenuerunt
ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες 6
|| &
ꝑ affectos seruos eius, ||cõtumelijs ꝑaffecerunt, & occiderunt.
τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν, καὶ ἀπέκτειναν.
" Rex autem cùm audisset,
* missis exercitibus suis,
*Audiens autem rex ille, iratus est: & *mittens
ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκείνῳ, ὠργίσθη· καὶ πέμψας τὰ 7
exercitus suos, perdidit homicidas illos, & ciuitatem
στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν
|| succendit. illorum ||incendit. Tunc ait seruis suis: Quidem
αὐτῶν ἐνέπρησε. τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, ὁ μὲν 8
ꝑ parata
" sed qui inuitati erant,
* exitus
nuptiæ ꝑexpeditæ sunt: *qui autem vocati, non fuerunt digni.
γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι.
Ite ergo ad *compita viarum, & quoscunque
πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν 9
inueneritis, vocate ad nuptias.
εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. Et egressi 10
|| eius serui ||illi in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt,
δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον,
malósque & bonos: & impleta sunt nuptiæ discumbentium.
πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων.
ꝑ Intrauit
" vt videret
* &
|| veste nuptiali:
ꝑ Ingressus autem rex *spectare discumbentes, * vidit
εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν 11
ibi hominem non vestitum ||indumento nuptiarum.
ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου·
Et ait illi: Amice, quomodo intrasti huc, non habens ve-
καὶ λέγει αὐτῷ, ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔν- 12
ꝑ At ille obmutuit
stem nuptialem? ||Ille verò ore occlusus est. Tunc dixit rex
φιμώσει δυμα γάμου; ὁ δὲ † ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς 13
ꝑ Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum
ministris: *Ligantes eius manus & pedes, tollite eum, &
διακόνοις, δήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας ἄρατε αὐτὸν, καὶ
eiicite in tenebras exteriores: ibi erit fletus
ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
* stridor & *fremitus dentium. Multi enim sunt vocati, pauci
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι 14
verò electi. Tunc abeuntes Pharisæi, consilium
δὲ ἐκλεκτοί. τότε πορευθέντες οἱ φαρισαῖοι, συμβούλιον
|| inierunt, vt caperent eum
|| sumpserunt vt eum illaquearent in sermone. Et mittunt
ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. καὶ ἀποστέλλουσιν 15
ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Ma-
αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν ἡρῳδιανῶν, λέγοντες, Δι-
gister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate
δάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ
ꝑ personam doces: & non est cura tibi de aliquo: non enim respicis
διδάσκεις· καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς
faciem hominum: Dic ergo nobis, quid tibi videtur?
πρόσωπον ἀνθρώπων. εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ;
ἔξεστι

Licet dare censum Cæsari, an non? *Cognoscens autem Iesus * Cognitâ

18 ξεστ δοῦναι κῆνσον καίσαρι, ἢ οὔ; γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς

*nequitiam eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ? * nequitiâ

τὴν πονηρίαν αὐτῶν, εἶπε, τί με πειράζετε ὑποκριταί;

Ostendite mihi numisma census. ‖ Illi verò obtulerunt ‖ At illi

19 ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν

ei denarium. Et ait illis ρ: Cuius * imago hæc, & ρ Iesus:

20 αὐτῷ δηνάριον. καὶ λέγει αὐτοῖς, τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ * est

superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis:

21 ἡ ἐπιγραφή; λέγουσιν αὐτῷ, καίσαρος. τότε λέγει αὐτοῖς,

Reddite ergo quæ * Cæsaris, Cæsari: & quæ * Dei, Deo. * sunt

ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ.

Et audientes mirati sunt: & ‖ relinquentes eum, abierunt. ‖ relicto eo,

22 καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν. καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, ρ di-

23 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ σαδδουκαῖοι, οἱ λέ-

centes non esse resurrectionē: & interrogauerunt eum, Dicentes: ρ qui dicunt

24 γοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες.

Magister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habēs * genitos, * filium, vt ducat

διδάσκαλε, μωσῆς εἶπεν, ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα,

ob affinitatem ducat frater eius vxorem illius, & * suscitet * suscitet

ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀνα-

tabit semen fratri suo. Erant autem apud nos

25 στήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν

septem fratres: & primus vxore ducta, ‖ obiit: & non ‖ defunctus est:

ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος, γαμήσας ἐτελεύτησε· καὶ μὴ

habens semen, reliquit vxorem suam fratri suo.

ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.

Similiter & secundus, & tertius, vsque ad ρ septem. ρ septimum.

26 ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτά.

* Postremum autē omnium defuncta est & mulier. In ergo resurrectione, * Nouissimè

27 ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει,

cuius * septem erit vxor? omnes enim habuerunt eam. * de

28 τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν.

Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes

29 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες

Scripturas, neque * efficaciam Dei. In enim resurrectione * virtutem

30 τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει

neque nubent, neque ‖ dantur nuptui, sed sicut angeli Dei in ‖ nubentur:

οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν

cælo sunt. De autem resurrectione mortuorum, non legistis

31 οὐρανῷ εἰσιν. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε

ρ effatum vobis à Deo, dicente ρ: Ego sum Deus ρ quod dictum est

32 τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς vobis:

Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus,

ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ; οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς

Deus mortuorum, sed viuentium.
Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων.

Et audientes turbæ,
καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, 33

[o] mirabantur
[*] autem
ἐξεπλήσσοντο

[†] obstruxit os
audientes quòd
ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσε τοὺς [†] σαδδουκαίους,

[‡] Sadducæi,
[ϙ] coacti sunt
συνήχθησαν

[‡] Sadducæi, [ϙ] coacti sunt
[‡] Gentium impossibile fuisset
[ϙ] conuenerunt in vnum:
[*] cum
[*] est
in idipsum.
ἐπὶ τὸ αὐτό.

Et interrogauit [*] vnus ex eis Legis doctor, ten
καὶ ἐπηρώτησεν [*] εἷς ἐξ αὐτῶν νομικὸς, πει- 35

tans eum, & dicens:
ράζων αὐτὸν, καὶ λέγων.

Magister, [*] quod mandatũ magnum
Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη 36

in Lege?
ἐν τῷ νόμῳ;

At Iesus ait illi: Diliges Dominum
ὁ δὲ ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, ἀγαπήσεις κύριον τὸν 37

ex
Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, & in
Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν

‖ mente
tota ‖ cogitatione tua.
ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου.

Hoc est primum & [ϙ] magnum mandatũ.
αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. 38

[*] est
Secundum autem simile huic: Diliges proximum tuum sicut
δευτέρα ὁμοία αὐτῇ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς 39

* pendet
teipsum. In his
σεαυτόν. ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος 40

duobus mandatis vniuersa Lex *
& Congregatis
& Prophetæ pendent.
καὶ οἱ προφῆται κρέμανται.

‖ Coactis autem Pharisæis,
συνηγμένων δὲ τῶν φαρισαίων, 41

interrogauit eos Iesus,
ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς,

Dicens: Quid vobis videtur de
λέγων, τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ 42

Christo? cuius filius est? dicunt
χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστι; λέγουσιν

ei, Dauid.
αὐτῷ, τοῦ δαυίδ.

Ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu Dominum eum
λέγει αὐτοῖς, πῶς οὖν δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν 43

vocat, dicens:
καλεῖ, λέγων·

Dixit Dominus Domino meo: Sede
εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου 44

à dextris meis, donec ponam
ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν † θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον

† τίθημι

inimicos tuos scabellum
τῶν ποδῶν σου;

pedum tuorum?
Si ergo Dauid vocat eum Dominum,
εἰ οὖν δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, 45

quomodo filius eius est?
πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι;

Et nemo poterat ei respon-
καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκρι- 46

dere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die
θῆναι λόγον· οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας

interrogare eum amplius.
ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐκέτι.

CAP. XXIII. κγ'.

[ϙ] ad turbas, & ad discipulos suos.
[ϙ] turbis, & discipulis suis,

Tunc Iesus locutus est
Τότε ὁ ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,

Dicens: Super Moysi cathedram sederunt Scri-
λέγων, ἐπὶ τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς

bæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis ser-
3 τεῖς ϗ οἱ φαρισαῖοι. πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τη-
uare, seruate & facite: secundùm verò opera eorum * ne facite: * nolite facere
ρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κ͞τ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε·
dicunt enim, & non faciunt. Alligant enim onera grauia
4 λέγουσι γάρ, ϗ οὐ ποιοῦσι. δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα
& importabilia, & imponunt in humeros hominum:
ϗ δυσβάστακτα, ϗ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τ͞ ἀνθρώπων·
‖ at digito ipsorum non volunt mouere ea. ‖ digito autem suo nolunt
τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά.
Omnia verò opera sua faciunt * ad spectari * vt videantur
5 πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς
hominibus. dilatant * verò phylacteria sua, & ma- * enim
ἀνθρώποις. πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν, καὶ με-
gnificant fimbrias * vestimentorum suorum.
γαλύνουσι τὰ κράσπεδα τ͞ ἱματίων αὐτῶν.
Amant autem * primos recubitus in cœnis, & * autem
6 φιλοῦσι δὲ τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς
primas cathedras in synagogis, Et salutationes
7 πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, ϗ τοὺς ἀσπασμοὺς
in ‖ foro, & vocari ab hominibus, Rabbi, Rabbi. ‖ foro,
ἐν τ͞ ἀγορᾶις, ϗ καλεῖσθαι ὑπὸ τ͞ ἀνθρώπων, ῥαββεῖ ῥαββεῖ.
Vos autem ‖ ne vocemini Rabbi: vnus enim est vester * do- ‖ nolite vocari * magister
8 ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββεῖ. εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθη-
ctor Christus. omnes autem vos fratres estis.
γητὴς ὁ χριστός. πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε.
Et patrem * ne vocetis vestrum super terram: vnus enim est * nolite vocare
9 καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τ͞ γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ vobis
Pater vester qui in cœlis‖. Nec vocemini ‖ do- ‖ est.
10 πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μηδὲ κληθῆτε καθη- * magistri: quia magister vester vnus est
ctores: vnus enim vester est doctor, Christus.
γηταί· εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητὴς, ὁ χριστός.
Qui verò maior * vestrûm, erit vester minister. * est
11 ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται ὑμῶν διάκονος.
Qui autem exaltauerit seipsum, humiliabitur: & qui humiliauerit
12 ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν, ταπεινωθήσε͞ται· ϗ ὅστις ταπεινώσει
seipsum, exaltabitur. Væ autem vobis Scribæ & Pha-
13 ἑαυτὸν, ὑψωθήσε͞ται. οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμματεῖς ϗ φαρι-
risæi hypocritæ: quia comeditis domes viduarum, & * prætextu prolixa * orationes longas
σαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τ͞ χηρῶν, ϗ προ-
orantes: propter hoc accipietis ‖ abundantius ‖ amplius
φάσει μακρὰ προσεύχεσθε· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον
iudicium. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ:
14 κρίμα. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς ϗ φαρισαῖοι ὑποκριταί,
quia clauditis regnum cælorum ante homines:
ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τ͞ οὐρανῶν ἔμπροσθεν τ͞ ἀνθρώπων·

vos enim non intratis, nec introeuntes finitis
ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε
intrare. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypo-
εἰσελθεῖν. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑπο- 15
ℙ vt faciatis critæ: quia circuitis mare & aridam, ℙ facere
κριταὶ, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν ℭ τὴν ξηράν, ποιῆσαι
vnum proselytum: & cùm fuerit factus, faciitis eum filium gehennæ,
ἕνα προσήλυτον· καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης,
‖ duplo quàm vos *duplicio rem vobis. Væ vobis duces cæci, ‖ dicentes:
διπλότερον ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν ὁδηγοὶ τυφλοὶ, οἱ λέγοντες, 16
‖ qui dicitis: Quicũq; iurauerit *in templo, nihil est: qui autem iurauerit in
ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ
‖ debitor est, auro templi, ‖ debet. Stulti & cæci: quid enim maius
χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. μωροὶ ℭ τυφλοί· τίς γὰρ μείζων 17
ℙ quod sanctificat est, aurum, aut templum ℙ sanctificans aurum?
ἐστὶν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν;
Et, quicunq; iurauerit in altari, nihil est: quicunq; autẽ
καὶ ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν 18
iurauerit in dono quod *super illud, debet.
ℙ est ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει.
Stulti & cæci: quid enim maius *, donum, an alta-
μωροὶ καὶ τυφλοί· τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσιαστή- 19
‖ quod sanctificat re ‖ sanctificans donum? ℙ ergo iurans in alta-
ℙ Qui ergo iurat ριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσια- 20
ℙ sunt. ριῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ.
*quicunque iu- Et *iurans in templo, iurat in illo, & in ‖ habi-
rauerit ‖ eo qui habitat ℭ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ κατοι- 21
in ipso. tante illud. Et ℙ iurans in cælo, iurat in
ℙ qui iurat κήσαντι αὐτόν· καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ 22
ℙ eo qui sedet throno Dei, & in *sedente super eum.
θρόνῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.
Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia de-
οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀπο- 23
cimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reli-
δεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ τὸ κύμινον· ℭ ἀφή-
* quæ ‖ sunt quæstis* graviora ‖ Legis, iudicium, & misericordiam, &
κατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν, καὶ τὸν ἔλεον, καὶ τὴν
fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.
πίστιν. ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι.
ℙ autem Duces cæci, excolantes culicem, at camelum ℙ
ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον 24
glutientes. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypo-
καταπίνοντες. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑπο- 25
ℙ est calicis & paropsidis, critæ: quia mundatis quod deforis *poculi & pati-
κρισταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ παρο-
δος,

ne, intus autē * plena sunt ex rapina & ‖iniustitia. * pleni estis ‖ immunditia.
δος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀδικίας.
Pharisæe cæce, munda prius quod intus ♀ poculi, ♀ est calicis &
26 φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, paropsidis,
ἵνα & patinæ, vt fiat & * quod defotis * ipsorum mundum. * id * est
γένηται καὶ τὸ παρ' αὐτῶν καθαρόν.
Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia * adsi- ‖ similes estis
27 οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρο- milamini sepulchris dealbatis, quæ à foris quidem apparent
μοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ♀ specioſa: intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni * im- ♀ hominibus
ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν, καὶ πάσης ἀκα- * ſpurcitia:
mundiția: Sic & vos à foris quidem paretis ho-
28 θαρσίας. οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀν- minibus iuſti: intus autē plenì eſtis hypocriſi & iniquitate.
θρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δέ ἐστε μεστοὶ ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.
Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia ædi-
29 οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκο- ficatis ſepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta
δομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα iuſtorum: Et dicitis: quod Si fuiſſemus in diebus
30 τῶν δικαίων· καὶ λέγετε, ὅτι εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν patrum noſtrorum, non eſſemus * communicatores eorum in ſanguine * ſocij
πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι Prophetarum. Itaque ‖ teſtimoni vobiſmetipſis, quia filij eſtis ‖ teſtimonio eſtis
31 τῶν προφητῶν. ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν Occidentium Prophetas. Et vos implete ♀ eorum qui oc-
32 φονευσάντων τοὺς προφήτας. καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ ciderunt
μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. menſuram patrum veſtrorum. Serpentes, genimina viperarum,
33 ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, quomodo fugietis à iudicio gehennæ? * Propter hoc ecce * Ideo dico vobis
34 πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης; διὰ τοῦτο ἰδοὺ ego mitto ad vos Prophetas, & ſapientes, & Scri-
ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας, καὶ σοφοὺς, καὶ γραμ- bas: & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex illis
ματεῖς· καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε, καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν flagellabitis in ſynagogis veſtris, & perſequemini de ci-
μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πό- uitate in ciuitatem: Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus,
35 λεως εἰς πόλιν· ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον, * effuſus ‖ ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti, * qui ‖ eſt
ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἅβελ τοῦ δικαίου, vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occiſiſtis in-
ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε με- ter templum & altare. Amen dico vobis, quod
36 ταξὺ τοῦ ναοῦ, καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι

venient hæc omnia super generationem istam.
ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

? quæ occidis — Hierusalem, Hierusalem ? occidens Prophetas, &
Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλὴμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ 37

*lapidas eos qui ad te missi sunt, — *lapidans legatos ad ipsam, quoties vo-
λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέ-
lui supercongregare filios tuos, quemadmodum congregat
λησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει
? noluistis — gallina pullos suos sub alas, & *non voluistis?
ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε;
Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.
ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. 38

‖ amodo, — Dico enim vobis: Non me videbitis ‖ ἀπ' ἄρτι, donec dicatis: 39
λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε,
? qui venis — Benedictus ? venientis in nomine Domini.
εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

CAP. XXIIII. κδ'.

Et egressus Iesus ibat de templo: & accesserunt
Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ· καὶ προσῆλθον 1
*vt ostenderent — discipuli eius *ostendere ei ædificationes templi.
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ.
* Ipse autem respondens ‖ Videtis — *At Iesus dixit illis: ‖ Non intuemini hæc omnia?
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐ βλέπετε τὰ πάντα; 2
Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui
ἀφίημι — ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ † ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς
? destruatur. — non ? dissolvetur. Sedente autem eo super montem
οὐ καταλυθήσεται. καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν 3
*Olivarum, — *Olivarum, accesserunt ad eum discipuli *privatim, dicentes:
ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν λέγοντες,
‖ aduentus tui, — Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum ‖ tuæ præsen-
εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρου-
tiæ & consummationis seculi? Et respondens
σίας, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 4
Iesus, dixit eis: Videte ne quis vos seducat:
Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ·
Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ἐγώ 5
sum Christus: & multos seducent.
εἰμι ὁ χριστός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσι.
? Audituri enim estis prælia & opiniones prælio-rum, — ?Audituri estis autem audire bella, & auditiones bellorum:
μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων· 6
Videte ne turbemini: oportet enim *omnia fieri.
*hæc — sed nondum est
ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι. ἀλλ' οὔπω ἐστὶ
finis. — * Consurget enim gens in gentem, & regnum
τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία 7
ἐπὶ βα-

in regnum: & erunt fames, & pestilentiæ, & terræmotus *secundis* per
δτι βασιλειαν· ϗ ἔσον) λιμοὶ καὶ λοιμοὶ, καὶ σεισμοὶ κατὰ ‖initia sunt
loca. Omnia autem hæc ‖initium dolorum.
8 τοπους. παντα δ ταυτα αρχη ωδινων.
Tunc tradent vos in tribulationem, & occident
9 τοτε παραδωσουσιν ὑμας εἰς θλιψιν, καὶ ἀποκτενουσιν
vos: & eritis odio habiti ab omnibus gentibus, propter no-
men meum. Et tunc ρoffendentur multi & invicem
10 μου. ϗ τοτε σκανδαλισθησον) πολλοι, ϗ αλληλους
tradent, & odio habebunt invicem. Et multi pseu-
11 παραδωσουσι, ϗ μισησουσιν αλληλους. καὶ πολλοὶ ψευ-
doprophetæ *excitabuntur*, & seducent multos. *surgent,
δοπροφηται) εγερθησον) ϗ πλανησουσι πολλους.
Et *propter multiplicari iniquitatem*, refrigescet charitas *quoniam abun-
12 δε τὴν πληθυνθῆναι τὴν ἀνομιαν, ψυγησε) ἡ ἀγαπη τῶν dabit iniquitas,
multorum. Qui autem ‖permanserit in finem, hic ρ*servabitur*. ‖perseveraverit
13 πολλων. ὁ δὲ ὑπομεινας εἰς τελος, ουτος σωθησε) usque
Et prædicabitur hoc Evangelium regni in *universa ρsaluus erit.
14 ϗ κηρυχθησε) τουτο τὸ εὐαγγελιον τ βασιλειας ἐν ὁλῃ τῇ *universo orbe.
habitata, in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet
οἰκουμενῃ, εἰς μαρτυριον πασι τοις ἔθνεσι· καὶ τοτε ἥξει τὸ
*finis. Cum ergo videritis abominationem desolationis, *consummatio.
15 τελος. ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδελυγμα τ ἐρημωσεως,
‖effatam à Daniele propheta, stantem in loco sancto, (ρ le- ‖quæ dicta est
τὸ ῥηθεν δια δανιηλ τ προφητου, ἑστὸς ἐν τοπῳ ἁγιῳ· ὁ ἀνα- ρ qui legit
gens intelligat) Tunc qui in Judæa *fugiant ad *sint,
16 γινωσκων νοειτω· τοτε οἱ ἐν τῇ ἰουδαία φευγετωσαν ἐπι
montes. *Qui super domum, non descendat tollere * & qui in tecto,
17 τα ὄρη· ὁ ὢν τ δωματος, μὴ καταβαινετω † ἆραι ἀιρω ϗ
‖quæ de æde sua: Et qui in agro, non revertatur ‖aliquid
18 τα ἐκ τ οἰκιας αὐτου· καὶ ὁ ἐν τῳ ἀγρῳ, μὴ ἐπιστρεψατω de domo ρtunicam suam.
retrò tollere ρvestem suam. Væ autem *in vtero habenti- *prægnantibus, &
19 ὀπισω ἆραι τὸ ἱματιον αὐτου. οὐαὶ δ ταῖς ἐν γαστρι ἐχου- nutrientibus
tibus, & *lactantibus in illis diebus.
σαις, καὶ ταῖς θηλαζουσαις ἐν ἐκειναις ταῖς ἡμεραις.
Orate autem vt non fiat fuga vestra *hyeme, *in hyeme, vel
20 προσευχεσθε δὲ ἵνα μὴ γενηται ἡ φυγη ὑμῶν χειμωνος,
neque in Sabbato: Erit enim tunc tribulatio magna, qualis
21 μηδὲ ἐν σαββατῳ· ἐσται γὰ τοτε θλιψις μεγαλη, οἵα
non fuit ab initio mundi vsque modò, neque non fiet.
οὐ γεγονεν ἀπ ἀρχης κοσμου, ἕως τ νυν, οὐδ οὐ μὴ γενηται).
Et ‖si non contracti fuissent dies illi, non fuisset ρsaluata ‖nisi breuiati
22 ϗ εἰ μὴ ἐκολοβωθησαν αἱ ἡμεραι ἐκειναι, οὐκ ἂν ἐσωθη ρsalua
omnis caro: *propter autem electos *contrahentur dies sed propter
πασα σαρξ· δια δὲ τους ἐκλεκτους κολοβωθησον) αἱ ἡμεραι *breuiabuntur

‖est illi. Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic ‖Christus, aut
ἐκεῖναι. τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἢ 23

*nolite credere: illic: *ne credatis. Surgent Excitabuntur enim pseudochristi &
ὧδε· μὴ πιστεύσητε. ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ 24

pseudoprophetæ: & dabunt signa magna & prodigia,
ψευδοπροφῆται· καὶ δώσουσι σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα,

*in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. ita vt *seducere, si possibile, & electos.
ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.

Ecce prædixi vobis.
ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν. 25

*nolite exire: Si ergo dixerint vobis: Ecce in deserto est, *ne exeatis:
ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστὶ, μὴ ἐξέλθητε· 26

‖penetralibus, nolite credere. ecce in sconclaubus, *ne credatis. Sicut enim fulgur
ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. ὥσπερ γὰρ ἀστραπὴ 27

*Oriente, & paret vsque in Occidentem: exit ab *orientibus, & apparet vsque Occidentes: ita erit
ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν· οὕτως ἔσται

*aduentus & *præsentia filij hominis. Vbicunque enim fuerit
ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ 28

*corpus, ‖& *cadauer, illuc congregabuntur ‖aquilæ. Statim autem post
πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. εὐθέως δὲ μετὰ 29

tribulationem dierum illorum, Sol obscurabitur, & Luna
τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη

non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœ-
οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐ-

*virtutes *commouebũtur: lo, & *efficaciæ cœlorum *conturbentur.
ρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.

Et tunc parebit signum filij hominis in cœ-
καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐ- 30

lo: & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt
ρανῷ· καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν

filium hominis venientem in nubibus cœli cum
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ

*virtute multa & maiestate ‖mittet *efficacia & gloria multa. Et ‖legabit angelos
δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους 31

suos cum tuba & voce magna: & congregabunt
αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος καὶ φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσι

electos eius à quatuor ventis, à summis cœlo-
τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων οὐρα-

*Ad terminos *Ab arbore autem fici, rum vsque *extrema eorum. *A verò ficu discite para-
νῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παρα- 32

bolam: cùm iam ramus eius fuerit tener, & folia
βολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλὸς, καὶ τὰ φύλλα

*nata, scitote ‖est *germinauerint, scitis quia prope ‖æstas: Ita & vos, cùm
ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος· οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν 33

videritis hæc omnia, scitote quia prope est in ianuis.
ἴδητε πάντα ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις.

ἀμὴν

Amen dico vobis, ℣non præteribit generatio hæc, donec ℣ quia
34 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν
omnia ista fiant. Cælum & terra *præteri- *transibunt:
35 πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ * παρελεύ- παρέρχομαι
bunt: verùm verba mea non præteribunt. De autem die * autem
36 σονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρελθωσι. περὶ δὲ τῆς ἡμέρας
illa & hora nemo scit, neque angeli cælorum,
ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν,
‖ nisi non Pater meus solus. Sicut autem ℣dies Noë, ‖ nisi ℣in diebus
37 εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,
ita erit & aduentus Filij hominis.
οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
Sicut enim erãt in diebus ante diluuium,
38 ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, ℣ad eum diẽ quo
comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ℣quo
ἐσθίοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι ἧς
die intrauit Noe in arcam: Et non cognouerunt
39 ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν· καὶ οὐκ ἔγνωσαν
donec venit diluuium, & tulit omnes; ita erit &
ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἦρεν ἅπαντας· οὕτως ἔσται καὶ ἡ
*præsentia Filij hominis. Tunc duo erunt in *aduentus
40 παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ
agro: vnus *assumitur, & vnus ‖relinquitur. Duæ molentes * assumetur
41 ἀγρῷ· ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. δύο ἀλήθουσαι ‖ relinquetur.
in mola: vna assumetur, & vna relinquetur.
ἐν τῷ μύλωνι· μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται.
℣Vigilate ergo: quia nescitis qua hora Dominus vester ℣ Duo in lecto:
42 γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν vnus assumetur,
*venit. Illud autem scitote, quoniã si sciret paterfamilias & vnus relinque-
43 ἔρχεται. ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης tur.
qua *custodia fur ‖venit, vigilaret vtique, & non sineret *venturus est.
ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε *hora
perfodi domum suam. ℣Propter hoc & vos estote ‖venturus esset,
44 διορυγῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ℣Ideo
paratj, quia qua hora *non putatis Filius hominis venturus est. *nescitis,
ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.
Quisputas est fidelis seruus & prudens, quem constituit
45 τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν *vt det
dominus suus super familiam suam, *ad dandum illis
ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν
cibum in tempore? Beatus seruus ille, quem ‖veniens ‖cùm venerit
46 τροφὴν ἐν καιρῷ; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν
dominus eius, inuenerit facientem sic. Amen dico vobis,
47 ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσῃ ποιοῦντα οὕτως. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ℣ omnia bona sua
quoniã super ℣omnibus substantijs suis constituet eum.
ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν.

Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo:
ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, 48

*Moram facit *Tardat dominus meus venire: Et cœperit percutere con-
χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν· καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συν- 49

*suos, manducet *seruos*, edere autem & ‖bibere cum ebriosis:
δούλους, ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθυόντων·

*sperat, Veniet dominus serui illius in die qua non expectat,
ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, 50

*ignorat: & in hora qua *non scit: Et diuidet eum,* &
καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει· καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ 51

*partémque *partem eius cum hypocritis ponet: illic erit fletus,
μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς,

& stridor dentium.
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

CAP. XXV. κέ.

‖Símile erit Tunc ‖ *símilabitur* regnum cœlorum decem virginibus:
Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, 1

♀ obuiam sponso & sponsæ. quæ accipientes lampadas suas, exierunt *in occur-
αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάν- 2

*sum *Sponsi.* Quinque autem erant ex eis prudentes,
τησιν τοῦ νυμφίου. πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι, 2

*Sed quinque *acceptis lampadibus, & quinque fatuæ. *Quæ fatuæ *sumentes
καὶ αἱ πέντε μωραί. αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς 3

Lampadas suas, non sumpserunt secum oleum.
λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον.

‖verò *Verùm* prudentes ‖ acceperunt oleum in vasis suis
αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν, 4

♀ Moram autem faciente sponso, cum lampadibus *suis.* *Tardante autem *sponso,
μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν. χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, 5

dormitauerunt omnes, & dormierunt. Media autè nocte, clamor
ἐνύσταξαν πᾶσαι, καὶ ἐκάθευδον. μέσης δὲ νυκτὸς, κραυγὴ 6

*obuiam ei: factus est: Ecce sponsus venit: exite *in occursum eius.
γέγονε, ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.

Tunc surrexerunt omnes virgines illæ: & ornauerunt
τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν 7

♀ autem lampadas suas. At *fatuæ* sapientibus
τὰς λαμπάδας αὐτῶν. αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις 8

dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ
εἶπον, δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν

extinguuntur. Respondentes autem prudentes, dicentes: Ne forte
σβέννυνται. ἀποκριθεῖσαι δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι, μήποτε 9

non sufficiat nobis & vobis: ite autem potiùs ad ven-
οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πω-

dentes, & emite vobisipsis.
λοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς.

ἀπερχο-

*Abeuntibus autem illis mercari, venit sponsus: & * Dum autem
10 ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ οἱ ire ut emerent,
‖expedita intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ‖ quæ paratæ erant
ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ † ἐκλείσθη ἡ † κλείω
ianua. ρ Posterius verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: ρ Nouissimè
11 θύρα. ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι,
Domine, Domine, aperi nobis. *Ille verò respondens, ait: Amen * At ille
12 κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἀμὴν
dico vobis, *non noui vos. Vigilate itaque: quia nescitis * nescio
13 λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε
diem neque horam, *in qua Filius hominis venit.
τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.
Sicut enim homo peregrè proficiscens, vocauit ‖ proprios ser- ‖ suos
14 ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν, ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δού-
uos, & tradidit illis ρ substantias suas: ρ bona sua
λους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ.
Et *huic quidem dedit quinque talenta, *illi autem duo, *illi verò vni: * vni * alij
15 καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν·
vnicuique secundùm propriam ρ facultatem: & peregrè profectus est statim. ρ virtutem:
ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως.
Profectus autem quinque talenta ‖ accipiens, operatus est in * Abiit * qui
16 πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβών, ἠργάσατο ἐν ‖ acceperat, &
eis, & ρ fecit alia quinque talenta. ρ lucratus est
αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα.
Similiter & qui duo', lucratus est & ipse alia duo. ' acceperat,
17 ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε κἀγὼ ἄλλα δύο.
*Vecùm vnum accipiens, abiens fodit in ‖ terra, & abscon- * Qui autem vnũ
18 ὁ δὲ τὸ ἓν λαβών, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυ- acceperat, ‖ terram,
dit pecuniam domini sui. Post verò ρ tempus multum ρ temporis
19 ψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. μετὰ δὲ χρόνον πολὺν
venit dominus seruorum illorum, & ' confert rationem ' posuit
ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει λόγον
cum eis. Et accedens * quinque talenta ‖ accipiens, * qui
20 μετ' αὐτῶν. καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβών, ‖ acceperat, obtu-
attulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque lit
προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων, κύριε, πέντε
talenta mihi tradidisti: ecce alia quinque talenta lucra-
τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐπερ-
tus sum super illis. Ait vero illi dominus eius: ρ Euge, ser- ρ Euge,
21 δησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, εὖ, δοῦ-
ue bone & fidelis, ' super pauca fuisti fidelis, super multa te con- ' quia
λε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ὅτι ὀλίγα ἦς πιστός, ὅτι πολλῶν σε κατα-
stituam: * ingredere in gaudium domini tui. * intra
στήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.
‖ Accedens autem & qui duo talenta ρ accipiens, dixit: Do- ‖ Accessit
22 προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβών, εἶπε, κύ- ρ accepe rat, &

mine, duo talenta mihi tradidisti: ecce alia duo *talenta*
εις, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα
ℙ Euge, lucratus sum super *illis*. Ait illi dominus eius: ℙ*Bene*, serue
ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, εὖ, δοῦλε 23
* quia bone & fidelis, *super pauca fuisti fidelis, super multa te consti-
ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ὅτι ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε κατα-
* intra tuam: *ingredere in gaudium domini tui.
στήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.
‖ qui Accedens autem & ‖ vnum talentum ℙ*sumens*, ait: Domine,
ℙ acceperat, προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον εἰληφὼς, εἶπε, κύριε, 24
* metis scio te quia durus es homo, *metens vbi non semi-
ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπει-
* congregas vbi ‖ timens abij, & nasti, & *congregans vnde non sparsisti: Et ‖timore perculsus ab-
ρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας· καὶ φοβηθεὶς ἀπελ- 25
ℙ quod *est. ens abscondi talentum tuum in terra: ecce habes ℙ tuum*.
θὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε ἔχεις τὸ σόν.
Respondens autem dominus eius, dixit ei: Male serue &
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, πονηρὲ δοῦλε καὶ 26
* semino, piger, sciebas quia meto vbi non *seminaui, & congrego ‖ vnde
ὀκνηρὲ, ᾔδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν
ℙ committere pe- non sparsi. Oportuit ergo te ℙ *dare argentum meum
οὐ διεσκόρπισα· ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργυρίόν μου τοῖς 27
* quod * est *mensariis*, & veniens ego recepissem vtique *meum *cum
τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν
‖ ei qui habet vsura. Tollite itaque ab eo talentum, & date ‖*habenti*
τόκῳ. ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι 28
ℙ enim decem talenta. *Nam habenti* omni dabitur, &
τὰ δέκα τάλαντα. τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται, καὶ 29
* abundabit: ei *angelitur: à vero non habente*, & quod videtur habere, au-
autem qui non habet, περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρ-
feretur ab eo. Et inutilem seruum eiicite
θήσεται ἀπ' αὐτοῦ. καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε 30
* stridor in tenebras exteriores: illic erit fletus & *fremitus
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς
dentium. Cùm autem venerit Filius hominis in
τῶν ὀδόντων. ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ 31
‖ maiestate ℙgloria sua, & omnes *sancti* angeli cum eo, tunc sede-
δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθί-
ℙ sedem maiestatis * congregabuntur bit super ℙ*thronum gloriæ* suæ: Et *congregabuntur* ante
σει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ· καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθ- 32
eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem,
ἐν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων,
sicut pastor segregat oues ab hœdis:
ὡσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων·
* autem Et statuet quidem oues à dextris suis, *at* hœdos*
καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια 33
ἐξ

à sinistris. Tunc dicet rex his qui à dextris eius: *erunt

34 ἐξ δωνύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ,

Venite benedicti Patris mei, possidete pa-

δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοι-

ratum vobis regnum à ‖fundamento mundi. ‖ constitutione

μασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

Esuriui enim, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & ρ po-

35 ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐπο- ρ dediſtis mihi bibere.

taſtis me: hoſpes eram, & collegiſtis me: nudus, &

36 πίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με· γυμνός, καὶ

*amiciuiſtis me: *ægrotaui, & viſitaſtis me: in carcere ρ operuiſtis

περιεβάλετέ με· † ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθε με· ἐν φυλακῇ * infirmus, ἀσθενέω

eram, & veniſtis ad me. Tunc reſpondebunt ei

37 ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ

iuſti, dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, &

οἱ δίκαιοι, λέγοντες, κύριε, πότε σε εἴδομέν πεινῶντα, καὶ

‖ *aluimus? vel ſitientem, & ρ potauimus? Quando autem te v- * pauimus?

38 †ἐθρέψαμέν; ἢ διψῶντα, καὶ ἐποτίσαμέν; πότε δέ σε εἴ- ρ dedimus tibi potum?

dimus hoſpitem, & collegimus *? aut nudum, & *amiciuimus? περίεβαλον

δομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνόν, καὶ περιεβάλομεν; *te? τρέφω

‖ Quando verò te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus * cooperuimus te

39 πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν ‖ Aut

ad te? Et reſpondens rex dicet illis: Amen di-

40 πρός σε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, ἀμὴν λέ- ρ quamdiu

co vobis, ρquatenus feciſtis vni *horum fratrum meorum *de his fratribus

γω ὑμῖν, ἐφ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν meis minimis,

minimorum, mihi feciſtis. Tunc dicet & his qui à ſini-

41 ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ ἀριστε- * erunt:

ſtris*: ‖ Ite à me maledicti in ignem æter- ‖ Diſcedite

νων, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώ- ρ qui paratuſeſt

num, ρpreparatum diabolo & angelis eius.

νιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare: ſitiui, & non

42 ἐπείνασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ

*potaſtis me: Hoſpes eram, & non collegiſtis me: * dediſtis mihi

43 ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· potum:

nudus, & non *amiciuiſtis me: infirmus, & in carcere, & non * operuiſtis

γυμνός, καὶ οὐ περιεβάλετέ με· ἀσθενὴς, καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ

viſitaſtis me. Tunc reſpondebunt ei & ipſi, di-

44 ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ, λέ- centes: Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut ho-

γοντες· κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξέ- ſpitē, aut nudum, aut infirmū, aut in carcere, & non miniſtrauimus tibi?

νον, ἢ γυμνὸν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι;

Tunc reſpondebit illis, dicens: Amen dico vobis: ‖quatenus ‖quamdiu

45 τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον

non fecistis vni ꝓ*horum minimorum*, nec mihi fecistis.
οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε.

ꝓ de minoribus his.

Et ibunt hi in supplicium æternum: at iusti
καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι 46

*autem

in vitam æternam.
εἰς ζωὴν αἰώνιον.

CAP. XXVI. κς'.

Et factum est, cùm consummasset Iesus omnes sermones
Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους 1

*biduum

hos, dixit discipulis suis: Scitis quia post *duos
τούτους, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἴδατε ὅτι μετὰ δύο 2

‖ fiet, dies Pascha, ‖ *fit*, & Filius hominis ꝓtraditur
ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται

ꝓtradetur vt crucifigatur. *ad crucifigi.*

Tunc congregati sunt principes Sacerdotum &
εἰς τὸ σταυρωθῆναι. τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ 3

Scribæ, & seniores populi in atrium
οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ

* qui dicebatur * consilium fecerunt ‖ tenerent

principis Sacerdotum, *dicti* Caiphas: Et *consultauerunt
ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου καϊάφα· καὶ συνεβουλεύσαντο 4

vt Iesum dolo ‖*apprehenderent*, & occiderent.
ἵνα τὸν ἰησοῦν δόλῳ κρατήσωσι, καὶ ἀποκτείνωσιν.

ꝓdie *ne forte *fieret ‖ Cum autem Iesus esset

Dicebant autem: Non in ꝓfesto, *ne* tumultus *fiat in
ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ 5

populo. ‖ *At* Iesu *existente* in Bethania, in domo Simo-
λαῷ. τοῦ δὲ ἰησοῦ γενομένου ἐν βηθανίᾳ, ἐν οἰκίᾳ σίμω- 6

nis leprosi, Accessit ad eum mulier alabastrum vn-
νος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύ- 7

guenti habens pretiosi, & effudit super caput ipsius
ρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ

recumbentis. Videntes autem discipuli eius, indignati sunt,
ἀνακειμένου. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν, 8

ꝓVt dicentes: *Ad* quid perditio hæc? Potuit enim istud vn-
λέγοντες, εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύ- 9

guentum vaundari multo, & dari pauperibus.
ρον † πραθῆναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς.

πράσσω *molesti estis huic

Sciens autem Iesus, ait illis: Quid *molestias exhibetis
γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, τί κόπους παρέχετε τῇ 10

*Nam mulieri? opus enim bonum operata est in me. *Semper enim
γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ 11

‖ vobiscum pauperes habetis ‖ *eum vobis*, me autem non semper habetis.
τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.

ꝓMittens *Faciens* enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad
βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς 12

sepeliendum me fecit. Amen dico vobis, vbicunque
τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν 13

κηρυ-

prædicatũ fuerit euangelium hoc in toto mundo, dicetur
κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο, ἐν ὅλῳ τῷ κοσμῳ, λαληθήσε-
& quod fecit hæc in memoriam eius.
καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.

Tunc *vadens vnus‖ duodecim, ‖dictus Iudas Iscariotes, ad principes Sacerdotum, *Ait‖: Quid vultis mihi dare, ‖et illum
14 τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκα-
15 ριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπε, τί θέλετέ μοι δοῦναι,

& ego vobis tradam eum? *Illi verò constituerunt ei triginta * At illi
καγὼ ὑμῖν παραδῶσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα
argenteos. Et ex inde quærebat opportunitatẽ vt eum traderet.
16 ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ.

‖At prima Azymorum accesserunt discipuli ‖ Ie- ‖ autem die
17 τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰη-
sum, dicentes ei: Vbi vis paremus tibi comedere
σοῦ, λέγοντες αὐτῷ, ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ
Pascha? *Ille autem dixit: Ite in ciuitatem ad quendam, * At Iesus
18 πάσχα; ὁ δὲ εἶπεν, ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,
& dicite ei: Magister dicit: Tempus meum propè
καὶ εἴπατε αὐτῷ, ὁ διδάσκαλος λέγει, ὁ καιρός μου ἐγγύς
est, apud te facio Pascha cum discipulis meis.
ἐστιν, πρός σε ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου.

Et fecerunt discipuli sicut *coordinauerat illis Iesus: * constituit
19 καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
& parauerunt Pascha. Vespere autem facto, discumbebat
20 καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο
cum duodecim‖. Et edentibus illis, dixit: Amen ‖ discipulis suis,
21 μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν, ἀμὴν
dico vobis, quia vnus ex vobis traditurus est me. ex vestrum
λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.

Et contristati valdè, cœperunt dicere ei *vnusquisque * singuli
22 καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος
eorum: Nunquid ego sum, Domine? *Is verò respondens, ait: * At ipse
23 αὐτῶν, μήτι ἐγώ εἰμι, κύριε; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν,

‖Intingens cum me in catino manum, hic me ‖ Qui intingit
ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με mecum manum in paropside.
tradet. Quidem filius hominis vadit, sicut
24 παραδώσει. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς
scriptum est de illo. Væ autem homini illi, per quem
γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ
Filius hominis tradetur. bonum erat ei, si non natus
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεν-
fuisset homo ille. Respondens autem Iudas qui
25 νήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ

‖tradens eum, dixit: Nunquid ego sum, Rabbi? Ait illi: ‖ tradidit
παραδιδοὺς αὐτόν, εἶπε, μήτι ἐγώ εἰμι, ῥαββί; λέγει αὐτῷ,

Cœnantibus
Tu dixisti.
σὺ εἶπας.
* accepit
‖ benedixit, ac
ϱ dedit que
* suis,
‘Edentibus autem eis, *accipiens Iesus
ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ ἰησοῦς τὸν 26
panem, & ‖ benedicens, fregit, & ϱ dedit discipulis*, &
ἄρτον, καὶ εὐλογήσας, ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ
* &
ait: Accipite, *comedite: Hoc est corpus meum.
εἶπε, λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου.
‖ gratias egit: &
Et accipiens calicem, & ‖ gratias actis, dedit illis,
καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς, 27
dicens: Bibite ex hoc omnes, Hic enim est sanguis
λέγων, πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά 28
ϱ effundetur
meus qui noui testamenti, qui pro multis ϱ effusus in
μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς
remissionē peccatorum. Dico autem vobis, quòd non bibam à
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπ' 29
modò de hoc genimine vitis, vsque in diem
ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας
illum, cùm illud bibam *cum vobis nouum in regno
ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
* Olueti. Patris mei. Et hymno dicto, exierunt in montem *Oliueti,
πατρός μου. καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. 30
‖ scandalum patiemini
Tunc dicit illis Iesus: Omnes vos ‖ offendemini
τότε λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε 31
in me in nocte ista. Scriptum est enim: Percutiam pa-
ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. γέγραπται γάρ, πατάξω τὸν ποι-
storem, & dispergentur oues gregis.
μένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης.
ϱ Postquam autem resurrexero,
*Post autem excitari me, præcedam vos in Galilæam.
μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. 32
* Et si
Respondens autem Petrus, ait illi: *Si & omnes scan-
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος εἶπεν αὐτῷ, εἰ καὶ πάντες σκαν- 33
dalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.
δαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι.
Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte,
ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, 34
‖ antequàm gallus cantet,
‖ ante gallum vociferari, ter abnegabis me.
πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με.
ϱ tecum
Ait illi Petrus: Etiã ϱ oportuerit me *cum te* mori, non
λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος, κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή 35
te negabo. Similiter vero & omnes discipuli dixerunt.
σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.
‘ quæ dicitur
Tunc venit cum illis Iesus in villam *dictam
Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον
* suis:
‖ donec vadem illuc, & orem.
Gethsemane, & dicit discipulis*: Sedete hic, ‖ vsque-
γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ
vadens orem illic.
ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ.

Et assumens Petrum, & duos filios Zebedæi, | Assumpto Petro, & duobus filiis

καὶ προσλαβὼν τὸν Πέτρον, καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου, 37

cœpit contristari, & *grauissimè angi. Tunc ait illis: *mœstus esse,

ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. τότε λέγει αὐτοῖς, 38

Undique tristis est anima mea vsque ad mortem. *Manete hic, & *Sustinete

περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε, καὶ

vigilate ‖ cum me. Et progressus pusillum, procidit ‖ mecum.

γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. καὶ προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν 39

in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi,

ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος, καὶ λέγων, πάτερ μου,

si possibile est, transeat à me calix iste: verùmtamen

εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. πλὴν

non sicut ego volo, sed sicut tu. Et venit ad discipulos ρ, & inuenit eos dormientes: & dicit Petro: ρ suos,

οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μα- 40

θητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας· καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ,

Sic non potuistis vna hora vigilare *cum me?

οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ;

Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem. Quidem spiritus promptus*, verùm caro ‖ infirma. *est, ‖ autem

γρηγορεῖτε, καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πει- 41

ρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.

Iterum ex secundo ρ abiens, orauit, dicens: Pater ρ abiit: &

πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν, προσηύξατο λέγων, πάτερ 42

mi, si non potest hic calix transire à me, ‖ nisi

μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν

non illum bibam, fiat voluntas tua. Et * venientes * venit iterum, &

μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. καὶ ἐλθὼν 43

inuenit eos rursus dormientes: erant enim eorum oculi grauati. Et ‖ relinquens illos, * abiens ite- ‖ reliquis illis, * abiit

εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλ- 44

μοὶ βεβαρημένοι. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πά- ρ &

rum, ρ orauit ex tertio, eundem sermonem dicens.

λιν, προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.

Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis:

τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, 45

Dormite * caetera, & requiescite: ecce appropinquauit hora, * iam,

καθεύδετε τὸ λοιπὸν, καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ, ἤγγικεν ἡ ὥρα,

& Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν.

*Excitamini, eamus: ecce appropinquauit ‖ tradens me. *Surgite, ‖ qui me tradet,

ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. 46

Et adhuc eo loquente, ecce Iudas vnus ρ duodecim venit, ρ de

καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθε, 47

& cum eo turba multa cum gladiis & * ligneis, à * fustibus, missi

καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, παρὰ

principibus Sacerdotũ & senioribus populi.
τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ.

*Qui autem tradidit
*At tradens eum, dedit illis signum, dicens:
ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων, 48

‖tenete
Quẽcũq; oſculatus fuero, ipſe eſt: ‖prehendite eum.
ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτόν.

ϕAue
Et conſeſtim accedens ad Ieſum, dixit: ϕGaude Rabbi. Et
καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ, εἶπε, χαῖρε ῥαββί. καὶ 49

' Dixitque illi Ieſus:
oſculatus eſt eum.
κατεφίλησεν αὐτόν.
'At Ieſus ait illi: Amice,
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἑταῖρε, 50

*ad quid venisti?
*in quo ades? Tunc ‖accedentes iniecerunt manus in
ἐφ᾽ ᾧ πάρει; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ

‖acceſſerunt,&
Ieſum, & ϕ prehenderunt eum.
Et ecce vnus 'eorum cum Ieſu,
Ἰησοῦν, καὶ ϕκράτησαν αὐτόν.
καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ 51

'Stetterunt
'ex his qui erant
extendens manum, exemit gladium ſuum: &
ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ· καὶ

percutiens ſeruum principis Sacerdotum, amputauit eius auriculam.
πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον.

Tunc ait illi Ieſus: Conuerte tuum gladium
τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν 52

*qui acceperint
in locum ſuum: omnes enim 'accipientes gladium, in
εἰς τὸν τόπον αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν

‖peribunt.
gladio ‖morientur.
An putas quia non poſſum nunc
μαχαίρᾳ *ἀποθανοῦνται. ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι 53

Ἀποθνήσκω
Progare
'modo
ϕaduocare
Patrem meum, & exhibebit mihi 'plus quàm
παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ

duodecim legiones angelorum?
Quomodo ergo implebuntur
δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων;
πῶς οὖν πληρωθῶσιν 54

Scripturæ, quia ſic oportet fieri?
In illa hora dixit
αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν 55

Ieſus turbis: Tanquã ad latronem exiſtis cum gla-
ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαι-

*ſuſtibus,
diis & *lignis, comprehendere me. quotidie apud vos ſe-
ῥῶν καὶ ξύλων, συλλαβεῖν με. καθ᾽ ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς †ἐκα-

‖me tenuiſtis.
debam docens in templo: & non ‖prehendiſtis me.
ἐκαθεζόμην διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με.

Hoc autem totum factum eſt, vt adimplerentur Scripturæ Pro-
τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προ-

phetarum. Tunc diſcipuli omnes relicto eo fugerunt.
φητῶν. τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.

ϕ At illi
ϕ Illi verò tenentes Ieſum, ‖deduxerunt ad Caipham
οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν, ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν

principẽ Sacerdotum, vbi Scribæ & ſeniores con-
τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συν-

'autem
uenerant.
'At Petrus 'ſequebatur eum à longè,
ἠθροίσθησαν. ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,

ἕως

esque *aulam principis sacerdotum. & ingressus intrò, sedebat cum * in atrium
ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως. καὶ εἰσελθὼν ἔσω, ἐκάθητο μετὰ
ministris, ‖videre finem. At principes sacerdotũ, ℘& ‖ vt videret
59 τῶν ὑπηρετῶν, ἰδεῖν τὸ τέλος. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ℘ autem
seniores, & *confessus omnia quærebant falsum testimonium * omne concilium
πρεσβύτεροι, καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν
contra Iesum, vt eum *morte afficerent: Et non inuenerunt. *morti traderent:
60 κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὅπως αὐτὸν θανατώσωσι· καὶ οὐχ εὗρον·
‖& multis falsis testibus accedentibus, non inuenerunt. Postremò ‖ cùm multi falsi
καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων, οὐχ εὗρον. ὕστερον testes accessissent.
autem aduenientes duo falsi testes, ℘Dixerunt: Hic *effatus est: Post- Nouissimè autem
61 δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες, εἶπον, οὗτος ἔφη, venerunt
sum *dissolvere templum Dei, & ‖per tres dies rursus- ℘ Et * dixit:
μαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδο- * destruere
ficare illud. Et surgens princeps Sacerdotum, ait illi: ‖ post triduum
62 μῆσαι αὐτόν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς, εἶπεν αὐτῷ,
Nihil respondes? ℘quid isti te contra testificantur? ℘ ad ea quæ isti
οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; aduersum te
At Iesus ‘tacebat. Et respondens princeps Sacerdotum, ait ‘ autem
63 ὁ δὲ ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς, εἶπεν
illi: Adiuro te per Deum viuum, vt nobis dicas si
αὐτῷ, ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ
tu es Christus filius Dei. Dicit illi Iesus: Tu
64 σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, σὺ
dixisti. veruntamẽ dico vobis, à modò videbitis filium hominis
εἶπας. πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
sedentem à dextris *efficacitatis, & venientem in * virtutis Dei,
καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν
nubibus cæli. Tunc princeps Sacerdotum ‖ discindit ‖ scidit
65 νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. τότε ὁ ἀρχιερεὺς † διέρρηξε διαρρήγνυμι
vestimenta sua, dicens, quòd blasphemauit: quid adhuc ℘ vsum ℘ egemus testibus
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε. τί ἔτι χρείαν
habemus testium? Ecce nunc audistis blasphemiam eius.
ἔχομεν μαρτύρων; ἴδε νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ.
Quid vobis videtur? ‘Illi verò respondentes, dixerunt: Reus mortis est. ‘ At illi
66 τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, ἔνοχος θανάτου ἐστί.
Tunc *iaspuerunt in faciem eius, & ‖ colaphizauerunt eum: *expuerunt
67 τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ‖ κολάφισαν αὐτόν· ‖ colaphis eum
alij autem ℘percusserunt, Dicentes: Prophetiza nobis Christe, qui cecíderunt:
68 οἱ δὲ ἔρραπισαν, λέγοντες, προφήτευσον ἡμῖν χριστὲ, τίς ℘ palmas in faciẽ
est ‘percutiens te? At Petrus* foris sedebat in atrio: eius dederunt,
69 ἐστιν ὁ παίσας σε; ὁ δὲ πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ, ‘ qui te percussit?
& accessit ad eum vna ancilla, dicens: Et tu eras cum * verò
καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη, λέγουσα, καὶ σὺ ἦσθα μετὰ
Iesu Galilæo. ‖ Ille verò negauit coram omnibus, ‖ At ille
70 ἰησοῦ τοῦ γαλιλαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάντων,

¶ Exeunte autem illo ianuam,

λέγων, οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν

ancilla: erant

vestibulum, vidit eum alia: & ait his qui erant ibi: Et hic erat

πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἦν

eum Iesu Nazareno. Et iterum negauit cum iura-

μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου. καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ' ὅρ-

¶ Et post pusillũ, accesserunt qui stabant, &

κου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. μετὰ μικρὸν δὲ προσ-

cedentes stantes, dixerunt Petro: Verè & tu ex illis

ἐλθόντες οἱ ἑστῶτες, εἶπον τῷ Πέτρῳ, ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν

¶ nam & loquela tua manifestũ te facit. Tunc cœpit

εἶ. καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρξατο

detestari nouisset

denouere & iurare, quia non noui hominem.

καταθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.

¶ cantauit. & continuò gallus vociferatus est. Et recordatus est Petrus

Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ

¶ quod dixerat: Petius quàm gallus cantet,

verbi Iesu dicentis ei: Quòd ante gallum vociferati,

ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι,

ter abnegabis me. Et egressus foras, fleuit amarè.

τρὶς ἀπαρνήσῃ με. καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.

CAP. XXVII. κζ'.

Manè autem facto, consilium

Πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρ-

Sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum, vt eum

χιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε αὐτὸν

morti traderent. Et vinctum adduxerunt eum

θανατῶσαι. καὶ δήσαντες αὐτόν, ἀπήγαγον, καὶ παρέ-

derunt eum Pontio Pilato præsidi.

δωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.

¶ qui eũ tradidit, ¶ pœnitentia ductus,

Tunc videns Iudas qui tradens [fuit] eum, quòd damnatus esset, ¶ pœ-

Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κατεκρίθη, μετα-

nitens, retulit triginta argenteos principibus Sacerdotũ

μεληθείς, ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι,

& senioribus, Dicens: Peccaui, tradens sanguinem

καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων, ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα

¶ iustum. At illi innoxium. Illi verò dixerunt: Quid ad nos? tu videris.

ἀθῷον. οἱ δὲ εἶπον, τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει.

vbi proiectis argenteis

Et proiiciens argenteos in templo, recessit: &

καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησε· καὶ ἀπελ-

¶ laqueo se suspendit. iens ¶ se strangulauit. At principes Sacerdotũ accipientes argenteos,

θὼν ἀπήγξατο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια,

¶ autem acceptis argenteis, mittere dixerunt: Non licet eos in corbanam: quia pretiũ

εἶπον, οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν· ἐπεὶ τιμὴ

¶ Consilio autem inito, emerunt sanguinis est. ¶ Consilium autem sumentes, mercati sunt ex

αἵματός ἐστι. συμβούλιον δὲ λαβόντες, ἠγόρασαν ἐξ

αὐτῶν

illis agrum figuli, in sepulturam ℘peregrinis. ℘peregrinorum.
αὐτοῖς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις.
*Quapropter vocatus est ager ille, *Ager sanguinis, vsque * Propter hoc
8 διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, ἕως τῆς * Hacel dama, hoc est,
‖hodie. Tunc impletum est ℘effatum per Ieremiam Pro- ‖ in hodiernum
9 σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ ἱερεμίου τοῦ προ- diem. ℘quod dictum est
phetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pre-
φήτου, λέγοντος, καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τι-
tium appretiati, quem appretiauerunt à filiis Israel.
μὴν τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν ἰσραήλ. τιμήσομαι
Et dederunt eos in agrum figuli, sicut con-
10 καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συν- stituit mihi Dominus. At Iesus *stetit ante præ- * autem
11 ἔταξέ μοι κύριος. ὁ δὲ ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγε- sidem: & interrogauit eum præses, dicens: Tu es rex
μόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμών, λέγων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς
Iudæorum? At Iesus dixit illi: Tu dicis.
τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, σὺ λέγεις.
Et *in accusari ipsum à principibus Sacerdotum & * cùm accusaretur
12 καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν
seniorum, nihil respondit. Tunc dicit illi
13 πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. τότε λέγει αὐτῷ
Pilatus: Non audis quanta ‖ te *contra testantur? ‖ aduersum te di-
ὁ πιλάτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσι; cunt testimonia?
Et non respondit ei ad vllum verbum, ita vt ℘ miraretur præ-
14 καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμά- ses
vi *præsidem vehementer.
ζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν.
Per autē diē solennem consueuerat præses *absoluere vnum vinctum * populo dimitte-
15 κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα δέσμιον τῷ re vnum
turbæ, quem voluissent. Habebant autē tunc vinctum insignem,
16 ὄχλῳ, ὃν ἤθελον. εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον,
*dictum Barabbam. Coactis ergo illis, dixit * qui dicebatur
17 λεγόμενον βαραββᾶν. συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν Barabbas.
illis Pilatus: Quem vultis ‖absoluam vobis? Barabbam, Congregatis ‖ dimittam
αὐτοῖς ὁ πιλάτος, τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; βαραββᾶν,
an Iesum ℘dictum Christum?
ἢ ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; ℘ qui dicitur Christus?
Sciebat enim quòd per inuidiam tradidissent eum.
18 ἤδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν.
Sedente autem illo *super tribunali, misit ad * pro
19 καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς
eum vxor eius, dicens: Nihil tibi & iusto illi:
αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα, μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ·
multa enim passa sum hodie per *somnia propter eum. * visum
πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ᾽ ὄναρ δι᾽ αὐτόν.

‖ autem
℣ populis.
πείθω
'vero

As principes ‖ Sacerdotũ & seniores persuaserunt ℣turbis,
οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι † ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, 20
vt peterent Barabbam, at Iesum 'perderent.
ἵνα αἰτήσωνται † βαραββᾶν, † τὸν Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν.
Respondens autem præses, ait illis: Quem vultis de
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν, εἶπεν αὐτοῖς, τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν 21
*dimitti duobus? *absoluam vobis? ‖ At illi vero dixerunt: Barabbam.
‖ At illi
δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον, βαραββᾶν.
℣ de Iesu, qui dicitur Christus?
Dicit ergo illis Pilatus: Quid igitur faciam ℣Iesum di-
λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν † λε- 22
ctum Christum? Dicunt ei omnes: Crucifigatur.
γόμενον χριστόν; λέγουσιν αὐτῷ πάντες, σταυρωθήτω.
'Ait illis præses
*At illi magis
'At præses ait: Quid enim mali fecit? *At illi autem abundè
ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς 23
clamabant, dicentes: Crucifigatur.
ἔκραζον, λέγοντες, σταυρωθήτω.
Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumul-
ἰδὼν δὲ ὁ Πιλᾶτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυ- 24
‖ accepta aqua, tus fieret, ‖ sumens aquam lauit manus coram
βος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ
℣ populo, ℣turba, dicens: Innocens sum à sanguine iusti huius:
ὄχλου λέγων, ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου.
vos videritis. Et respondens vniuersus populus, dixit: San-
ὑμεῖς ὄψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς, εἶπε, τὸ αἷ- 25
'filios guis eius super nos, & super 'natos nostros.
μα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.
*dimisit Tunc *absoluit illis Barabbam: ‖ At Iesum fla-
‖ Iesum autem flagellatum
τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς † βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φρα- 26
℣ cis gellauit, tradidit ℣ vt crucifigeretur. Tunc milites
γελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. τότε οἱ στρατιῶται 27
'suscipientes præsidis 'assumentes Iesum in prætorium, *co-
* congregauerunt τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες † Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συ-
egerunt ad eum vniuersam cohortem. Et exuentes eum,
νήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην † σπεῖραν. καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, 28
circundederunt ei chlamydem coccineam: Et plectentes co-
περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην· καὶ πλέξαντες στέ- 29
ronam de spinis, imposuerunt super caput eius, & arundi-
φανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν ἐπὶ † κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλα-
‖ flexo nem in dextera eius: & genu ‖ flectentes ante eum,
μον ἐπὶ † δεξιὰν αὐτοῦ· καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ,
illudebant ei, dicentes: ℣Aue rex Iudæorum.
℣ Aue
ἐνέπαιζον αὐτῷ, λέγοντες, χαῖρε ὁ βασιλεὺς † τῶν Ἰουδαίων.
'expuentes Et 'insuentes in eum, acceperunt arundinem, & percu-
Καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον † κάλαμον, καὶ ἐτυ- 30
tiebant in caput eius.
πτον εἰς † τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

Καὶ ὅτε

Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamydem:

31 καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα,

& induerunt eum vestimentis eius: & abduxerunt eum *ad * vt crucifigerent

καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ· καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς

crucifigendum. Exeuntes autem inuenerunt hominem Cy-

32 τὸ σταυρῶσαι. ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυ-

renæum, nomine Simonem: hunc angariauerunt, vt tolleret cru-

ρηναῖον, ὀνόματι σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυ-

cem eius. Et †venientes in locum ‡dictum Gol- †venerunt

33 ρὸν αὐτοῦ. καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον γολ- ‡ qui dicitur

gotha, *qui est dicitus Caluariæ locus: *Dederunt ei *quod est

34 γοθᾶ, ὅς ἐστι λεγόμενος κρανίου τόπος· ἔδωκαν αὐτῷ * Et

bibere †acetum cum felle mixtum. Et ‡gustans no- ‡ cum gustasset

πεῖν *ὄξος μετὰ χολῆς † μεμιγμένον. καὶ γευσάμενος οὐκ * εἶνον

luit bibere. *Crucifigentes verò eum, diuiserunt † μίγνυμι

35 ἤθελε πεῖν. σταυρώσαντες δὲ αὐτόν, διεμέρισαντο τὰ * Postquam autem

vestimenta eius, *iacientes sortem: vt impleretur †effatum à crucifixerunt

ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ * mittentes

‖ quod dictum est

Prophetæ: Diuiserunt sibi vestimenta mea sibiipsis, & super per Prophetam,

τοῦ προφήτου, διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ dicentem: Dimi-

vestem meam †iecerunt sortem. serunt sibi

τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. ‡ miserunt

Et sedentes seruabant eum illic.

36 καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ.

Et imposuerunt super caput eius causam ipsius

37 καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ

scriptam: HIC EST IESVS

γεγραμμένην, ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ ΙΗΣΟΥΣ

REX IVDÆORVM.

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, vnus à dextris, &

38 τότε ἐσταυρώθησαν σὺν αὐτῷ δύο λῃσταί, εἷς ἐκ δεξιῶν, καὶ

vnus à sinistris. At prætereuntes ‡ blasphe- ‡ autem

39 εἷς ἐξ ἀριστερῶν. οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφή-

mabant eum, mouentes capita sua: Et dicentes:

40 μουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες,

Dissoluens templum, & in †tribus diebus ædificans, serua * Vah qui destruis

ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον templum & in tribus diebus rursus ædificas: salua te-

σεαυτόν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. metipsum.

Similiter verò & principes Sacerdotum illudentes cum Scri-

41 ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμμα-

bis, & senioribus, & Pharisæis, dicebant: Alios

42 τέων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ Φαρισαίων, ἔλεγον, ἄλλους ‡ seruauit, seipsum non potest † seruare. Si rex Israel est, de- ‡ saluos fecit, † saluum facere.

ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστι, κα-

*credimus ei. scendat nunc de eruce, & *credemus in eo.
καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ.
Confidit in Deo: liberet nunc eum, si vult eum.
πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν, ῥυσάσθω νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν. 43
‖ Idipsum autem dixit enim, Quia Dei sum filius. ‖ Id verò ipsum & latrones
εἶπε γάρ, ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λῃσταὶ οἱ 44
9 qui crucifixi erant cum eo, improperabant 9 concrucifixi ipsi exprobrabant ei.
συσταυρωθέντες αὐτῷ, ὠνείδιζον αὐτῷ.
A autem sexta hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram,
Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, 45
* ad *Et vsque horam nonam. * Circa verò nonam horam clamauit
ἕως ὥρας ἐνάτης. περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν 46
Iesus voce magna, dicens: Eli, Eli, lama sabachthani?
ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἠλί, ἠλί, λαμὰ σαβαχθανί;
hoc est: Deus meus, Deus meus, vt quid me dereliquisti?
τοῦτ' ἔστι, θεέ μου, θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες;
‖ stantes, & Quidā autē eorū illic ‖ stantium audientes, dicebant: Quod Eliam
τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον, ὅτι ἠλίαν 47
9 acceptam vocat iste. Et continuò currens vnus ex eis, & 9 accipiens
φωνεῖ οὗτος. καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ αὐτῶν, & λαβὼν 48
'impleuit aceto: & imposuit *& dabat ei bibere. spongiam, 'implensque aceti, & circumponens arundini, 'potabat eum.
σπόγγον, πλήσας τε ὄξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτό.
Verùm ceteri ‖ dicebant: Sine, videamus an veniat Elias 9 liberaturus
οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἠλίας σώσων 49
‖ verò 9 liberans 'autem eum. Iesus 'iterum clamans voce magna, emi-
αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆ- 50
* velum ‖ scissum est in duas partes, à summo fit spiritum. Et ecce * interexpansum templi
κε τὸ πνεῦμα. καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ 51
‖ scissum est in duo, à sursum vsque deorsum: & terra mota est, &
* ῥήγνυμι † σείομαι 9 scissæ * ἀνοίγω 'qui dormierant, surrexerunt. * resurrectionem
* ἐσχίσθη εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· καὶ ἡ γῆ † ἐσείσθη, καὶ
petræ 9 fissæ sunt: Et monumenta aperta sunt, &
αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν· & τὰ μνημεῖα * ἀνεῴχθησαν, καὶ 52
multa corpora dormientium sanctorum 'excitata sunt.
πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη.
Et exeuntes de monumentis post * excitationem eius, vene-
καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλ- 53
runt in sanctam ciuitatem: & apparuerunt multis.
θον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς.
‖ autem Centurio ‖, & qui cum eo 9 seruantes Iesum,
9 erant custodientes 'visio terræ motus, & hæc quæ fiebāt, ὁ δὲ ἑκατόνταρχος, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, 54
videntes 'terræmotum & facta, timuerunt valdè, di-
ἰδόντες τὸν σεισμὸν, καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέ-
centes: Verè Dei filius erat iste. Erant autem ibi mulieres
γοντες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες 55
multæ à longè ‖ spectantes, quæ secutæ erant Iesum
πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ
ἀπὸ

à Galilæa, ministrantes ei: *In quibus erat Ma- * Inter quas
56 ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ· ἐν αἷς ἦν μα-
ria Magdalene, & Maria Iacobi & ‖ Ioſe mater, & ‖ Ioſeph
ρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ μαρία ἡ τοῦ ἰακώβου καὶ ἰωσῆ μήτηρ, καὶ
mater filiorum Zebedæi. ℘Sero autem facto, venit ℘ Cùm autem ſe-
57 ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου. ὀψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν ro factum eſſet,
homo dives ab Arimathæa, nomine Ioſeph, qui & *quidam
ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ ἀριμαθαίας, τοὔνομα ἰωσήφ, ὃς καὶ
ipſe diſcipulus erat Ieſu: Hic * accedens Pi * acceſſit ad Pila-
58 αὐτὸς ἐμαθητεύσε τῷ ἰησοῦ. οὗτος προσελθὼν τῷ πι- tum, &
lato, petiit corpus Ieſu. Tunc Pilatus iuſſit
λάτῳ, ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. τότε ὁ πιλᾶτος ἐκέλευσεν
reddi corpus. Et ‖ accipiens corpus Ioſeph ‖ accepto corpore
59 ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ ἰωσὴφ
inuoluit illud ℘ſindone munda: Et poſuit illud in ℘in
60 ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ· καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν ἐντυλίσσω
nouo ſuo monumento, quod excíderat in petra: & *ad- *adoluit ſaxum
τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ· καὶ προσ-
moluens lapidem magnum *oſtio monumenti, ‖habit: * ad oſtium ‖&
κυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν.
Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, ſeden-
61 ἦν δὲ ἐκεῖ μαρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη μαρία, καθή-
tes contra ſepulchrum. ℘Verùm poſtera die, quæ eſt ℘ Altera autem
62 μεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶ
poſt Paraſceuen, *coacti ſunt principes Sacerdotũ & Phari- *conuenerunt
μετὰ τὴν παρασκευήν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρι-
ſæi ad Pilatum, Dicentes, Domine, *meminimus quia * recordati ſumus
63 σαῖοι πρὸς πιλᾶτον, λέγοντες, κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι
ille ſeductor dixit adhuc viuens: Poſt tres dies ‖excitor. ‖reſurgam.
ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι·
Iube ergo ℘munirí ſepulchrum uſque in tertium diem, ℘ cuſtodiri
64 κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας,
ne quando venientes diſcipuli eius nocte, *furentur eum, *fortè veniant
μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς, κλέψωσιν αὐτὸν, *&
& dicant plebi: ‖Excitatus eſt à mortuis: & erit nouiſſimus ‖ Surrexit
καὶ εἴπωσι τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη
error peior priore. Ait vero illis Pilatus:
65 πλάνη χείρων τῆς πρώτης. ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος,
Habetis cuſtodiam: ℘abite, munite ſicut ſcitis. ℘ ite, cuſtodite
ἔχετε κουστωδίαν, ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε.
Illi autem abeuntes munierunt ſepulchrum, ſignantes
66 οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες
lapidem cum *cuſtodia. *cuſtodibus
τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας.

*Sabbati quæ lucescit in prima Sabbati

‖ videre

Vespere autem *Sabbatorum lucescente in unam Sabbatorum,
Ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, 1
venit Maria Magdalene, & altera Maria ‖ spectatum
ἦλθε μαρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη μαρία, θεωρῆσαι τὸν
sepulchrum. Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus enim
τάφον. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ 2

ρ descendit, & ρ descendens de cælo, accedens reuoluit
κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν † ἀπεκύλισε τὸν
lapidem ab ostio, & sedebat super eum.
λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ.
Erat autem aspectus eius sicut fulgur, & vestimentum eius candidum
ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν 3

ᵛ exterriti sunt custodes,

sicut nix. Præ autem timore eius ᵛ concussi sunt seruantes,
ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, 4
& facti sunt velut mortui. Respondens autem angelus, dixit
καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπε 5

‖ Nolite timere ρ qui crucifixus est, ᵗ Surrexit

mulieribus: ‖ Ne metuite vos: scio enim quòd Iesum ρ crucifixum quæritis:
ταῖς γυναιξὶ, μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι ἰησοῦν τὸν ἐσταυ-
Non est hic. ᵗ Excitatus est enim, sicut
ρωμένον ζητεῖτε. οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γὰρ, καθὼς 6

ᵘ & ‖ positus erat

dixit. venite, ᵘ videte locum vbi ‖ iacebat Dominus.
εἶπε. δεῦτε, ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος.
Et citò euntes dicite discipulis eius, quia surre-
καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρ- 7

ρ præcedet

xit à mortuis: & ecce ρ præibit vos in Galilæam:
θη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν·

ˣ prædixi ˣ exierunt ‖ currentes

ibi eum videbitis. ecce dixi vobis. Et ˣ exeuntes
ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε. ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι 8
citò de monumento cum timore & gaudio magno ‖ concurre-
ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδρα-
bant nuntiare discipulis eius. Cum autem irent nunciare
μον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγ-
tiare discipulis eius, Et ecce Iesus occur-
γεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ὁ ἰησοῦς † ἀπήν- 9

ρ Audete ᵗ accedentes, & ‖ tenuerunt

rit illis, dicens, ρ Gaudete. Illæ autem ᵗ accedentes, prehen-
τησεν αὐταῖς, λέγων, χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκρά-
derunt eius pedes, & adorauerunt eum.
τησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ.

ᵘ Nolite timere

Tunc ait illis Iesus: ᵘ Ne timete: ite, nun-
τότε λέγει αὐταῖς ὁ ἰησοῦς, μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε, ἀπαγ- 10
tiate fratribus meis, vt abeant in Galilæam,
γείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς † γαλιλαίαν,
& ibi me videbunt. ‖ Euntibus autem illis, ecce quidam
κἀκεῖ με ὄψονται. ‖ πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες 11

‖ Quæ cum abirent,

† καὶ ἐν-

φυλακὴ ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιε- ‖ de custodibus venerunt in ciuitatem,
cerdotum omnia *facta. Et congregati cum * quæ facta fuerant.
12 ρεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. καὶ συναχθέντες μετὰ
senioribus, ‖consiliumque accipientes, argentos sufficientes ‖ consilio accepto, pecuniam copiosam
πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ
dederunt militibus, Dicentes: Dicite quia discipuli
13 ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες, εἰπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ
eius nocte ꝓ venientes, furati sunt eum nobis dormientibus. ꝓ venerunt, &
αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες, ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.
Et si auditum fuerit hoc à præside, nos suadebimus ei,
14 καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν,
& vos securos faciemus. ‖ Illi autem accipientes ar- ‖ At illi accepta pecunia,
15 καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀρ-
gentos, fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatum est verbum
γύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος
istud apud Iudæos, vsque *hodie. * in hodiernum diem.
οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις, μέχρι τῆς σήμερον.
At vndecim ‖ discipuli ꝓ profecti sunt in Galilæam, ‖ autem ꝓ abierunt
16 οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὸ
in montem vbi constituerat illis Iesus.
ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς.
Et videntes eum, adorauerunt eum: quidã autem dubitauerunt.
17 καὶ ἰδόντες αὐτὸν, προσεκύνησαν αὐτῷ· οἱ δὲ ἐδίσταζαν.
Et accedens Iesus, locutus est eis, dicens: Data est
18 καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, ἐδόθη
mihi omnis * auctoritas in cælo, & in terra. * potestas
μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ γῆς.
Euntes ergo docete omnes gentes: baptí-
19 πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτί-
zantes eos in * nomen Patris, & Filij, & sancti * nomine
ζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου
Spiritus: Docentes eos seruare omnia quæcũq;
20 πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα
mandaui vobis. Et ecce ego * cum vobis sum omnes * vobiscum sum omnibus diebus,
ἐνετειλάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς
dies, vsque ad consummationem seculi. Amen.
ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. ἀμήν.

Sancti Euangelij secundum Matthæum,

FINIS.

SECVNDVM MARCVM

TO KATA MAPKON

SANCTVM EVANGELIVM.

ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

CAPVT PRIMVM. ά.

INITIVM Euangelij Iesu Christi
ΡΧΗ τοῦ ἀγγελίου ἰησοῦ χριστοῦ 1
filij Dei: Sicut scriptum est in
υἱοῦ τοῦ θεοῦ· ὡς γέγραπται ἐν τοῖς 2
* Esaia propheta: * Prophetis: Ecce ego mitto an-
προφήταις, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγ-
gelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam
γελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου
ante te. Vox clamantis in deserto: Parate
ἔμπροσθέν σου. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε 3
viam Domini, rectas facite semitas eius.
τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.
Fuit Ioannes baptizans in deserto, & prædicans ba-
ἐγένετο ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βά- 4
ptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.
πτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
Et egrediebatur ad eum omnis Iudæa regio, &
καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ 5
§ vniuersi: Hierosolymitæ §: & baptizabantur omnes in Iordane flumine
ἱεροσολυμῖται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ
ab illo, confitentes peccata sua.
ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.
ρ Et Erat autem Ioannes vestitus pilis cameli, & ‡ zonam
‡ zona pellicea corriaceam circa lumbos eius: & edens locustas &
καὶ ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου, καὶ ζώνην 6
mel siluestre *. Et prædicabat, dicens: Venit fortior me
* edebat. μέλι ἄγριον. καὶ ἐκήρυσσε λέγων, ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου 7
§ prosumbens post me, cuius non sum dignus § curuatus soluere corrigiam
ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν
calceamentorum eius. Ego quidem baptizaui vos in aqua:
ὑποδημάτων αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι· 8
ille verò baptizabit vos in Spiritu sancto.
αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

καὶ

Et factum est in illis diebus, venit Iesus à Na-
9 καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Να-
zareth Galilææ: & baptizatus est à Ioanne in Iordanem.
ζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη εἰς τὸν Ἰορδάνην ὑπὸ Ἰωάννου.
Et statim ascendens de aqua, vidit scissos
10 καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδε † σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς
cœlos *, & Spiritum tanquam columbam descendentem ‖ super eum.
καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν.
* apertos. ‖ & manentem in ipso.
Et vox facta est de cœlis: Tu es filius meus dilectus,
11 καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός,
in quo complacui. Et statim spiritus eum * eiicit in
ρ te exp. lic.
12 ἐν ᾧ εὐδόκησα. καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς
desertum. Et erat illic in deserto dies quadra-
13 τὴν ἔρημον. καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαρά-
* diebus, & qua-
ginta *, tentatus à Satana. ‖ Et erat cum ρ fe-
draginta noctibus: & tentabatur ‖ erátque
κοντα, πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· καὶ ἦν μετὰ τῶν θη-
ris: & angeli ministrabant illi. ρ bestiis:
είων· καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.
Post autem traditum esse Ioannem, venit Iesus * Postquam autē
14 Μετὰ δὲ τὸ * παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς traditus est Ioan-
nes,
in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei: κηρύσσων
εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ,
Et dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum
15 καὶ λέγων, ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία
Dei: pœnitemini, & credite in Euangelio.
τοῦ Θεοῦ· μετανοεῖτε, καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.
*Deambulans autem iuxta mare Galilææ, vidit * Et præ-tereúntem
16 Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, εἶδε secus
Simonem & Andream fratrem eius *Simonis*, mittentes
Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος, βάλλοντας
‖ vericulum in mari: (erant enim piscatores.) ‖ retia in mare;
ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς.
Et dixit eis Iesus: Venite post me, & faciam
17 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω
vos fieri piscatores hominum. Et protinus ρ relinquentes ρ relictis retibus
18 ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ
* retia sua, secuti sunt eum. Et progressus inde
19 δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ † προβὰς ἐκεῖθεν προβαίνω
pusillum, vidit Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem
ὀλίγον, εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν
eius, & ipsos *in navigio* componentes retia ‖. ‖ in nau:
αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα.
Et statim vocauit illos: Et * relinquentes patrem suum * relicto patre suo Zebedæo in nau:
20 καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς· καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν
Zebedæum in navigio cum mercenariis, * abierunt post eum. * secuti sunt
Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

Et ingrediuntur in Capharnaum: & statim Sabbatis
καὶ εἰσπορεύονται εἰς Καπερναούμ· καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν 21
ingressus in synagogam, docebat‖.
εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκε.
Et ᵖ percellebantur super doctrina eius. Erat enim docens
καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων 22
eos quasi ᵃauctoritatem habens, & non sicut Scribæ.
αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.
Et erat in synagoga eorum homo in spiritu im-
καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκα- 23
mundo: & exclamauit, Dicens: Ah, Quid nobis & tibi Iesu
θάρτῳ, καὶ ἀνέκραξε, λέγων, ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοί Ἰησοῦ 24
* scio qui sis, Nazarene? venisti perdere nos? * noui te quis es, sanctus
ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος
Dei. Et comminatus est ei Iesus, dicens: Obmu-
τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, φιμώ- 25
‖ de homine. tescе: & exi ‖ex eo. Et discerpens eum spiritus
θητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα 26
immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.
τὸ ἀκάθαρτον καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ.
ᵖ mirati sunt Et ᵖexpauerunt omnes: ita vt ᵃconquirere ad ipsos, dicen-
ᵃ conquirerent inter se, καὶ ἐθαμβήθησαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς αὐτοὺς, λέγον- 27
* nam tes: Quid * est hoc? quæ * doctrina noua hæc, quia ᵖ per auctо-
ᵖ in potestate etiã τας, τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ' ἐξου-
ritatem & spiritibus immundis imperat, & obe-
σίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπα-
ᵃ Et processit rumor diunt ei? ᵃExiit autem fama eius statim in omnem
κούουσιν αὐτῷ; ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην 28
ᵉ de regionem Galilææ. Et protinus * ex syna-
τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας. καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συνα- 29
goga egredientes, venerunt in domum Simonis & Andreæ,
γωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου,
‖ autem cum Iacobo & Ioanne. At socrus ‖ Simonis
μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος 30
decumbebat febricitans: & statim dicunt ei de illa.
κατέκειτο πυρέσσουσα. καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς.
ᵖ eleuauit ᵃ apprehensa manu Et accedens ᵖ excitauit eam, ᵃapprehendens manum eius:
καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς· 31
& dimisit eam febris continuò, & ministrabat eis.
καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς.
Vespere autem facto, cùm occidisset sol, afferebant ad eum
ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν 32
ᵈ δαιμ. ᵈ dæmonia habentes. omnes malè habentes, & *demoniacos.
πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ τοὺς δαιμονιζομένους.
‖ omnis cõgregata Et ciuitas ‖tota coacta erat ad ianuam.
ὅλη συνηγμένη καὶ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν πρὸς τὴν θύραν. 33
καὶ ἐθε-

Et curauit multos *malè habentes variis ‖morbis: * qui vexaban-
tur
34 καὶ ἐθεράπευσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις· ‖ languoribus:
& dæmonia multa eiiciebat: & non sinebat * loqui dæmo- * ea
καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε· καὶ οὐκ † ἤφιε λαλεῖν τὰ δαιμό- † ἀφίημι
nia, ‖quod nossent eum. Et ρmanè nocte valdè surgens ‖ quoniam sciebant
35 νια, ὅτι ἤδεισαν αὐτόν. καὶ πρωῒ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς ρ diluculò
egressus est, & abiit Iesus in desertum locum, ibique
ἐξῆλθε, καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς ἔρημον τόπον, κἀκεῖ
orabat. Et * prosecuti sunt eum Simon & qui cum illo *. * prosecutus est
36 προσηύχετο. Καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· * erant.
Et ‖inuenientes eum, ρ dicunt ei: Quia omnes quærunt te. ‖ cùm inuenissent
37 καὶ εὑρόντες αὐτὸν, λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι πάντες ζητοῦσί σε. ρ dixerunt
Et ait illis: Eamus in ‘contigua oppidula, ‘ proximos vicos
38 καὶ λέγει αὐτοῖς, ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, & ciuitates
vt & ibi prædicem: ad hoc enim * egressus sum. Et erat * veni.
39 ἵνα κἀκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξῆλυθα, καὶ ἦν ‖ & in omni Ga-
prædicans in synagogis eorum, ‖ in omnem Galilæam, lilæa.
κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅλην † γαλιλαίαν,
& dæmonia eiiciens. Et venit ad eum leprosus
40 καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς
deprecans eum, & ρgenupetens eum, & dicens ei: Quod ρ genuflexo, dicit
παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ γονυπετῶν αὐτὸν, καὶ λέγων αὐτῷ, ὅτι ἐὰν ei: Si vis,
velis, potes me mundare. ‘At Iesus vigentibus commo- ‘ Iesus autem mi-
41 θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. ὁ δὲ ἰησοῦς σπλαγχνι- sertus eius, extendit
tus, extendens manum *, tetigit eum: & ait illi: Volo: * suam: & tangens
σθεὶς, ἐκτείνας † τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, θέλω,
mundare. Et ‖dicente eo, statim discessit ab ‖ cùm dixisset
42 καθαρίσθητι. καὶ εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ'
eo lepra, & mundatus est. Et comminatus ρ est
43 αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. καὶ ἐμβριμησάμενος ρ
ei, statim * eiecit illum: Et dicit ei: Vide nemini ‘ que
44 αὐτῷ, καὶ εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν· καὶ λέγει αὐτῷ, ὅρα μηδενὶ
dixeris: sed vade ‘ipsum ostende *Sacerdoti, & offer * principi Sacer-
εἴπῃς· ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε dotum.
pro emundatione tua quæ præcepit Moyses, in testimonium
τοῖς καθαρισμοῦ σου ἃ προσέταξε μωσῆς, εἰς μαρτύριον
illis. ‖ Ille verò egressus cœpit prædicare multa, & dif- ‖ At
45 αὐτοῖς. ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ, καὶ διά- famare sermonem, ita vt ρ non amplius ipsum posse manifestè in ρ iam non posse
φημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς ciuitatem introire, sed foris in desertis locis ‘ erat: & con- ‘ esset:
πόλιν εἰσελθεῖν· ἀλλ' ἔξω ἦν ἐν ἐρήμοις τόποις· καὶ ἤρ- ueniebant ad eum vndique.
χοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.

CAP II. β.

* post

Et iterum intrauit in Caphernaum * per dies: & auditū est

Καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς καπερναούμ δι' ἡμερῶν· καὶ ἠκούσθη 1

‖ domo
℣ conuenerunt

quòd in ‖domum esset: Et confestim ℣conuenerunt multi,

ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι· καὶ εὐθέως † συνήχθησαν πολλοὶ, 2

συναγω

* ita vt non amplius capere neque quæ ad ianuam: & loquebatur

* ita vt non capere neque
* venerunt

ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· καὶ ἐλάλει 2

eis verbum. Et *veniunt ad eum paralyticum fe-

αὐτοῖς † λόγον. καὶ ἔρχονται † πρὸς αὐτὸν, παραλυτικὸν φέ- 3

‖ qui portabatur
℣ cùm non possent offerre eum illi

rentes, ‖sublatum à quatuor. Et ℣ non valentes

ροντες, * αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. καὶ μὴ δυνάμενοι 4

præturba, nudatierunt
* ἀίρω

appropinquare ei propter turbam, detexerunt tectum

προσεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην

ubi erat; & *perfodientes submiserunt grabatum in quo para-

ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι † κράβαττον, ἐφ' ᾧ ὁ παρα- 4

* patefacientes;

* Cùm autem vidisset

lyticus iacebat. *Videns autem Iesus fidem illorum,

λυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, 5

ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.

λέγει τῷ παραλυτικῷ, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. 5

‖ de Scribis
℣ cogitantes

Erant autem quidam ‖Scribarum illic sedentes, & ℣ra-

ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλο- 6

tio inanes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur?

γιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τί οὗτος οὕτω λαλεῖ 7

* blasphemat
* nisi solus

*blasphemias? Quis potest dimittere peccata, *℣ non vnus Deus?

βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός;

‖ Quo statim cognito

‖Et statim agnoscens Iesus spiritu suo, quia sic

καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως 8

℣ cogitarent intra se,
* cogitatis

℣ratiocinantur in semetipsis, dixit illis: Quid ista *vaticinamini in cordibus vestris?

διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς, τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; 8

Quid est facilius,

τί ἐστιν εὐκοπώτερον, 9

dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata: an dicere:

εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν,

Surge, & tolle tuum grabatum, & deambula?

ἔγειραι, καὶ ἆρον σου τὸν κράβαττον, καὶ περιπάτει. 9

* potestatem

Vt autem sciatis quia *auctoritatem habet filius hominis dimittendi

ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς † ἀνθρώπου ἀφιέναι 10

in terra peccata, ait paralytico: Tibi dico,

ἐπὶ † γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ, σοὶ λέγω, 11

Surge, & tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.

ἔγειραι, καὶ ἆρον † κράβαττόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς † οἶκόν σου.

‖ ille: & sublato grabato, abiit
℣ mirarentur
* honorificarent

Et statim ‖surrexit, & tollens grabatum, egressus est

καὶ εὐθέως ἠγέρθη, καὶ ἄρας τὸν κράβαττον, ἐξῆλθεν 12

coram omnibus: ita vt ℣obstupescere omnes, & *glorificare

ἐναντίον πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν

Deum, dicentes: Quia nunquam sic vidimus.

θεὸν, λέγοντας, ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν.

Et egressus est rursus secus mare: ‖ & omnis turba ve-
13 καὶ ἐξῆλθε πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἦρ-
niebat ad eum, & docebat eos. Et prætergrediens vidit
14 χετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. καὶ παράγων εἶδε
Leui Alphæi sedentem ad telonium: & ait illi:
λευὶ τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ,
Sequere me. Et surgens secutus est eum.
ἀκολούθει μοι· καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.
Et factum est in accumbere ipsum in domo illius, &
15 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ
multi publicani & peccatores simul discumbebant * Iesu, & * eum
πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ, καὶ
discipulis eius: erant enim multi, ‖ & sequebantur eum. ‖ qui
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.
Et Scribæ & Pharisæi videntes * eum edentem * quia māducat &
16 καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα
cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius:
μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
* Quid quod cum publicanis & peccatoribus māducat & bibit? * Quare
τί ὅτι μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; * magister vester
Et audiens Iesus, ait illis: Non ‖ * ipsum habent ‖ Hoc audito
17 καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς, οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ‖ necesse
* valentes medico, sed * male habentes. non * veni vocare * sani
ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἦλθον καλέσαι * qui male habẽt
iustos, sed peccatores ad * pœnitentiam. * enim
18 δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Et erant
discipuli Ioannis, & illi ‖ Pharisæorum ieiunantes: & veniunt, ‖ Pharisæi
μαθηταὶ Ἰωάννου, καὶ οἱ τῶν φαρισαίων νηστεύοντες· καὶ ἔρχονται,
& dicunt illi: Quare discipuli Ioannis, & illi Phari-
καὶ λέγουσιν αὐτῷ, διατί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, καὶ οἱ τῶν φαρι-
sæorum ieiunant: * at tibi discipuli non ieiunant? * tui autẽ
σαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι;
Et ait illis Iesus: * Num possunt filii * thalami, * Nunquid
19 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, * nuptiarum
ia quo sponsus cum illis est, ieiunare? * Quantum tempus cum steterit * quamdiu
ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, νηστεύειν; ὅσον χρόνον μεθ' ἑαυτῶν * Quanto tempore
habent sponsum, non possunt ieiunare. Venient autem * secum
20 ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν. ἐλεύσονται δὲ
dies, cùm auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiu-
ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύ- ἀφαιρεθήσεται
nabunt in illis diebus. Et nemo * additamentum * assumentum
21 σουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. καὶ οὐδεὶς ἐπιβάλλει ῥάκος
panni * impoliti assuit in vestimento veteri: * & vero non * rudis
ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· εἰ δὲ μή, * alioquin
aufert supplementum ipsum nouum ‖ veteris, & peior scissura ‖ à veteri, & maior
αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα

ϙ mittit
fit. Et nemo ϙ iniicit vinum nouũ in vtres veteres:
γίνεσθαι). καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· 22
ᵑ alioquin dirumpet *effundetur, * ῥήσσω ‖ peribunt: ϙ mitti debet, † βάλλω ᵑ iterum cùm ambularet *progredi & vellere ‖ autem ϙ discipuli tui
ᵑ si vero non, dirumpit vinum nouum vtres, & vinum
εἰ δὲ μήγε, * ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος
*effunditur, & vtres ‖ pereunt: sed vinum nouum in vtres
ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς
nouos ϙ iniiciendum. Et factum est ᵑ praetereundo eum in
καινοὺς † βλητέον. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ παραπορεύεσθαι αὐτὸν ἐν τοῖς 23
Sabbatis per sata: & coeperunt discipuli eius *iter
σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν
facere vellentes spicas. Et Pharisæi ‖ dicebant
ποιεῖν τίλλοντες τοὺς στάχυας. καὶ οἱ φαρισαῖοι ἔλεγον 24
ei: Ecce quid faciunt ϙ in Sabbatis quod non licet?
αὐτῷ, ἴδε τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι;
Et ipse ait illis, Nunquam legistis quid fecerit
καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε 25
ᵑ necessitatem *erant? Dauid, quando ᵑ vsum habuit, & esuriuit ipse, & qui cum eo
Δαβὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχε, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ;
Quomodo introiuit in domum Dei sub Abiathar principe
πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρ- 26
ᵑ licebat Sacerdotum, & panes propositionis mãducauit, quos non ‖ licet
χιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι
mãducare ϙ si non Sacerdotibus, & dedit ᵑ & iis cum eo *existentibus?
φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι;
Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum
καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένε- 27
‖ & ϙ etiam
το, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον· Itaque dominus est 28
filius hominis ϙ & Sabbati.
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.

CAP. III. γ.

Et introiuit iterum in synagogam: & erat ibi
Καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἦν ἐκεῖ 1
ᵑ aridam homo ᵑ arefactam habens manum: Et obserua-
ξηραίνομαι ἄνθρωπος † ξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα· καὶ παρετή-
bant eum si Sabbatis curaret eum: vt accu-
ρουν αὐτὸν εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγο-
*aridam sarent illum. ᵑ arefactam homini
ρήσωσιν αὐτοῦ. καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηραμμένην
habenti manum: Surge in medium. Et dicit eis:
ἔχοντι τὴν χεῖρα, ἔγειραι εἰς τὸ μέσον. καὶ λέγει αὐτοῖς,
Licet Sabbatis benefacere, an malefacere? animam
ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν
‖ saluam facere ϙ Ac ‖ seruare, an perdere? ϙ Illi vero tacebant. Et circunspiciens
σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων. καὶ περιβλεψάμενος
αὐτοὺς

eos cum ira, contristatus super *callo cor- * cæcitate
αὐτοὺ μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρ-
dis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et
δίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ
extendit: & restituta est manus ‖illius sana ut altera. ‖ illi
ἐξέτεινε, καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. ἀποκαθίστημι
Et exeuntes ρ Pharisæi, statim cum Herodianis con- ρ autem
6 καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι, εὐθὺς μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν συμ-
silium faciebant aduersus eum, ᵖut eum perderent. ᵖ quomodo
βούλιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσι.
Et Iesus* secessit cum discipulis suis ad ma- * autem
7 καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θά-
re: & multa turba à Galilæa secuta est eum,
λασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησεν αὐτῷ,
& à Iudæa, Et ab Hierosolymis, & ab
8 καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς
Idumæa, & trans Iordanem, & qui circa Tyrum & Sidonem,
Ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου· καὶ οἱ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα,
multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum.
πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν.
Et dixit discipulis suis, vt nauicula ‖ adsisteret ‖ deseruiret
9 καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ
sibi, propter turbam, ne comprimerent eum.
αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν.
Multos enim ρsanauerat, ita vt ‖ irruere ei, vt ρ sanabat,
10 πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ὁπίπτειν αὐτῷ, ἵνα ‖ irruerent in eũ
illum tangerent, quotquot habebant *flagella. Et spiritus * plagas.
11 αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας. καὶ τὰ πνεύματα
immundi cùm illum ‖ videbant, accidebant ei: & ‖ videbant, pro-
τὰ ἀκάθαρτα ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ cidebant
clamabant, dicentes: Quod tu es filius Dei.
ἔκραζε λέγοντα, ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.
Et ρmulta comminabatur eis, vt ne ᵖmanifestum illum facerent. ρ vehementer
12 καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσι. ᵖ manifestarent
Et * ascendit in montem, & ‖ aduocauit quos voluit ipse: * ascendens
13 καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός· ‖ vocauit ad se
& venerunt ad eum. Et fecit duodecim vt
14 καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν· καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα
essent cum illo: & vt mitteret eos prædicare:
ὦσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν·
Et ρhabere auctoritatem curare infirmitates, & ᵖeiicere ρ dedit illis potestatem curandi
15 καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλειν τὰ ᵖ eiiciendi
dæmonia. Et imposuit Simoni nomen * Petrum: * Petrus.
16 δαιμόνια. καὶ ἐπέθηκε τῷ Σίμωνι ὄνομα Πέτρον·
Et Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem
17 καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ

Iacobi: & imposuit eis nomina Boanerges, quod est,
ἰακώβου· καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα βοανηργές, ὅ ἐστιν,
Filii tonitrui: Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum,
υἱοὶ βροντῆς· καὶ ἀνδρέαν, καὶ φίλιππον, καὶ βαρθολομαῖον, 18
& Matthæum, & Thomam, & Iacobum Alphæi, & Thad-
καὶ ματθαῖον, καὶ θωμᾶν, καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ἀλφαίου, καὶ θαδ-
‖ Cananæum, daeum, & Simonem ‖ Cananitem.
δαῖον, καὶ σίμωνα τὸν καναναίτην·
Et Iudam Iscariotem, qui & tradidit illum.
καὶ ἰούδαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν. 19
Et veniunt ad domum: & conuenit iterum turba,
καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, 20
ita vt non ℣ posse ipsos neque panem manducare.
ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν.
Et *audientes qui ad ipsum, exierunt *prehendere eum: dice-
καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· ἔλε- 21
bant enim, ‖ Quòd extra se esset. Et Scribæ qui ab Hierosolymis
γον γάρ, ὅτι ἐξέστη. καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων 22
℣ descendentes, dicebant: Quoniã Beelzebub habet, & quia in principe
καταβάντες, ἔλεγον, ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι
* conuocatis eis, dæmoniorum eiicit dæmonia. Et *adduo-
τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. καὶ προσκαλεσά- 23
cans eos, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest
μενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, πῶς δύναται
Satanas Satanam eiicere? Et si regnum in seipsum
σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν; καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν 24
diuidatur, non potest stare regnum illud. Et si do-
μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη· καὶ ἐὰν οἰ- 25
mus super semetipsam dispertiatur, non potest stare domus illa.
κία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη·
℣ & * poterit Et si Satanas consurrexerit in semetipsũ, dispertitus est, & non *potest
καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν, μεμέρισται, οὐ δύναται 26
stare, sed finem habet. Nemo potest vasa
σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη τοῦ 27
* nisi fortis, ingressus in domum eius, diripere, *ℳ non
ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι, ἐὰν μὴ
priùs fortem alliget: & tunc domum eius diripiet.
πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ· καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.
Amen dico vobis: Quoniã omnia dimittentur peccata
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα 28
* quibus filiis hominum, & blasphemiæ * quascunque blasphe-
τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι ὅσας ἂν βλασφη-
mauerint: Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non
μήσωσιν· ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ 29
℣ habebit remissionẽ in æternum, sed ℣obnoxius est æterni *iudicij.
ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως·

Quoniã dicebant: Spiritum immundum habet.
30 ὅτι ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.
*Veniunt igitur fratres & mater eius: & foris stantes, * Et
31 ἔρχον(ται) οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· καὶ ἔξω ἑστῶτες,
miserunt ad eum vocantes eum. Et sedebat
32 ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐτόν. καὶ ἐκάθητο
turba circa eum: ‖dicebant verò ei: Ecce mater tua, & ‖ & dicunt
ὄχλος περὶ αὐτόν· εἶπον δὲ αὐτῷ, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου, καὶ οἱ
fratres tui, & ‖sorores tuæ foris quærunt te.
ἀδελφοί σου, καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω ζητοῦσί σε.
Et ρrespondit eis, dicens: Quæ est mater mea, ‖aut ρ respondens eis,
33 καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, ἢ οἱ ‖ ait: &
fratres mei? Et circumspiciens *circulo circa se *eos qui in circui
34 ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψάμενος κύκλῳ τοὺς περὶ αὐτὸν tu eius sedebant.
sedentes, ait: Ecce mater mea, & fratres mei.
καθημένους, λέγει, ἴδε ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου·
Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus,
35 ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου,
& ‖soror mea, & mater est.
καὶ ἀδελφή μου, καὶ μήτηρ ἐστί.

CAP. IIII. δ'.

Et iterum cœpit docere ‖iuxta mare: & ρco- ‖ ad
1 Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ συν- ρcongregata
acta est ad eum turba multa, ita vt *ipsum ascendentem in *nauim ascendens
ἤχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ ‖ sederet
nauigium, ‖sedere in mari: & omnis turba *ad * circa
πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν
mare ‖super terram erat. Et docebat eos in para-
2 θάλασσαν ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παρα-
bolis multa, & dicebat illis in doctrina ſua:
βολαῖς πολλά, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ·
Audite: Ecce exiit ſeminans ‖ſeminare: ‖ ad ſeminandum:
3 ἀκούετε· ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι·
Et ρfactum eſt in ſeminando, hoc quidem cecidit circa viam: ρ dum ſeminat,
4 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, aliud
& venerunt volucres cæli, & *deuorauerunt illud. ‖ comederunt
καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτό.
Aliud verò cecidit ſuper petroſa, vbi non habuit terrã mul- *quoniam non
5 ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολ- habebat altitudi-
tam: & ſtatim exortum eſt, *propter non habere profunditatẽ terræ: nem
λήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς· ‖ Et quando exor-
‖Sole autem exoriente, aſtuauit: & ρ ob non habere tus eſt ſol, ρ eo quòd non ha
6 ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, † ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν bebat
radicem, exaruit. Et aliud cecidit in ſpinas: & aſcen- † καυματί-
7 ῥίζαν, * ἐξηράνθη. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέ- ζομαι
* ξηραίνομαι

derunt spinæ, & suffocauerunt illud, & fructum non dedit.

† συμπνίγω — βηξ αἱ ἄκανθαι, καὶ † συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε.

Et aliud cecidit in terram *pulchram: & dabat fructum ascen- 8
* bonam: — καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τ γῆν τ καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀνα-
deutem & crescentem: & afferebat vnũ triginta, & vnũ sexa-
βαίνοντα καὶ αὐξανόμενα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξη-
ginta, & vnũ centum. & dicebat: * Habens aures ‖ audiendi, audiat. 9
*Qui habet ‖ audiendi, — κοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

Cùm autẽ factus esset solus, interrogauerunt eum *qui circa eum 10
* Et cùm esset singularis, hi qui cum eo erant — τὸν δὲ ἐγένετο κατὰ μόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν
duodecim, parabolam. Et dicebat eis: Vobis 11
eum — σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὑμῖν
datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem
δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον τ βασιλείας τ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ
*qui ‖ sunt, foris ‖ in parabolis omnia fiunt: Vt *aspicientes 12
* videntes videãt, — τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνε), ἵνα βλέποντες
aspiciant, & non videant: & audientes audiant, & non
βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι, καὶ μὴ
intelligant: ne quando conuertantur, & dimittantur eis pec-
συνιῶσι· μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρ-
cata. Et ait illis: Nescitis parabolam 13
τήματα. καὶ λέγει αὐτοῖς, οὐκ οἴδατε τ παραβολὴν
hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?
ταύτην; καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε;

* Qui seminat, — *Seminans, verbum seminat: Hi autem sunt qui circa 14
ὁ σπείρων, τὸν λόγον σπείρει· οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ
viam, vbi seminatur verbum, & cùm audierint, confestim 15
τὴν ὁδὸν, ὅπου σπείρε) ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως
*quod ‖ est venit satanas, & aufert verbum *seminatum ‖ in
ἔρχε) ὁ σατανᾶς, καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς
* qui super cordibus eorum. Et hi sunt similiter *in petrosa 16
καρδίαις αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη
* seminantur, — *seminati, qui cùm audierint verbum, statim cum gaudio
σπειρόμενοι, οἵ ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς
accipiunt illud: Et non habent radicem in *ipsis, 17
λαμβάνουσιν αὐτόν· καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς,
* & — sed temporales sunt: deinde orta tribulatione, * aut persecutione
ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν· εἶτα γενομένης θλίψεως, ἢ διωγμοῦ
propter verbum, confestim scandalizantur.
διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζον).

‖ alii *spinis seminantur — Et ‖ hi sunt qui in *spinas seminati, hi sunt 18
* audiunt, — καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, οὗτοί εἰσιν,
qui verbum *audientes, Et *curæ seculi huius, 19
* ærumnæ — οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι τ αἰῶνος τούτου,
‖ concupiscentiæ & deceptio diuitiarum, & circa reliqua ‖ cupiditates intro-
καὶ ἡ ἀπάτη τ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπο-
ρευόμεναι

eunte suffocent verbum, & *infructuosus efficitur. * sine fructu
ραδύνωσι συμπνιγεῖσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνε).
Et hi sunt ‖in terram ρpulchram seminati §, qui ‖ qui super ρ bonam
20 καὶ ἄξιοί εἰσιν οἱ ὅτι τὸν λόγον τὸν καλὸν παραδέντες, οἵτινες § sunt,
audiunt verbum, & suscipiunt, & *fructum ferunt, unum * fructificant,
ἀκούουσι τὸν λόγον, καὶ παδέχον), καὶ καρποφορεῖσιν, ἓν
triginta, & unum sexaginta, & unum centum. Et dicebat
21 τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν
illis: Numquid lucerna venit vt sub modio ponatur, aut
αὐτοῖς, μήτι ὁ λύχνος ἔρχε), ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον † τεθῇ, ἢ τίθημι
sub lecto? nonne vt super candelabrum imponatur?
ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ὅτι τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ;
Nō enim est aliquid absconditū, quod non manifestetur: nec factum est
22 οὐ γὰρ ὅτι τι κρυπτόν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο
occultum, sed vt in palam veniat. Si quis habet aures
23 ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα
‖ audire, audiat. Et dicebat illis: Videte quid audiatis. ‖ audiendi,
24 ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, βλέπετε τί ἀκούετε.
In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adijcietur vobis
ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσε) ὑμῖν, καὶ προστεθήσε) ὑμῖν
audientibus. Qui enim habet, dabitur illi: & qui
25 τοῖς ἀκούουσιν. ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσε) αὐτῷ· καὶ ὃς ρ etiam
non habet, ρ & quod habet auferetur ab eo. Et dicebat: Sic
26 ἂν ἔχει, καὶ ὃ ἔχ† αρθήσε) ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ἔλεγεν, Οὕτως ἀλέγμαι
est regnum Dei, quēadmodū si homo iaciat sementem
ὅτιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ † σπόρον § exurgat
in terram, Et dormiat, & § excitetur nocte & die: & * increscat dum
27 ὅτι τῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρη) νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ
semen germinet & *augeatur vt nescit ille.
ὁ σπόρος βλασάνῃ, καὶ μηκύνῃ) ὡς ἂν οἶδεν αὐτός.
‖ Sponte enim terra ρ fructum fert, primùm herbam, deinde spi- ‖ Vltro
28 αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στά- ρ fructificat,
cam, deinde plenum frumentū in spica. § Cùm verò ediderit § Et cùm exse
29 χυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. ὅταν δὲ παραδῷ produxerit
fructus, statim mittit falcem, quoniam adest
ὁ καρπός, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παέστηκεν ὁ
messis. Et dicebat: Cui assimilabimus regnum
30 θερισμός. καὶ ἔλεγε, τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν * cui parabolæ comparabimus
Dei: aut * in qua parabola conferemus illud?
τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν ποίᾳ παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτήν;
Sicut ‖ granum sinapis, quod cùm seminatū fuerit in terra, mi- ‖ granum
31 ὡς κόκκῳ σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ὅτι τῆς γῆς, μικρό-
nus omnibus seminibus est quæ § in terra: Et cùm ρ est § sunt
32 τερον πάντων τῶν σπερμάτων ὅτι τῶν ὅτι τῆς· καὶ ὅταν
* seminatū fuerit, ascendit, & fit omnibus oleribus maius: * natum
παφῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνε) πάντων τῶν λαχάνων μείζων, ‖ in arborem,

℘ possint
& facit ramos magnos, ita vt ℘posse sub vmbr[a]
καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν
§ aues * habitare
eius §volatilia cœli *nidulari.
αὐτῆς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.
‖ verbum,
Et talibus parabolis multis loquebatur eis ‖sermonem,
καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, 33
prout poterant audire. Sine autem parabola nõ loquebatur
καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν. χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει 34
℘ seorsum § disserebat
eis: ℘privatim autem discipulis suis §disserebat omnia.
αὐτοῖς· κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα.
* cùm sero esset factum:
Et ait illis in illa die, *sero facto,
καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὀψίας γενομένης, 35
‖ contra
Transeamus ‖in vlterius. Et dimittentes turbam, as-
διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παρα- 36
℘ ita § nauigio; & alia nauigiola
sumunt cum ℘ vt erat in §nauigio: & alia verò nauigiola
λαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ· καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια
* & erant cum illo. Et facta est procella venti magna: *at
ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη· καὶ τὰ δὲ 37
‖ mittebat in nauim, ita vt impleretur nauis.
fluctus ‖iniiciebat in nauigium, vt ipsum iam implori.
κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι·
Et erat ipse in puppi super cervical dor-
καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον κα- 38
miens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister,
θεύδων· καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, διδάσκαλε,
℘ ad te pertinet § exurgens, comminatus est vẽto,
non ℘cura est tibi quia perimus? Et §excitatus obiurgauit
οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολυμεθα; καὶ † διεγερθεὶς ἐπετίμησε 39
ventum, & dixit mari: *sile, obmutesce. Et ‖quie-
διεγείρομαι * Tace, ‖ cessauit
τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσσῃ, σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκό-
ait ventus: & facta est tranquillitas magna.
πασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.
℘ necdum
Et ait illis: Quid timidi estis ita? ℘quomodo non habetis fidem?
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί δειλοί ἐστε οὕτω; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; 40
§ timore magno * alterutrum: Quis putas
Et timuerunt §timorem magnum: & dicebant ad *inuicem:
καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, 41
Quisnam iste est, quia & ventus & mare obe-
τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπα-
diunt ei?
κούουσιν αὐτῷ;

CAP. V. é.

‖ trans: fretum
Et venerunt ‖in vlterius maris in regionem
Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τῶν 1
℘ Gerasenorum. § de nauí
℘Gadarenorum. Et exeunti ei §ex nauigio, statim
Γαδαρηνῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐτοῦ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως 2
* de † ἀπαντάω
occurrit ei *ex monumentis homo in spiritu
† ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι
ἀκα-

immundo: Qui domicilium habebat in monumentis. &

3 ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασι. καὶ

neque catenis ‖nemo poterat eum ligare: ♀ Propter eum

4 οὐδὲ ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν

‖ iam quisquam ♀ Quoniam

sæpe compedibus & catenis § ligatum esse, & disruptas esse ab eo

§ vinctus dirupisset catenas, & compedes comminuisse

πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς

catenas, & pedicas contritas esse: & nemo eum

ἁλύσεις, καὶ τὰς πέδας συντετρίφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν δαμάσαι

poterat domare. Et *per omnem noctem & diem in

*semper die ac nocte

5 ἴσχυε δαμάσαι. καὶ διὰπαντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς

monumentis & in montibus erat clamans, & concidens ‖ipsum

μνήμασι καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν

lapidibus. Videns autem Iesum à longe, cucurrit, &

6 λίθοις. ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ

adorauit eum: Et clamans voce magna, dixit: Quid

7 προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ, εἶπε, τί

mihi & tibi, Iesu fili Dei altissimi? adiuro te ‖ per

ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεὸν

ne me torqueas. Dicebat enim illi: Exi spiritus

8 μή με βασανίσῃς. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα

immunde ab homine ♀. Et interrogabat eum: Quod

♀ ipso.

9 τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπηρώτα αὐτόν, τί

tibi nomen §? Et *respondit dicens: Legio nomen mihi §: quia multi

§ est *dicit ei:

σοί ἐστιν ὄνομα; καὶ ἀποκριθεὶς λέγει, λεγεὼν ὄνομά μοι ὅτι πολλοί

sumus. Et ♀ adpellabat eum multa, vt ne se mit-

♀ deprecabatur eum multum, ne se expelleret

10 ἐσμεν. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλά, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀπο-

tat extra regionem. Erat autem ibi §ad montem grex

§ circa

11 στείλῃ ἔξω τῆς χώρας. Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη

porcorum magnus, pascens*. Et ‖ adpellabant eum

*in agris. ‖ deprecabantur eum spiritus

12 χοίρων μεγάλη βοσκομένη. καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν

omnes dæmones, dicentes: Mitte nos in porcos,

πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες, πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους,

vt in eos introcamus. Et concessit eis statim

13 ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως

Iesus. Et exeuntes spiritus immundi introie-

ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλ-

runt in porcos: & ♀ irruit grex per præcipitium ♀ magno impetu grex præcipitatus est

θον εἰς τοὺς χοίρους· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ

in mare: ‖ erant enim vt duo millia: & suffocati sunt in ‖ ad

εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι· καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ

mari. *At pascentes porcos fugerunt: & nuntia- *Qui autem pascebant eos,

14 θαλάσσῃ. οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους ἔφυγον, καὶ ἀπήγ-

verunt in ciuitatem, & in agros. & egressi sunt videre

γειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν

quid esset ‖ factum. Et veniunt ad Iesum, & ♀ vi-

‖ factum ♀ vident illum qui à dæmonio vexabatur,

15 τί ἐστὶ τὸ γεγονός. καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεω-

Et *daemoniacum* sedentem & vestitum, & sa-
ἐθεώρουν τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, καὶ σω-
‖ mentis *eum qui habuerat legionem*: & timuerunt.
φρονοῦντα τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν.

§ Et *qui viderant, qualiter* ‖ ei qui dæmoniũ habuerat, Rogare § vt discederet
§ Narrauerunt *autem* illis * *videntes, quomodo factum esset* ‖ *dæmoniaco, & de porcis.* Et ϕ cœperunt
διηγήσαντο δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαι- 16
μονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων. καὶ ἤρξαντο παρα- 17
rogare eum, § *abire de finibus eorum.*
καλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

*Cùmque ascenderet nauim, cœpit ‖ deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat, ϕ&
*Et *ascendente ipso in nauigium, adnocabat illum* ‖ *dæmoniacum*, vt esset cum illo.
καὶ ἐμβαίνοντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμο- 18
ϕ *At Iesus non admisit eum:*
νισθείς, ἵνα ᾖ μετ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν, 19
sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, &
ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς, καὶ
§ fecerit, * sit *annuntia illis quanta tibi Dominus* § *fecit, & misertus est tui.*
ἀπάγγειλον αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ κύριος ἐποίησε, καὶ ἐλεήσε σε.
Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta
καὶ ἀπῆλθε, καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ δεκαπόλει, ὅσα 20
‖ sibi *fecisset* ‖ *ei Iesus: & omnes mirabantur.*
ἐποίησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. καὶ πάντες ἐθαύμαζον.

ϕ Cùm transfe disset Iesus in naui § trans fretum, conuenit * circa
Et ϕ *traiiciente Iesu in nauigio rursum* § *in*
καὶ διαπεράσαντος τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ 21
vlterius, coacta est turba multa ad eum, & erat * *iuxta*
πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἦν παρὰ τὴν
‖ quidam de Archisynagogis *mare.* Et *ecce venit* ‖ *vnus Archisynagogorum*
θάλασσαν. καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων, 22
nomine Iairus: & videns eum, procidit ad pedes eius:
ὀνόματι ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ,
ϕ deprecabatur § filia mea in extremis est. Veni, impone manum tuam super eam, vt salua sit, & viuat.
ϕ *Et deprecabatur cum multum, dicens: Quoniam* § *filiola*
καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, λέγων, ὅτι τὸ θυγάτριόν 23
mea extremè habet, vt veniens imponas ei manus, vt
μου ἐσχάτως ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως
seruetur, & viuet. Et *abiit cum illo: & sequebatur*
σωθῇ, καὶ ζήσεται. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ, καὶ ἠκολούθει 24
eum turba multa, & comprimebant eum.
αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν.

* qui erat in profluuio ‖ annis ϕ fluerat § compluribus * erogauerat omnia sua, nec quicquam profecerat, ‖ habebat. Cùm audisset
Et *mulier quædam existens in fluxione sanguinis* ‖ *annos* duodecim:
καὶ γυνὴ τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα, 25
Et ϕ *multa perpessa à* § *multis medicis, & * insumpsisset*
καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα 26
quæ apud se omnibus, & nihil adiuta, sed ma-
τὰ παρ' ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλ-
gis in deterius ‖ *veniens:* *Audiens de Iesu,*
λον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα· ἀκούσασα περὶ τοῦ ἰησοῦ, 27

ἐλθοῦσα

*veniens in turba retrò, ‖ tetigit vestimentum eius. * venit ‖ &
ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ·
Dicebat enim: Quia si vel ρ vestimenta eius tetigero, § seruabor. ρ vestimentum § salua ero
28 ἔλεγε γὰρ, ὅτι ἂν κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι.
Et confestim siccatus est fons sanguinis eius: & sensit
29 καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω
corpore quia sanata est à *flagello. Et statim Iesus * plaga.
30 τῷ σώματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς
cognoscens in semetipso ‖ ex se efficacitatem profectam, con- ‖ virtutem quæ exierat de illo,
ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπι-
uersus ρ in turba, aiebat: Quis mea tetigit vestimenta? ρ ad turbam,
στραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε, τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων;
Et dicebant ei discipuli sui: § Aspicis turbam § vides
31 καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, βλέπεις τὸν ὄχλον
comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit?
συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς μου ἥψατο;
Et circumspiciebat videre * hoc facientem. * eam quę hoc fecerat.
32 καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν.
At mulier ‖ timens & tremens, sciens quod factum esset in ‖ verò
33 ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ'
se, venit & procidit ρ ei, & dixit ei omnem ρ ante eum,
αὐτῇ, ἦλθε καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν
veritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua § seruauit § saluam fecit
34 ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, θυγάτηρ, ἡ πίστις σου σέσωκέ
te: vade in pace, & esto sana à *flagello tuo. * plaga tua.
σε· ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου.
Adhuc eo loquente, veniunt ‖ ab Archisynagogo, di- ‖ nuntij ad Ar-
35 ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέ- chisynagogum,
gentes: Quia filia tua mortua est, quid ρ adhuc vexas ρ vltrà
γοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί ἔτι σκύλλεις τὸν
magistrum? § At Iesus statim audiens sermonem di- § Iesus autem au-
36 διδάσκαλον; ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λα- dito verbo quod dicebatur,
lium, ait Archisynagogo: * Ne metue: solùm crede. * Noli timere: tantummodo
λούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ, μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε.
Et non admisit quenquam se consequi, ‖ si non Petrum, ‖ nisi
37 καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ Πέτρον,
& Iacobum, & Ioannem fratrem Iacobi.
καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου.
Et ρ venit in domum Archisynagogi, & videt tu- ρ veniunt
38 καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θό- multum, § flentes & eiulantes multum. § &
ρυβον, κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά.
Et ingressus ait illis: Quid * tumultuamini & ploratis? * turbamini
39 καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ
puella non mortua est, sed dormit. Et irridebant
40 παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων

cum. Ipse verò eiectis omnibus, assumit patrem
αὐτῆς, ὁ δὲ σὺν αὐτῷ πάντας, καὶ παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ
‖ secum erant puellæ, & matrem, & qui ‖ cum se, & ℘ ingreditur vbi
παιδίου, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου
§ tenens erat puella iacens. Et § prehendens manum
ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον. καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς 41
puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpreta-
μεθερμηνευόμενον τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, ταλιθὰ κοῦμι, ὅ ἐστι † μεθερμηνευόμε-
tum, Puella, tibi dico, * excitare. Et cóf tim surrexit
νον, τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειραι. καὶ ἀνέστη 42
* surge. ‖ autem puella, & deambulabat: erat enim annorũ duodecim. Et obstupuerunt
εὐθέως τὸ κοράσιον, καὶ περιεπάτει. ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα. καὶ † ἐξέστησαν
℘ vehementer, stupore magno. Et præcepit illis ℘ multa, vt ne-
ἐκστάσει μεγάλῃ. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα μη 43
§ iussit mo sciret id: & § dixit dari illi manducare.
γνοῖ τοῦτο· καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

CAP. VI. ς'.

* abiit Et egressus est inde, & * venit in patriam suam: &
Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ· καὶ 1
‖ sequebantur ‖ sequuntur eum discipuli sui. Et facto Sab-
ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ γενομένου σαβ- 2
bato, cœpit in synagoga docere: & multi audien-
βάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν· καὶ πολλοὶ ἀκούον-
℘ admirabantur in doctrina eius, tes, ℘ percellebantur, dicentes: Vnde huic hæc? & quæ
τες, ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες, πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ
* omnia? * est ‖ quæ * sapientia ‖ data * illi, & ℘ efficacitates tales ‖ per manus
σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν
℘ virtutes eius efficiuntur? Nonne hic est faber filius Mariæ,
αὐτοῦ γινόμεναι; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας, 3
* Ioseph, frater vero Iacobi, & * Ioseph, & Iudæ, & Simonis? ‖ Et non sunt
‖ Nonne & ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ, καὶ Ἰούδα, καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν
℘ nobiscum sunt? sorores eius hic ℘ apud nos? Et scandalizabantur in illo.
αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.
§ Et * sine honore, nisi § Dicebat autem illis Iesus: Quia non est Propheta * inhonoratus,
ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, 4
‖ cognatione sua, ℘ non in patria sua, & in ‖ cognatis, & in domo
εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ
℘ virtutem sua. Et non poterat ibi vllam * efficacitatem facere,
αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, 5
§ nisi paucos in firmos impositis manibus, § si non paucis infirmis imponens manus, curauit.
εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσε.
* castella in circuitu Et mirabatur propter incredulitatem eorum: & circuibat * vi-
καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν· καὶ περιῆγε τὰς κώ- 6
‖ vocauit eos in orbem docens. Et ‖ aduocat duodecim:
μας κύκλῳ διδάσκων. καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα. 7

καὶ

& cœpit eos mittere ℣ duos duos, & dabat illis § auctoritatem spirituum immundorum. Et præcepit
ἠ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, ἠ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. καὶ παρήγγειλεν
eis * vt nihil tollerent ‖ ad viam, ℣ non virgam tantùm: non
αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδὸν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον· μὴ
peram, non panem, ℣ non in zona æs. Sed cal-
πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν. ἀλλ' ὑπο-
ceatos sandalis: & ne § indutum duas tunicas.
δεδεμένους σανδάλια· καὶ μὴ † ἐνδύσησθε δύο χιτῶνας.
Et dicebat eis: Quocunque introieritis in domum, illic ma-
καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μέ-
nete, donec exeatis indè. Et quicunque non receperint
νετε, ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται
vos, nec audierint vos, exeuntes indè, excu-
ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτι-
tite pulueremem *infernè * pedum vestrorum, in testi-
νάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν, εἰς μαρτύ-
monium illis. *Amen dico vobis, tolerabilius erit Sodomis aut*
ριον αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ
Gomorris in die iudicij, quàm ciuitati illi.
Γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
Et exeuntes prædicabant vt ‖ pœniterent.
καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσι·
Et dæmonia multa eiiciebant: & vngebant oleo mul-
καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ † ἤλειφον ἔλαιῳ πολ-
tos ægros, & ℣ sanabant. Et audiit rex
λοὺς ἀρρώστους, καὶ ἐθεράπευον. καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς
Herodes (manifestum enim factũ § erat nomen eius) & dicebat: Quia
Ἡρῴδης· φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἔλεγε, ὅτι
Ioannes * baptizans à mortuis excitatus est: & propter ‖ hoc operantur
Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν
efficacitates in illo. Alij ℣ dicebant: Quia Elias est:
αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι Ἠλίας ἐστίν·
Alij verò dicebant: Quia Propheta est, quasi vnus § Prophetarum.
ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστὶν, ὡς εἷς τῶν προφητῶν.
*Audiens autem Herodes, ait: Quia quem ego decollaui
Ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρῴδης, εἶπεν, ὅτι ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα
Ioannem, hic ‖ est: ipse excitatus est ex mortuis.
Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν· αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν.
Ipse enim Herodes ℣ delegans, prehendit Iohannem, & vin-
Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρῴδης ἀποστείλας, ἐκράτησε τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδη-
xit eum in § custodia propter Herodiadem vxorem Philip-
σεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ Ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίπ-
pi fratris sui, quia eam duxerat. Dicebat enim
που τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. ἔλεγε γὰρ

℣ binos, § potestatem
* ne quid ‖ in viam, nisi
℣ neque
§ induerentur duabus tunicis,
ἐνδύω
‖ pœnitentiam agerent:
ἀλείφω
℣ sanabantur.
§ est
* Baptista resurrexit: ‖ ea virtutes
℣ autem
§ ex Prophetis.
* Quo audito
‖ à mortuis resurrexit.
℣ misit ac tenuit
§ carcerem

Ioannes Herodi: *Quod* non licet tibi habere vxorem
ὁ ἰωάννης τῷ ἡρῴδῃ, ὅτι οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα
fratris tui. At Herodias *insidiabatur illi: & volebat
ἀδελφοῦ σου. ἡ δὲ ἡρῳδιὰς † ἐνεῖχεν αὐτῷ, καὶ ἤθελεν 19
* autem ἐνέχω ‖ nec ℣ enim eum occidere, ‖ & non poterat. Nam Herodes ℣ me-
αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνατο. ὁ γὰρ ἡρῴδης ἐφο- 20
tuebat Ioannem, sciens eum virum iustum & sanctum: &
βεῖτο τὸν ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ
§ custodiebat * audito eo, ‖ libenter ℣ cum dies oppor tunus accidisset, § natalis sui * fecit
§ *conseruabat* eum, & *audiens eum, multa faciebat: & ‖ *suauiter*
συνετήρει αὐτὸν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως
cum audiebat. Et *festa die opportuna, cùm Herodes
αὐτοῦ ἤκουε. καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε ἡρῴδης 21
§ *natalitiis suis* cœnam *faciebat principibus suis, &
τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ, καὶ
tribunis, & primis Galilææ.
τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς γαλιλαίας.
‖ Cùmque introisset ℣ saltasset & placuisset § simulque
‖ *Et ingressa* filia ipsius Herodiadis, & ℣*saltauit*,
καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς ἡρῳδιάδος, καὶ ὀρχη- 22
tame, & *placente* Herodi, § & una recumbentibus,
σαμένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ ἡρῴδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις,
* vis, αἰτέω
ait rex puellæ: Pete à me quod *velis, &
εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ, † αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ
dabo tibi. Et iurauit illi, Quia quicquid petieris, dabo
δώσω σοί. καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ ἐάν αἰτήσῃς, δώσω 23
‖ licet ℣ Quæ cùm exisset, § At illa dixit: tibi, ‖ *usque* dimidium regni mei. ℣ *Illa vero egressa*,
σοι, ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦσα, 24
dixit matri suæ: Quid petam? § *Illa vero ait*: Caput
εἶπε τῇ μητρὶ αὐτῆς, τί αἰτήσωμαι; ἡ δὲ εἶπε, τὴν κεφαλὴν
* Cùmque introisset ‖ festinatione ℣ protinus
Ioannis Baptistæ. * *Et ingressa* statim cum ‖ *studio*
ἰωάννου τοῦ βαπτίσου. καὶ εἰσελθοῦσα εὐθὺς μετὰ σπουδῆς 25
ad regem, petiuit, dicens: Volo vt mihi des ℣ex
πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο, λέγουσα, θέλω ἵνα μοι δῷς ἐξ
ipsa in disco caput Ioannis Baptistæ.
αὐτῆς ὀπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτίσου.
§ est * iusiurandum, ‖ propter ℣ noluit § contristare, sed missio speculatore præcepit ἀθετέω * in disco: & φέρεσμαι
Et contristatus § *factus* rex, propter *iuramenta, & ‖
καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς 26
simul discumbentes, ℣*non* voluit eam § reiicere.
συνανακειμένους, οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν † ἀθετῆσαι.
Et statim legans rex *speculatorem* iniunxit
καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα, ἐπέταξεν 27
afferri caput eius*. *Ille autem abiens* decolla-
† ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφά-
uit eum in carcere. Et attulit caput eius
λισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ. καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ 28
in disco, & dedit illud puellæ, & puella
ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ, καὶ τὸ κοράσιον
ἔδωκεν

dedit illud matri suæ. * Et audientes di- * Quo audito
29 ἔδωκεν αὐτῷ τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ ἀκούσαντες οἱ μα-
scipuli eius venerunt, & tulerunt ‖ cadauer eius, & posuerunt illud in ‖ corpus
θηταὶ αὐτοῦ ἦλθον, καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν
monumento. Et ‖ congregantur Apostoli ad Iesum, & ‖ conuenientes
30 τῷ μνημείῳ. καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ
renuntiauerunt ei omnia, $ & quanta egerant, & quanta docuerant. $ quæ
ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, ὅσα ἐποίησαν, καὶ ὅσα ἐδίδαξαν.
Et ait illis: Venite * vos ipsi priuatim in desertum * seorsum
31 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον
locum, & requiescite pusillum. Erant enim ‖ venientes & ab- ‖ qui veniebant
τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε ὀλίγον· ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπά- & redibant
euntes multi: & nec ‖ edere opportunitatem habebant. ‖ spatium man-
γοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν † εὐκαίρουν. ducandi
Et $ abierunt in desertum locum nauigio seorsum. † εὐκαιρέω
32 καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. $ ascendentes in
Et viderunt eos abeuntes, & cognouerunt eum multi: naum,
33 καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας, & † ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, † ἐπιγινώσκω
& pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præ-
καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προ-
uenerunt eos, & ‖ venerunt ad eum. Et exiens vidit
34 ἦλθον αὐτούς, καὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν· καὶ ἐξελθὼν εἶδεν * misertus est
Iesus multam turbam: & * visceribus commotus est super eos: quia erant
ὁ ἰησοῦς πολὺν ὄχλον· καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν
sicut oues non habentes pastorem: & cœpit docere illos
ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς
multa. Et ‖ iam hora multa ‖ facta, aduenientes ‖ cùm
35 πολλά. καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες ‖ fieret, accesserunt
ei discipuli eius, $ dicunt: Quod desertus est locus *, $ dicentes: * hic,
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν, ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος,
& iam hora ‖ multa, Absolue eos, vt abeuntes in ‖ prætenit: Dimitte illos,
36 καὶ ἤδη ὥρα πολλή, ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς
‖ per gyrum agros & vicos, $ mercentur sibi panes: quid ‖ proxima villas
τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους· τί $ emant sibi ci-
enim edant non habent. Ille verò respondens, ait illis: bos quos manducent. Et
37 γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς,
Date illis vos manducare. Et * dicunt ei: Euntes ‖ mer- * dixerunt
δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἀπελθόντες ἀγο- ‖ emamus ducen-
cabimus ducentorum denariorum panes, & dabimus illis manducare. tis denariis
ράσωμεν δηναρίων διακοσίων ἄρτους, καὶ δώσομεν αὐτοῖς φαγεῖν.
‖ Ille autè dicit eis: Quot panes habetis? abite & videte. ‖ Et
38 ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε καὶ ἴδετε. $ cùm cognouis-
Et $ cognascentes, dicunt: Quinque, & duos pisces. Et * adorditauit sent,
39 καὶ γνόντες λέγουσι, πέντε, καὶ δύο ἰχθύας. καὶ ἐπέταξεν * præcepit illis vt
eis recumbere omnes omnium conuiuia super viri- accumbere face-
αὐτοῖς ἀνακλιθῆναι πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλω- dium rent omnes secun-
super viride fœ-
num.

‖ in partes per centenos & quinquagenos.
di fœno.
ρω χόρτῳ.

Et discubuerunt * area area, per centum
καὶ ἀνέπεσον τῷ σῳσαὶ τῷ σῳσαὶ, ἀνὰ ἑκατὸ 40

P acceptis
S panibus, & duobus piscibus, intuens
per quinquagesima.
ϗ ἀνὰ πεντήκοντα.

Et P accipiens quinque S panes &
καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ 41

duos pisces, respiciens in cælum, benedixit, &
τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ

fregit panes, & dedit discipulis suis, vt
κατέκλασε τοὺς ἄρτους, ϗ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα

* ante eos: adponerent * eis: & duos pisces diuisit omnibus.
παραθῶσιν αὐτοῖς· ϗ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι.

Et manducauerũt omnes, & saturati sunt.
καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν· 42

‖ reliquias
Et sustulerunt ‖ fragmentorũ duodecim cophinos plenos, & de
καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, ϗ ἀπὸ τῶν 43

P autem qui manducauerant, quinque millia virorum
piscibus.
ἰχθύων.

Et erant pedestres quinquies mille
ϗ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους, πεντακισχίλιοι 44

viri.
ἄνδρες.

Et statim coegit discipulos suos a-
καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμ- 45

S nauim, vt præcederent eũ trans fretum
scendere S in nauigium, & præcedere in vlterius ad Bethsai-
βῆναι εἰς τὸ πλοῖον, ϗ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊ-

* dum ipse dimitteret populum, ‖ cùm dimisisset P cùm serò esset, erat nauis
*donec ipse absolueret turbam.
δάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ † τὸν ὄχλον.

Et ‖ dimittens
ϗ ἀποταξάμενος 46

eos, abiit in montem orare. Et P sero
αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. ϗ ὀψίας 47

factũ, erat nauigium in medio mari, & ipse solus
γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆ θαλάσσης, ϗ αὐτὸς μόνος

§ videns
in terra.
ἐπὶ τῆς γῆς.

Et § vidit eos laborantes in
ϗ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ 48

remigando: (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam
ἐλαύνειν· ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς· ϗ περὶ τετάρτην

* vigiliam
*custodiam noctis venit ad eos circumambulans super
φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς

‖ At illi vt viderunt
mare: & volebat præterire eos.
θαλάσσης, ϗ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. 49

‖ Illi vero videntes
οἱ δὲ ἰδόντες

eum circumambulantem super mare, putauerunt phantasma esse:
αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι·

& exclamauerunt.
ϗ ἀνέκραξαν.

Omnes enim eum viderunt, & conturbati sunt.
πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, ϗ * ἐταράχθησαν. 50

† ἀνακράζω
* ταράττω

Et statim locutus est cum eis, & dixit eis: Confidite,
ϗ εὐθέως ἐλάλησε μετ' αὐτῶν, ϗ λέγει αὐτοῖς, θαρσεῖτε·

P nolite timere.
ego sum, P nemini.
ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε.

Et ascendit ad illos in
ϗ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ

S nauim: & cessauit
S nauigiũ. & quieuit
πλοῖον· ϗ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος· ϗ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς

* plus magis intra se
stupebant, & mirabantur.
ἐξίσαντο, καὶ ἐθαυμαζον. οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις·

οὐ

erat enim cor eorum ‖ *obcalluit.* Et ℣ *pertranseuntes*
53 λῶ γὰρ ἡ καρδία αὐτῶν ἐπεπωρωμένη. καὶ διαπεράσαντες
venerunt in terram Geneſareth, & applicuerunt.
ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρὲτ, καὶ προσωρμίσθησαν.
§ Et *exeuntibus illis è nauigio,* continuò *℣ cognoſcentes eum:*
54 καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, ἐπιγνόντες αὐτὸν
Circumcurrentes omnem circum-vicinium illam, cœperunt in
55 περιδραμόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ
graharis ‖ *malè habentes* circumferre, vbi audiebant
τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον
℣ *quòd illic eſſet.* Et quocunque introibat in vicos, vel § *vr-*
56 ὅτι ἐκεῖ ἐστι. καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πό-
bes, vel agros, in plateis ponebant infirmos, &
λεις, ἢ ἀγροὺς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ
* *aduocabant* eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tan-
παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅ-
gerent: & quotquot tangebant eum, ‖ *ſeruabantur.*
ψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο αὐτοῦ, ἐσῴζοντο.

CAP. VII. ζ.

Et conueniunt ad eum Phariſæi, & quidam ‖ *Scri-*
1 Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καί τινες τῶν γραμ-
barum venientes ab Hieroſolymis. Et ℣ *videntes* quoſdam
2 ματέων ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων· καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν
§ *diſcipulorum* eius cõmunibus manibus, hoc eſt, **illotis,* edentes
μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ, τοῦτ' ἔστιν, ἀνίπτοις, ἐσθίοντας
panes, ‖ *incuſarunt.* Nam Phariſæi ℣ & omnes Iu-
3 ἄρτους, ἐμέμψαντο. οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰου-
dæi, § *ſi non pugillatim* lauerint manus, non manducant, te-
δαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρα-
nentes traditionem ſeniorum: Et à foro,
4 τοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων· καὶ ἀπ' ἀγορᾶς,
* *ſi non* baptizentur, non comedunt: & alia multa ſunt, quæ
ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι· καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ
‖ *aſſumpſerunt* prehendere, *lotiones poculorum & ſextariorum,* & æramẽ-
παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν, καὶ χαλ-
torum, & lectorum. ℣ Deinde interrogant eum Phari-
5 κίων, καὶ κλινῶν. ἐπειτα ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρι-
ſæi & Scribæ: Quare diſcipuli tui non ambulant
σαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, διατί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι
iuxta traditionem ſeniorum, ſed § *illotis* manibus
κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις χερσὶν
manducant panem? * Ille *verò* reſpondens, dixit eis: *Quod* ‖ *pul-*
6 ἐσθίουσι τὸν ἄρτον; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι κα-
chrè prophetauit Eſaias de vobis hypocritis, ſicut ſcri-
λῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέ-

ℓ de Scribis
℣ cùm vidiſſent
§ ex diſcipulis
* i. non lotis, mẽducare
‖ vituperauerunt
Penim
§ niſi crebrò
* niſi
‖ tradita ſunt illis ſeruare, baptiſma calicum & ſtaceorum,
℣ Et interrogabãt
§ communibus
* At
‖ Bene

℣autem — ptum est: Hic populus labiis me honorat, at cor ℣ eorum
χαπται, ℣ ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν

§ In vanum — longè abest à me. § Frustrà autem colunt me, do-
πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ σέβονταί με, δι-

"& — centes doctrinas," præcepta hominum.
δάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων.

‖ tenetis traditiones — Relinquêtes enim mandatum Dei, ‖ prehenditis traditionem
ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν

℣baptismata vrceorũ & calicum: — hominum, ℣ lotiones sextariorum & poculorum, & alia similia
ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια

§ his — § eiusmodi multa facitis. Et dicebat illis: * Pulchrè abrogatis
τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, καλῶς ἀθετεῖτε τὴν

*Bene irritum feciſtis præceptum — mandatum Dei, vt traditionem vestram seruetis.
ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε.

Moyses enim dixit: Honora patrem tuum, & matrem tuam:
Μωσῆς γὰρ εἶπε, τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου· 10

‖ qui maledixerit &, ℣ moriatur: — ‖ maledicens patri vel matri, morte ℣ finiatur:
καί, ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω·

Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri vel matri
ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, 11

§ quodcunque ex me, tibi profuerit: Et vltra non dimittitis — Corban, (quod est donũ) § quod ex me, iuuaberis.
κορβᾶν, ὅ ἐστι, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφεληθῇς.

Et non amplius finitis eum quicquam facere patri suo, aut
καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἢ 12

*rescindentes ‖ per traditionem vestram — matri suæ, *Irritum facientes verbum Dei § traditionem
τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παρα- 13

vestra quam tradidistis: Et similia huiusmodi multa
δόσει ὑμῶν ἣ παρεδώκατε· καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ

℣iterum — facitis. Et aduocans ℣ omnem turbam, dicebat
ποιεῖτε. καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν 14

illis: Audite me omnes, & intelligite, Nihil est
αὐτοῖς, ἀκούετέ μου πάντες, καὶ συνίετε· οὐδέν ἐστιν 15

§ possit eum coinquinare: — extra hominem introiens in eum, quod § potest
ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύνα-

*quæ de homine procedunt — eum communicare: sed * exeuntia ab eo, illa
ται αὐτὸν κοινῶσαι· ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά

‖ quæ communicant — sunt ‖ communicantia hominem. Si quis habet aures audiendi,
ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, 16

audiat. Et cùm introisset in domum à turba,
ἀκουέτω. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, 17

℣parabolam: — interrogabant eum discipuli eius ℣ de parabola:
ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς,

§ intelligitis, — Et ait illis: Sic & vos imprudentes estis? Non § cõsideratis
καὶ λέγει αὐτοῖς, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε, 18

quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest
ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύνα-

αὐτὸν

eum communicare: Quia non intrat eius in cor,
19 αὐτοῦ κοινῶσαι· ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτῆ εἰς τὴ καρδίαν,
sed in venerem*, & in secessum exit, pur- * vadit,
ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύε), καθα-
gans omnes escas? Dicebat autē ‖quod ex homi ‖ quoniam quæ de homine exeunt,
20 ρίζον πάντα τὰ βρώματα; ἔλεγε δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώ- illa communicant
ne egressum, illud communicat hominem.
που ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
‡ Intus enim, de corde hominum § cogitationes ‡ Ab § malæ cogitationes procedunt:
21 ἔσωθεν γὰ, ἐκ τῆ καρδίας τῶ ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ
malæ egrediuntur, adulteria, fornicationes, *cædes, Furta, * homicidia,
22 κακοὶ ἐκπορεύον), μοιχείαι, πορνείαι, φόνοι, κλοπαὶ,
auaritiæ, ‖ malitiæ, dolus, ‡ lasciuia, oculus malus, ‖ nequitiæ,
πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, ‡ impudicitiæ,
blasphemia, superbia, § amentia. Omnia hæc § stultitiæ.
23 βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη. πάντα ταῦτα τὰ
mala abintus *egrediuntur, & communicant hominem. * procedunt,
πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύε), καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
Et indè surgens, abiit in ‖ confinia Tyri & ‖ fines
24 καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς, ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου καὶ
Sidonis: & ingressus in domum, neminem voluit scire,
Σιδῶνος· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι,
& non potuit latere. ‡ Audiens enim mulier de eo, ‡ Mulier enim statim vt audiuit
καὶ οὐκ ἠδυνάσθη λαθεῖν. ἀκούσασα γὰ γυνὴ περὶ αὐτῦ,
25 cuius § habebat filiola spiritum immundum, *intrans procu- § filia * intrauit, &
ἧς εἶχε τὸ θυγάτριον πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέ-
dit ad pedes eius. Erat ‖ autem mulier ‡ Græca, ‖ enim ‡ gentilis,
26 πεσε πρὸς τοὺ πόδας αὐτῆ. ἡ δὲ ἦν γυνὴ ἑλληνὶς,
Syrophœnissa genere. Et rogabat eum vt dæmonium
Συροφοινίκισσα τῶ γένει. καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον
eiiceret de filia eius. § At Iesus ait ei: § Qui dixit illis
27 ἐκβάλλῃ ἐκ τῆ θυγατρὸς αὐτῆς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῆ,
Sine prius saturari filios: non enim *pulchrum est * bonum
ἄφες πρῶτον † χορτασθῆναι τὰ τέκνα· οὐ γὰρ καλόν ἐστι λαβεῖν
sumere panem filiorum, & mittere ‖ catellis. ‖ canibus. At
τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.
Illa verò respondit, & dicit illi: Vtique Domine: ‡ etenim ca- ‡ nam &
28 ἡ δὲ ἀπεκρίθη, καὶ λέγει αὐτῶ, ναὶ κύριε· καὶ γὰ τὰ κυνάρια
telli sub mensa comedunt de micis puerorum.
ὑποκάτω τῆ τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων.
Et ait illi: Propter hunc sermonem, vade: exiit
29 καὶ εἶπεν αὐτῆ, διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὕπαγε· ἐξελήλυθε τὸ
dæmonium à filia tua. Et § abiens in § cùm abiisset
30 δαιμόνιον ἐκ τῆ θυγατρός σου. καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν
domum suam, inuenit *dæmonium egressum, & filiam * puellam iacentē
οἶκον αὐτῆς, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς, καὶ τὴ θυγατέρα supra lectum, & dæmonium exiisse

conciɛtiam super lectum. Et iterum exiens de

βεζηνιφθλιω ὅπι τ χλινης. καὶ παλιν ἐξελθὼν ἀπ τ̃ 35

‖ venit per Sidonē finibus Tyri ‖ & Sidonis, venit ad mare Gali-

ὁρίων τύρου ϗ σιδῶν, ἦλθε πρὸς τὴν θάλασσαν τ γαλι-

℣ inter medios fines ℣ adducunt lxx, per medium finium Decapoleos. Et ‖ ferunt

λαίας, ἀνὰ μέσον τ̃ ὁρίων δεκαπολεως. καὶ φέρουσιν 32

ℓ & mutum, & deprecabantur ei surdum ℓ agreloquentem, & inuocant eum vt imponat

αὐτῷ κωφὸν μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ

‖ apprehendens illi manum. Et ‖ assumens eum de turba

αὐτῷ τ̃ χεῖρα. ϗ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τ̃ ὄχλου 33

℘ seorsum, misit ℘ priuatim, iecit digitos suos in auriculas eius: &

κατ ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτ̃ εἰς τὰ ὦτα αὐτ̃, καὶ

expuens, tetigit linguam eius: Et suspiciens in

πτύσας, ἥψατο τ γλώσσης αὐτ̃· καὶ ἀναβλέψας εἰς τ̃ 34

exlum, ingemuit, & ait illi: Ephphatha, quod est, Ad-

διανοίγω οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ, ἐφφαθά, ὅ ἐστι, † διά-

aperire.

νοίχθητι. Et statim adaperta sunt eius aures:

καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτ̃ αἱ ἀκοαὶ, 35

& soluta est vinculum linguæ eius: & loquebatur recte.

ϗ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τ γλώσσης αὐτ̃, ϗ ἐλάλει ὀρθῶς.

‖ ne cui Et præcepit illis ‖ vt nemini dicerent. Quanto autem ille

καὶ διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν. ὅσον δὲ αὐτὸς 36

‖ tanto ℘ plus eis præcipiebat, ‖ magis ℘ amplius ℘ prædicabant.

αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον.

‖ eo amplius admirabantur, * Bene ‖ fecit Et ‖ supramodum percellebantur, dicentes: * Pulchrè omnia fe-

ϗ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες, καλῶς πάντα πε- 37

cit: & surdos ‖ facit audire, & muros loqui.

ποίηκε ϗ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, ϗ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

CAP. VIII. ℵ.

℘ iterum cùm turba multa esset, nec haberent quod manducarent, conuocatis discipulis, ait illis: Misereor

In illis diebus ℘ omnino multa turba existente, & non

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παμπόλλου ὄχλου ὄντος, ϗ μὴ 1

habentibus quid comederent. aduocans Iesus discipulos

ἐχόντων τι φάγωσι, προσκαλεσάμενος ὁ ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς

suos, dicit illis: Visceribus commoueor super turbam: quia

αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς, σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τ̃ ὄχλον, ὅτι 2

℘ ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod ‖ dimisero ‖ deficient ℘ iam dies tres manent apud me, & non habent quid manducẽt,

ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, ϗ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι.

Et si * absoluam eos ieiunos in domum suam, ‖ exol-

καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθή- 3

℘ ex eis ‖ ἥκω uentur in via: quidã enim ℘ eorum de longè venerunt.

σονται ἐν τ̃ ὁδῷ· τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν † ἥκασι.

Et responderunt ei discipuli sui: Vnde illos

καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτ̃, πόθεν τούτους 4

poterit quis hìc saturare panibus in solitudine?

δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ ἐρημίας;

Et interrogauit eos: Quot habetis panes? § *Illi verò dixerũt:* Septé. § Qui

5 καὶ ἐπηρώτα αὐτούς, πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά.

Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens

6 καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν

septem panes, gratias agens, fregit: & dabat discí-

τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μα-

pulis suis, vt apponerent: & apposuerunt turbæ.

θηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσι· καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ.

Et habebant piscículos paucos: & * *benedicens*, ait *apponi* * *ipsos benedixit*, & *iussit apponi*. Et

7 καὶ ἰχθύδια ὀλίγα, καὶ εὐλογήσας, εἶπε παραθεῖναι manducauerunt

& ipsi. *Comederunt autem*, & saturati sunt: & ‖ *fustulerunt* ‖ *quod superauerat de fragmentis*

8 καὶ αὐτά. ἔφαγον δὲ, καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν περισ-

abundantia fragmentorum septem sportas. Erant autem ° *com-* ° qui manducauerant

9 σεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν δὲ οἱ φα-

edentes quasi quatuor millia: & § *absoluit* eos. § dimisit

γόντες ὡς τετρακισχίλιοι· καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς.

Et statim ascendens ‖ *in nauigium* cum discipulis suis, ‖ nauim

10 καὶ εὐθὺς ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,

venit in partes Dalmanutha. Et exierunt Pha-

11 ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά. καὶ ἐξῆλθον οἱ Φα-

risæi, & cœperunt conquirere ℘ eo, quærentes ab illo ℘ cum

ρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ

signum de cœlo, tentantes eum. Et ingemiscens

12 σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. καὶ ἀνασενάξας

spiritu suo, ait: Quid generatio ista signum quærit?

τῷ πνεύματι αὐτοῦ, λέγει, τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ;

Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum.

ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.

Et dimittens eos, § *ascendens rursum in nauigium*, *abiit* *in* § ascendit iterum

13 καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἐμβὰς πάλιν εἰς τὸ πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς nauim, & abiit

vlterius. Et obliti sunt sumere panes: & * ℘ *non vnũ* * nisi trans fretum.

14 τὸ πέραν. καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους· καὶ εἰ μὴ ἕνα

panem non habebãt ‖ *cum se in nauigio*. Et præcipiebat ‖ secum in naui.

15 ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. καὶ διεστέλλετο

eis, dicens: Videte, ℘ *aspicite* à fermento Phariſæorum, ℘ & cauete

αὐτοῖς, λέγων, ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων,

& fermento Herodis. Et § *ratiocinabantur ad inuicem*, § cogitabant ad

16 καὶ τῆς ζύμης Ἡρῴδου. καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, alterutrum,

dicentes: Quia panes non habemus. * Et *cognoscens* Iesus, * Quo cognito

17 λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς,

ait illis: Quid cogitatis, quia panes non habetis?

λέγει αὐτοῖς, τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε;

Nondũ cognoscitis, nec intelligitis? adhuc ‖ *callosum* habetis ‖ excæcatum

18 οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν

cor vestrum? Oculos habentes non ℘ *aspicitis*, & aures ℘ videtis,

καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα

§ Nec habentes non auditis? § Et non recordamini, Quando quinque
ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε, ὅτε τοὺς πέντε 19
* quinq; millia, & panes fregi in * quinquies mille, quot cophinos
ἄρτους ἔκλασα εἰς πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους
fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim.
κλασμάτων πλήρεις ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα.
‖ & ♀ panes § quatuor millia, * sportas ‖ Et dicunt ei: Quãdo autem septem ♀ in § quater mille, quot * sportas
ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρί- 20
vum complementa fragmentorum tulistis? ‖ Illi verò dixerunt: Septem.
δων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά.
♀ nondum Et dicebat eis: Quomodo ♀ non intelligitis?
καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, πῶς οὐ συνίετε; 21
§ veniunt * adducunt Et § venit in Bethsaidam: & * ferunt ei cæcum, &
καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν, καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ 22
♀ inuocabant eum vt illum tangeret. Et § assumens
παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. καὶ ἐπιλαβόμενος 23
manum cæci, eduxit eum extra vicum: & ex-
τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης· καὶ πτύ-
* impositis manibus suis, puens in oculos eius, * imponens manus ei, interrogauit
σας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα
‖ aspiciens, eum si quid videret. Et ‖ suspiciens, ait: Video
αὐτὸν εἴ τι βλέπει. καὶ ἀναβλέψας ἔλεγε, βλέπω τοὺς 24
homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum
ἀνθρώπους ὡς δένδρα περιπατοῦντας. εἶτα πάλιν 25
♀ cœpit impositi manus super oculos eius, & ♀ fecit
ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν
§ ita vt clarè videret omnia. ipsum videre: & restitutus est, § & aspexit perlucidè
αὐτὸν ἀναβλέψαι· καὶ ἀποκατεστάθη, καὶ ἐνέβλεψε τηλαυγῶς
omnes. Et misit illum in domum suam, dicens:
ἅπαντας. καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων, 26
* Vade in domum tuam: & si in vicũ introieris, nemini dixeris. * Neque in vicum ingrediaris, neque dixeris cuipiã in vico.
μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ.
‖ castella Et egressus est Iesus & discipuli eius in ‖ vicos
καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας 27
Cæsaream Philippi: & in via interrogabat discipu-
Καισαρείας τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθη-
los suos, dicens eis: Quem me dicunt homines esse?
τὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι;
♀ Qui § illi, dicentes: alij Illi verò respondentes §: Ioannem Baptistam, & alij E-
οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν· καὶ ἄλλοι ἠ- 28
* quasi vnum de Prophetis. Tunc liam, alij verò * vnum Prophetarum. Et ipse dicit
λίαν, ἄλλοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς ἐπηρώτα 29
illis: Vos verò quem me dicitis esse? Respondens autem Petrus,
αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος,
‖ ne cui ait ei: Tu es Christus. Et comminatus est eis ‖ vt
λέγει αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ Χριστός. καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα 30
μηδενὶ

nemini dicerent de eo. Et cœpit docere eos,
31 μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ. καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς,
quoniã oportet filium hominis multa pati, & repro-
ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμα-
bari à senioribus, &*summis Sacerdotibus,& Scri- * à
σθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμμα-
bis, & occidi, & post tres dies resurgere.
τέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι.
Et ‖libertate verbum loquebatur. Et *assumens eum ‖ palàm
32 καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ρ apprehendens
Petrus, cœpit increpare eum. "Ille vero conuersus, & " Qui
33 ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ
videns discipulos suos, *increpauit Petrum, dicens: * comminatus est
ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ Πέτρῳ, λέγων, Petro,
Vade ‖post me satana,quoniã non sapis quæ Dei ρ, sed ‖ retro
ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ ρ sunt
quæ ρ hominum. Et *conuocans turbam * conuocata turba
34 τὰ τῶν ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον
cum discipulis suis, dixit eis: ‖ Quicunque vult post me ‖ Si quis vult me
σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, ὅστις θέλει ὀπίσω μου sequi,deneget
sequi, abneget semetipsum,& tollat crucem suam,
ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ,
& sequatur me. Qui enim voluerit animam suam
35 καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ρ seruare, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam ρ saluam facere,
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
'causa mei & Euangelij, hic seruabit eam. ' propter me & euangelium, saluam faciet
ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν.
Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum,
36 τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον,
& *multetur animam suamè Aut quid dabit homo * detrimentum
37 καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος faciat animæ suæ
‖ compensationem animæ suæ Qui enim *erubuerit ‖ commutationis
38 ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ὃς γὰρ ἂν † ἐπαισχυνθῇ pro anima sua
me, & meos sermones in generationeista adultera & ρ me cõfusus fuerit,& verba mea
με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἐπαισχύνομαι
peccatrice, & filius hominis *erubescet eum, cùm * confundetur
ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν, ὅταν
venerit in gloria Patris sui cum angelis sanctis.
ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

CAP. IX. θ'.

Et dicebat illis: Amen dico vobis, quia sunt quidam ‖ de hic stantibus,
1 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε
stantium, qui non gustabunt mortem, donec videant
ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν

† virtute. regnum Dei venientem in †potestate.
βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

* assumpsit Et post dies sex *assumit Iesus Petrum, & 2
καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ
Iacobum, & Ioannem, & ducit illos in montem excelsum
τὸν ἰάκωβον, καὶ τὸν ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν
* seorsum *primùm solos: & transfiguratus est coram ipsis.
κατ' ἰδίαν μόνους· καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν.

‖ splendentis, † nimis Et vestimenta eius facta sunt ‖candentia, candida †valdè velut
καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς 3
* candida facere. nix: qualia fullo super terram non potest *dealbare.
χιών, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι.

* cum ὁπτομαι Et apparuit illis Elias cum Moyse: & erant colloquentes* 4
καὶ ὤφθη αὐτοῖς ἠλίας σὺν μωσεῖ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες
Iesu. Et respondens Petrus, ait Iesu: Rabbi, 5
τῷ ἰησοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος λέγει τῷ ἰησοῦ, ῥαββεί,
‖ bonum † tria tabernacula ‖ pulchrum est nos hic esse: & faciamus † umbracula tria, tibi
καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ
vnum, & Moſi vnum, & Eliæ vnum.
μίαν, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ ἠλίᾳ μίαν.

* timore Non enim sciebat quid diceret: erant enim* exterriti. 6
οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσῃ· ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι.
Et facta est nubes obumbrans eos. & venit vox 7
καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς. καὶ ἦλθε φωνὴ
* charissimus, de nube, dicens: Hic est filius meus *dilectus: illum
ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ
audite. Et statim circumspicientes, amplius neminem
ἀκούετε. καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα 8
‖ nisi † secum viderũt, ‖ si non Iesum tantùm †cum se. * Descendentibus
εἶδον, εἰ μὴ τὸν ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν. καταβαινόντων 9
* præcepit illis ne cuiquam quæ vidissent, narrarent, nisi autem illis de monte, *cauit illis vt nemini narra-
δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ διηγή-
rent quæ viderant, ſi non cùm filius hominis ex mortuis resurrexerit.
σωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.
‖ Fecit: Cùm à mortuis resurrexerit. Et verbum continuerunt apud se, conquirentes, quid ‖ esset, 10
καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ
ex mortuis resurgere? Et interrogabant eum, dicentes: 11
ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι; καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες,
† Quid ergo * Pharisæi & † Quod dicunt* Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm?
ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;
* Qui ‖ cum venerit primùm, *Ille verò respondens, ait illis Elias ‖quidem veniens primùm 12
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, ἠλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον,
restituet omnia, & quomodo scriptum est in filium homi-
ἀποκαθιστᾷ πάντα, καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
Sed dico nis, vt multa patiatur, & †nihili fiat. 13
† contemnatur. ἐξουδενέω. που, ἵνα πολλὰ πάθῃ, καὶ ἐξουδενωθῇ. ἀλλὰ λέγω
ὑμῖν,

vobis, quia & Elias venit, & fecerunt illi quæcunque voluerunt,
ὑμῖν, ὅτι καὶ Ἠλίας ἐλήλυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν,
sicut scriptum est de eo. Et veniens ad discipu-
14 καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν. καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθη- *suos,
los, vidit turbam magnam circa eos, & Scribas, conqui-
τὰς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτοὺς, καὶ γραμματεῖς, συζη- *rentes illis. Et confestim omnis ‖turba videns eum *cum
15 τοῦντας αὐτοῖς· καὶ εὐθὺς πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν, ‖populus
expauit: & accurrentes salutabant eum. Plesum, stupefa-
ctus est, & expaue-
† ἐξεθαμβήθη, καὶ προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν. runt:
Et interrogauit *scribas: Quid conquiritis *apud vosmetipsos? ἐκθαμβέω
16 καὶ ἐπηρώτησε τοὺς γραμματεῖς, τί συζητεῖτε πρὸς ἑαυτούς; *eos: *inter vos?
Et respondens vnus de turba, dixit: Magister, attuli
17 καὶ ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπε, διδάσκαλε, ἤνεγκα
filium meum ad te habentem spiritum ‖sine locutione: Et vbicunq; ‖mutum: Qui
18 τὸν υἱόν μου πρός σε ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον· καὶ ὅπου αὐ-
eum apprehenderit, ‖lacerat illum, & spumat, & stridet ρillidit
αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτὸν, καὶ ἀφίζει, καὶ τρίζει τοὺς *dentes suos, & arescit: & dixi discipulis tuis vt *dentibus,
ὀδόντας αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται· καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα
illum eiicerent, & non *valuerunt. Ille autem respondens ‖ei, *potuerunt. Qui
19 αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, ‖eis,
dixit: O generatio incredula, ρquousque apud vos ero? *quo- ρquamdiu
usque tolerabo vos? ferte ipsum ad me. quamdiu vos
πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός με. patiar? afferte illū
Et attulerunt eum ad ipsum. Et *videns eum, statim *cùm vidisset
20 καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εὐθέως τὸ
spiritus ‖conuulsit illum: & ρcadens in terram, volutabatur ‖ conturbauit
πνεῦμα †ἐσπάραξεν αὐτὸν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο ρ elisus
spumans. Et interrogauit patrem eius, quantum tem- σπαράσσω
21 ἀφρίζων. καὶ ἐπηρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ, πόσος χρό-
poris est, *vt hoc faciunt? Ille vero ait: Ab infantia. *ex quo ei hoc
νος ἐστὶν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπε, παιδιόθεν. accidit? At
Et frequenter eum & in ignem iecit, & in aquam, *vt *misit
22 καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλε, καὶ εἰς τὸ ὕδωρ, ἵνα
perderet eum: sed si quid potes, ‖succurre nobis visceribus ‖adiuua nos, mi-
ἀπολέσῃ αὐτόν· ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγ- sertus nostri.
commotus super nos. At Iesus ait illi: Illud, si tu potes pathem
23 χνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, τὸ, εἰ δύνασαι credere, omnia possibilia credenti. Et continuò *sunt
24 πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. καὶ εὐθέως
exclamans pater pueri, cum lachrymis aiebat: Credo Do- *adiuua incredu-
κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε, πιστεύω κύ- litatem meam. Et
mine: *succurre meæ incredulitati. Videns autem Iesus quod con- cùm vidisset Iesus
25 ριε· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπι- concurrentem turbam, commi-
natus est spiritui immundo.

currentes turba, increpauit spiritum immundum,
σωρηδὸν ἐπέχῃ ὁ ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ,

‖Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab
dicens illi: ‖Spiritus sine locutione & surde, ego tibi im-
λέγων αὐτῷ, τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφόν, ἐγὼ σοι ἐπι-

pero, exi ex eo, & ne amplius introeas in eum.
τάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν.

‖ab eo:
Et exclamans, & multùm discerpens eum, exiit‖: & factus est
καὶ κράξαν καὶ πολλὰ σπαράξαν αὐτόν, ἐξῆλθε. καὶ ἐγένετο 26

‖ita vt multi dicerent:
sicut mortuus, ‖vt multos dicere: Quia mortuus est.
ὡσεὶ νεκρός, ὥστε πολλοὺς λέγειν, ὅτι ἀπέθανεν.

*autem tenens ‖leuauit
At Iesus *prehendens manum eius, ‖excitauit eum, & surrexit.
ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἤγειρεν αὐτὸν· καὶ ἀνέστη. 27

¶cùm introisset ‘ secreto
Et ¶introeuntem eum in domum, discipuli eius‘ interrogabant
καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων 28

* Quare
eum *privatim: *Quia nos non potuimus eicere eum?
αὐτὸν κατ' ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;

Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire,
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, 29

‖ nisi ¶profecti,
‖ non in oratione & ieiunio. Et indè ¶exeuntes,
εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες 30

*nec volebat quẽquam scire,
prætergredichantur per Galilæam: ‘& non voluit vt quis sciret.
παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῷ.

*autem
Docebat *enim discipulos suos, & dicebat illis: Quoniam
ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ 31

filius hominis tradetur in manus hominum, & occi-
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτε-

dent eum: & occisus tertia die resurget.
νοῦσιν αὐτόν· καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

¶ At illi
¶ Illi vero ignorabant verbum, & timebant eum interrogare.
οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. 32

’venerunt
Et ’venit ad Capharnaum, *& in domo factus, interrogabat
*Qui cùm domi esset.
καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναούμ. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώτα 33

‖ tractabatis? At illi
eos: Quid in via ‖ad vosipsos ratiocinabamini?
αὐτούς, τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε;

¶ siquidem in via inter se disputauerant,
Illi autem tacebant: ¶ ad inuicem enim ratiocinati erant in
οἱ δὲ ἐσιώπων· πρὸς ἀλλήλους γὰρ † διελέχθησαν ἐν τῇ 34

διαλογίζομαι
via, quis ’maior*.
Et ‖sedens vocauit duodecim,
ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ καθίσας ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, 35

? eorum
*esset.
‖ residens
& ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium nouissimus,
καὶ λέγει αὐτοῖς, εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος,

& omnium minister.
Et accipiens puerum, statuit eum
καὶ πάντων διάκονος. καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ 36

¶ quem cùm complexus esset,
in medio eorum: ¶ vbi cum complexus eum, ait illis:
ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτό, εἶπεν αὐτοῖς,

‘ex *pueris receperit
Quisquis vnum‘ huiusmodi *puerulorum excepterit in nomine meo,
ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ὅτι τῷ ὀνόματί μου, 37

ἐμὲ

me *excipit: & quicunque me ‖ *exceperis, non me ρexcipit, sed ‖ * recipit
ἐμὲ δέχῃ) · καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξῃ), οὐκ ἐμὲ δέχῃ), ἀλλὰ ‖ susceperis
ρ suscipit,
*legantem me. Respondit vero illi Ioannes, * eum qui misit
38 τὸν ἀποστείλαντά με. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης,
dicens: Magister, vidimus quendam *nomine tuo eicientem * in
λέγων, διδάσκαλε, εἴδομέν τινα τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα
dæmonia, qui non sequitur nos: & prohibuimus eum, quia
δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι
non sequitur nos. At Iesus ‖ ait: ρNe prohibeste ‖ autem
39 οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε, μὴ κωλύετε ρ Nolite prohibere
eum. Nemo enim est qui faciat *efficaciam in nomine * virtutem
αὐτόν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί
meo, & possit citò *maledicere mihi. * malè loqui de
μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με. me.
Qui enim non est aduersus vos, pro vobis est.
40 ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν.
‖ Qui enim potauerit vos poculum aquæ in nomine meo, ‖ Quisquis enim
41 ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν τῷ ὀνόματί μου, potum dederit vobis calicem
quia Christi estis: Amen dico vobis, non ρperdideri mercedem ρ perdet
ὅτι χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν
suam. Et quisquis scandalizauerit vnum * pusillorum credentium * ex his pusillis
42 αὐτοῦ. Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων credentibus
in me, *pulchrum est ei magis si ‖ circumponeretur lapis molarie * bonum
εἰς ἐμὲ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον, εἰ περίκειται) λίθος μυλικὸς ‖ circundaretur
circa collum eius, & iaceretur in mare. mola asinaria collo eius, & in mare mitteretur.
περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ βέβληται) εἰς τὴν θάλασσαν.
Et si scandalizauerit te manus tua, abscinde illam: ρpulchrum ρ bonum
43 καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλόν
tibi est *mancum in vitam introire, quàm duas manus * debilem
σοί ἐστι κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας
habentem abire in gehennam in ignem inextinguibilem:
ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον·
Vbi vermis eorum non *finitur, & ignis non extinguitur. * moritur.
44 ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται).
Et si pes tuus scandalizat te, amputa illum: ‖ pulchrum ‖ bonum,
45 καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλόν
est tibi introire in vitam ρclaudũ, quàm duos pedes habentem ρ xternam
ἐστί σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα
*iaci in gehennam, *in ignem inextinguibilem: * mitti
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον·
* ignis inextinguibilis,
Vbi vermis eorum non ‖ finitur, & ignis non extinguitur. ‖ moritur,
46 ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται).
ρEt si oculus tuus scandalizat te, eiice eum: *pulchrum ρ Quòd
47 καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν ‘ bonum
tibi est *vnoculum introire in regnum Dei, quàm * luscum
σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ

‖ mitti

duos oculos habentem ‖ iaci in gehennam ignis:
δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός·

ℙ moritur,

Vbi vermis eorum non ℙfinitur, & ignis non extinguitur.
ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. 48

Omnis enim igne salietur: & omnis victima sale sa-
πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλι- 49

* Bonum est * quòd ‖ fuerit.

lietur. *Pulchrum sal: * si vero sal insulsum ‖ fuerit,
θήσεται. καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, 50
in quo illud condietis? Habete in vobis sal, & pacem habete
ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε

ℙ inter vos.

in ℙ inuicem.
ἐν ἀλλήλοις.

CAP. X. 1.

* vltra Iordanem:

Et indè exurgens venit in fines Iudææ, *per
Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας, διὰ τοῦ 1
vlteriora Iordanis: & conuenerunt iterum turbæ ad
πέραν τοῦ Ἰορδάνου· καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς
eum: & sicut consueuerat, iterum docebat illos.
αὐτόν, καὶ ὡς εἰώθει, πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς.

Et accedentes Pharisæi interrogabant eum: Si licet
Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι ἐπηρώτων αὐτόν, εἰ ἔξεστιν 2

* dimittere

viro vxorem *absoluere? tentantes eum.
ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι; πειράζοντες αὐτόν.

‖ At

‖ Ille autem respondens, dixit eis: Quid vobis præcepit Moyses?
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσῆς; 3

ℙ Qui * repudij

ℙ Illi vero dixerunt: Moyses permisit libellum *abscessionis scribere,
οἱ δὲ εἶπον, Μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου γράψαι, 4

& * dimittere Quibus

& *absoluere. Et respondens Iesus, ait eis: Ad
καὶ ἀπολῦσαι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πρὸς 5
duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud.
τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην.

‖ creaturæ.

Ab autè initio ‖ creationis, masculum & fœminam fecit eos
Ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· 6
Deus. Et dixit:
θεός· καὶ εἶπεν,

ℙ Propter hoc

ℙ Causa huius relinquet homo
ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος

* adhærebit

patrem suum & matrem, &
τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ 7
* agglutinabitur
ad vxorem suam: Et erunt duo in * carnem
προσκολλήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα 8

* carnem vnam. ‖ iam

vnam. Itaque ‖ nō amplius sunt duo, sed vna caro.
μίαν· ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ.

Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.
ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. 9

Et in domo iterum discipuli eius de eodem interroga-
Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρω-

τησαν

uerunt eum. Et ait illis: Quicunque ℣ *absoluerit* vxorem
11 τησαν αὐτον. καὶ λέγει αὐτοῖς, ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα
suam, & duxerit aliam, *adulteras in eam.
αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν.
Et si vxor *absoluerit* virum suum, & nupserit alij,
12 καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ,
mœchatur. Et offerebant illi ‖ *puerulos*, vt tangeret
13 μοιχᾶται. καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψηται
illos. *Verùm* discipuli ℣ *increpabant offerentes.*
αὐτῶν· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν.
Videns vero Iesus, *indignatus est*, & ait illis: Sinite
14 ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς, † ἠγανάκτησε, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἄφετε
puerulos venire ad me, & ne prohibueritis eos. *nam*
τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ
talium‖ est regnum Dei.
τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
Amen dico vobis, quisquis non receperit regnum Dei
15 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ℣ βασιλείαν ℣ θεοῦ
velut ℣ *puerulus*, non intrabit in illud. Et *vlnis com*
16 ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καὶ ἐναγκαλισά-
plexus eos, imponens manus super illos, benedicebat eos.
μενος αὐτὰ, † τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ, * εὐλόγ‖ αὐτά.
Et *egrediente* eo in viam, ‖ *adcurrens quidam*, & *
17 καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν, προσδραμών τις, καὶ † γονυπε-
genupetens eum, rogabat eum, ℣ Magister bone,
τήσας αὐτὸν, ἐπηρώτα αὐτὸν, διδάσκαλε ἀγαθὲ,
quid faciam vt vitam æternam *hæreditem?
τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;
At Iesus *dixit* ei: Quid me dicis bonum? Nemo bo-
18 ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγα-
nus, ‖ *si non* vnus, Deus. Præcepta nosti, Ne adulte-
19 θὸς, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύ-
res, ne occidas, ne fureris, ne ℣ *falso testeris*, ne *da-
σῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, μὴ ἀπο-
mnã dederis: honora patrem tuum & matrem.
στερήσῃς * τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.
*Ille *autẽ* respondens, ait illi: Magister, hæc omnia *Et
20 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, διδάσκαλε, ταῦτα πάντα
obseruaui à iuuentute mea. *At* Iesus‖ intuitus ‖ autem
21 ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. ὁ δὲ ἰησοῦς ἐμβλέψας
eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest:
αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτὸν, ☩ εἶπεν αὐτῷ, ἓν σοι ὑστερεῖ· ὕπα-
de, quæcũque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesau-
γε, ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, ☩ ἕξεις θησαυ-
rum in cælo: & veni sequere me *tollens crucem.*
ρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι † ἆρας ✝ σαυτόν. ἆρον

℣ dimiserit

*adulterium commíttit super

*dimiserit

‖ paruulos

℣ autem commínabantur offerentibus. Quos cùm

videret

indignè tulit,

* paruulos

‖ enim

℣ paruulus,

*complexans eos, &

† τίθημι

* cùm egressus esset

‖ procurrens quídam genuflexo ante

℣ dicens:

*percipiam?

*autem

‖ nisi

℣ falsum testimonium dixeris.

*fraudem feceris:

*Et

‖ autem

ille vero mœstus in verbo, abiit contristatus: erat
ὁ δὲ συγκάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ
enim habens facultates multas. Et circumspiciens
ἔχων κτήματα πολλά. καὶ περιβλεψάμενος ὁ
Iesus, ait discipulis suis: Quàm difficilè
Ἰησοῦς, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται.
Ai discipuli expauerunt in verbis eius. At
οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ
Iesus rursus respondens, ait illis: Nati quomodo difficile
Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον
per foramen acus transire, quàm diuitem in
διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν
regnum Dei intrare. Illi vero abundantiùs percellebantur
βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο,
dicentes ad semetipsos: Et quis potest saluari? Intuens
λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας
autem illos Iesus, ait, Apud homines impossibile est, sed
δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγει, παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ'
non apud Deum. Omnia enim possibilia sunt apud Deum.
οὐ παρὰ τῷ θεῷ. πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστι παρὰ τῷ θεῷ.
Cœpit autem Petrus dicere ei: Ecce, nos dimisimus
Ἤρξατο δὲ ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν
omnia, & secuti sumus te. Et respondens Iesus,
πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς,
ait: Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios,
εἶπεν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα,
aut agros, propter me & propter Euangelium:
ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου
Si non accipiet centuplicia nunc in tempore hoc,
ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ,
domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios,
οἰκίας, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας, καὶ τέκνα,
& agros, cum persecutionibus, & in
καὶ ἀγροὺς, μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ
vitam æternam. Multi autem erunt primi nouissimi, &
ζωὴν αἰώνιον. πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ
nouissimi primi.
ἔσχατοι πρῶτοι.

πᾶσαν

Erant autẽ in via ascendentes in Hierosolymam, & * erat * præcedebãt
32 ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν illos
præcedens eos Iesus, & ‖ mirabantur: & sequentes ‖ stupebant *
προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες
ꝑ expauescebant. Et assumens iterum duodecim cœpit eis ꝑ timebant,
ἐφοβοῦντο. καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς
dicere ' futura ipsi euenire. Quia ecce ascen- ' quæ essent ei
33 λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν. ὅτι ἰδοὺ ἀναβαί- euentura.
dimus in Hierosolymam: & filius hominis tradetur
νομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσε-
principibus Sacerdotũ, & Scribis, * & damnabunt eum * & Senioribus
ται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν
morte, & tradent eum gentibus, Et illu-
34 θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ † ἐμπαί- ἐμπαίζω
dent ei, & flagellabunt eum, & ‖ insputnent ei, & ‖ conspuent eum
ξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ & interficient eum
occident eum, & tertia die resurget.
ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσε-
Et accedunt ad eum Iacobus & Ioannes filij Zebe-
35 ται. Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, οἱ υἱοὶ Ζεβε-
dæi, dicentes: Magister, volumus vt quodcunq; petierimus
δαίου, λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν,
facias nobis. ꝑ Ille vero dixit eis: Quid vultis ' facere ' Ut
36 ποιήσῃς ἡμῖν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, τί θέλετε ποιῆσαί vt faciam
me vobis? * Illi autem dixerunt ei: Da nobis vt vnus ‖ ex dextris * Et
37 με ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν ‖ ad dexteram
tuis, & vnus ex sinistris tuis sedeamus in gloria tua. tuam, & alius ad
σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. sinistram tuam.
At Iesus ꝑ ait eis: Nescitis quid petatis: potestis ꝑ autem
38 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε
bibere ' poculum quod ego bibo, * & baptismo quo ego bapti- ' calicem quem
πεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτί- * aut
zor, baptizari? ‖ Illi autem dixerunt ei: Possumus. ‖ At
39 ζομαι, βαπτισθῆναι; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, δυνάμεθα.
At Iesus ꝑ ait eis: Quidem calicem quem ego bibo, bibetis, ꝑ autem
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, πίεσθε,
& baptismo quo ego baptizor, baptizabimini:
καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε·
At sedere ' ex dextris meis, & ex ' sinistris meis, non ' autem ad dexte-
40 τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου, καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ram meam, vel
ad sinistram
ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. * vobis
41 ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. καὶ ἀκούσαντες
decem, cœperunt indignari de Iacobo & Ioanne.
οἱ δέκα, ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου.
At Iesus ‖ advocans eos, ait illis: Scitis ‖ autem
42 ὁ δὲ Ἰησοῦς ‖ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει αὐτοῖς, οἴδατε

℣ hi qui videntur
* eis, & principes
*potestatem habent
‖ est
℣ maior
' in vobis
* esse,
‖ Nam &
℣ vt ministraretur ei,
' vt ministraret,
& daret
* redemptionem
‖ plurima multitudine
℣ Qui cùm audisset
' comminabantur illi
* At
‖ præcepit
℣ Animæquior esto, surge:
' Qui proiecto vestimento suo, exiliens
* eum.
‖ autem
℣ autem
' salvum fecit
* eum
‖ Hierosolyma

ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, ℣ existimantes principari gentibus dominantur eorum,
καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. & magni eorum * licentia vtuntur eorum.
οὐχ οὕτω δέ ἐστιν ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι 43
μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος· ℣ magnus in vobis, erit vester minister: Et quicunq; voluerit 44
καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ' vestrum fieri primus *, erit omnium seruus.
ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος.
‖ Etenim filius hominis non venit ℣ ministrari, sed ' mi- 45
καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακο- nistrare, & dare animam suam * solutionem pro multis.
νῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.
Et veniunt in Hiericho. & proficiscente eo de Hiericho, 46
καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχώ. καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχὼ, ‖ plurima multi- & discipulis eius, & ‖ turba copiosa, filius Timæi Barti-
καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου Βαρτι- tudine
μαῖος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. maeus caecus, sedebat iuxta viam mendicans.
καὶ ℣ Et audiens quia Iesus Nazarenus est, cœpit clamare 47
καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν
καὶ λέγειν, Υἱὲ Δαυὶδ Ἰησοῦ, ἐλέησόν με. ' obiurgabant & Et dicere: Fili Dauid Iesu, miserere mei.
καὶ ἐπετίμων 48
αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ· ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ eum multi vt taceret. * Ille autem multo magis clamabat: Fili
Δαυὶδ, ἐλέησόν με. Dauid, miserere mei. ‖ præcepit Et stans Iesus, ‖ iussit illum
καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτὸν 49
φωνηθῆναι. καὶ φωνοῦσι τὸν τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ, Θάρσει, ℣ Animæquior esto, surge: vocari. Et vocant caecum, dicentes ei: ℣ Confide,
ἔγειραι· φωνεῖ σε. ' Qui proiecto vestimento suo, exiliens excitare: vocat te.
ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, 50
ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν. * eum. resurgens venit ad * Iesum. Et respondens dicit
καὶ ἀποκριθεὶς λέγει
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί θέλεις ποιήσω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, ‖ autem ei Iesus: Quid vis faciam tibi? At caecus dixit ei:
Ῥαββουνί, ἵνα ἀναβλέψω. ℣ autem Rabboni, vt videam. At Iesus ℣ ait illi:
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ' salvum fecit Vade: fides tua * seruauit te: & confestim vidit: & se-
ὕπαγε· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε· καὶ ἠκο- * eum quebatur * Iesum in via.
λούθησε τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

CAP. XI. ιά'

‖ Hierosolyma
Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰς Βηθφαγὴ καὶ Et cùm appropinquarét ‖ ad Hierosolymam, ad Beth phage &
Βηθανίαν·

¶ Bethaniam ad montem Oliuarum, mittit duos * discipulos suos,

βηθανιαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,

¶ Bethaniæ * ex discipulis suis,

pulorum suorum, Et dixit illis: Abite in * vicum * castellum quod

2 καὶ λέγει αὐτοῖς, ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην

contra vos ‖, & statim introeuntes ¶ in eum, ‖ est, ¶ illuc,

τὴν κατέναντι ὑμῶν καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν,

inuenietis pullum ligatum, super quem nullus * hominum se-

* adhuc

εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκά-

dit: * soluentes illum, ‖ adducite. Et si quis vobis dixerit: * soluite ‖ &

3 θικε· λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ,

Quid facitis hoc? dicite: Quia ¶ Dominus eo opus habet: & con- ¶ Domino neces-

τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει· καὶ ἀ-

sarius est:

tinuò illum dimittet huc. * Abierunt autem & inuenerũt ¶ Et abeuntes,

4 στέως αὐτὸν ἀποστελεῖ ὧδε. ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον τὸ

pullum ligatum * ad ianuam foris in biuio: & sol- * ante

πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύ-

uunt eum. Et quidam ‖ illic stantium, dicebant illis: ‖ de illic stanti-

5 ουσιν αὐτόν. καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων, ἔλεγον αὐτοῖς,

bus,

Quid facitis, soluentes pullum? ¶ Illi vero dixerunt eis sicut ¶ Qui

6 τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς

præceperat * Iesus: & dimiserunt eis. Et duxerunt * illis

7 ἐνετείλατο ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. καὶ ἤγαγον τὸν

pullum ad Iesum: & * superiecerunt illi vestimenta sua, * imponunt

πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν·

& sedit super eum. Multi autem vestimenta sua

8 καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν

straurunt in viam: alij autem frondes cædebant ‖ ex ‖ de

ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν· ἄλλοι δὲ στιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν

arboribus, & sternebant in via. Et ¶ præeuntes ¶ qui præibant, &

9 δένδρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν. καὶ οἱ προάγοντες

& sequentes clamabant, dicentes: Hosanna, benedictus

καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, ὡσαννά· εὐλογημένος

* veniens in nomine Domini: Benedictum * veniens * qui venit

10 ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη * quod venit

regnum in nomine Domini, patris nostri Dauid: Hosanna

βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου, τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαβίδ· ὡσαννὰ

in ‖ altissimis. Et introiuit in Hierosolymam Iesus, ‖ excelsis.

11 ἐν τοῖς ὑψίστοις. καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς

in templum: & ¶ circumspiciens omnia, vesperè iam existente ¶ circumspectis

εἰς τὸ ἱερὸν· καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς omnibus, cùm

iam vesperæ esset

ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.

hora, exiit in Bethaniam cum duodecim.

Et ¶ postera die exeuntibus illis de Bethania, ¶ alia die cùm exi-

12 καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας, rentia

esurijt. * Et videns ficum à longe, habentem folia, * Cùmque vidisset

13 ἐπείνασε. καὶ ἰδὼν συκῆν μακρόθεν, ἔχουσαν φύλλα,

¶ cùm venisset

venit, si fortè inueniret quid in ea. Et ¶ *veniens* ad eam, nihil

ἦλθεν εἰ ἄρα ἁρήσει τι ἐν αὐτῇ. καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτῷ, οὐδὲν

℘ nisi

inuenit ℘ *si non* folia: non enim erat tempus ficorum.

εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων.

* Nam

Et respondens *Iesus*, dixit ei: * Nõ amplius ex te in

καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ, μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν 14

* quisquam

æternum * *nemo* fructum manducet. Et audiebant discipuli eius.

αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι. καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

¶ cùm introisset

Et veniunt in Hierosolymam: & ¶ *ingressus Iesus* in

καὶ ἔρχονται εἰς ἱερουσόλυμα· καὶ εἰσελθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ 15

templum, cœpit eiicere vendentes & ementes in

ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ

templo: & mensas nummulariorum, & cathedras

ἱερῷ· καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν, καὶ τὰς καθέδρας

vendentium columbas euertit.

τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς, κατέστρεψε.

Et non sinebat vt quisquã transferret vas per templum.

καὶ οὐκ † ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. 16

ἀφίημι

Et docebat, dicens eis: Nonne scriptum est, Quia domus mea

καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς, οὐ γέγραπται, ὅτι ὁ οἶκός μου, 17

domus orationis vocabitur omnibus gentibus? vos autem fe-

οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐποι-

℘ Quo audito

cistis eam speluncam latronum. ℘ Et *audierunt* Scri-

ήσατε αὐτὸν σπήλαιον ληστῶν. καὶ ἤκουσαν οἱ γραμ-

bæ, & principes Sacerdotum, & quærebant quomodo eum perde-

ματεῖς, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέ-

* quoniam vniuersa

rent: timebant enim eum, * *quia omnis* turba admirabatur

σουσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτὸν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο

super doctrina eius.

ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Et cùm vespera facta esset, egrediebatur

καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγίνετο, ἐξεπορεύετο

adambulantes, viderunt

ciuitate.

ἔξω τῆς πόλεως. καὶ πρωῒ παραπορευόμενοι, εἶδον τὴν

¶ cùm manè transirent,

Et ¶ *manè*

℘ aridam factam

ficum * *a radicibus* Et recordatus

συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν. καὶ † ἀναμνησθεὶς ὁ

Petrus, dicit ei: Rabbi, ecce ficus cui maledixisti, aruit.

πέτρος, λέγει αὐτῷ, ῥαββεί, ἴδε ἡ συκῆ ἣν * κατηράσω, ἐξήρανται.

* κατηράομαι

Et respondens Iesus, ait illis: Habete fidem Dei.

καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς, ἔχετε πίστιν θεοῦ.

Amen enim dico vobis, quia quicunq; dixerit monti huic: Tollere,

ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, ἄρθητι,

& mittere in mare:

καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ

* quodcunque dixerit,

suo, sed crediderit quia * *quæ dicit* fiat, fiet ei quod dixerit.

αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ.

℘ ea

Propter * *hoc* dico vobis: Omnia quæcunque orantes petitis,

διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε,

πιστεύετε

credite quia *accipitis, & ‖ erunt vobis. Et cùm ſta- * accipietis,
25 πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. καὶ ὅταν στή- ‖ euenient
bitis ρ orantes, dimittite ſi quid habetis aduerſus aliquem, vt & ρ ad orandum
κητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ
Pater veſter qui in cælis* , dimittat vobis *lapſus * eſt,
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα * peccata veſtra.
veſtros. ‖ Si verò vos non dimiſeritis, nec Pater veſter qui in ‖ Quòd
26 ὑμῶν. εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν
cælis ρ, dimittet *lapſus veſtros. ρ eſt,
τοῖς οὐρανοῖς, ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. * vobis peccata veſtra.
Et veniunt rurſus in Hieroſolymam. Et *in templo deam- * cùm ambularet
27 καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπα- in templo,
bulante ipſo, accedunt ad eum ſummi ſacerdotes, & Scri-
τοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ γραμ-
bæ, & ſeniores, Et dicunt ei: In qua
28 ματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἐν ποίᾳ
‖ auctoritate hæc facis? & quis tibi ρ auctoritatem hanc ‖ poteſtate
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ρ poteſtatem
dedit, vt iſta facias? At Ieſus* reſpondens, * autem
29 ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα ποιῇς; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς
ait illis: Interrogabo vos & ego vnum verbum, & reſpondete
εἶπεν αὐτοῖς· ἐπερωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ
mihi, & dicam vobis in qua * auctoritate hæc faciam. * poteſtate
μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.
Baptiſmus Ioannis de cælo erat, an ex hominibus?
30 τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων;
Reſpondete mihi. Et ‖ ratiocinabantur apud ſeipſos, dicen- ‖ At illi cogitabãt
31 ἀποκρίθητέ μοι. καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγον- ſecum,
tes: Si dixerimus, de cælo, dicet ρ, *Propter quid* ergo non credidiſtis ρ nobis? Quare
τες, ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε
ei? * Sed dicamus ex hominibus, * timebant populum. * Si dixerimus
32 αὐτῷ; ἀλλ' εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν· * timemus
Omnes enim habebant Ioannem, quia verè Propheta ‖ erat. ‖ eſſet.
ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν.
Et reſpondentes dicunt Ieſu: Nescimus. Et Ieſus
33 καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ Ἰησοῦ, οὐκ οἴδαμεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς
reſpondens, ait illis: Neque ego dico vobis in qua ρ auctori- ρ poteſtate
ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξου- tate hæc faciam.
σίᾳ ταῦτα ποιῶ.

CAP. XII. 16.

Et cœpit illis in parabolis *dicere: Vineam * loqui
12 1 Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, ἀμπελῶνα
*plantauit homo, & ‖ circumpoſuit ſepem, & fodit * paſtinauit
ἐφύτευσεν ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκε φραγμὸν, καὶ ὤρυξεν ‖ circundedit

lacum, & ædificauit turrim, & elocauit eam agri-
ὑπολήνιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωρ-
colis: & peregre profectus est. Et misit ad agricolas
γοῖς, καὶ ἀπεδήμησε. καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς
tempore seruum, vt ab agricolis acciperet de fructu
τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ
vinex. Illi autem sumentes eum ceciderunt: & dimi-
τοῦ ἀμπελῶνος· οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ ἀπε-
serunt vacuum. Et iterum misit ad illos alium
στειλαν κενόν. καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον
seruum: & illum lapidantes, in capite vulnerauerunt, & abiega-
δοῦλον· κἀκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκεφαλίωσαν, καὶ ἀπε-
uerunt inhonoratum. Et rursum alium misit: & il-
στειλαν ἠτιμωμένον. καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε· κἀκεῖ
lum occiderunt, & plures alios: hos quidem cædentes, hos
νον ἀπέκτειναν, καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς
verò occidentes. Adhuc ergo vnũ filium habens dilectum
δὲ ἀποκτείνοντες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν
suum, misit & illum ad eos nouissimum, dicens: Quia re-
αὐτῷ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων, ὅτι ἐν
uerebuntur filiũ meum. Illi vero agricolæ dixerunt apud
τραπήσονται τὸν υἱόν μου. ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς
seipsos: Quod hic est hæres: venite occidamus
αὐτούς, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν
eum, & nostra erit hæreditas. Et apprehẽdentes eum,
αὐτὸν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. καὶ λαβόντες αὐτὸν
occiderunt, & eiecerunt extra vineam.
ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.
Quid ergo faciet dominus vineæ? Veniet, & per-
Τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπο-
det colonos, & dabit vineam aliis.
λέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.
Nec scripturam hanc legistis? Lapidem quem reprobauerunt
οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν
ædificantes, hic factus est in caput anguli.
οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας·
A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis
παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς
nostris. Et quærebant eum prehendere, & timuerunt
ἡμῶν. καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν
turbam: cognouerunt enim quoniã ad eos parabolam dixerit. Et
ὄχλον· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε. καὶ
abeuntes eum abierunt.
ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας
Pharisæorum & Herodianorum, vt eum captarent sermone.
τῶν φαρισαίων καὶ τῶν ἡρῳδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ.
οἱ

* in Stodemeo
* Qui apprehensum
* contumeliis affecerunt.
‖ quosdam ℣ alios
* charissimum
* Coloni autem ‖ adinuicem:
2
3
℣ tenere,
* hanc
* relicto eo
‖ ex Pharisæis Herodianis.
℣ caperent in verbo.

Illi autem venientes dicunt ei: Magister, scimus quia Qui
οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ, διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι
verax * es, & non *cura* est *tibi* de *nullo*: *non enim respicis* in *curas quenquã:
ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς nec enim vides
faciem hominum, sed in veritate viam Dei
πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ
doces. Licet * *censum* Cæsari dare, an non? dabimus, an * tributum
διδάσκεις· ἔξεστι κῆνσον καίσαρι δοῦναι, ἢ οὔ; δῶμεν, ἢ
non demus? ‖ *Ille vero sciens eorum hypocrisim*, ait ‖ Qui
μὴ δῶμεν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν ℘ versutiã illorũ
illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium, vt videam.
αὐτοῖς, τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω.
Illi autẽ attulerunt*. Et ait illis: Cuius ‖ imago hæc, & * At * ei ‖ est
οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς, τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ
inscriptio? *Illi autem* ℘ dixerunt ei: Cæsaris. Et respon- ℘ dicunt
ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, καίσαρος. καὶ ἀποκρι-
dens * Iesus, dixit illis: Reddite * quæ ‖ Cæsaris, Cæsari: & * autem
θεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ * igitur ‖ sunt
quæ ℘ Dei, Deo. Et mirabantur super eo. ℘ sunt
τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.
Et * *veniunt* Sadducæi ad eum, qui dicunt resurre- * venerunt
ctionem non esse: & interrogabant eum, dicentes:
σασιν μὴ εἶναι, καὶ † ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες· † ἐπερωτῶν
Magister, Moyses scripsit nobis, * *quod* si cuius frater * vt
διδάσκαλε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς
mortuus fuerit, & dimiserit vxorem, & ‖ *natos* non reliquerit, vt acci ‖ filios
ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λά-
piat frater eius vxorem ipius, & resuscitet semen
βῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα
fratri suo. Septem ℘ fratres erant: & primus ℘ ergo
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος
accepit vxorem, & * moriens non * reliquit semen. ″ mortuus est
* relicto semine
ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα.
Et secundus accepit eam, & mortuus est: & nec iste
καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβον αὐτὴν, καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδ' αὐτὸς
reliquit semen: & tertius similiter. Et acceperunt eam
ἀφῆκε σπέρμα· καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως. καὶ ἔλαβον αὐτὴν
‖ septem: & non reliquerunt semen. Nouissima omnium defuncta est & ‖ similiter
οἱ ἑπτά, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα· ἐσχάτη πάντων ἀπέθανε καὶ
mulier. In ergo resurrectione cùm resurrexerint, cuius
ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσι, τίνος
℘ *eorum* erit vxor? *nam* septem * habuerunt eam vxorem. ℘ de his
″ enim
αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.
Et respondens Iesus, ait illis: * *Non propter hoc* erra * Nonne ideo
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶ-

tis, non scientes scripturas, neque ‖ efficaciam Dei?
ὰς, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ;

Cùm enim à mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nu-
ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμί- 25
buntur, sed sunt sicut angeli qui in cœlis.
σκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

De autem mortuis, quòd excitantur, non legistis in libro
περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ 26
Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquiens: Ego
μωσέως, ἐπὶ τοῦ βάτου πῶς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς, λέγων, ἐγὼ ὁ
‖ sum ‖ Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob?
θεὸς ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ;

Non est Deus Deus mortuorum, sed Deus viuorum. Vos
οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων. ὑμεῖς 27
accessit vnus de ergo multùm erratis. Et accedens vnus Scriba-
οὖν πολὺ πλανᾶσθε. καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμμα- 28
Scribis qui audierat rum, audiens illos conquirentes, videns quod pulchrè illis
τέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς
quoniam bene respondit, interrogauit eum, quod esset primum omnium mandatum?
ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτὸν, ποία ἐστὶ πρώτη πασῶν ἐντολή;

‖ autem Iesus ‖ respondit ei, quia primum omnium
ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν, 29
mandatum est: mandatorum:
Audi Israël: Dominus Deus noster, Dominus vnus est.
ἄκουε ἰσραὴλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστι.

Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,
καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, 30
& ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua, &
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ
est ex tota virtute tua. Hoc ‖ primum mandatum.
ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. αὕτη πρώτη ἐντολή.

Et secundum simile hoc: Diliges proximum tuum vt
καὶ δευτέρα ὁμοία αὐτῇ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς 31
est illi: tanquam
teipsum. Maius horum aliud mandatum non est.
σεαυτόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι.

‖ Bene Et ait illi Scriba: ‖ Pulchrè Magister in veri-
καλῶς εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς, καλῶς διδάσκαλε ἐπ' ἀλη- 32
tate dixisti, quia vnus est Deus, & non est alius præter eum.
θείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ.

vt diligatur Et diligere eum ex toto corde, & ex toto
καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς 33
intellectus, & ex tota anima, & ex tota fortitudine, &
συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ
tanquam diligere proximum vt seipsum, plus est omnibus holo-
maius ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλο-
‖ autem cautomatibus, & sacrificiis. Et Iesus ‖ videns eum quia
καυτωμάτων, καὶ θυσιῶν. καὶ ὁ ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι 34

*sapientèr respondisset, dixit illi: Non longè es à regno Dei. Et nemo ‖ non amplius audebat eum interrogare. ‖ iam
γνωμενῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ, οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Et respondens Iesus, dicebat docens in templo: Quomodo
36 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, πῶς

dicunt Scribæ, ?quod Christus filius est Dauid? ? Christum filium esse
λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς υἱός ἐστι δαυίδ;

Ipse enim Dauid *dixit in Spiritu sancto: *Dicit Dominus* * dicit
36 αὐτὸς γὰρ δαυὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ, λέγει ὁ κύριος τῷ * Dixit
domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos
τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς
tuos scabellum pedum tuorum. Ipse ergo Dauid dicit
37 σου, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. αὐτὸς οὖν δαυὶδ λέγει

eum Dominum: & vnde filius eius est? Et multa turba ‖ audiebat ‖ audiit
αὐτὸν κύριον· καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστί; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν

dicebat eum libenter. Et dicebat eis in doctrina sua:
38 αὐτοῦ ἡδέως. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ,

? Respicite à Scribis *volentibus in stolis de- ? Cauete * qui volunt
βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περι-

ambulare, & *salutationes in foris: Et præsessiones * salutari in foro
39 πατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς· καὶ πρωτοκαθεδρίας Et in primis cathedris sedere
in synagogis, & ‖ præcubitus in cœnis: ‖ primos discubitus
ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις·

?devorantes domos viduarum, *& specie longa ? qui devorant
40 οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ * sub obtētu prolixæ orationis:
orantes: hi accipient *abundantius iudicium. * prolixius
προσεύχονται· οὗτοι λήμψονται περισσότερον κρίμα.

Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciebat
41 καὶ καθίσας ὁ ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου, ἐθεώρει

quomodo turba iactaret æs in gazophylacium: & multi ‖ Et *veniens vna vidua pau- ‖ Cùm venisset autem
πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· καὶ πολλοὶ

ti diuites iactabant multa. per, ?iniecit minuta duo, quod est quadrans. Et *adue- ? misit * conuocans
42 πλούσιοι ἔβαλλον πολλά. καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτω-
43 χὴ, ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. καὶ προσκαλε-

cans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniã vidua hæc pauper plus omnibus *iniecit iniicienti- * misit qui miserunt
σάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων βέβληκε τῶν βαλόντων

bus in gazophylacium. Omnes enim ex ‖ redundante ‖ eo quod abundabat illis: miserunt:
44 εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος ? de
sibi iniecerunt: hæc vero ?ex penuria * sua, omnia quæ * misit,
αὐτοῖς ἔβαλον· αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα
habuit, *iecit, totum victum suum.
εἶχεν, ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.

* cùm egrederetur de
‖ quales structuræ.
φ has omnes magnas ædificationes?
† ἀφίημι
* destruatur.
* cùm sederet
* καθαλύω
‖ seperatim
φ fient? * erit, * incipient
‖ Et
φ Videte
* opiniones
* timueritis:
‖ hæc
φ Exurget
* contra
* initium
‖ Videte
φ in conciliis
* synagogis vapulabitis, & ante præsides
* stabitis propter reges
χηρύσσω
‖ Et
φ nolite præcogitare

Et * egrediente illo ex templo, ait illi unus ex
Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ 1
discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & ‖ qualia
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι, καὶ ποῖαι
ædificia. Et Iesus respondens, ait illi: Vides
οἰκοδομαί. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, βλέπεις 2
φ hæc magna ædificia? Non relinquetur lapis super
ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ † ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ
lapidem, qui non * dissolvatur. Et * sedente ipso in
λίθῳ, ὃς οὐ μὴ * καταλυθῇ. καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς 3
monte Oliuarum, contra templum, interrogabant eum ‖ pri-
τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ'
mùm Petrus & Iacobus, & Ioannes, & Andreas:
ἰδίαν Πέτρος, καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης, καὶ Ἀνδρέας·
φ fient? * erit, * incipient Dic nobis, quando ista φ erunt, & quod signum * quando * futura est
εἰπὲ ἡμῖν πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ 4
‖ Et hæc omnia consummari?
ταῦτα πάντα συντελεῖσθαι; ‖ At Iesus respondens
ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς 5
φ Videte illis, cœpit dicere: φ Aspicite ne quis vos seducat.
αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν, Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ.
Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Quia
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι 6
ego sum: & multos seducent. Cùm autem audieritis
ἐγώ εἰμι· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. ὅταν δὲ ἀκούσητε 7
bella, & * auditiones bellorum, ne * turbemini: oportet enim ‖ fieri:
πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ γενέσθαι.
sed nondum finis. φ Excitabitur enim gens * in gentem,
ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, 8
& regnum super regnum: & erunt terræmotus per loca, &
καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ
* initium erunt fames & turbæ. * Initia dolorum hæc.
ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί. ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα.
‖ Videte ‖ Aspicite autem vosmetipsos. Tradent enim vos φ ad con-
φ in conciliis βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συν- 9
* synagogis vapulabitis, & ante præsides sessum, & in * synagogas cædemini, & ad duces &
έδρια, καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ
* stabitis propter reges * testimonii causa mei, in testimonium illis.
βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
Et in omnes gentes oportet primùm prædicari
καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον † κηρυχθῆναι τὸ 10
χηρύσσω Euangelium. ‖ Cùm autem duxerint vos tradentes,
‖ Et εὐαγγέλιον. ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, 11
φ nolite præcogitare nec præmeditemini, sed quod
μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε, ἀλλ' ὃ ἐὰν
δοθῇ

datũ fuerit vobis in illa hora, id loquimini. non enim estis vos
δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς
loquentes, sed Spiritus sanctus. Tradet
12 οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. παραδώσει
autem frater fratrem in mortem, & Pater *natum: & * filium: & con-
δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ surgent filij
insurgent nati in parentes, & morte afficient eos.
ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.
Et eritis *exosi ab omnibus propter nomen meum: autē * odio
13 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ‖ Qui sustinuerit
‖ permanens in finem, hic salvus erit.
ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.
Cùm autē videritis abominationem desolationis, *prolatam à
14 Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ
Daniele Propheta, stantem vbi non oportet: (legens intelli- ρ debet (qui legit
Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ὅπου οὐ δεῖ· ὁ ἀναγινώσκων νοεῖ- * sunt,
gat) tunc qui in Iudæa* fugiant in montes.
τω, τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη,
*Qui autē super ‖ domum, ne descendat in domum, nec * & ‖ tectum,
15 ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ
introeat ρ tollere quid de domo sua: Et qui in * agrum ρ vt tollat
16 εἰσελθάτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν * agro est,
existens, non reuertatur *in quæ posſ tollere vestimentum suum. ἄρῃ καὶ ὀπίσω
ὢν, μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. * retrò
Væ autem ‖ in vtero habentibus & nutrientibus in illis ‖ prægnantibus
17 οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις
diebus. Orate verò vt ρ non fiat fuga ρ non fiant
18 ταῖς ἡμέραις. προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται φυγὴ
vestra hyeme. Erunt enim dies illi * tribulatio, * tribulationes
19 ὑμῶν χειμῶνος. ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλῖψις, tales, quales non
qualis non facta est talis ab initio *conditionis, quam condidit Deus fuerunt
οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, ἧς ἔκτισεν ὁ θεὸς, * creaturæ
vsque nunc, ‖ & non fiet. Et ſi non Dominus contraxisset ‖ neque fient. Et
20 ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσε nisi breuiasset
dies, non ρ seruaretur omnis caro: sed propter ele- ρ fuisset salua
τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλε- * breuiauit
ctos quos elegit, * contraxit dies.
κτοὺς, οὓς ἐξελέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας.
Et tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic *Christus, aut ecce illic, * est
21 καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἢ, ἰδοὺ ἐκεῖ,
ne credideritis. ‖ Excitabuntur enim pseudochristi & pseudo- ‖ Exurgent
22 μὴ πιστεύσητε. ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδο-
prophetæ, & dabunt signa & portenta ad seducendos,
προφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν,
ſi ρ possibile, & electos. Vos * autem attendite: ecce ρ fieri potest, etiã
23 εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ὑμεῖς δὲ βλέπετε· ἰδοὺ * ergo vide-

prædixi vobis omnia. Sed in illis diebus
προεῖρηκα ὑμῖν πάντα. ἀλλ' ἐν ἐκείναις τ ἡμέραις, 24

post tribulationem illam sol contenebrabitur, & luna non
μετ τ θλῖψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος † σκοτισθήσετ, καὶ ἡ σελήνη οὐ

σκοτίζω

dabit splendorem suum: Et stellæ cæli erunt
δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται 25

* virtutes ‖ sunt, mouebuntur.

decidentes, & *efficaciæ quæ in cælis‖ concutientur.
πίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται.

Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus
καὶ τότε ὄψονται τ υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις 26

* virtute

cum ρ efficacia multa & gloria. Et tunc mittet
μετ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς 27

angelos suos, & congregabit electos suos à
ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν

* à summo ¤ ad summum

quatuor ventis, *ab extremo terræ vsque *extremum cæli.
τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ.

A autem ficu discite parabolam. Cùm iam ra-
Ἀπὸ δὲ τ συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλά- 28

‖ nata fuerint

mus eius tener fuerit, & ‖ germinet folia, cognoscitis
δος αὐτῆς ἁπαλὸς γένηται, καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε

ρ in proximo sit

quia ρ prope æstas est. Sic & vos, cùm hæc videritis
ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν· οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε 29

* fieri, scitote quòd in proximo sit in ostiis, * transibit ‖ donec

ρ facta, cognoscite quòd propè est ad fores.
γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις.

Amen dico vobis, quoniã non * præteribit generatio hæc, ‖ vsque
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις 30

ρ transibunt,

quo omnia ista fiant. Cælum & terra ρ præ-
οὗ πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρε- 31

* autem ¤ transibunt.

teribunt, at verba * mea non * præteribunt.
λεύσονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι.

‖ vel

De autem die illo ‖ & hora, nemo scit, neque
Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ τ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ 32

ρ nisi

angeli qui in cælo, neque Filius, ρ sinon Pater.
οἱ ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ.

‡ Videte,

* Aspicite, vigilate, & orate: nescitis enim quãdo
Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε 33

‡ scr. ** ‖ qui ρ reliquit

tempus * est. Sicut homo ‖ peregrè profectus ρ relinquens domum
ὁ καιρός ἐστιν. ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τ οἰκίαν 34

* dedit ¤ potestatem cuiusque operis,

suam, & * dans seruis suis * auctoritatem, & cuique
αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ

ἐντέλλω

opus suum, & ianitori præcepit vt vigilet.
ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ † ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ.

Vigilate ergo (nescitis enim quando dominus domus
γρηγορεῖτε οὖν· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας 35

‡ Vigilate,

veniat: ‖ vespere, an media nocte, an gallicantu, an manè)
ἔρχεται, ὀψὲ, ἢ μεσονύκτιον, ἢ ἀλεκτοροφωνίας, ἢ πρωΐ.

μὴ

Ne * veniens repentè, inueniat vos dormientes. * cùm venerit
36 μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας.
‖Quæ autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate. ‖ Quod
ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω, γρηγορεῖτε.

CAP XIIII. ιδ'.

Erat autem Pascha, & Azyma post ℘ duos dies: & quærebant ℘ biduum:
1 Ην δὲ τὸ πάσχα, καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας· καὶ ἐζήτουν
summi Sacerdotes & Scribæ quomodo eum in dolo * prehenderent, & * tenerent, &
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρα-
occiderent.
τήσαντες, ἀποκτείνωσιν.
Dicebant * enim: Non in * festo, ne ‖ quando tumultus ℘ fiat populi. * enim: * die ‖ forte
2 ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. ℘ fieret in populo,
Et * existente eo in Bethania, in domo Simonis le- * cùm esset Bethaniæ
3 καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ, ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λε-
prosi, * accumbente eo venit mulier habens alabastrum * & recumberet,
προῦ, κατακειμένου αὐτοῦ, ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον
vnguenti nardi ‖ probati multi pretij, & confringens ala- ‖ spicati pretiosi & fracto alabastro
μύρου, νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς· καὶ συντρίψασα τὸ ἀλά-
bastrum, effudit ℘ ei iuxta caput. ℘ super caput eius
βαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς.
Erant autem quidam * indignati apud semetipsos, & dicentes: * indignè ferentes intra
4 ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ λέγοντες,
* Ad quid perditio ista vnguenti facta est? Poterat enim * Vt
5 εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν; ἠδύνατο γὰρ
‖ istud vænundari ℘ super trecentis denariis, & dari ‖ vnguentum ℘ plus quàm
τοῦτο πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆναι
pauperibus. Et fremebant * ei. At Iesus * dixit: * in eam.
6 τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, * autem
Sinite eam: quid illi ‖ molestias exhibetis? pulchrum opus operata ‖ molesti estis? Bonum
ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργά-
est in me. Semper enim pauperes habetis ℘ cum ve- ℘ vobiscum,
7 σατο ἐν ἐμοί. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυ-
bis, & cùm voluerit is potestis illis benefacere: me autem non
τῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοῖς εὖ ποιῆσαι· ἐμὲ δὲ οὐ
semper * habebitis. Quod habuit hæc fecit: * præoccupauit * habebitis
8 πάντοτε ἔχετε. ὃ ἔσχεν αὕτη, ἐποίησε· προέλαβε
vngere meum corpus in sepulturam. Amen dico
9 μυρίσαι μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. ἀμὴν λέγω
vobis, vbicũq; prædicatũ fuerit Euangelium istud in ‖ totum mundum, ‖ vniuerso mũdo
ὑμῖν, ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, κηρύχθη
& quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius.
καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.
Et Iudas Iscariotes, vnus ℘ duodecim abiit ad ℘ de.
10 καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθε πρὸς

* summos Sacerdotes,
* Qui
‖ promiserunt ei pecuniam se daturos.
χαίρω
♀ immolabant,
* θύω
ª camus,&
* tibi
‖ ex discipulis suis
♀ refectio mea,
ª abierunt
* autem
‖ qui manducat mecum. Et
♀ singulatim:
ª Qui
* intingit mecum manum in catino. Et

ª principes Sacerdotum, vt proderet eum illis.
τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς.

* Ii vero audientes gauisi sunt: & ‖ polliciti sunt, eî argentum dare. Et quærebat quomodo opportune illum traderet.
οἱ δὲ ἀκούσαντες † ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι· καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῷ. 11

♀ immolabant, Et primo die Azymorum, quando Pascha ♀ mactabant,
καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα * ἔθυον, 12

ª camus, & dicunt ei discipuli eius: Quo vis ª abeuntes paremus * vt manduces Pascha? Et mittit duos
λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμέν σοι ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν 13

‖ ex discipulis suis ‖ discipulorum suorum, & dicit eis: Ite in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ bastans:
μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων·

sequimini eum. Et quocunque introierit, dicite
ἀκολουθήσατε αὐτῷ. καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε 14

♀ refectio mea, domus domino, quia Magister dicit: Vbi est ª diuersorium vbi Pascha cum
τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει, ποῦ ἐστὶ τὸ κατάλυμά ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω;

discipulis meis manducem? Et ipse vobis demonstrabit cenaculũ grande stratum, paratum:
καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον ἕτοιμον· 15

ª abierunt illic parate nobis. Et ª exierunt discipuli eius, &
ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ 16

venerunt in ciuitatem: & inuenerunt sicut dixerat illis, & parauerunt Pascha.
ἦλθον εἰς τὴν πόλιν * καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

* autem Et vespere * facto, venit cum duodecim.
καὶ ὀψίας γενομένης, ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. 17

Et discumbentibus illis & manducantibus, ait Iesus: Amen
καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν 18

‖ qui manducat mecum. Et dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me, ‖ manducans cum me.
λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ.

♀ singulatim: Illi autem cœperunt contristari, & dicere ei ♀ vnus ad vnum: Nunquid
οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, μήτι 19

ª Qui ego? & alius, Nunquid ego? ª Ipse autem respondens, ait
ἐγώ; καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 20

* intingit mecum illis: Vnus ex duodecim, * intingens cum me in
αὐτοῖς, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς

manum in catino. Et catinum. Ipse quidé filius hominis vadit, sicut
τὸ τρυβλίον. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς 21

scriptum est de eo: Væ autem homini illi per quẽ filius
γέγραπται περὶ αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς

[illegible]

hominis ‖ *Proditur.* *Pulchrum* erat ei, si non natus esset ‖ traditur. Bonum
τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου. καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη
homo iste. Et manducantibus illis, ♀ *sumens* Ie- ♀ accepit
22 ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰη-
sus panem, & benedicens fregit, & dedit eis: & ait:
σοῦς ἄρτον, καὶ εὐλογήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπε,
Sumite, *comedite:* hoc est corpus meum. Et ‖ *accipiens* cali- ‖ accepto calice,
23 λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. καὶ λαβὼν τὸ ποτή-
cem, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes.
ριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς· καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες.
Et ait illis: Hic est sanguis meus noui testamen-
24 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθή-
ti, qui pro multis * *effusus.* Amen dico vobis, quia * effundetur.
25 κης, τὸ περὶ πολλῶν † ἐκχυνόμενον. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐκέτι
‖ πρὸ *amplius* non bibam de geminine vitis, vsque in diem ‖ iam
οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας
illum, cùm illud bibam nouum in regno Dei.
ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
Et hymno dicto, exierunt in montem Oliuarum.
26 καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν.
Et ait eis Iesus: Quòd omnes scandalizabimini in
27 καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν
me in nocte ista, quia scriptum est: Percutiam pastorem,
ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ὅτι γέγραπται, πατάξω τὸν ποιμένα,
& dispergentur oues. Sed ♀ *post* *resurrexisse* ♀ Posteaquam
28 καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί ‖ resurrexero,
me, præcedam vos in Galilæam. At Petrus ait ‖ illi: ‖ autem
29 με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ,
Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego.
καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἀλλ' οὐκ ἐγώ.
Et ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia tu hodie
30 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι σὺ σήμερον
in nocte hac, priusquàm bis * *gallum* *vocifurari*, ter ‖ gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus. At
ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς με
negabis me. Ille autẽ *ex abundanti dicebat magis:* Si me ‖ amplius loquebatur: Et
31 ἀπαρνήσῃ. ὁ δὲ ἐκ περισσοῦ ἔλεγε μᾶλλον, ἐάν με ♀ simul
oportuerit ♀ commori tibi, non te negabo. Similiter autem
δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι· ὡσαύτως δὲ
& omnes dicebant. Et veniunt in * *locum* cui nomen * prædium
32 καὶ πάντες ἔλεγον. καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα
Gethsemani: & ait discipulis suis, Sedete hic, donec
Γεθσημανῆ· καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καθίσατε ὧδε ἕως
orem. Et assumit Petrum & Iacobum
33 προσεύξωμαι. καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰακωβον
& Ioannem * *cum* se: & cœpit ‖ *expauescere* & *angi.* * secum: ‖ pauere & tædere
καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν.

Et ait illis: *Vndiquaque* tristis est anima mea vsque ad mortem:
λέγει αὐτοῖς, περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· 34

*sustinete *cùm processisset
μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. καὶ προελθὼν 35

*fieri posset,
paululum, procidit super terram, & orabat, vt si *possibile
μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσηύχετο ἵνα εἰ δυνατόν

‖ sunt:
est, transiret ab eo hora. Et dixit: Abba Pa-
ἐστι, παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. καὶ ἔλεγεν, ἀββᾶ ὁ πα- 36

‖ sunt:
ter, omnia possibilia tibi ‖: transfer calicem à me
τήρ, πάντα δυνατά σοι· παρένεγκε τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ

*quod
hunc: sed non *quid ego volo, sed *quid tu. Et venit, &
τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. καὶ ἔρχεται, 37

inuenit eos dormientes: Et ait Petro: Simon
εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας· καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, Σίμων,

*vna hora
dormis? non potuisti *vnam horam vigilare?
καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι;

Vigilate, & orate, vt non intretis in ten-
γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πει- 38

‖ ‖ *verò
tationem. *ipse* quidem spiritus promptus ‖, at caro *infirma.
ασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.

Et iterum abiens orauit, sermonem eundem dicens.
Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν λόγον αὐτὸν εἰπών. 39

Et reuersus inuenit eos denuò dormientes: (erant
Καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν 40

*ignorabant
enim oculi eorum grauati:) & *non sciebant quid ei
γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι· καὶ οὐκ ἤδεισαν τί αὐτῷ

*Dormite iam, & requiescite.
responderent. Et venit tertiò, & ait illis: *Dor-
ἀποκριθῶσι. καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει αὐτοῖς, καθεύ- 41

mite reliquum & requiescite. Sufficit: venit hora: ecce
δετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἀπέχει· ἦλθεν ἡ ὥρα· ἰδοὺ

‖ tradetur
‖ *traditur* filius hominis in manus peccatorum.
παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν.

*qui me tradet propè est.
Surgite, eamus: ecce *tradens me appropinquauit.
ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε. 42

*venit
Et *statim* adhuc eo loquente, *adest Iudas *vnus existēs
καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνεται Ἰούδας εἷς ὢν 43

*Iscariotes vnus de
duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & lignis,
τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,

à summis Sacerdotibus & Scribis & senioribus.
παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων.

‖ traditor eius
Dederat autem ‖ *tradens eum* consignum eis, dicens:
δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων,

*tenete
Quemcunq; osculatus fuero, ipse est: *prehendite eum, & abdu-
ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτόν, καὶ ἀπαγά-

*cautè.
cite *tuto.
γετε ἀσφαλῶς. Et *veniens, statim accedens ad eum,
καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ

‖ cum venisset
λέγει

ait: *Gaude Rabbi: & osculatus est eum. ‖Illi verò inie- * Aue ‖ Ad
46 λέγει, χαῖρε ῥαββεί· καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. οἱ δὲ ἐπι-
cerunt in eum manus suas, & ℘ prehenderunt eum. ℘ tenuerunt
βαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.
Vnus autē quidam *astantium exerens gladium, *de circumstantibus educens
47 εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν,
percussit seruum summi Sacerdotis, & *abstulit illius auriculam. * amputauit illi
ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ †ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. † ἀφαιρέω
Et respondens Iesus, ait Illis: Tanquam ad latronem exi-
48 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλ-
stis cum gladiis & lignis comprehendere me?
θετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με;
Quotidie eram apud vos in templo docens; &
49 καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ
non ‖ prehendistis me: sed vt impleantur Scripturæ. ‖ tenuistis
οὐκ ἐκρατήσατέ με· ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί.
℘ Et relinquentes eum, omnes fugerunt. ℘ Tunc discipuli eius
50 καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον.
*Et vnus quidam iuuenis sequebatur eum amictus * Adolescens au-
51 καὶ εἷς τις νεανίσκος ἠκολούθησεν αὐτῷ, περιβεβλημένος
sindone super nudo: & *tenent eum iuuenes. tem quidam
σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ· καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι. * tenuerunt
‖ Ille autem relinquens sindonem, nudus profugit ab eis. ‖ At ille relicta sindone,
52 ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.
Et abduxerunt Iesum ad summum Sacerdotem, & ℘ conuenerunt ℘ conueniunt
53 καὶ ἀπήγαγον τὸν ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται
eo omnes summi Sacerdotes, & seniores, & Scri-
αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ γραμ-
bæ. Et Petrus *à longè secutus est eum * autem
54 ματεῖς. καὶ ὁ πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ
vsque intrò in atrium summi Sacerdotis: & *erat * sedebat
ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συγκαθήμενος
cum ministris ‖ & calefaciens se ad lumen. ‖ ad ignem, & calefaciebat se,
μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς.
At summi ℘ Sacerdotes, & omnis consessus quærebant aduersus Iesum ℘ verò
55 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ ἰησοῦ omne concilium
testimonium, *ad mortē afficiendum eum, & non inueniebant. * vt eum mortã
μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτόν· καὶ οὐχ ηὕρισκον. traderent, nec
Multi enim testimoniũ falsũ dicebãt aduersus eũ: & ‖ paria testi- ‖ conueniebãt
56 πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ· καὶ ἴσαι αἱ μαρτυ-
monia non erant. Et quidam surgentes, falsum testimoniũ ferebãt
57 ρίαι οὐκ ἦσαν. καί τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν
aduersus eum, dicentes: Quoniam nos audiuimus eum dicentem:
58 κατ' αὐτοῦ, λέγοντες· ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος,
Quod ego dissoluam templum hoc manufactum, & per
ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ δι-

℣ triduum ℣ tres dies aliud non manufactum ædificabo.
τειῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω.

* non erat conueniens Et * nec sic par erat testimonium illorum.
καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. 59

Et exurgens summus Sacerdos in medium, interrogauit Iesum,
καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ μέσον, ἐπηρώτησε τὸν Ἰησοῦν, 60

* ad ea quæ tibi obiiciuntur ab his? dicens: Non respondes quicquam, * quid hi te aduersum testantur?
λέγων, οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;

Ille autē tacebat, & nihil respondit. Rursū summus Sacerdos inter-
ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπη- 61

‖ dixit ℣ Dei rogabat eum, & ‖ dicit ei: Tu es Christus filius ℣ benedicti?
ρώτα αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;

* autem illi At Iesus * dicit: Ego sum: & videbitis filium hominis
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἐγώ εἰμι· καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου 62

sedentem à dextris virtutis: & venientem cum
καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν

* autem ‖ scindens vestimenta sua, ℣ desideramus testes nubibus cæli. At summus Sacerdos ‖ dirumpens
νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας τοὺς 63

vestes suas: ait: Quid adhuc ℣ vsum habemus testium?
χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει, τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων;

* Qui Audistis blasphemiam. quid vobis videtur? * Ii autem omnes
ἠκούσατε τῆς βλασφημίας. τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες 64

* reum condemnauerunt eum * obnoxium esse mortis. Et cœperunt
κατέκριναν αὐτὸν ἔνοχον εἶναι θανάτου. καὶ ἤρξαντό 65

quidam conspuere eum, & velare faciem eius, &
τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ

‖ colaphis cædere ‖ colaphizare eum, & dicere ei: Prophetiza. & ministri
κολαφίζειν αὐτὸν καὶ λέγειν αὐτῷ, προφήτευσον· καὶ οἱ ὑπηρέ-

℣ cædebant * cùm esset Petrus in atrio deorsum, ‖ ex ancillis alapis eum ℣ impetebant. Et * existente Petro in au-
ται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐ- 66

la inferiori, venit vna ‖ ancillarum summi Sacerdotis.
λῇ κάτω, ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως·

℣ cùm vidisset * aspiciens Et ℣ videns Petrum calefacientem se, * intuita illum,
καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ, 67

* At ἀρνέω ait: Et tu cum Nazareno Iesu eras. * Ille autem ne-
λέγει, καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ ἦσθα τοῦ Ἰησοῦ. ὁ δὲ ἠρνή- 6

‖ Neque scio, ℣ noui quid dicas gauit, dicens: ‖ Non noui, neque ℣ scio quid tu dicis. Et ex-
σατο, λέγων, οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι τί σὺ λέγεις. καὶ ἐξῆλ-

* anteatrium: iit foras * in vestibulum: & gallus cantauit.
θεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον· καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε.

* Rursus autem cùm vidisset illum ancillam, ‖ circumstantibus: ℣ At * qui astabant *Et ancilla videns eum rursum, cœpit dicere
καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν, ἤρξατο λέγειν τοῖς 6

‖ astantibus: Quia hic ex illis est. ℣Ille autem iterum negauit.
παρεστηκόσιν, ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστιν. ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. 7

* astantes dicebant Petro: Verè
Et post pusillum rursus * astantes dicebant Petro: Verè
καὶ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ, ἀληθῶς

ex illis es. * Etenim Galilæus es, & loquela tua similat. * nam &

ἐξ αὐτῶν εἶ. καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει.

Ille autem cœpit anathematizare & iurare. Quia ‖ non noui ‖ nescio

71 ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν

hominem istum quem dicitis. Et ♀ ex secundo gallus ♀ statim iterum

72 ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ

cantauit. Et recordatus est Petrus verbi quod dixerat

ἐφώνησε· καὶ † ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος οὗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς, ἀπαρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιε.

ei Iesus: Quod * ante gallum vociferari bis, negabis me ter. Et * separans [se] flebat. * Priùs quàm gallus cantet, * cœpit flere,

CAP. XV.

Et confestim in manè consilium facientes summi

15 1 Καὶ εὐθέως ὀπὶ τὸ πρωὶ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρ-

Sacerdotes cum senioribus & Scribis, & ‖ vniuersum cõcilium ‖ vniuersũ cõcilio

χιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ

consessum, vinctum Iesum, abduxerunt, & tradiderunt

συνέδριον, δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον, καὶ παρέδωκαν

Pilato. Et interrogauit eum Pilatus: Tu es rex

2 τῷ Πιλάτῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλᾶτος, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς

Iudæorum? ♀ Ille autem respondens ait illi: Tu dicis. ♀ At

τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, σὺ λέγεις.

Et accusabant eum summi Sacerdotes * multa, ipse autem nihil * in multis:

3 καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά· αὐτὸς δὲ οὐδὲν

respondebat. At Pilatus * rursum interrogauit eum, di- * autem,

4 ἀπεκρίνατο. ὁ δὲ Πιλᾶτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέ-

cens: Non respondes quicquam? vide ‖ quanta te aduersùm testantur. ‖ in quantis te accusant.

γων, οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν.

At Iesus ♀ amplius nihil respondit: ita vt * mirari ♀ autem * miraretur Pilatus. Per diē autem festum solebat dimittere *ex vinctis qui dicebatur ‖ qui erat ♀ qui erat

5 ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν

Pilatum. Iuxta verò festum soluebat illis vnum * vinctum,

6 Πιλᾶτον. κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον,

quẽcunq; petissent. Erat autem ‖ dictus Barabbas ♀ cum sedi-

7 ὃν ᾐτοῦντο. ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς μετὰ τῶν συνα-

tiosis vinctus, qui in seditione homicidium fecerant.

στατῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν.

Et * vociferata turba, cœpit * postulare, sicut semper * cùm ascendisset * rogare

8 καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ

faciebat illis. At Pilatus ‖ respondit eis, ♀ di- ‖ autem

9 ἐποίει αὐτοῖς. ὁ δὲ Πιλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέ- ♀ & dixit:

cens, Vultis * absoluam vobis regem Iudæorum? * dimittam

γων, θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;

Sciebat enim quòd per inuidiam tradidissent eum summi

10 ἐγίνωσκε γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρ-

*Pontifices autem Sacerdotes.
*As summi Sacerdotes concitauerunt turbam, vt
οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. 11

‖mitteret
magis Barabbam ‖ absolueret eis.

?autem
At Pilatus ? respondens iterum ait illis: Quid ergo vultis faciam *quem dicitis regem Iudæorum?
ὁ δὲ πιλάτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, τί οὖν θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε βασιλέα τῶν ἰουδαίων; 12

*regi

*At
*Illi autem iterum clamauerunt: Crucifige eum.
οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν. 13

‖ autem ?mali
At Pilatus ‖ dicebat illis: Quid enim ? malum fecit? Illi
ὁ δὲ πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ 14

*At magis *autem ‖ satis ?dimisit
* autem abundantius clamabant: Crucifige eum. At Pilatus *
volens populo ‖ satisfaciens facere, ?absoluit illis
περισσοτέρως ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ πιλάτος 15
βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν

?flagellis exsum,
Barabbam: & tradidit Iesum ?flagellare, vt crucifigeretur.
βαραββᾶν· καὶ παρέδωκε τὸν ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ.

* autem duxerunt eum in atrium prætorij.
At milites *abduxerunt eum intra aulam, quod est
οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι 16
prætorium: & conuocant totam cohortem:
πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν.

*purpura, & imponunt
Et induunt eum *purpura, & circumponunt ei ple-
καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέ- 17
xentes spineam coronam.
ξαντες ἀκανθινον στέφανον.
Et cœperunt salutare
καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι 18

‖ Aue
eum, & dicere: ‖ Gaude rex Iudæorum.
αὐτόν, καὶ λέγειν, χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.
Et percutiebāt eius caput arundine: & conspuebant eum,
καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ, καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ, 19
& ponentes genua adorabant eum.
καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ.

?purpura,
Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum ?purpura,
καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν, 20

* vestimentis suis,
& induerunt eum * vestimenta ? propria: & educunt illum vt
καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν, ἵνα

* angariauerunt
crucifigerent eum.
σταυρώσωσιν αὐτόν. 21
Et * angariant prætereuntē quēpiam
καὶ ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα

ide villa,
Simonem Cyrenæum, venientem ‖ ex agro, patrem Alexan-
σίμωνα κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα ἀλεξαν-
dri & Rufi, vt tolleret crucem eius.
δρου καὶ ῥούφου, ἵνα † ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.

ἄρω καὶ ἄρω
Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpreta-
καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ γολγοθᾶ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμε-
tum, Caluariæ locus.
νον, κρανίου τόπος.

σμυρνίζω
Et dabant ei bibere myr-
καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν † ἐσμυρ-
rhatum:
νισμένον

rhatum vinum: * & verò non accepit. Et crucifigentes eum, * &
24 νισμύρνον· ὃς δὲ οὐκ ἔλαβε. καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν,
diuiserunt vestimenta eius, mittentes sortem super eis, quis
διεμερίζοντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς
quid tolleret. Erat autẽ hora tertia, & crucifixerunt eum.
25 τί ἄρῃ. ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν.
Et erat ‖ inscriptio causæ eius. ρinscripta: ‖ titulus
26 καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη, ρ inscriptũ:
REX
IVDÆORVM.
Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.
Et cum eo crucifigunt duos latrones: vnum à dextris, & * vnum * alium
27 καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστάς, ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα
à sinistris eius. Et impleta est scriptura * dicens: * quæ dicit
28 ἐξ ἀριστερῶν αὐτοῦ. καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα,
Et cum iniquis reputatus est. Et prætereuntes bla-
29 καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλα-
sphemabant eum, mouentes capita sua, & dicentes:
σφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες,
Vah ‖ destruens templum ρ, & in tribus diebus * ædificans: ‖ qui destruis.
οὐά ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν· ρ Dei,
* rexdificas. Sal-
Serua temetipsum, & descende de cruce. num fac
30 σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ρ descendens
καταβαίνω
Similiter & summi Sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum
31 ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες, πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν
Scribis dicebant: Alios * seruauit, seipsum non potest ρ seruare. * saluos fecit,
γραμματέων ἔλεγον, ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. ρ saluum facere.
Christus rex Israel descendat nunc de cru-
32 ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυ-
ce, vt videamus & credamus. Et ‖ concrucifixi ei ‖ qui cum eo cru-
ροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ cifixi erant, con-
uitiabantur ei. Et
exprobrabant ei. Facta autem hora sexta, tenebræ
33 ὠνείδιζον αὐτόν. γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης, σκότος
factæ sunt per totam terram vsq; in horam nonam. Et hora
34 ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐνάτης. καὶ τῇ ὥρᾳ
nona exclamauit Iesus voce magna, dicens: Eloi, eloi,
τῇ ἐνάτῃ ἐβόησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἐλωΐ, ἐλωΐ,
lamma sabachthani? quod est interpretatum: Deus meus,
λαμμὰ σαβαχθανί; ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, ὁ θεός μου, ὁ
Deus meus, ρ in quid me dereliquisti? Et quidam * astan- ρ et
35 θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες; καί τινες τῶν παρεστη- ' de circunstan-
tium audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat. tibus
κότων ἀκούσαντες, ἔλεγον, ἰδοὺ ἡλίαν φωνεῖ.
Currens autẽ vnus, & implens spongiam aceto, circumponénsq;
36 δραμὼν δὲ εἷς, καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους, περιθείς τε
calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat
κάλαμῳ ἐπότιζεν αὐτὸν, λέγων, ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχε-

* ad deponendum
‖ autem emissa voce magna,
ῥ velum
† σχίζω
* summo
* qui adstabat,

Elias * detrahere eum.
ἠλίας καθελεῖν αὐτόν.

At Iesus ‖ emisisset vocem magnam,
ὁ δὲ ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, 37

expirauit. Et ῥ interexpansum templi scissum est in
ἐξέπνευσε. καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ † ἐσχίσθη εἰς 38

duo, à * sursum vsque deorsum. Videns autem Centurio * a-
δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρε- 39

stans ex aduerso eius, quia sic clamans expirasset, ait:
στηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτω κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν,

Verè homo hic filius erat Dei. Erant autem &
ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. ἦσαν δὲ καὶ 40

‖ aspicientes: inter quas
mulieres de longè ‖ spectantes, in quibus erat Maria Mag-
γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν μαρία ἡ μαγ-

ῥ minoris,
* Ioseph
Salome.
dalene, & Maria Iacobi ῥ parui, & * Ioſe mater, &
δαληνὴ, καὶ μαρία ἡ † ἰακώβου τοῦ μικροῦ, καὶ ἰωσῆ μήτηρ, καὶ

Quæ & cùm esset in Galilæa, sequebantur
σαλώμη. αἳ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, ἠκολούθουν 41

* quæ simul eum
eo ascenderant
eum, & ministrabant ei, & aliæ multæ * illæ simul consenſæ
αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι

‖ cùm
ῥ esset factum,
ei in Hierosolymam. Et ‖ iam sero ῥ facto, (quia erat
αὐτῷ εἰς ἱεροσόλυμα. καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν 42

Parasceue, quod est ante Sabbatum,
παρασκευὴ, ὅ ἐστι προσάββατον,

Venit Ioseph ab
ἦλθεν ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ 43

* nobili decurio.
Arimathæa, * honestus consul,
ἀριμαθαίας, ἔνδοξος βουλευτὴς,

qui & ipse erat expe-
ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδε-

* audacter
ctans regnum Dei, & * ausus introiuit ad
χόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς

‖ autem
Pilatum, & petiit corpus Iesu. At Pilatus ‖
πιλάτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. ὁ δὲ πιλᾶτος 44

ῥ obiisset. Et ac-
cersito Centurione
mirabatur si iam ῥ mortuus fuisset. Et aduocans Centu-
ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκε· καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυ-

* iam
* cùm cognouisset
rionem, interrogauit eum si * dudum mortuus esset. Et * cognoscès
ρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι ἀπέθανε. καὶ γνοὺς 45

à Centurione, donauit corpus Ioseph.
ἀπὸ τοῦ † κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ ἰωσήφ.

‖ Ioseph autem
ῥ deponens
† καθαιρέω
* ἐνειλέω
† λατομέω
‖ Et mercatus sindonem, & ῥ detrahens eum, inuoluit sin-
καὶ ἀγοράσας σινδόνα, καὶ † καθελὼν αὐτὸ * ἐνείλησε τῇ σιν- 46

donem: & posuit eum in monumento, quod erat excisum
δόνι, καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν † λελατομημένον

de petra: & aduoluit lapidem ad ostium monumenti.
ἐκ πέτρας· καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου.

* autem
* Ioseph, aspicie-
bant
Ast Maria * Magdalene, & Maria * Ioſe ſpectabant vbi
ponerentur.
ἡ δὲ μαρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ μαρία ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ 47

τίθεται.

CAP.

CAP. XVI. 15.

Et ‖ peracto Sabbato, Maria Magdalene, & ‖ cùm transisset Sabbatum,

1 Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, μαρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ

Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata, vt venientes

μαρία ἰακώβου, καὶ σαλώμη ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι

vngerent Iesum. Et valdè manè vna Sabba-

2 ἀλείψωσιν τὸν ἰησοῦν. καὶ λίαν πρωῒ τῆ μιᾶς σαββά-

torum veniunt ad monumentum, ℣ exorto Sole. ℣ orto iam

των ἔρχον) ὅτι τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου.

Et dicebant ad *sese: Quis reuoluet nobis lapidem ab *inuicem:

καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτὰς, τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ

3 ostio monumenti? Et respicientes *spectant * viderunt reuo-

τῆ θύρας τοῦ μνημείου; καὶ ἀναβλέψασι θεωροῦσιν

4 quod *deuolutus esset lapis. Erat quippe magnus valdè.

ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος. ἦν γὰρ μέγας σφόδρα.

Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem seden-

5 καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον καθήμε-

tem in dextris, ‖ circumamictum *stolam candidam: & ob- ‖ coopertum stola candida:

νον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν, καὶ †ἐξε-

stupuerunt. *Ille verò dicit illis: *Ne expauescite: ℣ Qui

θαμβήθησαν. 6 ὁ δὲ λέγει αὐταῖς, μὴ ἐκθαμβεῖσθε· ℣ Nolite expa-

Iesum quæritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non nescere:

ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ

est hic, ecce locus vbi posuerunt eum.

ἔστιν ὧδε. ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν.

Sed ite, dicite discipulis eius, & Petro,

7 ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ πέτρῳ,

quia præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis,

ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε,

sicut dixit vobis. *Et exeuntes fugerunt ‖ à *At illæ ‖ de

8 καθὼς εἶπεν ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ

monumento: ℣ tenebat autem eas tremor & *stupor: & nemini *nihil ℣ nuntiarent enim

μνημείου. εἶχε δὲ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν *pauor:

dixerunt: timebant enim. * quicquam

Resurgens autem Iesus manè

9 εἶπον· ἐφοβοῦντο γάρ. ἀναστὰς δὲ ὁ ἰησοῦς πρωῒ

prima Sabbati, apparuit ‖ primùm Mariæ Magdalenæ, ‖ primò

πρώτη σαββάτου, †ἐφάνη πρῶτον μαρίᾳ τῇ μαγδαληνῇ, φαίνομαι

℣ ex qua eiecerat septem dæmonia. ℣ de

ἀφ' ἧς * ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. ἐκβάλλω

Illa *profecta nuntiauit his * cum eo *existentibus: * vadens

10 ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, * qui fuerant

lugentibus & flentibus. Et illi audientes quia viueret,

11 πενθοῦσι καὶ κλαίουσι. κἀκεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ,

& visus esset ab ea, non crediderunt. Post autem hæc duobus

καὶ †ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆ, ἠπίστησε. μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν θεάσομαι

ex ℣ ipsis deambulantibus ' apparuit in alia forma, euntibus in * agrum.

ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν.

Et illi abeuntes nuntiauerunt reliquis: nec illis crediderunt.

κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς · οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.

℣ Nouissimè Posterius recumbentibus illis undecim apparuit, &

Ὕστερον, ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ

exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis, quia ' iis qui viderant eum resurrexisse, ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν.

ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν † ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν.

Et dixit eis: Euntes in mundum vniuersum, praedicate Euangelium omni creaturæ: * Qui crediderit & baptizatus ‖ fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, ℣ eos qui crediderint,

Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται · ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται.

Signa autem ℣ credentibus hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eiicient: linguis loquentur nouis:

Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει · ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι · γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς ·

Serpentes tollent: Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: Super ægros manus imponent, & ' bene habebunt.

ὄφεις ἀροῦσι · κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει · ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσι.

* Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est

* Quidem igitur Dominus postquam loquutus est

ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, † ἀνελήφθη

eis, assumptus est in cælum, & sedit à dextris Dei.

εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ.

‖ profecti, Illi autem ‖ egressi, prædicauerunt vbique: Domino

ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου

℣ sequentibus signis. cooperante, & sermonem confirmante ℣ per subsequentia signa. Amen.

συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων. ἀμήν.

Sancti Euangelij secundum Marcum,

FINIS.

SECVN-

SECVNDVM LVCAM

ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

SANCTVM EVANGELIVM.

ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

CAPVT PRIMVM. ά.

1 Quoniam * multi conati sunt reordinare * quidem
Πειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι
narrationem ‖ de ſumpletis in nobis ‖ quæ in nobis complete sunt rerum,
διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν
rebus,
2 πραγμάτων, Sicut tradiderunt nobis ρ ab initio ρ qui
καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς
ipſi * oculati, & miniſtri * exiſtentes ſermonis, Viſum eſt * viderunt,
3 αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε * fuerunt
& mihi aſſecuto altius omnia ‖ diligenter, ρ ſecúdũ ordinẽ tibi ‖ à principio ρ ex ordine
κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς, καθεξῆς σοι
ſcribere, optime Theophile, Vt * agnoſcas de quibus * inſtra- * cognoſcas eorũ verborum * eruditus es veritatem.
4 γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατη-
Eius es ſermonum firmitudinem.
χήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

5 FACTVM eſt in diebus Fuit
ΓΕΝΕΤΟ ἐν ταῖς ἡμέραις
Herodis regis Iudæ,
ἡρῴδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας,
Sacerdos quidam nomine Zacharias,
ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας,
‖ ex vice Abia: & vxor
ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ
illius ρ ex filiabus Aaron, & ρ de
αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ
nomen eius Eliſabeth. Erant autem iuſti ambo
6 τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι
ante Deum, incedentes in omnibus mandatis &
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ
iuſtificationibus Domini * irreprehenſibiles. Et non erat illis * ſine querela:
7 δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι· καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκ- * filius:
tus, eo quòd ‖ Eliſabeth erat ſterilis, & ambo ρ proue- ‖ eſſet ρ proceſſiſſent
νον, καθότι ἡ Ἐλισάβετ ἦν στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβε-

* cùm Sacerdotio fungeretur

εἰ in diebus suis erant. Factum est autē * in
κότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἦσαν. ἐγένετο ὅ ἐν τῷ 8
Sacerdotio fungendo ipsum in ordine vicis suæ ante
ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερείας αὐτῦ ἔναντι

* sorte exiit vt in censum poneret

Deum, Secundùm consuetudinem Sacerdotij, * sortitus est
τῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, † ἔλαχε τῦ 9
suffire ingressus in templum Domini. Et omnis
λαγχάνω θυμιάσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τῦ κυρίου· καὶ πᾶν τὸ 10
multitudo populi erat orans foris hora in-
πλῆθος τῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τῦ θυ-

‖ Apparuit

censi. ‖ Visus est autem illi angelus Domini, stans à
μιάματος. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἑστὼς ἐκ 11
dextris altaris incensi. Et turbatus est
δεξιῶν τῦ θυσιαστηρίου τῦ θυμιάματος· καὶ ἐταράχθη 12

ρ irruit super

Zacharias videns: & timor ρincidit in eum.
Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν.
Ait autem ad illum angelus: Ne timeas Zacharia, quoniã
εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος, μὴ φοβοῦ Ζαχαρία· διότι 13

* deprecatio * pariet

exaudita est *petitio tua: & vxor tua Elisabeth *gignet
εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου· καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει
filium tibi, & vocabis nomen eius Ioannem.
υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτῦ Ἰωάννην.
Et erit gaudium tibi & exultatio, & multi in nati-
καὶ ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γε- 14
uitate eius gaudebunt. Erit enim magnus coram Do-
νήσει αὐτῦ χαρήσονται· ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον τῦ κυ- 15
mino: & vinum & siceram non bibet: & Spiritu sancto re-
ρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλη-
plebitur adhuc ex vtero matris suæ: Et multos
σθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ· καὶ πολλοὺς τῶν 16
filiorum Israel conuertet ad Dominum Deum ipsorum.
υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν·
Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtu-
καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνά- 17

* vt conuertat ρ filios, "incredulos ad *perfectam.

te Eliæ, * convertere corda patrum in ρ natos, & "insana-
μει Ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπει-
biles in prudentiã iustorum, parare Domino plebem * expedi-
θεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευ-
tam.

‖ Vnde

Et dixit Zacharias ad angelum: ‖ Iuxta
ασμένον. καὶ εἶπε Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον, κατὰ 18
quid sciam hoc? ego enim sum senex, & vxor
τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή
mea ρ prouecta in diebus suis.
μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς.
Et respondens angelus, dixit ei: Ego sum Gabriel
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ, ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ 19

ὁ παρε-

*astans ante Deum: & missus sum loqui ad *qui asto
ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· καὶ † ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σὲ εὐαγγελίσασθαί
te, & euangelizare tibi hæc. Et ecce eris
σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἔσῃ
tacens, & non *potens loqui vsque ‖ quo die fiant *poteris ‖ in diem
σιωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένωνται
hæc, pro ρ quibus non credidisti verbis meis, quæ im- ρ eo quòd
ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πλη-
plebuntur in *tempus ipsorum. * tempore suo.
ρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.
Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur
καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον
*in tardare ipsum in templo. Egressus autem non * quòd tardaret
ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. ἐξελθὼν δὲ οὐκ
poterat loqui ρ illis: & cognouerunt quòd visionem vidisset ρ ad illos:
ἐδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς· καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν
in templo. Et ipse erat innuens illis: & permansit mutus.
ἐν τῷ ναῷ. καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κωφός.
Et factum est, vt impleti sunt dies *ministrationis eius, * officij
καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ,
abiit in domum suam. Post autem hos
ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταύτας τὰς
dies concepit Elisabeth vxor eius: & occultabat
ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν
seipsam ‖ menses quinque, dicens: Quia sic mihi fe- ‖ mensibus
ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα· ὅτι οὕτω μοι πε-
cit Dominus in diebus quibus ρ inspexit auferre opprobrium prospexit
ποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός
meum *in hominibus. * inter homines.
μου ἐν ἀνθρώποις.
In autem mense sexto missus est angelus Gabriel
ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ
à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth,
ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα Ναζαρέτ,
Ad virginem desponsatam viro, cui nomen * Ioseph, * erat
πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα Ἰωσὴφ,
de domo Dauid: & nomen virginis Maria.
ἐξ οἴκου Δαβίδ· καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου, Μαριάμ.
Et ingressus angelus ad eam, dixit: [Gaude gra- ‖ Aue
καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν, εἶπε, χαῖρε † κεχα- χαιρετω
tia plena, Dominus ρ cum te: benedicta tu in mulieribus. ρ tecum.
ριτωμένη· ὁ κύριος μετά σου, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν.
*Illa verò videns perturbata est in sermone eius: & *ratiocina- * Quæ cùm au-
ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη ὅτι τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογί- disset,
batur qualis esset salutatio ista. *cogitabat
ζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος.

‖ timeas

Et ait angelus ei: Ne ‖ *time* Maria: inuenisti enim
καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ, μὴ φοβοῦ μαριάμ· εὗρες γὰρ 30
gratiam apud Deum. Et ecce concipies in vtero, &
χάριν παρὰ τῷ θεῷ. καὶ ἰδοὺ συλλήμψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ 31
paries filium: & vocabis nomen eius Iesum.
† τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτῦ ἰησοῦν.

† πίτω

Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur: & dabit
* καλέομαι
οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου * κληθήσεται, καὶ δώσει 32
illi Dominus Deus sedem Dauid Patris eius:
αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον δαυὶδ τὸν πατρὸς αὐτῦ·
Et regnabit in domo Iacob in æternum, &
καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς 33
regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad
βασιλείας αὐτῦ οὐκ ἔσται τέλος. εἶπε δὲ μαριὰμ πρὸς 34
angelum: Quomodo ? erit istud: quoniam virum non cognosco?
? fiet
τὸν ἄγγελον, πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;
Et respondens angelus dixit ei: Spiritus sanctus super-
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ, πνεῦμα ἅγιον ἐπε- 35
veniet in te, & * *efficientia* Altissimi obumbrabit tibi: Ideoque
* virtus
λεύσεται ἐπί σε, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ
*quod nascetur
* *natum* ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.
γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται υἱὸς θεοῦ.
‖ concepit
Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa ‖ *concipiens* [*fuit*]
καὶ ἰδοὺ ἐλισάβετ ἡ συγγενίς σου, καὶ αὐτὴ συνείληφεν 36
? quæ vocatur sterilis:
filium in senectute sua: & hic mensis sextus est illi ? *vo-*
υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλου-
ta sterili: Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.
μένῃ στείρᾳ· ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ θεῷ πᾶν ῥῆμα. 37
Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundũ
εἶπε δὲ μαριάμ, ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ 38
verbum tuum. Et discessit ab illa angelus.
ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.
Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit
ἀναστᾶσα δὲ μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη 39
? montana
in *montanam* cum festinatione in ciuitatem Iuda: Et intrauit
εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς, εἰς πόλιν ἰούδα· καὶ εἰσῆλθεν 40
in domum Zacharix, & salutauit Elizabeth.
εἰς τὸν οἶκον ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσατο τὴν ἐλισάβετ.
Et factum est, vt audiuit Elisabeth salutationem Ma-
καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς μα- 41
rix, exultauit infans in vtero eius, & repleta est
σκιρτάω
ρίας, † ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη
Spiritu sancto Elisabeth: Et exclamauit voce
πνεύματος ἁγίου ἡ ἐλισάβετ. καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ 42
? inter mulieres,
magna, & dixit: Benedicta tu ? *in mulieribus*: & benedictus
μεγάλῃ, καὶ εἶπεν, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ, καὶ εὐλογημένος
ὁ καρπὸς

fructus *vteri* tui. Et vnde mihi hoc, vt veniat * ventis
43 ὁ καρπὸς τῆ κοιλίας σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ
mater Domini mei ad me? Ecce enim vt facta est
44 ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ
vox salutationis tuæ in ‖ *aures meas*, exultauit in- ‖ auribus meis
φωνὴ τῆ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν τὸ βρέ-
fans in gaudio in vtero meo. Et beata
45 φος ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῆ κοιλίᾳ μου. καὶ μακαρία
ℙ *credens: quòd erit perfectio* effatis ei à ℙ quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt
ἡ πιστεύσασα ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῆ παρὰ
Domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea
46 κυρίου. καὶ εἶπε Μαριάμ, Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου
Dominum. Et exultauit spiritus meus in Deo
47 τὸν κύριον. καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ
salutari meo. Quia respexit in humilitatem
48 τῷ σωτῆρί μου· ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν
ancillæ suæ. ecce enim ex hoc *nunc* beatam dicent me omnes
τῆς δούλης αὐτῆς· ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι
generationes. Quia fecit mihi magna ᵃ potens, & sanctum ᵃ qui est
49 αἱ γενεαί. ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον
nomen eius. Et misericordia eius * *in generationes generationum* * à progenie in
50 τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν progenies,
timentibus eum. Fecit ‖ *robur* in brachio ‖ potentiam
51 τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι
suo: ℙ *dissipauit* superbos ᵃ *cogitatione* cordis *eorum.* ℙ dispersit
αὐτοῦ· διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. ᵃ mente * sui.
Detraxit potentes de ‖ *throno*, & exaltauit humiles. Deposuit
52 καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς. ‖ sede.
Esurientes implenit bonis, & diuites dimi-
53 πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέ-
sit inanes. Suscepit Israel puerum suum, ℙ me- ℙ recordatus
54 στειλε κενούς· ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνη-
morari misericordiæ. (Sicut locutus est ad patres ᵃ suæ
55 σθῆναι ἐλέους· καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας
nostros, Abraham & semini eius) in ‖ *seculum.* ‖ secula.
ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.
Mansit autem Maria cum illa quasi * *menses tres*: & reuer- * mensibus tribus
56 ἔμεινε δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῆ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς· καὶ ὑπέ-
sa est in domum suam. Verùm Elisabeth ‖ impleta ‖ autem
57 στρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. τῆ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλή-
est tempus ℙ *parere ipsam*: & genuit filium. ℙ pariendi: & peperit
σθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτόν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν.
Et audierunt vicini & cognati eius, quia magnificauit
58 καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλωσε
Dominus misericordiã suam cum illa: & congratulabantur ei.
κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῆ.

Et factum est in octauo die venerunt circuncidere puerum,
καὶ ἐγένετο, ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, 59
& vocabant eum in nomine patris sui, Zachariam.
καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Ζαχαρίαν.
Et respondens mater eius, dixit: Nequaquam, sed vocabi-
καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἶπεν, οὐχί, ἀλλὰ κληθή- 60
tur Ioannes. Et dixerunt ad illam: Quia nemo est
σεται Ἰωάννης. καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν, ὅτι οὐδείς ἐστιν 61
in cognatione tua qui vocetur nomine hoc.
ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ.
[a] quem Innuebant autem patri eius, hoc [a] quid vellet vocari
ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι 62
[b] pugillarem, eum: Et postulans [b] tabellam, scripsit, dicens: Ioan-
αὐτόν. καὶ αἰτήσας πινακίδιον, ἔγραψε, λέγων, Ἰωάν- 63
nes est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi
νης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἐθαύμασαν πάντες.
Apertum est autem os eius illicò, & lingua
ἀνοίγω † ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα 64
eius [c] formata est, & loquebatur benedicens Deum.
διαπορέω [c] αὐτοῦ * διηρθρώθη, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν.
Et factus est super omnes timor vicinos eorum:
καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς· 65
[d] super omnia & [d] in omni montana Iudææ diuulgabantur omnia verba
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα
[e] qui audierant hæc. Et posuerunt omnes [e] audientes in corde
ταῦτα· καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ 66
[f] Quisputas puer suo, dicentes: [f] Quisnam puerulus iste erit? Et [g] manus Domini
αὐτῶν, λέγοντες, τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ κυρίου
[g] enim erat cum illo. Et Zacharias pater eius repletus est
ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη 67
Spiritu sancto, & prophetauit, dicens: Benedictus
πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσε, λέγων, Εὐλογητὸς 68
Dominus Deus Israel: quia visitauit & fecit redemptionem
κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ· ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν
plebi suæ. Et erexit cornu salutis nobis in
τῷ λαῷ αὐτοῦ· καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ 69
domo Dauid pueri sui: Sicut locutus est per
οἴκῳ Δαυὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· καθὼς ἐλάλησε διὰ 70
[h] sunt os sanctorum qui à seculo [h] Prophetarum eius:
στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ,
[i] qui oderunt Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium [i] odio
σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μι- 71
[k] Ad faciendam sericordiam cum [k] facere patribus nostris,
σούντων ἡμᾶς· ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, 72
& memorari testamenti sancti sui. [l] Iusiurandum quod
καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ. ὅρκον ὃν 73
ὤμοσε

iurauit ad Abraham patrem nostrum, * *dare* nobis, *datorum se

ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν,

‖ *Impauidè ex* manu inimicorum nostrorum ρ *liberatos, ser-* ‖Vt sine timore de-

74 ἀφόβως ἐκ χειρὸς πάντων ἐχθρῶν ἡμῶν * ῥυσθέντας, λα- ρ liberati, seruia-

uire illi, In sanctitate & iustitia coram ipso, ἐ- mus

75 τρεύειν αὐτῷ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ, ῥυόμαι

omnes dies uitæ nostræ. Et tu puer omnibus diebus nostris.

76 πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. καὶ σὺ παιδίον

Propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem

προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου

Domini parare vias eius: Ad dandam scientiam sa-

77 κυρίου, ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ· τοῦ δοῦναι γνῶσιν σω-

lutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum:

τηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν·

Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit

διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο

78 ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, * *Apparere* *in* qui in tenebris, & * Illuminare his

79 ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ

‖umbra mortis ρ *sedentibus:* *Dirigere* pe ‖ in ρ sedent. Ad dirigendos

σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πό-

des nostros in viam pacis. * *At puerulus* crescebat, & * *corro-* Puer autem

80 δας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκρα- *confortabatur*

borabatur spiritu: & erat in desertis vsque in diem osten-

τοῦτο πνεύματι· καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀνα-

sionis suæ ad Israel.

δείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

CAP. II. β'.

Factum est autē in diebus illis, exiit edictum à

1 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ

Cæsare Augusto, ‖ *describi omnem habitatam.* ‖Vt describeretur

καίσαρος αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. vniuersus orbis.

Hæc descriptio prima facta est ρ præside Syriæ ρ à

2 αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς συρίας

Cyrenio. Et ibant omnes * *describi*, *unusquisque* *Cyrino.

3 κυρηνίου. καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος * vt profiterentur

in propriam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à singuli in suam

εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ἀνέβη δὲ καὶ ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς

4 Galilæa ‖ ex ciuitate Nazareth, in Iudæam, *in* ciuitatem ‖de

γαλιλαίας, ἐκ πόλεως ναζαρὲτ, εἰς τὴν ἰουδαίαν, εἰς πόλιν

Dauid quæ vocatur Bethlehem, ρ *propter esse ipsum ex* domo & ρ eo quòd esset de

δαυὶδ, ἥτις καλεῖται βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ

familia Dauid: * *Describi* cum Maria de- * vt profiteretur

5 πατριᾶς δαυίδ, ἀπογράψασθαι σὺν μαριὰμ τῇ † μ- μνηστευομέ-

sponsata sibi vxore, *existente* prægnante.

νηστευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ, οὔσῃ ἐγκύῳ.

*cum essent — Factum est autem *in esse eos ibi, impleti sunt dies
ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι 6

‖ vt pareret. ‖ parere ipsam. Et peperit filium suum primogenitum:
τοῦ τεκεῖν αὐτήν· καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, 7

ϑ pannis inuoluit & ϑ fasciauit eum, & reclinauit eum in *praesepio:
καὶ * ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

*vigilantes, Et pastores erant in regione eadem * in agro agentes, &
καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες, καὶ 8

‖ vigilias custodientes ‖ custodias noctis super gregem suum.
φυλάσσοντες τὰς φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸν ποίμνιον αὐτῶν.

ϑ stetit iuxta illos, & claritas Dei Et ecce angelus Domini ϑ adstitit eis, & gloria Domini
καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου 9

circumfulsit illos: & timuerunt timore magno.
περιέλαμψεν αὐτούς· καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν.

*Nolite timere: Et dixit illis angelus: *Ne pauete. Ecce enim euange-
καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγε- 10

lizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.
λίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ,

Quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus,
ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι χριστὸς κύριος, 11

in ciuitate Dauid. Et hoc vobis signum: Inuenietis
ἐν πόλει Δαυίδ. καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὑρήσετε 12

* pannis inuolutum, & positum infantem *fasciatum iacentem in praesepio.
βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ.

‖ militiæ Et subitò facta est cum angelo multitudo ‖ exercitus
καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς 13

cælestis, laudantium Deum, & dicentium: Gloria in
οὐρανίου, αἰνούντων τὸν θεὸν, καὶ λεγόντων· δόξα ἐν 14

ϑ bonæ voluntatis altissimis Deo: & in terra pax, in hominibus ϑ beneplacitum.
ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

Et factum est vt discesserunt ab eis in cælum ange-
καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγε- 15

*loquebantur li, & homines pastores *dicebant ad inuicem: Transi-
λοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους, διέλ-

* quod factum est camus iam vsque in Bethlehem, & videamus verbum hoc * factum, quod Dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes,
θωμεν δὴ ἕως εἰς Βηθλεέμ, καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. καὶ ἦλθον σπεύσαντες, 16

‖ positum & inuenerunt & Mariam & Ioseph, & infantem ‖ iacentem
καὶ ἀνεῦρον τήν τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσὴφ, καὶ τὸ βρέφος κείμενον

in præsepio. Videntes autem cognouerunt de verbo
ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος 17

ϑ quod dictum erat illis de *puero hoc.
τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου.

καὶ πάντες

Et omnes *audientes mirati sunt ‖ de dictis * qui audierãt,
18 καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαλουμένων ‖ & de his quæ dicta erant,
à pastoribus ad ipsos. At Maria ℣ omnia ℣ autem
19 ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. ἡ δὲ μαρία πάντα
conferuabat verba hæc, conferens in corde suo.
συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.
Et reuersi sunt pastores, glorificantes & laudantes Deum
20 καὶ ἐπέστρεψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν
in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.
ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.
Et § *quando impleti* sunt dies octo *circuncidendi eum, § postquam cõsummati
21 καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν αὐτὸν, * vt circuncideretur puer,
& vocatum est nomen eius IESVS, ‖ vocatum ab ‖ quod est
καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΙΗΣΟΥΣ, τὸ κληθὲν ὑπὸ
angelo ℣ *ante* *concipi eum in vtero. ℣ priùs quàm in vtero cõciperetur
τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ † συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. Συλλαμβάνω
Et § *cùm impleti* sunt dies purgationis eius § postquam
22 καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῆς,
secundùm legem Moysi, tulerunt illum in Hierusalem,
κατὰ τὸν νόμον μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἱεροσόλυμα,
* *sistere* Domino, (Sicut scriptum est in lege Do- * vt sisterent eum
23 παραστῆσαι τῷ κυρίῳ· καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυ-
mini: Quia omne masculinũ adaperiens vulvam, sanctum Domino vo-
ρίου, ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κλη-
cabitur.) Et ‖ *dare* hostiam, secundùm ℣ *dictum* in ‖ vt darent
24 θήσε). καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν, κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν ℣ quod dictum est
lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.
νόμῳ κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν.
Et ecce erat homo in Hierusalem, cui nomen Simeon: &
25 καὶ ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα συμεών, καὶ
homo iste iustus & § *religiosus*, expectans conso- § timoratus,
ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβὴς, προσδεχόμενος παράκλη-
lationem Israel: & Spiritus sanctus erat in eo.
σιν τοῦ ἰσραήλ· καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτόν.
Et *erat ei responsum à Spiritu sancto, * acceperat
26 καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου,
non ‖ *videre* mortem, ℣ *prius quàm* videret Christum Domini. ‖ visurum se
μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν χριστὸν κυρίου. ℣ nisi priùs
Et venit in spiritu in templum. Et § *in* *infer- § cùm inducerent
27 καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγα-
re parentes puerum Iesum, * *ad facere* ipsos secũdùm * parentes eius,
γεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ vt facerent
‖ *consuetum* Legis ℣ *circa eum*, Et ipse accepit ‖ consuetudinem
28 τὸ † εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἐδέξατο ℣ pro eo,
eum in vlnas suas, & benedixit Deum, & dixit: ἐδέξατο
αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν θεὸν, καὶ εἶπε

Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum verbum tuum, in
νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν 29
pace: Quia viderunt oculi mei Salutare tuum.
εἰρήνῃ. ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου· 30
Quod parasti ante faciem omnium populorum.
ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν. 31
Lumen ad reuelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.
φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου ἰσραήλ. 32
Et erat Ioseph & mater eius mirantes super
καὶ ἦν Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ὑπὲρ τοῖς 33
§ his quæ dicebantur — § dictis de illo. Et benedixit illis Simeon:
λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς συμεών, 34
* positus est & dixit ad Mariam matrem eius: Ecce hic * iacet in
καὶ εἶπε πρὸς μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς
‖ ruinam, & in ‖ casum, & resurrectionem multorum in Israel, & in signum
πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον
ῥ cui cõtradicetur — ῥ contradictum. Et tuam verò ipsius animam pertrans-
ἀντιλεγόμενον. καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύ- 35
ibit gladius: vt reuelentur ex multis cordibus
σεται ῥομφαία· ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν
§ cogitationes. § variæ cogitationes. Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel,
διαλογισμοί. καὶ ἦν ἄννα προφῆτις θυγάτηρ φανουήλ 36
* de ‖ processerat — * ex tribu Aser: hæc ‖ progressa in diebus multis,
ἐκ φυλῆς ἀσήρ· αὕτη † προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς,
ῥ & vixerat cum viro suo annis — ῥ viuens annos cum viro septem à virginitate sua.
ζήσασα ἔτη μετ' ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς·
§ erat vsque ad annos — Et hæc vidua §quasi annorum octoginta quatuor: quæ non discedebat
καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο 37
‖ de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruiens nocte ac die.
ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας.
ἐπίστημι — Et hæc ipsa hora superueniens, † confitebatur Do-
καὶ αὐτὴ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ † ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ κυ- 38
* qui expectabant — mino: & loquebatur de illo omnibus * expectantibus redemptionem
ρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν
‖ Israel. ‖ in Hierusalem. Et vt perfecerunt omnia quæ secũdũ
ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ 39
legem Domini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem
τὸν νόμον κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν γαλιλαίαν εἰς τὴν πόλιν
ῥ autem — suam Nazareth. At puer ῥ crescebat, & § corro-
αὐτῶν ναζαρέτ. τὸ δὲ παιδίον † ηὔξανε καὶ ἐκρα- 40
§ confortabatur — borabatur spiritu, plenus sapientia: & gratia Dei erat in
αὐξάνω
ταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας· καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ'
* omnes annos — illo. Et ibant parentes eius per * annum in Hieru-
αὐτό. καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς ἱερου- 41
in die solemni — salem ‖ festo Paschæ.
σαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα.

κγ

Et cùm factus esset annorũ duodecim, ascendentibus illis in Hiero-
42 καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβαινόντων αὐτῶν εἰς Ἱερο-
solymam, secũdùm consuetudinem ‖ festi, § Et consummantibus ‖ diei
43 σολυμα, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων § Consummatisq; dichus, cùm rediret
dies, in venerit ipsos, remansit Iesus
τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ
puer in Hierusalem: & non *cognouit Ioseph & mater eius. *cognouerũt
πὶς ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. parentes eius.
Existimantes autem illum in comitatu esse, venerunt diei
44 νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας
iter: & requirebant eum ‖ in cognatis, & in notis. ‖ inter cognatos & notos.
ὁδὸν· καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσι καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς· * requirentes
Et non inuenientes eum, regressi sunt in Hierusalem, ‖ quæ-
45 καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ζη- ‖ requirentes
rentes eum. Et factum est post § dies tres inuenerunt § triduum
46 τοῦντες αὐτόν. καὶ ἐγένετο, μετὰ ἡμέρας τρεῖς εὗρον
illum in templo sedentem in medio doctorum,
αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων,
& audientem illos, & interrogantem eos.
καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς.
Stupebant autem omnes *audientes eum, super ‖ intelligentia *qui audiebant
47 ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ συνέσει ‖ prudentia
& responsis eius. Et videntes ipsum, pa- ‖ admirati sunt.
48 καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτὸν, ἐξε-
tonisi fuerunt. Et ad illum mater eius dixit: Fili, quid feci-
πλάγησαν· καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε, τέκνον, τί ἐποίη-
sti nobis sic? ecce pater tuus & ego dolentes quæ-
σας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζη-
rebamus te. Et ait ad illos: Quid § quòd quærebatis me? § est
49 τοῦμέν σε. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, τί ὅτι ἐζητεῖτέ με,
nesciebatis quia in his * Patris mei oportet esse me? *quæ sunt
οὐκ ἤδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με;
Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos.
50 καὶ αὐτοὶ οὐ συῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς.
Et descendit cum eis, & venit in Nazareth: & erat sub-
51 καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρὲτ· καὶ ἦν ὑπο-
ditus illis. Et mater eius conseruabat omnia ver-
τασσόμενος αὐτοῖς· καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ † διετήρει πάντα τὰ ῥή- † διατηρέω
ba hæc in corde suo. Et Iesus proficiebat
52 ματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆ. καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε
sapiẽtia & ætate, & gratia apud Deum & homines.
σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ, καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

CAP. III. γ'.

In anno autem quintodecimo Imperij Tiberij
1 Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου

‖ procurante ꝓIudæam,

Cæsaris, ‖ præsidente Pontio Pilato ꝓIudæa, & χήσαρος, ἡγεμονεύοντος ποντίου πιλάτου τῆς ἰουδαίας, καὶ

§ autem

tetrarcha§ Galilææ Herode, Philippo autem fratre τετραρχοῦντος τῆ γαλιλαίας ἡρῴδου, φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ

eius tetrarcha Iturææ, & Trachonitidis regionis, & αὐτοῦ τετραρχοῦντος τῆ ἰτουραίας καὶ τραχωνίτιδος χώρας, καὶ

Lysania Abilinæ tetrarcha, Sub principibus Sacerdotu λυσανίου τῆ ἀβιληνῆς τετραρχοῦντος, ἐπ' ἀρχιερέων

*Domini super Anna & Caipha: factum est verbum *Dei ad Ioannem Za- ἄννα καὶ καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ ἰωάννην τὸν ζα-

charix filium in deserto. Et venit in omnem circa χαρίου υἱὸν ἐν τῆ ἐρήμῳ. καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περί-

regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem χωρον τοῦ ἰορδάνου, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν

peccatorum: Sicut scriptum est in libro sermonum Esaiæ ἁμαρτιῶν, ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λογων ἡσαΐου τοῦ

prophetæ, dicentis: Vox clamantis in deserto, Parate προφήτου, λέγοντος, φωνὴ βοῶντος ἐν τῆ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε

viam Dominis rectas facite semitas eius. τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.

Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis hu- πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς τα-

‖ directa, & aspera miliabitur. & erunt praua in ‖ directam, & aspera πεινωθήσεται· καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν, καὶ αἱ τραχεῖαι

in vias planas. Et videbit omnis caro Salutare εἰς ὁδοὺς λείας. καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον

ꝓ ad turbas quæ exibant vt baptizarentur Dei. Dicebat ergo ꝓ exeuntibus turbis τοῦ θεοῦ. ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις

baptizari ab ipso: Genimina viperarum, quis ostendit βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν

vobis fugere à ventura ira? Facite ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε

ergo fructus dignos pœnitentiæ: & ne cœperitis dicere in οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν

§ potens est vobis, ‖ pater habemus Abraham. Dico enim vobis, quia § potest ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται

Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ.

* enim Iam* vero & securis ad radicem arborum posita est. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται·

‖ bonũ, excidetur Omnis ergo arbor non faciens fructum ‖ pulchrum, excidetur, & in πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς

ꝓ mittetur, ignem ꝓ mittitur. Et interrogabant eum turbæ, dicentes: πῦρ βάλλεται. καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέγοντες,

Quid ergo faciemus? τί οὖν ποιήσωμεν;

ἀποκριθεὶς

Respondens autem, dicebat illis: * *Habens* duas tunicas, ‖ *tra-* * Qui habet
11 ἀποκριθεὶς ὁ λέγει αὐτοῖς, ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μετα- ‖ *det*
dat non habenti: & ῥ *habens* escas similiter faciat. ῥ qui habet
δότω τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως ποιείτω.
Venerunt autē & publicani ut § *baptizarē-* § vt baptizarentur:
12 ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, *
Magister, quid faciemus? *Ille autē dixit ad eos: Nihil * At
13 διδάσκαλε, τί ποιήσωμεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, μηδὲν
amplius ‖ *præter* constitutum vobis ῥ *exigite*. ‖ quàm quod
πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε. ῥ est faciatis.
Interrogabant autē eum & milites, dicentes: Et nos
14 ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι, λέγοντες, καὶ ἡμεῖς
quid faciemus? Et ait § *ad* eos: Neminem concutiatis, neque § illis:
τί ποιήσωμεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, μηδένα † διασείσητε, μηδὲ διαβολὴν
*calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris. * calumniam facia-
συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. tis:
‖ *Expectante* autem populo, & ῥ *reputantibus* omnibus in ‖ Existimante
15 προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ῥ cogitantibus
cordibus suis de Ioanne, ne forte ipse esset Christus:
ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός·
Respondit Ioannes omnibus, dicens, Ego quidem aqua ba-
16 ἀπεκρίνατο ὁ ἰωάννης ἅπασι λέγων, ἐγὼ μὲν ὕδατι βα- § *venit* autem § veniet
πτίζω ὑμᾶς, ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς
soluere corrigiam calceamentorum eius: ipse vos ba-
λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· αὐτὸς ὑμᾶς βα-
ptizabit in Spiritu sancto & igni. Cuius ventilabrum in
17 πτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ
manu eius, & *perpurgabit* aream suam: & congregabit
χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν
triticum in horreum suum: at *paleam* comburet igni * paleas autem
σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ· τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ
inextinguibili. Multa quidē *igitur* & alia exhortans euange-
18 ἀσβέστῳ. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγε-
lizabat ‖ *populum*. At Herodes ῥ tetrarcha § *correptus* ‖ populo: ῥ autem
19 λίζετο τὸν λαόν. ὁ δὲ Ἡρῴδης ὁ τετράρχης, ἐλεγχόμενος § cum corripere-
ab illo de Herodiade vxore fratris sui Phi- tur
ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρῳδιάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ φι-
lippi, & de omnibus quæ fecit malis Herodes,
λίππου, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησε πονηρῶν ὁ Ἡρῴδης·
Adiecit & hoc super omnia, & inclusit Ioannem in
20 προσέθηκε καὶ τοῦτο ὂπὶ πᾶσι, καὶ κατέκλεισε τὸν ἰωάννην ἐν
carcerem. Factum est autē * *in baptizari omnem* * cùm baptizare-
21 τῇ φυλακῇ. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα tur omnis popu-
populum, & Iesu baptizato, & orante, aper- lus,
τὸν λαὸν, καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος, καὶ προσευχομένου, † ἀνεῳ- ἀνοίγω

‖ est
ρ descendit Spiritus sanctus
§ columba
* vox
‖ facta est
ὑδοκέω
ρ vt putabatur,
' qui fuit
' qui fuit
' qui fuit
' qui fuit
' qui fuit

tum ‖ esse cælum, Et ρ descendisse Spiritum sanctum
χθῦναι τὸν οὐρανὸν, καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον 22
corporali specie sicut § columbam in ipsum: & *vocem de cæ-
σωματικῷ εἴδει ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτόν· καὶ φωνὴν ἐξ οὐρα-
lo ‖ fieri, dicentem: Tu es filius meus dilectus: in te
νοῦ γενέσθαι, λέγουσαν, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ
complacuit mihi. Et ipse erat Iesus quasi annorum triginta
εὐδόκησα. καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα 23
incipiens existens (ρ vt existimabatur) filius Ioseph ' Heli,
ἀρχόμενος ὢν, ὡς ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσὴφ, τοῦ Ἡλὶ,
' Matthat, ' Leui, Melchi, ' Ianne, ' Ioseph,
τοῦ Μαθθὰτ, τοῦ Λευὶ, τοῦ Μελχὶ, τοῦ Ἰαννὰ, τοῦ Ἰωσὴφ, 24
'Matthathiæ,' Amos,' Naum,' Hesli,' Nagge,
τοῦ Ματταθίου, τοῦ Ἀμὼς, τοῦ Ναοὺμ, τοῦ Ἐσλὶ, τοῦ Ναγγαὶ, 25
'Mahath,' Matthathiæ,' Semei,' Ioseph,' Iuda,
τοῦ Μαὰθ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Σεμεὶ, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰούδα· 26
' Ioanna, ' Resa, ' Zorobabel, ' Salathiel, ' Neri,
τοῦ Ἰωαννᾶ, τοῦ Ῥησὰ, τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιὴλ, τοῦ Νηρεὶ, 27
' Melchi, ' Addi, ' Cosam, ' Elmadam, ' Her,
τοῦ Μελχὶ, τοῦ Ἀδδὶ, τοῦ Κωσὰμ, τοῦ Ἐλμωδὰμ, τοῦ Ἤρ, 28
' Ielu, ' Eliezer, ' Iorim, ' Matthat, ' Leui,
τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ Ἰωρεὶμ, τοῦ Ματθὰτ, τοῦ Λευὶ, 29
' Simeon, ' Iuda, ' Ioseph, ' Iona, ' Eliacim.
τοῦ Συμεὼν, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰωνὰ, τοῦ Ἐλιακεὶμ, 30
' Melcha, ' Menna, ' Matthatha, ' Nathan, ' Dauid,
τοῦ Μελεὰ, τοῦ Μαϊνὰ, τοῦ Ματταθὰ, τοῦ Ναθὰν, τοῦ Δαυὶδ, 31
' Ieſſe, ' Obed, ' Booz, ' Salmon, ' Naaſſon,
τοῦ Ἰεσσαὶ, τοῦ Ὠβὴδ, τοῦ Βοὸζ, τοῦ Σαλμὼν, τοῦ Ναασσὼν, 32
'Amminadab, ' Aram, ' Esron, ' Phares, ' Iuda,
τοῦ Ἀμιναδὰβ, τοῦ Ἀρὰμ, τοῦ Ἑσρὼμ, τοῦ Φαρὲς, τοῦ Ἰούδα, 33
' Iacob, ' Isaac, ' Abrahæ, ' Thare,
τοῦ Ἰακὼβ, τοῦ Ἰσαὰκ, τοῦ Ἀβραὰμ, τοῦ Θάρα, 34
' Nachor, ' Sarug, ' Ragau, ' Phaleg, Heber, ' Sale,
τοῦ Ναχὼρ, τοῦ Σαροὺχ, τοῦ Ῥαγαὺ, τοῦ Φαλὲκ, τοῦ Ἑβὲρ, τοῦ Σαλὰ, 35
' Cainan, ' Arphaxad, ' Sem, ' Noe, ' Lamech,
τοῦ Καϊνὰμ, τοῦ Ἀρφαξὰδ, τοῦ Σὴμ, τοῦ Νῶε, τοῦ Λάμεχ, 36
'Mathusale, ' Henoch, ' Iared, ' Malaleel, ' Cainan,
τοῦ Μαθουσάλα, τοῦ Ἐνὼχ, τοῦ Ἰάρεδ, τοῦ Μαλελεὴλ, τοῦ Καϊνὰμ, 37
' Henos, ' Seth, ' Adam, ' Dei.
τοῦ Ἐνὼς, τοῦ Σὴθ, τοῦ Ἀδὰμ, τοῦ Θεοῦ. 38

CAP. IIII. δ'.

Iesus autem plenus Spiritu sancto regressus est à
Ἰησοῦς δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ
Iordane: & agebatur in Spiritu in * desertum,
Ἰορδάνου· καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον,
ἡμέρας

Diebus quadraginta, ‖ *tentatus* à diabolo. Et ‖ & tentabatur

2 ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου· καὶ

ℙ non manducauit *quicquã* in diebus illis: & consum- ℙ nihil

οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ συντελε-

matis illis, postea esuriit. Et dixit § illi diabo- § autem

3 σθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασεν. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβο-

lus: Si filius es Dei, dic lapidi huic vt fiat panis.

λος, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος.

Et respondit Iesus ad illum, *dicens:* Scriptum est, Quia non

4 καὶ ἀπεκρίθη ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, λέγων, γέγραπται, ὅτι οὐκ

in pane solo viuet homo, sed in omni verbo

ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι

Dei. Et *subducens illum diabolus in montem excelsum, *duxit

5 θεοῦ. καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν,

‖ ostendit illi omnia regna ℙ habitatæ *in puncto* ‖ & ℙ orbis terræ in

ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ

momento temporis: Et ait illi *diabolus:* Tibi dabo § *auctoritatem* § potestatem

6 χρόνου· καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, σοὶ δώσω τὴν ἐξου-

vniuersam hanc vniuersam, & gloriam illorum: quia mihi tra-

σίαν ταύτην ἅπασαν, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παρά-

dita *est, & cui volo do ‖ eam. Tu ergo si *sunt, ‖ illa,

7 δοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. σὺ οὖν ἐὰν

ℙ adoraueris coram me, erunt tua omnia.

προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται σου πᾶσα.

Et respondens illi dixit Iesus: *Abstede retro me*

8 καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ ἰησοῦς, ὕπαγε ὀπίσω μου

Satana: Scriptum est: Adorabis Dominum Deum tuum, &

σατανᾶ· γέγραπται, προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ

illi soli seruies. Et duxit illum in Ierusa-

9 αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἰερουσα-

lem, & statuit eum super pinnam templi: & dixit illi:

λὴμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸ ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ,

Si filius es Dei, § *ace teipsum* hinc deorsum: § mitte

εἰ ὁ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω·

Scriptum est enim, quòd angelis suis *mandauit de te *mandauit

10 γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ

‖ *custodire* te: Et quia in manibus tollent te, ‖ vt conseruent

11 τοῦ διαφυλάξαι σε· καὶ ὅτι ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε,

ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.

Et respondens ait illi Iesus: *Quod dictũ est:* Non tenta-

12 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι εἰρηται, οὐκ ἐκπει-

bis Dominum Deum tuum. Et ℙ *finiens omnem ten-* ℙ consummata o-

13 ράσεις κύριον τὸν θεόν σου. καὶ συντελέσας πάντα πει-

tationem, diabolus recessit ab illo vsque ad tempus.

ρασμὸν ὁ διάβολος, ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

Et regressus est Iesus in virtute Spiritus in
καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν 14
Galilæam: & fama exiit per vniuersam circa regionem de illo:
Γαλιλαίαν, καὶ φήμη ἐξῆλθε καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ.
§ & magnificabatur Et ipse docebat in synagogis eorum, § glorifica-
καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζό- 15
tus ab omnibus. Et venit in Nazareth, vbi erat
μενος ὑπὸ πάντων. καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ, οὗ ἦν 16
* consuetudinem suam, nutritus: & intrauit secundum * consuetum sibi, in die
* τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ
§ Sabbatorum in synagogam: & surrexit legere.
τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι.
§ Sabbati Et traditus est illi liber Esaiæ prophetæ. Et ‖ explicuit
καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου τοῦ προφήτου· καὶ ἀναπτύ- 17
eum librum, inuenit locum vbi erat scriptum:
ξας τὸ βιβλίον, εὗρε τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον·
ρ propter quod Spiritus Domini super me, ρ cuius gratia vnxit me, euangeli-
πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελί- 18
zare pauperibus misit me, sanare contritos
σασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους
corde, Prædicare captiuis remissionem, & cæcis
τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς 19
§ visum, dimittere § restitutionem visus, legare contractos in remissionem, prædicare
ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι
* & diem retributionis. annum Domini acceptum * Et ‖ plicans librum, ρ red-
ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν. καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀπο- 20
‖ cùm plicuisset ρ reddidit dens ministro, § sedit. Et omnium in synagoga
δοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισε· καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ
§ & oculi erant intendentes * ei. Cœpit autem dicere
ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ. ἤρξατο δὲ λέγειν 21
ad illos: Quia hodie impleta est scriptura hæc in
πρὸς αὐτούς, ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς
§ testimonium illi dabant: auribus vestris. Et omnes ‖ testificabantur ei, & mira-
ὠσὶν ὑμῶν. καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαυ- 22
ρ quæ procedebant de bantur in verbis gratiæ, ρ exeuntibus ex
μαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ
ore ipsius, & dicebant: Nonne hic est filius Ioseph?
στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ Ἰωσήφ;
§ illis: Vtique Et ait § ad illos: Omnino dicetis mihi similitudinem
καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, πάντως ἐρεῖτε μοι τὴν παραβολὴν 23
hanc, Medice, cura teipsum: quanta audiuimus fa-
ταύτην, ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γενό-
cta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.
μενα ἐν τῇ Καπερναούμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου.
Ait autem, Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus
εἶπε δέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτὸς 24
ἐστιν

est in patria sua. In veritate dico vobis,
25 ἔστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. ἐπ' ἀληθείας λέγω ὑμῖν,
Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando
πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλίου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε
clausum est cælum *ad annos tres & menses sex, vt facta esset* annis tribus & mensibus sex, cùm
† ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο
fames magna in ‖ omnem terram: Et ad nullam κλέω
26 λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· καὶ πρὸς οὐδεμίαν ‖ omni terra:
illarum missus est Elias, ρ *si non* in Sarepta § *Sidonia*, ad ρ nisi § Sidoniæ,
αὐτῶν ἐπέμφθη Ἠλίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδῶνος, πρὸς
mulierem viduam. Et multi leprosi erant sub Elisæo
27 γυναῖκα χήραν. καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου
Propheta in Israel: & nemo *ex iis mundatus est,* * eorum
τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐκαθαρίσθη
‖ *si non Naeman* Syrus. Et repleti sunt omnes ira in ‖ nisi Naaman
28 εἰ μὴ Νεεμὰν ὁ Σύρος. καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν
synagoga, audientes hæc. Et ρ *surgentes* ejecerunt ρ surrexerunt, &
29 τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα. καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον
illum extra ciuitatem: & duxerunt illum vsque ad supercilium
αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως τοῦ ὀφρύος τοῦ
montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, § *ad* *præcipitandum* § vt præcipitarent
ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι
eum. Ipse autem transiens per medium illorum * *profectus est.* * ibat.
30 αὐτόν. αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.
Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ: ‖ & *erat do-* ‖ ibique docebat
31 καὶ κατῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν δι-
cens illos *in* Sabbatis. Et ρ *percellebantur* in ρ stupebant
32 δάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ
doctrina eius: quia in § *auctoritate* erat sermo ipsius. § potestate
τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ.
Et in synagoga erat homo habens *spiritum* *dæmo- * dæmonium im-
33 καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμο- munadum:
nij immundi: & exclamauit voce magna, Dicens, Sine,
34 νίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἔα,
quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio
τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά
te quis sis, sanctus Dei. Et ‖ *obiurgauit* illum ‖ increpauit
35 σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ
Iesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et ρ *proiiciens* illum ρ cùm proiecisset
Ἰησοῦς, λέγων, φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν αὐτὸν
dæmonium in medium, exiit ab illo, § *nihil* *no-* § nihilque illum
τὸ δαιμόνιον εἰς τὸ μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλά- cuit.
cens ei. Et factus est pauor in * *omnes:* & * omnibus:
36 ψαν αὐτόν. καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ
colloquebantur ad inuicem, dicentes: Quod ‖ verbum hoc, quia in ‖ est
συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, τίς ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἐν

¶ potestate & virtute — ¶ *authoritate & efficacia* imperat immundis spiritibus, & ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ

§ diuulgabatur fama — exeunte, Et § *exiit resonantia* de illo in omnem ἐξέρχονται; καὶ ἐξεπορεύετο ἡ ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα 37

* Iesus de — locum *circum* regionis. Surgens autē * *ex* synagoga, τόπον τὸν περίχωρον. ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς 38

‖ tenebatur magnis febribus: — introiuit in domum Simonis. Socrus autem Simonis ‖ *erat* εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος· ἡ πενθερὰ δὲ τοῦ σίμωνος συ-

¶ pro — *detenta febri magna*: & rogauerunt illum ¶ *de* ea. νωσχομένη πυρετῷ μεγάλῳ· καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς.

Et adstans *super* illam, imperauit febri: & dimisit καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν 39

§ Et — illam. § Continuò *autem* surgens, ministrabat illis. αὐτήν· παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.

* Cùm autem Sol occubuisset, ‖ qui ¶ languoribus § At ille singulis — * *Occidente autem Sole*, omnes ‖ *quotquot* habebant infirmos δυσὶ ὄντος δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας 40

¶ *morbis* varis, ducebant illos ad eum. § *Verùm uni singulo* νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ

ipsorum manus imponens, curabat eos. αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθεράπευεν αὐτούς.

Exibant autem & dæmonia à multis, clamantia & di- ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέ- 41

centia: Quia tu es *Christus* filius Dei. Et increpans, non sinebat γοντα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἴα

ea loqui, quia sciebant Christum ipsum esse. αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι.

Facta autem die, egressus ibat in desertum locum: γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον· 42

& turbæ requirebant eum: & venerunt usque ad ipsum: & detinebant καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐτὸν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον

illum, * *non proficisci* ab eis. ‖ *Ille vero ait ad* αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς 43

* ne discederet ¶ Quibus ille ait: — eos: Quia & aliis ciuitatibus euangelizare me oportet αὐτοὺς, ὅτι καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ

¶ ideo — regnum Dei: quia ¶ *ad hoc* missus sum. τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέσταλμαι.

Et erat prædicans in synagogis Galilææ. καὶ ἦν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς τῆς γαλιλαίας.

CAP. V. ε.

§ cùm turbæ irruerent in eum, audirent * stabat secus — Factum est autē § *in eo* turbam *superiacere* ei *ad audiendum* Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ τοῦ ἀκούειν τὸν 1

verbum Dei, & ipse * *erat stans iuxta* stagnum Genesareth. λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην γεννησαρέτ.

‖ duæ nauigia *stantia* secus stagnum: *at* Et vidit ‖ *duo* nauigia *stantia* secus τὴν λίμνην· οἱ δὲ 2

¶ nauem antes — ἁλιεῖς

piscatores ρ descendentes ex eis, abluebant retia. ρ autem descenderent, & lauabant

ἁλιεῖς ἀποβαίνοντες ἀπ' αὐτῶν, ἀπεπλυναν τὰ δίκτυα.

Ascendens autem in vnam § nauim, quæ erat Simonis, roga- § nauim

3 ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ σίμωνος, ἠρώ-

uit eum à terra reducere pusillum. Et sedens

τησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον. καὶ καθίσας

docebat *ex nauigio turbas. * de naucula

ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους.

Vt autem cessauit ‖ loquens, dixit ad Simonem: Deduc ‖ loqui,

4 ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα, ἐπανάγαγε

in altum, & laxate retia vestra in capturam.

εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν.

Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam

5 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ σίμων εἶπεν αὐτῷ, ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς

noctem laborantes nihil cepimus: In autem verbo tuo

νυκτὸς κοπιάσαντες, οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου

laxabo rete. Et ρ hoc facientes concluserunt ρ cùm hoc fecis-

6 χαλάσω τὸ δίκτυον. καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν sent,

multitudinem piscium § multam. disrumpebatur autem rete eorum. § copiosam,

πλῆθος ἰχθύων πολύ. διερρήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν. διαρρηγνυμε-

Et annuerunt socijs qui * in alio nauigio, vt * erant in alia na-

7 καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ui, vt venirent & adiuuarent eos.

venientes ‖ mul caperent ipsis. Et venerunt, & impleuerunt ‖ am- ‖ ambas nauicu-

ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς· καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμφό- las,

bo nauigia, ita vt ρ mergi ipsa. ρ penè mergerentur.

τερα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά.

*Videns autem Simon Petrus, accidit genubus Iesu, di- § Quod cùm videret

8 ἰδὼν δὲ σίμων πέτρος, προσέπεσε τοῖς γόνασι τοῦ ἰησοῦ, λέ- *procidit ad genua

cens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.

γων, ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, κύριε.

Stupor enim ‖ occupauerat eum, & omnes qui cum illo ρ, ‖ circundederat

9 θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν, καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, perant

in captura piscium quam simul ceperant. Similiter autem

10 ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων, ἣν συνέλαβον. ὁμοίως δὲ

& Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socij

καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην υἱοὺς ζεβεδαίου, οἵ ἦσαν κοινωνοὶ

Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: § Ne timere: ab § Noli timere: ex

τοῦ σίμωνι. καὶ εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα ὁ ἰησοῦς, μὴ φόβου· ἀπὸ

hoc iam homines eris capiens. Et * subducentes

τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. καὶ καταγαγόντες τὰ * subductis ad ter-

11 τὰ νεῶν ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα ἠκολούθησαν αὐτῷ. ram nauibus, relictis omnibus

nauigia super terram, relinquentes omnia secuti sunt eum.

Et factum est ‖ in esse ipsum in vna ciuitatum, & ecce vir ‖ cùm esset

12 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ

plenus lepra: — & videns Iesum, ρ procidens in faciem §, roganit ρ & § suam,

πλήρης λέπρας, καὶ ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἐδεήθη

eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.
αὐτῷ, λέγων, κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι.

ἅπτομαι — Et extendens manum, tetigit eum, dicens: Volo
καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, † ἥψατο αὐτοῦ, εἰπών, θέλω· 13
mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.
καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ.

*vt ‖ diceret: — Et ipse præcepit illi *nemini ‖ dicere: sed ϕ abiens
ϕ vade,
καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ ἀπελθὼν 14
ostende teipsum Sacerdoti, & offer pro emundatione
δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ
tua, sicut præcepit Moyses, in testimonium illis.
σου, καθὼς προσέταξε Μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.

διέρχομαι — Perambulabat autem magis sermo de illo: & conueniebant
§ vt audirent, & curarentur — † διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο 15
turbæ multæ § audire, & curari ab ipso ab infir-
ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθε-
secedebat in desertum, & orabat. — mitatibus suis. Ipse autem erat secedens in
νειῶν αὐτῶν. αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς 16
deserto, & orans. Et factum est in vna
ἐρήμοις, καὶ προσευχόμενος. καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν 17
‖ sedebat — dierum, & ipse ‖ erat docens. Et erant sedentes Pharisæi
ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων· καὶ ἦσαν καθήμενοι φαρισαῖοι
ϕ venerant & Legis doctores, qui ϕ erant venientes ex omni § vico
§ castello καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἳ ἦσαν † ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης
ἔρχομαι — Galilææ, & Iudææ, & Hierusalem: & *efficacia Do-
*virtus — τῆς γαλιλαίας, καὶ ἰουδαίας, καὶ ἱερουσαλήμ, καὶ δύναμις κυ-
‖ ad sanandum — mini erat ‖ in sanare eos. Et ecce viri § ferentes
ϕ portantes — εἶου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες 18
in lecto hominem qui erat paralyticus: & quærebant eum
ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν
inferre, & ponere ante eum. Et non inuenientes
εἰσενεγκεῖν καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ μὴ εὑρόντες 19
§ præ turba, ascenderunt — qua parte inferrent illum § propter turbam, ascendentes super
δι' ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν, διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ
* & ‖ lecto — tectum, * per tegulas summiserunt eum cum ‖ lectulo
δῶμα, διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ,
ϕ Quorum — in medium ante Iesum. ϕ Et videns fidem § eorum,
* vt vidit, εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, 20
dixit ei: Homo, remittuntur tibi peccata tua.
εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.

*cogitare — Et cœperunt *ratiocinari Scribæ & Pharisæi,
καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, 21
dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis potest
λέγοντες, τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται
‖ nisi — dimittere peccata, ‖ si non solus Deus?
ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός;

θεῖναι

*Cognoscens autem Iesus ‖ *vatiocinationes* eorum, respondens *Vt cognouit
22 ὁ δὲ ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς ‖ cogitationes
dixit ad illos: Quid ρ *vatiocinamini* in cordibus vestris? ρ cogitatis
εἶπε πρὸς αὐτούς, τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;
Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi pec-
23 τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρ-
cata tua: an dicere: Surge, & deambula?
τίαι σου, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ περιπάτει;
Vt autem sciatis quia *auctoritatem habet filius hominis in * potestatem
24 ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ
terra dimittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico,
τῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας· εἶπε τῷ παραλυμένῳ, σοὶ λέγω,
surge: *& tollens lectulum tuum, ‖ vade in domum tuam. * tolle lectum,
ἔγειραι· καὶ ἆρας τὸ κλινίδιόν σου, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. ‖ &
Et confestim ρ *resurgens* coram illis, * *tollens* in quo iace- ρ consurgens
25 καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἆρας ἐφ' ᾧ κατε- * tulit lectum
bat, abiit in domum suam, ‖ *glorificans* Deum. * &
κειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. ‖ magnificans.
Et stupor ρ *cepit* omnes, & * *glorificabant* Deum: Et reple- ρ apprehendit
26 καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ ἐπλη- * magnificabant
ti sunt timore, dicentes: Quia vidimus * *inopinata* hodie. * mirabilia
σθησαν φόβου, λέγοντες, ὅτι εἴδομεν παράδοξα σήμερον.
Et post hæc exiit, & ‖ *conspexit* publicanum nomine Leui, ‖ vidit
27 καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε, καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι λευὶν,
sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me.
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀκολούθει μοι.
Et ρ *relinquens omnia*, surgens secutus est eum. ρ relictis omni-
28 καὶ καταλιπὼν ἅπαντα, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. bus,
Et fecit conuiuium magnum Leui ei in domo sua:
29 καὶ ἐποίησε δοχὴν μεγάλην ὁ λευὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.
& erat turba publicanorum multa, & aliorum qui erant cum illis
καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολὺς, καὶ ἄλλων οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν
discumbentes. Et murmurabant Scribæ eorum
30 κατακείμενοι. καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμματεῖς αὐτῶν
& Pharisæi ad discipulos eius, dicentes: Quare
καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες, διατί
cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?
μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε;
Et respondens Iesus, dixit ad illos, Non * *vsum* * egent qui sani
31 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτούς, οὐ χρείαν sunt,
habent sani medico, sed male ‖ *habentes*. * qui ‖ habent.
ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες.
Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœ-
32 οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς με-
nitentiam. ρ Illi autē dixerunt ad eum: Quare discipuli ρ At
33 τάνοιαν. οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν, διατί οἱ μαθηταὶ

Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & ἡ
ἰωάννου νηστεύουσι πυκνὰ, καὶ δεήσεις ποιοῦν), ὁμοίως καὶ οἱ
[a] autem Pharisæorum: at tui [a] edunt & bibunt?
τῶν φαρισαίων· σὺ δὲ σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν;
[*] Quibus ipse ait: Nunquid [‖] sponsi, dum
[*] Is vero ait ad ipsos: Non potestis filios [‖] thala- 34
ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶ-
mi, in quo sponsus cum illis est, facere ieiunare?
νος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύειν;
Venient autem dies, & cum ablatus fuerit ab illis 35
ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ
sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus.
νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
[ρ] commissuram à nouo vestimento immittit
Dicebat autem & similitudinem ad illos: Quia nemo [ρ] adiectionem 36
ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα
[*] alioquin vestimenti noui adiicit in vestimentum vetus: [*] si verò non,
ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μήγε,
[*] rumpit, & nouum [*] scindit, & veteri non conuenit commissura
καὶ τὸ καινὸν σχίζει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ ἐπίβλημα
[‖] mittit à nouo. Et nemo [‖] coniicit vinum nouum in vires 37
τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς
[ρ] alioquin veteres: [ρ] autem non, rumpet nouum vinum vires, & ipsum
παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκούς, καὶ αὐτὸς
effundetur, & vires peribunt. Sed vinum nouum 38
ἐκχυθήσεται), καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται). ἀλλὰ οἶνον νέον
[*] mittendum est: in vires nouos [*] iniiciendum, & vtraque conseruantur.
εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται).
Et nemo bibens vetus, statim vult nouum: dicit enim, 39
καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν, εὐθέως θέλει νέον· λέγει γάρ,
[*] melius Vetus [*] vtilius est.
ὁ παλαιὸς χρηστότερός ἐστιν.

CAP. VI. ς'.

[‖] cum transiret Factum est autem in Sabbato secundo primo, [‖] transire
Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διαπορεύεσθαι 1
ipsum per sata: & vellebant discipuli eius
αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων· καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς
spicas, & manducabant, confricantes manibus.
στάχυας, καὶ ἤσθιον, ψώχοντες ταῖς χερσί.
Quidam autem Pharisæorum dicebant illis: Quid facitis quod non 2
τινὲς δὲ τῶν φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς, τί ποιεῖτε ὃ οὐκ
licet facere in Sabbatis? Et respondens ad 3
ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασι; καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς
eos, dixit Iesus: Nec hoc legistis quod fecit Dauid,
αὐτοὺς εἶπεν ὁ ἰησοῦς, οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε ὃ ἐποίησε δαβίδ,
[ρ] qui cum illo erant cùm esurisset ipse, & [ρ] cum ipso existentes:
ὁπότε ἐπείνασεν αὐτὸς, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες·

ὡς

Quomodo intrauit in domum Dei, & panes pro-
4 ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τ̃ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τ̃ προ-
positionis sumpsit, & manducauit, & dedit & his *cum ipso*, quos *qui *erant,
θέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτ̃ οὖς
non licet manducare ‖ *si non solos Sacerdotes?* Et dicebat ‖ nisi tantùm Sa-
5 οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔλεγεν cerdotibus?
illis: Quia dominus est filius hominis ϱ & Sabbati. Petiam
αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τ̃ ἀνθρώπου καὶ τ̃ σαββάτου.
Factum est autem in alio Sabbato, *intrare ipsum in *vt intraret
6 Ἐγένετο δὲ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν
synagogam, & *docere: Et erat ibi homo, & *docere:
συναγωγὴν, καὶ διδάσκειν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπ@, καὶ ἡ
manus eius dextera erat arida. Obseruabant autem
7 χεὶρ αὐτ̃ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. παρετήρουν δὲ οἱ
Scribæ & Pharisæi si in Sabbato curaret
γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι εἰ ἐν τ̃ σαββάτῳ θεραπεύσει
eum, vt inuenirent ‖ *accusationem ipsius.* Ipse verò sciebat ‖ vnde accusarent
8 αὐτὸν, ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν αὐτ̃. αὐτὸς δὲ † ἤδει τοὺς eum.
ϱ cogitationes
ϱ cogitationibus eorum: & ait homini aridam *habenti
διαλογισμοὺς αὐτ̃· καὶ εἶπε τ̃ ἀνθρώπῳ τ̃ ξηρὰν ἔχοντι τὴν * qui habebat
χεῖρα, ἔγειραι, καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. * Et
Ait ‖ ergo Iesus ad illos: ϱ *Interrogabo vos, quid* ‖ autem
9 εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς, ἐπερωτήσω ὑμᾶς, ϱ Interrogo vos, ‖
licet Sabbatis, benefacere, an malefacere? animam
ἔξεστι τοῖς σάββασιν, ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν
*seruare, an *occidere? Et ‖ *circumspiciens omnes* *saluam facere,
10 σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; καὶ περιβλεψάμενος πάντας * perdere? ‖ circumspectis
eos, dixit homini: Extende manum tuam. ϱ *Is autem fe-* omnibus,
αὐτοῖς, εἶπε τ̃ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινόν τ̃ χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίη- ϱ Et extendit:
cit ita. & restituta est manus eius *sana vt altera.*
σεν οὕτω. καὶ † ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτ̃ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. ἀποκατάστημι
Ipsi autem repleti sunt *amentia: & colloquebantur ad inuicem: *insipientia
11 αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους,
quidnam facerent * Iesu. *de
τί ἂν ποιήσειαν τ̃ Ἰησοῦ.
Factũ est autem in diebus illis, exiit in montem
12 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος
orare: & erat pernoctans in oratione Dei.
προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τ̃ προσευχ̃ τ̃ θεοῦ.
Et cùm factus esset dies, aduocauit discipulos suos: &
13 καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθητὰς αὐτ̃· καὶ
‖ eligens ex ipsis duodecim, quos & Apostolos nominauit: ‖ elegit
ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτ̃ δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε·
Simonem, quem ϱ & *nominauit* Petrum, & Andream fratrem ϱ cognominauit
14 Σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμασε Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν

eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum,
αὐτῦ, ἰάκωβον καὶ ἰωάνην, φίλιππον καὶ βαρθολομαῖον,
Matthæum & Thomam, Iacobum Alphæi, & Simonem
ματθαῖον καὶ θωμαν, ἰάκωβον τὸν τῦ ἁλφαίου, καὶ σίμωνα 15
*qui vocatur Zelotes, & *vocatum Zelotem, Iudam Iacobi, & Iudam
τὸν καλούμενον ζηλωτήν, ἰούδαν ἰακώβου, καὶ ἰούδαν 16
Iscariotem, qui & fuit proditor. Et descendens
ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης. καὶ καταβὰς 17
cum illis, stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius,
μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτῦ,
& multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa, & Hierusalem,
καὶ πλῆθος πολὺ τῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς ἰουδαίας, καὶ ἱερουσαλὴμ,
‖ *audirent & maritima Tyri & Sidonis, Qui venerant ‖ *audire
καὶ τῆς παραλίου τύρου καὶ σιδῶνος, οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι 18
*sanarentur *qui vexabantur cum, & *sanari à languoribus suis: Et *vexati à
αὐτὸ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν· καὶ οἱ ὀχλούμενοι ἀπὸ
spiritibus immundis, & curabantur.
πνευμάτων ἀκαθάρτων· καὶ ἐθεραπεύοντο.
Et omnis turba quærebat tangere eum: quia virtus de illo
καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτῦ· ὅτι δύναμις παρ' αὐτῦ 19
*curatis oculis ἰάομαι exibat, & sanabat omnes. Et ipse *elevans
ἐξήρχετο, καὶ † ἰᾶτο πάντας. καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς 20
oculos suos in discipulos suos, dicebat: Beati
ὀφθαλμοὺς αὐτῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτῦ, ἔλεγε, μακάριοι οἱ
pauperes: quia vestrum est regnum Dei. Beati
πτωχοὶ· ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τῦ θεοῦ. μακάριοι 21
‖ *qui esuritis † qui fletis ‖ *esurientes nunc: quia saturabimini. Beati † flentes
οἱ πεινῶντες νῦν· ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι οἱ κλαίοντες
nunc: quia ridebitis. Beati eritis cùm oderint
νῦν· ὅτι γελάσετε. μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν 22
vos homines, & cùm separauerint vos, & exprobrauerint,
ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσι,
& eiecerint nomen vestrum tanquam malum, propter filium
καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἕνεκεν τῦ υἱοῦ τῦ
hominis. Gaudete in illa die, & exul-
ἀνθρώπου. χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτᾶ- 23
*est tate: ecce enim merces vestra multa *in cælo: secundùm hæc
σατε· ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ ταῦτα
enim faciebant Prophetis patres eorum.
γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.
Verumtamen væ vobis diuitibus: quia habetis consolationem
πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις· ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλη- 24
* qui saturati estis: vestram. Væ vobis *implesti: quia esurietis.
κλησιν ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλησμένοι· ὅτι πεινάσετε. 25
‖ qui ridetis Væ vobis ‖ *ridentes* nunc: quia lugebitis & flebitis.
οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες νῦν· ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.

οὐαὶ

Væ cùm benedixerint vobis * homines: secundùm hæc enim * omnes
26 καὶ ὅταν καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι· κατὰ ταῦτα γὰρ
faciebant pseudoprophetis patres eorum.
ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.
Sed vobis dico ‖ audientibus: Diligite inimicos ‖ qui auditis,
27 ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς
vestros: benefacite ℣ odio habentibus vos. ℣ his qui vos o-
ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. derunt.
Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro
28 εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμῖν, καὶ προσεύχεσθε περὶ
calumniantibus vos. * Percutienti te in ‖ Qui te percutit
29 τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. τῇ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν
maxillam, præbe * & alteram. Et ab ‖ auferenti tuum * ei
σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην· καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ‖ eo qui aufert
vestimentũ, ℣ & tunicam * ne prohibueris. Omni autem pe- tibi
30 ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς· παντὶ δὲ τῷ αἰ- ℣ etiam
temi te, *da: & ab auferente tua, ne repetas. * noli prohibere
τοῦντί σε, δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει· * tribue, & qui
Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos aufert quæ tua
31 καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς sunt,
facite illis similiter. Et si diligitis ‖ di- ‖ eos qui vos
32 ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγα- ligunt,
ligenter vos, quæ vobis gratia est? ℣ etenim peccato- ℣ nam &
πῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτω-
res diligentes se diligunt.
λοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι.
Et si benefeceritis * benefacientibus vobis, quæ * his qui vobis
33 καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοῖς ἀγαθοποιοῦσιν ὑμᾶς, ποία benefaciunt,
vobis gratia est? ℣ Etenim peccatores hoc ipsum faciunt. * siquidem &
ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι.
Et si mutuum dederitis ‖ à quibus speratis recipere, quæ vobis ‖ his
34 καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε λαβεῖν, ποία ὑμῖν
gratia est? ℣ Etenim peccatores peccatoribus fœnerantur, vt ℣ Nam &
χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα
recipiant æqualia. Veruntamen diligite inimicos vestros,
35 ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, & benefacite, & mutuum date nihil * sperantes, & erit * inde
καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται merces vestra multa, & eritis filij Altissimi: quia ipse beni-
ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου· ὅτι αὐτὸς χρη- gnus est super ingratos & malos. Estote ergo
36 στός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. γίνεσθε οὖν misericordes, sicut & Pater vester misericors est.
οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί.
‖ Et ne judicaveris, & non judicabimini. ℣ Ne condemnaveris, & non ‖ Nolite judicare,
37 καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· μὴ καταδικάζετε, καὶ ℣ Nolite condemnare.

a Dimittite, & dimittemini. condemnabiminî. a Absoluite, & absoluemini.
μὴ κατα δικαζετε· καὶ οὐ μὴ κατα δικασθητε· ἀπολυετε, καὶ ἀπολυθησεσθε.

b & πιέζω Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam b confertam, & 38
δίδοτε, καὶ δοθησεται ὑμῖν· μέτρον καλὸν πεπεσσευμένον, καὶ
coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum ve-
σεσαλευμένον, καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑ-
strum. ‖ Quippe ea mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis.
μῶν· τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθησεται ὑμῖν.

c illis & πάππω Dicebat autem c similitudinem ipsis: Nunquid potest cæcus cæ- 39
εἶπε δὲ παραβολὴν αὐτοῖς, μητι δύναται τυφλὸς τυ-
cum ducere? nonne ambo in foueam cadent?
φλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βοθυνον †πεσοῦνται;

καταρτίζομαι Non est discipulus super magistrum suum: per- 40
οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδασκαλον αὐτοῦ· †καταρ-
fectus autem omnis erit, d sicut magister eius.
τισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδασκαλος αὐτοῦ.

d si sit Quid autem vides festucam quæ in oculo fratris 41
τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ
e autem tui: at trabem e quæ in proprio oculo ‖ non animaduertis?
σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;
‖ tuo est, non con- Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine 42
fideras? ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, ἀδελφε, ἄφες
f de eiiciam festucam f quæ in oculo tuo, ipse in
ἐκβάλω τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ
oculo tuo trabem non vides? Hypocrita, eiice primùm
ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑποκριτα, ἔκβαλε πρῶτον
g vt educas trabem de oculo tuo, & tunc perspicies g eiicere
τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν
h de festucam h ex oculo fratris tui.
τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

i bona, quæ facit fructus malos: Non enim est arbor i pulchra faciens fructum putrem: neque 43
οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν· οὐδὲ
k mala, arbor k putris faciens fructum l pulchrum. Vnaquæque enim 44
δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ
l bonum. arbor de proprio fructu m cognoscitur. ‖ Non enim de spinis
m ex δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν
Eleque colligunt ficus, neque de tubo vindemiant vuam.
συλλέγουσι σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι σταφυλήν.

Bonus homo de bono thesauro cordis 45
ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας
sui profert bonum: & malus homo de ma-
αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονη-
lo thesauro cordis sui profert malum. Ex enim
ροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ πονηρόν. ἐκ γὰρ τοῦ
abundantia cordis loquitur os eius.
περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

τί

Quid autem me vocatis, Domine, Domine: & non facitis quæ dico?

46 τί δέ με καλεῖτε, κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω;

Omnis *veniens ad me, & ‖audiens meos sermones, * qui venit

47 πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με, καὶ ἀκούων μου τοὺς λόγους, ‖ audit

& ♀ faciens eos, ostendam vobis cui sit similis. ♀ facit

καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος.

Similis est homini ædificanti domum, qui fodit * & * in altum,

48 ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε καὶ

profundum fecit, & posuit fundamentum supra petram. inundatione

ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημμύρας

autem factâ, illisum est flumen domui illi, & non

δὲ γενομένης, προσέρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ

potuit movere eam: fundata erat enim supra petram.

ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. θεμελιόω

* At audiens & non faciens, similis est homini *Qui autem audit, & non facit

49 ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ

ædificanti domum ‖ super terram sine fundamento: ♀ cui il- ‖ suam

οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσ- ♀ in quam

lisus est fluvius, & continuò cecidit: & facta est ruina

έρρηξεν ὁ ποταμός, καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα

domus illius magna.

τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

CAP. VII. ζ'.

* Postquàm autem implevit omnia verba sua in aures * Cùm autem im-

1 Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς plevisset

plebis, intravit in Capharnaum.

τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καπερναούμ.

Centurionis autem cujusdam servus malè habens * futurus erat inter- * erat moriturus

2 ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων ἤμελλε τελευ-

ire, qui erat illi pretiosus. ‖ Audiens autem de ‖ Et cùm audisset

3 τᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ

Jesu, misit ad eum seniores Judæorum,

Ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων,

rogans eum, ut ♀ veniens servaret servum ejus. ♀ veniret, & sa-

ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ † δοῦλον αὐτοῦ. lvaret

* Illi verò advenientes ad Jesum, * precabantur eum * At illi cùm ve-

4 οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς † Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν nissent

studiosè, dicentes ‖: Quia dignus est ♀ cui præbeat hoc. * rogabant eum

σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει τοῦτο· solicitè, ‖ sci-

Diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse ♀ ut hoc illi præ-

5 ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς stes.

ædificavit nobis. At Jesus ibat cum illis. * autem

6 ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς.

* Jam verò eo non longe absente à domo, misit * Et cùm jam non

ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε longè esset

ad eum Centurio amicos, dicens ei: Domine, ‖ ne
πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ, κύριε, μὴ
vexeris: non enim sum dignus vt meum sub tectum intres.
σκύλλου· οὐ γὰρ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς.

‖ noli vexari:

℣ Propter quod & * non *vt venirem
ἀξιόω

℣ Idcò neque meipsum * sum dignũ arbitratus ad te *venire: sed dic
διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν † ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν. ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, 7
verbo, & sanabitur puer meus. ‖ Etenim ego homo
καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός 8
sum sub potestate constitutus, habens sub me mi-
εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρα-
lites: & dico huic, Vade, & vadit: & alij,
τώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ,
Veni, & venit: & seruo meo, Fac hoc, & facit.
ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.

‖ Nam &

℣ Quo audito,

℣ Audiens autem hæc Iesus, miratus est eum: & con-
ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν· καὶ στρα- 9
uersus, * sequenti se turbæ dixit: * Dico vobis, nec in
φεὶς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε, λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν
Israel tantam fidem inueni. Et reuersi
τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. καὶ ὑποστρέψαντες οἱ 10

* sequentibus se turbis
* Amen

‖ missi in domum, inuenerunt ℣ languentem seruum sanum.
πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον εὗρον τὸν δοῦλον ὑγιαίνοντα.

‖ qui fuerant
℣ qui languerat

Et factum est in deinceps ibat * in ciuitatem *vocatam
καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἑξῆς ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην 11

* Iesus
*quæ vocatur

Naim: & simul ibant ‖ ipsi discipuli eius multi, &
Ναΐν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ, καὶ

‖ cum eo

turba copiosa. ℣ Vt vero appropinquauit portæ ciuitatis, ecce
ὄχλος πολύς. ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ 12

℣ Cùm autem appropinquaret

efferebatur defunctus filius * vnigenitus matri suæ: Et
ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς, υἱὸς μονογενὴς τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ

* vnicus matri

hæc vidua *erat: & turba ciuitatis multa cum illa.
αὐτὴ χήρα· καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ.

*erat:

‖ Et videns eam Dominus, ℣ misericordia motus est super eam, &
καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος, † ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ, καὶ 13
dixit illi: * Ne fle. Et * accedens tetigit loculum.
εἶπεν αὐτῇ, μὴ κλαῦε. καὶ προσελθὼν ἥψατο τῆς σοροῦ·

‖ Quam cùm vidisset
℣ misericordia
σπλαγχνίζομαι

* Noli flere.
* accessit, &

‖ At portantes steterunt. Et ait, Adolescens, tibi dico, surge.
οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν. καὶ εἶπε, νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. 14

‖ Mi autem qui portabant,
℣ qui erat

Et resedit * mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum
καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν. καὶ ἔδωκεν αὐτὸν 15

* mortuus

matri suæ. Accepit autem timor omnes, & * glorificabant
τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἔλαβε δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξα-

℣ magnificabant

Deum, dicentes: Quia Propheta magnus surrexit in
ζαζον τὸν θεὸν, λέγοντες, ὅτι προφήτης μέγας ἠγέρθη ἐν 16
nobis: & quia visitauit Deus plebem suam.
ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.

καὶ ἐξῆλθεν

Et exiit sermo hic in * vniuersa Iudæa de eo; * In vniuersam Iudæam
17 καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ,
& in ‖ omni circa regione. Et nuntiauerunt Ioanni ‖ omnem circa regionem
18 καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ. καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ
discipuli eius de omnibus his.
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων.
Et ♀ aduocans duos § quosdam discipulorum suorum Ioan- ♀ conuocauit
19 καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Ἰωάν- § de discipulis suis,
nes, * misit ad Iesum, dicens: Tu es ‖ veniens, aut * & qui es venturus,
νης, ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ‖
alium expectamus? ♀ Accedentes autem ad eum ♀ Cùm autem ve-
20 ἄλλον προσδοκῶμεν; παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν nissent
viri, dixerunt: Ioannes Baptista misit nos ad
οἱ ἄνδρες, εἶπον, Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς
te, dicens: Tu es § veniens, an alium expectamus? § qui venturus es,
σε, λέγων, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;
In ipsa autem hora curauit multos à * morbis & fla- * languoribus & plagis,
21 ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μα-
gellis, & spiritibus malis: & cæcis multis donauit
στίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο
‖ videre. Et respondens Iesus, dixit illis: ‖ visum
22 τὸ βλέπειν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς,
Euntes renuntiate Ioanni quæ vidistis & audistis: Quia
πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε· ὅτι
cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur,
τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται,
surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur.
κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται·
Et beatus est quicunque non scandalizatus fuerit in me.
23 καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.
♀ Abeuntibus autem nuntiis Ioannis, cœpit dicere ♀ Et eâm discedentes
24 ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν τοῖς § turbis de Ioanne: Quid existis in desertum * spectare? § ad turbas * videre?
ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, τί ἐξελήλυθατε εἰς τὴν ἔρημον θεά-
sluæ? arundinem à vento ‖ quassatam? Sed quid ‖ agitatam?
25 σασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί
existis videre? hominem in mollibus vestimentis pa- ἀμφιέννυμι
ἐξελήλυθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις †ἠμ- ♀ indutum? § pretiosa sunt, & delitiis,
φιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ, καὶ τρυφῇ ὑπάρχον-
tes, in domibus regum sunt. Sed quid existis
26 τες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξελήλυθατε
videre? Prophetam? Vtique dico vobis: & * abundantius Prophetam. * plus quàm Prophetam.
ἰδεῖν; προφήτην; ναί λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου.
Hic est de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum
27 οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγραπται, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν

meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam
μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου
‖inter natos ante te. Dico enim vobis, maior ‖ *in genitiu*
ἔμπροσθέν σου. λέγω γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς 28
mulierum Propheta Ioanne baptista nemo est. Qui autē
γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ βαπτίσου οὐδείς ἐστιν· ὁ δὲ
‖ est minor ‖ in regno Dei, maior illo est.
μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστι.
Et omnis populus audiens & publicani iustificauerunt
καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν 29
§ baptismo Deum, baptizati § *baptismum* Ioannis.
θεὸν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου.
*autem *At* Pharisæi *& Legis periti consilium Dei spreue-
ἀθετέω οἱ δὲ φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ‖ ἠθέτη- 30
runt in semetipsos, non baptizati ab eo.
σαν εἰς ἑαυτοὺς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ.
‖ similes dicam Ait autem Dominus: Cui ergo ‖ *assimilabo* homines
εἶπε δὲ ὁ κύριος, τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς 31
generationis huius? & cui sunt similes?
γενεᾶς ταύτης; καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι;
Similes sunt pueris in foro sedentibus, & lo-
ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσ- 32
quentibus ad inuicem, & dicentibus: Cantauimus tibiis vobis, & non
φωνοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ
saltastis: lamentauimus *vobis*, & non ploraſtis.
† ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε.
ὀρχέομαι ‖ autem Venit ‖ enim Ioannes Baptista neque panem manducans, neque
ἐλήλυθε γὰρ ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς μήτε ἄρτον ἐσθίων, μήτε 33
vinum bibens: & dicitis, Dæmonium habet. Venit
οἶνον πίνων, καὶ λέγετε, δαιμόνιον ἔχει. ἐλήλυθεν ὁ 34
filius hominis manducans & bibens, & dicitis: Ecce homo
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε, ἰδοὺ ἄνθρωπος
§ edax & vinum bibens, amicus publicanorum & peccatorum.
φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν.
Et iustificata est sapientia ab filiis suis omnibus.
καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων αὐτῆς. 35
Rogabat autē quidā illum *Pharisæorum, vt māducaret cum illo.
*de Pharisæis, ἠρώτα δέ τις τῶν φαρισαίων, ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ. 36
Et ingressus in domum Pharisæi, discubuit.
καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φαρισαίου ἀνέκλιθη.
‖ vt cognouit Et ecce mulier in ciuitate, quæ erat peccatrix, ‖ *cognoscens*
καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλός, ἐπιγνοῦσα 37
quod ‖ accubuit in domo Pharisæi, § *afferens* alabastrum
ὅτι κατάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον
vnguenti: Et stans secus pedes eius retro *sedens*,
μύρου· καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, 38
ἤρξατο

cœpit rigare pedes eius lachrymis, & capillis
ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ ταῖς θριξὶ
capitis sui extergebat: & osculabatur pedes eius,
τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ,
& vngebat vnguento. Videns autem Pharisæus * vocans* qui vocauerat
καὶ †ἤλειφε τῷ μύρῳ. 39 ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν
eum, ait ‖ *in semetipso*, dicens: Hic si esset Propheta, sci- ‖ intra se:
εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, λέγων, οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγί-
ret vtique quæ & qualis ρ mulier quæ tangit eum, quia pec
νωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥτις ἅπτε᾽ αὐτοῦ, ὅτι
peccatrix est. Et respondens Iesus, dixit ad
ἁμαρτωλός ἐστι. 40 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς
illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. § *Is verò* ait: Magister, dic. § At ille
αὐτόν, Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ δέ φησι, Διδάσκαλε, εἰπέ.
Duo debitores erant fœneratori cuidam: vnus debebat de-
41 Δύο χρεοφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινι· ὁ εἷς ὤφειλε δη-
narios quingentos, § *at alter* quinquaginta. § & alius
ναρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα.
Non habentibus autem illis * *reddere*, *ambobus* *gratis* * vnde redderent,
42 μὴ ἐχόντων δὲ αὐτοῖς ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις † ἐχα- donauit vtrique.
donauit. Quis ergo eorum, *dic*, plus *eum* diliget?
ρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν, εἰπέ, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει;
Respondens autem Simon, dixit: ‖ *Subsumo* *quod* cui ‖ Æstimo quia is
43 Ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν, Ὑπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ
plus donauit. ρ Ille *autem* dixit ei: Rectè iudicasti. ρ At
πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ὀρθῶς ἔκρινας.
Et conuersus ad mulierem, Simoni dixit: Vides
44 καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἔφη, Βλέπεις
hanc mulierem? Intraui tuam in domum, aquam § *ad* § pedibus meis
ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ μοι
pedes meos non dedisti: hæc autem lachrymis rigauit meos
τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσι ἔβρεξέ μου
pedes: & capillis * *capitis sui* extersit. * suis
τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς †ἐξέμαξε.
Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intraui, non ces-
45 φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ᾽ ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέ-
sauit ‖ *osculans* meos pedes. Oleo caput ‖ osculari
46 λιπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν
meum non vnxisti: hæc autem vnguento vnxit meos pedes.
μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας.
ρ *Cuius gratia*, dico tibi, Remittuntur § peccata *eius* mul- ρ Propter quod
47 οὗ χάριν, λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολ- § ei
ta: quoniam dilexit multum. Cui autē *paululum* dimittitur, * *paululum* diligit. * minus
λαί, ὅτι ἠγάπησε πολύ. ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ.
Dixit autē ad illam: Remittuntur ‖ *tua* peccata. ‖ tibi
48 εἶπε δὲ αὐτῇ· ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι.

* qui simul accumbebant, ‖ intra se: ϑ etiam

Et coeperunt *simul accumbentes dicere ‖ in seipsis: Quis hic
ϗ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, τίς οὗτος 49
est, qui ϑ & peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem:
ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; εἶπε δὲ τῇ γυναικί, 50

§ saluam fecit * pace.

Fides tua §*saluam* te: vade in *pacem.*
ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.

CAP. VIII. ϗ.

‖ ciuitates

Et factum est *in* deinceps, & ipse iter faciebat per ‖ *ciuitates*
Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν 1
& castella, prædicans & euangelizans regnum
καὶ κώμην, κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν
Dei, & duodecim cum illo, Et mulieres aliquæ
τοῦ θεοῦ. καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκές τινες 2
quæ erant curatæ à spiritibus malignis & infir-
αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ ἀσθε-
ϑ quæ vocatur mitatibus, Maria ϑ*uocata* Magdalene, de qua dæmonia septem
νειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ
exierant: Et Iohanna vxor Chusæ procuratoris Herodis,
ἐξέρχομαι † ἐξεληλύθει· καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρῴδου, 3
& Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de
καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν
§ Cùm conueniret facultatibus suis. § *Conueniente* autem turba plurima, &
ὑπαρχόντων αὐταῖς. συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ 4
* de ciuitatibus properarent *ϗ secundum ciuitatem aduenientibus* ad eum, dixit per similitudinem:
τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτόν, εἶπε διὰ παραβολῆς·
‖ qui seminat, ϑ dum seminat, aliud

Exiit ‖*seminans* seminare semen suum: & ϑ *in*
Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ 5
seminando eum, hoc quidem cecidit secus viam, & concul-
σπείρειν αὐτόν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ † κατεπα-
κατέπατέω catum est: & volucres cæli comederunt illud.
τήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό·
Et aliud cecidit supra petram: & natum exaruit,
καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυὲν ἐξηράνθη, 6
§ quia non habebat humorem. § *propter non habere* humorem. Et aliud cecidit * *in medio*
διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ 7
* inter spinas ϐ exortæ *spinarum,* & simul ‖ *enatæ* spinæ suffocauerunt illud.
συμφύω τῶν ἀκανθῶν, καὶ † συνέφυσαν αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό.
ϑ ortum Et aliud cecidit in terram bonam: & ϑ *natum*
καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθήν, καὶ φυὲν 8
fecit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat:
ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει,
§ Qui habet *audiendi* § *Habens* aures *audire.* audiat.
ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
Interrogabant autem eum discipuli eius, *dicentes,* quæ esset
ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, τίς εἴη ἡ 9
παραβολή

parabola hæc. *Is verò dixit: Vobis datum est nosse * Quibus

10 παραβολή· αὕτη. ὁ δὲ εἶπεν, ὑμῖν δέδοται γνῶναι

‖ mysteria regni Dei, at cæteris § in para- ‖ mysterium

τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παρα- § autem

bolis: vt videntes non videant, & audientes non intelligant.

βολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν.

Est autem hæc parabola: Semen est verbum Dei.

11 ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή· ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ.

Qui autè secus viam, ? sunt audientes: deinde venit ? hi sunt qui au-

12 οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδόν, εἰσὶν οἱ ἀκούοντες, εἶτα ἔρχεται ὁ diunt:

diabolus, & tollit verbum de corde eorum, vt ne

διάβολος, καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ § salui fiant. Nam

credentes § seruentur. Qui verò supra petram, qui

13 πιστεύσαντες σωθῶσιν. οἱ δὲ ὅπὶ τῆς πέτρας, οἱ qui

cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi * radicem non * radices

ὅταν ἀκούσωσι, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ

habent: ‖ qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis ‖ quia

ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι· καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ

? abstinent. Quod autem in spinas § cadens, hi ? recedunt

14 * ἀφίστανται. τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί § cecidit,

sunt qui * audientes, & à sollicitudinibus & diuitiis, & voluptatibus ἀφίσαμαι

εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου, καὶ ἡδονῶν τοῦ * audierunt,

vitæ, ‖ profecti suffocantur, & non referunt fructum. ‖ euntes,

βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσι.

Quod autè in ? pulchram terram, hi sunt qui in corde § pulchro ? bonam

15 τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ § bono & optimo

& bono audientes verbum retinent, & fructum afferunt

καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσι, καὶ καρποφοροῦσιν

in patientia. Nemo autem lucernam accendens, operit

16 ἐν ὑπομονῇ. οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας, καλύπτει

eam vase, aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrũ

αὐτὸ σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν· ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας

ponit, vt intrantes ‖ aspiciant lumen. ‖ videant

ὅπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς.

Non enim est occultum quod nõ ? manifestum fiet: nec absconditũ, ? manifestetur:

17 οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυ-

quod non § cognoscetur, & in palam veniat. § cognoscatur.

φον, ὃ οὐ γνωσθήσεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ.

*Aspicite ergo quomodo ‖ audiatis. Qui enim ? habeat, dabitur * videte

18 βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε. ὃς γὰρ ἐὰν ἔχῃ, δοθήσεται ‖ audiatis.

illi: & § qui non habeat, & quod videtur habere, auferetur ab illo. ? habet,

αὐτῷ· καὶ ὃς ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. § quicunque non habet, etiam quod putat se

Venerunt autem ad illum mater & fratres eius:

19 παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ,

& non poterant * contingere eum ‖ propter turbam. * adire

καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. ‖ præ turba.

Et nuntiatum est illi, *dicentibus:* Mater tua & fra-
ϰ ἀπηγγέλη αὐτῷ λεγόντων, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελ- 20
tres tui stant foris, videre te volentes. Qui *autem* re-
φοί σου ἑστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. ὁ δὲ ἀπο- 21
ℙ qui spondens dixit ad eos: Mater mea & fratres mei hi sunt ℙ
κριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς, μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν
§ audiunt, & faciunt. verbum Dei § *audientes, & facientes ipsum.*
οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες, καὶ ποιοῦντες αὐτόν.
* autem Et factum est * in una dierum, & ipse ascendit in naviculã,
καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ϰ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον, 22
‖ Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt. Et. ἀνάγω & discipuli eius: & ait ad illos: ‖ *Transeamus*
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, διέλθωμεν
in ulterius stagni. Et prouecti sunt.
εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης· καὶ † ἀνήχθησαν.
ℙ obdormiuit. Nauigantibus autem illis, ℙ *sopitus est.* & descendit procella venti
πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε, ϰ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου 23
in stagnum, & complebantur, & periclitabantur.
εἰς τὴν λίμνην, ϰ συνεπληροῦντο, ϰ ἐκινδύνευον.
Accedentes autem suscitauerunt eum, dicentes: Præceptor,
προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν, λέγοντες, ἐπιστάτα, 24
§ At ille surgens increpauit * tempestatem ‖ cessauit, perimus. § *Ille autem excitatus obiurgauit* ventum, & * *fluctuã-*
ὁπολλύμεθα. ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ ϰ τῷ κλυ-
tionem aquæ: & ‖ *cessauerunt*, & facta est tranquillitas.
δωνι τοῦ ὕδατος· ϰ ἐπαύσαντο, ϰ ἐγένετο γαλήνη.
ℙ Qui Dixit autem illis: Vbi est fides vestra? ℙ Timentes *autem*
εἶπε δὲ αὐτοῖς, ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ 25
§ putas mirati sunt, dicentes ad inuicem: Quis § *nam* hic est, quia &
ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι ϰ
ventis imperat & mari, & obediunt ei?
τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει ϰ τῷ ὕδατι, ϰ ὑπακούουσιν αὐτῷ;
* Gerasenorum, Et nauigauerunt ad regionem * *Gadarenorum*, quæ
καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ἥτις 26
‖ Et cùm de nauigressus effet est contra Galilæam. ‖ *Exeunti autem ipsi*
ἐστὶν ἀντιπέραν τῆς Γαλιλαίας. ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ 27
ad terram, occurrit illi vir quidã ex *vrbe*, qui habebat
ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχε
ℙ dæmonium iam § neque ℙ *dæmonia* ex temporibus multis: & vestimento non induebatur, § &
δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν, ϰ ἱματίον οὐκ ἐνεδύσκετο, ϰ
in domo *non* manebat, sed in monumentis.
ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν.
* Is vt vidit ‖ ante illum: * *Videns vero* Iesum, & exclamans, procidit ‖ *illi:*
ἰδὼν δὲ τὸν ἰησοῦν, ϰ ἀνακράξας προσέπεσεν αὐτῷ, 28
ℙ est & voce magna dixit: Quid mihi & tibi ℙ Iesu fili Dei
καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε, τί ἐμοὶ καὶ σοί, ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ
altissimi? obsecro te, ne me torqueas.
τοῦ ὑψίστου; δέομαί σου, μή με βασανίσῃς.

παρήγ-

Præcipiebat enim spiritui immundo § exire ab § vt exiret
29 παρήγγελλε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, ἐξελθεῖν ἀπὸ
homine. Multis enim temporibus arripiebat illum: & vincie-
τοῦ ἀνθρώπου. πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδέσ-
batur catenis, & compedibus custoditus: & *perrumpens * ruptis vinculis
μειτο ἁλύσεσι καὶ πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαῤῥηγνύμενα τὰ agebatur
vincula agitabatur à dæmonio in deserta.
δεσμὰ, † ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρήμους. ἐλαύνω
Interrogauit autem illum Iesus, dicens: Quod tibi est nomen? ‖ At ille
30 ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, τί σοί ἐστιν ὄνομα; ὁ
autem dixit, Legio: quia dæmonia multa intrauerunt in eum.
δὲ εἶπε, λεγεών· ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν.
Et rogauerunt illum ρ vt non imperaret illis § in ρ ac § vt
31 καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν
abyssum *abire. Erat autem ibi grex porcorũ multorum * ire
32 ἄβυσσον ἀπελθεῖν. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν
pascentium in monte: & rogabant eum vt permitteret
βοσκομένων ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ
eis in illos ingredi: & permisit illis.
αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν· καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς.
‖ Exeuntia autem dæmonia ab homine, ρ intrauerunt in ‖ Exierunt ergo
33 ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσῆλθεν εἰς ρ &
porcos: & impetu abiit grex per præceps in sta-
τοὺς χοίρους· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λί- ὁρμάω
gnum, & suffocatus est. § Videntes autem pascentes fa- § Quod vt vide-
34 μνην, καὶ ἀπεπνίγη. ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγο- runt factum qui
ctum, fugerunt: & abeuntes nuntiauerunt in ciuitatem, & pascebant,
νὸς ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ
in * agros. Exierunt autẽ videre ‖ factum ρ, & vene- * villas.
35 εἰς τοὺς ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός, καὶ ἦλ- ‖ quod ρ ct§
runt ad Iesum: & inuenerũt sedentem hominem à
θον πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ'
quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente,
οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα,
ad pedes § Iesu: & timuerunt. § eius:
πρὸς τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν.
Nuntiauerunt autem illis & *videntes, quomodo seruatus esset ρ dæmo- * qui viderant,
36 ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες, πῶς ἐσώθη ὁ δαιμο- ‖ sanus factus
niacus. Et rogauerunt illum omnis multitudo circum regionis ρ a legione.
37 νιζόμενος· καὶ ἠρώτησε αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου
§ Gadarenorum abire ab ipsis: quia timore magno § multi § Gerazenorum
τῶν Γαδαρηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν· ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συν- vt discederet
tenebantur. ipse autem ascendens in nauim, reuersus est.
είχοντο. αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, ὑπέστρεψεν.
*Rogauit autem illum vir à quo exierant dæmonia, * Et
38 ἐδέετο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια,

‖ vt esset — ‖ esse cum eos dimisit autem eum Iesus, dicens:
ἐδέξατο αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων,

Redi in domum tuam, & narra quanta fecit tibi
ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διήγου ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ 39

Deus. & abiit per vniuersam ciuitatem prædicans quanta fecit
θεός. καὶ ἀπῆλθε καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίη-

ϕ cùm rediisset Iesus, — set illi Iesus. Factum est autē ϕ in redire
σεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι 40

§ autem — Iesum, excepit illum turba: erant § enim omnes
τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος· ἦσαν γὰρ πάντες

expectantes eum. Et ecce venit vir, cui no-
προσδοκῶντες αὐτόν· καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνὴρ, ᾧ ὄνο- 41

*cecidit — men Iairus, & ipse princeps synagogæ erat: & * ca-
μα Ἰάειρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχε· καὶ πε-

‖ rogans ϕ vt intraret — dens ad pedes Iesu ‖ rogabat eum ϕ intrare in
σὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς

§ eius. *vnica — domum § suam. Quia filia *vnigenita erat ei ‖ vt
τὸν οἶκον αὐτοῦ· ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς 42

ϕ Et contigit dum iret, à turbis comprimebatur. — annorū duodecim, & hæc moriebatur. ϕ In vero ire ipsum,
ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν,

§ quædam erat — turba comprimebant eum. Et mulier § existens in fluxu
οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν. καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει 43

*in medicos erogauerat — sanguinis ab annis duodecim, quæ * medicis impendens omnem
αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον

‖ substantiam suam, nec — ‖ vitam, non potuit ab vllo curari.
τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι·

ϕ Accessit § & — ϕ Accedens retrò, § tetigit fimbriam vestimenti
προσελθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου 44

eius, & confestim stetit fluxus sanguinis eius.
αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς.

*est qui tetigit — Et ait Iesus: Quis * tangens me? negantibus autem
καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνουμένων δὲ 45

‖ erant: — omnibus, dixit Petrus & qui cum illo ‖: Præceptor, turbæ com-
πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συν-

ϕ tetigit — primunt te, & affligunt, & dicis: Quis ϕ tangens me?
έχουσί σε, καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, τίς ὁ ἁψάμενός μου;

§ Et *nam — § At Iesus dixit: Tetigit me aliquis: * ego enim noui virtu-
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἥψατό μου τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύνα- 46

‖ exiisse — tem ‖ exeuntem de me. Videns autem mulier
μιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ 47

ϕ procidit ante pedes eius, & — quia non latuit, tremens venit, & ϕ adlabens ei, ob
ὅτι οὐκ † ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι'

λαὸν πᾶν — quam causam tetigerit eum, indicauit illi coram omni
ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ

populo, & quèadmodum sanata sit confestim.
λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα.

ὁ

* Ipse autẽ dixit ei: Confide filia: fides tua ‖ seruauit te: * At
48 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, θάρσει θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέ ‖ saluam fecit
te: vade in pace. Adhuc autem illo loquente,
49 σε· πορεύου εἰς εἰρήνην. ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος,
venit quidam ꝑà principe synagogæ, dicens ei, Quia mor-
ἔρχεταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ, ὅτι τε- ꝑ ad principem
tua est filia tua: § ne vexa magistrum. § noli vexare illũ,
θνηκεν ἡ θυγάτηρ σου. μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον.
At Iesus *audiens, respondit ‖ illi, dicens, Ne time: * autem audito
50 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, μὴ φοβοῦ· hoc verbo,
tantùm crede, & ꝑ seruabitur. Ingressus autem in do- ‖ patri puellæ,
51 μόνον πίστευε, καὶ σωθήσετ). εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν οἰ- Noli timere:
mum, non permisit intrare § neminem si non Petrum & Ioannem ꝑ salua erit. Et
κίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα εἰ μὴ πέτρον καὶ ἰωάνην, cùm venisset
& Iacobum, & patrem puellæ, & matrem. § secum quen-
καὶ ἰάκωβον, καὶ τὸν πατέρα τοῦ παιδὸς, καὶ τὴν μητέρα. quam nisi
Flebant autem omnes, & plangebant illam. * Ille autem dixit, * At
52 ἔκλαιον δὲ πάντες, καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπε, ‖ Nolite flere,
‖ Ne flete: non est mortua ꝑ, sed dormit. ꝑ puella,
μὴ κλαίετε. οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.
Et deridebant eum, scientes quòd mortua esset.
53 καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν.
Ipse autem eiiciens foras omnes, & tenens
54 αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς
manum eius, clamauit, dicens: Puella, surge.
χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε, λέγων, ἡ παῖς, ἔγειρου.
Et reuersus est spiritus eius, & surrexit con-
55 καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη ἐφα- tinuò: & § ordinauit illi dari manducare. § iussit
χέως· καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν.
Et stupuerunt parentes eius: * Ille autem præcepit illis * quibus
56 καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς ‖ ne alicui dicerent quod ꝑ erat.
‖ neminí dicere factum ꝑ.
μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

CAP. IX. θ'.

§ Conuocatis autem duodecim * discipulis suis, § Conuocatis
1 Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, * apostolis.
dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia,
ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια.
& ‖ languores ꝑ curare. Et misit illos prædicare ‖ et ꝑ curarent.
2 καὶ νόσους θεραπεύειν. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν
regnum Dei, & sanare infirmos,
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀδυνατοῦντας.
Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via: neque
3 καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδὸν, μήτε

‖ virgam, § pecuniam,
virgas, neque peram, neque panem, neque § argentum, neque singuli
ῥάβδους, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ

* habeatis.
duas tunicas *habere. Et in quamcunque domum intraueritis,
δύο χιτῶνας ἔχειν. καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, 4

‖ ne exeatis.
ibi manete, & indè ‖ exite. Et quicunque
ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. καὶ ὅσοι ἐὰν 5

non receperint vos, exeuntes de ciuitate illa, etiam
μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν

♀ pedũ vestrorum
puluerem ♀ à pedibus vestris excutite in testimonium supra
κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀπορτᾶτε εἰς μαρτύριον ἐπ'

§ circuibant per castella,
illos. Egressi autem § perambulabant per vicos, euan-
αὐτούς. ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγ- 6

gelizantes & curantes vbique.
γελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.

* quæ fiebant
Audiuit autem Herodes tetrarcha *facta ab eo
Ἤκουσε δὲ Ἡρῴδης ὁ τετράρχης τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτοῦ 7

‖ eo quòd diceretur
omnia, & hæsitabat, ‖ propter dici à quibusdam, quia Ioannes
πάντα, καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι Ἰωάννης

surrexit à mortuis. A quibusdã verò, quia Elias
ἐγήγερται ἀπὸ νεκρῶν. ὑπό τινων δὲ, ὅτι Ἠλίας 8

♀ ab § de antiquis
apparuit: ♀ aliis autem, quia propheta vnus § antiquorum resurrexit.
ἐφάνη· ἄλλων δὲ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.

* decollaui,
Et ait Herodes: Ioannem ego *decapitaui. quis autem est
Εἶπεν δὲ Ἡρῴδης, Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα· τίς δέ ἐστιν 9

ille, de quo ego audio talia? & quærebat videre eum.
οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα; καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

Et reuersi Apostoli narrauerunt illi quæcunque
Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα 10

‖ assumptis illis
fecerunt: & ‖ assumens illos, secessit seorsum in
ἐποίησαν· καὶ παραλαβὼν αὐτούς, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν εἰς

♀ qui est
locum desertum ♀ vrbis vocatæ Bethsaidæ.
τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδά.

§ Quod cùm cognouissent turbæ, * excepit
§ At turba cognoscentes secutæ sunt illum: & *excipiens
οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ δεξάμενος 11

‖ &
eos, ‖ loquebatur illis de regno Dei, &
αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ

♀ eos qui indigebant
♀ quos habentes cura, sanabat.
τοὺς χρείαν ἔχοντας θεραπείας ἐποίει.

§ autem * &
At dies § cœperat declinare. * accedentes autem duodecim,
Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν· προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, 12

‖ turbas, ♀ quæ sunt circa castella, villasque § escas.
dixerunt illi: Dimitte ‖ turbam, vt abeuntes in ♀ qui in cir-
εἶπον αὐτῷ, Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύ-
cuitu vicos & agros, diuertant, & inueniant § cibarium:
κλῳ κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς, καταλύσωσι, καὶ εὑρωσιν ἐπισιτισμόν·
quia hic in deserto loco sumus.
ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν.

εἶπε

Ait autem ad illos: Date illis manducare. * Illi autem *at
13 εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ
dixerunt: Non sunt nobis plus quàm quinque panes, & duo pisces,
εἶπον, οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ δύο ἰχθύες,
‖ si non quid eamus nos ℣ emamus in omnem § populum
εἰ μήτι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν
‖ nisi fortè eamus & § hanc turbam
hunc escas. Erant * enim ferè viri quinque *autem
14 τοῦτον βρώματα. ἦσαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες πεντακι-
millia. Ait autem ad discipulos suos: Facite discumbere
σχίλιοι. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, κατακλίνατε
illos * discubitus per quinquagenos. * per conuiuia
αὐτοὺς κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα.
Et fecerunt ita: & discumbere fecerunt omnes.
καὶ ἐποίησαν οὕτω, καὶ ἀνέκλιναν ἅπαντας.
15
‖ Accipiens autem quinque ℣ panes, & duos pisces, ‖ Acceptis
16 λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ℣ panibus, & duobus piscibus, respexit § &
respiciens in cælum, § benè dixit illis, & fregit,
ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ κατέκλασε,
& * dedit discipulis ‖ apponere turbæ. * distribuit
καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παραθεῖναι τῷ ὄχλῳ. ‖ suis vt ponerent ante turbas.
Et manducauerũt, & saturati sunt omnes: & sublatũ est ℣ abun- ℣ quod superfuit
17 καὶ ἔφαγον, καὶ † ἐχορτάσθησαν πάντες. καὶ * ἤρθη τὸ περισ- † χορτάζω
dans illis fragmentorum tophini duodecim. * αἴρω
σεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα.
Et factum est § in esse ipsum orantem soli-
18 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατὰ § cùm solus esset orans,
tarie, simul erant * ei discipuli, & interrogauit illos,
μόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς *cum illo &
dicens: Quem me dicunt turbæ esse?
λέγων, τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι;
‖ Illi autem ℣ respondentes dixerunt: Ioannem Baptistam: alij ‖ At
19 οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἰωάννην † βαπτιστὴν· ἄλλοι ℣ responderunt &
autem Eliam: alij verò, quia propheta § quidam antiquorum resurrexit.
δὲ Ἠλίαν, ἄλλοι δέ, ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. § vnus de prioribus
Dixit autem illis: Vos autem quem me dicitis esse? re-
20 εἶπε δὲ αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀπο- *Simon
spondens autem * Petrus, dixit: Christum Dei.
κριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπε, τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ.
‖ Ille autem increpans illos, præcepit ℣ nemini dicere hoc, ‖ At
21 ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, ℣ ne cui diceret
Dicens: Quia oportet filium hominis multa pati, & re-
22 εἰπών, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀπο-
probari à seniorib⁹ & principibus sacerdotũ, & Scri-
δοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμ-
bis, & occidi, & tertia die resurgere.
ματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.

Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire,
ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας, εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, 23
abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν,
& sequatur me. Qui enim voluerit animam
καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν 24
§ saluam facere, suam § seruare, perdet illam: * qui autem perdiderit ani-
αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυ-
‖ saluam faciet mam suam propter me, ‖ hic seruabit illam.
χὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν.
ℙ lucretur Quid enim proficit homo ℙ lucratus mundum vniuersum,
τί γὰρ ὠφελεῖ ἄνθρωπον κερδήσαντα τὸν κόσμον ὅλον, 25
§ perdat, & detri- semipsum autem § perdens, aut damno affectus?
mentū sui faciat? ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ ζημιωθείς;
* Nam *Qui enim erubuerit me & meos sermones, hunc
ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον 26
‖ maiestate filius hominis erubescet cum venerit in ‖ gloria
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ
sua, & Patris & sanctorum angelorum.
αὐτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.
ℙ stantes, Dico autem vobis vere, Sunt aliqui hic ℙ stantium, qui non
λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστώτων, οἳ οὐ μὴ 27
gustabunt mortem, donec videant regnum Dei.
γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
Factum est autem post verba hæc ferè dies octo, &
ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτώ, καὶ 28
§ assumpsit *& § assumens Petrum, & Ioannem, & Iacobum, * ascendit in
παραλαβὼν τὸν Πέτρον, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ
‖ vt oraret. montem ‖ orare. Et facta est ℙ in orando
ὄρος προσεύξασθαι. καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ προσεύχεσθαι 29
ℙ dum oraret, ipsum, species vultus eius altera, & vestitus
αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς
§ & eius albus § refulgens. Et ecce viri duo
αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο 30
* cum eo, colloquebantur * illi, qui erant ℙ Moyses & Elias.
ℙ autem συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς καὶ Ἠλίας·
‖ maiestate, Qui visi in ‖ gloria, dicebant ℙ exodum eius, quē § futurus erat
ℙ excessum οἳ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἤμελλε 31
§ completurus implere in Hierusalem. At Petrus * & qui cum illo
erat
* verò πληροῦν ἐν Ἰερουσαλήμ. ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ 32
‖ erant ℙ & erant grauati ‖ somno. ℙ euigilantes autem viderunt § gloriam
§ maiestatem Μου ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ. διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν
‖ qui stabant cum eius, & duos viros simul stantes illi.
illo. αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ.
* cùm discederent Et factum est ℙ in discedere ipsos ab illo, ait
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν 33
ὁ Πέτρος

Petrus ad Iesum: Præceptor, * pulchrum est nos hîc esse: * bonum
ὁ πέτρος πρὸς τὸν ἰησοῦν· ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι·
& faciamus tabernacula tria, vnum tibi, & vnum Moysi, & vnum
καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοι, καὶ μίαν μωσεῖ, καὶ μίαν
Elias, ‖ non sciens quid diceret. Hæc autem illo ‖ dicente, ‖ nescions
34 ἠλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ‖ loquente,
Facta est nubes, & obumbrauit eos: timuerunt autem * in & * intrantibus illis
ἐγένετο νεφέλη, καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτοῖς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ
illos intrare in nubem. Et vox
35 εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ
facta est de nube, dicens: Hic est filius meus di- ‖ dum fieret vox,
ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, οὗτος ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγα-
lectus, ipsum audite. Et ‖ in fieri vocem,
36 πητός, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνήν,
inuentus est Iesus solus: & ipsi tacuerunt, & nemini * enuntia- * dixerunt
εὑρέθη ὁ ἰησοῦς μόνος. καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγει-
nerunt in illis diebus nihil eorum quæ viderant.
λαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἑωράκασιν.
Factū est autem in sequenti die, descendentibus illis de
37 ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ
monte, occurrit illi turba multa.
τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς.
Et ecce vir de turba exclamauit, dicens: Magister, obse-
38 καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε, λέγων, διδάσκαλε, δέο-
cro te, respice in filium meum, quia * vnigenitus est mihi. * vnicus
μαί σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν υἱόν μου· ὅτι μονογενής ἐστί μοι·
Et ecce spiritus apprehendit eum, & subitò clamat: &
39 καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ
‖ discerpit eum cum spuma, & vix discedit ab ipso, ρ con- ‖ elidit, & dissipat
σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ, συν- ρ dilanians
terens eum. Et rogaui discipulos tuos vt e-
40 τρίβον αὐτόν. καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκ-
icerent illum, & non potuerunt. Respondens autem
41 βάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀποκριθεὶς δὲ
Iesus, dixit: O generatio infidelis & peruersa, vsquequo
ὁ ἰησοῦς, εἶπεν, ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε
ero apud vos, & patiar vos? adduc huc
ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσαγαγὲ ὧδε τὸν
filium tuum. * Adhuc autem accedente eo, Laceranit * Et cùm accede-
41 υἱόν σου. ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν ret, elisit
illum dæmonium, & dissipauit. * increpauit autem Ie- * &
αὐτὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν. ἐπετίμησε δὲ ὁ ἰη-
sus spiritui immundum, & sanauit puerum, & red-
σοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸ παῖδα, καὶ ἀπέ-
didit illum patri eius. Stupebant autem
43 δωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. ἐξεπλήσσοντο δὲ

que

omnes in magnitudine Dei: omnibus ‖ autem miranti-
παντες επι τη μεγαλειοτητι του θεου· παντων δε θαυμαζον-
bus in omnibus quæ faciebat Iesus, dixit ad discí-
των επι πασιν οις εποιησεν ο ιησους, ειπε προς τους μαθη-

p cordibus vestris pulos suos:
τιθημι
* enim
* futurum est vt tradatur
‖ At

ponite vos in aures vestras ser-
τας αυτου. † θεσθε υμεις εις τα ωτα υμων τους λο- 44
mones istos: nam filius * hominis * futurum est tradi in
γους τουτους· ο γαρ υς του ανθρωπου μελλει παραδιδοσθαι εις
manus hominum. ‖ Illi autem ignorabant verbum istud, &
χειρας ανθρωπων. οι δε ηγνοουν το ρημα τουτο, και 45
p velatum ante eos, erat
παρακεκαλυ-
& timebant interrogare eum de verbo hoc.
πτομαι

* cogitatio

p accusatum ab ipso, vt non sentirent illud:
λυ † παρακεκαλυμμενον απ' αυτου, ινα μη αισθωνται αυτο·
και εφοβουντο ερωτησαι αυτον περι του ρηματος τουτου.
και εισηλθε διαλογισμος εν αυτοις, το, τις αν ειη μειζων 46
Intrauit autem * ratiocinatio in eos, hac, quis esset maior
* cogitationes
eorum. Ac Iesus videns * ratiocinationem cordis illorum,
αυτων. ο δε ιησους ιδων τον διαλογισμον της καρδιας αυτ, 47
‖ apprehendit
p &

‖ assumens puerum, p statuit illum secus se:
επιλαβομενος παιδιου, εστησεν αυτο παρ' εαυτω·
Et ait illis: Quicunque susceperit istum puerum in
και ειπεν αυτοις, ος εαν δεξηται τουτο το παιδιον επι 48
nomine meo, me recipit: & quicunque me receperit,
τω ονοματι μου, εμε δεχεται· και ος εαν εμε δεξηται,
recipit mittentem me. * qui enim minor ‖ in omnibus
δεχεται τον αποστειλαντα με. ο γαρ μικροτερος εν πασιν
vobis existens, hic p erit magnus.
υμιν υπαρχων, ουτος εστιν μεγας.
Respondens autem Ioannes, dixit: Præceptor, vidimus quendam
αποκριθεις δε ο ιωαννης ειπεν, επιστατα, ειδομεν τινα 49
in nomine tuo eiicientem dæmonia, & prohi-
επι τω ονοματι σου εκβαλλοντα τα δαιμονια, και εκωλυ-
buimus eum, quia non sequitur nobiscum.
σαμεν αυτον, οτι ουκ ακολουθει μεθ' ημων. και 50
* Nolite prohibere,
* vos ‖ vobis
p dum complerentur
* vt iret
* ciuitatem

Et ait ad illum Iesus: * Ne prohibeatis: qui enim nó est aduersus * nos, pro ‖ nobis
ειπε προς αυτον ο ιησους, μη κωλυετε· ος γαρ ουκ εστι καθ' ημων, υπερ ημων
est. Factum est autē p in complerí dies
εστι. Εγενετο δε εν τω συμπληρουσθαι τας ημερας της 51
assumptionis eius, & ipse faciem suam firmauit * ad
αναλημψεως αυτου, και αυτος το προσωπον αυτου εστηριξε του
ire in Hierusalem: Et misit nuntios ante
πορευεσθαι εις ιερουσαλημ, και απεστειλεν αγγελους προ 52
conspectum suum: & euntes intrauerunt in * vicum Sama-
προσωπου αυτου· και πορευθεντες εισηλθον εις κωμην σαμα-
ritanorum, vt pararent illi.
ρειτων, ωστε ετοιμασαι αυτω. και ουκ εδεξαντο αυτον, 53

οτι

quid facies eius erat ‖ ieus in Hierusalem. ‖ euntis
ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορεύωμον εἰς ἱερουσαλήμ.

ρ Videntes autem discipuli eius Iacobus & Ioannes, dixerunt: ρ Cùm vidissent
54 ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης, εἶπον,
Domine, vis * dicamus ignem descendere de cælo, & * dicimus vt ignis descendat
κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ
* consumere illos, vt & Elias fecit? ‖ Conuertíus autem in * consumat ‖ Et
55 ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ ἠλίας ἐποίησε; στραφεὶς δὲ ἐπε-
crepauit illos, ρ & dixit: Non scitis cuius spiritus estis vos. ρ dicens: Nescitis
τίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, οὐκ οἴδατε οὗ πνεύματός ἐστε ὑμεῖς.
Nam filius hominis non venit animas * hominum per-
56 ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπο-
dere, sed saluare. & abierunt in * alium vicum. * aliud castellum
λέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.
Factum est autem ambulantibus illis in via, dixit quidam
57 ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέ τις
ad illum: Sequar te quocunque abieris, Domine.
πρὸς αὐτὸν, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, κύριε.
Et dixit illi Iesus: Vulpes foueas habent, &
58 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ
volucres caeli nidos: * verùm filius * hominis * autem
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
non habet vbi caput reclinet. Ait autem ad alterum:
59 οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. εἶπε δὲ πρὸς ἕτερον,
Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi ‖ abeunti ‖ ire
ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι
primùm ‖ sepelire patrem meum. Dixit ρ autem ei Iesus: * & ρ quis
60 θάψαι τὸν πατέρα μου. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς,
Sine * mortuos sepelire suos mortuos: tu autem * abiens * vt mortui sepeliant
ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ δὲ ἀπελθὼν
annuncia regnum Dei. ‖ Ait autem & alter: ‖ Et * vade &
61 διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. εἶπε δὲ καὶ ἕτερος,
Sequar te, Domine, ρ primùm autem permitte mihi renuntiare ρ sed
ἀκολουθήσω σοι κύριε, πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι
his qui * ad domum meam. Ait autem ad illum Iesus: Nemo * domi suæ
62 τοῖς εἰς τὸν οἶκον μου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, οὐδεὶς
immittens manum suam ad aratrum, & respiciens in quæ retrò,
ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω,
aptus est * ad regnum Dei. * regnum
εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

CAP. X. ι.

Post autem hæc designauit Dominus & alios se-
1 Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος, καὶ ἑτέρους ἑβ ἀνεδείκνυμι
ptuaginta ‖, & misit illos per binos ante faciem ‖ duos,
δομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου

erat ipse venturus.

suam, in omnem ciuitatem & locum quo † futurus erat ipse venire.
αὐτὸς, εἰς πᾶσαν πολιν καὶ τοπον οὗ ἐμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι.

2 Et *illis,

Dicebat igitur *ad illos*: Ipsa quidem messis multa, at
ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτοὺς, ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ 2

‖ autem

operarij ‖ pauci: rogate ergo dominum messis vt
ἐργάται ὀλίγοι. δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως

emittat operarios in messem suam.
ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

† inter lupos. Nolite portare faculum, neque

Ite: ecce ego mitto vos sicut agnos † *in medio*
ὑπάγετε· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ

luporum. Nè portate *marsupium*, non peram, neque
λύκων. μὴ βαστάζετε βαλλάντιον, μὴ πήραν, μηδὲ 4

calceamenta: & neminem per viam salutaueritis.
ὑποδήματα· καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε.

In quamcunque domum intraueritis, primùm dicite: Pax
εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, εἰρήνη 5

domui huic. Et si *quidem* fuerit ibi filius pacis,
τῷ οἴκῳ τούτῳ. καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, 6

* sin autem,

requiescet super illum pax vestra: * *si verò non*, ad vos
ἐπαναπαήσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς

reuertetur. In eadem autem domo manete, edentes
ἀνακάμψει. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἐσθίοντες 7

& bibentes quæ apud illos *. dignus enim operarius mercede sua
καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ

* sunt.

est. ‖ *ne* transite de domo in domum.
ἐστι. μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν.

‖ nolite transire

Et in quamcunque ciuitatem intraueritis, & susceperint vos,
καὶ εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς, 8

† quæ apponuntur

manducate † *apposita* vobis. Et curate qui
ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν. καὶ θεραπεύετε τοὺς 9

* sunt

in illa * infirmos, & dicite illis: Appropinquauit in vos re-
ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς, ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βα-

gnum Dei. In quãcunq; autẽ ciuitatem intraueritis, & non
σιλεία τοῦ θεοῦ. εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ 10 or

susceperint vos, exeuntes in plateas eius, dicite:
δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς, εἴπατε,

Etiam pulueren *adhærentem* nobis de ciuitate vestra
καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν εἰς 11 ni

* qui adhæsit

‖ *abstergimus vobis*. tamen hoc scitote, quia appropinquauit *super*
ἀπομασσόμεθα ὑμῖν. πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ'

† extergimus in

vos regnum Dei.
ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

Dico autem vobis, quia Sodomis in die illa remis-
λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτό- 12 ni

sius erit, quàm ciuitati illi.
τερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

καὶ σο

Væ tibi Chorosaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro &
13 οὐαί σοι χωραζίν, οὐαί σοι βηθσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ
Sidone factæ fuissent virtutes quæ factæ* in vobis, olim *sunt
σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι
utique in cilicio & cinere sedentes ‖pœnituissent. ‖pœniterent.
ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι μετενόησαν.
Veruntamen Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio, quàm
14 πλὴν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει, ἢ
vobis. Et tu Capharnaum vsque ad cælum exalta-
15 ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναούμ μὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεί-
ta, vsque ad infernum demergeris.
σα, ἕως ἅδου καταβιβασθήσῃ.
ρ Audiens vos, me audit: & *spernens vos, me sper- ρ Qui audit
16 ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει· καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθε- *qui spernit
nit: *at me spernens spernit ‖mittentem me. *qui autem me
τεῖ. ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. spernit,
‖eum qui misit
Reuersi sunt autem septuaginta ρ cum gaudio, dicentes: Domine, ρ duo
17 ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς λέγοντες, κύριε,
etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo.
καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου.
*Ait autem illis: Videbam Satanam sicut fulgur de *Et
18 εἶπε δὲ αὐτοῖς, ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ
cælo cadentem. Ecce *do vobis potestatem *dedi
19 οὐρανοῦ πεσόντα. ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν
calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnem virtu-
τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύνα-
tem inimici, & nihil vobis *non* nocebit.
μιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ.
Veruntamen in hoc ‖*ne gaudete*, quia spiritus vobis sub- ‖nolite gaudere,
20 πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑπο-
iiciuntur: gaudete autem quòd nomina vestra scripta sunt in
τάσσεται· χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγέγραπται ἐν τοῖς
cælis. In ipsa hora exultauit ρ spiritu* ρ in *sancto
21 οὐρανοῖς. ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι
Iesus, & dixit: Confiteor tibi Pater, Domine cæ-
ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐ-
li & terræ, quòd abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus,
ρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,
& reuelasti ea paruulis. etiam Pater, quoniam sic *factum *placuit
καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατήρ· ὅτι οὕτως ἐγέ-
est beneplacitum ante te. Omnia mihi tradita
22 νετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. πάντα μοι παρε-
sunt à Patre meo: & nemo scit quis sit filius,
δόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱὸς,
‖ß *non* Pater: & quis sit Pater, ‖ß *non* Filius, & cui vo- ‖nisi
εἰ μὴ ὁ πατήρ· καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βού-

huerit Filius reuelare. Et conuersus ad discipulos*, priuatim dixit: Beati oculi * qui vident quæ ß vos videtis. Dico enim vobis, quòd multi Prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

λη) ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μα- 23
θητὰς κατ' ἰδίαν εἶπε, μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες
ἃ βλέπετε. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ 24
βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ
ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Et ecce Legisperitus quidã surrexit, tentans illum, & dicens: Magister, quid ℘ faciens vitam æternam possidebo? ℘ At ille autem dixit ad eum: In Lege quid scriptum est? quomodo legis? Ille autem respondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota ℘ omnibus viribus tuis, & ex tota anima tua, & ex ‖ mente tua, & ex omni fortitudine tua, & ex omni ‖ cogitatione tua, & proximum tuũ sicut teipsum. ℘ Que autem illi: Recte respondisti: hoc fac, & vives. Ille autẽ volens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus? Suscipiens autem Iesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Iericho, & ℘ in latrones incidit: qui etiam * exuentes eum, & ‖ plagis ℘ impositis abierunt, ℘ relinquentes semiuiuum existentem. ℘ Accidit autem ut descenderet eadem via, & ‖ vido illo transiret. Similiter autem & Leuita ℘ factus secundùm locum, * veniens & videns, pertransiit. Samaritanus autem quidã iter faciens, venit secus eum: & videns eum, * misericordia ‖ appropians alligauit vul-

ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων, 25
διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;
ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτὸν, ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς 26
ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἀγαπήσεις 27
κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς
ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς
διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.
εἶπε δὲ αὐτῷ, ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει, καὶ ζήσῃ. 28
ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ 29
τίς ἐστί μου πλησίον;
ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, 30
ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἰεριχὼ, καὶ
λῃσταῖς περιέπεσεν· οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, καὶ πληγὰς
ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα.
κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ 31
ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἀντιπαρῆλθεν.
ὁμοίως δὲ καὶ 32
Λευίτης, γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν.
Σαμαρίτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε κατ' αὐτὸν, καὶ ἰδὼν 33
ἐσπλαγχνίσθη.
καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύ- 34

ματα

nera eius, infundens oleum & vinum: ℣ *ascendere faciens autem* illum ℣&imponens
ματα αὐτῶ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον· ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν
in *proprium* iumentum, duxit in *diuersorium*, & curam egit *huius
ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη
eius. Et ‖ *in crastinum exiens*, *eiiciens* duos denarios ℣ ‖ altera die pro-
αὐτοῦ. 35 καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ℣&
dedit *tabernario*, & ait illi: Curam habe illius: & *quodcunque
ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ
adinsumpseris, ego ‖ *in* redire me, red- *supererogaueris
ὅ, τι ἂν προσδαπανήσῃς, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με, ἀπο- ‖ cùm rediero
dam tibi. Quis igitur horum trium videtur tibi
36 δώσω σοι. τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι
proximus fuisse ℣*incidentis* in latrones? ℣ illi qui incidit
πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς;
*Ille autem dixit: *Faciens misericordiam ‖ *cum illo* ait ergo *At *Qui fecit
37 ὁ δὲ εἶπεν, ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν οὖν ‖ in illum &
illi Iesus: Vade, & tu fac similiter.
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως.
Factum est autē ℣ *in* ire eos, & ipse intrauit in ℣ dum irent,
38 ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς
vicum quendam mulier autē quædam nomine Martha, excepit illum *quoddam castel-
κώμην τινά. γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα, ὑπεδέξατο αὐτὸ lum: &
in domum suam. Et huic erat soror *vocata *nomine
39 εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη
Maria, quæ etiam sedens secus pedes ‖ *Iesu*, audiebat ‖ Domini
Μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουε
verbum illius. At Martha ℣ *distrahebatur* circa *multum ℣ autem satagebat
τὸν λόγον αὐτοῦ. ἡ δὲ Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν *frequens
40 τὴν διακονίαν. ἐπιστᾶσα δὲ εἶπε, κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελ-
ministerium. *Stans autem ait: Domine, non curæ est tibi quòd so- *quæ stetit &
φή μου μόνην με κατέλιπε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι
ror mea solam me reliquit ministrare? dic ergo illi vt ‖ mihi ‖ me adiuuet,
simul suscipiat. ℣ Respondens autem dixit illi *Iesus: ℣ Et *Dominus,
41 † συναντιλάβηται. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, συναντιλαμ-
Martha, Martha, solicita es, & turbaris *circa multa. βάνῃ
μάρθα, μάρθα, μεριμνᾷς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά· *erga plurima.
‖ *Vnius* verò est ℣ *Iesu*. Maria autem *bonam* partem ele- ‖ Vnum porro
42 ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξε- ℣ necessarium.
git, quæ non auferetur ab ea. *optimam
λέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

CAP. XI. ιά.

Et factum est *in esse ipsum in loco quodam ‖ oran- *cùm esset
Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχό- ℣ orans,
1 μενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν, ℣ vnus ex disci-
secus, vt cessauit, dixit ℣ *quidam discipulorum* eius ad eum: pulis

Domine, doce nos orare, sicut & Ioannes docuit

κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξε

*Et discipulos suos. *Ait autem illis: Cùm ora-

τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. εἶπε δὲ αὐτοῖς, ὅταν προσεύ- 2

‖es tis, dicite: Pater noster qui ‖in cælis, sanctificetur

χησθε, λέγετε, πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ

nomen tuum: adueniat regnum tuum: fiat voluntas tua,

ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου,

sicut in cælo, & in terra. Panem nostrum

ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν 3

*adpræsentem *quotidianum da nobis ‖iuxta diem. Et dimitte nobis

‖hodie. ὀπερούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν. καὶ ἄφες ἡμῖν 4

♀ siquidem peccata nostra, ♀ & nos enim ipsi dimittimus omni debenti no-

καὶ ἁμαρτίας ἡμῶν· καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡ-

bis: & ne inducas nos in tentationem, sed libera nos

μῖν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν· ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς

*vestrûm *à malo. Et ait ad illos: Quis *ex vobis habebit

ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει 5

amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi:

φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου, καὶ εἴπῃ αὐτῷ,

Amice, commoda mihi tres panes: Quoniam amicus meus ve-

φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους· ἐπεὶ φίλος μου παρε- 6

*ante illum nit de via ad me, & non habeo quod apponam *ei.

γένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ.

‖Noli mihi molestus esse; Et ille deintus respondens, dicat: ‖Ne mihi molestus exhibe:

κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ, μή μοι κόπους πάρεχε· 7

iam ostium clausum est, & pueri mei mecum in

ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν

♀ surgere & cubili sunt: non possum ♀ surgens dare tibi.

κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι.

*Et si ille perseuerauerit pulsans, *Dico vobis, ♀ & non dederit ei ♀ surgens propter esse

λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς, διὰ τὸ εἶναι 8

dico vobis, etsi *illius amicum, propter improbitatem *eius ‖excitatus dabit illi

non dabit illi surgens eo quòd a- αὐτοῦ φίλον, διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ

micus eius sit, quotquot habet *opus. Et ego vobis dico: Petite, & dabi-

*tamen ὅσων χρῄζει. κἀγὼ ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε, καὶ δοθή- 9

‖ surget ♀ & tur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.

♀ necessarios. σεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσε-

ται ὑμῖν.

*qui petit Omnis enim *petens accipit, & *quærens inuenit, &

*qui quærit πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ 10

‖Quis autem ex pulsanti aperietur. ‖Quem autem vestrûm patrem ♀ petet

vobis κρούοντι ἀνοιγήσε-

♀ petit ται. τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει 11

*nunquid filium panem, *non lapidem dabit illi? ♀ & piscem, *non pro

*aut ὃς υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον δώσει αὐτῷ; εἰ καὶ ἰχθύν, μὴ ἀντὶ

piscè serpentem dabit illi?

ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ;

Aut & si petierit ouum, * non dabis illi scorpionem? * nunquid porriget

12 ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ὠόν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον;

Si ergo vos ‖ mali *subsistentes*, nostis bona ᵖ *dona* ‖ cùm sitis

13 εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε ἀγαθὰ δόματα ᵖ data

dare filiis vestris, quanto magis Pater ᵖ de- * vester

διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ

cælo dabit Spiritum * *sanctum* petentibus se? * bonum

οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;

Et erat eiiciens dæmonium, & illud erat mutum. ‖ *Factum est* ‖ & cùm eiecisset

14 Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν. ἐγένετο dæmonium,

autem dæmonio egresso, locutus est mutus: & admi-

δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαυ-

ratæ sunt turbæ. Quidam autē ex eis dixerunt, in Beel-

15 μασαν οἱ ὄχλοι. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, ἐν Βεελ-

zebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia.

ζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

ᵖ Alij *autem* tentantes signum ab eo quærebant de cælo. ᵖ Et

16 ἕτεροι δὲ πειράζοντες σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ.

Ipse autem * *videns* cogitationes eorum, dixit eis: * vidit

17 αὐτὸς δὲ εἰδὼς τὰ διανοήματα αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς,

Omne regnum in *seipsum* diuisum * *desolatur*, & domus * desolabitur,

πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ οἶκος

supra domum ‖ *cadit*. Si autem & satanas in *seipsum* ‖ cadet.

18 ἐπὶ οἶκον πίπτει. εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν

diuisus est, quomodo stabit regnum eius? quia dicitis, in

† διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω

Beelzebub eiicere me dæmonia.

τὰ δαιμόνια.

Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filij ve-

19 εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν stri in quo eiiciunt? ᵖ *propter hoc* iudices vestri ipsi erunt. ᵖ ideo

ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ὑμῶν ἔσονται.

* *Si autem* in digito Dei eiicio dæmonia, profectò * Porrò si

20 εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα

* *præuenit* in vos regnum Dei. * peruenit

ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

Cùm fortis armatus custodit suum

21 ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ

atrium, in pace sunt ‖ *obsingentia ipsius*. ‖ ea quæ possidet.

αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ.

ᵖ *Postquàm* autem fortior eo superueniens vicerit eum, ᵖ Si

22 ἐπὰν δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτόν, τὴν

* *omnẽ armaturam* eius * *tollit*, in ‖ *qua* confidebat, & * spolia eius * vniuersa arma

πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ * auferet, ‖ quibus

ᵖ *distribuit*. *Non existens cum me*, contra me est: & ᵖ distribuet. Qui

23 διαδίδωσιν. ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ non est mecum,

ª qui non colligit mecum,
* de
‖ cùm venerit
ꝑ eam scopis mundatam,
ꝑ secum
ª cùm diceret
* de
‖ venter qui portauit
ꝑ At
ª qui audiunt
* custodiunt
‖ autem concurrentibus
ꝑ generatio nequam:
ª nisi
* fuit
‖ surget
ꝑ finibus
ª quàm Salomon
ª prædicationem

ª non colligens cum me, dispergit. Cùm
ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. ὅταν τὸ 24
* ab immundus spiritus exierit homine, perambulat per
ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι'
inaquosa loca, quærens requiem: & non inueniens, dicit,
ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν· καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει,
Reuertar in domum meam, vnde exiui.
ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον·
Et ‖ veniens inuenit ꝑ scopis versam & ornatam.
καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. 25
Tunc vadit & assumit septem alios spiritus ꝑ
τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα 26
nequiores seipso, & ingressi habitant ibi: & fiunt
πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται
nouissima hominis illius peiora prioribus.
τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων.
Factum est autē ª in dicere ipsum hæc, extollens quædam
ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις 27
* de mulier vocem * ex turba, dixit illi: Beatus ‖ venter
γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ, μακαρία ἡ κοιλία ἡ
portans te, & vbera quæ suxisti.
βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας.
ꝑ Ille autem dixit: Quinimò beati ª audientes verbum
αὐτὸς δὲ εἶπε, μενοῦνγε μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον 28
* custodientes Dei, & * custodientes illud.
τοῦ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.
‖ Autem turbis ‖ congregatis, cœpit dicere: Generatio hæc
τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων ἤρξατο λέγειν, ἡ γενεὰ αὕτη 29
ꝑ mala est: signum quærit, & signum non dabitur ei,
πονηρά ἐστι· σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ,
ª nisi ª si non signum Ionæ prophetæ. Sicut enim * factus est
* fuit εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. καθὼς γὰρ ἐγένετο 30
Ionas signum Niniuitis, ita erit & filius homi-
Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς Νινευίταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
‖ surget nis generationi illi. Regina Austri ‖ excitabitur
που τῇ γενεᾷ ταύτῃ. βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται 31
in iudicio cum viris generationis huius, & condemnabit
ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ
ꝑ finibus illos: quia venit à ꝑ terminis terræ audire sapientiam
αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν
ª quàm Salomonis: & ecce plus ª Salomone hic. Viri
σολομῶνος· καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶνος ὧδε. ἄνδρες 32
Niniuitæ resurgent in iudicio cum generatione hac, & con-
Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατα-
ª prædicationem demnabunt illam: quia pœnitentiã egerũt ad * proclamationem Ionæ, & ecce
κρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ

πλεῖον

plus ‖ *Iona* hic. Nemo autem lucernam ρ *accendens* in ‖ quàm Ionas
πλειον ἰωνᾶ ὧδε. οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας, εἰς accendit, &
33 33 abscondito ponit, neque sub modio, sed supra candelabrum, vt
κρυπτὸν τιθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα
*ingredientes lumen videant. Lucerna *qui ingrediuntur
οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φεγγος βλέπωσιν. ὁ λύχνος τοῦ
34 34 corporis *est oculus ‖: *cùm* ergo oculus tuus simplex fuerit, *tui ‖ tuus: Si
σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός σου· ὅταν ᾖ ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ,
totum corpus tuum lucidum ρ est: si autem *celeratus fuerit, etiam ρ erit: * nequam
ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν ἐστιν· ἐὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ
corpus tuum tenebrosum*. *Aduerte* ergo ne lumen quod in te ρ, *erit. Vide ρ est
35 35 σῶμά σου σκοτεινόν. σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ,
tenebræ sint. Si ergo corpus tuũ totum lucidum *, non habens * fuerit,
36 36 σκότος ἐστίν. εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν, μὴ ἔχον
aliquã partem *tenebrosam, erit lucidum totum, ‖ *vt cùm* lucerna *tenebrarum,
μέρος σκοτεινόν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος ‖ & sicut
ρ *fulgore illuminat* te. *In autem loqui, rogauit ρ fulgoris illumi-
37 37 τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε. ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἠρώτα nabit
illum Pharisæus quidam vt prandere apud se: *ingressus autem *Et cùm loque-
αὐτὸν φαρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰσελθὼν ὁ rens,
ἀνέπεσεν. recubuit. *At* Pharisæus ‖ *videns admiratus* est, *quòd non priùs* * Iesus autem
38 38 ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη ἔμπροσθεν τοῦ ‖ autem cœpit in-
ἀρίστου. *ablutus esset* ante prandium. Ait autem Dominus ad illum: tra se reputans
39 39 εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν, dicere, quare non
Nunc vos Pharisæi quod deforis ρ calicis & catini baptizatus sit
νῦν ὑμεῖς οἱ φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος ρ est
mundatis: quod autẽ intus ρ veltrum, plenum est rapina & iniquitate.
καθαρίζετε· τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας.
Stulti, nonne *faciens quod deforis ‖, & quod deintus ρ fecit? * qui fecit
40 40 ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησε; ‖ est, etiam id
Verumtamen *inexistentia, date eleemosynam: & ecce omnia mun- * est
41 41 πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα κα- * quod superest,
da vobis sunt. Sed væ vobis Pharisæis, quia de-
42 42 θαρὰ ὑμῖν ἐστιν. ἀλλὰ οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀπο-
cimatis mentham, & rutam, & omne olus, &
δεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ πήγανον, καὶ πᾶν λάχανον, καὶ
præteritis iudicium & charitatem Dei. hæc ‖oportuit face- ‖ autem
παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ. ταῦτα ἔδει ποιῆ-
re, & illa non omittere. Væ vobis Pharisæis,
43 43 σαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ρ primas cathe-
quia diligitis ρ *primam sessionem* in synagogis, & dras
ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς
salutationes in *foro. Væ vobis Scribæ & *foro.
44 44 ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ
Pharisæi hypocritæ, quia estis vt monumenta * *non apparentia*, & * quæ non appa-
φαρισαῖοι ὑποκριταί· ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ rent

‖ nescíunt. homines deambulantes suprà ‖ *non sciunt.*
οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν.

ϙ ex Legisperitis, Respondensautẽ quidam ϙ *Legisperitorum*, ait illi: Magister,
Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν, λέγει αὐτῷ, διδάσκαλε, 45

* etiam contumeliam nobis facis. hæc dicens * *nos notas.* Ille autem ait: Et vobis
ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις. ὁ δὲ εἶπε, καὶ ὑμῖν 46

* quæ portare non possunt: Legisperitis væ: quia oneratis homines oneribus * *difficilibus*
τοῖς νομικοῖς οὐαί. ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσ-

‖ digito vestro ‖ tangitis sarcinas *ter portabilibus*, & ipsi vno ‖ *digitorum vestrorum* non *attingitis*
βάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε

ϙ qui *onera.* Væ vobis, ϙ *quia* ædificatis monumenta
τοῖς φορτίοις. οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα 47

Prophetarum, at patres vestri occiderunt illos.
τῶν προφητῶν οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς.

* quòd Profectò testificamini * *consentitis* operibus patrum
ἄρα μάρτυρές ἐστε, καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων 48

vestrorũ, quoniã ipsi quidem occiderunt eos, vos autem ædifi-
ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδο-

* Propterea catis eorum sepulchra. * *Propter hoc* & sapientia Dei
μεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ 49

dixit: Mittam ad illos Prophetas & Apostolos: & ex
εἶπεν, Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους· καὶ ἐξ

illis occident, & persequentur: Vt inquiratur
ἐκζητέομαι αὐτῶν ἀποκτενοῦσι, καὶ ἐκδιώξουσιν· ἵνα † ἐκζητηθῇ τὸ 50

‖ qui est sanguis omnium Prophetarum, ‖ *effusus* à constitutione
αἷμα πάντων τῶν προφητῶν, τὸ ἐκκεχυμένον ἀπὸ καταβολῆς

mundi à generatione ista: A sanguine Abel,
κόσμου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης· ἀπὸ τοῦ αἵματος ἅβελ, 51

ϙ qui periit vsque ad sanguinem Zachariæ ϙ *perditi* inter al-
ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσια-

* Ita tare & ædem. * *etiam* dico vobis, requiretur à
στηρίου καὶ τοῦ οἴκου. ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς

generatione hac. Væ vobis Legisperitis, quia tulistis
γενεᾶς ταύτης. οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν 52

* eos qui introibant clauem scientiæ: ipsi non introistis, & * *intro-*
κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχο-

‖ Cùm autem diceret *euntes* prohibuistis. ‖ *Dicente autem illo* hæc ad
μένους ἐκωλύσατε. λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς 53

ϙ Legisperiti illos, cœperunt ϙ *Scribæ* & Pharisæi grauiter insi-
αὐτοὺς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέ-

* os eius opprimere * *obtundere* ipsum de multis: Insidiantes
χειν, καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες 54

* capere ei, & quærentes * *venari* aliquid de ore eius, vt
αὐτὸν, καὶ ζητοῦντες θηρεύσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα

accusarent eum.
κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

CAP.

*In quibus adcongregatis myriadibus turbæ, vt conculcare alij alios, cœpit dicere ad

*Multis autem turbis concurrentibus, ita vt se inuicem conculcarent,

1 Ἐν οἷς † ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε

discipulos suos primùm, Attendite vobis ipsis à fermento

καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς

Pharisæorum, quod est hypocrisis.

αὐτοῦ πρῶτον, προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φα-

Nihil ‖ enim coopertum est, quod non reueletur: ‖ autem

ρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις.

2 οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστίν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσε-

& absconditũ quod non sciatur.

ται, καὶ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνωσθήσε-

* Propter quæ quæ in

& neque

3 ται. ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ

tenebris dixistis, in lumine * audientur: & quod ‖ ad aurem lo-

σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσε-

cuti estis in cubiculis, prædicabitur

ται, καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλα-

& in tectis.

λήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσε-

Dico autem vobis amicis meis, Ne

ται ἐπὶ τῶν δωμάτων.

* timeatis ab occi-

* terreamini ab his qui occidunt

4 λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀπο-

dentibus corpus, & post hæc non

* habentibus abundantius

* habent amplius

κτεινόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν

quid ‖ facere.

Ostendam autem vobis quem timeatis.

‖ faciant.

5 τι ποιῆσαι.

timete & illum post occidere

& auctoritatem habentem inijcere in

& Deum qui postquã occiderit potestatem habet mittere

gehennam. ita dico vobis, hunc timete.

ὑποδείξω δὲ ὑμῖν, τίνα φοβηθῆτε.

φοβήθητε † μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι, ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς

πιὸν γέενναν. ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε.

Nonne quinque passeres væneunt * assarijs duobus? & vnus ex

& dipondio ?

6 οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο; καὶ ἓν ἐξ

illis non est in obliuione coram Deo.

αὐτῶν οὐκ ἔστιν † ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt.

ἀπολαυέτω

7 ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν.

* ne ergo ‖ timete: multis passeribus & præstatis vos.

μὴ οὖν φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς.

Dico autem vobis. Omnis quicunq; cõfessus fuerit in me coram

* Nolite ‖ timere: & pluris estis

8 λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν

hominibus, & filius hominis confitebitur * in illo

* illum

τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ

coram angelis Dei. ‖ At negans

‖ Qui autem negauerit

9 ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ ἀρνησάμενός

me coram hominibus, negabitur coram angelis

με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσε-

& & omnis qui dicit verbum in filium ho-

ται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων

Dei. Et

10 τοῦ θεοῦ. καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-

‖ nescíunt. hominés deambulántes supra ‖ *non sciunt.*
οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν.

ϕ ex Legisperitis, Respondens autẽ quidam ϕ *Legisperitorum,* ait illi: Magíster,
Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν, λέγει αὐτῷ, Διδάσκαλε, 45

* etiam contume-liam nobis facis. hæc dicens * *& nos notas.* Ille autem ait: Et vobis
ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις. ὁ δὲ εἶπε, καὶ ὑμῖν 46

* quæ portare non possunt: Legisperitis væ: quia oneratis homines oneribus * *difficilibus*
τοῖς νομικοῖς οὐαί. ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσ-

‖ digito vestro ‖ tangitis sarcinas *ter portabilibus,* & ipsi vno ‖ *digitorum vestrorum* non *attingitis*
βάστακτα· καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε

ϕ qui *onera.* Væ vobis, ϕ *quia* ædificatis monumenta
τοῖς φορτίοις. οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα 47

Prophetarum, at patres vestri occiderunt illos.
τῶν προφητῶν οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς.

* quod Profectò testificamini * *& consentitis* operibus patrum
ἄρα μαρτυρεῖτε, καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων 48

vestrorũ, quoniã ipsi quidem occiderunt eos, vos autem ædifi-
ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδο-

* Propterea catis eorum sepulchra. * *Propter hoc* & *sapientia* Dei
μεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ 49

dixit: Mittam ad illos Prophetas & Apostolos: & ex
εἶπεν, Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους· καὶ ἐξ

illis occident, & persequentur: Vt inquiratur
αὐτῶν ἀποκτενοῦσι, καὶ ἐκδιώξουσιν· ἵνα † ἐκζητηθῇ τὸ 50

ἐκζητέομαι
‖ qui est sanguis omnium Prophetarum, ‖ *effusus* à constitutione
αἷμα πάντων τῶν προφητῶν, τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς

mundi à generatione ista: A sanguine Abel,
κόσμου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης· ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἅβελ, 51

ϕ qui periit vsque ad sanguinem Zachariæ *perditi* inter al-
ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσια-

* ita tare & *idem.* * *etiam* dico vobis, requiretur à
στηρίου καὶ τοῦ οἴκου. ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσε) ἀπὸ τῆς

generatione hac. Væ vobis Legisperitis, quia tulistis
γενεᾶς ταύτης. οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς· ὅτι ἤρατε τὴν 52

* eos qui introibant clauem scientiæ: ipsi non introiistis, & * *intro-*
κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχο-

‖ Cùm autem dice-ret *euntes* prohibuistis. ‖ *Dicente autem illo* hæc ad
μένους ἐκωλύσατε. λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς 53

ϕ Legisperiti illos, cœperunt ϕ *Scribæ* & Pharisæi grauiter insi-
αὐτοὺς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέ-

* os eius oppri-mere * *obtundere* ipsum de multis: Insidiantes
χειν, καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες 54

* capere ei, & quærentes * *venari* aliquid de ore eius, vt
αὐτὸν, καὶ ζητοῦντες θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα

accusarent eum.
κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

CAP.

CAP. XII. ιϛ.

*In quibus adcongregatis myriadibus turbæ, ut conculcare alij alios, cœpit dicere ad discipulos suos primùm, Attendite vobis ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Pharisæorum, quod est hypocrisis.

*Multis autem turbis concurrentibus, ita vt se inuicem conculcarent,

1 Ἐν οἷς † ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον, προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις.

Nihil ‖ enim coopertum est, quod non reueletur: ‖ autem

2 οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστίν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται.

ρ & absconditū quod non sciatur. ρ Propter quæ quæ in ρ neque

3 ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται· καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων.

Quoniam tenebris dixistis, in lumine * audientur: & quod ‖ ad aurem locuti estis in cubiculis, prædicabitur ρ supra domos. * dicentur ‖ in ρ in tectis.

Dico autem vobis amicis meis, Ne * timeatis ab occidentibus corpus, & post hæc non * habentibus abundantius quid ‖ facere.

* terreamini ab his qui occidunt * habeat amplius ‖ faciant.

4 Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν τι ποιῆσαι.

Ostendam autem vobis quem timeatis. timete ρ illum post occidere auctoritatem habentem inijcere in ρ eum qui postquā occiderit potestatem habet mittere

5 Ὑποδείξω δὲ ὑμῖν, τίνα φοβηθῆτε. φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι, ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν. ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε.

Nonne quinque passeres væneunt * assarijs duobus? & vnus ex ρ dipondio

6 οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν † ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

illis non est in obliuione coram Deo.

Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt.

ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν.

7 μὴ οὖν φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς.

*ne ergo ‖ timete: multis passeribus ρ præstatis vos. * Nolite ‖ timere: ρ pluris estis

Dico autem vobis. Omnis quicunq; cōfessus fuerit in me coram

8 Λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.

hominibus, & filius hominis confitebitur * in illo coram angelis Dei.

* illum ‖ At negans ‖ Qui autem negauerit

9 ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.

me coram hominibus, negabitur coram angelis Dei.

Et omnis qui dicit verbum in filium ho-

10 καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-

℣ Et autem qui *blasphemauerit, minis, remittetur illi: ℣ at in sanctum spiritum *blasphemanti, non remittetur.

ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δ' εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι, οὐκ ἀφεθήσεται.

*inducent Cum autem *adduxerint vos in synagogas & ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς 11

‖ad magistratus, ℣ nolite solliciti esse *respondeatis, ‖principatus, & potestates, ne curate quaenam aut quid *excusetis, aut quid dicatis. Nam sanctus Spiritus doce- ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε, ἢ τί εἴπητε. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδά- 12

*quid vos bit vos in ipsa hora *quae oporteat dicere. ξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.

Ait autē quidam ei de turba, Magister, dic fra- εἶπε δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελ- 13

‖vt diuidat mecū tri meo ‖partiri cum me hæreditatem. φῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.

℣ At ille ℣ *Ille autem dixit ei: Homo, Quis me constituit iudicem ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε δικαστὴν 14

*que aut diuisorem super vos? Dixit *autem ad illos: Videte ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, ὁρᾶτε 15

* omni ‖abundantia cuiusquam ℣ his quæ possidet & cauete ab * auaritia: quia non in ‖*redundare* *cuiquam vita eius est ex ℣ *substantia* ipsius. καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ πάσης πλεονεξίας· ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινί ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ.

Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdā εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς, λέγων, ἀνθρώπου τινὸς 16

*vbertes fructus ager attulit. diuitis *bene sulit regio. Et *ratiocinabatur in πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα· καὶ διελογίζετο ἐν 17

*cogitabat intra se, ἑαυτῷ, λέγων, τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς fructus meos? Et dixit, Hoc faciam; Destruam mea καρπούς μου; καὶ εἶπε, τοῦτο ποιήσω, καθελῶ μου 18

‖faciam, horrea, & maiora ‖*ædificabo*, & congregabo illuc τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ

℣ quæ *sunt mihi omnia ℣ nata *mea, & bona mea. πάντα τὰ γενήματά μου, καὶ τὰ ἀγαθά μου.

Et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου, ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα 19

* epulare. in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, *oblectare. εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου.

Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ θεός, ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν 20

‖cuius tuam repetunt à te: quæ autem parasti, ‖*cui* erunt? σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται;

℣ est qui sibi thesaurizat, *est *diues. Sic ℣ *thesaurizans sibi ipsi, & non *in Deum *ditescens. οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν. 21

εἶπε

Dixit ‖autem ad discipulos suos: * Propter hoc vobis dico: ‖ que
22 εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, * Ideo

℣ Ne soliciti § sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corporis ℣ Nolite § esse
μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώματι,
quid induamini. Anima plus est ‖ alimento, & ‖ quàm esca,
23 τί ἐνδύσησθε. ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ
corpus ℣ vestimento. Considerate cor- ℣ plus quàm vesti-
24 τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. κατανοήσατε τοὺς κόρα- mentum,
uos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium,
κας, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον
neque horreum, & Deus § alit illos: quanto magis vos § pascit
οὐδὲ ἀποθήκη· καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς· πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς
* præstatis volucribus? Quis autem ‖ ex vobis cogitãs ſolicitè * plures estis illis?
25 διαφέρετε τῶν πετεινῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν ‖ vestrûm cogi-
poteſt ℣ apponere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum? tando,
δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; ℣ adiicere
Si ergo neque § minimum* poteſtis, quid de cæteris § quod *eſt
26 εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν
ſoliciti eſtis? Conſiderate lilia, quomodo creſcunt:
27 μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα, πῶς αὐξάνει·
non laborant, neque nent. Dico autem vobis, Neque Salomon in omni
οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ
gloria ſua ‖ circumamiciebatur ſicut vnũ ℣ iſtorum. ‖ veſtiebatur
τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. ℣ ex iſtis.
Si autem fœnum § in agro hodie * exiſtens, & cras in § quod hodie eſt
28 εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς
clibanum * miſſum, Deus ſic ‖ circumamicit, quantò magis * mittitur,
κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ‖ vestit,
vos ℣ exiguæ fidei? Et vos § ne quærite quid manducetis, ℣ puſillæ
29 ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, § nolite quærere
aut quid bibatis, & * ne ſuſpendamini ex ſublimi. Hæc enim omnia * nolite in ſubli-
30 καὶ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε· ταῦτα γὰρ πάντα me tolli.
gentes mundi quærunt. veſter autem pater ſcit quoniam
τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ. ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι
indigetis his. Verumtamen quærite ‖ regnum ‖ primùm
31 χρῄζετε τούτων. πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν
℣ Dei, & hæc omnia adiicientur vobis. ℣ & iuſtitiã eius.
τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.
§ Ne timeas puſillus grex; quia * bene viſum eſt Patri § Nolite timere
32 μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον· ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ * complacuit
veſtro dare vobis regnum. Vendite
33 ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. πωλήσατε τὰ
‖ ſubſtantias veſtras, & date eleemoſynam. facite vobis ‖ quæ poſſidetis.
ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. ποιήσατε ἑαυτοῖς
℣ exinanire non veteraſcentes, theſaurum non deficientem in ex- ℣ ſæculos qui nõ
βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐ- veteraſcunt.

lis, quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit.

ρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει.

Vbi enim est thesaurus vester, ibi & cor vestrum

ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν 34

erit. Sint vestri lumbi præcincti, &

ἔσται. ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες † περιζωσμέναι, καὶ οἱ 35

περιζώννυμι
περιζωννύω

lucernæ ‖ accensæ. Et vos similes hominibus ex-

λύχνοι καιόμενοι· καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσ- 36

§ ardentes in manibus vestris.

pectantibus dominum suum, quando * reuertetur à nuptiis,

δεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων,

* reuertatur

vt ‖ veniens & pulsante, confestim aperiant ei.

ἵνα ἐλθόντος καὶ † κρούσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ.

‖ cùm venerit & pulsauerit,

κρούω

Beati serui illi, quos § veniens dominus inuenerit

μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει 37

§ venit venerit

vigilantes. Amen dico vobis, quòd § circumcingetur, & faciet discubere

γρηγοροῦντας. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ

§ præcinget se,

illos, & * prodiens ministrabit illis.

αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς.

* transiens

Et si venerit in secunda vigilia, & ‖ in tertia vigi-

καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλα- 38

‖ si

lia venerit, & inuenerit ita, beati sunt serui illi.

κῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτω, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι.

Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora

τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ 39

fur venirets vigilaret vtique, & non vtique sineret per-

ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διο-

fodi domum suam. Et vos igitur estote parati:

ρυχθῆναι † τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοιμοι· 40

§ venies.

quia qua hora non putatis, filius hominis § venit.

ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς † τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

Aſt autem ei Petrus: Domine, ad nos para-

Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβο- 41

bolam hanc dicis, an & ad omnes?

λὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας;

§ putas

Dixit autem Dominus: Quis § nam est fidelis dispensator, &

Εἶπε δὲ ὁ κύριος, τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ 42

* supra familiam suam, vt det illis

prudens, quem constituet dominus * super familiæ suo,

φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ,

ad dandum in tempore tritici mensuram? Beatus seruus

τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; μακάριος ὁ δοῦλος 43

‖ cùm venerit

ille, quem ‖ veniens dominus eius inuenerit facientem ita.

ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως.

§ supra omnia quæ possidet

Verè dico vobis, quoniã § super omnibus substantiis ipsius

ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ 44

constituet illum.

καταστήσει αὐτόν.

Si autem dixerit seruus ille in corde suo,
ἐαν δὲ εἰπη ὁ δουλος ἐκεινος ἐν τῃ καρδια αὐτου,
*Tardat dominus meus venire, & coperit percutere ‖ pueros, * Moram facit
χρονιζει ὁ κυριος μου ἐρχεσθαι, καὶ ἀρξηται τυπτειν τους παιδας ‖ seruos,
& ancillas, edereque & bibere, & inebriari,
καὶ τας παιδισκας, ἐσθιειν τε καὶ πινειν καὶ μεθυσκεσθαι,
Veniet dominus serui illius in die quâ non ρ ex- ρ sperat,
ἡξει ὁ κυριος του δουλου ἐκεινου ἐν ἡμερᾳ ἡ οὐ προσ-
spectat, & in horaquâ * non cognoscit, & * dissecabit eum, * nescit,
δοκᾳ, καὶ ἐν ὡρᾳ ἡ οὐ γινωσκει, καὶ διχοτομησει αὐτον, * diuidet
& partem eius cum infidelibus ponet.
καὶ το μερος αὐτου μετα ἀπιστων θησει.
Ille autem seruus ‖ noscens voluntatem domini sui, ‖ qui cognouit
ἐκεινος δὲ ὁ δουλος ὁ γνους το θελημα του κυριου ἑαυτου,
& non ρ apparans, neque faciens ad voluntatem eius, * cæ- ρ se præparauit, &
καὶ μη ἑτοιμασας μηδὲ ποιησας προς το θελημα αὐτου, * plag- non fecit secun-
detur multis. Qui autē non * noscens, faciens autem digna pla- dum * vapulabit
στη πολλας. ὁ δὲ μη γνους, ποιησας δὲ ἀξια πλη- * cognouit, & fe-
gis ‖ cædetur paucis. omni autem cui datum est multū, multum quæ- cit
γων, δαρησεται ὀλιγας. παντι δὲ ᾧ ἐδοθη πολυ, πολυ ζη- ‖ vapulabit
retur ab eo: & cui ρ deposuerunt multum, * abundan- ρ plus commen-
τηθησεται παρ' αὐτου· καὶ ᾧ παρεθεντο πολυ, περισσοτε- dauerunt
tius reposcent eum. Ignem veni * iacere in * perent ab eo
πυρ ἠλθον βαλειν εἰς τὴν * mittere
terram, & quid volo ‖ β iam accendatur? Baptisma autem ‖ nisi vt
γὴν, καὶ τι θελω εἰ ἤδη † ἀνηφθη; βαπτισμα δὲ ἀποματ
habeo baptizari, & quomodo coardor, vsque ρ quò perficiatur? ρ dum
ἐχω βαπτισθηναι, καὶ πως συνεχομαι ἑως οὗ τελεσθῃ;
Putatis quia pacem veni dare in terra? non,
δοκειτε ὁτι εἰρηνην παρεγενομην δουναι ἐν τῃ γῃ; οὐχι,
dico vobis, sed * diuisidium. Erunt enim ex * separationem.
λεγω ὑμιν, ἀλλ' ἢ διαμερισμον. ἐσονται γὰρ ἀπο τοῦ
* nunc quinque in domo vna ‖ dispartiti, tres in duos, & duo * hoc ‖ diuisi,
νυν πεντε ἐν οἰκῳ ἑνὶ διαμεμερισμενοι, τρεις ἐπι δυσι, καὶ δυο
in tres. ρ Dispartietur pater in filium, & filius in ρ Diuidentur
ἐπι τρισι. διαμερισθησεται πατηρ ἐφ' υἱῳ, καὶ υἱος ἐπι
patrem: mater in filiam, & filia in matrem: socrus * suum
πατρι· μητηρ ἐπι θυγατρι, καὶ θυγατηρ ἐπι μητρι· πενθερα
in nurum suam, & nurus in socrum suam.
ἐπι τὴν νυμφην αὐτης, καὶ νυμφη ἐπι τὴν πενθεραν αὐτης.
Dicebat autē * & turbis: Cùm videritis nubem orientem * ad turbas,
ἐλεγε δὲ καὶ τοις ὀχλοις, ὁταν ἰδητε τὴν νεφελην ἀνατελλουσ
ab ‖ occasibus, statim dicitis, ρ Imber venit: & fit ita. ‖ occasu,
ἀπο δυσμῶν, εὐθεως λεγετε, ὀμβρος ἐρχεται· καὶ γινεται ρ Nimbus
Et cùm Austrum flantem, dicitis, quia æstas erit, & fit.
καὶ ὁταν νοτον πνεοντα, λεγετε, ὁτι καυσων ἐσται· καὶ γινεται.

Hypocritæ, faciem cæli & terræ nostis
ὑποκριτά, τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς οἴδατε 56

* autem — probare, at tempus * hoc quomodo non probatis?
δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;

‖ est — Quid autem & à vobisipsis non iudicatis quod iustum ‖?
τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; 57

* autem — Cùm * enim vadis cum aduersario tuo ad principem,
ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, 58

ἀπαλλάσσομαι — in via da operam liberari ab illo, ne forte
ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν * ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε

‖ mittat — trahat te ad iudicem, & iudex te tradat
κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτήν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ

‖ exactori, & exactor ‖ iaciat te in carcerem.
πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ βάλῃ σε εἰς φυλακήν.

♀ exies indè, donec — Dico tibi, Non ♀ egredieris illinc, vsquequo etiam nouissimum minutum reddas.
λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς. 59

CAP. XIII. ιγ'.

Aderant autem quidam in ipso tempore, nuntiantes
Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες 1

illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum
αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλᾶτος ἔμιξε μετὰ

sacrificiis eorum. Et respondens Iesus, dixit illis:
τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 2

Putatis quòd Galilæi hi peccatores præ omnibus
δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς

Galilæis fuerint, quia talia passi sunt?
Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα † πεπόνθασιν;

πάσχω, & πάθεω — Non, dico vobis, sed * si non pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.
οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὡσαύτως 3

* Vel illi decem & octo, supra quos * Sicut cecidit turris in Siloam, & occidit eos: putatis quia ‖ ipsi debitores fuerint præter omnes homines
ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς 4

habitantes in Hierusalem? Non, dico vobis,
ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς; δοκεῖτε ὅτι οὗτοι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους

sed si non ♀ pœnitueritis, omnes similiter peribitis.
τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἰερουσαλήμ; οὐχί, λέγω ὑμῖν, 5

♀ pœnitentiam habueritis, — Dicebat autem hanc similitudinem: * Ficum habebat quidam in
ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε.

* Arborem fici — vinea sua plantatam, & venit fructum quærens
ἔλεγε δὲ ταύτην τὴν παραβολήν· Συκῆν εἶχέ τις ἐν 6

ἐκτίλλομαι — τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ † πεφυτευμένην, καὶ ἦλθε καρπὸν ζητῶν

καὶ

in illa; & non inuenit. Dixit autem ad * vinitorem: *cultorem vineæ
7 ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς τὸν ‖ἀμπελουργόν,
Ecce ‖tres annos venio quærens fructum in ficulnea hac, & ‖Ianni tres sunt ex
ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ quo
non inuenio. ϱ Excinde illam: vt quid etiam terram occupat? ϱSuccide ergo
οὐχ εὑρίσκω· ἔκκοψον αὐτήν· ἱνατί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ;
* Is autem respondens, dicit illi: Domine, *relinque eam & hunc e
8 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτῷ, κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο At ille
annum, vsque dum fodiam circa illam, & mittam ‖stercora. * dimitte illam & hoc anno, ‖stercus.
τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν, καὶ βάλω κοπρία·
Et si quidem fecerit fructum: ϱ si verò non, in futurum *ex-
9 κἂν μὲν ποιήσῃ καρπόν· εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκό- ϱsin autem *succides
scindes eam.
ψεις αὐτήν.
Erat autem docens in * vna synagogarum in *synagoga eorum
10 Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς
Sabbatis. Et ecce mulier ‖erat spiritum habens infirmitatis quæ ‖habebat
11 σάββασι. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἣν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας
ϱ annos decē & octo, & erat *contracta, & non potens re- ϱ annis
ἔτη δέκα καὶ ὀκτὼ, καὶ ἦν συγκύπτουσα, καὶ μὴ δυναμένη ἀνα- * inclinata; nec omninò poterat sursum respicere.
curuare in omnino. Videns autem eam Iesus, Quã cùm videret
12 κύψαι εἰς τὸ παντελές. ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς,
*aduocauit, & ait illi: Mulier, ‖ absoluta es infir- *vocauit eã ad se, ‖ dimissa es ab infirmitate tua.
προσεφώνησε, καὶ εἶπεν αὐτῇ, γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθε-
mitatis tuæ. Et imposuit illi manus, &
13 νείας σου. καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ
confestim erecta est, & glorificabat Deum. ἀνωρθώθη
παραχρῆμα † ἀνωρθώθη, καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν.
Respondens autem archisynagogus, indignans quia
14 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ
Sabbato curasset Iesus, dicebat turbæ: Sex dies
σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ, ἓξ ἡμέραι
sunt in quibus oportet operari: In his ergo ϱ venientes ϱ venite &
εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι
curamini, & non * die Sabbati. *in
θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων.
‖Respondit ergo ei Dominus, & dixit: Hypocritæ, vnus- ‖ Respondens autem
15 ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν, ὑποκριταὶ, ἕκα- dominus ad illum
quisq; vestrûm Sabbato non soluit bouem suum, aut asinum
στος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ, ἢ τὸν ὄνον
à præsepio, & * abducens potum dat? *ducit adaquare?
ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει;
Hanc autem filiam Abrahæ existentem, quam ‖ligauit Sa- ‖alligauit
16 ταύτην δὲ θυγατέρα ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν † ἔδησεν ὁ σα- δεῶ
tanas, ecce decem & octo ϱ annos, non oportuit solui à ϱannis
τανᾶς, ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ

*cùm hæc diceret
*aduersarij eius:
‖ populus
℣ quæ gloriosè fiebant
ergo
acceptum
ἀυξάω
‖ requieuerunt
℣ simile æstimabo
acceptum
*fermentaretur
‖ castella
* sunt qui saluantur?
*Cùm
‖ intrauerit
℣ incipietis
* Nescio
*Nescio
‖ discedite

vinculo isto die Sabbati? Et *hæc dicente eo, erubescebant omnes * opponentes ei: & omnis ‖ turba gaudebat in vniuersis ℣ gloriosis factis ab eo. Dicebat *autem, Cui simile est regnum Dei, & cui similabo illud? Simile est grano sinapis, quod * accipiens homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est in arborem magnam, & volucres cæli ‖ nidulati sunt in ramis eius. Et iterum dixit: Cui ℣ similabo regnum Dei? Simile est fermento, quod * accipiens mulier abscondit in farinæ sata tria, donec * fermentatum est totum. Et transibat per ciuitates & ‖ uicos docens, & iter faciens in Hierusalem. Ait autem quidam illi: Domine, si pauci * seruantur? ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt. * Ex quo autem ‖ surrexerit paterfamilias, & clauserit ostium, & ℣ cœperitis foris stare, & pulsare ostium dicentes: Domine Domine, aperi nobis: & respondens dicet vobis, * Non noui vos vnde sitis. Tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicet, Dico vobis, * Non noui vos vnde sitis. ‖ Abscedite à me omnes

τούτου τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων; καὶ ταῦτα λέ- 17
γοντος αὐτῷ, κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ· καὶ
πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις
ὑπ' αὐτοῦ. ἔλεγε δέ, τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία 18
τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ 19
σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ,
καὶ ηὐξήθη, καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ
τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.
Etiterum dixit: Cui ℣ similabo regnum Dei? 20
καὶ πάλιν εἶπε, τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ;
ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου 21
σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.
Et ‖ transibat per ciuitates & ‖ uicos docens, & 22
καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων, καὶ
πορείαν ποιούμενος εἰς ἱερουσαλήμ.
Ait autem quidam illi: Domine, si pauci * seruantur? ipse autem 23
εἶπε δέ τις αὐτῷ, κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σῳζόμενοι; ὁ δὲ
dixit ad illos: Contendite intrare per angustam 24
εἶπε πρὸς αὐτούς, ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς
portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non
πύλης· ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ
ἰσχύσουσιν. * Ex quo autem ‖ surrexerit paterfamilias, & 25
ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ
clauserit ostium, & ℣ cœperitis foris stare, & pulsare
ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι, καὶ κρούειν
ostium dicentes: Domine Domine, aperi nobis: & re-
τὴν θύραν, λέγοντες, κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν· καὶ ἀπο-
spondens dicet vobis, * Non noui vos vnde sitis.
κριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ.
Tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibimus, 26
τότε ἄρξεσθε λέγειν, ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν,
Et dicet, Dico
& in plateis nostris docuisti. 27
καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας· καὶ ἐρεῖ, λέγω
vobis, * Non noui vos vnde sitis. ‖ Abscedite à me omnes

ἐργάται

operarij iniquitatis. Ibi erit fletus &
28 ἐργάται τῆς ἀδικίας. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ
stridor dentium, cùm videritis Abraham, & Isaac & Ia-
βρυγμὸς τοῦ ὀδόντων, ὅταν ὄψησθε Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰα-
cob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos
κὼβ, καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς
autem * expulsos foras. Et venient ab ‖ Orientibus & * expelli
29 δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ ‖ Oriente & Occidente,
Occidentibus, & Aquilone & Austro, & ℘ recumbent in re- ℘ accumbent
δυσμῶν, καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνακλιθήσον) ἐν τῇ βα-
gno Dei. Et ecce sunt novissimi qui erunt pri-
30 σιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσον) πρῶ-
mi, & sunt primi qui erunt novissimi.
τοι· καὶ εἰσὶ πρῶτοι οἱ ἔσον) ἔσχατοι.
In ipsa die accesserunt quidam * Pharisæi, dicentes * Pharisæorum
31 ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες Φαρισαῖοι, λέγοντες
illi: Exi & vade hinc, quia Herodes vult te
αὐτῷ, ἔξελθε, καὶ πορεύου ἐντεῦθεν· ὅτι Ἡρῴδης θέλει σε
occidere. Et ait illis: * Euntes dicite * Ite
32 ἀποκτεῖναι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες εἰπατε τῇ
vulpi illi: Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio
ἀλώπεκι ταύτῃ, ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις ἀποτελῶ
hodie & cras, & tertia ‖ consummor. Verùmtamen ‖ die
33 σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι. πλὴν
oportet me hodie & cras & ℘ perendie ambulare: quia non ℘ sequenti die
δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι· ὅτι οὐκ
capit Prophetam perire extra Hierusalem.
ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἰερουσαλήμ.
Hierusalem Hierusalem * occidens Prophetas, & * quæ occidis
34 Ἰερουσαλὴμ Ἰερουσαλὴμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ
* lapidans missos ad te, quoties vo- * lapidas eos qui
λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέ- mittuntur
lui congregare filios tuos, quemadmodum avis congregat
λησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει
℘ suam pullitiem sub * alas, & * nos voluisti? ‖ nidum suum
τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ℘ pennis * noluisti?
Ecce * relinquitur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis, * relinquetur
35 ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω δὲ ὑμῖν,
quia non me videbitis, donec veniat cùm dicetis, Benedictus
ὅτι οὐ μή με ἴδητε, ἕως ἂν ἥξῃ ὅτε εἴπητε, εὐλογημένος
‖ veniens in nomine Domini.
ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

CAP. XIIII. ιδ'.

Et factum est * in venire eum in domum cuiusdam ‖ prin- * cùm intrasset
1 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκον τινος τῶν ἀρ- ‖ principis
℘ observabant

eipsum Pharisæorum Sabbato manducare panem, & ipsi ℣ *erant*
χόντων τῶν φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν
obseruantes eum. Et ecce homo quidam
παρατηρούμενοι αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις 2
erat hydropicus ante illum. Et respondens Iesus
ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς 3
dixit ad Legisperitos & Pharisæos, dicens, Si licet
εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ φαρισαίους, λέγων, εἰ ἔξεστι τῷ
* ipse verò apprehensum — Sabbato curare? Illi autem tacuerunt. ' & *apprehendens*
σαββάτῳ θεραπεύειν; οἱ δὲ ἡσύχασαν. καὶ ἐπιλαβό- 4
dens sanauit eum, & dimisit. Et respondens ad
μενος ἰάσατο αὐτὸν, καὶ ἀπέλυσε. καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς 5
illos dixit: Cuius vestrûm asinus aut bos in puteum cadet,
αὐτοὺς εἶπε, τίνος ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται,
& non continuò extrahet illum *in* die Sabbati?
καὶ οὐκ εὐθέως ἀναβήσεται αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων;
Et non poterant respondere illi ad hæc.
* ἀνταποκρίνομαι — καὶ οὐκ ἴσχυσαν † ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα. 6
Dicebat autem * ad ‖ *vocatos* parabolam, ℣ *attendens*
ἔλεγε δὲ πρὸς τοὺς † κεκλημένους παραβολὴν, ἐπέχων 7
* & ‖ inuitatos, ℣ intendens — quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:
καλόμενα πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐκλέγονται, λέγων πρὸς αὐτούς,
' inuitatus — Cùm ' *vocatus* fueris *ab aliquo* ad nuptias, ne discumbas in
ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς 8
* loco, ‖ fortè ℣ inuitatus — primo * *accubitu*, ne ‖ *quando* honoratior te sit ℣ *vocatus*
τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος
* is qui * vocauit, — ab illo. Et veniens ' te & illum *vocans*, dicat tibi,
ὑπ' αὐτοῦ· καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ σοι, 9
‖ rubore nouissimum — Da huic locum: & tunc incipias cum ‖ *pudore* vlti-
δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχα-
℣ tenere. ' vade, — *mum* locum ℣ *obtinere*. Sed cùm vocatus fueris, ' *va-*
τον τόπον κατέχειν. ἀλλ' ὅταν κληθῇς, πο- 10
* vltimo loco, ‖ qui inuitauit — *dens* recumbe in * *nouissimum locum*, vt cùm venerit ‖ *inui-*
ρεύθεὶς ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκλη-
tans te, dicat tibi, Amice, ascende superius: tunc erit
κώς σε, εἶπῃ σοι, φίλε, πρόσανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται
℣ qui se exaltat — tibi gloria coram simul discumbentibus *tibi*. Quia omnis ℣ *exaltans*
σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων σοί· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν 11
' qui se humiliat — *seipsum* humiliabitur, & ' *humilians* seipsum exaltabitur.
ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.
* ei qui se inuitauerat, — Dicebat autem & * *vocanti ipsum*: Cùm facis prandiũ aut
ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν, ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ 12
‖ nolî vocare — cœnam, ‖ *ne voca* amicos tuos, neque fratres tuos,
δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου,
℣ fortè — neque cognatos tuos, neque vicinos dirites, ne℣ *quando* &
μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ
αὐτοὶ

ipſi te reuniterit: & fiat tibi retributio.
αὐτόν σε ἀντικαλέσωσιν, καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα.
Sed cùm facis *epulum, voca pauperes, *mancos, *conuiuium,
*debiles,
13 ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχήν, κάλει πτωχοὺς, ἀναπείρους,
claudos, ‖exeos. Et beatus eris, quia non habent ‖&
14 χωλοὺς, τυφλούς· καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν
retribuere tibi. retribuetur enim tibi in resurrectione
ἀνταποδοῦναί σοι· ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει
iustorum. ρ Audiens autem quidam simul recumbentium ρ Hæc cùm audiſſet quidam de ſimul diſcumbentibus,
15 τῶν δικαίων. ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων
hæc, dixit illi: Beatus qui manducabit *prandium in *panem
ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ, μακάριος ὃς φάγεται ἄριστον ἐν τῇ
regno Dei. Ipſe autem dixit ei: Homo quidam
16 βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπός τις
fecit cœnam magnam, & vocauit multos.
ἐποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς.
Et miſit ſeruum ſuum hora cœnæ dicere
17 καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν
inuitatis, *venite, quia iam parata ſunt omnia. *vt venirent,
τοῖς κεκλημένοις, ἔρχεσθε· ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα.
Et cœperunt ‖ab vna excuſare omnes. primus ‖ſimul omnes
18 καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες· ὁ πρῶτος
dixit ei: ρ Agrum emi, & habeo neceſſe exire & ρ Villam
εἶπεν αὐτῷ, ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ
videre *illum: rogo te, habe me excuſatum. *eam:
ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.
Et alter dixit: Iuga boum emi quinque,& eo
19 καὶ ἕτερος εἶπε, ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι
probare illa: rogo te, habe me excuſatum.
δοκιμάσαι αὐτά, ἐρωτῶ σε, ἔχε με † παρητημένον. παραιτέομαι
Et alius dixit: Vxorem duxi, &*propter hoc non*ideo
20 καὶ ἕτερος εἶπε, γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ
poſſum venire. Et ‖aduenies ſeruus ‖reuerſus
δύναμαι ἐλθεῖν. καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος
21 ille nuntiauit *domino ſuo hæc. Tunc iratus
ἐκεῖνος ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ
paterfamilias dixit ſeruo ſuo: Exi citò in
οἰκοδεσπότης εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ, ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς
plateas & vicos ciuitatis, & ρ pauperes & ρ mancos, & ρ debiles,
πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς, καὶ ἀναπείρους καὶ
exeos & claudos introduc huc. Et ait ſeruus:
22 τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος,
Domine,factum eſt vt imperaſti, & adhuc locus eſt.
κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί.
Et ait dominus *ad ſeruum: Exi in vias & *ſeruos
23 καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον, ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ

* compelle sepes, & *coge intrare, vt impleatur domus mea.
φραγμοὺς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου.

* autem Dico enim vobis, quia nemo virorum illorum ‖ voca-
‖ qui vocati sunt λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλη- 24
torum gustabit meam cœnam.
μένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου.

Ibant autem cum eo turbæ multæ: & conuersus dixit
Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ στραφεὶς εἶπε 25
ad illos: Si quis venit ad me, & non odit
πρὸς αὐτούς· εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν 26
patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios,
πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα,
& fratres, & sorores, adhuc autem & suam
καὶ τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τὰς ἀδελφὰς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ
animam, non potest meus esse discipulus.
ψυχὴν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής.

Et qui non baiulat crucem suam, & venit
καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἔρχεται 27
post me, non potest meus esse discipulus.
ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής.

Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, nonne
Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ 28
* sumptus qui ne- priùs sedens computat * sumptum, si habeat ea quæ ad
cessarij sunt, πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς
‖ perficiendum? ‖ perfectionem:
Ne posteaquam ut ne quando ponente ipso fundamentum, &
ἀπαρτισμόν, ἵνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον, καὶ 29
posuerit non ♀ potente perficere, omnes * videntes incipiant il-
♀ potuerit μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμ-
* qui vident ludere ei, Dicentes, Quia hic homo cœpit
παίζειν αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο 30
ædificare, & non potuit consummare. Aut quis rex
οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. ἢ τίς βασιλεὺς 31
* aduersus alium iturus committere * alteri regi in bellum, non
regem πορευόμενος συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ
‖ cogitat si possit cum sedens priùs ‖ consultat si potens est in decem millibus
καθίσας πρῶτον βουλεύεται εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν
♀ ei qui occurrere ♀ cum viginti millibus * venienti ad se?
* venit ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν;
* Alioquin * Si autem non, adhuc longè illo ‖ existente, legationem mit-
‖ agente, εἰ δὲ μήγε, ἔτι πόρρω αὐτοῦ ὄντος, πρεσβείαν ἀποστει- 32
♀ ea * pacis sunt. tens rogat ♀ quæ * ad pacem. Sic ergo omnis ex vobis,
λας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, 33
* quæ possidet, qui non renuntiat omnibus * suis substantiis, non potest
ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί
meus esse discipulus.
μου εἶναι μαθητής.

καλὸν

Bonum * sal: si autem sal ‖ *infatuatur*, in quo con- * est
34 καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυ- ‖ euanuerit
dietur? Neque in terram, neque in sterquilinium *apponitur* est: p vtile
35 θήσει); οὔτε εἰς γῆν, οὔτε εἰς κοπρίαν, ἔξω βέπεται ἔξω.
* foras * *mittunt illud. habens* aures audiendi, audiat. * sed
ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. * mittetur. qui habet

CAP. XV. ιέ.

Erant autem appropinquantes ei *omnes* publicani & pecca-
1 Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ ἁμαρ-
tores, ‖ *audire* illum. Et murmurabant Pharisæi ‖ vt audirent
2 τωλοὶ, ἀκούειν αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυζον οἵ φαρισαῖοι
& Scribæ, dicentes, Quia hic peccatores recipit,
καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες, ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχε-
& manducat cum illis. Ait autem ad illos para-
3 καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβο-
bolam istam, dicens: Quis homo ex vobis p *habens* p qui habet
4 λὴν ταύτην, λέγων, τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων
centum oues, & * *perdens* vnam ex illis, nonne dimittit * si perdidit
ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει
nonaginta nouem in deserto, & vadit ad ‖ *perdi-* ‖ illâ quæ perierat
τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύε- *tam*, donec inueniat eam? ὅπι τὸ ἀπολω-
λος ἕως εὕρῃ αὐτό; Et p *inueniens* imponit in p cùm inuenerit
5 καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς eam
humeros suos gaudens. Et veniens in domum, conuo-
ὤμους ἑαυτοῦ χαίρων· καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκα-
cat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini
λεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς, συγχάρητέ
mihi, quia inueni ouem meam * *perditam*. * quæ perierat.
μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός.
Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cœlo super vno
7 λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ
peccatore * *pœnitenti*, quam super nonaginta nouem iustis, * pœnitentiam.
ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα δικαίοις, agente,
qui non ‖ *opus habent* pœnitentia. ‖ indigent
οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας.
Aut quæ mulier drachmas habens decem, si perdiderit dra-
8 Ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δρα-
chmam vnam, nonne accendit lucernam, & euerrit domum, & quærit
χμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον, καὶ σαροῖ τὸν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ
diligenter, p *vsque quo* inueniat? Et * *inueniens* conuocat p donec * eam?
9 ἐπιμελῶς, ἕως οὗ εὕρῃ; καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς * cùm inuenerit
amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni
φίλας καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα, συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν
drachmam quam perdideram. Ita, dico vobis, gaudium ‖ *fit* ‖ erit
10 δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα. οὕτω, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνε-

ℙ pœnitentiam agente. coram angelis Dei super vno peccatore ℙpœnitenti.
ἐνώπιον τ̃ ἀγγέλων τ̃ θεοῦ ὅπι ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

Ait autem, Homo quidam habuit duos filios.
εἶπε δέ, ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς. 11

* adolescentior ex illis Et dixit *iunior eorum patri: Pater, da mihi
καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί, πάτερ, δός μοι τὸ 12

* portionem ‖ quæ me contingit. * adiectam partem substantiæ ‖. & diuisit illis ℙ vitam.
ἐπιβάλλον μέρος τ̃ οὐσίας. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον.

ℙ substantiam. Et post non multos dies *congregans omnia iunior
καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος 13

* congregatis omnibus, adolescentior filius, peregrè profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipauit
υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε

substantiam suam, * viuens profusè. Consumente
τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως. δαπανήσαντος 14

* viuendo luxuriosè. Et postquã consummasset ‖ in regione illa, autem ipso omnia, facta est fames valida ‖ per regionem illam,
δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατ' τὴν χώραν ἐκείνην,

ℙ egere. & ipse cœpit ℙdefici. Et *abiens adhæsit
καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη 15

*abiit, & vni ciuium regionis illius: & misit illum in
ἑνὶ τῶν πολιτῶν τ̃ χώρας ἐκείνης· καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς

* villam suam, vt pasceret ‖ cupiebat * agros suos pascere porcos. Et ‖ desiderabat implere
ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι 16

ventrem suum de siliquis quas manducabant porci: & nemo
τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τ̃ κεράτιων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι· καὶ

ℙ reuersus, dabat illi. In se autem ℙ veniens, dixit:
ἐδίδου αὐτῷ. εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, εἶπε, 17

* Quanti * hic ‖ Surgam, & me perco. ‖ Surgens ibo ad pa-
πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύονται ἄρτων, ἐγὼ δὲ λι-
μῷ ἀπόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πα- 18

trem meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cœlum, &
τέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ, πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ

ℙ iam coram te. Et ℙ non amplius sum dignus vocari filius
ἐνώπιόν σου. καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός 19

ℙ de mercenariis tuis. tuus, fac me sicut vnum * mercenariorum tuorum.
σου· ποίησόν με ὡς ἕνα τ̃ μισθίων σου.

Et surgens venit ad patrem suum: * adhuc autẽ eo longè
καὶ ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν 20

* cùm autem adhuc longè esset, absente, vidit illum pater ipsius, & misericordia motꝰ est: & ‖ accurrens
ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη καὶ δρα-

vens cecidit super collum eius, & osculatus est eum.
μὼν ἐπέπεσεν ὅπι τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.

ℙ que Dixit ℙautem ei filius: Pater, peccaui in cœlum, &
εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός, πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ 21

*iam coram te, * non amplius sum dignus vocari filius tuus.
ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου.

εἶπε

Dixit autem pater ad seruos suos: *Efferte *Citò proferte
22 εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, ἐξενέγκατε τὴν
stolam primam, & induite illum, & date annulum
στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν, καὶ δότε δακτύλιον
in manum eius, & calceamenta in pedes ‖. ‖ eius.
εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας.
Et ℘ afferentes vitulum saginatum * occidite, & * comedentes ℘ adducite ″ &
23 καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες * manducemus, & epulemur.
Quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit:
obleſtemur.
24 εὐφρανθῶμεν. ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε·
‖ ☞ perditus fuerat, & inuctus est. & cœperunt ℘ oblectari. ‖ perierat, ℘ epulari
ἦν ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη· καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι.
Erat autem filius eius senior in agro: & * vt ve- * cùm veniret & appropinquaret
25 ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχό-
niens appropinquauit domui, audiuit ſymphoniam & * chorus. * chorum.
μενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν.
Et ‖ aduocans ynum ℘ puerorum, interrogauit quid ‖ vocauit
26 καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων, ἐπυνθάνετο τί ℘ de seruis
essent hæc. Is * autem dixit illi: Quia frater tuus * que
27 εἴη ταῦτα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου
venit: & occidit pater tuus vitulum saginatum: quia
ἦκει· καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν· ὅτι
* valentem illum recepit. * ſaluum
ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν.
Indignatus est autem, & ‖ non volebat introire. ergo pater ‖ nolebat
28 ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ οὖν πατὴρ
illius egressus ℘ aduocabat illum. ℘ cœpit rogare
αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν.
* Is autem respondens dixit patri *: Ecce tot ‖ annis seruio * At ille * ſuo
29 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ πατρί· ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω ‖ annis
tibi, & nunquam mandatum tuum præteriui, & mihi nunquam
σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον· καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε
dedisti hœdum, vt cum amicis meis ℘ oblectarer. ℘ epularer.
ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ.
* Cùm autem filius tuus hic * deuorans tuam vitam cum mere- * Sed poſtquam
30 ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορ- * qui deuorauit
tricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum. ſubſtantiam ſuam
νῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν.
‖ Is autem dixit illi: Fili, tu ſemper cum me es, & om- ‖ At ipſe
31 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάν-
nia mea tua sunt. ℘ oblectari autem & gaudere ℘ Epulari
32 τα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν· εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι
oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit: & * pe- * perierat,
ἔδει· ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπω- viuens erat, & inuentus est.
λωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη.

Dicebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam
ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἄνθρωπός τις 1
erat dives qui habebat *dispensatorem, & hic ‖ delatus est ei,
ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ,
vt dissipans substantias illius. Et ℣ vocans
ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ φωνήσας 2
illum, ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem
αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ· τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον
* dispensationis tuæ, non enim poteris ‖ adhuc dispensare.
τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν.
℣ intra se villicus
Ait autem ℣ in ipso dispensator: Quid faciam, quia dominus meus
εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος, τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου 3
aufert ' dispensationem à me? fodere non valeo,
ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω,
mendicare erubesco. Scio quid faciam, vt cùm amotus
ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι. ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν † μετα- 4
fuero * dispensatione, recipiant me in domos suas.
σταθῶ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν.
‖ Conuocatis itaque singulis debitoribus ‖ Et conuocans vnumquemque debitorum domini
καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου 5
sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo?
ἑαυτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ, πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου;
℣ At ille ' cados ℣ Is autem dixit: Centum ' batos olei. & dixit illi: Accipe
ὁ δὲ εἶπεν, ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ, δέξαι 6
* cautionem tuam, & sede, & * tuum scriptum, & sedens citò scribe quinquaginta.
σου τὸ γράμμα, καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα.
‖ Qui Deinde alij dixit: Tu verò quantum debes? ‖ is autem ait:
ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε, σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν, 7
Centum coros tritici. & ait illi: Accipe tuas literas,
ἑκατὸν κόρους σίτου. καὶ λέγει αὐτῷ, δέξαι σου τὰ γράμματα,
& scribe octoginta. Et laudauit dominus
καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος 8
℣ villicum iniquitatis, ℣ dispensatorem iniustitiæ, quia prudenter fecisset: quia filij
τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ
* filiis seculi huius prudentiores * super filios lucis in
αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν
* generatione sua * generationem suam sunt. Et ego vobis dico: Faci-
γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσιν. καὶ ἐγὼ ὑμῖν λέγω, ποιή- 9
‖ iniquitatis, te vobis ipsis amicos de mammona ‖ iniustitiæ, vt cùm
σατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν
defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.
ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.
℣ Qui ' est * masori ‖ qui ℣ Fidelis ' in minimo, & in * multo fidelis est: & ‖ in mo-
ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι· καὶ ὁ ἐν ἐλα- 10
χίστῳ

dico *iniustus, & in ‖ multo iniustior est. Si ergo in * iniquus est,
11 λέγω, ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ ‖ maiori iniquus
ρ iniusto mammona fideles non fuistis, verum * quis vobis ρ iniquo
ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν
credet? Et si in alieno fideles non fuistis,
12 πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε,
* vestrum *quis vobis dabit? Nemo seruus potest * quod * est
13 τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; οὐδεὶς οἰκέτης δύσὶ
duobus dominis seruire: aut enim vnum odiet, & alterum
δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον
diliget: aut vni adhærebit, & alterum contemnet. non
ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ
potestis Deo seruire & mammonæ.
δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.
Audiebant autem hæc omnia & Pharisæi * auari * qui erant
14 ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ φαρισαῖοι φιλάργυροι
subsistentes, & deridebant illum.
ὑπάρχοντες, καὶ † ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. ἐκμυκτηρίζω
Et ait illis: Vos estis * iustificantes vos ipsos coram * qui iustificatis
15 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον
hominibus, at Deus ‖ nouit corda vestra, quia quod ‖ autem
τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ
in hominibus altum ρ, abominatio ante Deum ρ erat. ρ est
ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐστίν.
Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem: * ἀ tunc regnum * ex eo
16 ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία
Dei euangelizatur, & omnis in illud vim facit.
τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.
Facilius autem est cælum & terram præterire,
17 εὐκοπώτερον δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν,
quàm * Legis vnum apicem cadere. Omnis ‖ absoluens * de Lege
18 ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. πᾶς ὁ ἀπολύων ‖ qui dimittit
vxorem suam, & ρ ducens alteram, mœchatur: & * omnis ρ qui ducit * qui
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἑτέραν, μοιχεύει. καὶ πᾶς ὁ
dimissam à viro * ducens, mœchatur. * ducit,
ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν, μοιχεύει.
Homo autem quidã erat diues, ‖ & induebatur ρ pur- ‖ qui
19 ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορ- ρ purpura & byssino, & epulabatur
puram & byssum, oblectatus quotidie splendidè.
φύραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς.
* Pauper autem quidã erat nomine Lazarus, qui * eiectus erat ad * Et erat mendi-
20 πτωχὸς δέ τις ὀνόματι λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς cus
ianuam eius ‖ vlcerosus. Et cupiens saturari * iacebat
21 τὸν πυλῶνα αὐτοῦ πεπλωμένος, καὶ ἐπιθυμῶν † χορτασθῆναι ‖ vlceribus plenus
de micis ρ cadentibus de mensa diuitis, ρ quæ cadebant
ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου· * & nemo illi dabat.

* yenicbant, & sed & canes *venientes lingebant vlcera eius.
ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ.

‖ vt moretur mendicus, & portaretur Factum est autem ‖ mori pauperem, & asportari eum
ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν, καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν 22
ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem
ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ· ἀπέθανε δὲ
& diues, & sepultus est. Et in inferno, eleuans ?
καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη. καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας 23
' cùm esset oculos suos, ' existens in tormentis, * vidit Abraham
* vidit τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν Ἀβραάμ
‖ sinu à longè, & Lazarum in ‖ gremio eius.
ἀπὸ μακρόθεν, καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ.
Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, &
καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε, πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ 24
mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui
πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ
? in aquam, vt ? aquæ, & refrigeret linguam meam, quia crucior in
ὕδατος, καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου· ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν
' Et flamma hac. 'Dixit autem Abraham: Fili, re-
τῇ φλογὶ ταύτῃ. εἶπε δὲ Ἀβραάμ, τέκνον, μνή- 25
cordare quia recepisti tu bona tua in vita tua, &
σθητι ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ
Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò
Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ
crucisris. Et in omnibus his, inter nos &
ὀδυνᾶσαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις, μεταξὺ ἡμῶν καὶ 26
* chaos magnum firmatum vos * hiatus magnus confirmatus est, vt ‖ volentes transire
‖ hi qui volunt ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι
? huc transmeare. hinc ad vos, non possint: neque qui indè ? ad nos
Et ἐνθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ δύωνται· μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς
transmeent. Ait autem, Rogo ergo te, pater, vt
διαπερῶσιν. εἶπε δὲ, ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα 27
mittas eum in domum patris mei.
πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου.
Habeo enim quinque fratres: vt testetur illis,
ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφοὺς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, 28
' ne * tormentorum ' vt non & ipsi veniant in locum hunc * tormenti.
ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου.
Ait illi Abraham: Habent Moysen, & Pro-
λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ, ἔχουσι Μωσέα, καὶ τοὺς προ- 29
phetas: audiant illos.
φήτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν.
‖ Is autem dixit: Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis
§ At ille ὁ δὲ εἶπεν, οὐχὶ πάτερ Ἀβραάμ· ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πο-
ierit ad eos, ? pœnitebunt.
? pœnitentiam agent. πορευθῇ πρὸς αὐτοὺς, μετανοήσουσιν.

εἶπε

Ait autem illis: Si Moysen & Prophetas non audiunt,
εἶπε δὲ αὐτῷ, εἰ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν,
neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.
οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

CAP. XVII. 17.

*Ait autem ad discipulos ‖, Impossibile est ρ non ve- *Et ‖ suos,
Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, ἀνένδεκτόν ἐστι τοῦ μὴ ἐλ- ρ vt non veniant *
nire scandala: væ autem ' per quem veniunt. ' illi
θεῖν τὰ σκάνδαλα, οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται.

* Expedit illi, si ‖ mola asinaria circumponatur circa collum *Vtilius est
2 λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ μύλος ὀνικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον ‖ lapis molaris
eius, & proiiciatur in mare, quàm vt scandalizet vnum imponatur
αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα
ρ parvorum istorum. Attendite vobis ipsis: si verò ρ de pusillis istis
3 τῶν μικρῶν τούτων. προσέχετε ἑαυτοῖς· ἐὰν δὲ
peccauerit in te frater tuus, increpa illum.
ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ.
Et si ρ pœnituerit, dimitte illi: & si septies ρ pœnitentiam
4 καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς egerit,
' die peccauerit in te, & septies ' die conuersus fuerit ' in die
ἡμέρας ἁμάρτῃ εἰς σὲ, καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ὀπισρέψῃ
ad te, dicens: * Pœnitet me, dimittes illi. * Pœnitet me, dimitte
πρός σε, λέγων, μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.
Et dixerunt Apostoli Domino: ‖ Appone nobis fidem. ‖ Adauge
5 καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, πρόσθες ἡμῖν πίστιν.
Dixit autem Dominus: Si haberetis fidem sicut granum sinapis,
6 εἶπε δὲ ὁ κύριος, εἰ εἴχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως,
diceretis vtique ρ sycamino huic, Eradicare, & ' plantator ρ arbori moro
ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκριζώθητι, καὶ φυτεύθητι ' transplantare
in mare; & obediret vtique vobis.
ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.
Quis autem *ex vobis seruum habens arantem aut pascen- *vestrum
7 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαί-
tem ‖, qui regresso de agro dicat ρ statim, ' Aduenienti ‖ boues, ρ illi
νοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ αὐτῷ, παρελθὼν ' Transi &
recumbe. *Imò nonne dicet ei: Para quod * Et non dicat
8 ἀνάπεσαι. ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοίμασον τί
cœnem, & ‖ circumeinctus ministra mihi, donec manducē & ‖ præcinge te, &
δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι, ἕως φάγω καὶ
bibam, & post hæc manducabis & bibes tu?
πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ;
ρ Non gratiam habet seruo illi, quia fecit ' præ- ρ Nunquid
9 μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ, ὅτι ἐποίησε τὰ διατα- ' quæ imperauerat
10 γέντα αὐτῷ; οὐ δοκῶ. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν
septa ei non puto. Sic & vos cùm

*quæ ‖ sunt feceritis omnia * præcepta ‖ vobis, dicite, quod seruí
ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δοῦλοι
inutiles sumus, quia quod debuimus facere, fecimus:
ἀχρεῖοί ἐσμεν· ὅτι ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν.
ℙ dum iret Et factum est ℙ in proficisci ipsum in Hierusalem, & is
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς 11
ℙ mediam Samariam & Galilæam transibat per *medium Samariæ & Galilæa.
διήρχετο διὰ μέσου Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας.
*cùm ingrederetur quoddam castellum, ἀπαντάω Et *ingrediente eo in quendam vicum, occurrerunt ei
καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, † ἀπήντησαν αὐτῷ 12
decem leprosi viri, qui steterunt alongè.
δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἱ ἔστησαν πόρρωθεν.
Et ipsi leuauerunt vocem, dicentes: Iesu præceptor, miserere nostri.
καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνὴν, λέγοντες, Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. 13
‖ Quos vt vidit ℙ ire, ‖ Et videns dixit eis: ℙ Euntes ostendite vos
καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς 14
ℙ dum irent. sacerdotibus. & factum est * in abeundo illos, mundati sunt.
ἱερεῦσι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς, ἐκαθαρίσθησαν.
*vt vidit quia mundatus est, regressus est ‖ magnificans Vnus autem ex illis * videns quòd sanatus esset, reuersus est cum voce
εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψε μετὰ φωνῆς 15
magna ‖ glorificans Deum. Et cecidit in fa-
μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσ- 16
ciem ante pedes eius, gratias agens ei: & hic erat
σωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν
Samaritanus. Respondens autem Iesus dixit: Nonne
Σαμαρίτης. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, οὐχὶ 17
ℙ & * est inuentus qui rediret & daret ‖ nisi ℙ surge, * quia * salutem fecit decem mundati sunt? ℙ at nouem vbi? Non * sunt inuenti
οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ; 18
redeuntes dare gloriam Deo, ‖ & non alienigena hic.
ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος.
ℙ Surge, * quia * salutem fecit Et ait illi: ℙ Surgens vade: * fides tua * seruauit te.
καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. 19
Interrogatus autem à Pharisæis, quando venit
ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ 20
regnum Dei, respondit eis, & dixit: Non venit
βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, οὐκ ἔρχεται ἡ
regnum Dei cum obseruatione. Neque dicent, Ecce
βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως· οὐδὲ ἐροῦσιν, ἰδοὺ 21
hic, aut ecce illic. ecce enim regnum Dei intra vos est.
ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν.
‖ Et ℙ suos, ‖ Ait autem & ad discipulos sp: Venient dies
εἶπε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς, ἐλεύσονται ἡμέραι 22
*diem quando desideretis vnum * dierum filii hominis
ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου
videre, & non videbitis.
ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε.

ἐροῦσιν

Et dicent vobis, Ecce hìc, * aut ecce illic: ‖ ne abeatis, * &
23 καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε, ‖ nolite ire
neque sectemini. Sicut enim fulgur coruscans
24 μηδὲ διώξητε. ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτουσα
Per ipſa quæ sub cælo, in eam quæ sub cælo fulget, ita erit ea quæ sunt
ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται
filius hominis in die sua.
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ.
Primùm autem oportet illum multa pati, & repro-
25 πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμα-
bari à generatione hac. Et ſicut factum eſt
26 σθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. καὶ καθὼς ἐγένετο
in diebus Noe, ita erit & in diebus
ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ
filij hominis. Edebant, ‖ bibebãt, uxores ducebãt, ‖ &
27 υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἤσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν,
ꝑ nubebant, uſque qua die intrauit Noe in arcam, ꝑ & dabantur ad
ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, nuptias, in diem quã
& venit diluuium, & perdidit omnes.
καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας.
Similiter & ſicut factum eſt in diebus Lot: edebant, * bibe- * &
28 ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ· ἤσθιον, ἔπι-
bant, emebant, vendebant, plantabant, * ædificabant.
νον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν.
Qua autem die exiit Lot à Sodomis, pluit ignem
29 ᾗ δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ
& ſulphur de cælo, & perdidit omnes.
καὶ θεῖον ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας.
Secundùm hæc erit qua die filius hominis ꝑ re- ꝑ reuelabitur;
30 κατὰ ταῦτα ἔσται ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀπο-
uelatur. In illa die, qui fuerit ' ſuper do- ' in tecto,
31 καλύπτε). ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώμα-
mum, & vaſa eius in domo, ne deſcendat tollere illa:
τος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά.
& qui in agro, ſimiliter non redeat in quæ retrò.
καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.
Memores eſtote uxoris Lot.
32 μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ.
Quicunque quæſierit animam ſuam * ſeruare, perdet * ſaluam facere,
33 ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ζωῆσαι, ἀπολέσει
illam: & quicunque perdiderit illam, viuificabit eam.
αὐτήν· καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτὴν, ζωογονήσει αὐτήν.
Dico vobis, ‖ illa nocte erunt duo in lecto vno: ‖ in
34 λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται) δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς·
vnus aſſumetur, & alter relinquetur.
ὁ εἷς παραληφθήσεται), καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται).

ρ vnum
Duæ erunt molentes in ρ idem: vna assumetur,
δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό· μία παραλημφθήσεται, 35
& altera relinquetur. Duo erunt in agro, vnus
καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς 36
assumetur, & alter relinquetur.
παραλημφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται.
'Qui
Et respondentes dicunt illi: Vbi Domine? *ie autē dixit illis:
καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, ποῦ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, 37
*Vbicunque fuerit
*Vbi corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.
ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί.

CAP. XVIII. in.

‖ ad illos, quoniã oportet
Dicebat autem & parabolam ‖ illis, ad oportere semper
Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε 1
ρ deficere.
orare, & non ρ segnescere. Dicens: Iudex quidã
προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν. λέγων, κριτής τις 2
'qui
erat in quadam ciuitate, 'Deum non *timens, & hominem non
ἦν ἔν τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ
‖ reuerebatur.
‖ reuereretur. Vidua autē erat in ciuitate illa, & ve-
ἐντρεπόμενος. χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρ- 3
ρ quædam
niebat ad eum, dicens: Vindica me de aduersario meo.
χετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα, ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου.
'nolebat per multum
Et 'non volebat ad tempus. post autem hæc dixit *in semetipso:
*intra se: Et si
‖ nec
καὶ οὐκ ἤθελεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, 4
si & Deum non timeo, ‖ & hominem non reuereor:
εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι·
ρ Tamen quia molesta est mihi hæc vidua,
ρ Propter præbere mihi molestiam viduam hanc, vindicabo
διὰ γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω 5
'nouissimo
illam, ne in 'finem veniens suggillet me.
αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με.
* iniquitatis
Ait autem Dominus: Audite quid iudex *iniustitiæ dicit.
εἶπε δὲ ὁ κύριος, ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. 6
‖ autem
At Deus ‖ non faciet vindictam electorum suorum
ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ 7
ρ patientiam habebit in illis?
clamantium ad se die & nocte, & ρ longanimis
τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, καὶ μακροθυμῶν
super illos? Etiam dico vobis, quia faciet vindictam
ἐπ' αὐτοῖς; ναὶ λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν 8
'cito. * putas illorum 'in celeritate. veruntamen filius hominis veniens *num in-
αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑ-
ueniet fidem in terra? Dixit autem ad quosdam
ρήσει τὴν πίστιν ὅτι τῆς; εἶπε δὲ καὶ πρὸς τινας τοὺς 9
‖ qui confidebant ρ tanquam 'aspernabantur
‖ perfusos in scipsis, ρ quòd essent iusti, & 'nihili facientes
πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι, καὶ ἐξουθενοῦντας
cæteros, parabolam istam:
τοὺς λοιποὺς, τὴν παραβολὴν ταύτην· Ἄνθρωποι δύο 10
ἀνέ-

ascendebát in templum *orare, vnus Pharisæus, & alter *vt orarent,
ἀνέβησ εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθ, ὁ εἷς φαρισαῖος, ⳏ ὁ ἕτερος
publicanus. Pharisæus stans apud se hæc ora-
τελώνης. ὁ φαρισαῖος †σταθεὶς πρὸς ἑαυτ ταῦτα προσηύ- ἵστημι
bat: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri
χετ· ὁ θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπ οἱ λοιποὶ
hominum, raptores, iniusti, adulteri, ‖ aut & vt hic publicanus.
ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ ⳏ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. ‖ velut etiam
Ieiuno bis ℞ sabbato, $ decimo omnia quæ possideo. ℞ in
νηστεύω δὶς τ σαββάτ, ἀποδεκατῶ πάντ ὅσα κτῶμαι. $ decimas de omnium
Et publicanus alongè stans *non volebat hæc ocu- *nolebat
ⳏ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺ ὀφθαλ-
los ad cælum leuare, sed percutiebat in pectus suum,
μοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ,
dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori.
λέγων, ὁ θεὸς † ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. ἱλάσκομαι
Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam,
λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτ δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ‖ ab illo:
quæ enim ille: qui a omnis ℞ exaltauit seipsum humiliabitur: $ at ‖ quod cùm vide-
ἢ γὰ ἐκεῖνος. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσετ)· ὁ δὲ ℞ qui exaltat
humilians seipsum exaltabitur. Afferebant autem *ei $ & qui humiliat *ad illum
ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσετ). προσέφερον δὲ αὐτῷ
& infantes, vt eos tangeret. ‖ Videntes autem discipuli in- ‖ quod cùm vide-
καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτητ). ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπε- rent
crepabant illos. At Iesus ℞ aduocans illos, ℞ autem conuocãs
τίμων αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὸ,
dixit: Sinite pueros venire ad me, & $ ne prohibete $ nolite vetare
εἶπεν, ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθ πρός με, καὶ μὴ κωλύετε
eos: nam talium est regnum Dei.
αὐτά· τῶν γὰ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τ θεοῦ.
Amen dico vobis, quicunque non acceperit regnum
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξητα τὴν βασιλείαν
Dei sicut puer, non intrabit in illud.
τ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθη εἰς αὐτήν.
Et interrogauit quidam eum princeps, dicens: Magister bone,
καὶ ἐπηρώτησέ τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων, διδάσκαλε ἀγαθέ,
quid faciens vitam æternam possidebo? Dixit autem ei
τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δ αὐτῷ ὁ
Iesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus *si non vnus Deus. * nisi solus
ἰησοῦς, τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός.
Mandata nosti, ‖ Ne mœcheris, ne occidas, ne fu- ‖ Non occides, nõ
τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέ- furtum facies, nõ
ψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς· τίμα τὸν πατέρα σου ⳏ τὴν μη- falsum testimo-
trem tuam. Is autem ait: Hæc omnia custodiui à ℞ Quæ nium dices:
σί σου. ὁ δὲ εἶπε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ

§ Quo audito iuuentute mea. § *Audiens autem hæc* Iesus, ait ei: Adhuc
νεότητός μου. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ, Ἔτι 22
vnum tibi deest: omnia quæcunq; habes vende, & da paupe-
ἕν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς πτω-
ribus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me.
χοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.
* His ille auditis, contristatus est: **Ille autem audiens hæc, pernitia factus est:* erat enim dives
ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, περίλυπος ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος 23
valde. Videns autem illum Iesus pertristem fa-
σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενό- 24
‖ qui ♀ habent cum, dixit: Quàm difficilè ‖ pecunias ♀ *habentes* intrabunt
μενον, εἶπε, πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται
in regnum Dei! Facilius enim est ca-
εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κά- 25
‖ transire, melum per foramen acus ‖ *intrare*, quàm diuitem in re-
μηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασι-
§ Et * qui audiebant, gnum Dei intrare. § *Dixerunt autem* **audientes*:
λείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες, 26
♀ saluus fieri? Et quis potest ‖ *seruari?* *Is autem ait:* Impossibilia ♀
Ait illis: Quæ ♀ sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. Ait autem
καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, τὰ ἀδύνατα 27
παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. εἶπε δὲ 28
Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.
πέτρος, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι.
§ Qui § *Is autem* dixit eis: Amen dico vobis, *quod* nemo est qui reliquit
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν 29
domum, aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut filios, propter
οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἕνεκεν τῆς
* Et regnum Dei: **Qui* non recipiat multò plura in
βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν 30
‖ futuro tempore hoc, & in seculo ‖ *venturo* vitam æternam.
τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.
♀ Assumpsit § Iesus * & ♀ *Assumens* autem § duodecim, * ait ad illos: Ecce ascen-
ἀναλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπε πρὸς αὐτούς, ἰδοὺ ἀνα- 31
‖ quæ dimus *in* Hierosolymam, & consummabuntur omnia ‖ *scri-*
βαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμ-
♀ sunt § de pta ♀ per Prophetas § filio hominis.
μένα διὰ τῶν προφητῶν, τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου.
* Flagellabitur, Tradetur enim gentibus, & illudetur, & **conspu-*
ἐμπαίζω ‖ post quam flagellauerint, *melia afficietur*, & conspuetur. Et ‖ *flagellantes* oc-
παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιχθήσεται, καὶ ὑβρι- 32
cident eum, & tertia die resurget.
σθήσεται, καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. 33
Et ipsi nihil horum intellexerunt: & erat verbum istud
καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο 34
κεκρυμ-

absconditum ab eis, & non *cognoscebant dicta. * intelligebant quæ dicebantur.
κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται τὸ ῥηθὲν αὐτοῖς.

Factum est autem ‖ *in appropinquare ipsum in* Iericho, cæcus ‖ cùm appropinquaret
35 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἰεριχὼ, τυφλός

quidã sedebat secus viam mendicans.
τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν, ἐπαιτῶν·

ρ *Audiens autem* turbam prætereuntem, interrogabat quid esset hoc. ρ Et cùm audiret
36 ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο τί εἴη τοῦτο.

' *Nunciauerunt* autem ei, quòd Iesus Nazarenus transiret. ' Dixerunt
37 ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παέρχεται.

Et clamauit, dicens: Iesu fili Dauid miserere mei.
38 καὶ ἐβόησε, λέγων, Ἰησοῦ υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν με.

Et *præeuntes, increpabant eum vt taceret: ipse verò * qui præibant
39 καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιωπήσῃ· αὐτὸς δὲ

multò magis clamabat, Fili Dauid, miserere mei.
πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν με.

Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se.
40 σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν.

‖ *appropinquante autem eo*, interrogauit illum, Dicens: Quid tibi ‖ Et cùm appropinquasset,
41 ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων, Τί σοι

vis faciam? ρ Ille autem dixit: Domine, vt ' respiciam. ρ At ' videam.
θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἵνα ἀναβλέψω.

Et Iesus dixit illi: Respice: fides tua * fecit te. * saluum fecit
42 καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε.

Et confestim ‖ *respexit*, & sequebatur illum ρ *glorificans* ‖ vidit, ρ magnificans
43 καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ δοξάζων τὸν

Deum. & omnis * *populus videns* dedit laudem Deo. * plebs vt vidit
θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.

CAP. XIX. ιθ'.

Et ingressus * *pertransibat* Iericho. *perambulabat
1 Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἰεριχώ.

Et ecce vir nomine *vocatus* Zacchæus, & hic
2 καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς

erat princeps publicanorũ, & ipse erat diues. Et quærebat videre
3 ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ αὐτὸς πλούσιος. καὶ ἐζήτει ἰδεῖν

Iesum quis esset, & non poterat præ turba, quia statura
τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ

pusillus erat. Et præcurrens * *coram*, ascendit in ‖ sycomorum, ‖ arborem
4 μικρὸς ἦν. καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συ-

comorum, vt videret eum: quia ρ *illa futurus erat transire.* ρ inde erat transiturus,
κομωραίαν, ἵνα ἴδῃ αὐτόν· ὅτι ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι.

Et ' *vt venit* ad locum, suspiciens Iesus vidit ' cùm veniisset
5 καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν

illum, & dixit ad eum: Zacchæe, festinans descende:
αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι·

hodie enim in domo tua oportet me manere.
σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι.
Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.
καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων·
* cùm viderent Et * videntes omnes murmurabant, dicentes, quod ad pecca- 7
καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες, ὅτι παρὰ ἁμαρ-
‖ diuertisset. torem hominem ‖ introiuit diuertere. Stans autem Zacchæus
τωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. σταθεὶς ὁ Ζακχαῖος 8
ϕ dimidium bonorum meorum, dixit ad Dominum: Ecce ϕ dimidia substantiarum mearum, Domine,
εἶπε πρὸς τὸν κύριον, ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε,
do pauperibus; & si aliquem quid defraudauí, red-
δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδί-
do quadruplum. Ait autem ad eum Iesus: Quia ho-
δωμι τετραπλοῦν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι σή- 9
die salus domui huic facta est, eo quod & ipse filius
μερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς
Abrahæ sit. Venit enim filius hominis quærere &
Ἀβραάμ ἐστιν. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ 10
* saluum facere quod perierat. * seruare perditum. Audientibus autem illis hæc,
σῶσαι τὸ ἀπολωλός. ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, 11
* eo quòd esset prope adiiciens dixit parabolam, * propter prope eum esse Hierusalem,
προσθεὶς εἶπε παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἰερουσαλήμ,
‖ quia existimarent & ‖ videri eis quòd confestim ϕ futurum esset regnum Dei
καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
ϕ manifestaretur. * appavere: Dixit ergo: Homo quidam nobilis ab-
ἀναφαίνεσθαι. εἶπεν οὖν, ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπο- 12
iit in regionem longinquam accipere sibi ipsi regnum, &
ρεύθη εἰς χώραν μακρὰν, λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ
* Vocatis ‖ seruis suis, reuerti. * Vocans autem decem ‖ seruos suos, de-
ὑποστρέψαι. καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδω- 13
dit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiami-
κεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, πραγματεύ-
ϕ autem ni dum venio. Ast ciues ϕ eius oderant eum,
σασθε ἐν ᾧ ἔρχομαι. οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, 14
* Nolumus & miserunt legationem post illum, dicentes: * Non volumus
καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες, οὐ θέλομεν
* vt rediret accepto regno, & iussit hunc regnare super nos. Et factum est * in redire
τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν 15
ipsum accipientem regnum, ait vocari sibi ser-
αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δού-
‖ pecuniam, ϕ quantum quisq; nos hos, quibus dedit ‖ argentum, vt sciret ϕ quis quid negotia-
λους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα γνῷ τίς τί διε-
* Venit tus esset. * Adfuit autem primus, dicens: Domine,
πραγματεύσατο. παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, κύριε, 16
mina tua acquisiuit decem mnas.
ἡ μνᾶ σου ἐποίησε δέκα μνᾶς.

Et ait illi: Euge bone serue, quia in modico fidelis
19.17 καὶ εἶπεν αὐτῷ, εὖ ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς
fuisti, *esto potestatem habens super decem ciuitates. *eris
ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων.
Et venit ‖secundus, dicens: Domine, mna tua fecit ‖alter,
19.18 καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων, κύριε, ἡ μνᾶ σου ἐποίησε
quinque mnas. Ait autem & huic: Et tu esto super
19.19 πέντε μνᾶς. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ, καὶ σὺ γίνου ἐπάνω
quinque ciuitates. Et alter venit, dicens: Domine, ecce
19.20 πέντε πόλεων. καὶ ἕτερος ἦλθε, λέγων, κύριε, ἰδοὺ ἡ
mna tua, quam habui repositam in sudario. Timui
19.21 μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ· ἐφοβούμην
enim te: quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, &
γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ· αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ
metis quod non seminasti. Dicit autem ei: De ore
19.22 θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. λέγει δὲ αὐτῷ, ἐκ τοῦ στόματός
tuo iudico te, ‖scelerate serue: sciebas quòd ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminaui. ‖nequam
σου κρίνω σε, πονηρὲ δοῦλε. ἤδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός
εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα.
Et quare non dedisti §argentum meum mensariis, §pecuniam meam
19.23 καὶ διατί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, ad mensam,
& veniens ego cum *usura vtique exegissem [illud] Et *vsuris ‖illam
19.24 καὶ ἐλθὼν ἐγὼ σὺν τόκῳ ἂν ἐπραξα αὐτό; καὶ τοῖς
astantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date ‖illi qui
παρεστῶσιν εἶπεν, ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν, καὶ δότε τῷ τὰς
decem mnas §habenti. Et dixerunt ei: Domine, habet decem §habet.
19.25 δέκα μνᾶς ἔχοντι. καὶ εἶπαν αὐτῷ, κύριε, ἔχει δέκα
mnas. Dico enim vobis, quia omni habenti dabitur*: autem
19.26 μνᾶς. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσε- *& abundabit
ab ‖autem non §habente, & quod habet, auferetur ab eo. ‖eo qui §habet,
ται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσε- ται ἀπ' αὐτοῦ.
Veruntamen inimicos meos illos, *non volentes me *qui noluerunt
19.27 πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με
regnare super se, adducite huc, & ‖iugulate ‖interficite
βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάξατε
ante me. Et §dicens hac ibat ante §his dictis, præ-
19.28 ἔμπροσθέν μου. καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, cedebat
ascendens in Hierosolymam. Et factum est, cùm appropinquasset
19.29 ἀναβαίνων εἰς ἱεροσόλυμα. καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν
ad Bethphage & Bethaniam, ad montem §vocatum Oliuarum §qui vocatur
εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν, Oliueti,
misit duos *discipulorum suorum, Dicens: Ite in *discipulos suos,
19.30 ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπών, ὑπάγετε εἰς τὴν
‖contra vicum: in §quo, introeuntes inuenietis pullum §al- ‖castellum quod contra est. §quod §asinæ
κατέναντι κώμην· ἐν ᾗ, εἰσπορευόμενοι, εὑρήσετε πῶλον δε-

ligatum * *super quem* nemo vnquam hominum sedit: ‖ *soluentes*
δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε· λύσαντες
illum ρ adducite. Et si quis vos interrogauerit, Quare soluitis?
αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, διατί λύετε; 31
sic dicetis ei, Quia Dominus eius § *opus habet.*
οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει.
Abeuntes autem * missi ‖, inuenerunt sicut dixit illis ρ.
ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. 32
Soluentibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad
λύοντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς 33
illos: Quid soluitis pullum? ρ Illi *autem* dixerunt: § Dominus
αὐτούς, τί λύετε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον, ὁ κύριος 34
eius opus habet. Et duxerunt illum ad Iesum: & ‖ *inii-*
αὐτοῦ χρείαν ἔχει. καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπιβ- 35
cientes sua *ipsorum* vestimenta supra pullum, imposuerunt Iesum.
ρίψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν.
Eunte autem illo, substernebant vestimenta sua in
πορευομένου δὲ αὐτοῦ, † ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν 36
ρ Et cùm appro- via. ρ *Appropinquante autem eo* iam ad descensum
τῇ ὁδῷ. ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει 37
§ Oliueti, montis § *olearum*, caperunt * *omnis turba discipulorum*
τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν
‖ *super* gaudentes laudare Deum voce magna, ‖ *de* omnibus quæ viderant
χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον
ρ qui venit victutibus, Dicentes: Benedictus ρ *veniens* rex
δυνάμεων, λέγοντες, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς 38
in nomine Domini: pax in cælo, & gloria in excelsis.
ἐν ὀνόματι κυρίου· εἰρήνη ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.
§ turbis Et quidam Phariſæorum de § *turba* dixerunt ad illum:
καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν, 39
Magister, increpa discipulos tuos.
διδάσκαλε, ἐπίμησον τοῖς μαθηταῖς σου.
* Quibus ipse *Et respondens* ait illis: Dico vobis, quia si hi
καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν οὗτοι 40
tacuerint, lapides clamabunt.
σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται.
Et vt appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit super illam,
καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, 41
Dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidē in die tua hac,
λέγων, ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σύ, καίγε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, 42
‖ tibi: quæ ad pacem ‖ *tuam*: nunc autē abscōdita sunt ab oculis tuis.
τὰ πρὸς εἰρήνην σοι· νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου.
ρ vallo te, & cir- Quia venient dies in te, & circundabunt inimici tui ρ *val-*
cundabunt ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σε, καὶ περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χα- 43
lum tibi, & circumcingent te, & coangustabunt te vndique.
ράκωμά σοι, καὶ περικυκλώσουσί σε, καὶ συνέξουσί σε πάντοθεν·
καὶ † ἐδα-

Et * ſolo æquabunt te, & filios tuos ‖ in te: & non * ad terram pro-
44 καὶ †ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί· καὶ οὐκ ſternent
reliquent in te lapidem ſuper lapidem; eo quòd non cognouerit ‖ qui ſunt
ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ· ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν ἐπαρίζω
tempus viſitationis tuæ. Et ingreſſus in templum, cœpit
45 καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου. καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο
eiicere vendentes in illo, & ementes,
ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ, καὶ ἀγοράζοντας,
Dicens illis: Scriptum eſt: ρ Domus mea domus orationis ρ Quia
46 λέγων αὐτοῖς, γέγραπται, ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς
eſt: vos autem illam feciſtis ſpeluncam latronum.
ἐστὶν· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.
Et erat docens * per diem in templo. at principes * ſacerdotũ * quotidie
47 καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς * autem
& Scribæ quærebant illum perdere, & ‖ primi plebis: ‖ principes
καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ
Et non inueniebant quid facerent ρ: populus enim omnis ſuſ- ρ illi:
48 καὶ οὐχ ηὕρισκον τὸ, τί ποιήσωσιν· ὁ λαὸς γὰρ ἅπας †ἐξε- κρέμαμσε
penſus erat, illum audiens.
κρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

CAP. XX. κ'.

Et factum eſt in vna dierum *illorum*, docente illo
1 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων διδάσκοντος αὐτοῦ
populum in templo, & euangelizante, * ſuperſtiterunt principes, conuenerunt
τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἀρ-
Sacerdotum & Scribæ cum ſeniorib⁹:
χιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις,
Et aiunt ad illum, dicentes: Dic nobis in qua poteſtate
2 καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες, εἰπὲ ἡμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
hæc facis, aut quis eſt * *dans* tibi poteſtatem hanc. * qui dedit
ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην.
Reſpondens autem ‖ dixit ad illos: Interrogabo vos & ego ‖ Ieſus,
3 ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ
vnum verbum, & * dicite mihi: Baptiſmus Ioannis de ρ reſpondete
4 ἕνα λόγον, καὶ εἴπατέ μοι· τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ
cælo erat, an ex hominibus? * Illi autem * conſultationem habebant * At
5 οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ συνελογίσαντο * cogitabant intra
apud ſeipſos, dicentes: Quia ſi dixerimus, De cælo; dicet, Quare ρ ergo
πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες, ὅτι ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί
non credidiſtis illi? Si autem dixerimus, Ex hominibus,
6 οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων,
‖ omnis populus lapidabit nos: ν perſuaſus enim eſt Ioan- ‖ plebs vniuerſa
πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς. πεπεισμένος γάρ ἐστιν Ἰωάν- ρ certi ſunt
nem Prophetam eſſe. Et reſponderunt * non ſcire vnde *. * ſe neſcire
7 νην προφήτην εἶναι. καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. * eſſet,

Et Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua pote-
‖ plebem — ϗ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξου- 8
state hæc facio. Cœpit autem ad ‖ *populum* dicere
σίᾳ ταῦτα ποιῶ. ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν 9
parabolam hanc: Homo plantauit vineam, &
παραβολὴν ταύτην· ἄνθρωπος ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ
ϙ ipse — elocauit eam colonis, & ϙ peregre fuit ' *tempora sufficientia.*
ᵉ multis temporibus. — ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς, ϗ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς.
Et in tempore misit ad cultores seruum,
καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, 10
* qui exsum — vt de fructu vineæ darent illi: *at colo-
ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δώσιν αὐτῷ· οἱ δὲ γεωρ-
ni cadentes eum, dimiserunt inanem.
γοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστειλαν κενόν.
‖ hunc quoque — Et addidit mittere alterum seruum. illi autem ‖ *& illum*
καὶ προσέθετο πέμψαι ἕτερον δοῦλον. οἱ δὲ κἀκεῖνον 11
ᵈ afficientes contumelia, — cædentes & ' *inhonorantes*, dimiserunt inanem.
δείραντες ϗ ἀτιμάσαντες, ἐξαπέστειλαν κενόν.
* qui & illum — Et addidit mittere tertium: * *illi autem & hunc* vulnerantes
καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον· οἱ δὲ ϗ τοῦτον τραυματί- 12
tes eiecerunt. Dixit autem dominus vineæ: Quid
σαντες ἐξέβαλον. εἶπε δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί 13
‖ cùm ϙ viderint, — faciam? mittam filium meum dilectum: forsitan ‖ *hunc* ϙ *videntes*
ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τοῦτον ἰδόντες
ᵃ Quem cùm viderint — verebuntur. ' *Videntes autem illum* coloni, * *ratiocinabantur*
ἐντραπήσονται. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ, διελογίζοντο 14
* cogitauerunt intra — *ad* seipsos, dicentes: Hic est hæres: *venite* oc-
πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀπο-
cidamus illum, vt nostra fiat hæreditas.
κτείνωμεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία.
‖ eiectum — Et ‖ *eiicientes* illum extra vineam, occiderunt.
καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. 15
quid ergo faciet illis dominus vineæ?
τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;
Veniet & perdet colonos istos, & dabit
ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν 16
ϙ Quo audito, — vineam aliis. ϙ *Audientes autem* dixerunt ': *Ne fiat.*
ᵍ illis, Abiit. ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκούσαντες δὲ εἶπον, μὴ γένοιτο.
*hoc quod — Ille autem aspiciens eos, ait: Quid ergo est * scriptum
ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε, τί οὖν ἐστὶ τὸ γεγραμμένον 17
‖ est, — ‖ *hoc*, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in
τοῦτο, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς
ϙ qui ceciderit — caput anguli? Omnis ϙ *cadens* super illum lapidem,
κεφαλὴν γωνίας; πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον, 18
conquassabitur: super quem autem ceciderit, comminuet illum.
συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.

ϗ

Et quærebant principes sacerdotum & Scribæ mittere
19 καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν
in illum manus in illa hora, & timuerunt populum:
ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν·
cognouerut enim quòd ad ipsos similitudinem hanc dixerit.
ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε.
Et obseruantes miserunt insidiatores, *simulantes *qui simularent
20 καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους
seipsos iustos esse, vt caperent *eius sermonem, ad tra- *eum in sermone,
ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παρα- & traderent
dendum illum principatui & potestati præsidis.
δοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.
Et interrogauerunt eum, dicentes: Magister, scimus quia
21 καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι
recte dicis & doces, & non accipis ‖ faciem, sed ‖ personam,
ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ'
in veritate viam Dei doces.
ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις·
Licet nobis Cæsari tributum dare, an non?
22 ἔξεστιν ἡμῖν Καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὔ;
Considerans autem illorum dolum, dixit ad eos:
23 κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν, εἶπε πρὸς αὐτούς,
Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium: cuius
24 τί με πειράζετε; δείξατέ μοι δηνάριον· τίνος
habet imaginem & inscriptionem? respondentes autem dixerunt, Cæsaris.
ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; ἀποκριθέντες δὲ εἶπον, Καίσαρος.
Reddite ergo quæ Cæsaris, Cæ- ‡Et *sunt
25 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καί-
saris, & quæ Dei, Deo.
σαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ.
Et non potuerunt reprehendere eius verbum coram *populo: * plebe:
26 καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ·
& mirati in responso eius, tacuerunt.
καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν.
‖ Accedentes autem quidam Sadducæorum, ?contradicentes ‖ Accesserunt
27 προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέγοντες ?qui negant
resurrectionem non esse, *interrogauerunt eum, Dicentes: Magister, * &
28 ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, διδάσκαλε,
Moyses scripsit nobis, Si alicuius frater mortuus fuerit habés
Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων
vxorem, & hic sine liberis *moriatur, vt accipiat * frater eius 'fuerit,
γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ἀδελφὸς αὐτοῦ *eam
vxorem, & suscitet semen fratri suo.
τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.
Septem ergo fratres erant, & primus ‖ accipiens vxorem ‖ accepit
29 ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα

℣ & ℣mortuus est sine filiis. Et accipit *secundus*
*sequens illam, ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν 30
uxorem, & ipse mortuus est sine filio. Et tertius
γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ τρίτος 31
* omnes ‖ & accepit illam. similiter autem & * septem ‖ non reliquerunt ℣ natos,
℣semen, ἔλαβεν αὐτήν· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ οὐ κατέλιπον τέκνα,
& mortui sunt. Nouissimè autem omnium mortua est & mulier.
καὶ ἀπέθανον. ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. 32
* erit *siquidem In ergo resurrectione, cuius eorum *sit vxor? *nam septem
ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ 33
habuerunt eam vxorem. Et *respondens* ait illis
ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς 34
Iesus: Filij seculi huius nubunt & traduntur ad nuptias.
ὁ Ἰησοῦς, οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι καὶ γαμίσκονται·
‖ Illi verò qui di- ‖ *At digni habiti seculum illud contingere & resur-
gni habebuntur seculo illo & re- rectionem ex mortuis, neque nubent, neque ducent vxores.
surrectione οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν καὶ τῆς ἀνα- 35
στάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίσκονται·
℣ poterunt: Neque enim mori vltrà ℣possunt: æquales angelis enim sunt, &
οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται· ἰσάγγελοι γάρ εἰσι· καὶ 36
*cùm sint filij sunt Dei, * resurrectionis filij *existentes.*
υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες.
Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit secus ru-
μηνύω ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ Μωσῆς † ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βά- 37
bum, sicut dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Isaac, &
του, ὡς λέγει κύριον τὸν θεὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν θεὸν Ἰσαάκ, καὶ τὸν
Deum Iacob. Deus autem non est mortuorum, sed viuorum:
θεὸν Ἰακώβ. θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. 38
omnes enim ei viuunt. Respondentes autem quidam
πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. Ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν 39
* eleganter ‖ bene Scribarum, dixerunt *: Magister, ‖ *pulchrè* dixisti.
γραμματέων, εἶπον, διδάσκαλε, καλῶς εἶπας.
℣ Et ℣Non amplius *autem* audebant interrogare eum quicquam.
οὐκ ἔτι δὲ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. 40
Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum filium Dauid
εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· πῶς λέγουσι τὸν χριστὸν υἱὸν Δαυὶδ 41
esse: Et ipse Dauid dicit in libro Psalmorum, Dixit Do-
εἶναι; καὶ αὐτὸς Δαυὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν, εἶπεν ὁ κύ- 42
minus Domino meo, Sede à dextris meis: Donec ponam
ριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου· ἕως ἂν θῶ 43
inimicos tuos scabellum pedum tuorum?
τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου;
Dauid ergo Dominum illum vocat: & quomodo filius eius est?
Δαυὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ· καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; 44
Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis:
ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 45

πρόσ-

Attendite à Scribis * volentibus am- * qui volunt
46 προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περι-
bulare in stolis, & ‖ amantibus salutationes in ρfo- ‖ amant
πατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλοῦντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγο- ρ foro,
ris, & primas cathedras in synagogis, & primos
ραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτο-
discubitus in * cœnis. Qui deuorant domos * conuiuiis.
47 κλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας
viduarum, * & specie longa precantur. hi ac- * simulantes lon-
τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρᾶ προσεύχονται· οὗτοι λή- gam orationem:
cipient maiorem damnationem.
ψονται περισσότερον κρίμα.

CAP. XXI. κά.

Respiciens autem vidit ‖ mittentes munera sua in ‖ eos qui mitte-
1 Ἀναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς bant
gazophylacium, diuites. Vidit autem & quandam
2 τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. εἶδε δέ τινα
viduam pauperculam mittentem illuc duo minuta. ρ xra
χήραν πενιχρὰν, βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά·
Et dixit: Verè dico vobis, quia vidua pauper hæc
3 καὶ εἶπεν, ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη
plus ‖ omnibus misit. Omnes enim hi ex ‖ quàm omnes
4 πλεῖον πάντων ἔβαλεν· ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ
abundanti sibi miserunt in munera Dei: hæc autem
περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ· αὕτη δὲ
ex * posthumitate sua omnem victum * quem habuit, misit. * eo quod deest
ἐκ τῆς ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε. illi, * suum
Et quibusdam dicentibus de templo, quòd lapidibus ‖ pulchris ‖ bonis,
5 καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς
& donis ornatum esset, dixit: Hæc quæ videtis,
6 καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται, εἶπε, ταῦτα ἃ θεωρεῖτε,
venient dies, in quibus non relinquetur lapis supra lapidem,
ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ὅπι λίθον,
qui non destruatur. Interrogauerunt autem illum, di-
7 ὃς οὐ καταλυθήσεται. ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν, λέ-
centes: Præceptor, quando igitur hæc erunt? & quod signum
γοντες, διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον
cùm ρ futurum est hæc fieri? Ille autem dixit: Videte ρ fieri incipient?
8 ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι; ὁ δὲ εἶπε, βλέπετε Qui
ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, di-
μὴ πλανηθῆτε. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέ- * nolite ergo ire
centes, Quia ego sum: & tempus appropinquauit: * ne ergo ea-
σι, ὅτι ἐγώ εἰμι· καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε· μὴ οὖν πορευ- sis post eos.
9 θῆτε ὀπίσω αὐτῶν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους Cùm autem audieritis prælia

* nolite terreri: & fedriones, ne terream ni: oportet enim hæc fieri
καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι
‖ nondum primum, sed ‖ non statim finis.
πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος.
Ρ Surget Tunc dicebat illis: Ρ Excitabitur gens contra gentem, & re-
τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπ' ἔθνος, καὶ βα- 10 Οι
* Et gnum aduersus regnum. * Terræmotusque magni per loca,
σιλεία ἐπὶ βασιλείαν. Σεισμοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους, 11 Η
& fames, & pestilentia erunt: terroresque & signa de cælo
καὶ λιμοί, καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ
‖ Sed magna erunt. ‖ Ante autem hæc omnia iniicient
μεγάλα ἔσται. πρὸ δὲ τούτων ἁπάντων ἐπιβαλοῦσιν 12 ΑΓ
Ρ vobis Ρ in vos manus suas, & persequentur, tradentes in
ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσι, παραδιδόντες εἰς
* trahentes synagogas & custodias, * agentes ad reges & præsides
συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας
propter nomen meum. Continget autem vobis in testimonium.
ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. ἀποβήσεται ὑμῖν εἰς μαρτύριον. 13 ΓΙ
* cordibus vestris Ponite ergo in * corda vestra non præmeditari ‖ defen
‖ quemadmodum respondeatis. θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογη- 14 ΔΙ
di. Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non po-
θῆναι. ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνή- 15 ΓΙ
Ρ & * aduersarij vestri terunt contradicere Ρ neque resistere, omnes * aduersantes vobis.
σονται ἀντειπεῖν οὐδὲ ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν.
Trademini autem & à parentibus, & fratribus, & co
παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ συ- 16 ΔΙ
gnatis, & amicis, & morte afficient ex vobis.
γενῶν, καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν.
* odio Et eritis * exosi ab omnibus ‖ propter nomen meum.
‖ hominibus καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. 17 ΖΙ
Et capillus de capite vestro non peribit.
καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. 18 ΗΙ
In patientia vestra possidebitis animas vestras.
ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. 19 ΘΙ
Ρ circumdari Cùm autem videritis Ρ circumdatam ab * exercitibus Hieru-
* exercitu ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων Ἰερου- 20 ΟΑ
salem, tunc scitote quia appropinquauit desolatio eius.
σαλήμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.
* sunt. Tunc qui in Iudæa *, fugiant ad montes: & qui in me-
τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέ- 21 ΙΑ
dio eius, discedant: & qui in regionibus, non in-
σῳ αὐτῆς, ἐκχωρείτωσαν· καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις, μὴ εἰσερ-
trent in eam. Quia dies vltionis hi
χέσθωσαν εἰς αὐτήν. ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὐταί 22 ΚΒ
‖ vt impleantur ‖ impleri
Ρ quæ * sunt sunt, omnia scripta *.
εἰσι, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα.

καὶ

Væ autem *in vtero habentibus, & lactantibus in *prægnantibus, & nutrientibus
23 οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν
illis diebus: erit enim *necessitas magna super terram, *pressura
ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς,
& ira in populo hoc. Et cadent ‖ ore ‖in ore
24 καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ. καὶ † πεσοῦνται στόματι μαχαίρας
gladij, & captiui ducentur in omnes gentes: &
μαχαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη· καὶ
Hierusalem *erit calcata à gentibus, donec impleantur *calcabitur
Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσι
tempora *gentium. Et erunt signa in sole, & luna, *nationum.
25 καιροὶ ἐθνῶν. καὶ ἔσονται σημεῖα ἐν ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ,
& stellis, & in *terra pressura gentium ‖ *in determinatione, resonante* terris
καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης ‖ præ confusione, sonitus maris &
mari, & fluctuum. Aresecentibus
θαλάσσης, καὶ σάλου. 26 ἀποψυχόντων ἀνθρώπων
præ timore & expectatione *quæ superuenient *in habitata: *quæ superuenient vniuerso orbi:
ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων ἐν τῇ οἰκουμένῃ·
nam virtutes cælorum mouebuntur.
αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.
Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube
27 καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ
cum potestate & *gloria multa. Incipientibus autem *maiestate magna
28 μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. ἀρχομένων δὲ
his fieri, respicite & leuate capita vestra:
τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν·
quoniam appropinquat redemptio vestra.
διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.
Et dixit similitudinem illis: Videte *ficum, & omnes *ficulneam
29 καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς· ἴδετε τὴν συκῆν, καὶ πάντα
arbores. Cùm ‖ protulerint iam*, videtis à ‖producunt
30 τὰ δένδρα· ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ' *ex se fructum,
vobismetipsis agnoscitis quoniam iam propè æstas est.
ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν.
Ita & vos cùm videritis hæc *facta, scitote quoniam *fieri,
31 οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι
prope est regnum Dei. Amen dico vobis, quia
ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.
οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται.
Cælum & terra transibunt, at verba* mea non transi- *autem
31 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρ-
ibunt. Attendite autem vobismetipsis, ne fortè grauentur
32 ελεύσονται. προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρυνθῶσιν
vestra corda in crapula, & ebrietate, & curis ‖ *vitæ* ‖ huius vitæ,
ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτι-

bus, & repentina in vos superueniat dies illa.
καὶς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ὅπισῃ ἡ ἡμέρα ἐκείνη.

ϙ qui sedent — Tanquá laqueus enim superueniet in omnes ϙ sedentes super faciem omnis terræ.
ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ὅλη πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς. 35

* orantes, — Vigilate itaque in omni tempore * rogantes, vt digni habeamini * fugere ista omnia * futura ‖ fieri, & stare ante filium hominis.
ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι, ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. 36

ϙ verò — Erat autem diebus in templo docens, * at noctibus ϙ exiens morabatur in monte * vocato Oliuarum.
Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος †ηὐλιζέτο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν. 37

* qui vocatur Oliueti. αὐλίζομαι — Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.
καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ. 38

CAP. XXII. κϐ'.

* dies festus ϐ qui dicitur — Appropinquabat autē * festum Azymorum, ‖ dictum Pascha.
Ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη πάσχα. 1

ϒ interficerent * verò — Et quærebant principes Sacerdotū & Scribę hoc, quomodo ϒ tollerent eum: timebant * enim plebem.
καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ, πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν· * ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. 2

* qui cognominabatur Iscariotes, vnum de — Intrauit autem Satanas in Iudam * cognominatum Iscariotem, existentem ex numero duodecim.
εἰσῆλθε δὲ ὁ σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ὁπικαλούμενον Ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. 3

‖ abiit & ϙ cum * quemadmodum — Et ‖ abiens collocutus est principibus Sacerdotū, & magistratibus hoc, * quomodo illum traderet eis.
καὶ ἀπελθὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς στρατηγοῖς, τὸ πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. 4

* pecuniam — Et gauisi sunt, & pactati sunt illi * argentum dare.
καὶ ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. 5

‖ vt traderet ϒ turbis. — Et spopondit, & quærebat oportunitatem ‖ ad tradendum illum eis sine ϒ turba.
καὶ ἐξωμολόγησε, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου. 6

* necesse erat — Venit autem dies Azymorum, in qua * oportebat occidi Pascha.
Ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα. 7

Et misit Petrum & Ioannem, dicens: Euntes parate nobis Pascha, vt manducemus.
καὶ ἀπέστειλε πέτρον καὶ ἰωάννην, εἰπών· πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγωμεν. 8

οἱ δὲ

*Illi autẽ dixerunt ei: Vbi vis paremus? *At

9 οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμεν;

‖ Is autem dixit ℘eis: Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem, ‖ Et ℘ ad eos,

10 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἰδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν,

occurret vobis homo amphoram aquæ portans:

συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων·

sequimini eum in domum *quo intrat. * in quam

ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ εἰσπορεύεται.

Et dicetis patrifamiliàs domus: Dicit tibi Magi-

11 καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας, λέγει σοι ὁ διδάσκα-

ster, Vbi eſt diuerſorium, vbi Paſcha cum diſcipulis

λος, ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν

meis manducem? Et ipſe vobis oſtendet cœnaculum magnũ

μου φάγω; κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα

ſtratum: * ibi parate. Euntes autem * &

12 † ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. ἀπελθόντες δὲ εὗρον καθὼς

inuenerunt ſicut dixit illis, & parauerunt Paſcha.

εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

Et cùm facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli

14 καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι

cum eo. Et ait ‖ ad eos: Deſiderio deſideraui ‖ illis,

15 σὺν αὐτῷ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα

hoc Paſcha manducare vobiſcum, ℘ ante me pati.

τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, πρὸ τοῦ με παθεῖν. ℘ antequã patiar,

Dico enim vobis, quia *non amplius non manducabo * ex eo, donec * ex hoc * illud

16 λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως

impleatur in regno Dei.

ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

Et ‖ accipiens calicem, gratias ℘ agens dixit: Accipite hoc, ‖ accepto calice,

17 καὶ δεξάμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε, λάβετε τοῦτο, ℘ egit, &

& diuidite * vobiſpiſis: Dico enim vobis, quòd non * inter vos:

18 καὶ διαμερίσατε ἑαυτοῖς· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ

bibam de generatione vitis, donec regnum

πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ

Dei veniat. Et * accipiens panem, gratias ‖ agens fregit, * accepto pane,

19 θεοῦ ἔλθῃ. καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασε, ‖ egit, &

& dedit eis, dicens: Hoc eſt corpus meum, quod pro

καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ

vobis ℘ datum: hoc facite in meam cõmemorationem. ℘ datur:

ὑμῶν διδόμενον. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.

Similiter & calicem * poſt cœnaſſe, dicens: Hic * * poſtquam cœ-

20 ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦτο τὸ nauit, * eſt

calix, nouum teſtamentũ in ſanguine meo, qui pro vobis

ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν

‖ effuſus. Veruntamen ecce manus tra- ‖ fundetur.

21 † ἐκχυνόμενον. πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδι- ἐκχέω

dentis me ℘ eum me in mensa. Et quidem
δέντος με μετ' ἐμοῦ ὅπ τῆς τραπέζης. καὶ ὁ μὲν 22

filius hominis vadit secundum * definitum * : veruntamen
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύε℈ κατὰ τὸ ὡρισμένον· πλὴ

væ homini illi per quem ‖ traditur.
οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδο℈.

Et ipsi cœperunt ℘ conquirere apud seipsos, hoc, quis nam
καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ, τίς ἄρα 23

esset ex eis hoc * futurus facere.
ἂν ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πρᾶσσειν.

Facta est autem & contentio * in eo, hoc, quis eorũ videretur
ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ 24

esse maior. Is autem dixit ‖ eis: Reges gentium
εἶ μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οἱ βασιλεῖς τ ἐθνῶν 25

dominantur eorum, & ℘ potestatem habentes ipsorum, benefici
κυριεύουσιν αὐτῶ, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶ, εὐεργέται

vocantur. Vos autem non sic: sed qui maior * in
κλοῦνται. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ' ὁ μείζων ἐν 26

vobis, fiat ficut * iunior: & qui præcessor ‖, sicut ministrator.
ὑμῖν, γενέσθω ὡς ὁ νεώτερο· καὶ ὁ ἡγούμενος, ὡς ὁ διακονῶν.

℘ Quis enim maior *, recumbens an * ministrans? nonne
τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος, ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ 27

‖ recumbens? ego autem sum in medio vestrũm sicut * ministrans.
ἀνακείμενο; ἐγὼ δὲ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν.

Vos autem estis ℘ permanentes cum me in ten-
ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πει- 28

tationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut disposuit
ρασμοῖς μου· κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό 29

mihi pater meus regnum:
μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν·

Vt edatis, & bibatis
ἵνα ἔσθητε, καὶ πίνητε 30

super mensam meam in regno meo: & sedeatis super
ἐπὶ τ τραπέζης μου, ἐν τῇ βασιλείᾳ μου· καὶ καθίσησθε ἐπὶ

thronos iudicantes duodecim tribus Israel.
θρόνων κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τ ἰσραήλ.

Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce Satanas expe-
εἶπε δὲ ὁ κύριο, Σίμων, σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξη- 31

tiuit vos * ad cribrandum sicut triticum.
τήσατο ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον.

Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.
ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου. 32

& tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.
καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου.

* Is autem dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in
ὁ δὲ εἶπεν αὐτῶ, κύριε, μετά σου ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς 33

carcerem, & in mortem ire.
φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθ.

℘ est mecum
* quod * est:
‖ tradetur.
℘ quærere inter
* qui facturus esset,
* inter eos,
‖ autem
℘ qui habent super eos,
* est
* minor:
‖ est,
℘ Nam
* est, qui recumbit,
* qui ministrat?
‖ qui recumbit? qui ministrat.
℘ qui permansistis mecum
* vt cribraret

*Ille autem dixit: Dico tibi, Petre, non cantabit hodie ✱Et
ὁ δὲ εἶπε, λέγω σοι, πέτρε, οὐ μὴ φωνήσει σήμερον
gallus, ‖prius quàm ter abneges non noſſe me. ‖donec
ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.
Et dixit eis: Quando miſi vos ſine ſacculo, &
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλλαντίου καὶ
pera, & calceamentis, numquid ✱aliquo defectu eſtis? illi autē dixerunt: ✱aliquid defuit
πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπον, vobis? At
Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc ‖habens ſacculum, ‖qui habet
οὐδενός. εἶπεν οὖν αὐτοῖς, ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον
tollat, ſimiliter & peram: & ✱non ‖habens, vendet tunicam ✱qui
ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλήσει τὸ ἱμάτιον ‖habet, vendat
ſuam, & ‖emet gladium. Dico enim vobis, quoniā ‖emas
αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι
adhuc hoc ‖ſcriptum✱ oportet impleri in me, hoc, Et cum ✱quod ✱eſt
ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ, καὶ μετὰ
‖exlegibus reputatus eſt: etenim ‖quæ de me, finem habent. ‖iniquis
ἀνόμων ἐλογίσθη· καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. ‖ea ✱ſunt
✱Illi autē dixerunt: Domine, ecce gladij hic duo. ‖Ille autem dixit ✱At ‖at
οἱ δὲ εἶπον, κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν
eis, Satis eſt.
αὐτοῖς, ἱκανόν ἐστι.
Et egreſſus ibat ſecundùm conſuetudinem in montem
καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν
Oliuarum: ſecuti ſunt autem illum & diſcipuli eius:
ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
✱Factus autem ad locum, dixit illis: Orate ✱Et cùm perue-
γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, προσεύχεσθε niſſet
‖ne intretis in tentationem. Et ipſe ammiſſus eſt ‖ne intretis
μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη
ab eis ‖tanquam lapidis ✱iactum, & ponens genua orabat, ‖quantum ✱iactus, & poſitis
ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο, genibus
Dicens: Pater, ſi vis transferre calicem iſtum à
λέγων, πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ'
me: veruntamen non voluntas mea, ſed tua fiat.
ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω.
Apparuit autem illi angelus de cælo confortans eum.
ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν.
Et factus in agonia, ‖intentius orabat. ✱Factus eſt ‖prolixius ✱Et
καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκτενέστερον προσηύχετο. ἐγένετο
autem ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentes in tis
δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ
terram. Et ✱reſurgens ab oratione, ✱veniens ad ✱cùm ſurrexiſſet
τὴν γῆν. καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς & venitet
diſcipulos ‖, inuenit eos dormientes præ triſtitia. ‖ſuos,
τοὺς μαθητὰς, εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης·

ℙ surgite, Et ait illis: Quid dormitis? *Prefurgentes orate*
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί καθεύδετε, ἀναστάντες προσεύχεσθε, 46
" ne *vt non* intretis in tentationem. Adhuc *autem eo* lo-
ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. ἔτι αὐτοῦ λα 47
*qui vocabatur ‖ de quenie, ecce turba, & *diētus* Iudas, vnus ‖ duodecim,
λούμενος, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα,
ℙ vt oscularetur antecedebat eos, & appropinquauit Iesu, ℙ osculari eum. *hoc*
προήρχετο αὐτοὺς, καὶ ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. τοῦτο
enim signum dederat ipsis: Quemcunque osculatus fuero, ipse est.
γὰρ σημεῖον δεδώκει αὐτοῖς, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν.
"autem At Iesus " dixit illi: Iuda, osculo filium ho-
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀν- 48
* hi minis tradis? Videntes autem *qui circa ipsum ‖
‖ erant quod erat ἀνθρώπου παραδίδως; ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ 49
futurum, dixerunt ei: Domine, si percutiemus in gladio?
ἐσόμενον, εἶπον αὐτῷ, κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ;
Et percussit vnus *quidā* ex illis seruum principis Sacerdotū,
καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, 50
& ampuauit eius auriculam dexteram. Respondens autem
καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. ἀποκριθεὶς δὲ 51
ℙ cùm tetigisset Iesus, ait: Sinite vsque huc. & *tangens* auriculam
ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν, ἐᾶτε ἕως τούτου. καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου
eius, sanauit eum. Dixit autem Iesus ad
αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν. εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς 52
"cos qui venerant *accedentes* ad se, *principes* Sacerdotum, & magistratus
παραγενομένους πρὸς αὐτὸν ἀρχιερεῖς, καὶ στρατηγοὺς τοῦ
templi, & seniores: Quasi ad latronem existis cum gla-
ἱεροῦ, καὶ πρεσβυτέρους, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξελήλυθατε μετὰ μα-
*fustibus? Cùm diis & *lignis? Quotidie *existēte me cum*
χαιρῶν καὶ ξύλων; καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' 53
vobis in templo, non extendistis manus in me: sed
ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ· ἀλλ'
hæc vestra est hora, & potestas tenebrarum.
αὕτη ὑμῶν ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.
Comprehendentes autem eum, duxerunt, & *induxerunt* ad domum
Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον εἰς τὸν οἶκον 54
‖ verò ℙ eum principis Sacerdotum. at Petrus ‖ sequebatur ℙ alonge.
τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.
" Accenso *Accendentibus autē *ignem* in medio ‖ *aulæ* & circumse-
*igne ‖ atrij, ἁψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς, καὶ συγκα- 55
ℙ erat dentibus illis, ℙ sedebat Petrus in medio eorum.
σάντων αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν.
" Quem cùm vi- *Videns autem eum* ancilla quædam sedentem ad lumen, &
disset ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, καὶ 56
*fuisset *intuita* eum, dixit: Et hic cum illo erat.
ἀτενίσασα αὐτῷ, εἶπε, καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν.

ὁ δὲ

* *Is autem* negauit eum, dicens: Mulier, non noui illum. * At ille

ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸ λέγων, γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν.

Et post paſſillum, alius videns eum, dixit: Et tu de illis

καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτόν, ἔφη, καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν

es. at Petrus ‖ ait, ρ Homo, non ſum. ‖ autem ρ O

εἶ. ὁ δὲ πέτρος εἶπεν, ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί.

Et ' *interſtante* quaſi * *hora una*, alius quidam affirmabat, di- ' interuallo facto

καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς ἄλλος τις διϊσχυρίζετο, λέ- * horæ vnius,

cens: ‖ *In veritate* & hic cum illo erat: ρ *etenim* Galilæus eſt. ‖ Verè ρ nam &

γων, ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν.

' Ait *autem* Petrus: Homo, **non noui* quid dicis. & con- ' Et * neſcio

εἶπε δὲ ὁ πέτρος, ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. καὶ παρα-

tinuò adhuc loquente illo, cantauit gallus.

χρῆμα, ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ἀλέκτωρ.

Et conuerſus Dominus, reſpexit Petrum: & recor-

καὶ στραφεὶς ὁ κύριος, ἐνέβλεψε τῷ πέτρῳ· καὶ ὑπε-

datus eſt Petrus verbi Domini, ſicut dixerat ei, Quia

μνήσθη ὁ πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι

priùs ‖ *gallum cantare*, negabis me ter. ‖ quàm gallus

πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ με τρίς.

cantet

Et egreſſus foras Petrus, fleuit amarè.

καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ πέτρος, ἔκλαυσε πικρῶς.

Et viri ρ *tenentes Ieſum*, illudebant ei, ρ qui tenebant

καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες τὸν Ἰησοῦν, ἐνέπαιζον αὐτῷ, illum,

cxdentes. Et ' *obuoluentes* eum, * percutiebant eius ' velauerunt

δέροντες. καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν, ἐτύπτον αὐτοῦ τὸ * &

faciem, & interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, quis

πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, προφήτευσον, τίς

eſt ‖ *percutiens te?* Et alia multa blaſphemantes ‖ qui percuſſit

ἐστιν ὁ παίσας σε; καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες

dicebant in eum. Et vt factus eſt dies, ρ *coactus eſt* ρ conuenerunt

ἔλεγον εἰς αὐτόν. καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη ſeniores

ſenatus plebis, * principes Sacerdotiſque & ſcribæ: ' &

τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς·

& duxerunt illum in concilium ſuum,

καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν,

Dicentes: Si tu es Chriſtus, dic nobis. *Ait *autem* illis: * Et

λέγοντες, εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, εἰπὲ ἡμῖν. εἶπε δὲ αὐτοῖς,

Si vobis dixero, non credetis ‖. Si autem & inter- ‖ mihi.

ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε· ἐὰν δὲ καὶ ἐρω-

rogauero, non reſpondebitis mihi, ρ *aut* dimittetis. ρ neque

τήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι, ἢ ἀπολύσητε.

Ex ' *nunc* erit filius hominis ſedens à dextris ' hoc autem

ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν

virtutis Dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius

τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ. εἶπαν δὲ πάντες, σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς

* Qui Dei? * *is autem ad eos* ait: Vos dicitis, quia ego sum
τοῦ θεοῦ, ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐγώ εἰμι.

‖ At ‖ *Illi autē* dixerunt: Quid adhuc ♀ *opus habemus testimonio?* ipſi enim
♀ desideramus testimonium? οἱ δὲ εἶπον, τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ 71
audiuimus de ore eius.
ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

CAP. XXIII. κγ΄.

duxerunt Et surgens omnis multitudo eorum, *duxit* illum ad
Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν 1
Pilatum. Cœperunt autem accusare illum, dicentes: Hunc
πιλάτον. ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ, λέγοντες, τοῦτον 2
' nostram, inuenimus subuertentem gentem', & prohibentem Cæsari
διεστρέφοντα τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ κωλύοντα καίσαρι
* & tributa dare, * dicentem se Christum regem esse.
φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι.
‖ autem *At* Pilatus ‖ interrogauit eum, dicens: Tu es rex
ὁ δὲ πιλάτος ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς 3
♀ at Iudæorum? ♀ ille *autem* respondens *ei*, ait: Tu dicis.
τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, ἔφη, σὺ λέγεις.
' Ait autem *At* Pilatus *dixit* ad principes Sacerdotum, & turbas:
ὁ δὲ πιλάτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ὄχλους, 4
* Nihil causæ *Nullam* inuenio *causam* in homine hoc.
οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ.
‖ At ‖ *Illi autem* inualescebant, dicentes, *Quia* commouet populum, docens
οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες, ὅτι ἀνασείει τὸν λαὸν, διδάσκων 5
per vniuersam Iudæam, incipiens à Galilæa vsque huc.
καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἕως ὧδε.
Pilatus autem audiens Galilæam, interrogauit si ho-
πιλάτος δὲ ἀκούσας γαλιλαίαν, ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄν- 6
♀ vt cognouit mo Galilæus esset. Et *cognoscens* quòd de pote-
θρωπος γαλιλαῖός ἐστι. καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἐξου- 7
' qui & ipse erat state Herodis esset, remisit eum ad Herodem, ' *existentem &*
σίας ἡρῴδου ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς ἡρῴδην, ὄντα καὶ
ipsum in Hierosolymis in illis diebus.
αὐτὸν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.
* autem viso Iesu ‖ cupiens *At* Herodes * *videns* Iesum, gauisus est valdè: erat enim ‖ *volens*
ὁ δὲ ἡρῴδης ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, ἐχάρη λίαν. ἦν γὰρ θέλων 8
♀ tempore ex multo ♀ videre eum, * *propter* audire multa de eo: & spe-
' eo quòd audiret ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ· καὶ ἤλ-
* fieri. pabat aliquod signum videre ab eo * *factum*.
πιζε τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον.
‖ at Interrogabat autem eum in sermonibus multis: ‖ ipse *autem* nihil
ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν 9
respondebat illi. Stabant autē principes Sacerdotū
ἀπεκρίνατο αὐτῷ. εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς 10

κγ

& Scribæ constanter accusantes eum.
καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ.

§ Nihili faciens autem illum Herodes cum *exercitibus § Spreuit
*exercitu suo,
11 ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρῴδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν
suis, & ‖ illudens, amiciens eum vestem splendidam, re- ‖ illusit indutum
veste alba, &
αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέ-
misit eum Pilato. Facti sunt autem amici hique *ad Pilatum. Et
πεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ,τε
12 Pilatus & Herodes in ipsa die cum invicem: §præexti- § nam antea inimici erant adinvicem.
Πιλᾶτος καὶ ὁ Ἡρῴδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων· †προϋ-
terant enim in inimicitia existentes ad seipsos.
πῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς.

Pilatus autem *convocans principes sacerdotum, & ‖ ma- *convocatis principibus
13 Πιλᾶτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρ- gistratus, & populum, Dixit ad illos: Obtulistis ‖ magistratibus, & plebe,
χοντας, καὶ τὸν λαὸν, εἶπε πρὸς αὐτούς, προσηνέγκατέ
14 mihi hominem hunc quasi auertentem populum, & ecce ego
μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαὸν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ
coram vobis interrogans, nullam inueni in homine isto
ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ
causam, *quorum accusatis aduersus eum. Sed neque Herodes: *ex his in quibus
15 αἴτιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. ἀλλ' οὐδὲ Ἡρῴδης· § nam
§ remisi enim vos ad illum, & ecce nihil dignum morte
ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου
est actum ei. * Castigans ergo illum dimittam. *Emendatum
16 ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ. παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.
Necesse autem habebat dimittere eis per ‖ festum vnum. ‖ diem
17 ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα.
ρExclamarunt autem § vniuersa turba, *dicentes: Tolle hunc, ‖ dimitte ρExclamauit
§ simul
18 ἀνέκραξαν δὲ παμπληθεὶ, λέγοντες, αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον *dicens, ‖ &
autem nobis Barabbam: Qui erat propter seditionē quādā
19 δὲ ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν· ὅστις ἦν διὰ στάσιν τινὰ
factam in ciuitate, & homicidium, missus in carcerem.
γενομένην ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον, βεβλημένος εἰς φυλακήν.
Iterum ρ ergo Pilatus adlocutus est *, volens dimittere ρautem * ad eos,
20 πάλιν οὖν ὁ Πιλᾶτος προσεφώνησε θέλων ἀπολῦσαι
Iesum. § Illi autem succlamabant, dicentes: Crucifige, § At
21 τὸν Ἰησοῦν. οἱ δὲ ἐπεφώνουν, λέγοντες, σταύρωσον,
crucifige eum. Ille autem tertio dixit ad illos: Quid
22 σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐτούς, τί
enim *malum fecit iste? nullam causam mortis ‖ inuenti in eo. *mali ‖ inuenio
γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ.
ρcastigans ergo illum § dimittam. * Illi autem instabant ρcorripiam
23 παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. οἱ δὲ ἐπέκειντο § & *At
vocibus magnis, postulantes ‖ eum crucifigi, & inualescebant ‖ vt crucifigeretur
φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ κατίσχυον

¶Et voces eorum, & *principum Sacerdotum.* ¶ *At* Pilatus
αἱ φωναὶ αὐτῶν, καὶ τῶν ἀρχιερέων. ὁ δὲ πιλάτος 24
adiudicauit fieri petitionem eorum. Dimisit autem
ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν. ἀπέλυσε δὲ 25
§eum qui *missus fuerat illis § propter seditionem & homicidium *missum* in carcerem,
αὐτοῖς τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς τὴν φυλακήν,
‖verò quē petebant: *at* Iesum ‖ tradidit voluntati eorum.
ὃν ἠτοῦντο· τὸν δὲ ἰησοῦν παρέδωκε τῷ θελήματι αὐτῶν.
¶apprehenderunt Et cùm *abiscerent eum, ¶ *apprehendentes* Simonem quendam § *Cyre-*
§Cyreneusem
καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι σίμωνός τινος κυρη- 26
*de villa,& *neum* venientem *ab agro, imposuerunt illi crucem por-
ναίου ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέ-
‖post tare post Iesum. Sequebatur autem ‖ illum multa tur-
ρειν ὄπισθεν τοῦ ἰησοῦ. ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆ- 27
ba populi,& mulierum,quæ & plangebant, & lamentabantur eum.
θος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν αἳ καὶ ἐκόπτοντο, καὶ ἐθρήνουν αὐτόν.
Conuersus autem ad illas Iesus, dixit: Filiæ Hieru-
στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ ἰησοῦς, εἶπε, θυγατέρες ἰερου- 28
¶ nolite flere salem, ¶*ne flete* super me, sed super vosipsas flete, &
σαλὴμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμὲ, πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ
super filios vestros. Quoniā ecce venient dies, in quibus dicent:
ὑπὲρ τῶν τέκνων ὑμῶν· ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσι, 29
Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ
μακάριαι αἱ στεῖραι, καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἳ
non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus:
οὐκ ἐθήλασαν. τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσι, 30
Cadite super nos: & collibus, Operite nos.
πίπτω † πέσετε ἐφ' ἡμᾶς· καὶ τοῖς βουνοῖς, καλύψατε ἡμᾶς.
Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid
ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί 31
§ nequam fiet? Ducebantur autem & alij duo § *malefici* cum eo
γένηται; ἤγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ 32
*vt interficerētur *solli.* Et postquàm ‖ *abierunt* in locum ¶ vo-
‖ venerunt ¶ qui vocatur
καλούμενον κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν, καὶ τοὺς κακούργους, ὃν 33
Caluariæ, *catum Caluariam,* ibi crucifixerunt eum, & § *malefices, hunc*
§ latrones, vnum
μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν.
*& alterum *quidem* à dextris, * *hunc autem* à sinistris.
‖ autem Iesus ‖ dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid
ὁ δὲ ἰησοῦς ἔλεγε, πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί 34
¶ sortes. faciunt. Diuidentes verò vestimenta eius miserunt ¶ *sortem.*
ποιοῦσι. διαμεριζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον.
§ & *eum Et stabat populus spectans: § deridebant* autem & principes
καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες 35
‖ saluos fecit, sal- cum eis, dicentes: Alios ‖ *seruauit, seruet* seipsum, si hic
uum faciat
σωσάτω ἑαυτὸν, εἰ οὗτός

ὅζιν

est Christus Dei electus. Illudebant autem ei &

36 ὄτιν ὁ χριστὸς ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλελεκτός. ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ

milites accedentes, & acetum offerentes ei:

στρατιῶται προσερχόμενοι, καὶ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ.

Et dicentes: Si tu es rex Iudæorum, *ſerua teipſum. *ſaluum fac

37 καὶ λέγοντες, εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν.

Erat autem & ſuperſcriptio ſcripta ſuper eum literis

38 ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν

Græcis, & ‖ Romanis, & Hebraicis. HIC ‖ Latinis,

ἑλληνικοῖς, καὶ ῥωμαϊκοῖς, καὶ ἑβραϊκοῖς· ΟΥΤΟΣ

EST REX IV-

ΕΣΤΙΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥ-

DÆORVM. Vnus autem ρ *pendentium malefactorum* ρ de his qui pen-

39 ΔΑΙΩΝ. εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων debant latronibus,

blaſphemabat eum, dicens: Si tu es Chriſtus, §*ſerua* temetipſum & §ſaluum fac

ἐβλασφήμει αὐτὸν, λέγων, εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, σῶσον σεαυτὸν καὶ

nos. Reſpondens autem alter increpabat eum, dicens:

40 ἡμᾶς. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων,

Neque times tu Deum, quòd in eadem damnatione es?

οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ;

Et nos quidem iuſtè: * digna * *enim eorum quæ fecimus* reci- * nam ‖ factis

41 καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμ-

pimus: hic verò nihil ρ *inſolens egit.* Et dicebat ρ maligeſſit

42 βάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. καὶ ἔλεγε

§ *teſus:* Memento mei Domine, cùm veneris in regnum tuum. §ad Ieſum:

τῷ ἰησοῦ, μνήσθητί μου κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Et dixit illi Ieſus, Amen dico tibi, Hodie mecum

43 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ

eris in paradiſo. Erat autem ferè hora ſexta, & tenebræ

44 ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος

factæ ſunt in vniuerſam terram, vſque in horam nonam. Et obſcu-

45 ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐνάτης. καὶ ἐσκο-

ratus eſt Sol, & ſciſſum eſt velum templi medium.

πάσθη ὁ ἥλιος· καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον.

Et clamans voce magna Ieſus, ait: Pater, in manus

46 καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ ἰησοῦς, εἶπε, πάτερ, εἰς χεῖράς

tuas commendabo ſpiritum meum. & hæc dicens expiravit.

σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν.

Videns autem Centurio * factum, glorificabat Deum, * quod fuerat

47 ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον, ἐδόξαζε τὸν θεὸν,

dicens: Verè homo hic iuſtus erat. Et ‖ *omnes* ‖ omnis turba eo-

48 λέγων, ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. καὶ πάντες rum qui ſimul

ſimul accedentes turbæ ad ſpectaculum iſtud, *θεασάμενοι* aderant

οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ὁπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες ρ & videbant quæ

facta, percutientes ſuaipſorum pectora, reuertebantur. fiebant,

τὰ γενόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη ὑπέστρεφον.

Stabant autem omnes noti eius alonge, & mulieres
εἰστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτῷ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες 49
& erant quæ consecutæ eum à Galilæa videntes hæc.
αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα.
*qui erat decurio Et ecce vir nomine Ioseph, *consiliarius existens, vir
καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι ἰωσὴφ, βουλευτὴς ὑπάρχων, ἀνὴρ 50
‖consenserat bonus, & iustus: Hic non ‖erat sufragatus
ἀγαθὸς, καὶ δίκαιος· οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος 51
ℙ actibus consilio & ℙ actioni eorum, ab Arimathæa ciuitate
τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν, ἀπὸ ἀριμαθαίας πόλεως τῶν
§ Iudæa, § Iudæorum, qui expectabat & ipse regnum Dei.
ἰουδαίων, ὃς προσεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
*accessit ad Pilatum,& Hic *accedens Pilato, petiit corpus Iesu.
οὗτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ, ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. 52
‖ depositum Et ‖ detrahens ipsum, inuoluit id ℙ sindone, & posuit § id
ℙ in § cum καὶ καθελὼν αὐτὸ, ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ 53
* in quo nondum quisquam ℙ fuerat. * in monumento excisо, * vbi non erat nondum nemo positus ℙ.
ἐν μνήματι λαξευτῷ, οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος.
Et dies erat parasceues, & sabbatum illucescebat.
καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευὴ, καὶ σάββατον ἐπέφωσκε. 54
§ & *venerant Subsecutæ autem § mulieres, quæ *fuerant venien-
καταλουθήσασαι δὲ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυ- 55
tes cum eo de Galilæa, viderunt monumentum &
θυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς γαλιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ
‖ quemadmodum ‖ vt positum erat corpus eius. ℙ Reuersæ autem para-
ℙ Et reuertentes ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοί- 56
§ filuerunt uerunt aromata & vnguenta: & quidem sabbato § quieuerunt
μασαν ἀρώματα καὶ μύρα· καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν
secundùm mandatum.
κατὰ τὴν ἐντολήν.

CAP. XXIIII. κδ'.

*autem sabbati ‖valde At vna *sabbatorum diluculo ‖ profundo venerunt ad monumen-
Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέος ἦλθον ἐπὶ τὸ μνη- 1
tum, portantes quæ parauerant aromata, & quedam cum eis.
μα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα, καί τινες σὺν αὐταῖς.
ℙ Et ℙ Inuenerũt autem lapidem reuolutum à monumento.
ἀποκυλίω εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου. 2
Et ingressæ non inuenerunt corpus Domini Iesu.
καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. 3
§ ‖ um mente con- cernatæ essent Et factum est § in dubitare eas de isto, & ecce duo
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ δύο 4
* Reterunt secus Illasin veste fulgenti. Cùm timerent autem, & declinarent viri * adstiterunt eis in vestibus fulgentibus.
ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις.
Timentibus autem factis illis, & inclinantibus vultum
ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον 5
εἰς

in terram dixerunt ad illas: Quid quæritis viuentem eum
εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς, τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν
mortuis? Non est hic, sed surrexit: recordamini † vt lo- † qualiter
6 νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλὰ ἠγέρθη. μνήσθητε ὡς ἐλά-
cutus est vobis, § adhuc existẽs in Galilæa, Dicens, Quia § cùm adhuc esset
7 λησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· λέγων, ὅτι
oportet filium hominis tradi in manus hominum
δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων
peccatorum, & crucifigi, & tertia die resurgere.
ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι.
Et recordatæ sunt verborum eius.
8 καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ.
Et * reuersæ à monumento, nuntiauerunt hæc * regressæ
9 καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα
omnia ‖ vndecim, & omnibus cæteris. Erant autem ‖ illis
10 πάντα τοῖς ἑνδεκα, καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. ἦσαν δὲ ἡ
Magdalene Maria, & Ioanna, & Maria Iacobi, & cæte-
μαγδαληνὴ μαρία, καὶ ἰωάννα, καὶ μαρία ἰακώβου, καὶ αἱ λοι-
ræ † cum eis, quæ dicebant ad Apostolos hæc. † quæ erant
πὶ σὺν αὐταῖς, αἱ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα.
Et visa sunt ante illos sicut deliramentum verba
11 καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα
§ eorum, & non crediderunt illis. At Petrus * surgens cucurrit § ista * autem
12 αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. ὁ δὲ πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν
ad monumentum, & procumbens ‖ vidit linteamina posita ‖ vidit
ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα
sola: & abiit, † apud se mirans § factum. † secum
μόνα· καὶ ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός. § quod fuerat
Et ecce duo ex illis * erant eunte in ipsa die * ibant
13 καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ
in ‖ vicum distantem stadia sexaginta ab Hierusalem, † cui ‖ castellum, quod
εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ ἰερουσαλήμ, ᾗ erat in spatio sta-
nomen Emmaus. Et ipsi loquebantur ad inuicem diorum † nomine
14 ὄνομα ἐμμαούς. καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους
de omnibus § euentis his. Et factum est in § his quæ acciderant.
15 περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
colloqui ipsos & conquirere, & ipse Iesus appropinquãs *dum fabularentur, & secũ quæ-
ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ ἰησοῦς ἐγγίσας rerent?
ibat cum illis. At oculi ‖ illorum tenebantur ‖ autem
16 συνεπορεύετο αὐτοῖς. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο
† non agnoscere eum. § Ait autem ad illos: Qui * † ne agnoscerent
17 τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, τίνες § ut * sunt
sermones hi quos confertis ad inuicem ambulantes, &
οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ
estis tristes? ‖ Respondens autem vnus cui nomen Cleo- ‖ Et
18 ἐστε σκυθρωποί; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς ᾧ ὄνομα κλεό-

¶ci: pas, dixit ¶ *ad eum*: Tu solus §*peregrinaris* Hierusalem, & non
§ peregrinus es in
πας, εἶπε πρὸς αὐτὸν, σὺ μόνος παροικεῖς ἰερουσαλὴμ, καὶ οὐκ
*quæ sunt cognouisti * facta in illa in diebus his?
ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις;
¶ quibus ille ‖ Et dixit *eis*: Quæ? ¶ *illi autem* dixerunt *ei*: Quæ de Iesu
¶ Et
καὶ εἶπον αὐτοῖς, ποῖα; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, τὰ περὶ ἰησοῦ τοῦ ¶ 19
Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere &
ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ
§ Et sermone coram Deo & omni populo. § Quomodoque
λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ· ὅπως τε 20
tradiderunt eum summi sacerdotes, & principes nostri in damnationé
παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα
mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus, quia
θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν, ὅτι 21
*redempturus ipse esset *futurus redimere Israel. ‖ *sed & cum omnibus*
¶ & nunc super
αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν ἰσραήλ. ἀλλά γε σὺν πᾶσι
hæc omnia, tertia dies est *his, tertiam hanc diem agit* hodie, ¶ *ex quo* hæc
¶ quòd
τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα
§ nostris facta sunt. Sed & mulieres quædam ex §*nobis* terruerunt
ἐγένετο. ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν 22
*quæ ante lucem nos, *factæ anteluceanæ* ad monumentum. Et non ‖ *inuenientes*
fuerunt
‖ inuento corpore ἡμᾶς, ἐλθοῦσαι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον· καὶ μὴ εὑροῦσαι 23
¶ se etiam *corpus* eius, venerunt, dicentes, ¶ *se* visionem angelorum vi-
τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον, λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρα-
§ ex nostris disse, qui dicunt eum viuere. Et abierunt quidã § *eorũ qui cum*
κέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν 24
nobis, ad monumentum, & inuenerunt ita sicut & mulieres
ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες
* inuenerunt. dixerunt: ipsum verò non *viderunt. Et ipse dixit ad eos:
εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. καὶ αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτούς, 25
O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ
ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς
locuti sunt Prophetæ! Nonne hæc oportuit pati
ἐλάλησαν οἱ προφῆται· οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν ¶ 26
¶ ita Christum, & ‖ intrare in gloriam suam? Et incipiens
χριστὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς ¶ δόξαν αὐτοῦ; καὶ ἀρξάμενος 27
à Moyse, & ab omnibus Prophetis, interpretabatur
διερμήνευεν ἀπὸ μωσέως, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, † διηρμήνευεν
perant. illis in omnibus scripturis quæ de seipso.
αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ.
§ castello Et appropinquauerũt § *ad vicum* quò ibant, & ipse
καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς 28
se finxit longiùs ire. Et coegerunt
προσεποιεῖτο πορρώτερον πορεύεσθαι. καὶ παρεβιάσαντο 29
‖ aduesperascit. illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam ‖ *ad vesperam est*, &
αὐτὸν, λέγοντες, μεῖνον μεθ' ἡμῶν· ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶ, καὶ

κέκλικεν

*inclinata est

*inclinauit dies. & intrauit *ad manendum* cum illis. κεκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς.

Et factum est ‖ *in discumbere ipsum* cum eis, ρ accepit ‖ dum recumberet, ρ accepit & 30 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν * fregit, & panem ' benedixit, * & *frangens* porrigebat illis. τὸν ἄρτον εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς.

‖ Eorum *autem* aperti sunt oculi, & cognouerunt eum: ‖ Et 31 αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν·

& ipse ρ *non apparens factus* est *ab* eis. Et dixerunt ad ρ euanuit ex oculis eorum. 32 καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. καὶ εἶπον πρὸς

inuicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, ' *vt* loque ' dum αλλήλους, οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλά- retur *nobis* in via, & *vt* aperiret nobis scripturas? λει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς;

Et surgentes eadem hora, regressi sunt in Hierusalem, 33 καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλήμ,

& inuenerunt congregatos undecim, & eos qui cum illis ρ, ρ erant, καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς,

Dicentes, Quòd surrexit Dominus verè, & ' *visus est* Simoni. ' apparuit 34 λέγοντας, ὅτι ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως, καὶ † ὤφθη Σίμωνι. ὅπω vel

Et ipsi enarrabant quæ * in via, & quomodo ‖ *agnitus est* eis ' ὁράω 35 καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς * gesta erant in fractione panis. ρ *Hæc autem ipsis loquentibus,* ‖ cognouerũt eum ρ Dum autem hæc loquuntur, ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων,

ὁ ipse Iesus stetit in medio eorum, & dicit eis: καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς † ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴσημι

Pax vobis.' Conturbati verò & conterriti facti, ' ego sum, nolite 37 εἰρήνη ὑμῖν. πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι timere.

existimabant ‖ spiritum videre. Et dixit eis: Quid tur- ‖ se 38 ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί τετα-

bati estis, & *quare* cogitationes ascendunt in ραγμένοι ἐστὲ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς

corda vestra? Videte manus meas, & pedes 39 καρδίαις ὑμῶν; ἴδετε τὰς χεῖράς μου, καὶ τοὺς πόδας

meos: quia ipse ego sum. palpate me, & videte: quia spiritus μου· ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι. ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε ὅτι πνεῦμα

carnem & ossa non habet, sicut me videtis ρ *habentem.* ρ habere σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα.

Et ' hoc * *dicens* ostendit eis manus & pedes. ' cùm * dixisset 40 καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας.

Adhuc autè non credentibus illis præ gaudio, & miranti- 41 ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς, καὶ θαυμαζόν- ‖ quod manducetur

bus, dixit eis: Habetis aliquid ‖ *esculentum* hîc? των, εἶπεν αὐτοῖς, ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε;

Illi *autem* obtulerunt ei piscis assi partem, & ' *de apia-* ρ At ' favum mellis 42 οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισ-

*cum māducasset, ‖sumens reliquias dedit eis,
*vio fauo:
Et *suviens coram eis ‖edit.
σου κηφίου.
χ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.
43

ρ Et *sunt
ρ ad eos,
ρ Dixit autem eis: Hæc * verba quæ locutus sum ad vos ‖
εἶπε δὲ αὐτοῖς, οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς
44

ρ necesse est
‖ cùm essem
adhuc existens vobiscum, quoniam ρoportet impleri omnia
ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ

‖ quæ sunt
‖ scripta in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis
γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ μωσέως χ προφήταις καὶ ψαλμοῖς

*illis
Ξ vt intelligerent
de me. Tunc aperuit *ipsorum sensum,* ad intelligendum
περὶ ἐμοῦ. τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι,
45

scripturas. Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est,
τὰς γραφάς. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὕτω γέγραπται
46

& sic oportebat pati Christum, & resurgere a mortuis
χ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν
tertia die: Et prædicari in nomine
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι
47

§ incipientibus
eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, ‖ in-
αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀφ-
cipientem ab Hierosolymis. Vos autem estis testes horum.
ξάμενον ἀπὸ ἱερουσαλήμ. ὑμεῖς δέ ἐστε μάρτυρες τούτων.
48

Et ecce ego mitto promissum Patris mei
καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου
49

in vos. Vos autem sedete in ciuitate Hierusalem, quoad vsque
ἐφ ὑμᾶς. ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει ἱερουσαλὴμ ἕως οὗ

induamini virtutem ex alto. Eduxit autem eos
ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς
50

ρ eleuatis manibus suis,
foras vsque in Bethaniam, & ρ ‖ sustollens manus suas, benedixit
ἔξω ἕως εἰς βηθανίαν· χ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν
eis. Et factum est *in benedicere eum illis, *discumbens est
αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη
51

ab eis, & ‖ sursum ferebatur in cælum. Et ipsi ado-
ἀπ' αὐτῶν χ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. χ αὐτοὶ προσκυ-
52

rantes eum, regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno.
νήσαντες αὐτὸν ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης.

Et erant semper in templo, laudantes & benedicentes
χ ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες χ εὐλογοῦντες
53

Deum. Amen.
τὸν θεόν. ἀμήν.

Sancti Euangelij secundum Lucam,

FINIS.

SECVNDVM IOANNEM

ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ

SANCTVM EVANGELIVM.

ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

CAPVT PRIMVM. ά.

1 1 IN principio erat Verbum, & Verbum
Ν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος
erat apud Deum, & Deus erat
ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ
Verbum. Hoc erat in principio
λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ
1 2 apud Deum. Omnia per
πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι'
1 3 ipsum facta sunt, & sine ipso factum
αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγέ-
est *nequeunum*, quod factum est. In ipso vita erat, & vita nihil,
1 4 νετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ
erat lux hominum. Et lux in tenebris
1 5 ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ
lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.
φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.
Fuit homo missus à Deo, * nomen ei *cui erat
1 6 ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ
Ioanno. Hic venit in testimonium, vt testi- testimonium per-
1 7 Ἰωάννης. οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυ- hiberet
reret de lumine, vt omnes crederent per illum.
ρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ.
Non erat ille lux, sed vt testaretur de lumine.
1 8 οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός.
Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem
1 9 ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον
venientem in * mundum. In mundo erat, & * hunc
1 10 ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ
mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit.
κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.
In propria venit, & propri eum non receperunt. suî
1 11 εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.
Quotquot autẽ receperunt eum, dedit eis potestatem filios
1 12 ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα

his qui credunt Dei fieri, credentibus in nomine eius.
θεοῦ γενέσθαι τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ·

Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque
οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ 13

ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.
ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.

Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidi-
καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεα- 14

mus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre,
σάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς,

testimonium perhibet plenus gratiæ & veritatis. Ioannes testatur de
πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ 15

Qui post ipso: & clamauit, dicens: Hic erat quem dixi, Post me
αὐτοῦ καὶ κέκραγε, λέγων, οὗτος ἦν ὃν εἶπον, ὁ ὀπίσω μου

venturus est, veniens, ante me factus est: quia prior me erat.
ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν.

de Et ex plenitudine eius nos omnes accepimus, &
καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ 16

gratiam pro gratia. Quia lex per Moysen
χάριν ἀντὶ χάριτος· ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέως 17

data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.
ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ ἰησοῦ χριστοῦ ἐγένετο.

qui est Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus filius existens in
θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονογενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς 18

sinum Patris, ipse enarrauit.
τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.

Et hoc est testimonium Ioannis, quando miserunt
καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ 19

*ab ‖ ad eum, Iudæi ex Hierosolymis sacerdotes & Leuitas ‖, vt interrogarent
ἰουδαῖοι ἐξ ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν

eum, Tu quis es? Et confessus est, & non nega-
αὐτὸν, σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνή- 20

uit. & confessus est, Quia non sum ego Christus.
σατο· καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός.

dixit, Et interrogauerunt eum, Quid ergo? Elias es tu? & dicit,
καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, τί οὖν; ἠλίας εἶ σύ; καὶ λέγει, 21

Non tum. Propheta es tu? & respondit, Non.
οὐκ εἰμί. ὁ προφήτης εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη, οὔ.

his qui miserunt Dixerunt ergo ei: Quis es, vt responsum demus mit-
εἶπον οὖν αὐτῷ, τίς εἶ, ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμ- 22

tentibus nos? quid dicis de teipso?
ψασιν ἡμᾶς; τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ;

Ait: Ego vox clamantis in deserto, Dirigite
ἔφη, ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε 23

viam Domini, sicut dixit Esaias propheta.
τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς εἶπεν ἡσαΐας ὁ προφήτης.

καὶ εἰ

Et *missi erant ex Pharisæis. * qui fuerant

24 καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων·

Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas,

25 καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ, τί οὖν βαπτίζεις,

si tu non es Christus, neque Elias, neque Prophetà?

εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστὸς, οὐτε Ἠλίας, οὐτε ὁ προφήτης;

Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo in aqua:

26 ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης, λέγων, ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι·

Medius autem vestrûm stetit quem vos ‖ *non nostis*: Ipse est ‖ nescitis

27 μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· αὐτός ἐστιν

P *ille* post me venturus, qui ante me factus est, cuius ego non P qui est

ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, οὗ ἐγὼ οὐκ

sum dignus vt soluam eius corrigiam calceamenti.

εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ † ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος.

Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, vbi erat

28 ταῦτα ἐν Βηθανίᾳ ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἦν

Ioannes baptizans. *Postridie conspicit Ioannes *Altera die videt

29 Ἰωάννης βαπτίζων. τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ Ἰωάννης

Iesum venientem ad se, & ait: Ecce agnus

τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει, ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ

Dei, *tollens peccatum mundi. Hic est *ecce qui tollit

30 θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· οὗτός ἐστιν peccata

de quo ego dixi, Post me venit vir, qui ante me

περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον, ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου

factus est: quia prior me erat. Et ego ‖ *non sciebam* ‖ nesciebam

31 γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν. κἀγὼ οὐκ ἤδειν

eum: sed vt manifestetur P Israel, propter *hoc veni ego P in *ea

αὐτὸν, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ

in aqua baptizans. Et *testatus est Ioannes, * testimonium

32 ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης, perhibuit

dicens: Quia vidi Spiritum descendentem quasi colum-

λέγων, ὅτι † τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ περι-

bam de cælo, & mansit super eum. Et ego ‖ *non* ‖ nesciebam

33 στερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. κἀγὼ οὐκ

sciebam eum, sed P *mittens* me baptizare in aqua, ille P qui misit

ἤδειν αὐτὸν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός

mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem

μοι εἶπεν, ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον, καὶ μένον

super eum, hic est *baptizans in Spiritu sancto. *qui baptizat

ἐπ' αὐτὸν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

Et ego vidi, & *testatus sum quia hic est filius * testimonium

34 κἀγὼ ἑώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς perhibui

Dei. ‖ *Postridie* iterum stabat Ioannes, & ‖ Altera die

35 τοῦ θεοῦ. τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ

ex discipulis eius duo. Et respiciens Iesum

36 ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ

ambulantem, dicit: Ecce agnus Dei.
περιπατοῦντι, λέγει, ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ.

Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & se-
καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκο-

cuti sunt Iesum. Conuersus autem Iesus, & vi-
λούθησαν τῷ Ἰησοῦ. στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ θεασά-

ℙ se, ℙ Qui dens eos sequentes ℙ, dicit eis: Quid quæritis? ℙ illi
μενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς, τί ζητεῖτε; οἱ

autem dixerunt ei: Rabbi, (quod dicitur interpretatum, Magister)
δὲ εἶπον αὐτῷ, ῥαββί, (ὃ λέγεται) ἑρμηνευόμενον, διδάσκαλε,

ℙ habitas vbi *manes? Dicit eis: Venite & videte. venerunt
ποῦ μένεις; λέγει αὐτοῖς, ἔρχεσθε καὶ ὄψεσθε. ἦλθον 39

& viderunt vbi maneret, & apud eum manserunt die il-
καὶ εἶδον ποῦ μένει, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκεί-

ℙ autem lo: hora erat quasi decima. Erat ℙ Andreas frater
νην. ὥρα ἦν ὡς δεκάτη. ἦν ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς 40

ℙ qui audierant Simonis Petri, vnus ex duobus ℙ audientibus à Ioanne,
σίμωνος πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ ἰωάννου,

ℙ secuti fuerant, * primum & ℙ secutis eum. Inuenit hic * primus
καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. εὑρίσκει οὗτος πρῶτον 41

ℙ suum fratrem ‖ proprium Simonem, & dicit ei: Inuenimus
τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ, εὑρήκαμεν τὸν

Messiam, quod est interpretatum, Christus. Et adduxit eum
μεσσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, ὁ χριστός. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν 42

ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon
πρὸς τὸν Ἰησοῦν. ἐμβλέψας δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε, σὺ εἶ σίμων

filius Iona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.
ὁ υἱὸς ἰωνᾶ· σὺ κληθήσῃ κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται πέτρος.

ℙ In crastinum ℙ Postridie voluit exire in Galilæam, & inue-
τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ εὑρί- 43

nit Philippum, & dicit ei Iesus: Sequere me.
σκει φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀκολούθει μοι.

Erat autem Philippus à Bethsaida, ex ciuitate An-
ἦν δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊδά, ἐκ τῆς πόλεως ἀν- 44

drex & Petri. Inuenit Philippus Nathanael,
δρέου καὶ πέτρου. εὑρίσκει φίλιππος τὸν ναθαναήλ, 45

& dicit ei: Quem scripsit Moyses in lege, & Prophetæ,
καὶ λέγει αὐτῷ, ὃν ἔγραψε μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆται

inuenimus Iesum filium Ioseph *illum* à Nazareth.
εὑρήκαμεν Ἰησοῦν υἱὸν τοῦ ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ ναζαρέτ.

ℙ A * boni Et dixit ei Nathanael: ℙ Ex Nazareth potest aliquid * bonum
καὶ εἶπεν αὐτῷ ναθαναήλ, ἐκ ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν 46

esse? dicit ei Philippus: Veni, & vide. Vidit Iesus
εἶναι; λέγει αὐτῷ φίλιππος, ἔρχου, καὶ ἴδε. εἶδεν ὁ Ἰησοῦς 47

ℙ Nathanael: ecce ve-
τὸν ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, ἴδε ἀλη-

θῶς

rè Israelita, in quo dolus non est. Dicit ei Na-
48 θῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει αὐτῷ να-
thanael: Vnde me nosti? Respondit Iesus, & ‖ dixit ‖ dicit
θαναὴλ, πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν
ei: ᵖ Ante te Philippum vocare existentem sub ficu, ᵖ Prius quam te
αὐτῷ, πρὸ τοῦ σε φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, Philippus voca-
vidi te. Respondit Nathanael, & ait ei: Rabbi, ret, cum esses
49 εἶδόν σε. ἀπεκρίθη ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ, ῥαββί,
tu es filius Dei: tu es rex Israel.
σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ.
Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, Vidi te
ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι εἶπόν σοι, εἶδόν σε,
50 sub ficu, credis? ‘maiora his videbis. ‘maius
ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις; μείζω τούτων ὄψει.
Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, Amodo videbitis
καὶ λέγει αὐτῷ, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε
51 cælum apertum, & angelos Dei ascendentes
τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας
& descendentes supra filium hominis.
καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

CAP. II. β.

Et die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Gali-
Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν κανᾷ τῆς γαλι-
1 lææ: & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autē &
λαίας· καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ ἐκεῖ. ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ
2 Iesus & discipuli eius ad nuptias. Et deficiente
ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. καὶ ὑστερήσαντος
3 vino, dicit mater Iesu ad eum, Vinum non habent.
οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ πρὸς αὐτόν, οἶνον οὐκ ἔχουσι.
* Dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi ‖ mulier? nondum venit * Et ‖ est
λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; οὔπω ἥκει ἡ
4 hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcunque
ὥρα μου. λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅ, τι ἂν
5 dixerit vobis facite. Erant autem ibi hydriæ lapideæ sex
εἴπῃ ὑμῖν ποιήσατε. ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ
6 positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ me-
κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ με-
tretas ᵠ duas vel ‘ tres. Dicit eis Iesus: Implete
τρητὰς δύο ἢ τρεῖς. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, γεμίσατε
7 hydrias aqua: & impleuerunt eas vsq; ad summum.
τὰς ὑδρίας ὕδατος· καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω.
Et dicit eis*: Haurite nunc, & ferte architri-
καὶ λέγει αὐτοῖς, ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρι-
clino: & tulerunt. Vt autem gustauit architriclinus
8 κλίνῳ. καὶ ἤνεγκαν. ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος

aquam vinum factam, & non sciebat vnde esset: ministri autem sciebant qui hauserant aquam: vocat sponsum architriclinus, Et dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit: & cùm inebriati fuerint, tunc id quod deterius est: tu seruasti bonum vinum vsque iam. Hoc fecit adhuc initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam: & crediderunt in eum discipuli eius. Post hoc descendit in Capharnaum, ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus. Et prope erat Pascha Iudæorum, & ascendit in Hierosolymam Iesus.

Et inuenit in templo vendentes boues, & oues, & columbas, & numularios sedentes. Et faciens flagellum ex funiculis, omnes eiecit cùm fecisset quasi de templo, & oues & boues, & numulariorum effudit, & mensas subuertit. Et columbas vendentibus dixit: Auferte ista hinc: & nolite facere domum Patris mei domum negotiationis. Recordati sunt verò discipuli eius quia scriptum est, Zelus domus tuæ comedit me. Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis? Respondit Iesus, & dixit eis: Soluite templũ hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

ἀντλέω

ἀρχιτρίκλινος

μεθύω

ἔτι

ἕως ἄρτι

ἐποίησε

μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καφαρναοὺμ, αὐτὸς

ἐγγὺς δὲ τὸ

ἐκάθευδον

ἐκβάλλειν

κολλυβιστῶν

ἀνέστρεψε

ἐμπορεῖον

ἐμνήσθησαν

ἀπεκρίθησαν οὖν

ἔλυσατε τὸν

εἶπεν

Dixerunt ergo Iudxi: Quadraginta & sex annis ædifica-
εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδο-
tum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?
μήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν;
Ille autem dicebat de templo corporis sui.
ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ.
Cùm ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli eius
ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
quia hoc dicebat eis: & crediderunt scripturæ, & sermoni
ὅτι τοῦτο ἔλεγεν αὐτοῖς· καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ
quē dixit Iesus. Cùm autē esset in Hierosolymis
ὃν εἶπεν ὁ ἰησοῦς. ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις
in Pascha in *festo, multi crediderunt in nomine *die
ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα
eius, videntes eius signa quæ faciebat.
αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει.
Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, ‖ propter ‖ eo quòd ipse
αὐτὸς δὲ ὁ ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ nosset
ipsum nosse omnes. Et quia non opus phaberet, ꝑ erat ei,
αὐτὸν γινώσκειν πάντας· καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν,
vt quis 'testaretur de homine: ipse enim sciebat quid 'testimonium
ἵνα τὶς μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί perhiberet
esset in homine.
ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

CAP. III. γ'.

Erat autem homo ex Phariseis, Nicodemus *nomen *nomine.
Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρισαίων, νικόδημος ὄνομα
ei, princeps Iudæorum. Hic venit ad Iesum
αὐτῷ, ἄρχων τῶν ἰουδαίων. οὗτος ἦλθε πρὸς τὸν ἰησοῦν
nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quia à Deo venisti
νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ῥαββί, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας
Magister: nemo enim hæc signa potest facere quæ
διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν, ἃ
tu facis, ‖ si non fuerit Deus cum eo. Respondit Ie-
σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη ὁ ἰη-
sus, & dixit ei: Amen amen dico tibi, ‖ si non quis natus ‖ nisi
σοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννη-
fuerit ꝑ desursum, non potest videre regnum Dei. ꝑ denuo,
θῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo
λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος, πῶς δύναται ἄνθρωπος
renasci *senex existēs? *num potest in ventrem matris* cùm sit
γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς * nunquid
suæ ‖ secundò introire, & renasci? Respondit ‖ iterato
αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρίθη

nisi renatus Iesus: Amen amen dico tibi, ℣ℬ non quis natus fuerit ex aqua
ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος
& spiritu, non potest introire in regnum Dei.
καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
Quod est Natum ex carne, caro est: & natum
τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκός, σάρξ ἐστι· καὶ τὸ γεγεννημένον
ex spiritu, spiritus est. Non mireris quia
ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. μὴ θαυμάσῃς ὅτι
dicenno. dixi tibi, Oportet vos nasci ‖ desuper.
εἶπόν σοι, δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν.
Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis,
τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις,
scis aut sed ℣ non nosti vnde veniat, & quò vadat: sic est omnis
ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶ πᾶς
qui est natus ex spiritu. Respondit Nicode-
ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. ἀπεκρίθη Νικόδη-
mus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri?
μος, καὶ εἶπεν αὐτῷ, πῶς δύνανται ταῦτα γενέσθαι;
Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es Magister
ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ
in ℣ ignoras? ‖ Israel, & hæc ℣ non noscis? Amen amen dico
Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω
tibi, quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur,
σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν,
& testimonium nostrum non accipitis. Si terrena
καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. εἰ τὰ ἐπὶ γῆς
dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixero vobis cæ-
εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπου-
lestia, credetis? Et nemo ascendit in cælum,
ράνια, πιστεύσετε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν,
nisi qui de- ℣ non ille ex cælo descendit, filius hominis * existens in
εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν
scendit * qui est cælo. Et sicut Moyses exaltauit serpentem in
τῷ οὐρανῷ. καὶ καθὼς μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ
deserto, ita exaltari oportet filium hominis: Vt omnis
ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου· ἵνα πᾶς
qui credit ‖ credens in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam.
ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.
Sic enim dilexit Deus mundum, vt filium suum illum vni-
οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονο-
genitum daret, vt omnis ‖ credens in eum non pereat, sed
γενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ'
habeat vitam æternam. Non enim misit Deus filium
ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν
suum in mundum, vt iudicet mundum: sed vt saluetur
αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον· ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ
κόσμος

mundus per ipsum. 'Credens in eum, non iudicatur: Qui credit
κόσμος δι' αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνεται.
qui autē non *credens, iam iudicatus est, quia non credidit in *credit.
ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται· ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ
nomine vnigeniti filij Dei. Hoc autem est
ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. αὕτη δέ ἐστιν ἡ
iudicium: quia lux venit in mundum, & dilexerunt ho-
κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄν-
mines magis tenebras quàm lucem: erant enim mala eorum
θρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν
opera. Omnis enim ‖mala agens, odit lucem, & qui malè agit,
τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς,
& non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.
καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ.
p At faciens veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur p Qui autem facit
ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερω-
tur eius opera; quia in Deo sunt facta.
θῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα· ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα.
Post hæc venit Iesus & discipuli eius in Iu-
Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰου-
dæam terram, & illic morabatur cum eis, & baptizabat.
δαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν, καὶ ἐβάπτιζεν.
Erat autē & Ioannes baptizans in Ænon iuxta Salim, quia
ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν ἐγγὺς τοῦ Σαλείμ, ὅτι
aquæ multæ erant illic: & veniebant, & baptizabantur.
ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ, καὶ παρεγίνοντο, καὶ ἐβαπτίζοντο.
Nondum enim 'erat missus in carcerem Ioannes. 'erit
οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης.
Facta est *ergo quæstio ex discipulis Ioannis cum Iudæis *autem
ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίων
de purificatione. Et venerunt ad Ioannem, & dixerũt
περὶ καθαρισμοῦ. καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην, καὶ εἶπον
ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu ‖testa- ‖ testimonium
αὐτῷ, ῥαββεί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύ- perhibuisti.
ρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν.
Respondit Ioannes, & dixit: Non potest homo accipere
ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν, οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν
quicquam, nisi fuerit datum ei de cælo.
οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
Ipsi vos mihi 'testamini, quòd dixerim, Non sum ego Chri- testimonium
αὐτοὶ ὑμεῖς μοι μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χρι- Perhibetis.
stus, sed quia missus sum ante illum.
στὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου.
*Habens sponsam, sponsus est: at amicus ‖ sponsi *Qui habet
ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου ‖ autem

¶ qui stat & audit ῥήμασι & audiens eum, gaudio gaudet propter vocem
ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ
sponsi. hoc ergo gaudium meum impletum est. Illum oportet
νυμφίου· αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. ἐκεῖνον δεῖ 30
* qui desursum venit, crescere, me autem minui. * Supernè veniens,
αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, 31
* qui est super omnes est: * existens de terra, de terra est, & de terra
ἐπάνω πάντων ἐστί. ὁ ὢν ἐκ τῆς, ἐκ τῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς
¶ qui ¶ venit, loquitur: ¶ de cælo ¶ veniens, super omnes est.
λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστί·
Et quod vidit & audiuit, hoc testatur, & testimonium
καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ, καὶ τὴν μαρτυρίαν 32
* qui accepit eius nemo accipit. * Accipiens eius testimonium,
αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, 33
ad mensuram signauit quia Deus verax est. Quem enim misit
ἐσφράγισεν ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής ἐστιν. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν 34
Deus, verba Dei loquitur: non enim * ex mensura dat
ὁ θεός, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ
Deus spiritum. Pater diligit filium, & omnia
θεὸς τὸ πνεῦμα. ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν, καὶ πάντα 35
¶ Qui credit dedit in manu eius. ¶ Credens in filium, habet
δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱόν, ἔχει 36
¶ qui autem incredulus est vitam æternam: * non persuasibilis filio, non videbit vitam,
ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωήν,
sed ira Dei manet super ipsum.
ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

CAP. IIII. δ'.

* Iesus Vt ergo cognouit * Dominus quia audierunt Pharisæi quòd Ie-
Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι ὅτι ἰη- 1
sus plures discipulos facit & baptizat quàm Ioannes:
σοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ ἰωάννης·
(Quanquam Iesus ipse non baptizaret, sed discipuli eius.)
(καίτοιγε ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 2
Reliquit Iudæam, & abiit iterum in Galilæam.
ἀφῆκε τὴν ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν γαλιλαίαν. 3
Oportebat autem eum transire per Samariam.
ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς σαμαρείας. 4
* quæ dicitur Venit ergo in ciuitatem Samariæ, * dictam Sichar,
ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς σαμαρείας, λεγομένην συχάρ, 5
iuxta prædium quod dedit Iacob Ioseph filio suo.
πλησίον τοῦ χωρίου ὃ ἔδωκεν ἰακὼβ ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ.
Erat autem ibi fons Iacob: ergo ¶ Iesus fatigatus ex
ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ ἰακώβ. ὁ οὖν ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς 6
¶ autem itinere, sedebat sic supra fontem: hora ¶ erat quasi sexta.
ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ· ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη.

ἔρχεται

Venit mulier de Samaria haurire aquam, dicit
ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει
ei Iesus: Da mihi bibere. *Nam* discipuli * eius * enim
7 αὐτῇ ἰησοῦς, δός μοι πεῖν. οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ
abierant in ciuitatem, vt cibos emerent.
8 8 † ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι. † ἀπέρχομαι
Dicit ergo ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu Iudæus
9 λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ σαμαρῖτις, πῶς σὺ ἰουδαῖος
‖ *existens* à me bibere poscis? *Existente muliere* Samaritana? non ‖ cùm sis
ὢν παρ' ἐμοῦ πεῖν αἰτεῖς οὔσης γυναικὸς σαμαρίτιδος; ὃ ‖ quæ sum mulier
enim coutuntur Iudæi Samaritanis. Respondit
10 γὰρ συγχρῶνται ἰουδαῖοι σαμαρίταις. ἀπεκρίθη
Iesus, & dixit ei: Si scires donum Dei, & quis
ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ, εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ, καὶ τίς
est *dicens tibi, Da mihi bibere, tu* petisses *illum, & de- *qui dicit
ἐστιν ὁ λέγων σοι, δός μοι πεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτὸν, καὶ ἔδω- ‖forsitan
disset *tibique* tibi aquam viuam. Dicit ei mulier: Domine, neq; ‖ab eo,
11 κεν ἂν σοι ὕδωρ ζῶν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, κύριε, οὔτε
‖ *haustorium* habes, & puteus est *profundus*: vnde ergo habes ‖ in quo haurias
ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ὄρυξ βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ *altus:
aquam viuam? *Numnam* tu maior es patre nostro Iacob, *Numquid
12 ὕδωρ τὸ ζῶν; μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἰακώβ,
qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius,
ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ,
& pecora eius? Respondit Iesus, & dixit
13 καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν
ei: Omnis ‖*bibens* ex aqua hac, sitiet iterum. ‖ qui bibit
αὐτῇ, πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν.
Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non si-
14 ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ δι-
tiet in æternum, sed aqua quam ‖dabo ei, fiet in * ego
ψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν
eo fons aquæ salientis in vitam æternam,
αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.
Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, vt
15 λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή, κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα
non sitiam, neque veniam huc haurire. Dicit ei
16 μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. λέγει αὐτῇ
Iesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc.
ὁ ἰησοῦς, ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε.
Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. dicit ei
17 ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ εἶπεν, οὐκ ἔχω ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ
Iesus: *Pulchre* dixisti, Quia virum non habeo. Quinque enim viros *Bene
18 ἰησοῦς, καλῶς εἶπας, ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω· πέντε γὰρ ἄνδρας
habuisti: & nunc quem habes, non est tuus vir, hoc verè dixisti.
ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ἀνήρ· τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας.

Dicit ei mulier. Domine, video quia propheta es tu.
λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. 19
Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos
οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς 20
dicitis quia in Hierosolymis est locus, vbi oportet adorare.
λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν.
Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, quia venit hora
λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα 21
quando neq; in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabi-
ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε
*scietis tis Patrem. Vos adoratis quod *non nostis: nos
τὸν πατέρα. ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς 22
adoramus quod scimus: quia salus ex Iudæis est.
προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν.
Sed venit hora & nunc est, quando veri adoratores
ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ 23
‖Nam & adorabunt Patrem in spiritu & veritate: ‖*etenim
προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ
*qui adorent Pater tales quærit *adoratores eum.
πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν.
est Spiritus Deus, & *adorantes eum, in
*eos qui adorant πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν 24
spiritu & veritate oportet adorare.
πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.
‖ qui dicitur Dicit ei mulier: Scio quia Messias venit, ‖*dicitur*
λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, οἶδα ὅτι Μεσσίας ἔρχεται ὁ λεγόμενος 25
ℙ ergo Christus: cùm ℙ venerit ille, annunciabit nobis omnia.
χριστός· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα.
Dicit ei Iesus: Ego sum, *loquens tibi.
* qui loquor tecũ λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι. 26
*conuiuæ Et *super hoc venerunt discipuli eius, & mirabantur quia
καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν ὅτι 27
cum muliere loquebatur: nemo tamen dixit, Quid quæris? aut quid
μετὰ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπε, τί ζητεῖς; ἢ, τί
loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam suam
λαλεῖς μετ' αὐτῆς; ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ 28
‖Illis mulier, & abiit in ciuitatem, & dicit ‖hominibus:
γυνὴ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις,
ℙ & Venite, ℙvidete hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci.
δεῦτε ἴδετε ἄνθρωπον ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα 29
nunquid ipse est Christus? Exierunt ergo de ciuitate,
μήτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως, 30
‖Interea & veniebant ad eum. *In verò *inter* rogabant eum
καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν 31
discipuli eius dicentes, Rabbi, manduca.
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, ῥαββί, φάγε.

ἐσθ

Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς
38 *non nostis.* Dicebant ergo discipuli ad invicem: *nescitis.*
33 οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους, ‖ Nunquid
‖ Num aliquis attulit ei manducare?
μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν;
Dicit eis Iesus: Meus cibus est, vt faciam vo-
λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέ-
34 luntatem *mittentis* me, & perficiam eius opus. ‖ vt
λημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον.
Nonne vos dicitis, Quòd adhuc *quadrimestre* est, & messis
οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς
35 venit? ecce dico vobis, Leuate oculos vestros, & vi-
ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θε-
dete regiones, quia albæ sunt ad messem iam.
ἀσάσθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη.
Et *metens* mercedem accipit, & congregat fructum in
καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς
36 vitam æternam, vt & *seminans* simul gaudeat, & *metens.* ‖ qui metit
ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων. * quiseminat & * qui metit.
In enim hoc verbum est verum, Quia alius est *semi-
ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπεί- * qui seminat.
37 nans, & alius *metens.* Ego misi vos mete- * qui metit.
ρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων. ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερί-
re quod non vos laborastis: alij laborauerunt, & vos
ζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς * labora
in *laborem* eorum introistis. Ex autem ciui-
εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. ἐκ δὲ τῆς πό-
39 tate illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter
λεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν, διὰ
verbum mulieris *testantis,* Quia dixit mihi omnia quæcunq; * testimonium
τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης, ὅτι εἶπέ μοι πάντα ὅσα perhibentis.
fecì. Cùm ergo venissent ad illum Samaritani, rogauerunt
ἐποίησα. ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται, ἠρώτων
40 eum *manere apud eos:* & mansit ibi duos dies. ‖ vt ibi maneret
αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας.
Et multò plures crediderunt in eum propter sermonem eius.
καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ·
41 Et mulieri dicebant, Quia non *amplius* propter tuam loquelam * iam
credimus: ipsi enim audiuimus, & scimus quia hic est ve-
πιστεύομεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀλη-
rè saluator mundi *Christus.*
θῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ Χριστός.
Post autem duos dies exiit inde, & abiit in
μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς
43

* testimonium perhibuit,
" sua

Galilæam. Ipse enim Iesus *testatus est,
τὴν γαλιλαίαν. αὐτὸς γὰρ ὁ ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν, 44
quia propheta in "propria patria honorem non habet.
ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.
Cum ergo venisset in Galilæam, exceperunt eum Ga-
ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ γα- 45
‖ cùm vidissent lilæi, ‖omnia intuiti quæ fecerat in Hierosolymis in
λιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες, ἃ ἐποίησεν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν
P die " diem Pfesto: & ipsi enim venerant ad "festum.
τῇ ἑορτῇ· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν.
Venit ergo Iesus iterum in Cana Galilææ, vbi
ἦλθεν οὖν ὁ ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν κανὰ τῆ γαλιλαίας, ὅπου 46
fecit aquam vinum. &erat quidam regulus,cuius filius infirmabatur
ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον. καὶ ἦν τις βασιλικὸς, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει
‖ Cùm audisset ‖ à in Capharnaum. Hic *audiens quia Iesus adueniret ex Iu-
ἐν καπερναούμ. οὗτος ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆ ἰου- 47
dæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum vt
δαίας εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα
? eius descenderet,& sanaret "filium *futurus erat enim mori.
" incipiebat καταβῇ, καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν.
* Nisi Dixit ergo Iesus ad eum: *Si non signa & prodigia
εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα 48
‖ creditis. videritis,non ‖credetis. Dicit ad eum regulus:
ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικὸς, 49
P prius quàm moriatur filius meus. Domine,descende *ante— mori puerum meum,
κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου.
Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus viuit. & credidit
λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν 50
homo sermoni quem dixit ei Iesus, & ibat.
ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο.
Iam autem eo descendente, serui eius occurrerunt
ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν 51
" filius eius viueret. ei, & nuntiauerunt, dicentes, Quia "puer tuus viuit.
αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ.
Interrogabat ergo ab eis horam in qua melius habuerit:&
ἐπύθετο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχε· καὶ 52
dixerunt ei, Quia heri horam septimam reliquit eum febris.
εἶπον αὐτῷ, ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός.
* erat, Cognouit ergo pater quia *in illa hora*, in qua dixit ei
ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ 53
Iesus, Quia filius tuus viuit.& credidit ipse, & domus eius tota.
ἰησοῦς, ὅτι ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη.
‖ cùm venisset à Hoc iterum secundum signum fecerit Iesus ‖veniens ex
Τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ 54
Iudæa in Galilæam.
τῆ ἰουδαίας εἰς τὴν γαλιλαίαν.

CAP.

CAP. V. ε.

Post hæc erat *festum Iudæorum, & ascendit Iesus
1 1 Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη Ἰησοῦς
*dies festus
in Hierosolymam. Est autem in Hierosolymis super
2 εἰς Ἱεροσόλυμα. ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ
Probatica piscina ‖cognominata Hebraicè *Bethesda.
προβατικῇ κολυμβήθρα ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊστὶ Βηθεσδά,
‖quæ cognominatur
quinque porticus habens: In his iacebat multitudo
ℙ Bethsaida,
3 πέντε στοὰς ἔχουσα· ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος
multa languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium
magna
πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων
aquæ motum. Angelus *enim secundùm tempus
*autem Domini
4 τὸ τοῦ ὕδατος κίνησιν. ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν
descendebat in piscinam, & *turbabat aquam: igitur
*mouebatur
κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ· ὁ οὖν
aqua: & qui prior
primus descendens post motionem aquæ, sanus fiebat ‖quo
descendisset in
piscinam
πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος, ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ
‖à quacunque
tandem detinebatur ℙmorbo. Erat autem quidam homo
ℙinfirmitate.
5 δήποτε κατείχετο νοσήματι. ἦν δέ τις ἄνθρωπος
ibi triginta* octo annos habens in infirmitate*.
* & *sua.
ἐκεῖ τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.
Hunc ‖videns Iesus iacentem, & ℙcognoscens quia multum
‖cùm vidisset
6 τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν
ℙcognouisset
iam tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri?
ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ, θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι;
Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, vt
7 ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν, κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα
cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: ‖*in
*dum enim
ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν· ἐν
quo autem venio ego, alius ante me descendit.
ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει.
Dicit ei Iesus: *Excitare, tolle grabatum tuum, &
*surge,
8 8 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἔγειραι, ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ
ambula. Et statim factus est sanus ille homo:
9 περιπάτει. καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος,
& sustulit grabatum suum, & ambulabat. erat autem sabbatum
καὶ ἦρε τὸν κράβαττον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον
in illo die. Dicebant ergo Iudæi ‖seu-
‖ illi qui sanatus
10 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθε-
fuerat,
rato. Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum
ℙ tuum.
ραπευμένῳ, σάββατόν ἐστιν· οὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸν κράβαττόν.
Respondit eis *Faciens me sanum, ille mihi dixit,
*Qui fecit
11 11 ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ὁ ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν,
Tolle grabatum tuum, & ambula.
ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ περιπάτει.

* qui dixit

Interrogauerunt ergo eum, Quis est ille homo *dicens tibi,
ἠρώτησαν οὖν αὐτὸν, τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, 12

‖ Is autem qui sanus fuerat effectus, nesciebat

Tolle grabatum tuum, & ambula? ‖At sanatus non
ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ περιπάτει; ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ 13

p enim

sciebat quis esset: nam Iesus p declinauit *turba *existente in loco.
ᾔδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ ἰησοῦς ‖ ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ.

* constituta

Postea inuenit eum Iesus in templo, & dixit
μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν 14

‖ iam noli peccare, ne

illi: Ecce sanus factus es: ‖ ne amplius pecca, vt non deterius
αὐτῷ, ἴδε ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν

p contingat.

aliquid tibi ρfiat. Abiit ille homo, & nuntiauit
τί σοι γένηται. ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀπήγγειλε 15

' qui fecit

Iudæis, Quia Iesus esset 'faciens eum sanum.
τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ.

* ea

Et propter *hoc persequebantur Iesum Iudæi, & qua-
καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν ἰησοῦν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ ἐζή- 16

rebant eum occidere, quia hæc faciebat in sabbato.
τουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ.

* autem

At Iesus* respondit eis: Pater meus vsque modo ope-
ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργα- 17

‖ ea

ratur, & ego operor. Propter ‖hoc ergo magis
ζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον 18

quærebant eum Iudæi interficere, quia non solum soluebat

λύω

ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον † ἔλυε τὸ

ρ suum

sabbatum, sed & patrem ρproprium dicebat Deum, æqualem seipsum
σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεὸν, ἴσον ἑαυτὸν

faciens Deo. Respondit itaque Iesus, & dixit illis:
ποιῶν τῷ θεῷ. ἀπεκρίνατο οὖν ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 19

Amen amen dico vobis, Non potest filius facere à seipso
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ

'nihil, si non quod viderit patrem facientem: quæcunq; enim

' quicquam, nisi

οὐδέν, ἐὰν μὴ βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα. ἃ γὰρ ἂν

illefecerit, hæc & filius similiter facit.
ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ.

Nam pater *diligit filium, & omnia demonstrat ei quæ

* enim

ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ 20

ipse facit, & maiora his demonstrabit ei opera, vt
αὐτὸς ποιεῖ, καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα

vos miremini. Sicut enim pater suscitat mortuos,
ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς, 21

& viuificat, sic & filius quos vult viuificat.
καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ.

Neque enim pater iudicat ‖neminem. sed iudicium

‖ quemquam.

οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν 22

omne dedit filio.
πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ·

ἵνα

Vt omnes honorificent filium sicut honorificant patrem.

ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱὸν καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα.

23 ῥ Qui honorificat

ῥ non *honorificans* filium, non honorificat patrem *ὑ missentem* illum.

ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν, οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν.

* qui misit

‖ qui

Amen amen dico vobis, quia ‖ verbum meum *ὑ audiens*, &

ῥ audit, & credit

24 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ

ei qui misit

credens mittenti me, habet vitam æternam, & in iudicium

πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν

non venit, sed *ὑ transiit* ex morte in vitam.

transiet à

οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν.

Amen amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est quando

25 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε

mortui audient vocem filii Dei, & *ὑ audientes*

* qui audierint

οἱ νεκροὶ ἀκούσουσι τὴν φωνὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ οἱ ἀκούσαντες

viuent. Sicut enim pater habet vitam in semetipso, sic

26 ζήσονται. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως

dedit & filio vitam habere in semetipso. Et potestatem

27 ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ· καὶ ἐξουσίαν

dedit ei etiam iudicium facere, quia filius hominis est.

ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί.

[*Ne miramini* hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in

‖ Nolite mirari

28 μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν

monumentis ῥ audient vocem eius.

ῥ sunt,

τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ·

Et procedent qui bona *ὑ faciencs*, in resurrectionē

ὑ fecerunt,

29 καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν

vitæ: qui verò mala *ὑ agentes*, in resurrectionem iudicij.

* egerunt,

ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.

30 Non possum ego facere à meipso *nihil*: sicut audio,

‖ quicquam

οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν· καθὼς ἀκούω,

iudico, & iudicium meum iustum est: quia non quæro voluntatem

κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν· ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα

meam, sed voluntatem *ὑ mittentis* me Patris.

ῥ eius qui misit

τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός.

31 Si ego *testor* de meipso, testimonium meum non est

* testimonium

ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν

perhibeo

verum. Alius est *testans* de me, & scio quia

* qui testimonium

32 ἀληθής. ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι

perhibet

verum est testimonium quod *testatur* de me.

ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ.

‖ perhibet

Vos misistis ad Ioannem. & *testatus est*

ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ

ῥ testimonium perhibuit

33

veritati. Ego autē non ab homine testimonium

34 ἀληθείᾳ. ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν

accipio: sed hæc dico, vt vos *seruemini*.

salui sitis.

λαμβάνω· ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε.

Ille erat lucerna ardens, & lucens: vos autem
ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος, καὶ φαίνων· ὑμεῖς δὲ
voluistis exultare ad horam in luce eius.
ἠθελήσατε ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. 35

Ego autē habeo testimonium maius Ioanne: nam
ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου· τὰ γὰρ
* enim opera* quæ dedit mihi pater vt perficiam ea, ipsa opera
ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ ἵνα τελειώσω αὐτὰ, αὐτὰ τὰ ἔργα 36
‖ testimonium perhibent quæ ego facio ‖testantur de me quia pater me misit.
ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε.

Et ? mittens me pater, ipse *testatus est de me:
καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ.
? qui misit * testimonium perhibuit neque vocem eius audistis vnquam, neque speciem eius vidistis:
οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε· 37

Et verbum eius non habetis manens in vobis: quia quem
καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν· ὅτι ὃν
misit ille, huic vos non creditis. 38
ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε.

Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam
ἐραυνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν
* quæ testimoniū perhibent æternam habere, & illæ sunt *testantes de me, 39
αἰώνιον ἔχειν, κἀκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ.

Et non vultis venire ad me, vt vitam habeatis.
καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε.

‖ Claritatem ‖Gloriam ab hominibus non accipio. 40
δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω.

Sed cognoui vos, quia dilectionem Dei non habetis 42
ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε
in vobis ipsis. Ego veni in nomine patris 43
ἐν ἑαυτοῖς. ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός
? accepistis mei. & non ?accipitis me: si alius venerit in nomine 44
μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ
* proprio, suo, illum accipietis. Quomodo potestis vos cre-
ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦ-
* qui ‖ accipitis, dere, gloriam ab inuicem ‖accipientes. & gloriam quæ 44
σαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν
? est, à solo Deo ? non quæritis? *Ne putate quia ego
παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ
* Nolite putare * accusaturus sim ‖ accusans vos apud patrem: est ‖accusans vos Moy- 45
κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μω
ses, in quo vos sperastis.
σῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε.

? forsitan & Si enim crederetis Moysi, crederetis ?vtique mihi: de enim me 46
εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ
ille scripsit. 47
ἐκεῖνος ἔγραψεν.

εἰ δὲ

Si autem illius litteris non creditis, quomodo
47 εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς
meis verbis credetis?
ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;

CAP. VI. ς'.

Post hæc abiit Iesus trans mare
1 1 Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης τῆς
Galilææ* Tiberiadis: Et sequebatur eum ‖turba multa:
2 2 Γαλιλαίας τῆς Τιβεριάδος· καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς·
quia videbant eius signa quæ faciebat super †infirmantibus.
ὅτι ἐθεώρουν αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων.
Subiit *autem in montem Iesus, & ibi sedebat cum
3 3 ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ
discipulis suis. Erat autem proximum Pascha *festum
4 4 τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ
Iudæorum. ‖Attollens ergo Iesus oculos,
5 5 τῶν ἰουδαίων. ἐπάρας οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς,
& †intuitus quia *multa turba venit ad eum, dicit
καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτὸν, λέγει
ad Philippum: Vnde ememus panes, vt mandu-
πρὸς τὸν Φίλιππον, πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους, ἵνα φάγω-
cent hi?
6 σιν οὗτοι; Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim
Sciebat quid *futurus esset *facere. Respondit ei Philippus:
7 ἤδει τί ἔμελλε ποιεῖν. ἀπεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος·
Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque
διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος
eorum modicum quid accipiat. Dicit ei vnus ex discipulis
8 8 αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ. λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν
eius, Andreas frater Simonis Petri: Est puerulus
9 9 αὐτοῦ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου· ἔστι παιδάριον
vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos ‖pisciculos.
ἓν ὧδε ὃς ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους, καὶ δύο ὀψάρια·
‖ pisces:
sed hæc quid sunt inter †tot?
10 ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους; Dixit *autem Iesus:
Facite homines, discumbere: erat autem fœnum multum in
εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. Ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν
loco: discubuerunt ergo viri *numerum quasi quinque
τῷ τόπῳ· ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντα-
millia. Accepit ‖autem panes Iesus, & †gratias
11 11 χιλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐχα-
*agens distribuit discipulis, at discipuli discumben-
ριστήσας †διέδωκε τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακε-
tibus: similiter & ex *pisciculi quantum volebant.
μένοις· ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον.

*quod est multitudo magna:
†his qui infirmabantur.
*ergo
*dies festus
‖ Cùm sublevasset
†vidisset multitudo maxima
*facturus.
†tantos? *ergo
*numero
‖ergo † cùm
*egisset, διαδίδωμι
*pisciculus

Vt autem impleti sunt, ‖dicit discipulis suis: Colli-
‖dixit ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, συνα- 12
gite ρsuperabundantia fragmenta, *vt non quid pereat.
ξ quæ superauerũt ξ ne pereant. γάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται.
Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmento-
συνήγαγον οὖν, καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμά- 13
rum, ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerunt
των, ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευσε τοῖς
*comedentibus. Illi ergo homines *videntes quod fecerat
βεβρωκόσιν. οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησε 14
*his qui manducauerant. ‖ cùm vidissent ρ qui est signum Iesus, dicebant, Quia hic est verè Propheta ρ
σημεῖον ὁ ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ
venturus in mundum. Iesus ergo *cognoscens quod futuri
*cùm cognouissent quia vĕturi essent vt raperent *& ‖ fugit ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. ἰησοῦς οὖν γνοὺς ὅτι μέλ- 15
essent venire & rapere eum, *vt facerent eum re-
λουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἁρπάζειν αὐτόν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βα-
gem, ‖recessit iterum in montem ipse solus.
σιλέα, ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος.
Vt autem ρserum factum est, descenderunt discipuli eius ad
ρ serò ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν 16
*cùm ascendissent mare. Et *ascendentes in nauim, venerunt trans
θάλασσαν· καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν 17
mare in Capharnaum: & tenebræ iam factæ erant,
τῆς θαλάσσης εἰς καπερναούμ. καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει,
& non venerat ad eos Iesus.
καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς·
Et mare* vento magno flante, exurgebat.
*autem ἥ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετο. 18
‖Processerãt ergo quasi stadia vigintiquinque aut triginta,
‖Cùm remigassent ἐλαύνω † ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα, 19
vident Iesum ambulantem supra mare, &
θεωροῦσι τὸν ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ
ρ prope nauem factum, & timuerunt.
ρ proximum nauifieri: ἐγγὺς τὸ πλοῖον γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν.
Ille autem dicit eis: Ego sum, *ne timete,
*nolite timere. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. 20
Voluerunt ergo accipere eum in nauim, & statim
ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ 21
nauis *facta est ad terram in quam ibant.
fuit * πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.
‖Postridie turba ρconstituta trans mare, *videns
‖Altera ρ quæ stabat] * vidit * nisi τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, ἰδὼν 22
quia nauicula alia non erat ibi. *ρ non vna illa in quam intrarant
ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ, εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν
discipuli eius, & quia non simul introisset ‖ discipulis suis
‖ cum οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ
ἰησοῦς

Iesus in ℘ naviculam, sed soli discipuli eius abiissent. ℘ nauim
ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον.
Aliæ verò superuenerunt naues à Tiberiade iuxta locum
23 ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου
vbi manducauerant panem, gratias ℘ agente Domino. ℘ agentes
ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου.
Cùm ergo vidisset turba quia Iesus non esset ibi, neque di-
24 ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μα-
scipuli eius, ascenderunt ipsi in naucula, & venerunt in Ca-
θηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα, καὶ ἦλθον εἰς κα- * cùm inuenissent
pharnaum, quærentes Iesum. Et * inuenientes eum trans
25 περναῦμ ζητοῦντες τὸν ἰησοῦν. καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν
mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc ‖ facti es? ‖ venisti?
τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ, ῥαββί, πότε ὧδε γέγονας;
Respondit eis Iesus, & dixit: Amen amen dico
26 ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, ἀμὴν ἀμὴν λέγω
vobis, Quæritis me non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex
ὑμῖν, ζητεῖτέ με οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ
panibus, & saturati estis. Operamini non cibum
27 τῶν ἄρτων, καὶ ἐχορτάσθητε. ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν
℘ perentem, sed ℘ cibum ℘ manentem in vitam ℘ quiperit, qui permanet
τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν
æternam, quem filius hominis vobis dabit: hunc enim pater
αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει· τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ
signauit Deus. Dixerunt ergo ad eum: Quid facie-
28 ἐσφράγισεν ὁ θεός. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν, τί ποιοῦ-
mus, vt operemur opera Dei? Respondit
29 μεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ὁ
Iesus & dixit eis: Hoc est opus Dei, vt creda-
ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύ-
tis in quem misit ille. Dixerunt ergo ei: Quod ergo * eum
30 σητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. εἶπον οὖν αὐτῷ, τί οὖν
facis tu signum, vt videamus & credamus tibi? quod operaris?
ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ;
Patres nostri manna manducauerùt in deserto, sicut est
31 οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι
scriptum, Panem de cælo dedit eis manducare.
γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν.
Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico vobis, Non
εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ
Moyses dedit vobis panem de cælo, sed pater meus
32 μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλ' ὁ πατήρ μου
dat vobis panem de cælo verum.
δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν.
Nam panis ‖ Dei est ille descendens de cælo, & ‖ enim ℘ qui descendit
33 ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,

ᵃ dat

vitam ᵃdans mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine,
ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν, κύριε, 34
semper da nobis panem hunc. Dixit autem eis Iesus:
πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. εἶπε δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, 35
ᵇ qui venit Ego sum panis vitæ: ᵇ*veniens* ad me, non
ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. ὁ ἐρχόμενος πρός με, οὐ μὴ
ᶜ qui credit esuriet: & ᶜ*credens* in me, non sitiet vnquam.
πεινάσῃ· καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε.
ᵈ credidistis. Sed dixi vobis, quia & vidistis me, & non ᵈ*creditis*.
ἀλλ' εἶπον ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ με, καὶ οὐ πιστεύετε. 36
ᵉ eum qui venit Omne quod dat mihi pater, ad me veniet: & ᵉ*venien*
πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατὴρ, πρός ἐμὲ ἥξει· καὶ τὸν ἐρχό- 37
tem ad me non eiiciam foras. Quia descendi de
μενον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. ὅτι καταβέβηκα ἀπ 38
cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem
τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα
ᶠ eius qui misit ᶠ enim *missentis* me. Hæc autem est voluntas *mit-
τοῦ πέμψαντός με. τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμ- 39
tentis me patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam
ᵍ resuscitem ex eo: sed ᵍ*resuscitabo* illud in nouissimo die.
ʰ Patris mei qui misit ἐξ αὐτοῦ ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
Hæc autem est voluntas *missentis me, vt omnis
ⁱ qui videt ⁱ credit τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ 40
ⁱ*videns* filium, & ᵏ*credens* in eum, habeat vitam æternam: &
θεωρῶν τὸν υἱὸν, καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον· καὶ
ᵏ in resuscitabo eum ego ᵏ nouissimo die.
ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia dixisset, Ego sum
γογγύζω ˡ viuus qui de- ˡ*descendens* de cælo. Et dicebant: Nonne hic 41
scendi panis
ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἔλεγον, οὐχ οὗτός 42
est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & ma-
ἐστιν ἰησοῦς ὁ υἱὸς ἰωσὴφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μη-
trem? quomodo ergo dicit hic, quia de cælo descendi?
τέρα, πῶς οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;
ᵐ Nolite murmurare inuicem. Respondit ergo Iesus, & dixit
ἀπεκρίθη οὖν ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, μὴ γογγύζετε μετ' 43
ⁿ nisi *alij alijs*. Nemo potest venire ad me, ⁿ *nisi non* pa-
ἀλλήλων. οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πα- 44
ᵒ qui misit ter ᵒ*mittens* me traxerit eum: & ego resuscitabo eum
τὴρ ὁ πέμψας με, ἑλκύσῃ αὐτόν· καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν
ᵖ in ᵖ nouissimo die. Est scriptum in Prophetis.
τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἔστι γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, 45
ᵠ qui audiuit Et erunt omnes docibiles Dei: omnis ᵠ*igitur audiens* à
καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ τοῦ θεοῦ. πᾶς οὖν ὁ ἀκούων παρὰ τοῦ
πατρὸς

patre, & *discens, venit ad me. Non quia patrem *didicit,
46 πατέρα ἑώρακέν τις, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ· οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα.
quisquam vidit, ‖si non existens à Deo: hic vidit patrem. ‖nisi is qui est
Amen, amen dico vobis, ρcredens in me, habet vitam ρ Qui credit
47 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἔχει ζωὴν
æternam. Ego sum panis vitæ.
48 αἰώνιον. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς.
Patres vestri mãducauerunt manna in deserto, &
49 οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ
moriui sunt. Hic est panis de cælo
50 ἀπέθανον. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
descendens, vt *quis ex ipso mãducauerit, ω non moriatur. *si
καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ.
Ego sum panis viuus, *ille de cælo ‖descendens si quis x qui
51 ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. ἐάν τις ‖ descendit
mãducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: &
φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ
panis autem quem ego dabo, caro mea est quam ego dabo
ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν, ἣν ἐγὼ δώσω
pro mundi vita. Litigabant ergo ad in-
52 ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλ-
uicem Iudæi, dicentes: Quomodo potest hic nobis dare
λήλους οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες, πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι
carnem ρmanducare? Dixit ergo eis Iesus: Amen ρ suam ad man-
53 τὴν σάρκα φαγεῖν; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν d candum?
amen dico vobis, *si non manducaueritis carnem filij ho- *Nisi
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀν-
minis, & biberitis eius sanguinẽ, non *habetis vitam in vobis ipsis. * habebitis
θρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς.
‖Manducans meam carnem, & ρbibens meum sanguinem, habet vitam ‖ Qui manducat
54 ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν ρ bibit
æternam, & ego resuscitabo eum * nouissimo die. * in
αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
Nam caro* mea verè est cibus, & sanguis meus ve- * enim
55 ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀλη-
re est potus. ‖Manducans meam carnem, & ρbibens ‖ Qui manducat
56 θῶς ἐστι πόσις. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων ρ bibit
meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.
μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.
Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter
57 καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν
patrem: & *manducans me, & ipse viuet propter me. *qui manducat
πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσει δι' ἐμέ.
Hic est panis qui de cælo *descendens, non * descendit
58 οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ

sicut manducauerunt patres vestri manna, & mortui sunt.
καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα, καὶ ἀπέθανον·

‖Qui manducat ‖Manducans hunc panem, viuet in æternum.
τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα.

Hæc dixit in synagoga docens in Capharnaum.
ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν καπερναούμ.

Multi ergo audientes ex discipulis eius dixerunt: Du- 59
πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπαν, σκλη- 60

ῥ & rus est hic sermo: ῥquis potest eum audire?
ρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν;

ª apud semetipsum Sciens autem Iesus ª in semetipso, quia murmurarent de hoc
εἰδὼς δὲ ὁ ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ

discipuli eius, dixit eis: Hoc vos scandalizat? 61
μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει;

Si ergo videretis filium hominis ascendentem vbi
ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου

* qui viuificat, erat prius? Spiritus est *viuificans, caro 62
ἦν τὸ πρότερον; τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ 63

‖ locutus sum non prodest quicquam. verba quæ ego ‖loquor vobis, spiritus
οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά

sunt. & vita sunt. Sed sunt ex vobis quidam qui non cre
ἐστι, καὶ ζωή ἐστιν. ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πι- 64

dunt: sciebat enim ab initio Iesus qui essent non cre-
στεύουσιν· ἤδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ ἰησοῦς τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πι-

dentes, & quis esset traditurus eum.
στεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν.

ῥ ea Et dicebat, Propter ῥhoc dixi vobis, quia nemo potest ve-
καὶ ἔλεγε, διὰ τοῦτο εἰρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλ- 65

ª nisi nire ad me, ª si non fuerit datum ei à patre meo.
θεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου.

Ex hoc multi abierunt discipulorum eius in
Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ

* iam retrò, & non *amplius cum illo ambulabant. 66
ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν.

‖ ad Dixit ergo Iesus ‖duodecim: Nunquid & vos vultis
Εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε

abire? Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad 67
ὑπάγειν; ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος, κύριε, πρὸς

quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. 68
τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις.

Et nos credidimus & cognouimus quia tu es Christus
καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ

filius Dei viuentis. Respondit eis Iesus: 69
υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς,

Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus 70
οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς

διάβο-

diabolus est? Dicebat autem ℣ Iudam Simonis Iscariotem: hic enim futurus erat eum ‖ tradere, vnus existens ‖ traditurus cùm esset ex duodecim.

διάβολός ἐστιν; ἔλεγε δὲ τὸν Ἰούδαν σίμωνος Ἰσκαριώτην· οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

CAP. VII. ζ'.

Et ambulabat* Iesus post hæc in Galilæam: non enim volebat in Iudæa ambulare: quia quærebant eum Iudæi interficere. Erat autem ‖ prope festus Iudæorum Scenopegia. Dixerunt igitur ad eum fratres ℣ autem eius: Transi hinc, & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera tua quæ facis. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in *manifesto palàm esse. si hæc facis, manifesta teipsum mundo. Neque enim fratres eius credebant in eum. Dicit ergo eis Iesus: Tempus meum nondum *adest, at tempus ‖ vestrum semper est paratum. Non potest mundus odisse vos, me autem odit, quia ego ℣ testimonium Præstor de illo, quia opera eius mala sunt. Vos ascendite ad *festum hunc. ego nondum ascendo ad *festum istum: quia tempus meum nondùm impletum est. Hæc *autem dicens eis, mansit in Galilæa. Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad ‖ festum, non manifestè, sed quasi in occulto. Iudæi ergo quærebant eum in ℣ festo, & dicebant

* autem
‖ in proximo die
℣ autem
* palàm
℣ testimonium
diem de
*adest, aduenit
‖ autem
*festum istum: quia tempus meum nondùm impletum est. *diem
*cùm dixisset, ipse
‖ rhiteo
℣ die

Καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων ἡ σκηνοπηγία. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. οὐδεὶς γάρ ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς, ἐμὲ δὲ μισεῖ ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. ὑμεῖς ἀναβαίνετε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην· ἐγὼ οὐκ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὐ πεπλήρωται. ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτὸς ἔμεινεν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ. ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτήν, οὐ φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ. οἱ οὖν ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλε-

bant, Vbi est ille? Et murmur multus de
γον, ποῦ ὅστιν ἐκεῖνος; καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ 12
* turba. quidam enim *autem — eo erat in *turba: *hiquidem dicebant. Quia bonus est: alij*
αὐτῷ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις· οἱ μὲν ἔλεγον. ὅτι ἀγαθός ἐστιν. ἄλλοι
‖ turbas. dicebant, Non: sed seducit ‖turbam. Nemo tamen
ἔλεγον, οὐ· ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. οὐδεὶς μέντοι
palam loquebatur de illo, propter metum Iudæorum, 13
παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ, διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων.
♀ die Iam autem Festo mediante, ascendit Iesus in templum.
ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης ἀνέβη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, 14
& docebat. Et mirabantur Iudæi, dicentes:
καὶ ἐδίδασκε. καὶ ἐθαύμαζον οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες, 15
* cùm * didicerit? Quomodo hic litteras scit *non *doctus?
πῶς οὗτος γράμματα οἶδε μὴ μεμαθηκώς;
Respondit ergo eis Iesus, & dixit: Mea doctrina non
ἀπεκρίθη οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ 16
‖ eius qui misit est mea, sed ‖*mittentis* me. Si quis voluerit
ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. ἐάν τις θέλῃ τὸ 17
voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina, vtrùm ex
θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ
Deo sit, an ego à meipso loquar. Qui à semetipso
τοῦ θεοῦ ἐστιν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ 18
♀ loquitur, ♀loquens, gloriam propriam quærit *at quærens gloriam *mit
λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ, ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμ-
* qui autem quærit * eius qui misit tentis eum, hic verax est, & iniustitia in illo non est.
ψαντος αὐτὸν, οὗτος ἀληθής ἐστιν, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν.
‖ Nonne ‖ Non Moyses dedit vobis legem, & nemo ex vobis
οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν 19
facit legem? Quid me quæritis interficere? respondit
ποιεῖ τὸν νόμον; τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; ἀπεκρίθη 20
turba, & dixit: Dæmonium habes: quis te quærit interficere?
ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε, δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι;
Respondit Iesus, & dixit eis: Vnum opus feci, &
ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ 21
♀ ex omnes miramini. Propter hoc Moyses dedit vobis
πάντες θαυμάζετε. διὰ τοῦτο μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν 22
circumcisionem, (non quia ex Moyse est, sed ex
τὴν περιτομὴν, οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ μωσέως ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν
patribus:) & in sabbato circumciditis hominem.
πατέρων· καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον.
Si circumcisionem accipit homo in sabbato, vt non
εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ 23
soluatur lex Moysi, mihi indignamini quia totum hominem
† λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον
† λύω sanum feci in sabbato?
ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ;

μὴ

*Ne iudicate secundùm ‖ speciem, sed iustum iudicium iudicate.

μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.

Dicebant ergo quidam ex ρ Hierosolymitis, Nonne hic est quem

ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν ἱεροσολυμιτῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν

quærunt interficere? Et ecce palam loquitur, & nihil

ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; καὶ ἴδε παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν

ei dicunt. nunquid verè cognouerunt principes, quia

αὐτῷ λέγουσι· μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι

hic est Christus? Sed hunc scimus vnde sit:

οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν·

at Christus cùm venerit, nemo scit vnde sit.

ὁ δὲ χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν.

Clamabat ergo in templo docens Iesu, & dicens: Et me

ἐκραύγασεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγων, κἀμὲ

scitis, & scitis vnde sim, & à meipso non veni.

οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα·

sed est verus *mittens me, quem vos ‖ non nostis.

ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε.

Ego scio eum, ρ quia ab ipso sum, & ipse me misit.

ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν.

Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo immisit in illum

ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν

*manum, quia nondum venerat hora eius.

τὰς χεῖρας, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

Multi autem de turba crediderunt in eum, & dicebant:

πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον,

Quia Christus cùm venerit, nunquid plura signa faciet *hic quæ hic

ὅτι ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μήτι πλείονα σημεῖα ποιήσει ὧν οὗτος

‖ facit? Audierunt Pharisæi turbam murmurantem

ἐποίησεν; Ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος

de illo hæc, & miserunt Pharisæi & principes Sacerdotum

περὶ αὐτοῦ ταῦτα, καὶ ἀπέστειλαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς

ministros, vt apprehenderent eum. Dixit ergo ρ Iesus:

ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς,

Adhuc modicũ tempus vobiscum sum, & vado ad ρ mit-

ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμ-

tentem me: Quæretis me, & non inuenietis: &

ψαντά με. ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε· καὶ

vbi sum ego, vos non potestis venire.

ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.

Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos: Quò hic *futurus est

εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς, ποῦ οὗτος μέλλει

ire, quia nos non inueniemus eum? nunquid in dispersionem

πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν διασπορὰν

*Græcorum futurus est ire, & docere Græcos?

τῶν ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς ἕλληνας;

Pr* Nolite iudi-
ʃacie:
ʃ Nicrosolymis,
autem
ρ & si dixero quia
nesʃcio eum, ero
similis vobis men-
dax: sed scio eum,
* manus,
* quàm
‖ facit?
ρ eis
ρ eum qui misit
* iturus est,
* Gentium iturus
est, & docturus
gentes?

Quis est hic sermo quem dixit, Quæretis me, & non inuenietis: 36
τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπε, ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε·
& vbi sum ego, vos non poteſtis venire:
καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;
In autem nouissimo die magno festiuitatis stabat 37
ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἰστήκει
Iesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat, ad me,
ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔκραξε, λέγων, ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με,
& bibat. ‖ Credens in me, sicut ᵠ dixit scriptura, 38
καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ,
flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.
ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.
Hoc autem dixit de spiritu, quem * futuri erant accipere
τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν 39
credentes in eum: nondum enim erat spiritus * sanctus: quia Ie-
οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον· ὅτι Ἰη-
sus nondum erat glorificatus. ‖ Multi ergo ex turba cum
σοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκού- 40
audissent hos sermones eius, dicebant, Hic est verè propheta.
σαντες τῶν λόγων, ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης.
Alij dicebant, Hic est Christus: * alij dicebant, * Non enim ex
ἄλλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ὁ χριστός· ἄλλοι ἔλεγον, μὴ γὰρ ἐκ 41
Galilæa Christus venit? Nonne scriptura dicit,
τῆς γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, 42
quia ex semine Dauid, & de Bethlehem ‖ vico vbi
ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαβὶδ, καὶ ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης ὅπου
erat Dauid, Christus venit?
ἦν Δαβὶδ, ὁ χριστὸς ἔρχεται;
Dissensio itaq; in turba facta est propter eum.
σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν. 43
Quidam autem volebant ex ipsis apprehendere eum: sed nemo
τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν· ἀλλ' οὐδεὶς 44
immisit super eum manus. Venerunt ergo mini-
ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. ἦλθον οὖν οἱ ὑπη- 45
stri ad Pontifices & Pharisæos, & dixerunt eis
ρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς
illi: Quare non adduxistis illum? Responderunt
ἐκεῖνοι, διατί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; ἀπεκρίθησαν οἱ 46
ministri: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic
ὑπηρέται, οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος
homo. Responderunt ergo eis Pharisæi,
ὁ ἄνθρωπος. ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ φαρισαῖοι, 47
Nunquid & vos seducti estis? Nunquid aliquis ex prin-
μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ τῶν ἀρ- 48
cipibus credidit in eum, aut ex Pharisæis?
χόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἢ ἐκ τῶν φαρισαίων;

‖ Qui credit ᵠ dicit

* accepturi erant

* datus:

‖ Ex illa ergo ᵠ cùm audissent hos sermones eius,

* quidam autem * Nunquid à

‖ castello,

Sed turba hæc *non noscens legem, male- *quæ non nouit
dicti sunt. ‖ Dicit Nicodemus ad eos, ille ρprofectus ‖ Dixit
49 αλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπίκατά- ρqui venis
50 ρατοί εἰσι. λέγει νικόδημος πρὸς αὐτοὺς, ὁ ἐλθὼν *qui *erat
nostræ ad eum, ' vnus * existens ex ipsis? Nunquid lex
51 νυκτὸς πρὸς αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν· μὴ ὁ νόμος *nisi
nostra iudicat hominem, * ſi non audierit ab ipso priùs,
ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρῶτον καὶ
& cognouerit quid faciat? Respondentes & dixerunt ei:
52 γνῷ τί ποιεῖ; ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ‖ Galilæus es?
Nunquid & tu ‖ ex Galilæa es? ſcrutare ρ, & vide, quia pro- ρscriptura.
μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς γαλιλαίας εἶ; ἐραύνησον, καὶ ἴδε ὅτι προ-
pheta ex Galilæa non surrexit.
φήτης ἐκ τῆς γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται. *reuersi sunt
Et *perrexit vnusquisque in domum suam.
53 καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

CAP. VIII. ν'

*Oliueti.
Iesus autem perrexit in montem *olearum.
1 1 Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ‖ Et ρvenit
‖ Diluculo autem iterum ρ accessit in templum, & omnis
2 2 ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ πᾶς ὁ
populus venit ad eum, & ‖ sedens docebat eos.
λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς.
Adducunt autem Scribæ & Pharisæi ad eum
3 3 ἄγουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν *statuerunt
mulierem in adulterio deprehensam, & *statuentes eam
γυναῖκα ἐπὶ μοιχείᾳ κατειλημμένην, καὶ στήσαντες αὐτὴν *Exierunt
in medio, *dicunt ei: Magister, ‖ hanc inuenimus ‖ hæc mulier mo-
4 ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ, διδάσκαλε, ταύτην εὕρομεν do deprehensa est
in ipso furto adulterantem. In autem Lege nostra in adulterio.
5 ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένην. ἐν δὲ τῷ νόμῳ ἡμῖν
Moyses mandauit ρ huiusmodi *lapidari. Tu ergo quid ρ nobis *lapidare.
μωσῆς ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι. σὺ οὖν τί
dicis? Hoc autē dicebant tentantes eum, vt * haberent *possent accusare
6 λέγεις; τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι
accusationem aduersus eum. At Iesus ‖ deorsum inclinans, digi- ‖ autem se
κατηγορίαν κατ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς κάτω κύψας, τῷ δακτύ-
to scribebat in terram, non similans.
λῳ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν, μὴ προσποιούμενος.
ρ Vt autem perseuerarent interrogantes eum, *erectus ait ad ρ Cùm ergo
7 ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτὸν, ἀνακύψας εἶπε πρὸς *rexit se, & dixit
eos: Qui sine peccato est vestrùm, primus lapidem in illam *iaciat. *mittat.
αὐτοὺς, ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν, πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω.
Et iterum ‖ deorsum inclinans, scribebat in terram. ‖ se
8 8 καὶ πάλιν κάτω κύψας ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν.

hæc, Ii autem audientes ꝓ, & à conscientia redarguti,
οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐξήρχοντο καθ' εἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἕως 9
exibant vnus post vnum, incipientes a senioribus vsque
remansit extremos: & relictus est solus Iesus, & mulier
τῶν ἐσχάτων· καὶ κατελείφθη μόνος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ
stans. Erigens se in medio existens. Erectus autem Iesus, & neminem
ἐν μέσῳ οὖσα. ἀνακύψας δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ μηδένα 10
ß Mulier, ßrectans praeter mulierem, dixit ei: ß Vbi sunt Pilli
θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικός, εἶπεν αὐτῇ, Πῦ εἰσὶν ἐκεῖνοι
qui te accusabant? accusatores tui? nemo te condemnauit?
οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν;
ꝓ Quæ *Illa autem dixit, Nemo, Domine. Dixit autem ei Iesus: Nec ego te
ἡ δὲ εἶπεν, Οὐδείς, κύριε. εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ ἐγώ σε 11
*condemnabo. * condemno. Vade, & ß ab hoc nunc non amplius pecca.
ß iam amplius noli peccare. κατακρίνω. πορεύου, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν μηκέτι ἁμάρτανε.
Iterum ergo eis Iesus locutus est, dicens: Ego sum
Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε, λέγων, Ἐγώ εἰμι τὸ 12
ꝓ qui sequitur lux mundi. ßsequens me, non * ambulabit in
φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ, οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ
tenebris: sed habebit lumen vitæ. Dixerunt ergo ei
σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. εἶπον οὖν αὐτῷ 13
* testimonium perhibes? Pharisæi: Tu de temetipso * testaris? testimonium tuum non
οἱ Φαρισαῖοι, σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ
est verum. Respondit Iesus. & dixit eis:
ἔστιν ἀληθής. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 14
ß testimonium perhibeo Et si ego ßtestor de meipso, verum est testimonium meum:
κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου·
quia scio vnde veni, & quò vado: vos autem nescitis
ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον, καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε
ꝓ aut vnde venio, ꝓ quò vado.
πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω.
Vos secundum carnem iudicatis: ego non iudico quenquam.
ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. 15
Et si iudico autem ego, iudicium meum verum est: quia
καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν· ὅτι 16
ꝓ qui misit solus non sum, sed ego & ꝓ mittens me pater.
μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ, καὶ ὁ πέμψας με πατήρ.
Et in Lege verò vestra scriptum est: Quia duorum homi-
καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώ- 17
* qui testimonium perhibeo num testimonium verum est. Ego sum * testificans de
πων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ 18
ß testimonium perhibet meipso: & ßtestatur de me ꝓ mittens me, Pater.
ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ.
ꝓ qui misit Dicebant ergo ei: Vbi est Pater tuus? Respondit Iesus:
ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, 19

οὔτε

Neque me scitis, neque Patrem meum. si me sciretis, * &
οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου. εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν
Patrem meum scirctis *nimirum*. Hæc verba locu-
πατέρα μου ἤδειτε ἄν. ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλά-
tus est Iesus in gazophylacio, docens in templo,
λησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ,
& nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora eius.
καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν· ὅτι οὐπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.
Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego vado: & quæret-
21 εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητή-
tis me, & in peccato vestro moriemini. Quò ego va-
σετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. ὅπου ἐγὼ ὑπάγω
do, vos non potestis venire. Dicebant ergo Iudæi:
22 ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι,
Nunquid interficiet semetipsum, quia dicit: Quò ego vado, vos
μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς
non potestis venire? Et dicebat eis: Vos de
23 οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὑμεῖς ἐκ τῶν
deorsum estis, ego ‖ *ex superiora* sum. vos de mundo hoc ‖ de supernis
κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί· ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου
estis, ego non sum de mundo hoc. Dixi ergo vobis
24 ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἶπον οὖν ὑμῖν
quia moriemini in peccatis vestris. si enim non credideritis
ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε
quia ego sum, moriemini in *peccatis vestris*. ℘ peccato vestro.
ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν.
Dicebant ergo ei: Tu quis es? Et dixit illis Iesus:
25 ἔλεγον οὖν αὐτῷ, σὺ τίς εἶ; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, τὴν
Principium quòd & loquor vobis. Multa habeo de vobis
26 ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν
loqui & iudicare, sed *mittens me verax est: & ego quæ *qui misit
λαλεῖν καὶ κρίνειν, ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι. κἀγὼ ἃ
audiui ab eo, hæc loquor in ‖ *mundum*. mundo. ℟
ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον.
Non cognouerunt quia Patrem eis dicebat ℘. ℘ Deum.
27 οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν.
Dixit ergo eis Iesus: Cum exaltaueritis filium homi-
28 εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
nis, tunc cognoscetis quia ego sum, & à meipso facio nihil:
που, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν,
sed sicut docuit me Pater *meus*, hæc loquor:
ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ.
‖ qui me misit, mecum ℟ &
Et *mittens me cum me est: * non reliquit me solum Pa-
29 καὶ ὁ πέμψας με, μετ' ἐμοῦ ἐστιν· οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ πα- * quæ sunt
ter, quia ego ‖ placita ei, facio semper.
τὴρ ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε.

Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.
ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. 30

ℙ eosqui crediderunt

Dicebat ergo Iesus ad credentes ei, Iudæos:
ἔλεγεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ ἰουδαίους, 31

Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli
ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί

mei eritis: Et cognoscetis veritatem: & veritas
μου ἐστέ· καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια 32

liberabit ℙ liberos facies vos. Responderunt ei: Semen
ἐλευθερώσει ὑμᾶς. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, σπέρμα 33

δουλεύω Abrahæ sumus, & nemini seruiuimus vnquam: quomodo
ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ † δεδουλεύκαμεν πώποτε· πῶς

tu dicis, Quod liberi eritis? Respondit eis
σὺ λέγεις, ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; ἀπεκρίθη αὐτοῖς 34

* qui facit Iesus: Amen, amen dico vobis, quia omnis * faciens peccatum,
ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν

autem seruus est peccati. At seruus ‖ non manet
δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει 35

in domo in æternum, filius manet in æternum.
ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Si ergo filius vos liberauerit, verè liberi eritis.
ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. 36

ℙ filij Scio quia ℙ semen Abrahæ estis: sed quæritis me inter-
οἶδα ὅτι σπέρμα ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀπο- 37

ficere, quia sermo meus non capit in vobis.
κτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν.

Ego quod vidi apud Patrem meum, loquor; & vos igitur
ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ· καὶ ὑμεῖς οὖν 38

* quod vidistis apud patrem vestrum, facitis.
ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε.

Responderunt & dixerunt ei: Pater noster Abraham est.
ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ὁ πατὴρ ἡμῶν ἀβραάμ ἐστι. 39

* estis, Dicit eis Iesus: Si filij Abrahæ * estis, opera
λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, εἰ τέκνα τοῦ ἀβραάμ ἐστε, τὰ ἔργα τοῦ

* facite Abrahæ ℙ faceretis. Nunc autem quæritis me interficere,
ἀβραὰμ ἐποιεῖτε. νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, 40

hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui
ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα

à Deo. hoc Abraham non fecit.
παρὰ τοῦ θεοῦ· τοῦτο ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν.

Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaq. ei: Nos
ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν αὐτῷ, ἡμεῖς 41

ℙ nati. ex fornicatione non sumus ℙ nati. vnum patrem habemus Deum.
ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα. ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν.

* ergo Dixit * eis Iesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis
εἶπεν. αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε 42

vtique me: ego enim ex Deo *profectus sum, & veni: neque enim à *processi,
ἀλλ' ἐμέ· * ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ'
meipso veni, sed ille me misit.
ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλε.

‖ *Propter quid loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis ‖ Quare
43 διατί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε
audire sermonem meum. Vos ex patre dia-
44 ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διά-
bolo estis, & desideria patris vestri vultis facere.
βόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν.
ille homicida erat ab initio, & in veritate non
ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ
stetit: quia non est veritas in eo. cùm loquitur mendacium,
ἔστηκεν· ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος,
ex propriis loquitur: quia mendax est, & pater eius.
ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης ἐστὶ, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.
Ego autem quia veritatem dico, non creditis mihi.
45 ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι.
Quis ex vobis ‖ arguet me de peccato? Si autem veritatem ‖ arguet
46 τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν
dico, * propter quid vos non creditis mihi? * Existens ex Deo, * quare
47 λέγω, διατί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι; ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, * Qui ex
verba Dei audit. ‖ Propter hoc vos non auditis, quia ‖ Propterea
τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει. διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι
ex Deo non estis. Respondentes ergo Iudæi, &
48 ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ
dixerunt ei: ‖ Non pulchrè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & ‖ Nonne bene
εἶπον αὐτῷ, οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι Σαμαρίτης εἶ σὺ, καὶ
dæmonium habes? Respondit Iesus: Ego dæmonium
49 δαιμόνιον ἔχεις; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, ἐγὼ δαιμόνιον
non habeo: sed honorifico Patrem meum, & vos inhonoratis me.
οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με.
Ego autem non quæro gloriam meam. est * quærens & iudicans. * qui quærat, &
50 ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. iudices
Amen, amen dico vobis, Si quis sermonem meum seruaue-
51 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρή-
rit, mortem non videbit in æternum.
σῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.
Dixerunt ergo ei Iudæi: Nunc cognouimus quia dæmonium
52 εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον
habes. Abraham mortuus est & Prophetæ: & tu dicis, Si quis
ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανε καὶ οἱ προφῆται· καὶ σὺ λέγεις, ἐάν τις
sermonem meum seruauerit, non gustabit mortem in æternum?
τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσηται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα;
* Non tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? * Numquid
53 μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὃς ἀπέθανε;

& Prophetæ mortui sunt. Quem teipsum tu facis?
καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον. τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς;

Respondit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea
ἀπεκρίθη ἰησοῦς, ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου 54

‖qui glorificat nihil est. est Pater meus ‖glorificans me, quem vos dicitis
οὐδέν ἐστιν· ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε

quia Deus vester est: Et non cognouistis eum, ego autē
ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι. καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ 55

noui eum. Et si dixero quia non scio eum, ero similis
οἶδα αὐτόν· καὶ ἐὰν εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος

vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem eius seruo.
ὑμῶν, ψεύστης· ἀλλ᾽ οἶδα αὐτὸν καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ.

Abraham pater vester exultauit vt videret diem
Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν 56

meum: & vidit, & gauisus est. Dixerunt ergo
τὴν ἐμήν· καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη. εἶπον οὖν οἱ 57

Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & A-
ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Α-

braham vidisti? Dixit eis Iesus: Amen amen
βραὰμ ἑώρακας; εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν 58

‖antequam fieret dico vobis, ‖priusquam Abraham fieret ego sum.
λέγω ὑμῖν, πρὶν ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμί.

Tulerunt ergo lapides vt iacerent in eum. Iesus autem
ἦραν οὖν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ᾽ αὐτόν. ἰησοῦς δὲ 59

†αἴρω & ἄφομαι *κρύπτω abscondit se, & exiuit de templo, ‖transiens per medium eorum,
*ἐκρύβη, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν,

‖et praeteriit sic.
καὶ παρῆγεν οὕτως.

CAP. IX.

Iesus ‖ Et praeteriens vidit hominem caecum ‖ex natiuitate.
Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς. 1

Et interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi,
καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, ῥαββί, 2

quis peccauit, hic aut parentes eius, vt caecus nasceretur?
τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ;

Respondit Iesus: Neque hic peccauit, neque parentes eius:
ἀπεκρίθη ἰησοῦς, οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ 3

sed vt manifestentur opera Dei in illo:
ἀλλ᾽ ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ.

‖nobis qui misit Me oportet operari opera ‖ mittentis me, donec
ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με, ἕως 4

dies est. Venit nox, quando nemo potest operari.
ἡμέρα ἐστίν. ἔρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι.

Quamdiu in mundo sum, lux sum mundi.
ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου.

ταῦτα

6 Hæc *dicens, expuit ‖humi, & fecit lutum ex spu- * cùm dixisset, ‖in terram,
ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ, καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσ-
to, & linuit lutum super oculos ꝑcæci: ꝑ eius,
ματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ,
7 Et dixit ei: Vade laua in *natatorium natatoriæ Siloe,
καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὕπαγε, νίψαι εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ
Siloam, quod interpretatur, Missus. Abiit ergo & la-
Σιλωάμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνί-
8 nit: & venit videns. Itaque vicini & *præ- *qui viderant
ψατο, καὶ ἦλθε βλέπων. οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεω-
cedentes cum priùs quia ‖cæcus erat, dicebant: Nonne hic ‖mendicus
ροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον ὅτι τυφλὸς ἦν, ἔλεγον, οὐχ οὗτός
9 est ꝑsedens & mendicans? Alij dicebant, Quia ꝑ qui sedebat, & mendicabat?
ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαίτης; ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι
hic est. Alij autem, *quod similis ei est. Ille* dicebat: * Nequaquam, sed
οὗτός ἐστιν· ἄλλοι δέ, ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν· ἐκεῖνος ἔλεγεν, * vero
Quia ego sum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt
10 ὅτι ἐγώ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ, πῶς ἀνεῴχθησάν
11 tibi oculi? Respondit ille & ait: Ho-
σου οἱ ὀφθαλμοί; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, ἄνθρω-
mo ‖dicitur Iesus, lutum fecit, & vnxit meos ‖qui dicitur
πος λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς
oculos, & dixit mihi: Vade ad natatoriam ꝑSiloam, ꝑ Siloe,
ὀφθαλμοὺς, καὶ εἶπέ μοι, ὕπαγε εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ,
& laua.' Abiens autem & lotus vidi. ' Et abij, & laui, &
καὶ νίψαι· ἀπελθὼν οὖν καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα.
12 *Dixerúntergo ei: Vbi est ille? Ait: Nescio. * Et
εἶπον οὖν αὐτῷ, ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; λέγει, οὐκ οἶδα.
13 Adducunt eum ad Pharisæos ‖illum nuper cæcum. qui cæcus fuerat
ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς φαρισαίους τὸν ποτε τυφλόν.
14 Erat autem Sabbatum, quando lutum fecit Iesus, &
ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ
aperuit eius oculos. Iterum ergo interrogabant
15 ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλιν οὖν ἠρώτων
eum & Pharisæi quomodo vidisset. ꝑ At dixit eis: ꝑ Ille autem
αὐτὸν καὶ οἱ φαρισαῖοι πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,
Lutum imposuit mihi super oculos, & laui: &
πηλὸν ἐπέθηκέ μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἐνιψάμην, καὶ
video. Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Hic ho-
16 βλέπω. ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν φαρισαίων τινές, οὗτος ὁ ἄν-
mo non est à Deo, ' quod Sabbatum non custodit. ' qui
θρωπος οὐκ ἔστι παρὰ θεοῦ ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ.
Alij * dicebant: Quomodo potest homo peccator ‖ta- * autem ‖hæc
ἄλλοι ἔλεγον, πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοι-
lia signa facere? Et schisma erat ꝑin ipsis. ꝑ inter eos.
αῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς.

*qui

Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, *quòd
λέγουσιν τῷ τυφλῷ πάλιν, σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι 17
aperuit tuos oculos? Ille autem dixit: Quia propheta est.
ἀνέῳξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφήτης ἐστίν.

*fuisset & vidisset: ſcilicet

Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus *erat.
οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν, 18
ℭ vidit, ‡que quæ vocauerunt parentes ieſus ‖ illius
καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ
videntis: Et interrogauerunt eos, dicentes:
ἀναβλέψαντος· καὶ ἠρώτησαν αὐτούς, λέγοντες, 19
Hic est filius vester, quem vos dicitis quia cæcus natus est?
οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη;
Quomodo ergo nunc videt? Responderunt autem eis
πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; ἀπεκρίθησαν δὲ αὐτοῖς 20
parentes eius, & dixerunt, Scimus quia hic est filius noster, &
οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον, οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ
9 videat, quia cæcus natus est: Quomodo autem nunc 9 videt, ne-
ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη· πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ 21
scimus, aut quis aperuit eius oculos, nos ne-
οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ
scimus. ipse ætatem habet, ipsum interrogate. ipse de
οἴδαμεν. αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε· αὐτὸς περὶ
se ipso loquatur. Hæc dixerunt parentes eius, quoniam ti-
ἑαυτοῦ λαλήσει. Ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφο 22
*conspiranerant mebant Iudæos. iam enim *constituerant Iudæi, vt
βοῦντο τοὺς Ἰουδαίους· ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα
* esset si quis eum confiteretur * Christum, extra synagogam fieret.
ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται.
‖Propterea ‖ Propter hoc parentes eius dixerunt, Quia ætatem habet, ipsum
διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν 23
P rursum interrogate. Vocauerunt ergo P ex secundo hominem
ἐρωτήσατε. ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον 24
qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo. nos
ὃς ἦν τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ, δὸς δόξαν τῷ θεῷ· ἡμεῖς
scimus quia homo hic peccator est.
οἴδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ⊙ οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν.
* Dixit ergo eis ille: *Respondit ergo ille, & ait: Si peccator est, ne-
ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ 25
*cùm essem, scio: vnum scio. quia cæcus *existens, modò video. Dixerunt ‖ autē
οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. εἶπον δὲ
‖ ergo ℗ tibi illi rursum: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tuos oculos?
αὐτῷ πάλιν, τί ἐποίησέ σοι; πῶς ἀνέῳξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; 26
Respondit eis: Dixi vobis iam, & non audistis: quid iterum
ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε· τί πάλιν 27
*numquid vultis audire? *num & vos vultis eius discipuli fieri?
θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι;

τέλοι-

*Conuitiati sunt ergo ei, & dixerunt: Tu sis discipulus illius: * Maledixerunt
9.28 † ἐλοιδόρησαν οὖν αὐτὸν, καὶ εἶπον, σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ μωσέως ἐσμὲν μαθηταί.
nos autem Moysi sumus discipuli.
Nos scimus quia Moysi locutus est Deus: hunc autem ne-
9.29 ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι μωσῆ λελάληκεν ὁ θεός· τοῦτον δὲ οὐκ
scimus vnde ‖sit. Respondit ille homo, & ‖ sit
9.30 οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ
dixit eis: In enim hoc mirabile est, quia vos nescitis vnde sit, & aperuit meos oculos.
εἶπεν αὐτοῖς, ἐν τῷ γὰρ τούτῳ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστὶ, καὶ ἤνοιξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς.
Scimus autem quia peccatores Deus non audit: sed si quis
9.31 οἴδαμεν δὲ ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει, ἀλλ' ἐάν τις
Dei cultor ℘ſt. & voluntatem eius ‘facias, hunc ‘audit. ℘ est, ‘facit, *& audit.
θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει.
Ex seculo non auditum est quia aperuit quis oculos A
9.32 ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἠνοίξέ τις ὀφθαλμοὺς
exci nati, ‖si non esset hic à Deo, ‖ Nisi
9.33 τυφλοῦ γεγεννημένου. εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ,
non poterat facere quicquam. Responderunt & dixerunt
9.34 οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον
ei: In peccatis tu natus es totus: & tu doces
αὐτῷ, ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις
nos? Et eiecerunt eum foras. Audiuit Iesus quia
9.35 ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. ἤκουσεν ὁ ἰησοῦς ὅτι
eiecerunt eum foras: & ℘inuentens eum, dixit ei: Tu credis ℘ cùm inuenisset
ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ, σὺ πιστεύεις
in filium Dei! Respondit ille & dixit: Et
9.36 εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, καὶ
quis est, Domine, vt credam in eum?
τίς ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν;
Dixit autem ei Iesus: Et vidisti eum: & ‘loquens ‘ qui loquitur
9.37 εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν
tecum, ipse
eum te, ille est. *At ait: Credo Domine. * At ille
9.38 μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν. ὁ δὲ ἔφη, πιστεύω κύριε·
Et ‖ adorauit eum. Et dixit ℘ Iesus: In iudi- ‖ procidens
9.39 καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. καὶ εἶπεν ὁ ἰησοῦς, εἰς κρί- ℘ ei
cium ego in mundum hunc veni: vt ‘non videntes ‘qui non videant,
μα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες
videant, & *videntes exci fiant. *qui videant,
βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται.
Et audierunt ex Pharisæis ℘hæc existentes cum eo, ‖quidam
9.40 καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, ℘ qui cum ipso erant: ‘Nunquid
& dixerunt ei: ‘Num & nos exci sumus?
καὶ εἶπον αὐτῷ, μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν;

Dixit eis Iesus: Si cæci essetis, non haberetis
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε
peccatum. nunc verò dicitis, Quia videmus igitur peccatum 41
ἁμαρτίαν. νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν. ἡ οὖν ἁμαρτία
vestrum manet.
ὑμῶν μένει.

CAP. X. 1.

‖ qui non intrat — Amen amen dico vobis, ‖non *intrans* per ostium
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας
‖ ascendit — in ouile ouium, sed *ascendens* aliunde,
εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν,
ℙ. Qui autē intrat — ille fur est & latro. *Ille verò *intrans*
ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστής. ὁ δὲ εἰσερχόμενος
per ostium, pastor est ouium. Huic
διὰ τῆς θύρας, ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. Τούτῳ ὁ
ostiarius aperit: & oues vocem eius audiunt: &
θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ
* nominatim, — proprias oues vocat *iuxta nomen, & educit eas.
τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά.
Et cùm proprias oues emiserit, ante eas
καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν 4
vadit: & oues illum sequuntur: quia sciunt vocem
πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ· ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν
* sequuntur, ‖ fugiunt — eius. Alienum autem non ‖*sequentur*, sed *fu-
αὐτοῦ. ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύ- 5
gient ab eo: quia non nouerunt alienorum vocem.
ξονται ἀπ' αὐτοῦ· ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν.
Hoc prouerbium dixit eis Iesus. Illi autem
ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ 6
* quid loqueretur — non cognouerunt *quanā esset* quæ loquebatur eis. Dixit ergo
οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. εἶπεν οὖν
iterum eis Iesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum 7
πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι
ostium ouium. Omnes quotquot venerunt, fures
ἡ θύρα τῶν προβάτων. πάντες ὅσοι ἦλθον, κλέπται 8
sunt & latrones: sed non audierunt eos oues.
εἰσὶ καὶ λῃσταί· ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα.
Ego sum ostium: per me si quis introierit, saluabitur:
ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, 9
* pascua — & ingredietur & egredietur, & *pascua* inueniet.
καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει.
‖ nisi — Fur non venit ‖*si non* vt furetur & mactet, & perdat
ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ· 10
Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.
ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν.

ἐγὼ

Ego sum pastor *pulcher. Pastor *pulcher animam *bonus
11 ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν
suam ponit pro ouibus ‖. Mercenarius autem ‖suis.
12 αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. ὁ μισθωτὸς δὲ
& ℘non existens pastor, cuius non sunt oues proprix, videt ℘ qui non est
οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν
lupum venientem, & dimittit oues, & fugit: &
λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα, καὶ φεύγει· καὶ
lupus rapit eas, & dispergit oues.
λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα.
At mercenarius *fugit, quia mercenarius est: & non *curæ est ei *autem
13 ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστιν, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ *pertinet ad eum
de ouibus. Ego sum pastor ‖pulcher, & ‖ bonus.
14 περὶ τῶν προβάτων. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, καὶ
cognosco meas, & ℘cognoscor à meis, ℘ cognoscunt me
γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν.
Sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem:
15 καθὼς γινώσκει με ὁ πατὴρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα· * meis.
& animam meam pono pro ouibus*.
καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων.
Et alias oues habeo quæ non sunt ex *caula hac: *hoc ouili:
16 καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης·
& illas me oportet adducere: & vocem meam audient: & fiet
κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται
vnum ouile, ‖vnus pastor. ℘Propter hoc Pater me diligit, ‖ & ℘Propterea
17 μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ,
quia ego pono animam meam, vt iterum sumam eam.
ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν.
Nemo tollit eam à me: sed ego pono eam à
18 οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' "
meipso. potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo
ἐμαυτοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω
iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi à
πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ
Patre meo. Dissensio igitur iterum facta est *in *inter Iudæos
19 τοῦ πατρός μου. σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς
Iudæis propter sermones hos. Dicebant autem multi
20 Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. ἔλεγον δὲ πολλοὶ
ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis?
ἐξ αὐτῶν, δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε;
Alij dicebant: Hæc verba non sunt *dæmoniaci: * dæmonium ha-
21 ἄλλοι ἔλεγον, Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου· bentis. Nunquid
Num dæmonium potest cæcorum oculos aperire?
μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;
Facta sunt autem Encænia in Hierosolymis: & hyems erat.
22 ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμὼν ἦν.

Et ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis.
καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶντος. 23
Circumdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quo-
ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ, ἕως 24
vsque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic
πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὲ
¶ Loquor. nobis palàm. Respondit eis Iesus: Dixi vobis:
ἡμῖν παρρησίᾳ. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, εἶπον ὑμῖν, 25
& non creditis. opera quæ ego facio in nomine Patris
καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός
¶ testimonium perhibent mei, hæc testantur de me: Sed vos non cre-
μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ· ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πι- 26
* quia ditis: *non enim estis ex ouibus meis, sicut dixi
στεύετε· οὐ γάρ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον
vobis. Oues meæ vocem meam audiunt,
ὑμῖν. τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, 27
& ego cognosco eas, & sequuntur me. Et ego vitam
κἀγὼ γινώσκω αὐτὰ καὶ ἀκολουθοῦσί μοι· κἀγὼ ζωὴν 28
æternam do eis, & non peribunt in æternum: & non
αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ
rapiet quisquam eas de manu mea. Pater meus qui
ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. ὁ πατήρ μου ὃς 29
dedit mihi, maior omnibus est: & nemo potest rapere
δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν
de manu Patris mei. Ego & Pater vnum sumus.
ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. 30
Sustulerunt ergo iterum lapides Iudæi, vt lapidarent eum.
ἐβάστασαν οὖν πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. 31
* bona Respondit eis Iesus: Multa *pulchra opera ostendi vobis
λιθάζομεν ἀπεκρίθη αὐτοῖς Ἰησοῦς, πολλὰ καλὰ ἔργα †ἔδειξα ὑμῖν 32
ex Patre meo, propter quod eorum opus lapidatis me?
ἐκ τοῦ πατρός μου· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με;
¶ bono Respondérunt ei Iudæi, *dicentes*: De ¶pulchro opere non
ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, περὶ καλοῦ ἔργου οὐ 33
lapidamus te, sed de blasphemia: & quia tu homo
λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος
* cùm sis, * Nonne existens, facis teipsum Deum. Respondit eis Iesus: * Non
ὤν, ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, οὐκ 34
* quia est scriptum in lege vestra: * Ego dixi, dij estis?
ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε;
Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est,
εἰ ἐκείνους εἶπε θεούς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, 35
& non potest solui scriptura: Quem Pater sanctificauit
καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή· ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε 36
& misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemas:
καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι βλασφημεῖς,
ὅτε

quia dixi, vobis Dei sum? Si non facio opera
ὅτι εἶπον, υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμι; εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ
37 37
Patris mei, sine credite mihi: Si autem facio, & si ‖ nolite credere
πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν
38 38
mihi non credatis, operibus credite: vt cognoscatis & ‖ vultis credere,
ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε καὶ
credatis quia in me Pater, & ego in eo. ‖ est, * P ante
πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.
Quærebant ergo * varijs eum apprehendere: & exiuit ‖ de manibus
39 39
ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι· καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς
manu eorum. Et abiit iterum trans Iorda-
χειρὸς αὐτῶν. καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ Ἰορδά-
40 40
nem in ‖ locum vbi erat Ioannes primùm baptizans: & ‖ eum
νου, εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ
manſit illic. Et multi venerunt ad eum, & dice-
ἔμεινεν ἐκεῖ. καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλε-
41 41
bant: Quia Ioannes quidem signum * fecit nullum. Omnia autem
γον, ὅτι Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν· πάντα δὲ
quæcunque dixit Ioannes de hoc, vera erant.
ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν.
Et crediderunt multi illic in eum.
καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.
42 42

CAP. XI. ια΄.

Erat autē quidam langvens Lazarus à Bethania, * ex * de castello
Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς
11 11
vico Mariæ & Marthæ sororis eius. ‖ sororum
κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς.
Erat autem Maria * vngens Dominum vnguēto, & ‖ exter- * quæ vnxit
ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ, καὶ ‖ ἐκμά- ‖ extersit
12 12
gens pedes eius capillis suis: cuius frater La-
ξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, οὗ ὁ ἀδελφὸς Λά-
zarus infirmabatur. Miserunt ergo sorores ‖ ad ‖ eius
ζαρος ἠσθένει. ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ πρὸς
13 13
eum, dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.
αὐτὸν λέγουσαι, κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ.
Audiens autem Iesus dixit: Hæc infirmitas non est ad * eis:
ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς
14 14
mortem, sed pro gloria Dei: vt glorificetur filius
θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς
Dei per eam. Diligebat autem Iesus ‖
τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς ‖ τὴν
15 15
Martham & sororem eius * & Lazarum. * Mariam,
Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον.
Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in ‖ eodem loco duo
ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν ‖ bus diebus:
16 16

Phæ loco duos dies. Deinde post Phoc dicit di

τότε μετὰ δύο ἡμέρας. ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μα- 7

scipulis suis: Eamus in Iudæam iterum.

θηταῖς αὐτοῦ, ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν.

Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quærebant te

λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί, ῥαββεί, νῦν ἐζήτουν σε 8 8

lapidare Iudæi: & iterum vadis illuc?

λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;

Respondit Iesus: Nonne duodecim horæ sunt diei?

ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, οὐχὶ δώδεκά εἰσιν αἱ ὧραι τῆς ἡμέρας; 9 9

Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem

ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει· ὅτι τὸ φῶς τοῦ

mundi huius videt. Si autem quis ambulauerit in

κόσμου τούτου βλέπει· ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν 10 10

nocte, offendit: quia lux non est in eo.

τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ.

Hæc Hæc ait, & post hoc dicit eis: Lazarus amicus

ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς, Λάζαρος ὁ φίλος 11 11

noster dormit: sed vado vt à somno excitem eum.

κοιμᾶται ἡμῶν † κεκοίμηται· ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν.

Fiat us erit. Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, seruabitur.

εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται. 12 12

Dixerat autem Iesus de morte eius: illi autem

εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ 13 13

putauerunt quia de dormitione somni diceret.

ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει.

Tunc ergo dixit eis Iesus manifestè, Lazarus

τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παρρησίᾳ, Λάζαρος 14 14

mortuus est. Et gaudeo propter vos, vt credatis, quoniã non

ἀπέθανε. καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ 15 15

eram ibi: sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas

ἤμην ἐκεῖ· ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. εἶπεν οὖν Θωμᾶς 16 16

¶ qui dicitur ¶ ad cõdiscipulos: Didymus, ¶ condiscipulis: Eamus & nos,

ὁ λεγόμενος Δίδυμος τοῖς συμμαθηταῖς, ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς,

*Venit itaque & vt moriamur cum eo. *Veniens igitur Iesus, inuenit eum

ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν 17 17

quatuor dies iam habentem in monumento.

τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ.

Erat autem Bethania iuxta Hierosolymam quasi à stadiis

ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν ἱεροσολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων 18

¶ autem quindecim. Et multi ¶ ex Iudæis venerant

δεκαπέντε. καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν 19

ad eas quæ circa Martham & Mariam. vt consolarentur

πρὸς τὰς περὶ τὴν Μάρθαν καὶ Μαρίαν, ἵνα † παραμυθήσωνται

eas de fratre suo.

αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν.

ἡ οὖν

Ergo Martha vt audiuit quia Iesus venit, occurrit
ἡ οὖν Μάρθα ὡς ἤκουσεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ
illi: Maria autem in domo sedebat. Dixit ergo
αὐτῷ· Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. εἶπεν οὖν ἡ
Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non
Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν, κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ
fuisset mortuus. Sed & nunc scio quia quæcunque po-
ἂν ἐτεθνήκει. ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν
posceris Deum, dabit tibi Deus. Dicit illi Iesus: Dicit illi Iesus:
δώσει σοι ὁ θεός. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, λέγει
Resurget frater tuus. Dicit ei Martha:
ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. λέγει αὐτῷ ἡ Μάρθα,
Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die.
οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
Dixit ei Iesus: Ego sum resurrectio & vita: *credens
εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· ὁ πιστεύων
in me, etiam si mortuus fuerit, viuet: Et omnis *viuens, & credens
εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων
in me, non morietur in æternum. Credis hoc?
εἰς ἐμέ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο;
Ait illi. Vtique Domine: ego credidi quia tu es Christus
λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε. ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς
filius Dei in hunc mundum *veniens. Et hæc
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. καὶ ταῦτα
*Dicta, abiit: & vocauit Mariam sororem suam
εἰποῦσα ἀπῆλθε, καὶ ἐφώνησε Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς
silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.
λάθρᾳ, εἰποῦσα, ὁ διδάσκαλος πάρεστι καὶ φωνεῖ σε.
Illa vt audiuit, surgit citò, & venit ad eum.
ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν.
Nondum *autem venerat Iesus in *vicum, sed erat *in
οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν
loco vbi occurrerat ei Martha.
τῷ τόπῳ, ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα.
Ergo Iudæi *existentes cum ea in domo, & *con-
οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ παραμυθούμενοι
solantes eam, *videntes Mariam quia citò surrexit
αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν, ὅτι ταχέως ἀνέστη
& exiit, secuti sunt eam, dicentes: Quia vadit ad
καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ
monumentum, vt ploret ibi. Ergo Maria cùm venisset
μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν
vbi erat Iesus videns eum, cecidit eius ad pedes,
ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν, ἔπεσεν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας,
*dicens ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus meus
λέγουσα αὐτῷ, κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ

ὑπήκω
†à Deo,
*qui credit
*qui viuit, & cre-
dit
*qui venisti,
†cùm dixisset
*enim
*castellum:
*adhuc illa
†qui erant
*consolabantur
*cùm vidissent
*& dicit

frater. Iesus ergo vt vidit eam plorantem, &
ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ 33

‖qui venerant cum ea, ἐμβριμάω

‖simul venientes ipsi Iudæos plorantes, infremuit
τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, †ἐνεβριμήσατο
spiritu, & turbauit seipsum: Et dixit: vbi
τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν· καὶ εἶπε, ποῦ 34

πίθημι
posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni & vide.
† τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν αὐτῷ, κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε.

ℙ Et
ℙ Lachrymatus est Iesus.
ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς. 35

Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum.
ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν· 36

‖qui aperuit
Quidam autem ex ipsis dixerunt: Non poterat hic ‖aperiens
πινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, οὐκ ἠδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοῦ 37
oculos, cæci, facere vt & hic non moreretur?
ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;

Iesus ergo rursum ‖fremens in semetipso, venit ad
Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ 38
*ei, monumentum. erat autem spelunca: & lapis superpositus erat ‖super ea:
μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ·
Ait Iesus: Tollite lapidem: dicit ei soror
λέγει ὁ Ἰησοῦς, ἄρατε τὸν λίθον· λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ 39

‖eius qui mortuus fuerat, ‖mortui Martha: Domine, iam fœtet: quatriduanus enim est.
τεθνηκότος μάρθα κύριε, ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστι.

ℙ Nonne Dicit ei Iesus: ℙ Non dixi tibi, quoniam si credideris, videbis
λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει 40
gloriam Dei? Tulerunt ergo lapidem ubi erat mor
τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνη- 41

*autem eleuatis oculis ‖tuus positus. At Iesus ‖extulit oculos sursum, & dixit:
κὼς κείμενος. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε,
Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me. Ego autem
πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. ἐγὼ δὲ 42

*populum qui circumstat ‖sciebam quia semper me audis: sed propter *turbam circum-
ἤδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιε-
stantem dixi: vt credant quia tu me misisti.
στῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.

‖cùm dixisset Et hæc ‖dicens, voce magna clamauit, Lazare,
καὶ ταῦτα εἰπών, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε, λάζαρε, 43

ℙ statim prodiit qui fuerat veni foras. Et ‖exiit mortuus, ligatus
δεῦρο ἔξω. καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκώς, δεδεμένος 44

*astitis: pedes & manus ‖fasciis: & facies illius
τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ
sudario *obuoluta erat. Dicit eis Iesus: Soluite eum,
σουδαρίῳ περιεδέδετο. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λύσατε αὐτὸν,
& sinite abire.
καὶ ἄφετε ὑπάγειν.

*ligata.

πολλοὶ

Multi ergo ex Iudæis ‖venientes ad Mariam*, ‖qui venerant *& Martham,
45 πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν,
& ρbefectantes quæcunque fecit Iesus, crediderunt in eum. ρ viderant
καὶ θεασάμενοι ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.
Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, &
46 τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς φαρισαίους, καὶ
dixerunt eis quæ fecit Iesus. Collegerunt ergo
47 εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν Ἰησοῦς. συνήγαγον οὖν ‖Pontifices
ρprincipes Sacerdotum & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid
οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον, τί
facimus? quia hic homo multa signa facit.
ποιοῦμεν; ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ.
Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: &
48 ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτω, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν, καὶ
venient Romani, & tollent nostrum & locum & gentem.
ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος.
Vnus autē quidam ex ipsis Caiphas princeps Sacerdotum existens * nomine, cùm
49 εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ esset Pontifex
anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam:
ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς, ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν·
Nec cogitatis quia expedit nobis vt vnus homo mo-
50 οὐδὲ διαλογίζεσθε ὅτι συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀπο-
riatur pro populo, & non tota gens pereat.
θάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται.
Hoc autē à semetipso non dixit: sed ‖princeps Sacerdotum existens ‖cùm esset Pontifex
51 τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ρ Iesus moriturus
anni illius, prophetauit quia ρfuturus esset Iesus mo- erat
ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν ὁ Ἰησοῦς ἀποθνή-
ri pro gente: Et non pro gente tantùm, sed vt
52 σκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους· καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα *filios
& ‖natos Dei *dispersos congregaret in vnum. * qui erant dispersi, congregaret
καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν. ‖cogitauerunt
Ab illo ergo die ‖consultabant vt interfice-
53 ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο ἵνα ἀποκτεί-
rent eum. Iesus ergo non ρamplius palam ambulabat ρ iam
54 νωσιν αὐτόν. Ἰησοῦς οὖν οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ‖apud Iudæos:
‖in Iudæis sed abiit illinc in regionem,
ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν, *iuxta
*prope desertum, in Ephraim dictam urbem. & ibi morabatur ‖ ciuitatem quæ
ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς Ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν· κἀκεῖ διέτριβε dicitur Ephrem:
cum discipulis suis. Erat autē ρpropè Pascha ρ proximum
55 μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν de
Iudæorum, & ascenderunt multi in Hierosolymam ‖ex illa regione
Ἰουδαίων· καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας
ante Pascha, vt *purificarent seipsos. Quærebant ergo * sanctificarent
56 πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. ἐζήτουν οὖν τὸν

Iesum: &‖loquebantur cum alij alijs in templo stantes: Quid ꝑ vi-
ἸΗΣΟΥΝ, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες, Τί δο-
detur vobis, quia non veniſtis in feſtum? Dederant autem
κεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; δεδώκεισαν δὲ καὶ
principes ſacerdotum & Phariſæi mandatum, vt ſi quis
καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις
cognouerit vbi ſit, indicet, vt apprehendant eum.
† γνῷ ποῦ ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

CAP. XII. 16.

Ergo Ieſus ante ſex dies Paſchæ venit in Betha-
Ὁ οὖν ἸΗΣΟΥΣ πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθα- 1
‖fuerat & ſuſcitauit Ieſus: niam, vbi ‖erat Lazarus mortuus, quē ꝑ ſuſcitauerat ex mortuis,
νίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν.
ꝑ autem Fecerunt ‖ergo ei cœnam ibi: & Martha miniſtrabat:
ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει. 2
ꝑ verò ‖ex diſcumbentibus ergo accepit ꝑ piſtici, pretioſi, &c
at Lazarus ꝑ vnus erat ‖recumbentium cum eo.
ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν ἐκ τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ.
Igitur Maria ꝑ accipiens libram vnguenti nardi ‖fidelis multi
Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου ναρδου πιστικῆς πολυ- 3
pretij, vnxit pedes Ieſu: & exterſit capillis ſuis
τίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς
ꝑ & pedes eius: ꝑ at domus impleta eſt ex odore vnguenti.
τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ ἡ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου.
Dixit ergo vnus ex diſcipulis eius Iudas Simonis Iſcario-
λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας σίμωνος Ἰσκαριώ- 4
‖quierat eum traditurus, tes, ‖ille futurus eum tradere:
της, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι,
non veniit trecentis denariis, & datum eſt egenis?
οὐκ † ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; 5
ꝑ pertinebat ad eum: Dixit autem hoc, non quia de egenis ꝑ cura eſſet ei: ſed
εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' 6
‖loculos habens, ea quæ mittebantur, ‖ſuſpicium habebat, & injecta
ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα
ꝑ ve portabat. Dixit ergo Ieſus: Sine illam. ꝑ in
ἐβάσταζεν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν 7
‖ſeruet diem ſepulturæ meæ ‖conſeruauit illud.
τηρέω
ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου † τετήρηκεν αὐτό.
ꝑ vobiſcum: Pauperes enim ſemper habetis ꝑ cum vobis ipſis. me autē non
τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ 8
ꝑ habebitis. ſemper ‖habetis. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis
πάντοτε ἔχετε. ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων 9
quia illic eſt: & venerunt non propter Ieſum tantùm, ſed vt &
ὅτι ἐκεῖ ἐστι· καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν
‖ſe Lazarum viderent, quem ſuſcitauit ex mortuis.
Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν.

ἐσθ.

*Consultauerunt autem principes Sacerdotum vt & Lazarum * Cogitauerunt
ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν λάζαρον
interficerent. Quia multi propter illum ‖abibant Iu- ‖ abibant ex Iudæis,
ἀποκτείνωσιν· ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν ἰου- ρ In crastinum autem
δαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν ἰησοῦν. τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ‖quæ venerat * cum audissent
multa ‖veniens ad diem festum, *audientes quia venit Iesus
πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ ἰησοῦς
in Hierosolymam, Acceperunt ramos palmarum, & ‖ex- ‖ processerunt obuiam
εἰς ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων, καὶ ἐξ-
ierunt in occursum ei: & clamabant. Hosanna, benedictus
ῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον, ὡσαννά, εὐλογημένος
ρvenienis in nomine Domini, rex Israel. ρ qui venit
ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ.
‖Inueniens autem Iesus asellum,* sedit super eum, sicut ‖Et inuenit * &
εὑρὼν δὲ ὁ ἰησοῦς ὀνάριον, ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθώς
est scriptum: ‖Ne time filia Sion: ecce ‖Noli timere
ἐστὶ γεγραμμένον, μὴ φοβοῦ θύγατερ σιών· ἰδοὺ ὁ
rex tuus venit sedens super pullum asinæ.
βασιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου.
Hæc autem non cognouerunt discipuli eius primùm: sed
ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον· ἀλλ'
quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt quia hæc erant de
ὅτε ἐδοξάσθη ὁ ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ'
eo scripta. & hæc fecerunt ei.
αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ.
ρTestimonium perhibebat ‖quæ erat *de ‖ a
ρTestabatur ergo turba, ‖cum esset cum eo, quando Lazarum
ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτε τὸν λάζαρον
vocauit *ex monumento, & suscitauit eum ‖ex mortuis.
ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν·
ρPropterea ‖audierunt
ρPropter hoc & obuiam venit ei turba, quia ‖audiuit hoc
διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσε τοῦτο
eum fecisse signum. Ergo Pharisæi
αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. οἱ οὖν φαρισαῖοι
dixerunt ad semetipsos: Videtis quia *non *proficitis nihil? ecce *proficimus
εἶπον πρὸς ἑαυτούς, θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε
mundus ‖ post eum abiit. ‖totus
ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.
Erant autem quidam ρGraeci ex ascendentibus, vt ad- ρGentiles ex his qui ascenderant
ἦσαν δέ τινες ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων, ἵνα προσ-
orarent in die festo. Hi ergo accesserunt ‖Philippo ‖ ad Philippum, qui erat
κυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ· οὗτοι οὖν προσῆλθον φιλίππῳ
illi à Bethsaida Galilææ: & rogabant eum, dicentes:
τῷ ἀπὸ βηθσαϊδὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες,
Domine, volumus Iesum videre. Venit Philippus,
κύριε, θέλομεν τὸν ἰησοῦν ἰδεῖν. ἔρχεται φίλιππος

* dixerunt & dicit Andreæ: & rursum Andreas & Philippus *dicunt
λέγει τῷ ἀνδρέᾳ· καὶ πάλιν ἀνδρέας καὶ φίλιππος λέ-

autem eum Iesu At Iesus respondit eis,
γουσι τῷ Ἰησοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς,

¶ clarificetur dicens: Venit hora vt ¶glorificetur filius hominis. 23
λέγων, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

‖nisi Amen, amen dico vobis, ‖si non granum frumenti cadens
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν 24
in terram, mortuū fuerit, ipsum solum manet. si autē mortuum fuerit,
εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ,

*Qui amat multum fructum affert. *Amans animam suam,
πολὺν καρπὸν φέρει. ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ,

‖ qui odit perdet eam: & ‖odio habens animam suam in mundo 25
ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ

hoc, in vitam æternam custodiet eam.
τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.

Si mihi ministrat quis, me sequatur: & vbi sum
ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ 26
ego, illic & minister meus erit. Et si quis mihi ministrauerit,
ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ,

¶meus. honorificabit eum Pater. Nunc anima mea turbata est.
τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ. νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται·

& quid dicam? Pater, saluifica me ex hora hac. Sed
καὶ τί εἴπω; πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης· ἀλλὰ

‖ propterea ‖propter hoc veni in horam hanc. Pater, *glorifica
διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. πάτερ δόξασόν 28

*clarifica tuum nomen. Venit ergo vox de cælo, Et ‖ glorificaui,
σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδόξασα

¶clarificaui, ¶clarificabo. & iterum ¶glorificabo. Ergo turba ‖stans & au-
καὶ πάλιν δοξάσω. ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκού- 29

‖ quæ stabat & audierat, diens, dicebat tonitruum esse factum. Alij dicebant, Angelus ei
σας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι· ἄλλοι ἔλεγον, ἄγγελος αὐτῷ

locutus est. Respondit Iesus & dixit: Non propter
λελάληκεν. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, οὐ δι' 30

*venit, me hæc vox *facta est, sed propter vos.
ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς.

Nunc iudicium est mundi: nunc princeps mundi huius
νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου

eiicietur foras, Et ego si exaltatus fuero à terra,
ἐκβληθήσεται ἔξω. κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, 32

‖omnia ‖omnes traham ad meipsum. Hoc autem dicebat
πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. τοῦτο δὲ ἔλεγε, 33

¶esset moriturus, ¶significans qua morte ‖futurus esset mori.
σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.

Respondit ei turba: Nos audiuimus ex Lege
ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος, ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου 34

quia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exal-
ὅτι ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖ ὑψω-
tari filium hominis? Quis est iste filius hominis?
θῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; * in

Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum tempus, lumen *cum
35 εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ'
vobis est. Ambulate dum lucem habetis, vt non tenebræ vos
ὑμῶν ἐστι. περιπατεῖτε, ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς
comprehendat. & ambulans in tenebris, nescit quò vadat.
καταλάβῃ· καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. ‖qui ambulat

Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis ♀ fia-
36 ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένη- ♀ fitis.
tis. Hæc locutus est Iesus: & ſabiens abscondit se ab eis. abiit, &
σθε. ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν,

*Tot autem ea signa faciente coram eis * Cùm autem tã.a
37 τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, signa fecisset
non credebant in eum? Vt sermo Esaiæ Prophe.
38 οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος Ησαΐου τοῦ προφή-
tæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro?
του πληρωθῇ, ὃν εἶπε, κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν,
& brachium Domini cui revelatum est?
καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;

‖Propter hoc non poterant credere, quia iterum dixit Esaias: ‖Propterea
39 διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ησαΐας·
Excæcauit eorum oculos, & indurauit eorum
τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν ♀ non
cor: vt non videant oculis, & Pintelligant
τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσι τῇ
corde: & conuertantur, & sanem eos.
καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.

Hæc dixit Esaias quãdo vidit gloriam ejus, & locu-
41 ταῦτα εἶπεν Ησαΐας ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλά-
tus est de eo. Veruntamen & ex principibus
42 λησε περὶ αὐτοῦ. ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων
multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non
πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς φαρισαίους οὐκ confitebantur, vt non extra synagogam fierent. ‖de synagoga non
ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται. ejicerentur.

Dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm
43 ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ τὴν * Qui credit
gloriam Dei. Iesus autem clamauit, & dixit: *Credens
44 δόξαν τοῦ θεοῦ. Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε, καὶ εἶπεν, ὁ πιστεύων ‖eum qui misit
in me, non credit in me, sed in ‖mittentem me.
εἰς ἐμὲ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με.

Et ♀ spectans me, ‖spectat mittentem me. ♀ qui videt
45 καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. ‖ videt eum qui misit

quí credit

Ego lux in mundum veni: vt omnis *credens in 45
ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς
me, in tenebris non maneat. Et si quis mea audierit 46
ἐμέ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ
‖ custodierit. verba, & non ‖crediderit, ego non iudico eum, non enim 47
τῶν ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν. οὐ γὰρ
veni vt iudicem mundum, sed vt saluificem mundum.
ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον.
ρ Qui spernit ‖ accipit ρ *Reiiciens me, & non ‖accipiens verba mea, habet
ὁ ἀθετῶν ἐμὲ, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν
* qui iudicet *iudicantem eum. sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum 48
κρίνοντα αὐτόν. ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν
in nouissimo die. Quia ego ex meipso non sum lo- 49
ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλά-
‖ qui misit cutus, sed ille ‖mittens me Pater, ipse mihi mandatum dedit, 49
λησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε,
quid dicam, & quid loquar. Et scio quia mandatum eius 50
τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ
vita æterna est. Quæ ergo loquor ego, sicut dixit mihi
ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγώ, καθὼς εἴρηκέ μοι ο
Pater, sic loquor.
πατήρ, οὕτω λαλῶ.

CAP. XIII. ιγ'.

Ante autem diem festum Paschæ, sciens Iesus quia venit
Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, εἰδὼς ὁ ἰησοῦς ὅτι ἐλήλυθεν
eius hora, vt transeat ex mundo hoc ad Patrem: 1
αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα,
ρ cùm dilexisset ρ *diligens proprios qui* in mundo, in finem dilexit
illos qui erant ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν
eos. Et cœna facta, ‖ *diabolo iam iaculato* 2
αὐτούς. καὶ δείπνου γινομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος
‖ cùm diabolus iam misisset in cor *in cor Iudæ Simonis Iscariotæ*, vt eum traderet: 2
εἰς τὴν καρδίαν ἵνα παραδῷ αὐτὸν σίμωνος ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ·
* Iudas Simonis Iscariotes. Sciens Iesus quia omnia dedit ei Pater in 3
εἰδὼς ὁ ἰησοῦς ὅτι πάντα ἔδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς
manus, & quia à Deo exiit, & ad Deum vadit:
χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει.
‖ Lua, Surgit à cœna, & ponit vestimenta‖, & ρ accipiens 4
ρ cùm accepisset ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν
* misit linteum, præcinxit seipsum. Deinde ‖mittit aquam in 4
δέχζωννύω λέντιον, † διέζωσεν ἑαυτόν. εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς
καὶ δέχζώννυμα peluim: & cœpit lauare pedes discipulorum, & ex- 5
† νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκ-
tergere linteo quo erat præcinctus. Venit ergo
μάσσειν τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν
πρὸς

ad Simonem Petrum, & dicit ei *ille: Domine, tu‖ *meos *Petrus ‖mihi
τῶς σίμωνα πέτρον, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ κύριος, κύριε, σὺ μου
lauas pedes? Respondit Iesus, & dixit ei: Quod
13 νίπτεις τοὺς πόδας; ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὃ
ego facio tu nescis modò: scies autem †post hæc. †postea.
ἐγὼ ποιῶ σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα.
Dicit ei Petrus: Non lauabis‖ pedes meos in ‖mihi
8 λέγει αὐτῷ πέτρος, οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν
æternum. Respondit ei Iesus: Si non lauero te, non *habes *habebis
αἰῶνα· ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις
partem ‖cum me. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non ‖ mecum.
9 μέρος μετ' ἐμοῦ. λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος, κύριε, μὴ
pedes meos tantùm, sed & manus & caput.
τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν.
Dicit ei Iesus: †Lotus non †opus habet quàm †Qui est
10 λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὁ †λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς ‖indiget nisi vt
pedes lauare. sed est mundus totus. Et vos mundi lauet.
πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος. καὶ ὑμεῖς καθαροί λούω
estis. sed non omnes. Sciebat enim *tradentem * quisnam esset
ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. ἤδει γὰρ τὸν παραδιδόντα qui traderet eum.
propterea
se, propter hoc dixit: Non omnes mundi estis.
αὐτόν, διὰ τοῦτο εἶπεν, οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε.
Postquàm ergo lauit pedes eorum, & accepit vestimenta sua,
12 ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
‖recumbens iterum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis ‖cùm recubuisset
ἀναπεσὼν πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς, γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν;
Vos vocatis me Magister, & †Dominus & pulchre
13 ὑμεῖς φωνεῖτέ με, ὁ διδάσκαλος, καὶ ὁ κύριος· καὶ καλῶς † Domine: & bene
dicitis: sum etenim. Si ergo ego laui vestros pe-
14 λέγετε· εἰμὶ γάρ. εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πό- ‖alij alionum ‖alter alterius
des, dominus & magister: & vos debetis
δας, ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων
lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis,
15 νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπόδειγμα γὰρ δέδωκα ὑμῖν,
vt quemadmodum ego feci vobis, * & vos faciatis. *ita
ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε.
Amen, amen dico vobis, non est seruus maior domino
16 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου
suo, neque apostolus maior ‖ *mittente illum. ‖seu eo qui misit
αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν.
Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea.
17 εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε αὐτά.
Non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim. Sed
18 οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην, ἀλλ'
vt scriptura adimpleatur: †Manducans cum me panem, leuauit †Qui manducat
ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, †ἐπῆρεν mecum

ἐπάρω

contra me calcaneum suum. A modo dico vobis,
ἐπ' ἐμὲ τὸν πέρναν αὐτοῦ. ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν 19

‖Prius quàm fiat,
ante fieri, vt cùm factum fuerit, credatis quia ego sum.
πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι.

*qui accipit
Amen, amen dico vobis, *accipiens si quem misero
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, 20

me accepit: ‖Qui me accipiens, accipit ♀mittentem
ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά

‖qui autem me accipit, ♀ eum qui me misit. Cùm hæc dixisset
me. Hæc dicens Iesus, turbatus est spiritu: &
με. Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἰησοῦς, ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ 21

ταράσσω
protestatus est, & dixit: Amen, amen dico vobis, quia vnus ex
ἐμαρτύρησε καὶ εἶπεν, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ

vobis tradet me. Aspiciebant ergo ad inuicem
ὑμῶν παραδώσει με. ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους 22

discipuli, hæsitantes de quo diceret.
οἱ μαθηταὶ, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει.

Erat ‖autem recumbens vnus *discipulorum eius in sinu
Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ 23

‖ergo *ex discipulis
Iesu, quem diligebat Iesus. Innuit ergo huic Simon
τοῦ ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ ἰησοῦς. νεύει οὖν τούτῳ σίμων 24

‖& dixit ei: ♀est
Petrus ‖percontari, Quis ♀sit de quo dicit?
πέτρος πυθέσθαι τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει.

‖Itaque cùm recubuisset
‖Incumbens autem ille supra pectus Iesu, dicit ei
ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος οὕτω τὸ στῆθος τοῦ ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ, 25

Domine, quis est? Respondit Iesus: Ille est
κύριε, τίς ἐστίν; ἀποκρίνεται ὁ ἰησοῦς, ἐκεῖνός ἐστιν 26

*intinctum panem porrexero. ‖cùm intinxisset panem, dedit
cui ego *intingens buccellam dedero. Et ‖intingens buccellam,
ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον δώσω. καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον,

das Iudæ Simonis Iscariotæ. Et post buccellam
δίδωσιν ἰούδᾳ σίμωνος ἰσκαριώτῃ· καὶ μετὰ τὸ ψωμίον 27

♀ Et
tunc introiuit in eum satanas. ♀Dicit ergo ei Iesus:
τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. λέγει οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς,

Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo sciuit
ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω 28

‖discumbentium
‖recumbentium ad quid dixerit ei. Quidã enim
τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. τινες γὰρ 29

*quia loculos ‖dixisset
purabant, *quandoquidem marsupium habebat Iudas, quòd ‖dicit ei
ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ

♀ea quæ opus sunt nobis ad diem
Iesus, Eme ♀quorum opus habemus ad festum: aut
ὁ ἰησοῦς, ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ τοῖς

egenis vt aliquid daret. ‖Accipiens ergo buccellam ille,
πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος, 30

‖Cùm accepisset
continuò exiuit. Erat autem nox. Cùm *exisset, dixit
εὐθέως ἐξῆλθεν· ἦν δὲ νύξ. ὅτε ἐξῆλθε, λέγει ὁ 31

‖ergo
Iesus: Nunc ‖glorificatus est filius hominis: & Deus ♀glorifi-
ἰησοῦς, νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδο-

‖clarificatus
δοξάζω

ξάσθη

cat in eo. Si Deus †glorificatus est in eo, & †clarificatus

ξάσθη ἐν αὐτῷ· εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ

32 Deus ‖glorificabit eum in semetipso: & continuò ‖glorificabit eum. ‖clarificabit

θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν.

Filioli, adhuc modicum *cum vobis sum. Quæretis me: & *vobiscum

33 τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι· ζητήσετέ με, καὶ

sicut dixi Iudæis, Quò quò vado ego, vos non

καθὼς εἶπον τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ

potestis venire: & vobis dico modò.

δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι.

Mandatum nouum do vobis, Vt diligatis inuicem:

34 ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους·

sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem.

καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

In hoc cognoscent omnes quia mei discipuli estis, si

35 ἐν τούτῳ † γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν †γινώσκω

dilectionem habueritis ad inuicem. Dicit ei Simon

ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. λέγει αὐτῷ σίμων

Petrus: Domine, quò vadis? Respondit ei Iesus: Quò

πέτρος, κύριε, ποῦ ὑπάγεις; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅπου

ego vado, non potes me modò sequi, postea autem

ἐγὼ ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὕστερον δὲ

sequêris me. Dicit ei Petrus: *Domine.*

37 ἀκολουθήσεις μοι. λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος, κύριε, ‖Quare

‖propter quid non possum te sequi modò? animam meam

διατί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; † τὴν ψυχήν μου

pro te ponam. Respondit ei Iesus: Ani- †τίθημι

38 ὑπὲρ σοῦ † θήσω. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, † τὴν ψυ-

mam tuam pro me ponet? Amen, amen dico tibi, non

χήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ

gallus cantabit, donec neges me ter.

ἀλέκτωρ φωνήσει, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.

CAP. XIIII. ιδ.

*Non turbetur vestrum cor.‖ Creditis in Deum, & *Et ast discipulis suis: ‖neque formidet.

1 Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς † θεὸν, καὶ

in me credite. In domo Patris mei mansiones

εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ

2 multæ sunt: Si *autem non, dixissem vobis, ‖ Vado parare ‖Quia

πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι

locum vobis. Et si abiero, & præparauero vobis locum,

τόπον ὑμῖν. καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον,

3 iterum venio, & accipiam vos ad meipsum: vt

πάλιν ἔρχομαι, καὶ † παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα †παραλαμβάνω

vbi sum ego, & vos sitis.

ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ἦτε.

Et quò ego vado scitis, & viam scitis. 4
καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε.
Dicit ei Thomas, Domine, nesciimus quò vadis: & 5
λέγει αὐτῷ Θωμᾶς, κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ
quomodo possumus viam scire? Dicit ei Iesus: 6
πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
Ego sum via, & veritas, & vita, nemo venit ad
ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς
*nisi Patrem, *si non per me. Si cognouissetis me, & Patrem 7
πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα
†cognoscetis meum cognouissetis vtique: & à modo †cognoscitis eum, & vi-
μου ἐγνώκειτε ἄν, καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ ἑω-
distis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostende 8
ράκατε αὐτόν. λέγει αὐτῷ Φίλιππος, κύριε, † δεῖξον
nobis patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus? 9
ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
ϕTanto tempore vobiscum ϕTantum tempus cum vobis sum, & non cognouisti me, Philippe?
τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με Φίλιππε;
‖Qui vidit ‖Videns me, vidit Patrem. Et quomodo tu dicis,
ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα· καὶ πῶς σὺ λέγεις,
Ostende nobis Patrem? Non credis quia ego in Pa- 10
δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πα-
*autem tre, & Pater in me est? Verba quæ ego loquor vobis
τρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν,
‖Non creditis à meipso non loquor. At Pater* in me manens, 11
ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων,
ϕAlioquin ipse facit opera. ‖Credite mihi quia ego in
αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ
‖qui credit Patre, & Pater in me est? ϕ Si autem non, propter opera ipsa
πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν· εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ
credite mihi. Amen, amen dico vobis, ‖credens in 12
πιστεύετέ μοι. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς
me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora
ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα
horum faciet: quia ego ad Patrem *meum* vado.
τούτων ποιήσει· ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι.
Et quodcunque petieritis in nomine meo, hoc 13
καὶ ὅ, τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο
faciam: vt glorificetur Pater in filio.
ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ.
Si quid petieritis* in nomine meo ‖ego faciam. 14
ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω.
*me ‖hoc Si diligitis me, mandata mea seruate. 15
ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε·
Et ego rogabo Patrem: & alium paracletum dabit 16
καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει
ὑμῖν,

vobis, vt maneat *cum vobis in æternum, Spiritum *vobiscum
ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς
17 veritatis: quem mundus non potest accipere: quia non videt eum,
ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν· ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ,
nec scit eum. Vos autem cognoscitis eum: quia apud vos
οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν
manet, & in vobis erit. Non relinquam vos orphanos: ‖Veniam
μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανοὺς· ἔρ-
18 nio ad vos. Adhuc modicum, & mundus me non iam
χομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι
19 videt. Vos autem videtis me, quia ego vivo, & vos vivetis.
θεωρεῖ· ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με· ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε.
In illo die cognoscetis vos quia ego ‖in Patre ‖Sum
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί
20 meo, & vos in me, & ego in vobis.
μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν.
‖Habens mandata mea, & *seruans ea, ille est *Qui habet
Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ *seruat
21 ‖diligens me. ‖At diligens me, diligetur à Patre meo: ‖qui diligit
ἀγαπῶν με. ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, ‖P qui autem dili-
& ego diligam eum: & manifestabo ei me ipsum. git
καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν.
Dicit ei Iudas, non ‖ Iscariotes: Domine, quid factum est quia *ille
22 λέγει αὐτῷ Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης, κύριε, τί γέγονεν ὅτι
nobis *futurus es manifestare teipsum, & non mundo? *manifestaturus
ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; es
23 Respondit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me,
Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν
sermonem meum seruabit: & Pater meus diliget eum: & ad
λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς
eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. ἔρχομαι
αὐτὸν † ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.
‖Non diligens me, sermones meos non seruat. Et ‖Sermo quem ‖Qui non diligit
24 ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ. καὶ ὁ λόγος ὃν ‖P sermonem
audistis, non est meus, sed ‖ mittentis me Patris. *eius qui misit
ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός.
Hæc locutus sum vobis, apud vos manens.
25 ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων.
At paracletus* Spiritus sanctus, quem mittet Pater, *autem
26 ὁ δὲ παράκλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ
in nomine meo, ille vos docebit omnia: & sug-
ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνο ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπο-
geret vobis omnia quæcunq; ‖dixi vobis. Pacem relinquo ‖Dixero
27 μνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. εἰρήνην ἀφίημι
vobis: pacem meam do vobis: non quomodo mundus
ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος

dat, ego do vobis. Non turbetur vestrum cor,
δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία,
neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis: Va-
δειλιάω μηδὲ † δειλιάτω. ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπά- 28
do & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique,
γω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· εἰ ἠγαπᾶτε με, ἐχάρητε ἄν,
quia dixi, Vado ad Patrem: quia Pater meus ma-
ὅτι εἶπον, Πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα· ὅτι ὁ πατήρ μου μεί-
ρ prius quàm fiat ior me est. Et nunc dixi vobis ρante fieri, vt
ζων μού ἐστι. καὶ νῦν εἰρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα 29
ᵠ vobiscum. cùm factum fuerit, credatis. Non iam multa loquar ᵠcum vobis.
ὅταν γένηται, πιστεύσητε. οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν, 30
venit enim huius mundi princeps, & in me non habet quicquam.
ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν.
Sed vt cognoscat mundus quia diligo Patrem: & sicut
ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς 31
* mandatum dedit, *mandauit mihi Pater, sic facio: Surgite, eamus hinc.
ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτω ποιῶ· ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

CAP. XV. ιε'.

Ego sum vitis illa vera: & Pater meus
Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ 1
agricola est. Omnem palmitem in me non facientem fructum,
γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπόν, 2
tollet eum: & omnem fructum ‖ferentem, purgat eum, vt ‖plurem
αἴρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα
‖qui fert, purgabit ‖plus fructum afferat. Iam vos mundi estis propter sermonē quem
καρπὸν φέρῃ. ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν 3
locutus sum vobis. Manete in me, & ego in vobis. Sicut
λελάληκα ὑμῖν. μείνατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν, καθὼς 4
palmes non potest fructum ferre à semetipso, ‖si non mānserit
τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ
in vite: sic nec vos, ‖si non in me manseritis.
‖nisi ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε.
Ego sum vitis, vos palmites, ‖manens in me,
‖qui manet ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, 5
& ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me non
κἀγὼ ἐν αὐτῷ οὗτος φέρει καρπὸν πολύν. ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ
potestis facere nihil. Si non quis mānserit in me, ᵖ eiicitur est
δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη 6
ᵖ mittetur foras sicut palmes: & ‖exaruit: & *colligunt eos, &
ξηρανθῆναι ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ † ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτά, καὶ
ξηραίνω ‖arescet: *colligent eum, in ignem ‖mittunt, & ardent Si manseritis in me, &
εἰς τὸ πῦρ βάλλουσι, καὶ καίεται. ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ, καὶ 7
‖mittent: & ardet verba mea in vobis manserint, quodcunq; volueritis petetis, &
τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ
γενήσεται

fiet vobis. In hoc *glorificatus est Pater meus, vt *clarificatus
8 γένησε) ὑμῖν. ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα
fructum plurimum afferatis, & ‖ efficiamini mei discipuli. ‖ efficiamini
καρπὸν πολὺν φέρητε, καὶ γένησεσθε ἐμοὶ μαθηταί.
Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Ma-
9 καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μείνατε
nete in dilectione mea. Si præcepta mea serua-
10 ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε,
ueritis, manebitis in dilectione mea: ſicut ꝑ ego præcepta ꝑ &
μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς
Patris mei ſeruaui, & maneo eius in dilectione.
τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ.
Hæc locutus ſum vobis, vt gaudium meum in vobis ‖ maneat, ‖ ſit,
11 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ,
& gaudium veſtrum impleatur. Hoc eſt præceptum meum,
12 καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή,
vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos.
ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς.
Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt quis animam
13 μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν
ſuam ponat pro amicis ſuis. Vos amici mei eſtis,
14 αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε,
ſi feceritis quæ ego præcipio vobis. Non * amplius vos * iam
15 ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. οὐκέτι ὑμᾶς
dico ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat eius dominus.
λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος·
vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunq; audiui à Patre
ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός
meo, notaſeci vobis. Non vos me elegiſtis, ſed
16 μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ'
ego elegi vos: & poſui vos, vt vos abeatis,
ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε,
& fructum afferatis, & fructus veſter maneat: vt quodcunque
καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ· ἵνα ὅ, τι ἂν
petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.
αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν.
Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem.
17 ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.
Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis
18 Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν
‖ odit. Si de mundo eſſetis, mundus ꝑ proprium ‖ odio habuit. ꝑ quod ſuum erat
19 †μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον
amaret: quia verò de mundo non eſtis, ſed ego elegi μισεῖ
ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην
vos de mundo: ‖ propter hoc odit vos mundus. ‖ propterea
ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος.

*mei.

Mementote sermonis*quē ego dixi vobis: Non est seruus
μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος
maior domino suo. Si me persecuti sunt,& vos persequentur. si
μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. εἰ
sermonem meum seruauerunt:& vestrum seruabunt.
τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν.
Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, 21
ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου,
‖eum qui misit quia nesciunt ‖mittentem me. Si non venissem,& locutus 22
ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλά-
fuissem eis, peccatum non haberent. nunc autē excusationem non
λησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχον· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ
habent de peccato suo. ‖me odio habens,& 23
ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν
Patrem meum odit. Si opera non fecissem in eis, 24
πατέρα μου μισεῖ. εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς
quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem
ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχον· νῦν δὲ
& viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.
καὶ ἑωράκασι, καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου.
‖qui est Sed vt adimpleatur sermo ‖scriptus in Lege 25
ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ
*odio habuerunt, eorum: Quia *oderunt me gratis. Cùm autem venerit 26
αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν. ὅταν δὲ ἔλθῃ
Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre,
ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός, τὸ
Spiritum veritatis, qui à Patre procedit: ille
πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος
‖testabitur de me. Et vos autem ‖testabimini, quia
‖testimonium perhibebit μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι 27
‖testimonium perhibebitis: ab initio ‖eum *me* estis.
*mecum ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.

CAP. XVI. 15'.

Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini. 1
Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε.
Absque synagogis facient vos: sed venit hora, vt 2
ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς, ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ἵνα
Deo.
*qui interficit omnis *interficiens vos, ‖existimet cultum adferre
‖arbitretur obsequium se præstare πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ.
λέγω Et hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem 3
καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα,
neque me. Sed hæc locutus sum vobis, vt cùm 4
οὐδὲ ἐμέ. ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν
venerit hora, reminiscamini eorum, quia ego dixi vobis. Hæc
ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. Ταῦτα
δὲ

autem vobis * ex initio non dixi, quia ‖ cum vobis eram. * ab
ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς ὃν εἶπον, ὅτι μετ' ὑμῶν ἤμην. ‖vobiscum]

P Nunc autem vado ad *mittentem me: & nemo ex vobis P Et
νυνὶ δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ‖ cumqui misit
interrogat me, Quò vadis? Sed quia hæc locutus
ἐρωτᾷ με, Ποῦ ὑπάγεις; ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελά-
sum vobis, tristitia implevit vestrum cor.
ληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. πληρόω

Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego
ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ
vadam. Si enim ego non abiero, paracletus non ve-
ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύ-
niet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.
σεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς·

Et * veniens ille arguet mundum de peccato, & * cùm veneris
καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ
de iustitia, & de iudicio. De peccato quidem,
περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως. περὶ μὲν ἁμαρτίας μέν,
quia non credunt in me. De iustitia verò, quia
ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι
ad Patrem *meum* vado, & non ‖ *amplius* videbitis me. ‖iam
πρὸς τὸν πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με.
De autem iudicio, quia princeps mundi huius ‖ iudicatus est.
περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκρι-
Adhuc multa habeo dicere vobis, sed non poteſtis portare modò.
ται. ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι.
Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, *deducet * docebit
ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει
vos *in* omnem veritatem. non enim loquetur à semetipso, sed
ὑμᾶς εἰς τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ'
quæcunque audiet loquetur: & *ventura annuntiabit vobis.
ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. *quæ sunt
Ille me ‖ *glorificabit* quia de meo accipiet, & annun-
ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀνα- ‖ clarificabit
tiabit vobis. Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt.
γγελεῖ ὑμῖν. πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστι·
P *Propter hoc* dixi, Quia de meo *accipit, & annuntiabit vobis. P Propterea
διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. * accipiet
Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis
μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ *iam
me, quia vado ad Patrem: Dixerunt ergo ex
με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. εἶπον οὖν ἐκ τῶν
discipulis eius ad inuicem: Quid est hoc quod dicit nobis, Mo-
μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους, τί ἐστι τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, μι-
dicum, & non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me?
κρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με;

&, quia ego vado ad Patrem? Dicebant ergo:
καὶ, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; ἔλεγον οὖν, 18
Hoc quid est quod dicit, Modicum? nescimus quid loquitur.
τοῦτο τί ἐστιν ὃ λέγει, τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ.
Cognouit autem Iesus quia volebant eum interrogare, & dixit
ἔγνω οὖν ὁ ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ εἶπεν 19
‖inter vos eis: De hoc quæritis ‖eum alij alius, quia dixi: Modicum.
αὐτοῖς. περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, μικρόν,
& non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me?
καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με;
Amen, amen dico vobis, quia flebitis & plorabitis vos,
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς 20
at mundus ‖gaudebit: vos autem contristabimini: sed tristitia
ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ † λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη
‖ vertetur. vestra in gaudium ‖fiet. Mulier cùm parit, tristitiam
ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ λύπην 21
* pepererit habet, quia venit hora eius: cùm autem *genuerit puerum,
ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον,
‖iam non ‖amplius meminit Pressuræ propter gaudium, quia ‖geni-
οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεν-
‖natus tus est homo in mundum. Et vos igitur tristi-
νήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύ- 22
tiam quidem nunc habetis, iterum autem videbo vos: & gaudebit
πην μὲν νῦν ἔχετε, πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται
vestrum cor, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.
ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν.
Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amen
καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. ἀμὴν 23
‖quid amen dico vobis, ‖quodcunque petieritis Patrem in
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ
nomine meo, dabit vobis. Vsque modò non petiistis
ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ἠτήσατε 24
quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis: vt gaudium
οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου· αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ
vestrum sit plenum. Hæc in prouerbiis locu-
ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. ταῦτα ἐν παροιμίαις λελά- 25
‖iam tus sum vobis. sed venit hora cùm nō ‖amplius in prouerbiis lo-
ληκα ὑμῖν· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λα-
quar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis.
λήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν.
In illo die in nomine meo petetis: & non
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε. καὶ οὐ 26
dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis:
λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν·
Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis,
αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, 27

καὶ πεπι-

& credidistis quia ego à Deo exiui.
καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον.
Exiui à Patre, & veni in mundum:
ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρός, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον·
Iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.
πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα.
Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc palàm loqueris
λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἴδε νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς,
& prouerbium nullum dicis. Nunc scimus quia scis
καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις· νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶδας
omnia, & non *opus habes* vt quis te interrogetin hoc cre-
πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ· ἐν τούτῳ πι-
dimus quia à Deo existi.
στεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες.
Respondit eis Iesus: Modò creditis?
ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἄρτι πιστεύετε;
Ecce, venit hora, & iam venit, vt dispergamini vnus-
ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκα-
quisq; in propria, & me solum relinquatis: & non sum solus,
στος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος,
quia Pater *cum me* est. Hæc locutus sum vobis, ‖mecum
ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστι. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν,
vt in me pacem habeatis. In mundo *tribulationem habetis*: sed *‖pressuram habe-
ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε, ἀλλὰ bitis:
confidite: ego vici mundum.
θαρσεῖτε· ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

CAP. XVII. ιζ'.

Hæc locutus est Iesus: & ‖*sustulit oculos* suos ‖subleuatis oculis
Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ
in cœlum, & dixit: Pater, venit hora, p*glorifica*
εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπε, πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν
tuum filium, vt & filius tuus *glorificet* te. ‖clarifica
σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε.
Sicut dedisti ei *auctoritatem omnis carnis, vt omne, *potestatem
καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν
quod dedisti ei, det eis vitam æternam.
ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον.
Hæc autem est æterna vita, Vt cognoscant te solum
αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον
verum, & quem misisti Iesum Christum.
ἀληθινὸν θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας ἰησοῦν χριστόν.
Ego te ‖*glorificaui* super terram: opus consummaui quod de- ‖clarificaui
ἐγώ σε ἐδόξασα ὅτι τῆς γῆς· τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέ-
disti mihi vt faciam: Et nunc p*glorifica* me tu Pa- p clarifica
δωκάς μοι ἵνα ποιήσω· καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πά-

clarifica-
tione prius quàm
mundus fieret

ter apud temetipsum, *gloria quã habui *ante mundum esse,
τερ παρὰ σεαυτῷ, τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶ-
apud te. Manifestaui tuum nomen hominibus quos
ναι παρά σοι. ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς 6
dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedi-
δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦσαν, κἀμοὶ αὐτοὺς δέδω-
sti: & sermonem tuum seruauerunt. Nunc cognouerunt
κας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. νῦν ἔγνωκαν 7
quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt.
ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἐστιν.
Quia verba quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi
ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ 8
acceperunt: & cognouerunt vere quia à te exiui, &
ἔλαβον· καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρά σου ἐξῆλθον, καὶ
crediderunt quia tu me misisti. Ego pro eis
ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. ἐγὼ περὶ αὐτῶν 9
rogo. Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi,
ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι,
quia tui sunt. Et mea omnia tua sunt, & tua
ὅτι σοί εἰσι· καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ 10
‖sunt: ‖iam
δοξάζω
meа sunt: & clarificatus sum in eis. Et nõ ‖amplius sum
ἐμά, καὶ † δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. καὶ οὐκέτι εἰμὶ 11
in mundo: & hi in mundo sunt, & ego ad te
ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, κἀγὼ πρὸς σε
venio. Pater sancte, serua eos in nomine tuo quos
ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς
‖& dedisti mihi, vt sint vnum sicut nos. Cùm essem cum
δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. ὅτε ἤμην μετ' 12
eis in mundo, ego seruabam eos in nomine tuo.
αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου·
*alii Quos dedisti mihi custodiui: & nemo ex eis periit, *ſi
οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ
non filius perditionis, vt scriptura impleatur. Nunc autem
μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. νῦν δὲ 13
ad te venio: & hæc loquor in mundo, vt habeant
πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν
gaudium meum impletum in semetipsis. Ego dedi
χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. ἐγὼ δέδωκα 14
eis sermonem tuum: & mundus odio habuit eos, quia non
αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ
‖& sunt de mundo, sicut ‖ego non sum de mundo.
εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου.
Non rogo vt tollas eos de mundo, sed vt serues
οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς 15
eos à malo.
αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ.

De mundo non sunt: sicut* ego de mundo non sum. * &
δκ τῦ κόσμου ὃκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ὃκ τῦ κόσμου ὃκ εἰμί.
Sanctifica eos in veritate tua. Sermo tuus veritas
ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθεια
‖tu ‖ita
est. Sicut ‖ me misisti in mundum, ‖ & ego mi-
ἐστι. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέ-
si eos in mundum. Et pro eis ego sanctifi-
στειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον· καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιά-
co meipsum, vt & ipsi sint sanctificati in veritate.
ζω ἐμαυτὸν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.
Non pro eis autem rogo tantùm, sed & pro *credentibus *eis qui credituri
ὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶ πιστευόντων sunt
per verbum eorum in me: Vt omnes vnum sint, sicut
διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς
tu Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint:
σὺ πάτερ ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν σοὶ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν·
vt mundus credat quia tu me misisti. Et ego
ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγὼ τὴν
*gloriam quam dedisti mihi, dedi eis: vt sint vnum sicut ‖ * claritatem ‖ &
δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς
nos vnum sumus. Ego in eis, & tu in me: vt sint
ἡμεῖς ἕν ἐσμεν. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοὶ, ἵνα ὦσι
consummati in vnum: & vt cognoscat mundus quia tu me
τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με
misisti, & dilexisti eos, sicut ‖ me dilexisti. ‖ &
ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας.
Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego, & illi
πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι
sint *cum me: vt videant * gloriam meam quam dedisti *mecum: *claritatem
ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν δέδωκάς
mihi: quia dilexisti me ante constitutionem mundi.
μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου.
Pater iuste, & mundus te non cognouit, ego autẽ te cognoui:
πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε ὃκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων·
& hi cognouerunt quia tu me misisti. Et notum feci
καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας· καὶ ἐγνώρισα
eis nomen tuum. & notum faciam: vt dilectio qua dilexisti
αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω· ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς
me, in ipsis sit, & ego in ipsis
με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.

CAP. XVIII. ιη'.

‖dicens Hæc Iesus, egressus est cum discipulis suis ‖ cùm dixisset
Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτῦ
trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem
πέραν τῦ χειμάρρου τῦ Κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν

introiuit ipse, & discipuli eius. Sciebat autem &
εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ἤδει δὲ καὶ 2

℣ qui tradebat Iudas *tradens* eum, locum: quia frequenter conuenerat
Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ

[cum accepisset Iesus illuc cum discipulis suis. Ergo Iudas *accipiens*
Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν 3

*ā Pontificibus cohortem, & *ex principibus Sacerdotum & Pharisæis mini-
τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ φαρισαίων ὑπηρέ-
stros: venit illuc cum laternis & facibus, & armis.
τας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων.

‖ quæ erant ℣ processit, & Iesus itaque sciens omnia ‖ ventura super se, *exiens*
Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξελθὼν 4
dixit eis: Quem quæritis? Responderunt ei:
εἶπεν αὐτοῖς, τίνα ζητεῖτε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, 5
Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat
Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι. εἱστήκει
autem & Iudas *ille traditor* eum, cum ipsis.
qui tradebat δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ' αὐτῶν.

*retrorsum, Vt ergo dixit eis, *Quòd ego sum*, abierunt *in ea quæ post,
ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, 6
‖ in terram. & ceciderunt ‖ *humi*. Iterum ergo eos interrogauit: Quem
καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε, τίνα 7
quæritis: ℣ At illi dixerunt: Iesum Nazarenum. Respondit
ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. ἀπεκρίθη 8
Iesus: Dixi vobis, quia ego sum. Si ergo me quæritis, sinite
ὁ Ἰησοῦς, εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε
hos abire. Vt impleretur sermo quem dixit: Quia
τούτους ὑπάγειν. ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι 9
quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quenquam.
οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα.

Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum, &
Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσεν αὐτὴν, καὶ 10
℣ Pontificis percussit *principis Sacerdotum* seruum, & abscidit eius auriculam
ἔπαισε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον
dexteram. Erat autem nomen seruo Malchus.
τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος.

*Mitte Dixit ergo Iesus Petro: *Mitte* gladium tuum in
εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, βάλε τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν 11
vaginam. Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum?
θήκην· τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω αὐτό;

Ergo cohors, & tribunus, & ministri Iudæorum
Ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων 12
comprehenderunt Iesum. & ligauerunt eum.
συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτόν.

Et adduxerunt eum ad Annam primum: erat enim socer
καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον. ἦν γὰρ πενθερὸς 13
τοῦ Καϊ-

Caiphæ. qui erat ‖*princeps Sacerdotum* anni illíus. ‖Pontifex
τῶ καϊάφα, ὸς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου·

Erat autem Caiphas *ille consulens* Iudæis, Quia ex- ‖qui consilium
ἦν δὲ καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι συμ- dederat
pedit vnum hominem *perire* pro populo. mori
φέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

Sequebatur autem Iesum Simon Petrus, & alius di-
ἠκολούθει δὲ τῷ ἰησοῦ σίμων πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος μα-
scipulus *At* discipulus* ille erat notus ‖*principi Sacerdotum*: & * autem
θητὴς. ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ ‖ Pontificis:
simul introiuit ‖ Iesu in atrium *principis Sacerdotum*. ‖cum
συνεισῆλθε τῷ ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως· ‖ Pontificis
At Petrus* stabat ad ostium foris. Exiuit ergo * autem
ὁ δὲ πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ
discipulus alius qui erat notus ‖*principi Sacerdotum*: & dixit ‖Pontifici:
μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὸς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ
ostiariæ, & introduxit Petrum. Dicit ergo ancilla
θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν πέτρον. λέγει οὖν ἡ παιδίσκη
ostiaria Petro: Nũquid & tu ex discipulis es hominis
ἡ θυρωρὸς τῷ πέτρῳ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου
istius? Dicit ille: Non sum. Stabant autem
τούτου; λέγει ἐκεῖνος, οὐκ εἰμί. εἱστήκεισαν δὲ οἱ
serui & ministri ‖ *prunam facientes*, quia frigus erat: ‖ ad primas
δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται, ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν.
& calefaciebant se. erat autem cum eis * Petrus, stans & ‖&
καὶ ἐθερμαίνοντο. ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ πέτρος ἑστὼς καὶ
calefaciens se. Ergo *princeps Sacerdotũ* interrogauit Ie- * Pontifex
θερμαινόμενος. ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν ἰη-
sum de discipulis suis, & de doctrina eius.
σοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ.

Respondit ei Iesus: Ego palàm locutus sum mundo:
ἀπεκρίθη αὐτῷ ἰησοῦς, ἐγὼ παῤῥησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ·
ego semper docui in synagoga & in templo, quò
ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου
conuenire Iudæi conueniunt: & in occulto locutus sum nihil. ‖ omnes
πάντοτε οἱ ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν·
Quid me interrogas? interroga *audientes*, quid locu- ‖eos qui audierũt
τί με ἐρωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλά-
tus sim ipsis: ecce, hi sciunt quæ dixerim ego.
λησα αὐτοῖς· ἴδε, οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ.

Hæc autem *eo dicente*, vnus ministrorum assistens dedit * cùm diceret,
Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε
alapam Iesu, dicens: Sic respondes *principi Sacerdotum*? * Pontifici?
ῥάπισμα τῷ ἰησοῦ, εἰπών, οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ;
Respondit ei Iesus: Si malè locutus sum, ‖*testare* ‖testimonium
ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον perhibe

℣ bene, de malo: si autem ℣pulchrè, quid me cædis?
εἰ κακῶς, εἰπὲ περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;

‖Et ‖Pontificem. Misit eum Annas ligatum ad Caiphan *principem* 24
ἀπέστειλεν οὖν αὐτὸν ὁ Ἅννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρ-

Sacerdotum. Erat autem Simon Petrus stans, & calefaciens se.
χιερέα. Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος 25

Nunquid Dixerunt ergo ei: ‖*Num* & tu ex discipulis eius es? Negauit
εἶπον οὖν αὐτῷ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνή-

℣ ei uit *igitur* ille, & dixit: Non sum. Dicit autem ex
σατο ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, οὐκ εἰμί. λέγει εἷς ἐκ 26

‖Pontificis & eius cuius abscidit ‖Nonne seruis *principis sacerdotum*, cognatus *existens cuius abscederat* Pe-
τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψε Πέ-
trus auriculam: *Non* ego te vidi in horto cum illo?
τρος τὸ ὠτίον, οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ;

Iterum ergo negauit Petrus: & statim gallus
πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ Πέτρος, καὶ εὐθέως ἐφώνησεν 27

cantauit. Adducunt ergo Iesum à Caipha
ἀλέκτωρ. Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα 28

in prætorium. erat autem manè: & ipsi non introierunt in
εἰς τὸ πραιτώριον· ἦν δὲ πρωΐ. καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ

prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha.
πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα.

℣ foras, Exiit ergo Pilatus ad eos, & dixit: Quam accu-
Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλᾶτος πρὸς αὐτοὺς, καὶ εἶπε, τίνα κατη- 29

sationem affertis aduersus hominem hunc? Responderunt
γορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ἀπεκρίθησαν 30

& dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non *vtique* tibi tradidissemus eum.
καὶ εἶπον αὐτῷ, εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιὸς, οὐκ ἂν σοι παρεδώ-
καμεν αὐτόν. Dixit ergo eis Pilatus: Accipite
εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, λάβετε 31

eum vos, & secundùm legem vestram iudicate eum. Dixerunt ergo
αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν

ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam.
αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα.

Vt sermo Iesu impleretur quem dixit, significans qua
ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ 32

‖esset moriturus. morte *futurus esset mori*. Introiuit ergo in
θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ 33

prætorium iterum Pilatus: & vocauit Iesum, & dixit
πραιτώριον πάλιν ὁ Πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν

ei: Tu es rex Iudæorum? Respondit ei
αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ἀπεκρίθη αὐτῷ 34

Iesus: A temetipso tu hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me?
ὁ Ἰησοῦς, ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοί εἶπον περὶ ἐμοῦ;

Respondit Pilatus: Nunquid ego Iudæus sum? Gens
ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος, μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος 35

τὸ σὸν

tua & *principes Sacerdotum* tradiderunt te mihi. quid fecisti? *Pontifices

τὸ σὸν ϗ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοι. τί ἐποιησας;

Respondit Iesus: Regnum meum non est de mundo

ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου

hoc: si ex mundo hoc esset regnum meum, minis-

τούτου· εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπη-

stri vtique mei decertarent vt non traderer Iudæis.

ρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις·

nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque ἀγωνίζω

νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. εἶπεν οὖν

ei Pilatus: Num ergo rex es tu? Respondit Iesus:

αὐτῷ ὁ Πιλατος, οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς,

Tu dicis, quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, &

σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι ϗ

ad hoc veni in mundum, vt testimonium veritati

εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ· perhibeam

omnis existens ex veritate, audit meam vocem. ? qui est

πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς.

Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et hoc dicens, Ieùm dixisse,

λέγει αὐτῷ ὁ Πιλατος, τί ἐστιν ἀλήθεια; ϗ τοῦτο εἰπὼν,

iterum exiit ad Iudæos, & dicit eis: Ego nul-

πάλιν ἐξῆλθε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ϗ λέγει αὐτοῖς, ἐγὼ οὐδε-

lam causam invenio in eo. Est autem consuetudo

μίαν αἰτίαν εὑρισκω ἐν αὐτῷ. ἔστι δὲ συνήθεια

vobis, vt vnum vobis *absolvam in Pascha. vultis ergo vobis

ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα· βούλεσθε οὖν ὑμῖν

*absolvam regem Iudæorum? Clamauerunt *dimittam

ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; ἐκραύγασαν

ergo rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam.

οὖν πάλιν πάντες, λέγοντες, μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν·

erat autem Barabbas latro.

ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς λῃστής.

CAP. XIX. ιθ'.

Tunc ergo ‖ *accepit* Pilatus Iesum, & flagellauit.

Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλατος τὸν Ἰησοῦν, ϗ ἐμαστίγωσε. ‖apprehendit

Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt

ϗ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν

eius capiti: & veste purpurea *amicierunt eum:

αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, ϗ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν, ‖circumdederunt

‖Et dicebant: *Gaude rex Iudæorum: & dabant ei ‖Et veniebant

ϗ ἔλεγον, χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. ϗ ἐδίδουν αὐτῷ ad eum,

alapas. Eximit ergo iterum foras Pilatus, * Ave

ῥαπίσματα. ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλατος,

& dixit eis, Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoscatis quia in

ϗ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν

eo nullam causam inuenio. Exiit ergo Iesus
αὐτῷ μίαν αἰτίαν οὐχ εὑρίσκω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς 5
foras, portans spineam coronam, & purpureum vestimentum.
ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον.
Et dicit eis: Ecce homo. Cùm ergo vidissent eum
Καὶ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ὁ ἄνθρωπος. ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν 6
principes Sacerdotum & ministri, clamabant, dicentes: Cruci-
|Pontifices οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν, λέγοντες, σταύ-
fige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum
ρωσον, σταύρωσον αὐτόν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, λάβετε αὐτὸν
vos, & crucifigite. ego enim non inuenio in eo causam,
ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε. ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν.
Responderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & secundùm
ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν 7
legem nostram debet mori: quia seipsum filium Dei fecit.
νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν.
Cùm ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit,
ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη 8
Et ingressus est in prætorium iterum: & dicit ℣ Iesu:
καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν, καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ, 9
℣ ad Iesum: Vnde es tu? At Iesus ‖responsum non dedit ei.
‖autem πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ.
Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis quia
λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος, ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι 10
*auctoritatem habeo crucifigere te, & * auctoritatem habeo ‖absoluere te?
*ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε;
*potestatem ‖dimittere Respondit Iesus: Non haberes *auctoritatem vllam aduersum me,
℣potestatem ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, 11
‖si non esset tibi datum desuper. * Propter hoc tradens me tibi,
εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν. διὰ τοῦτο ὁ παραδούς με σοι
‖nisi maius peccatum habet. ‖Ex hoc quærebat Pilatus
* Propterea qui me tradidit μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ Πιλάτος 12
‖Exinde ℣dimittere ‖autem ℣ absoluere eum. At Iudæi ‖ clamabant, dicentes: Si hunc
ἀπολῦσαι αὐτόν. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες, ἐὰν τοῦτον
*dimittis, ‖qui facit se * absolueris, non es amicus Cæsaris. omnis regem ‖seipsum
ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ καίσαρος· πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν
faciens, contradicit Cæsari. Ergo Pilatus ℣audiens
℣ autem cùm audisset hos sermones, ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι. ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας 13
hunc sermonem, adduxit foras Iesum: & sedit pro
τοῦτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ
‖loco qui dicitur Lithostrotos, tribunali, in ‖locum dictum Lithostrotum. Hebraicè autem Gab-
βήματος εἰς τόπον λεγόμενον λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ Γαβ-
batha. Erat autem parasceue Pascha, hora autem quasi
Γαθά. ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ 14
sexta. & dicit Iudæis: Ecce rex vester.
ἕκτη. καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις, ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν.

οἱ δὲ

Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit
οἱ δὲ ἐκραύγασαν, ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. λέγει
eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Responderunt
αὐτοῖς ὁ πιλάτος, τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; ἀπεκρίθησαν
*principes Sacerdotum: Non habemus regem, ‖si non Cæsarem,
οἱ ἀρχιερεῖς, οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ καίσαρα.
Tunc ergo tradidit illum eis vt crucifigeretur. Acce-
τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ. παρέ-
perunt autem Iesum, & eduxerunt.
λαβον δὲ τὸν ἰησοῦν καὶ ἀπήγαγον.
Et ‖portans, crucem suam, exiuit in *dictum
καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον
Caluariæ locum, qui dicitur Hebraicè Golgotha:
κρανίου τόπον, ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ γολγοθᾶ,
Vbi eum crucifixerunt, & cum eo alios duos hinc
ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν
& hinc, medium autem Iesum. Scripsit autem &
καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν ἰησοῦν. ἔγραψε δὲ καὶ
titulum Pilatus: & posuit super crucem: Erat autem scri-
τίτλον ὁ πιλάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἦν δὲ γεγραμ-
ptum: IESVS NAZARENVS
μένον, ΙΗΣΟΥΣ Ο ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ
REX IVDÆORVM.
Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.
Hunc ergo titulum multi legerunt Iudæorum: quia
τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν ἰουδαίων, ὅτι
prope erat locus ciuitatem vbi crucifixus est Iesus. Et
ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως ὅπου ἐσταυρώθη ὁ ἰησοῦς. καὶ
erat scriptum Hebraicè, Græcè, ‖Romanè. ‖& Latinè.
ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστί, ἑλληνιστί, ῥωμαϊστί.
Dicebant ergo Pilato *principes Sacerdotum Iudæorum: ‖Ne
ἔλεγον οὖν τῷ πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαίων, μὴ
scribe, Rex Iudæorum: sed quia ipse dixit,
γράφε, ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε,
Rex sum Iudæorum. Respondit Pilatus.
βασιλεύς εἰμι τῶν ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ πιλάτος,
Quod scripsi, scripsi. Ergo milites cùm cruci-
ὃ γέγραφα, γέγραφα. οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταύ-
fixissent *Iesum, acceperunt vestimenta eius (& fecerunt qua- *eum
ρωσαν τὸν ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσ-
tuor partes, vnicuique militi partem,) & tunicam.
σαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα.
Erat autem tunica inconsutilis, ex iu quæ desuper contexta per totum:
ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄρραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου·
Dixerunt ergo ad inuicem: Non scindamus eam: sed sortia-
εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους, μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχω-

Fili. mur de illa cuius fuerit. Vt scriptura impleretur, dicens:
μεν περὶ αὐτῶ, τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῆ ἡ λέγουσα,

9 in Partiti sunt vestimenta mea sibi ipsis, & 9 super vestem meam
διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου

‖Et milites sortem. ‖Illi quidem igitur milites hæc fecerunt.
ἔβαλον κλῆρον. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν.

Stabant autem iuxta crucem Iesu, mater eius, &
εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ 25

soror matris eius Maria Cleopæ, & Maria
ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρία ἡ τοῦ Κλοπᾶ, καὶ Μαρία ἡ

Magdalene. Iesus ergo *videns matrem &
Μαγδαληνή. Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν 26

*cum vidisset discipulum adstantem quem diligebat, dicit matri suæ:
μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ,

Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo:
γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ,

Ecce mater tua. Et ex illo hora accepit eam 27
ἴδε ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν αὐτὴν

‖suam. discipulus ille in ‖propria.
ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος εἰς τὰ ἴδια.

9 Postea 9Post hoc sciens Iesus, quia omnia iam consummata sunt, vt
μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα 28

consummaretur scriptura, dixit: Sitio. Vas ergo
τελειωθῇ ἡ γραφή, λέγει, διψῶ. Σκεῦος οὖν

τελειόω †τελειωθῇ ἡ γραφή, λέγει, διψῶ. Σκεῦος οὖν 29

ὁplenam erat positum aceto plenum. Illi verò *implentes* spongiam ‖aceto &
ἔκειτο ὄξους μεστόν. οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ

hyssopo circumponentes, obtulerunt eius ori.
ὑσσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι.

*inclinato capite Cùm ergo accepisset acetum Iesus, dixit: Consummatum est. Et *inclinans
ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς, εἶπε, τετέλεσται. καὶ κλίνας 30

caput, tradidit spiritum. Ergo Iudæi,
τὴν κεφαλὴν, παρέδωκε τὸ πνεῦμα. οἱ οὖν Ἰουδαῖοι 31

vt non remanerent in cruce corpora in Sabbato, (quoniam
ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ Σαββάτῳ· ἐπεὶ

Parasceue erat: erat enim magnus dies ille Sabbati)
παρασκευὴ ἦν, ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ Σαββάτου·

rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorum crura, &
ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ

tollerentur. Venerunt ergo milites: & quidem primi
ἀρθῶσιν. †ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ πρώτου 32

ἀίρω
‖qui crucifixus erat cum eo. fregerunt crura, & alterius ‖*concrucifixi* ei.
κατέαξαν τὰ σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ·

Ad autem Iesum ἀvenientes, vt viderunt eum iam mor-
ὅτε δὲ τὸν Ἰησοῦν ἦλθον, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνη- 33

ἐλθὼν
Pcum venissent tuum, non fregerunt eius crura: Sed vnus
κότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη· ἀλλ' εἷς τῶν 34

στρατιωτῶν

militum lancea eius latus *fodit: & continuò *aperuit:
τραπῶ λόγχη αὐτοῦ τὴν πλευρὰν * ἔνυξε, καὶ διὰτοῦτο νύττω
exiuit sanguis & aqua. Et ‖videns testi- ‖ qui vidit, testi-
ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρ- monium perhibuit:
285 ficauit, & verum est testimonium eius. Et ille scit
τύρηκε, καὶ ἀληθινή ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ· κἀκεῖνος οἶδεν p &
quia vera dicit: vt vos credatis.
ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε.
Facta sunt enim hæc vt Scriptura impleretur: Os non
36 ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὀστοῦν οὐ ‖ ex
communicetur ‖ab eo. Et iterum alia Scriptu-
87 συντριβήσεται ἀπ' αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἑτέρα γρα-
ra dicit: Videbunt in quem transfixerunt.
φὴ λέγει, ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. *autem
Post hæc * rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathæa.
88 μετὰ ταῦτα ἠρώτησε τὸν Πιλᾶτον ὁ Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, ‖eo quòd esset
‖existens discipulus Iesu, occultus autem propter metum κρυπτόμενος
ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, † κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον
Iudæorum, vt tolleret corpus Iesu. & permisit
τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἐπέτρεψεν
Pilatus. Venit ergo & tulit corpus Iesu.
ὁ Πιλᾶτος. ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.
Venit autem & Nicodemus *ille* ‖veniens ad Iesum nocte ‖qui venerat
839 ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ
primum, ferens mixturam myrrhæ & aloës, quasi libras centum.
πρῶτον, φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡς λίτρας ἑκατόν.
Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt illud in lin-
40 40 ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν ὀθο-
teis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis
νίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις
sepelire. Erat autem in loco vbi crucifixus est, hortus:
14 ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος,
& in horto monumentum nouum. in quo nondum quisquã positus erat.
καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη·
Ibi ergo propter Parasceuen Iudæorum, quia iuxta
42 ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς
erat monumentum, posuerunt Iesum.
ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

CAP. XX. κ'.

At vna *Sabbatorum* Maria Magdalene venit *autem Sabbati,
1 1 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται
manè ‖tenebris adhuc existentibus, ad monumentum: & ‖videt lapi- ‖cùm adhuc tene-
πρωΐ σκοτίας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λί- ‖videt dem sublatum ‖ex monumento. *Currit ergo, & ve- ‖à *Cucurrit
θον † ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. τρέχει οὖν καὶ ἔρ-

ἀέσμαι nit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum quem
ϗ) πρὸς σίμωνα πέτρον, ϗ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν
diligebat Iesus: & dicit illis: Tulerunt Dominum de monu-
ἐφίλει ὁ ἰησοῦς, ϗ λέγει αὐτοῖς, ἦραν τὸ κύριον ἐκ τοῦ μνη-
mento: & nescimus vbi posuerunt eum.
μείου, ϗ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.
Exiit ergo Petrus & alius discipulus, & venerunt ad
ἐξῆλθεν οὖν ὁ πέτρος ϗ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ϗ ἤρχοντο εἰς 3
monumentum. Currebant autem duo simul: & ‖ alius
‖ille τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, ϗ ὁ ἄλλος 4
discipulus præcucurrit citius Petro: & venit primus ad
μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ πέτρου, ϗ ἦλθε πρῶτος εἰς
monumentum. Et ‖inclinatus, vidit posita
‖cùm se inclinasset, τὸ μνημεῖον. ϗ διακύψας βλέπει κείμενα τὰ 5
linteamina: non tamen introiuit. Venit ergo Simon
ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. ἔρχεται οὖν σίμων 6
Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum: &
πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, ϗ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, ϗ
* conspicit linteamina posita, Et sudarium quod
*vidit θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, ϗ τὸ σουδάριον ὃ 7
fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed
ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ
‖seorsum inuolutum in vnum locum. Tunc ergo
‖ separatim χωρὶς † ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. τότε οὖν 8
ἐντυλίσσω introiuit & ille alius discipulus * veniens primus ad monumentum:
* qui venerat εἰσῆλθε ϗ ὁ ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον,
& vidit, & credidit. Nondum enim sciebant Scriptu-
ϗ εἶδε, ϗ ἐπίστευσεν. οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γρα- 9
ram, quia ‖oportet eum ex mortuis resurgere.
‖oportuit eum à φὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι.
Abierunt ergo iterum ad semetipsos discipuli.
ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. 10
Maria autem stabat ad monumentum ploranς foris. Dum
μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω. ὡς 11
ergo fleret, inclinauit se* in monumentum: Et vidit
οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον· ϗ θεωρεῖ 12
*& prospexit duos angelos in albis, sedentes, vnum ad caput,
δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ,
& vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu.
ϗ ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ.
Et dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis:
ϗ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς, 13
Quia tulerunt Dominum meum: & nescio vbi posuerunt eum.
τι ἦραν τὸν κύριόν μου, ϗ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.
Et hæc ‖locuta, conuersa est in ea quæ posti, & vidit
‖cùm dixisset, ϗ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, ϗ θεωρεῖ τὸν 14
Pretorium,

ἰησοῦν

Iesum stantem: & non sciebat quia Iesus est. Dicit ei
ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ὁ ἰησοῦς ἐστι. λέγει αὐτῇ
Iesus: Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa existimans quod
ὁ ἰησοῦς, γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι *esset
hortulanus *esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum,
ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ, κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν,
dicito mihi ubi posuisti eum: & ego eum tollam.
εἰπέ μοι που ἔθηκας αὐτόν, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ.
Dicit ei Iesus: Maria. Conuersa illa dicit ei:
16 λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, μαρία. στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ,
Rabboni (quod dicitur, Magister.) Dicit ei Iesus:
17 ῥαββουνί, ὃ λέγεται, διδάσκαλε. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς,
‖Ne me tange (nondùm enim ascendi ad Patrem meum:) vade ‖Noli me tangere.
μή μου ἅπτου οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου· πορεύου
autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad
δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς, ἀναβαίνω πρὸς
Patrem meum & Patrem vestrum, & Deum meum & Deum vestrum.
τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν.
Venit Maria Magdalene annuntians discipulis,
18 ἔρχεται μαρία ἡ μαγδαληνὴ ἀπαγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς
Quia ‖vidit Dominum, & hæc dixit sibi. ‖vidi mihi,
ὅτι ἑώρακε τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.
*Existente ergo vespere die illo: vna Sabbatorum, * Cùm ergo sero
19 οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, esset
& * foribus clausis vbi erant discipuli congregati ‖fores essent clau-
καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι sæ,
propter metum Iudæorum, venit Iesus, & stetit in ‖medium, ‖medio,
διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον,
& dicit eis: Pax vobis. Et hoc ‖dicens, ostendit ‖cùm dixisset,
20 καὶ λέγει αὐτοῖς, εἰρήνη ὑμῖν. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν
eis manus & latus *suum*. Gauisi sunt ergo
αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ πλευρὰν αὐτοῦ. ἐχάρησαν οὖν οἱ
discipuli *videntes Dominum. Dixit ergo eis Iesus *viso Domino,
21 μαθηταὶ ἰδόντες τὸν κύριον. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς
iterum: Pax vobis. sicut misit me Pater, & ego
πάλιν, εἰρήνη ὑμῖν. καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ
mitto vos. Et hoc ‖dicens, insufflauit: & dicit eis: ‖cùm dixisset,
22 πέμπω ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς,
Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur
λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται
eis. ‖Quorum retinueritis, retenta sunt. ‖Et
αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται.
Thomas autem vnus ex duodecim, ‖dictus Didymus, ‖qui dicitur
24 θωμᾶς δὲ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος δίδυμος,
non erat cum eis quando venit Iesus.
οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ ἰησοῦς.

Dixerunt ergo ei alij discipuli: Vidimus Dominum.
ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἑωράκαμεν τὸν κύριον, 25

*Nisi ‖fixuram ¶locum

Ille autem dixit eis: *Si non videro in manibus eius ‖vestigium
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον
clauorum, & mittam digitum meum in ¶vestigium clauorum, &
τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ
mittam manum meam in latus eius, non credam.
βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω.

Et post dies octo iterum erant intus discipuli eius, &
καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ 26
Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis,
Θωμᾶς μετ' αὐτῶν. ἔρχεται ὁ ἰησοῦς τῶν θυρῶν * κεκλεισμένων,
κλείω
& stetit in medios, & dixit: Pax vobis.
καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν, εἰρήνη ὑμῖν.

Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide
εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ, φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε 27
manus meas: & affer manum tuam, & mitte in
τὰς χεράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν
latus meum, & ‖ne fias incredulus, sed credens.
‖noli esse *fidelis.
πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός.

Et respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, &
καὶ ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὁ κύριός μου καὶ ὁ 28
‖Thoma, Deus meus. Dicit ei Iesus: Quia vidisti me ‖ credi-
θεός μου. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἑώρακάς με, πε- 29
¶qui non viderũt, & crediderunt. didisti: beati ¶non videntes, & credentes.
πίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.

*Multa quidem igitur & alia signa fecit Iesus in con-
πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς ἐνώ- 30
spectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in li-
πιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βι-
bro hoc. Hæc autem scripta sunt vt credatis
βλίῳ τούτῳ. ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύσητε 31
quia Iesus est Christus filius Dei: & vt credentes, vitam
ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν
habeatis in nomine eius.
ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

t

CAP. XXI. κα΄.

¶Postea *suis ¶qui dicitur ¶qui erat ¶filij

¶ Post hæc manifestauit seipsum iterum Iesus discipulis* ad mare Tiberiadis. Manifestauit autem sic:
Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ ἰησοῦς τοῖς μαθη- 1
ταῖς αὐτοῦ τῆς θαλάσσης τῆς τιβεριάδος· ἐφανέρωσε δὲ οὕτως·
Erant simul Simon Petrus, & Thomas ¶ille dictus
ἦσαν ὁμοῦ σίμων πέτρος & καὶ θωμᾶς ὁ λεγόμενος
Didymus, & Nathanael ¶ille à Cana Galilææ, & ¶illi
δίδυμος, καὶ ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ κανᾶ τῆς γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ
ζεβεδαίου καὶ

Zebedæi, & alij ex discipulis eius duo.
ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο.
Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt
λέγει αὐτοῖς σίμων πέτρος, ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγουσιν
3 ei: Venimus & nos *cum te. Exierunt, & ascenderunt in *tecum. Et
αὐτῷ, ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν εἰς
‖nauigium ‖statim: & in illa nocte prendiderunt nihil. ‖nauim:
τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν.
Mane autem iam facto, stetit Iesus in litore: non
4 πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης ἔστη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν, οὐ
tamen cognouerunt discipuli quia Iesus est.
μέντοι ἤδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι ἰησοῦς ἐστι.
Dicit ergo eis Iesus: Pueri, nunquid pulmenta-
5 λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, παιδία, μή τι προσφά-
rium habetis? Respondérunt ei, Non.
γιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, οὔ.
Ille autem dicit eis: ‖*Tacite in dexteras partes* nauigij *Mittite in dexte-
6 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου ram
rete: & inuenietis. ‖*Fecerunt* ergo: & non iam illud tra- ‖Miserunt
τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκ ἔτι αὐτὸ ἑλ-
here valebant *à multitudine piscium. *præ
κύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων.
Dicit ergo discipulus ille, quem diligebat Iesus,
7 λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ ἰησοῦς, τῷ
Petro: Dominus est. Simon ergo Petrus ‖*audiens* quia Dominus ‖cùm audisset
πέτρῳ, ὁ κύριός ἐστι. σίμων οὖν πέτρος ἀκούσας ὅτι ὁ κύριός
est, ‖*amiculum* succinxit: (erat enim nudus.) & misit Tunicam se
ἐστι, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο· ἦν γὰρ γυμνός· καὶ ἔβαλεν
seipsum in mare. *At* alij ‖ discipuli ‖autem
8 ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν· οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ
nauigio venerunt (non enim erant longè à terra, sed quasi
πλοιαρίῳ ἦλθον· οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς
à cubitis ducentis) trahentes rete piscium.
ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων.
Vt ergo descenderunt in terram, *conspiciunt* prunas *viderunt
9 ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν
positas: & piscem superpositum, & panem.
κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον.
Dicit eis Iesus: Afferte ‖*à* piscibus quos ‖de
10 λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν
prendidistis nunc. Ascendit Simon Petrus, & traxit
11 ἐπιάσατε νῦν. ἀνέβη σίμων πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ
rete in terram, plenum piscibus magnis, centum quinqua-
δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντήκον-
ginta tribus. Et *Tot existentibus*, non scissum est rete. ‖cùm tanti essent,
τα τριῶν· καὶ τοσούτων ὄντων οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον.

‖Et — Dicit eis Iesus: Venite, prandete. ‖Nemo *autem* audet 12
λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, δεῦτε, ἀριστήσατε. οὐδεὶς ἤ ἐτολ-
*discumbentium bat — *discipulorum interrogare eum, Tu quis es? scientes quia
μα αὐτὸν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτόν, σὺ τίς εἶ; εἰδότες ὅτι ὁ
Dominus est. ‖Venit ergo Iesus & accipit 13
κύριός ἐστιν. ἔρχεται οὖν ὁ ἰησοῦς, καὶ λαμβάνει τὸν
panem, & dat eis, & piscem similiter.
ἄρτον. καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως.
Hoc iam tertiò manifestatus est Iesus discipulis suis 14
τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
ϕ cùm resurrexis- ϕexcitatus ex mortuis. Cùm ergo prandissent, dicit 15
set à ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. ὅτε οὖν † ἠρίσησαν, λέγει
ἀγαπάω Simoni Petro Iesus: Simon ‖Iona, diligis me plus
‖Ioannis, τῷ σίμωνι πέτρῳ ὁ ἰησοῦς, σίμων ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλέον
his? Dicit ei, Etiam Domine: tu scis quia amo te. Dicit
τούτων; λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει
ei: Pasce agnos meos. Dicit ei iterum 16
αὐτῷ, βόσκε τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν
*Ioannis, *secundo: Simon *Iona, diligis me? Ait illi: Etiam Domine
δεύτερον, σίμων ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε,
‖agnos meos. tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce ‖oues meas,
σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου.
ϕ Ioannis, Dicit ei tertiò: Simon ϕIona, amas me? Contristatus est. 17
λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον, σίμων ἰωνᾶ, φιλεῖς με; ἐλυπήθη
ὁ πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με; καὶ εἶπεν αὐτῷ,
Domine, tu omnia scis: tu cognoscis quia amo te. Dicit ei
κύριε, σὺ πάντα οἶδας· σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ
Iesus: Pasce oues meas.
ὁ ἰησοῦς, βόσκε τὰ πρόβατά μου.
Amen, amen dico tibi, cùm esses iunior cingebas teipsum, 18
ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν
& ambulabas vbi volebas: cùm autem senueris, extendes
καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς
manus tuas, & alius te cinget, & ‖feret quò non vis.
‖ducet χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ * οἴσει ὅπου οὐ θέλεις.
ϕέρω Hoc autem dixit, significans qua morte *glorificaturus esset Deum
* clarificaturus es- τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. 19
set Et hoc ‖effatus, dicit ei, Sequere me.
cùm hoc dixisset καὶ τοῦτο εἰπών, λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι.
Conuersus autem Petrus, ϕanspicit discipulum quem diligebat. 20
ϕ viditillum ἐπιστραφεὶς ὁ πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ
‖recubuit Iesus, sequentem: qui & ‖recubuerat in coena super pe-
ἰησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆ-
thus eius, & *dixerat, Domine, quis est ‖tradens te?
*dixit ‖qui tradet θος αὐτοῦ, καὶ εἶπε, κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε;

τοῦτον

Hunc ℣ videns Petrus, dicit Iesu: Domine, hic autem quid? ℣ ergo cùm vidiſſet
τοῦτον ἰδὼν ὁ πέτρος, λέγει τῷ ἰησοῦ, κύριε, οὗτος δὲ τί; ſcr
Dicit ei Iesus: Si eum volo manere donec veniam,
λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι,
quid ad te? tu me sequere.
τί πρὸς σε; σὺ μοι ἀκολούθει.
Exiit ergo sermo iste ad fratres, quia discipulus ‖inter
ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ὁ μαθητὴς
ille non moritur. Et non dixit ei Iesus, Quod non mo-
ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει· οὐκ εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀπο-
ritur: sed, Si eum volo manere donec veniam, quid ad te?
θνήσκει· ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε;
Hic est discipulus *testificans de his, & ‖scribens * ille qui perhibet
οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας testimonium
hæc: & scimus quia verum est testimonium eius. ‖ scripsit
ταῦτα· καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ.
Sunt autem & alia multa quæ cunque fecit Iesus: quæ
ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἅτινα
si scribantur ℣ ad unum, nec Ipsum arbitror mundum capere ℣ per singula,
ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι
‖scriptos libros. Amen. ‖posse eos qui scri-
τὰ γραφόμενα βιβλία. ἀμήν. bendi sunt

Sancti Euangelij secundùm Ioannem,

FINIS.

ACTA
ΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ
APOSTOLORVM, SANCTI
ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
LVCÆ EVANGELISTÆ.
ΛΟΥΚΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ.

CAPVT PRIMVM.

Illum QVIDEM primum sermonem fe-
ΟΝ μὲν πρῶτον λόγον ἐποιη-
ci de omnibus, ὦ Theophile,
σάμην περὶ πάντων, ὦ θεόφιλε,
quæ cœpit Iesus facereque &
ὧν † ἤρξατο ὁ ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ
docere, Vsque qua die
διδάσκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας
præcipiens Apostolis per
ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ
Spiritum sanctum, quos ‖elegerat, receptus est:
πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη·
‖Elegit, assumptus est
Quibus & præbuit seipsum viuum post ‖pati ipsum, in
οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν. ἐν
‖Passionem suam
multis ‖signis, per dies quadraginta *conspectus
πολλοῖς τεκμηρίοις δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος
‖Argumentis, *apparens
eis, & ‖dicens quæ de regno Dei.
αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ·
‖loquens
Et ‖congregans denuntiauit eis, ab Hierosolymis
καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἀπὸ ἱεροσολύμων
‖congregans præcepit
‖non discedere sed *expectare promissionem Patris,
μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός,
‖Ne discederent: *expectarent
quam audistis ‖me. Quia Ioannes quidem baptizauit aqua,
ἣν ἠκούσατέ μου· ὅτι ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι,
‖inquit, per os meum:
vos autem baptizabimini in Spiritu sancto non post multos
ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς
hos dies. ‖Qui autem igitur ‖congregabant interrogabant
ταύτας ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων
‖quiconueuerant
eum, dicentes: Domine, si in tempore hoc ‖restituis
αὐτὸν, λέγοντες, κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις
‖restitues:
regnum *Israeli? Dixit autem ‖ad eos:
τὴν βασιλείαν τῷ ἰσραήλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς,
‖Israel? ‖eis

ℙ momenta Non vestrum est nosse tempora vel ℙopportunitates, quæ Pater posuit in
οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶναι χρόνους ἢ καιρούς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν
‖sua potestate. ‖propria auctoritate: Sed accipietis virtutem super-
τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ· ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελ- 8
uenientis sancti Spiritus in vos: & eritis mihi testes
θόντος ℣ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες
in quæ Hierusalem, & in omni Iudæa & Samaria, & vsq; ad
ἔν τε ἰερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἰουδαίᾳ καὶ σαμαρείᾳ, καὶ ἕως
*cùm dixisset, vltimum terræ. Et hæc *dicens, videntibus illis
ἐσχάτου τῆς. καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν 9
ἐπαίρωμαι καὶ eleuatus est: & nubes suscepit eum ab ocu-
ἐπαίρω † ἐπῆρθη. καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-
lis eorum. ‖Et vt attendentes erant in cælum
μῶν αὐτῶν. καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν 10
‖Cúmque intuerentur ℙeuntem illum, ‖iuxta illos in ve-stibus albis: ℙeunte eo, & ecce viri duo astiterunt ℙiis
πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς
in vestitu albo Qui & dixerunt: Viri Galilæi,
ἐν ἐσθῆτι λευκῇ. οἳ καὶ εἶπον, ἄνδρες γαλιλαῖοι, 11
*qui assumptus est quid statis aspicientes in cælum? hic Iesus *re-
τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν, οὗτος ὁ ἰησοῦς ὁ ἀνα-
ceptus à vobis in cælum, sic veniet quemadmo-
ληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως † ἐλεύσεται ὃν τρό-
ἔρχομαι dum vidistis eum euntem in cælum.
πον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.
‖Hierosolymam Tunc reuersi sunt in ‖Hierusalem à monte ℙvocato 12
ℙqui vocatur τότε ὑπέστρεψαν εἰς ἰερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου
‖iuxta Oliueti: qui est ‖prope Hierusalem, Sabbati habens iter.
ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς ἰερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν.
* manebant Et cùm introissent, ascenderunt in cœnaculum, vbi * erant ma- 13
καὶ ὅτε εἰσῆλθον, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον, οὗ ἦσαν κατα-
nentes Petrus & Iacobus, & Ioannes, & Andreas,
μένοντες ὅ, τε πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης, καὶ ἀνδρέας,
Philippus & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Iacobus
φίλιππος καὶ θωμᾶς, βαρθολομαῖος καὶ ματθαῖος, ἰάκωβος
Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi:
ἀλφαίου καὶ σίμων ὁ ζηλωτὴς, καὶ ἰούδας ἰακώβου·
‖vnanimiter in Hi omnes erant perseuerantes ‖concorditer
οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ 14
oratione & deprecatione cum mulieribus, & Maria ma-
προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει, σὺν γυναιξὶ καὶ μαρίᾳ τῇ μη-
tre Iesu, & cum fratribus eius.
τρὶ τοῦ ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.
ℙfratrum, ‖autem, * hominum, fere Et in diebus illis exurgens Petrus in medio 15
καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς πέτρος ἐν μέσῳ τῶν
ℙdiscipulorum, dixit. Cerátque ‖turba *nominum in idipsum, quasi centum
μαθητῶν εἶπεν· ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ὡς ἑκατὸν
εἴκοσιν.

vigintiq
16 εἴκοσιν· ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γρα-
ptur in hanc, quam praedixit Spiritus sanctus per os
φὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος
Dauid, de Iuda ‖ illo facto duce viæ comprehendentibus
Δαυὶδ, περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν
17 Iesum: ‖Quia adnumeratus erat cum nobis, & sortitus est
Ἰησοῦν, ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ † ἔλαχε
sortem ministerij huius. *Hic quidē igitur ‖hic
τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. οὗτος μὲν οὖν ἐκτή-
18 quisiuit agrum de mercede ‖iniquitatis & praecipi- factus, cre-
σατο χωρίον ἐκ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλά-
pit medius: & ‖effusa sunt omnia viscera eius. ‖diffusa
κησε μέσος, καὶ † ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ
Et notum factum est omnibus habitantibus Hierusalem: ita vt
19 καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλήμ, ὥστε
*vocari agrum illum proprio idiomate eorum, *appellaretur
κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν, ager ille lingua
Haceldama, hoc est, Ager sanguinis. eorum
ἀκελδαμά, τουτέστι, χωρίον αἵματος.
Scriptum est enim in libro Psalmorum: Fiat commoratio
20 γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν, γενηθήτω ἡ ἔπαυλις
‖eius deserta: & non sit ‖habitans in ea. Et epi- ‖eorum
αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ· καὶ τὴν ἐπι- ‖qui inhabitet
scopatum eius accipiat alter. Oportet ergo conuenientium ‖ex his viris, qui
σκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος. δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων nobiscum sunt
nobis viraram in omni tempore in quo intrauit & exiit * ad congregati
ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' *inter
nos Dominum Iesus, Incipiens à baptismate
ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος
Ioannis, vsque in diem qua ‖receptus est a nobis, testem ‖assumptus
Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς
resurrectionis eius nobi- cum nobis vnum horum. ‖nobiscum
ἀναστάσεως αὐτοῦ σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. ‖ex istis.
Et statuerunt duos, Ioseph *vocatum Barsabam, qui cogno- * qui vocabatur
23 καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν, ὃς ἐπε- Barsabas,
minatus est Iustus, & Matthiam. Et orantes
24 κλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματθίαν. καὶ προσευξάμενοι
dixerut. Tu Domine ‖cordium cognitor omnium, ostende quem ele- ‖qui corda nosti
εἶπον, σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, † ἀνάδειξον ὃν ἐξε-
geris ex his duobus vnum, Accipere ‖sortem ‖locum
25 λέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα, λαβεῖν τὸν κλῆρον
ministerij huius & apostolatus de quo ‖aberrauit Iudas, ab- ‖ praeuaricatus
τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας πορ- est *vt abiret
ire in locum ‖proprium. Et dederunt sortes ‖eorum ‖suum. ‖eius
26 θῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτοῖς,

‖annumeratus συγκαταψηφίζομαι

& cecidit sors super Matthiam: & ‖simul suffragiis electus est cum

κ) ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν, κ) † συγκατεψηφίσθη μετὰ

undecim Apostolis.

τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων.

CAP. II. β'.

*cùm complerentur dies

Et *in compleri diem Pentecostes,

Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, 1

‖pariter ploco.

erant omnes ‖unanimiter in eodem:

Et factus est

ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό· κ) ἐγένετο 2

‖adeuntis spiritus vehementis:

repente de cælo sonus, tanquam ‖pruentis ‖flatus violentis: &

ἀφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ

repleuit totam domum ubi erant sedentes.

ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι·

‖apparuerunt ὀπτάνομαι

Et *visæ sunt illis dispertitæ linguæ tanquam

κ) † ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεί 3

‖singulos πλησίον

ignis: sedîque supra ‖unumquemque eorum: Et repleti sunt

πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν· κ) † ἐπλήσθησαν 4

‖variis omnes Spiritu sancto: & cœperunt loqui ‖aliis lin-

ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, κ) ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσ-

guis, prout Spiritus ‖dabat illis eloqui.

σαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς.

‖sanctus

Erant autem in Hierusalem habitantes Iudæi, viri re-

ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐ 5

*ex ligiosi *ab omni ‖genie eorum qui sub cælo.

‖natione quæ est

λαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν·

Facta autem hac, conuenit multitudo, &

γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθε τὸ πλῆθος, καὶ 6

‖mente ‖lingua συγχύνω καὶ συγχέω

Confusa est, quoniam audiebat vnusquisque ‖proprio idiomate

συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ

loquentes illos. Stupebant autem omnes &

λαλούντων αὐτῶν. * ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ 7

*ἐξίσαμαι mirabantur, dicentes *ad inuicem: Nonne, ecce, omnes isti

ἐθαυμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί

*qui loquuntur sunt *loquentes Galilæi? Et quomodo nos

εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; κ) πῶς ἡμεῖς 8

‖linguam nostram in qua andimus vnusquisque ‖proprio idiomate nostro in quo nati sumus?

ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν;

*qui habitant Parthi, & Medi, & Elamitæ, & *habitantes

Πάρθοι κ) Μῆδοι, κ) Ἐλαμῖται, κ) οἱ κατοικοῦντες τὴν 9

Mesopotamiam, Iudæam que & Cappadociam, Pontum &

μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε κ) Καππαδοκίαν, Πόντον κ) τὴν

Asiam, Phrygiámque & Pamphyliam, Ægyptum, & partes

Ἀσίαν, Φρυγίαν τε κ) Παμφυλίαν, Αἴγυπτον, κ) τὰ μέρη 10

*ex circa Libyæ quæ ‖secundùm Cyrenen. & aduenæ Romani,

τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, κ) οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι,

Ἰουδαῖοί τε

Iudæique* & proselyti, Cretes, & Arabes, audimus *quoque
Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, κρῆτες καὶ ἄραβες ἀκούομεν
loquentes eos nostris linguis magnalia
λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα
Dei. Stupebant autem omnes & ‖hæsitabant, ‖mirabantur,
τοῦ θεοῦ. ἐξίσαντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, adinuicem
alius ad alium dicentes: Quidnam vult hoc esse?
ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες, τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι;
Alij autem ‖cauillantes dicebant: Quia musto pleni ‖irridentes
ἕτεροι δὲ χλευάζοντες ἔλεγον, ὅτι γλεύκους * μεμεστωμένοι
sunt ‖. Stans autem Petrus cum vndecim, ‖sustulit ‖illi. ‖leuauit
εἰσί. σταθεὶς ὁ πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε
vocem suam, & locutus est eis: Viri Iu-
τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς, ἄνδρες ἰου- ἀποφθέγγομαι
dæi, & *habitantes Hierusalem vniuersi, hoc vobis *qui habitatis
δαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες ἰερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν
notum sit: & auribus percipite verba mea.
γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου.
Non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt: ‖est ‖cùm sit
οὐ γὰρ, ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν· ἔστι
enim hora tertia diei: Sed hoc est ρ dictum ρquod est
γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας· ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον
per prophetam Ioël: Et erit in nouissimis
διὰ τοῦ προφήτου ἰωήλ. καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις
diebus, dicit ‖Deus, effundam de Spiritu meo super ‖Dominus,
ἡμέραις, λέγει ὁ θεὸς, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ
omnem carnem: & prophetabunt filij vestri & fi-
πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυ-
lix vestræ: & iuuenes vestri visiones videbunt, &
γατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ
seniores vestri somnia somniabunt.
οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνυπνίοις ἐνυπνιασθήσονται.
*Atqui super seruos meos, & super ancillas meas in *Et quidem
καὶ γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν
diebus illis effundam de Spiritu meo, &
ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκ τοῦ πνεύματός μου, καὶ
prophetabunt. Et dabo prodigia in cælo
προφητεύσουσι. καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ
sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem &
ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ καὶ
vaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras,
ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μετασταφήσεται εἰς σκότος,
& Luna in sanguinem, antequàm ‖ venire diem Domini
καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου ‖veniat dies
illam magnum & illustrem. Et erit, omnis quicunque ρmagnus & mani-
τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. ἔσται, πᾶς ὃς ἂν festus.

inuocauerit nomen Domini, saluus erit.
ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.

Viri Israelitæ, audite verba hæc: Iesum
ἄνδρες ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους· Ἰησοῦν 22

Nazarenum, virum à Deo approbatum in vobis
τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς

ἀποδείκνυμι

virtutibus & prodigiis & signis, quæ fecit per illum
δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ

‖vos

Deus in medio vestri, sicut & ‖ipsi scitis.
θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε·

*traditum, δίδωμι

Hunc definito consilio & præscientia Dei *expositum
τοῦτον τῇ † ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον 23

‖iniquorum, ἄνομος

accipientes, per manus ‖exlegum, affigentes interemistis:
λαβόντες διὰ χειρῶν ἀνόμων, προσπήξαντες * ἀνείλετε.

‖Solutis doloribus inferni, ὠδίν

Quem Deus resuscitauit, ‖soluens dolores mortis,
ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, 24

‖impossibile ἀδύνατος

iuxta quod ‖non erat possibile teneri illum ab eo.
καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ.

Dauid enim dicit in eum: Prouidebam Dominum in cō-
Δαυὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν, προορώμην τὸν κύριον ἐνώ- 25

spectu meo semper: quoniam *ex dextris meis est ‖ut ne conentiar.
πιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ.

*ἐκ

‖mihi ne commoueat. φραίνομαι

Propterhoc lætatum est cor meum, & exultauit
διὰ τοῦτο † εὐφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ 26

lingua mea: insuper vero & caro mea requiescet in
γλῶσσά μου. ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ'

spe. Quoniam non derelinques animam meam
ἐλπίδι. ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου 27

in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.
εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.

Notas fecisti mihi vias vitæ: replebis me iucunditate cum
ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ 28

facie tua. Viri fratres, liceat dicere ‖cum
τοῦ προσώπου σου. ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ 29

‖audenter παρρησίας

libertate ad vos de patriarcha Dauid, quoniam &
παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυίδ, ὅτι καὶ

defunctus est, & sepultus est: & sepulchrum eius est ‖in nobis vsque
ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἔστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι

‖apud nos τελευτάω

* in hodiernum. diem *hanc. Propheta igitur ‖existens, &
τῆς ἡμέρας ταύτης. προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ 30

‖cùm esset, & sciret

sciens quia iureiurando iurasset illi Deus, de fructu lumbi
εἰδὼς ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆ ὀσφύος

eius secundùm carnem resuscitaturum Christum, ‖collocaturum super
αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν χριστόν, καθίσαι ὅτι τὸ

‖sedere

‖sthrono eius: Prouidens locutus est de resurrectione
θρόνῳ αὐτοῦ, προιδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως 31

τοῦ

Christi, quia *non derelicta anima eius in inferno, * neque dereliquit
τὸ χριστοῦ, ὅτι οὐ * κατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου, κ
neque caro eius vidit corruptionem. Hunc Iesum καταλείπω
31 οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. τοῦτον τὸν ἰησοῦν
resuscitauit Deus: cuius omnes nos sumus testes.
ἀνέστησεν ὁ θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες.
Dextera igitur Dei exaltatus, & promissionem
τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθεὶς, τήν τε ἐπαγγελίαν
33 sancti Spiritus ‖ac si piens à Patre, effudit hunc
τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο ‖accepto
quem nunc vos videtis & auditis.
ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε.
Non enim David ascendit in cælum: dicit autem ipse:
34 οὐ γὰρ δαυὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτὸς,
Dixit Dominus Domino meo: Sede ex dextris meis, ρ
εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, τ
Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. τ
35 ἕως ἂν †θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. θημι
‖Certò ergo cognoscat omnis domus Israel. quia & Dominũ ‖Certissimè sciat
36 ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος ἰσραὴλ, ὅτι καὶ κύριον
& Christum eum Deus fecit, hunc Iesum, quem vos
καὶ χριστὸν αὐτὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς
crucifixistis. *Audientes autem compuncti sunt * His autem audi-
37 ἐσταυρώσατε. ἀκούσαντες δὲ * κατενύγησαν τῇ tis,
corde: ‖dixerúntque ad Petrum & ρ reliquos Apo- καρδίᾳ, καὶ ‖& ρ
stolos: Quid faciemus, viri fratres?
εἶπόν τε πρὸς τὸν πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀπο-
στόλους, τί ποιήσωμεν, ἄνδρες ἀδελφοί;
Petrus verò ait ad illos: ‖Pœnitentiam, & baptizetur ‖Pœnitentiam,
38 πέτρος δὲ ἔφη πρὸς αὐτούς, μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω inquit, agite:
vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem
ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ εἰς ἄφεσιν
peccatorum*, & accipietis donum sancti Spiritus. ‖vestrorum:
ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος.
Vobis enim est repromissio & filiis vestris, & omnibus
39 ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν καὶ πᾶσι
qui ‖in longè, quoscunque aduocauerit Dominus Deus noster, ‖sunt
τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν.
Aliisque ρ verbis plurimis ‖obtestabatur & exhortabatur * Petiam
40 ἑτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει, ‖testificatus est
dicens, Saluamini à generatione praua ista. *eos,
λέγων, σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης.
Qui quidem ergo libenter ‖recipientes sermonem eius, ‖receperunt
41 οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ,
baptizati sunt: & appositæ sunt ρ die illa animæ Pin
ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ

circiter tria millia.

Erant autem perseuerantes

ὡσεὶ χιλίαι.

ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες 42

‖in *fractionis ‖doctrina Apostolorum, & communicatione* fractione

τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ

panis, & orationibus. Fiebat autem omni

τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς. ἐγίνετο δὲ πάσῃ 43

‖quoque animæ timor: multaque ‖ prodigia & signa per Apostolos

ψυχῇ φόβος· πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστό-

in Hierusalem: & metus erat magnus in vniuersis. ‖ etiam qui credebant,

los fiebant ρ. Omnes ‖ autem credentes erant *in

λων ἐγίνετο. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ 44

*pariter: idem: & habebant omnia communia. Et possessiones

αὐτό, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά· καὶ τὰ κτήματα 45

‖substantias & ‖facultates vendebant: & dividebant illa omnibus,

καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι,

ρ cuique opus erat. Quotidie prout ρquis opus habebat. Per diem quoque per-

καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε. καθ' ἡμέραν τε προσ- 46

‖& circa domos durantes vnanimiter in templo, ‖frangentésque per domum

καρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον

*cibum cum panem, sumebant *alimentum in exultatione & simplicitate

ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι

‖Collaudantes cordis, ‖Laudantes Deum, & habentes gratiam ad

καρδίας, αἰνοῦντες τὸν θεὸν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς 47

ρ autem augebat quotidie in idipsum. omnem plebem. At Dominus ρ apponebat eos qui salui fiebant per

λον τὸν λαόν. ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σῳζομένους καθ'

diem ecclesiæ.

ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

CAP. III. γ.

In idipsum autem Petrus & Ioannes ascendebant in templum,

Ἐπέβαινον δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν, 1

ad horam orationis nonam.

ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην.

‖qui erat Et quidam vir ‖ claudus ex vtero matris suæ existens

καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων 2

*quotidie baiulabatur: quem ponebant *per diem ad portam

ἐβαστάζετο, ἣν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ

‖quæ dicitur Speciosa, vt peteret templi, ‖*Speciosam*, petere eleemosynam ab

ἱεροῦ, τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ

ρ Is cùm vidisset introeuntibus in templum. ρ *Qui videns* Petrum

τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν· ὃς ἰδὼν πέτρον 3

‖incipientes *vt acciperet ἐρωτᾶν ‖Intuens & Ioannem ‖futurus introire in templum, rogabat * eleemosynam. ‖*Intendens* autem Petrus in eum cum Ioan-

καὶ ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερὸν, * ἠρώτα ἐλεημοσύνην. 4

ne, dixit: Respice in nos.

νην, εἶπε, βλέψον εἰς ἡμᾶς.

ὁ δὲ

*Ille autem attendebat eis, expectans aliquid ab eis ‖accipere. *At ille intendebat in eos, sperans ‖se acceturum

5 ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν.

Dixit autem Petrus: Argentum & aurum non est

6 εἶπε δὲ Πέτρος, ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει

mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: in nomine Iesu

μοι· ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι· ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ

Christi Nazareni surge. & ambula.

Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἔγειραι καὶ περιπάτει.

Et ‖apprehendens ipsum dextera manu, alleuauit ‖. protinus ‖apprehensa ei is ‖eum: &

7 καὶ πιάσας αὐτὸν τὴ δεξιᾶ χειρὸς ἤγειρε. παραχρῆμα

autem ‖confirmatæ sunt eius bases & plantæ. *consolidatæ‖

δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρά.

Et exiliens stetit, & ambulabat: & intrauit cum illis

8 8 καὶ ἐξελθὼν ἔστη, καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς

in templum ambulans, & exsiliens, & laudans Deum.

εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἁλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν.

Et vidit eum omnis populus ambulantem, & laudantem

9 καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα

Deum. Cognoscebántque ‖ illum quod ipse erat ad ‖autem

10 τὸν θεόν. ἐπεγίνωσκόν τε αὐτὸν ὅτι οὗτος ἦν ὁ πρὸς τὴν

eleemosynam ‖sedens ad Speciosam portam templi: & ‖qui sedebat

ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ, καὶ

impleti sunt stupore & extasi ‖super contingente ei. ‖in eo quod contigerat illi. Cum teneret

ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ.

Tenente autem ‖manu claudo Petrum & Ioannem,

11 κρατοῦντος δὲ τὸ ἰαθέντος χωλοῦ τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην,

cucurrit ad eos omnis populus ad porticum *suo *quæ appellatur

συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ

catum Salomonis, stupentes. Videns autem Petrus, re-

12 μένῃ Σολομῶντος, ἔκθαμβοι. ἰδὼν δὲ Πέτρος ἀπε-

spondit ad populum: Viri Israelitæ, quid miramini

κρίνατο πρὸς τὸν λαόν, ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε

in hoc: aut ‖nobis quid ‖attendítis, quasi ‖propria virtute aut pie- ‖nos ‖intuemini, ‖nostra

ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσε-

rate *ita qui fecimus ambulare ‖eum? Deus Abraham. *fecerimus ‖hunc?

13 βείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; ὁ θεὸς Ἀβραὰμ

& ‖ Isaac, & ‖ Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit ‖Deus

καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασε τὸν

‖ puerum suum Iesum: quem vos ‖ tradidistis, & negastis ‖filium

παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς παρεδώκατε, καὶ * ἠρνήσασθε ‖quidem

eum ante faciem Pilati, iudicante illo dimittí. ἀρνέω

αὐτὸν κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν.

Vos autem sanctum & iustum negastis: & petistis virum

14 ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτήσασθε ἄνδρα

homicidam donari vobis. *Ai principem vitæ *Aut ‖rem vero

15 φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν· τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς

‖ἀ interfecistis, quem Deus ſuſcitauit ‖ex mortuis: cuius nos te-
ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρ-
ſtes ſumus. Et in fide nominis eius,
τυρές ἐσμεν. καὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, 16
ϙvos hunc quem ϙ videtis & noſtis confirmauit nomen eius: &
στηρίζω τοῦτον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, † ἐστερέωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ
ſtes, fides quæ per eum ‖, dedit *illi integritatem hanc in con-
* integram ſanitatem iſtam ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέ-
ſpectu omnium veſtrum. Et nunc, fratres, ſcio quia per
ναντι πάντων ὑμῶν. καὶ νῦν ἀδελφοί, οἶδα ὅτι κατ' 17
ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri.
ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν.
‖autem As Deus ‖ quæ prænuntiauit per os omnium Pro-
ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος πάντων τῶν προ- 18
ϙ ſuum, phetarum ſuorum, pati Chriſtum ϙ implenit ſic.
φητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν χριστὸν, ἐπλήρωσεν οὕτω.
‖vt deleantur Pœnitemini igitur, & conuertimini ſad delerī
ἐξαλείφω μετανόησατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ * ἐξαλειφθῆναι 19
veſtra peccata: Vt cùm venerint tempora refri-
ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀνα-ψύ- 20
*eum qui prædica- gerij à conſpectu Domini, & miſerit *propo-
tus eſt ξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀποστείλῃ τὸν † προκεχει-
προχειρίζω ſitum vobis Ieſum Chriſtum, Quem oportet cælum quidem
σισμένον ὑμῖν ἰησοῦν χριστὸν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν 21
ſuſcipere vſque in tempora reſtitutionis omnium, quæ locutus eſt
δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων ὧν ἐλάλησεν
Deus per os omnium ſanctorum ſuorum Prophetarū
ὁ θεὸς διὰ στόματος πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν
à ſeculo. Moyſes quidem enim ad patres
ἀπ' αἰῶνος. μωσῆς μὲν γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας 22
dixit: Quoniam Prophetam vobis reſuſcitabit Dominus Deus veſter de
εἶπεν, ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ
fratribus veſtris, tanquam me: ipſum audietis iuxta omnia
τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα
‖vobis. quæcunque locutus fuerit ‖ad vos. Erit autem, omnis
ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. ἔσται δὲ, πᾶσα 23
anima quæ non audierit Prophetam illum, extermina-
ἐξολοθρεύω ψυχὴ ἥτις ἐὰν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, † ἐξολοθρευ-
bitur de plebe. Et omnes autem Prophetæ à
θήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ
ϙqui Samuel & deinceps, ϙquotcunque locuti ſunt, & annuntiauerunt 24
σαμουὴλ καὶ τῶν καθεξῆς, ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγγειλαν
dies iſtos. Vos eſtis filii Prophetarum,
τὰς ἡμέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστε υἱοὶ τῶν προφητῶν, 25
& teſtamenti quod diſpoſuit Deus ad patres
διατίθημι καὶ τῆς διαθήκης ἧς * διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας

ὑμῶν,

nostros, dicens ad Abraham: Et in semine tuo bene-
ημῖν, λέγων πρὸς ἀβραάμ, καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευ-
dicentur omnes familiæ terræ.
λογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς.
Vobis primùm Deus resuscitans ‖puerum suum Iesum, ‖Filium
26 ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ ἀπέστειλεν
misit eum benedicentem vobis,* in auerti vnumquemque
αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον
* vt conuertat se vnusquisque à nequitia sua.
à nequitiis vestris.
ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

CAP. IIII. δ'.

Loquentibus autem illis ad populum, superuenerunt ex
1 Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαόν, * ἐπέστησαν αὐτοῖς ἐπίσημοι
Sacerdotes, & magistratus templi, & Sadducæi.
οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ οἱ σαδδουκαῖοι.
‖Laborè afflicti propter docere eos populum, & ‖dolentes quòd docerent
2 διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν, καὶ
ρannuntiare in Iesu resurrectionem ‖mortuorum: Iesum ‖ex mortuis:
καταγγέλλειν ἐν τῷ ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν νεκρῶν.
Et iniecerunt *ei manus: & posuerunt ‖in cu- * in eos ‖eos
3 καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ † ἔθεντο εἰς τη-
stodiam in crastinum. ☰ erat enim vespera iam.
ρησιν εἰς τὴν αὔριον· ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη.
Multi autem ρaudientium verbum, crediderunt: & ρeorum qui audierant
4 πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ
factus est numerus virorum quasi millia quinque.
ἐγένηθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε.
Factum est autem in crastinum, ‖congregari eorum princi- ‖vt congregarentur
5 Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὸ αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχον-
pes, & Seniores, & *Scribas in Hierusalem, *Scribæ
τας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς ἰερουσαλήμ·
Et ‖Annam principem Sacerdotum, & Caiphan, & Ioannem, ‖ Annas princeps,
6 καὶ ἄνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ καϊάφαν, καὶ ἰωάννην, & Caiphas, & Ioannes, & Alexander,
& Alexandrum, & quotquot erant de genere ρPontificali. ρSacerdotali. ‖
καὶ ἀλέξανδρον, καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ.
Et statuentes eos in medio, ‖percontabantur. In qua ‖interrogabant,
7 καὶ * στήσαντες αὐτοὺς ἐν μέσῳ, ἐπυνθάνοντο, ἐν ποίᾳ ἰσημ
virtute aut in quo nomine fecistis hoc vos?
δυνάμει ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς;
Tunc Petrus repletus Spiritu sancto, dixit ad eos,
8 τότε πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου εἶπε πρὸς αὐτούς,
Principes populi & seniores Israel,
ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ ἰσραήλ,
Si nos hodie diiudicamur in benefacto hominis
9 εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου

infirmi, in quo iste ‖*fernasus* est. Notum sit omnibus
‖saluus factus σάζομαι ἀδηνοις, ἐν τίνι οὗτος * σεσωσται, γνωστὸν ἔστω πᾶσιν 10
vobis, & omni plebi Israel, quia in nomine Iesu Christi
ὑμῖν καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἰσραὴλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ
Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitauit ρ ex
ρ ἀπὸ τοῦ ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ
mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus,
νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής.
Hic est lapis ‖*nihili habitus* à vobis ædi-
οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουδενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκο- 11
‖qui reprobatus est ficantibus: *ille factus in caput anguli:
*qui est δομούντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας.
Et non est in alio ‖*in nemine* salus. ρ*Nullum* enim no-
‖aliquo ρ Nec καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία. οὐδὲν γὰρ ὄνο- 12
men est aliud sub cælo datum *in* hominibus,
μά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ † δεδομένον ἐν ἀνθρώποις,
Δεδομ in quo oporteat ‖*seruari* nos. Videntes autem
‖saluos fieri. ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. θεωροῦντες δὲ τὴν 13
Petri *libertatem & Ioannis, & ‖*deprehendentes* quòd ho-
*constantiam τοῦ πέτρου παῤῥησίαν καὶ ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἄν-
‖comperto ρ *illiterati sint* & idiotæ, admirabantur: ‖cognosce-
ρ essent sine literis ‖& θρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνω-
bantque eos quoniam cum Iesu fuerant. At ho-
σκόν τε αὐτοὺς ὅτι σὺν τῷ ἰησοῦ ἦσαν· τόν τε ἄν- 14
minem * videntes cum eis stantem ‖*illum curatum*,
*quoque θρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον,
‖qui curatus fuerat, nihil ρ *habebant* contradicere. ‖*Iussis* autem * *ipsis* extra
ρ οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω 15
ρ ponerant ‖iusserunt concilium ‖*abire*, conferebant ad inuicem,
*eos foras ‖ secederet & τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλον πρὸς ἀλλήλους,
Dicentes: Quid faciemus hominibus istis? quoniam
λέγοντες, τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι 16
quidem *enim* notum signum factum est per eos omnibus habi-
μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονε δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοι-
tantibus Hierusalem manifestum ρ, & non possumus negare.
ρ est, κοῦσιν ἱερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι·
Sed *ut* ne ‖*super plus* perserpat in populum *minaciter*
‖ amplius diuulgetur ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαὸν, ἀπειλῇ 17
*comminemur eis, ne vltrà * *loqui* in nomine hoc
‖loquantur *ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ
ἀπειλέω vlli ‖*hominis* Et vocantes eos, denuntia-
‖hominum. μηδενὶ ἀνθρώπων. καὶ καλέσαντες αὐτοὺς, παρῄ- 18
uerunt *eis* omnino ρ *non loqui*, neque ‖*docere*
ρ ne loquerentur ‖docerent γγειλαν αὐτοῖς τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν
in nomine Iesu.
ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ.

ὁ δὲ

Aſ Petrus * & Ioannes reſpondentes ad eos dixerunt: *verò

19 ὁ ὢ πέτρος ⸗ καὶ ἰωάννης ἀποκριθέντες πρὸς αὐτοὺς εἶπον,

Si iuſtum eſt in conſpectu Dei, vos audire potius quàm

εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ

Deum, iudicate. Non poſſumus enim nos quæ vidimus

θεοῦ, κρίνατε. 20 οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν

& audiuimus, non loqui. ‖ Illi verò comminan-

‖At

καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν. 21 οἱ δὲ προσαπειλησά-

tes, dimiſerunt eos: ℣nihil inuenientes quomodo puni-

℣nom

μενοι ἀπέλυσαν αὐτούς, μηδὲν εὑρίσκοντες τὸ πῶς κολά-

rent eos propter populum: quia omnes ‖glorificabant Deum

‖ clarificabant id quod factum fuerat, in eo quod aceiderat

σωσιν αὐτούς, διὰ τὸν λαόν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸ θεὸν

ſuper facto. Annorum enim erat *plurium quadraginta

*amplius

ἐπὶ τῷ γεγονότι. ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα

homo in quo factum fuerat ſignum iſtud ſanitatis.

ὁ ἄνθρωπος ἐφ' ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως.

Dimiſſi autem venerunt ad ‖ *proprios: & annuntiauerunt ℣

‖ſuos: ℣eis

[822] Ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγγειλαν

quanta ad eos principes Sacerdotum & ſeniores dixiſſent.

ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον.

‖ Illi autem audientes vnanimiter leuauerunt vocem ad

‖Qui cùm audiſſent,

24 οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν

Deum, & dixerunt: ✠Domine, tu Deus, qui feciſti cælum,

θεὸν, καὶ εἶπον, δέσποτα, σὺ ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν,

& terram, & mare, & omnia quæ in eis*:

*ſunt:

καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.

Qui ℣per os ℣ Dauid pueri tui ‖ *dicens: (ſuiſti) vt quid

‖Spiritu ſancto ℣ patris noſtri ‖ dixiſti: Quare

25 ὁ διὰ στόματος Δαβὶδ τοῦ παιδός σου εἰπών, ἵνα τί

fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania?

† ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ * ἐμελέτησαν κενά;

† φρυάττω

* μελετάω

Aſtiterunt reges terræ, & principes *coacti ſunt

*conuenerunt in vnum

26 παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν

in idem aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius.

ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ.

‖ Coacti ſunt enim in veritate in ſanctum puerum tuum

‖Conuenerunt verè in ciuitate ista aduerſus

27 συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἔν τε τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου

Ieſum, quem vnxiſti, Herodéſque & Pontius Pilatus, cum

Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, ἥρώδης τε καὶ πόντιος πιλάτος, σὺν

gentibus & populis Iſrael. Facere quæcunque manus tua

28 ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσραήλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου

& conſilium tuum ℣ præfinivit fieri.

℣ decreuerunt

καὶ ἡ βουλή σου προώρισε γενέσθαι.

Et nunc Domine reſpice in minas eorum: & da

29 καὶ τὰ νῦν κύριε ἔπιδε ὅτι τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς

ſeruis tuis cum fiducia omni loqui verbum tuum,

δούλοις σου μετὰ παρρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου,

Deo quòd *extendat ad sanitates, ‖filij

‖o manum tuam *extendere in sanitatem, & signa &
ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν εἰς ἴασιν, καὶ σημεῖα καὶ 30
prodigia fieri per nomen sancti ‖pueri tui Iesu.
τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ.

¶cùm orassent, σαλεύω

Et ‖precatis eis motus est locus in quo erant
καὶ δεηθέντων αὐτῶν ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν 31
congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto: &
συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ
loquebantur verbum Dei cum fiducia.
ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ παῤῥησίας.

¶autem ‖unum

At multitudinis ‖ credentium erat cor *& ani-
τῶν δὲ πληθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυ- 32
ma vna: ‖ neque eorum quidquam existimabat ei, dicebat
χὴ μία, καὶ οὐδεὶς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ, ἔλεγεν
proprium esse: sed erant illis omnia communia.
ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά.

Et magna virtute reddebant testimonium Apostoli
καὶ μεγάλῃ δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι 33
ρ nostri ‖& resurrectionis Domini ρ Iesu Christi ‖ gratiaque magna
τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, χάρις τε μεγάλη
*omnibus illis. erat in *omnes eos. Neque enim egens quisquàm
ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις 34
‖inter illos. erat ‖in ipsis. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum
ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν
ρ eorum quæ vendebant, πωλέω ὑπάρχω erant, vendentes afferebant pretia ρvenditorum,
ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν †πιπρασκομένων.
Et ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autè
καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διεδίδοτο δὲ 35
singulis, prout ‖quis opus habebat. Iosus autem *co-
ἑκάστῳ καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν. Ἰωσῆς δὲ ὁ ἐπι- 36
¶ cuique erat ¶oseph *qui est gnominatus Barnabas ab Apostolis, (quod est interpretatum,
κληθεὶς βαρνάβας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον,
Filius consolationis) Leuites Cyprius genere, ‖Exiflente
υἱὸς παρακλήσεως, λευίτης, κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος 37
¶ Cùm haberet agrum, vendidit eumt ρ & ρpretium, ei agro venditio attulit ρpecuniam, & posuit ante
αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς
pedes Apostolorum.
πόδας τῶν ἀποστόλων.

CAP. V. ε.

Vir autem quidã Ananias nomine, cum Sapphira vxore
Ἀνὴρ δέ τις ἀνανίας ὀνόματι, σὺν σαπφείρῃ τῇ γυναικὶ 1
¶agrum *fraudauit ¶agri, ¶ fua vendidit ‖possessionem Et *intercutis de
αὐτοῦ ἐπώλησε κτῆμα καὶ
γοσφίζω pretio ‖, conscia etiam vxore sua: & afferens partem
τιμῆς, συνειδυίης καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. καὶ ἐνέγκας μέρος 2

quandam ad pedes Apostolorum posuit.

τι παρὰ τοὺ πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν.

Dixit autem Petrus Ananiæ, *propter quid implevit Satanas cor tuum, mentiri te ‖Spiritum sanctum, & fraudare de pretio prædij agri,

εἶπε δὲ πέτρος, ἀνανία, διατί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου;

Nonne manens tibi manebat: & venundatum in tua potestate erat? ‖Quid quòd posuisti in corde tuo rem hanc? Non es mentitus hominibus, sed Deo.

οὐχὶ μένον σοι ἔμενε, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ.

Audiens autem Ananias verba hæc, *cadens expirauit. Et factus est timor magnus super omnes ‖audientes hæc.

ἀκούων δὲ ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.

Surgentes autem iuuenes ‖corripuerunt eum, & efferentes sepelierunt.

ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν.

Factum est autē quasi horarum trium spatium, & vxor ipsius, nesciens ‖ factum, introiuit.

ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονὸς, εἰσῆλθεν.

Respondit autem ei Petrus: Dic mihi, si tanti agrum vendidisti? ‖ Illa autem dixit: Etiam, tanti.

ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ πέτρος, εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶπε, ναὶ, τοσούτου.

At Petrus ad eam: Quid ‖quod conuenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt virum tuum, ad ostium, & efferent te.

ὁ δὲ πέτρος εἶπε πρὸς αὐτὴν, τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου, ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσί σε.

Cecidit autem confestim ante pedes eius, & expirauit. Intrantes autem iuuenes, inuenerunt illam mortuam: & efferentes sepelierunt ad virum suum.

ἔπεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐξέψυξεν. εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι, εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς.

Et factus est timor magnus in vniuersa ecclesia, & in omnes ‖audientes hæc.

καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.

per autem manus Apostolorum fiebant signa & pro-

τὰ δὲ διὰ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο σημεῖα καὶ τέ-

*our tentare

‖Spiritui sancto

Pagri

*cecidit, &

‖qui audierunt.

Pamouerunt

*mulier.

‖Ac

Pautem

‖vtique

συμφωνέω

ἐκφέρω

*extulerunt, &

‖qui audierunt

digia in plebe multa. Et erant vnanimiter omnes in
ραζα ἐν τῷ λαῷ πολλά. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν
porticu Salomonis. At exteri rum ℣nemo audebat
τῇ στοᾷ σολομῶντος. τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα 13
ℓconiungi illis: sed magnificabat eos populus.
κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός.
*angebatur credẽtium in ‖ multitudo ¶ vt in lectulis ‖ veniente Petro saltem ¶illius § & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis. *Concurrebat ¶vicinarum
Magis autem *apponebantur credentes Domino ‖multitudines 14
μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλήθη
virorũmque ac mulierum: ¶ vt & secundùm plateas ‖efferrent 15
ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥστε καὶ τὰς πλατείας ἐκφέ-
re infirmos, & *ponere in lectulis ac grabbatis, vt
ρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τιθέναι ὀπὶ κλινῶν καὶ κραβάτων, ἵνα
‖venientis Petri, etsi vmbra ¶obumbraret quenquã illorum. §
ἐρχομένου πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν.
*Conueniebat autem & multitudo eorũ quæ circa ciuitatum in
συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν πέριξ πόλεων εἰς 16
*Hierusalem, afferentes ægros & vexatos à spiriti-
ἱερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμά-
bus immundis: qui curabantur omnes.
των ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες.
¶erant, quæ est
Exurgens autem princeps Sacerdotũ & omnes qui cum illo ¶ (illa 17
ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἥ
existens hæresis Saduczorum) repleti sunt zelo:
οὖσα αἵρεσις τῶν σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου,
Et iniecerunt manus suas in Apostolos: &
καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ὅτι τοὺς ἀποστόλους, καὶ 18
posuerunt eos in custodia publica. Angelus autem
ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. ἄγγελος δὲ 19
‖aperiens *carceris, &
Domini per noctem ‖aperuit ianuas *custodiæ, edu-
κυρίου διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξα-
censque eos, dixit: Ite: & stantes loquimini
γαγών τε αὐτοὺς, εἶπε, πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε 20
in templo plebi omnia verba vitæ huius.
ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης.
‖Qui cum audis-sent, ¶ diluculò ‖erant,
‖Audientes autem intrauerunt ¶ sub diluculum in templum, & 21
ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ
docebant. Adueniens autem princeps Sacerdotum & qui cum eo ‖
ἐδίδασκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ,
*omnes seniores
conuocauerunt concilium & *omnem senatum filiorum-
συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν
‖vt adducerentur. Cùm autẽ venissent ministri, & aperto carcere non inuenissent illos,
Israel: Et miserunt ad carcerem ‖adduci eos.
ἰσραὴλ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι αὐτούς.
At ministri accedentes non inuenerunt eos in
οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμενοι οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ 22
custodia. reuersi autem nuntiauerunt,
φυλακῇ. ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν,

λέγοντες,

Dicentes: *Quòd* quidem carcerem inuenimus clausum,
λέγοντες, ὅτι τὸ μὲν δεσμωτήριον εὑρομεν κεκλεισμένον
in omni securitate, & custodes stantes ante ianuas, * cum omni diligentia,
ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν,
aperientes autem intus neminem inuenimus. Vt autē audierūt
ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω οὐδένα εὑρομεν. ὡς δὲ ἤκουσε
sermones hos, ‖& *Pontifex & praefectus* templi & ‖magistratus
τοὺς λόγους τούτους ὁ, τε ἀρχιερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ
principes Sacerdotum, ambigebant de illis quidnam fieret *hoc.*
οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο.
Adueniens autem quidam nunciauit eis, *dicens:* Quod
Παραγενόμενός δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, λέγων, ὅτι
ecce viri quos posuistis in ‖custodia, sunt in templo ‖carcerem,
ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς ἐθέσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ πάλιν
stantes, & docentes populum. Tunc ‖abiens magistratus
ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. τότε ἀπελθὼν ‖ἵστημι
praefectus cum ministris, * adduxit illos ‖*non cum* vi. * & ‖sine
ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις, ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας·
timebant enim populum *ut* ne lapidarentur.
ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαὸν ἵνα μὴ λιθασθῶσιν. λιθάζω
‖ *Adducentes autem* illos, statuerunt in concilio. Et in- ‖ Et cùm adduxissent
ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. καὶ ἐπη-
terrogauit eos princeps Sacerdotum, Dicens: ‖*Nonne denuntiatione* ‖Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis
ρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεὺς, λέγων, οὐ παραγγελίᾳ
denuntiauimus vobis non docere in nomine isto: &
παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; καὶ
ecce repleuistis Hierusalem doctrina vestra: & vultis
ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν διδαχὴν ὑμῶν τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ βούλεσθε
super, inducere super nos sanguinem hominis istius.
ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου.
Respondens autem Petrus & Apostoli dixerunt: Obe-
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπον; πειθαρ-
dire oportet Deo magis, quàm hominibus.
χεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις.
Deus patrum nostrorum suscitauit Iesum, quem vos in- Ἀναστατόω
ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς † διε-
teremistis suspendentes in ligno. Hunc Deus
χειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς
principem & saluatorem exaltauit dextera sua, *dare* poe- *ad dandam
ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι με-
nitentiam Israeli, & remissionem peccatorum. Et nos
τάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἡμεῖς
sumus *eius* testes verborum horum, & Spiritus *vero*
ἐσμεν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα ὃ
sanctus, quem dedit Deus ‖ obedientibus sibi. ‖omnibus
τὸ ἅγιον ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.

¶ Hæc cùm audissent, dissecabãtur: & cogitabant interficere

Illi autem audientes. furebant, & consulebant tollere

οἱ δὲ ἀκούσαντες † διεπρίοντο, καὶ ἐβουλεύοντο ἀνε- 33

ve illos. Surgens autẽ quidã in concilio Pharisæus,

λεῖν αὐτούς. ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ φαρισαῖος, 34

‖ honorabilis vniuersæ plebi,

nomine Gamaliel, legisdoctor, ‖honoratus omni populo,

ὀνόματι γαμαλιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ,

iussit foras *breue quid apostolos fieri.

ἐκέλευσεν ἔξω βραχύτι τοὺς ἀποστόλους ποιῆσαι.

Dixitq; ad illos: Viri Israelitæ, attendite vobis

εἶπέ τε πρὸς αὐτούς, ἄνδρες ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυ- 35

‖ facturi sitis ipsis super hominibus istis quid ‖ sitis futuri agere.

τοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν.

Ante enim hos dies extitit Theudas, dicens esse

πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη θευδᾶς, λέγων εἶναί 36

¶ consensit προσκλέω ‖ occisus * credebant ei, dispati sunt, & redacti

aliquem ‖ seipsum magnum: cui ¶ adnocatus est numerus virorum circiter

τινα ἑαυτὸν μέγαν, ᾧ † προσεκλίθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ

quadringentorum: qui ‖ interfectus est: & omnes quicunque * assensi sunt ei,

τετρακοσίων· ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείσθησαν αὐτῷ,

dissoluti sunt, & facti sunt ad nihilum. Post hunc extitit

διελύθησαν, καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη 37

‖ professionis, Iudas Galilæus in diebus ‖ descriptionis, &

Ἰούδας ὁ γαλιλαῖος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ

auertit populum multum post se: & ipse perijt, &

ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ· κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ

¶ consenserunt omnes quotquot * assensi sunt ei, dispersi sunt.

πάντες ὅσοι ἐπείσθησαν αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν.

Et ‖ itaque * discedite ‖ est nunc ‖ dico vobis, * abstinete ab hominibus 38

καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀποστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων

istis, & sinite illos: quoniam si ‖ sit ex hominibus consilium

τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτούς, ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ

hoc aut opus hoc, dissoluetur. Siverò ex Deo

αὕτη ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται· εἰ δὲ ἐκ θεοῦ 39

¶ poteritis eos ‖ repugnare est, non ¶ potestis dissoluere id: ne fortè & Deo pugnantes

ἐστιν, οὐ δυνασθε καταλῦσαι αὐτό, μήποτε καὶ θεομάχοι

inueniamini. Consensérunt autem illi. Et conuocantes

εὑρεθῆτε. ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ· καὶ προσκαλεσάμενοι 40

* cæsis ‖ ne loquerentur Apostolos, * cædentes demuntiauerunt ‖ non loqui in no

τοὺς ἀποστόλους, δείραντες παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνό-

mine Iesu: & dimiserunt eos.

ματι τοῦ ἰησοῦ· καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς.

¶ Et Illi quidem igitur ibant gaudentes à conspectu

οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ 41

concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu

συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰησοῦ

¶ contumeliam pati, ‖ contumelia affici.

ἀτιμασθῆναι.

πᾶσάν

*Tetímque diem in templo & circa ‖domum non cessabant * Omnè autem die
42 πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ, ϗ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο ‖domos
docentes, & euangelizantes Iesum Christum.
διδάσκοντες ϗ εὐαγγελιζόμενοι Ἰησοῦν τ̀ χριστόν.

CAP. VI. ς'.

In autem diebus illis ρmultiplicantibus discipulis ρ crescente numero discipulorum
1 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τ̀ μαθητῶν,
factum est murmur Græcorum aduersus Hebræos: ‖quòd ‖eo
ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς ἑβραίους, ὅτι
despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum.
παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν.
*Aduocantes autem duodecim multitudinem discipulorum. *Conuocantes
2 προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν,
dixerunt: Non ‖placitum est nos ρderelinquentes sermonem ‖æquum
εἶπον, οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ ρderelinquere
Dei, ‖ministrare mensis Considerate ergo ‖& verbum
θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. σκέψασθε οὖν
fratres, viros ex vobis *testimonio probatos septem, plenos *boni testimonij
3 ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτά, πλήρεις
Spiritu sancto & sapientia, quos constituamus super
πνεύματος ἁγίου ϗ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τ̀
‖usu hoc. Nos verò orationi & mi- ‖opus
4 χρείας ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ ϗ τῇ δια-
nisterio verbi ρperdurabimus. Et placuit ρinstantes erimus.
5 κονίᾳ τ̀ λόγου † προσκαρτερήσομεν. καὶ † ἤρεσεν * προσκαρτε-
sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum ρέω
ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους· ϗ ἐξελέξαντο στέφανον, † ἀρέσκω
virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum, &
ἄνδρα πλήρη πίστεως ϗ πνεύματος ἁγίου, ϗ φίλιππον, ϗ
Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum
πρόχορον, ϗ νικάνορα, ϗ τίμωνα, ϗ παρμενᾶ, ϗ νικόλαον
aduenam Antiochenum. *Quos statuerunt ‖coram Apo- * Hos
6 προσήλυτον ἀντιοχέα· οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀπο- ‖ante conspectum
stolis: & precati imposuerunt eis manus. Apostolorum:
στόλων· ϗ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. & orantes
Et verbum Dei crescebat: & multiplicabatur numerus
7 ϗ ὁ λόγος τ̀ θεοῦ † ηὔξανε, ϗ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν † αὐξάνω
discipulorum in Hierusalem valde: multáque ρ turba Sacerdotũ Etiam
μαθητῶν ἐν ἰερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων
obediebat fidei. Stephanus autem plenus ‖fide & ‖gr. t. a
8 ὑπήκουον τῇ πίστει. στέφανος δὲ πλήρης πίστεως ϗ
fortitudine faciebat prodigia & signa magna in populo.
δυνάμεως ἐποίει τέρατα ϗ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ.
Surrexerunt autem quidã τῶν qui de synagoga ‖dicta ρ quæ appellatur
9 ἀνέστησαν δέ τινες τῆς ἐκ τ̀ συναγωγῆς τ̀ λεγομένης

erant Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorũ qui a Cili-
λιβερτίνων, καὶ κυρηναίων καὶ ἀλεξανδρέων, καὶ τῶν ἀπὸ κιλι-
*disputantes eum cia & Asia, *simul altercantes Stephano: Et non
κίας καὶ ἀσίας, συζητούντων τῷ στεφάνῳ· καὶ οὐκ 10
qui poterant resistere sapientiæ & Spiritui quo loquebatur. P
propter quod re- ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει.
darguebantur ab Tunc summiserunt viros, dicentes: Quod audiuimus eum
eo cum omni fi- τότε ὑπέβαλον ἄνδρας λέγοντας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ 11
ducia, qui dicerent se dicentem verba *blasphema in Moysen & Deum.
audiuisse, λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς μωσῆν καὶ τὸν θεόν.
*blasphemiæ Commouerunt, plebem, & seniores, &
sitaque † συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς 12
συγκινέω Scribas: & Pinteffantes corripuerunt eum: & adduxerunt
Pconcurrentes γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν, καὶ ἤγαγον
rapuerunt Et in concilium: Statuerunt que testes falsos,
εἰς τὸ συνέδριον· ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς 13
*qui dicerent *dicentes: Homo iste non cessat verba blasphema
λέγοντας, ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα
loqui loquens aduersus locum sanctum & Legem.
λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ νόμου·
Audiuimus enim eum dicentem: quoniam Iesus Nazarenus
ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος 14
Phic Phisolues Iocum istum: & mutabit mores quos
οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη ἃ
traditiones quas tradidit nobis Moyses. Et *attendentes in eum
*intuentes παρέδωκεν ἡμῖν μωυσῆς. καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν 15
qui sedebant omnes sedentes in concilio, viderunt faciem
πάντες οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον
eius tanquam faciem angeli.
αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου.

CAP. VII. ζ.

Pse Dixit autem princeps Sacerdotum: Si hæc ita Phabent?
Εἶπε δὲ ὁ ἀρχιερεύς, εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει; 1
Qui sed ait: Viri fratres & patres, audite:
ὁ δὲ ἔφη, ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε· ὁ 2
*cùm esset Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ existenti in
ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν ἀβραὰμ ὄντι ἐν τῇ
morabatur Mesopotamia. prius quàm habitaret eum in Charran:
μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν χαρράν,
Et dixit ad illum: Exi de terra tua & de
καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς 3
δείκνυμι cognatione tua, & veni in terram quam tibi monstrauero.
συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι † δείξω.
exiit & Tunc Pexiens de terra Chaldæorum, habitauit in Charran.
κατοικέω τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς χαλδαίων, κατῴκησεν ἐν χαρράν. 4
καὶ ἐκεῖ-

Et inde, post* mori patrem eius, transtulit quàm mortuum
κἀκεῖθεν, μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκισεν est pater
illum in terram istam, in quam vos nunc habitatis.
αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε.
Et non dedit illi hæreditatem in ea, nec passum
καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα
pedis: & repromisit dare illi in possessionem eam,
ποδός· καὶ ἐπηγγείλατο δοῦναι αὐτῷ εἰς κατάσχεσιν αὐτήν,
& semini eius post ipsum, ‖non existente ei nato, ‖eàm non habe-
& τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. ‖tem.
Locutus est autem ipse Deus, quia erit semen eius acco- Dei
Ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεός, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροι- 6
la in terra aliena: & seruituti subiicient ‖id. & malè tractabunt annos ‖eos.
κον ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ καὶ κακώσουσιν ἔτη * cos annis quin-
quadringentos. fit gentem cui seruierint, iudicabo dringentis:
τετρακόσια. καὶ τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ 7
ego, dixit Deus, & post hæc exibunt: & seruient
ἐγώ, εἶπεν ὁ θεός· καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται, καὶ λατρεύσουσί
mihi in loco isto. Et dedit illi ‖pactum ‖testamentum
μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην 8
circumcisionis: & sic genuit Isaac, & circumcidit eum περιτέμνω
περιτομῆς, καὶ οὕτως ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ καὶ περιέτεμεν αὐτὸν
die octauo: & Isaac, Iacob: & Iacob,
τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ· καὶ ὁ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ ὁ Ἰακὼβ τοὺς
duodecim patriarchas. Et Patriarchæ æmulantes
δώδεκα πατριάρχας. καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες 9
Ioseph venundederunt in Ægyptum: & erat Deus cum eo:
τὸν Ἰωσὴφ * ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ· ‖ἀποδίδωμι
Et eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius: &
καὶ † ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ ἐξαιρέω
dedit ei gratiam & sapientiam in conspectu Pharaonis regis
ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον φαραὼ βασιλέως 10
Ægypti, & constituit eum præpositum ‖super Ægyptum, & ‖ὑπέρ
Αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' Αἰγύπτου, καὶ
omnem domum suam. Venit autem fames in vniuersam
ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν 11
‖terram Aegypti & Chanaan, & tribulatio magna: & non inueniebát ‖Aegyptum
γῆν Αἰγύπτου καὶ Χαναάν, καὶ θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ ηὕρισκον
cibos patres nostri. * Audiens autem Iacob ‖existentia * Cùm audisset
χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. ἀκούσας δὲ Ἰακὼβ ὄντα ‖esse frumentum
frumenta in Ægypto, misit patres nostros primùm:
σῖτα ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν τὸ πρῶτον·
Et in secundo cognitus est Ioseph ‖à fratribus suis:
καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ † ἀνεγνωρίσθη Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, 12 ‖ ἀ
ἀναγνωρίζω
& ‖manifestum factum est Pharaoni genus ‖Ioseph. ‖manifestatum
καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ φαραὼ τὸ γένος τοῦ Ἰωσήφ. ‖eius.

Mittens autem Ioseph, accersiuit patrem suum Ia-
Ἀποστειλας ὁ ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τ̃ πατέρα αὐτοῦ ἰα- 14
cob, & omnem cognationem suam in septuaginta quinque
κὼβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν αὐτοῦ ἐν ἑβδομήκοντα πέντε
*Et animabus. *Descendit autem Iacob in Ægyptum, & defun-
τελευτάω ψυχαῖς. κατέβη ὁ ἰακὼβ εἰς αἴγυπτον, καὶ * ἐτελεύ- 15
ctus est ipse & patres nostri. Et translati sunt
μετάθημα τησεν αὐτὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν· καὶ † μετετέθησαν 16
in Sichem, & positi sunt in sepulchro quod emit Abraham
εἰς συχέμ, καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι ὃ ὠνήσατο ἀβραὰμ
‖Memor filij pretio argenti à filijs ‖ Emmor Sichem. Cùm
τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τ̃ υἱῶν ἐμμὼρ τ̃ συχέμ. καθὼς 17
ρprofessus erat autem appropinquaret tempus promissionis quam ρ juraverat Deus
δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τ̃ ἐπαγγελίας ἧς ὤμοσεν ὁ θεὸς
Abrahæ, creuit populus, & multiplicatus est in Ægypto:
τῷ ἀβραάμ, ηὔξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν αἰγύπτῳ,
Quoad vsque surrexit rex alius ‖, qui non sciebat Ioseph.
‖in Aegypto. ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος, ὃς οὐκ ᾔδει τ̃ ἰωσήφ. 18
Hic circumueniens genus nostrum, *male affecit
* afflixit ὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν, † ἐκάκωσε τοὺς 19
κακόω patres nostros ‖ ad faciendum expositos infantes suos, ρ ad non
‖ vt exponerent ρ vt vitificarétur. πατέρας ἡμῶν, τὸ ποιεῖν ἔκθετα τὰ βρέφη αὐτῶν, εἰς τὸ μὴ
Eodem ‖gratus sobolescere: In quo tempore natus est Moyses: & fuit ‖ venustus
ζωογονεῖσθαι. ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη μωσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος 20
Deo: qui nutritus est *mēses tres in domo patris sui.
*tribus mensibus τ̃ θεῷ, ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τ̃ οἴκῳ τ̃ πατρὸς αὐτοῦ.
‖Expositum autem illum sustulit eum filia Pharaonis
‖Exposito illo ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν ἀνειλέτο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ φαραὼ, 21
& nutriuit eum sibi ipsi in filium. Et eru-
καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. καὶ ἐπαι- 22
ρ & ditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorũ: erat autem potens in ‖ di-
‖ verbis & in operibus suis. δεύθη μωσῆς πάσῃ σοφίᾳ αἰγυπτίων· ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λό-
Eius & filius ipsius. Cùm autem impleretur ei quadra-
γοις καὶ ἔργοις αὐτοῦ. ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσα- 23
ginta annorum tempus, ascendit in cor eius *inui-
*vt visitaret ρακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπισκέ-
sere fratres suos filios Israel.
ψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς ἰσραήλ.
Et ‖ videns quendam ρiniuria affectum, vltus est: & fecit vl-
καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο, καὶ ἐποίησεν ἐκ- 24
‖ cùm vidisset ρiniuriam patientem, vindicauit illum: tionem ‖ oppressæ, percutiens Ægyptium.
‖ ei qui iniuriam sustinebat, percusso Aegyptio. δίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατάξας τ̃ αἰγύπτιον.
* at illi Existimabat autē intelligere fratres suos, quoniam Deus per
ἐνόμιζε δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ 25
manum ipsius daret illis salutem: *ij autem non intellexerunt.
χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν· οἱ δὲ οὐ συῆκαν.

τὴν

Et sequenti ‖ die ρ visus est eis pugnantibus, & ‖ verò ρ apparuit illis litigantibus: & re-
τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ † ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις, καὶ conciliabat
συνήλασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπών, ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε ὅπως
vos: vt quid *iniuria afficitis alij alios?* *At iniuria afficiens* ‖ nocetis alteru-
ὑμεῖς ἀδικεῖτε ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν trum? Qui autem
proximum, repulit eum, dicens: Quis te constituit principem proximo,
πλησίον, ἀπώσατο αὐτὸν, εἰπών, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα
& iudicem super nos? *Non interficere me tu vis, *Nunquid
καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις,
quemadmodum interfecisti heri Ægyptium?
ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς † αἰγύπτιον;
Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est aduena
ἔφυγε δὲ μωσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος
in terra Madian: vbi generauit filios duos. Et explen-
ἐν γῇ μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο. καὶ πληρω-
tis annis quadraginta, apparuit illi in deserto montis
θέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους
Sina angelus *Domini* in ‖*flamma ignis* rubi. ‖Igne flammæ
σινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου.
At Moyses ρ videns, admiratus est visum. ‖Accedente autem
ὁ δὲ μωσῆς ἰδὼν ἐθαύμασε τὸ ὅραμα. προσερχομένου δὲ
illo *considerare* facta est vox Domini ad eum: *vt consideraret
αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγένετο φωνὴ κυρίου πρὸς αὐτόν·
Ego ‖ Deus patrum tuorum, Deus Abraham, & Deus ‖Eum
ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς
Isaac, & Deus Iacob. Tremens autem factus Moyses, non
ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος μωσῆς οὐκ
audebat considerare. Dixit autem illi Dominus:
ἐτόλμα κατανοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος,
Solue calceamentum pedum tuorum: enim locus in quo tu
† λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκας, γῆ ρ est
terra sancta est. Videns vidi afflictionem populi mei qui
ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ‖liberare
in Ægypto: & gemitum eorum audiui: & descendi ‖ e- ἐξαιρεῖσθαι
ἐν αἰγύπτῳ, καὶ τὸν στεναγμὸν αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην *ἐξε- *&
ruere eos. Et nunc veni,* mittam te in Ægyptum.
λέσθαι αὐτούς. καὶ νῦν δεῦρο, ἀποστελῶ σε εἰς αἴγυπτον.
Hunc Moysen quem negauerunt, dicentes: Quis te consti-
τοῦτον † μωσῆν ὃν ἠρνήσαντο, εἰπόντες, τίς σε κατέστη-
tuit principem & iudicem? hunc Deus principem & redemptorem
σεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν; τοῦτον ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ‖eum
misit ‖ *in manu angeli* ρ vidit illi in rubo. ρ qui apparuit
ἀπέστειλεν ἐν χειρὶ ἀγγέλου † ὀφθέντι αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ·
Hic eduxit illos, faciens prodigia & signa in terra
οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν γῇ

‖annis Ægypti, & in rubro mari, & in deserto ‖annos qua-
*qui dixit draginta. Hic est Moyses *dicens filiis
σαράκοντα. οὗτός ἐστιν ὁ μωυσῆς ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς 37
Israel: Prophetam vobis resuscitabit Dominus Deus vester de
Ἰσραήλ, προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν
‖ipsum audietis. fratribus vestris tanquã me. ‖ Hic est ‖ ille factus
‖qui fuit ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ. οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος 38
*qui loquebatur in ecclesia in solitudine,cum angelo *loquente
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος
‖cum ei in monte Sina,& ‖ patribus nostris qui accepit verba
αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει σινᾶ, καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια
*vitæ *viuentia dare nobis. Cui noluerunt ‖auscultantes
‖obedire ζῶντα δοῦναι ἡμῖν. ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι 39
fieri patres nostri: sed repulerunt, & auersi sunt
ἀπώσω γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' †ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν ταῖς
cordibus suis in Ægyptum. Dicentes ad Aaron:
καρδίαις αὐτῶν εἰς αἴγυπτον· εἰποντες τῷ ἀαρών, 40
‖enim Fac nobis deos qui præcedant nos: Nam Moyses hic
ποίησον ἡμῖν θεοὺς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ μωσῆς οὗτος
qui eduxit nos de terra Ægypti, nescimus quid factum sit
ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν
ei. Et vitulum fecerunt in diebus illis: &
αὐτῷ. καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ 41
‖frebantur obtulerunt hostiam simulacbro: & ‖ oblectati sunt in operibus
ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις
manuum suarum. Conuertit autem Deus, & tradidit
χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ θεὸς, καὶ παρέδωκεν 42
eos seruire militiæ cæli, sicut scriptum est
αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται
in libro Prophetarum. *Non victimas & ‖sacrificia obtulistis
‖Munquid ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν, μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ
*hostias mihi ‖annos quadraginta in deserto,domus Israel?
‖annis μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ οἶκος ἰσραήλ;
Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sydus
καὶ ἀνελάβετε τὸ σκηνὸς τοῦ μολὸχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ 43
dei vestri Repham, figuras quas fecistis adorare
θεοῦ ῥεφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν
eas. Et transferam vos trans Babyloncm.
αὐτούς· καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα βαβυλῶνος.
‖fuit cum Tabernaculum testimonij ‖erat in patribus nostris in deser-
*Deus ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν ἐν τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρή- 44
‖ad Moysen vt to, sicut disposuit *ille loquens ‖facere illud
faceret μῳ, καθὼς διετάξατο ὁ λαλῶν τῷ μωυσῆ, ποιῆσαι αὐτὴν
‖formam quam secundùm *exemplar quod viderat.
κατὰ τὸν τύπον ὃν ἑωράκει·

Quod & induxerunt, susceipientes patres nostri cum
345 ὃ καὶ εἰσηγαγον διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ
Iesu in possessionem Gentium, quas expulit Deus
ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν † ἐξωσεν ὁ θεὸς ἐξώθεν
à facie patrum nostrorum vsque *dies Dauid: * in diebus
ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν, ἕως τῶν ἡμερῶν δαυίδ·
Qui inuenit gratiam ante Deum: & petiit ‖ inuenire ‖ vt inueniret
346 ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἠτήσατο εὑρεῖν
tabernaculum Deo Iacob. Salomon autem ædifi-
σκήνωμα τῷ θεῷ ἰακώβ. 347 σολομὼν δὲ † ᾠκοδό- οἰκοδομέω
cauit illi domum. Sed non excelsus in manufactis
μησεν αὐτῷ οἶκον· 348 ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις
templis habitat, sicut propheta dicit: Cælum mihi
ναοῖς κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει· 349 ὁ οὐρανός μοι ‖ sedes est,
* throsus, at terra ‖ scabellum pedum meorum. Quam domum ædifi- ‖ autem
θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· ποῖον οἶκον οἰκοδο- * est?
cabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietionis meæ *?
μήσετέ μοι, λέγει κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου;
Nonne manus mea fecit hæc omnia?
οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; 350
‖ Duri cernice, & incircuncisi * corde & ‖ Dura
σκληροτράχηλοι, καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς * cordibus
auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis: sicut
ὠσὶν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς ‖ ita
patres vestri, ‖ & vos. Quem Prophetarum non
οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ ὑμεῖς. 352 τίνα τῶν προφητῶν οὐκ
sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt * prænun-
ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκατα- διάκω
tiantes de aduentu iusti: cuius nunc vos pro- * eos qui prænun-
γείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προ- tiabant
ditores & homicidæ fuistis: Qui accepistis
δόται καὶ φονεῖς γεγόνατε· 353 οἵτινες ἐλάβετε τὸν
Legem in dispositiones angelorum, & non custodistis.
νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ οὐκ ἐφυλάξατε.
Audientes autem hæc, dissecabantur cordibus suis,
354 ἀκούοντες δὲ ταῦτα, διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, ‖ dentibus
& stridebant ‖ dentes in eum.
καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν.
* Cùm esset * Cùm autem plenus Spiritu sancto, intendens in
ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν
cælum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem ‖ ex dextris Dei. ‖ à
οὐρανὸν, εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ·
Et ait: Ecce video cælos apertos, & filium
56 καὶ εἶπεν, ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους, καὶ τὸν υἱὸν
hominis * ex dextris stantem Dei. ‖ clamantes ‖ à ‖ Et
τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. 57 κράξαντες

¶impetum fecerunt — autem voce magna, continuerunt aures suas, & ¶irruerunt
¶eum — unanimiter in eum. Et eiicientes ‖ extra ciuitatem,
ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν· καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως, 58
lapidabant: & testes deposuerunt vestimenta sua
* qui vocabatur Saulus. — secus pedes adolescentis *vocati Sauli. Et lapi-
παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου σαύλου· καὶ ἐλιδο- 59
dabant Stephanum, inuocantem, & dicentem: Domine Iesu,
βολουν τὸν στέφανον, ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα, κύριε ἰησοῦ,
suscipe spiritum meum. Positis autem genibus, clamauit
δέξαι τὸ πνεῦμά μου. θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξε 60
‖dicens: — voce magna, ‖ Domine, ne statuas illis peccatum
ἴστημι — φωνῇ μεγάλῃ, κύριε, μὴ † στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν
¶cùm dixisset ‖in Domino. — hoc. Et ¶hoc dicto obdormiuit ‖.
ταύτην. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη.

CAP. VIII. ι΄.

Saulus autem erat consentiens — neci eius. Facta est
σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. ἐγένετο 1
autem in illa die persecutio magna in ecclesiam
δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν
*quæ erat ‖& — *in Hierosolymis: ‖ omnesque dispersi sunt per regiones
τὴν ἐν ἱεροσολύμοις, πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας
Iudææ & Samariæ, præter Apostolos.
τῆς ἰουδαίας καὶ σαμαρείας, πλὴν τῶν ἀποστόλων.
¶Curauerunt ‖timorati: — ¶Extulerunt autem Stephanum viri ‖religiosi: & fece-
συνεκόμισαν δὲ τὸν στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποιή- 2
*eum. — runt planctum magnum super *eo. Saulus verò de-
σαντο κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. σαῦλος δὲ ἐλυ- 3
‖& — uastabat ecclesiam, per domos intrans, ‖trahens
μαίνετο τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύ-
henſque viros ac mulieres, tradebat in custodiam.
ρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν.
¶qui erant — *Illi quidem igitur ¶ dispersi* pertransibant euangelizantes
οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆρχοντο εὐαγγελιζόμενοι τὸν 4
verbum. Philippus autem descendens in ciuitatem Samariæ,
λόγον. φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς σαμαρείας, 5
prædicabat illis Christum. Intendebant autem turbæ
ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν χριστόν. προσεῖχον δὲ οἱ ὄχλοι 6
‖his quæ dicebantur — ‖dictis à Philippo vnanimiter, *in audire
*audientes & videntes — eos & videre signa quæ faciebat.
τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ φιλίππου ὁμοθυμαδὸν, ἐν τῷ ἀκούειν
‖Multi enim eorũ qui habebant — ‖Multorum enim
αὐτοὺς καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει· πολλῶν γὰρ 7
habebant spiritus immundos, clamantes voce magna,
τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα φωνῇ μεγάλῃ,
ἐξήρ-

exibant. Multi autem paralytici & claudi curati sunt.
ἐξήρχετο πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν.
Et factum est ℣gaudium magnum in ciuitate illa. ℣ergo
καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ.
8 Vir autem quidam nomine Simon ‖ ante fuerat in ciuitate ‖qui
ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι σίμων προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει
9 *magicam exercens, & seducens gentem Samariæ, dicens esse *magus,
μαγεύων, καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς σαμαρείας, λέγων εἶναί
aliquem seipsum magnum: Cui auscultabant omnes à mi-
10 τινα ἑαυτὸν μέγαν· ᾧ προσεῖχον πάντες ἀπὸ μι-
nimo vsque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei
κροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ
illa magna. Attendebant autem ‖ei propter ℣ multo tempore
11 ἡ μεγάλη. προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ quæ vocatur
magicis ‖dementasse eos. Cùm vero credidissent ‖eum, ℣quod
12 ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτούς. ὅτε δὲ ἐπίστευσαν ‖dementasset
Philippo euangelizanti quæ de regno Dei,
τῷ φιλίππῳ εὐαγγελιζομένῳ τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ ἐξίστημι
& nomine Iesu Christi, baptizabantur virique ac
καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ
mulieres. *At Simon & ipse credidit: & ‖baptizatus,
13 γυναῖκες. ὁ δὲ σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε, καὶ βαπτισθεὶς, * Tunc
℣erat perdurans Philippo, Videnſque[i] virtutes & ſi- ‖ cùm esset
σὺν προσκαρτερῶν τῷ φιλίππῳ, θεωρῶν τε δυνάμεις καὶ ση- ℣adhærebat
gna *magna facta, obstupefiebat; Audientes autem ‖in ‖etiam
μεῖα μεγάλα γινόμενα, ἐξίστατο. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν * maximas fieri,
14 Hierosolymis Apostoli, quia recepisset Samaria verbum ℣stupens admiraba-
ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ ‖tur. Cùm audissent
Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem. ‖erant
θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν πέτρον καὶ ἰωάννην·
Qui ℣descendentes oranerunt pro ipsis, vt ac-
15 οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λά- ℣ cùm venissent
ciperẽt Spiritum sanctum. Nondum enim erat in quenquam illorum
16 βωσι πνεῦμα ἅγιον· οὔπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν
illapsus: tantum autem baptizati erant in *nomen
τῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα
Domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, ‖superuenerat:
17 τοῦ κυρίου ἰησοῦ. τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς, fed *nomine
& accipiebant Spiritum sanctum. ‖Conspiciens autem ℣ὅπτάνω
18 καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. θεασάμενος δὲ ‖Cùm vidisset
Simon quia per impositionem ℣manuum Apostolorum daretur
ὁ σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοῦ ℣manus
Spiritus sanctus, obtulit eis ‖pecuniæ,
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, ‖pecuniam,
Dicens? Date & mihi potestatem hanc, vt cuicũque
19 λέγων, δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν

imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum.

*Pecunia tua tecum

ὅτι δῶν τὰς χεῖρας, λαμβάνη πνεῦμα ἅγιον.

*Argentum tuum cum te

Petrus autem dixit ad eum: *Argentum tuum cum te

Πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτὸν, τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ 20

sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti per

εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ

‖Pecunia ‖Pecuniæ possideri.

χρημάτων κτᾶσθαι. Non est tibi pars neque sors

οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος 21

Tenim in sermone isto: nam cor tuum non est rectum coram

ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον

‖Pœnitentiam itaque age ‖Pœnitere igitur ab nequitia tua hac:

τοῦ θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, 22

*hæc & roga Deum, si forte remittatur tibi *cogitatio

καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς

cordis tui. In enim felle amaritudinis, & obligatione

καρδίας σου· εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον 23

‖Ise, iniquitatis video te ‖existentem. Respondens autem Simon

ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων, 24

dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, vt

εἶπε, δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως

‖Et nihil veniat super me horũ quæ dixistis. ‖Illi quidẽ itaque

μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε. οἱ μὲν οὖν 25

testificati & locuti verbum Domini, re-

διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ κυρίου, ὑπέ-

‖Hierosolymam: & multis regionibus dibant in ‖Hierusalem: multósque vicos Samaritanorum

στρεφον εἰς ἱερουσαλὴμ, πολλάς τε κώμας τῶν σαμαρειτῶν

*euangelizabant. *euangelizarunt. Angelus autem Domini locutus est ad

εὐηγγελίζοντο. ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησε πρὸς 26

Philippum, dicens: Surge, & vade contra meridianum,

φίλιππον, λέγων, ἀνάστηθι καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν,

‖quæ descendit ad viam ‖descendentem ab Hierusalem in Ga-

ὁδὸν τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς γά-

zam: hæc est deserta. Et surgens abiit. Et

ζαν· αὕτη ἐστὶν ἔρημος. καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη· καὶ 27

ecce vir Æthiops, eunuchus, potens, Candaces re-

ἰδοὺ ἀνὴρ αἰθίοψ εὐνοῦχος, δυνάστης κανδάκης τῆς βασι-

‖omnes gazas ginæ Æthiopum, qui erat super ‖omnem gazam eius: qui

λίσσης αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς

‖adorare *Et reuertebatur venerat ‖adoraturus in Hierusalem: *Erátque reuer-

ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς ἱερουσαλήμ· ἦν τε ὑποστρέ- 28

‖legénsque tens, & sedens super currum suum, ‖legebat pro-

φων· καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, ἀνεγίνωσκε τὸν προ-

phetam Esaiam. Dixit autem spiritus Philippo:

φήτην ἡσαΐαν. εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ φιλίππῳ, 29

‖adiunge te ad currum istum Accede, & ‖assimilare currui huic.

προσέλθε, καὶ †κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ.

προσδρα-

*Præcurrens autem Philippus, audiuit eum legen- *Accurrens
ὁ δὲ προδραμὼν ὁ φίλιππος ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκον-
tem prophetam Esaiam: & dixit: ‖ Nempe intelligis quæ ‖Putásne
τος τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, καὶ εἶπεν, ἆρά γε γινώσκεις ἃ
legis? ρIs autem ait: ‖Quomodo enim *possim, ρQui ρEi
ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ εἶπε, πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, *possim,
si non aliquis ‖dux viæ fuerit mihi? Rogauitque Philippum ρ ascen- ‖ostenderit
ἐάν μή τις ὁδηγήσῃ με; παρεκάλεσέ τε τὸν φίλιππον, ἀνα- ρ vt ascenderet, ‖&
dentem sedere cum eo. at locus ‖ scriptu- ‖ederet secum: ‖autem
βάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γρα-
ræ quam legebat, erat hic: Tanquam ouis ad occisionem
φῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη, ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν
ductus est: & sicut agnus coram tondente se *mu- *sine voce,
ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφω- ἄφωνος
tus, sic non ‖aperit os suum. In humi- ‖aperuit
νος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπει-
litate eius iudicium eius sublatum est. Ar generatione eius quis e-
νώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διη-
narrabit? quoniam ρtollitur à terra vita eius. ρ tollitur de
γήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ.
Respondens autem Eunuchus Philippo, dixit: Obsecro
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ φιλίππῳ, εἶπε, δέομαί
te, de quo propheta dicit hoc? de ipso, an de
σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο; περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ
alio aliquo? Aperiens autem Philippus os
ἑτέρου τινός; ἀνοίξας δὲ ὁ φίλιππος τὸ στόμα
suum, & incipiens à scriptura ista, euangelizauit
αὐτοῦ, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσατο
illi Iesum. ‖Et verò ibant per viam ‖Et dum iter
αὐτῷ τὸν ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδὸν,
venerunt ad quandã aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua: *quid *quis
ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ· καί φησιν ὁ εὐνοῦχος, ἰδοὺ ὕδωρ· τί
prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus: Si
κωλύει με βαπτισθῆναι; εἶπε δὲ ὁ φίλιππος, εἰ
credis ex toto corde, licet. ‖Respondens autem ait, ‖Et
πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔξεστιν. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε,
Credo filium Dei esse Iesum Christum.
πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν ἰησοῦν χριστόν.
Et iussit stare currum: & descenderunt vterque
καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα. καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι
in aquam, & Philippus & Eunuchus: & ba-
εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ, τε φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος· καὶ ἐβά-
ptizauit eum. Cùm autem ascendissent de aqua,
πτισεν αὐτόν. ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος,
Spiritus Domini rapuit Philippum: & non vidit eum
πνεῦμα κυρίου ἥρπασε τὸν φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν

¶Ibat per amplius Eunuchus. ¶*Pergebat* enim viam suam gaudens.
ὁκέπ ὁ εὐνοῦχος· ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων·

¶Azoto: & pertransiens Philippus autem inuentus est in ¶*Azoto.* & *præteriens*
φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς ἄζωτον. καὶ διερχόμενος 41

*ciuitatibus cunctis ¶veniret euangelizabat *ciuitates omnes* donec ¶*venire* eum in
εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς
Cæsaream.
καισάρειαν.

CAP. IX. ℵ.

¶autem At Saulus ¶ adhuc spirans minarum & cædis in
Ὁ δὲ σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς 1

¶Accessit ad principem discipulos Domini, ¶*accedens principi* Sacerdotum,
μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ

* & *Petiit ab eo epistolas in Damascum ad syn-
ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς δαμασκὸν πρὸς τὰς συ- 2
agogas: vt si quos inueniisset huius viæ *existentes* viros*que*
ναγωγὰς· ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε
& mulieres, vinctos perduceret in Hierusalem.
καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς ἱερουσαλήμ.

¶Et cùm iter faceret, contigit vt appropinquaret ¶*In autem proficisci, factum est* eum *appropinquare* Damasco:
ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ δαμασκῷ, 3
& subitò circumfulsit eum lux de cælo.
καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ·

πίπτω Et cadens in terram, audiuit vocem dicentem sibi:
καὶ † πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἤκουσε φωνῆ λέγουσαν αὐτῷ, 4

¶Qui dixit: Saule Saule, quid me persequeris? ¶*Ait autem:* Quis es Domine?
σαῦλ σαῦλ, τί με διώκεις; εἶπε δέ, τίς εἶ κύριε; 5

¶Et ille: * est ¶ *At Dominus dixit:* Ego sum Iesus, quem tu persequeris. durum*
ὁ δὲ κύριος εἶπεν, ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις· σκληρόν

¶contra stimulum ¶Et ¶ac stupens tibi ¶*ad stimulos* calcitrare. *Tremensque*¶*& pauens*
σοί πρὸς κέντρα λακτίζειν. τρέμων τε καὶ θαμβῶν 6
dixit: Domine, quid me vis facere? Et Dominus ad eum
εἶπε, κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτὸν,

¶ibi *Sed* surge, & ingredere in ciuitatem: & ¶ dicetur tibi
ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι
quid te oporteat facere. *At viri* ¶ *simul iter facientes*
τί σε δεῖ ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες 7

¶aurem illi qui comitabantur cum eo stabant stupefacti, *ipsi, stetérunt attoniti,* audientes quidem vocem, neminem autē
αὐτῷ εἱστήκεισαν ἐννεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ
videntes. Surrexit autem Saulus de terra:
ἐγείρω θεωροῦντες. † ἠγέρθη δὲ ὁ σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς· 8

* quæ ¶nihil ¶Ad manus autem illum trahentes, *aperti* * *autem* oculis *suis,* ¶ *neminem* videbat. ¶*Manu-
ἀνεῳγμένων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα ἔβλεπε. χειρα-
ducentes verò eum,* introduxerūt *in* Damascum.
γωγοῦντες δὲ αὐτὸν εἰσήγαγον εἰς δαμασκόν·

καὶ

Et erat ‖dies tres non videns: & non māducauit neque bibit. ‖diebus tribus
ἦν τε ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ † ἔπιεν. πίνω
Erat autē quidā discipulus *in Damasco, nomine Ananias: & *Damasci.
ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἁνανίας, καὶ ‖At ille
dixit ad illum Dominus in visu: Anania. ‖Is autem ait:
εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι, Ἁνανία. ὁ δὲ εἶπεν, ‖Et ‖Surge, &c
Ecce ego Domine. ‖At Dominus ad eum: *Surgam
ἰδοὺ ἐγὼ κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτὸν, ἀναστὰς *qui vocatur
vade in vicum *vocatum Rectum: & quæ- Rectus:
πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθεῖαν, καὶ ζή-
re in domo Iudæ Saulum nomine, Tarsensem. ecce enim
τησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα σαῦλον ὀνόματι Ταρσέα· ἰδοὺ γὰρ
orat.
προσεύχεται· καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι Ἁνα- ‖manus,
niam, introeuntem, & imponentem sibi ‖*manum, vt visum recipiat.
νίαν εἰσελθόντα, καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ.
Respondit autem Ananias: Domine, audiui à multis de
ἀπεκρίθη δὲ ὁ Ἁνανίας, κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ
viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Hieru-
τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν Ἰερου-
salem. Et hic habet potestatem à principibus Sacerdotum
σαλήμ· καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ‖alligandi
‖alligare omnes *inuocantes nomen tuum. ‖qui inuocant
δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου.
Dixit autem ad eum Dominus: Vade: quoniam vas electio-
εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος, πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλο- *vt portet
nis mihi est iste: *ad portandum nomen meum coram Gentibus,
γῆς μοί ἐστιν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν ‖&
& regibus, ‖filiisque Israel. Ego enim ostendam
καὶ βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραήλ. ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω ‖oportebat
illi quanta ‖oportet eum pro nomine meo pati.
αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. ‖Et
‖Abiit *autem Ananias, & introiuit in domum: &
ἀπῆλθε δὲ Ἁνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ *ei
imponens *in eum manus, dixit: Saule frater, Do-
ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας εἶπε, Σαὺλ ἀδελφέ, ὁ κυ- ‖qui apparuit
minus misit me Iesus ‖*visus tibi in via qua veniebas:
ριος ἀπέσταλκέ με Ἰησοῦς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου,
vt videas, & implearis Spiritu sancto.
ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου.
Et confestim ceciderunt ab oculis eius tanquā squa-
καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λε- &
mæ. *visum recepitque statim: & surgens baptizatus est.
πίδες· ἀνέβλεψέ τε παραχρῆμα, καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη·
Et ‖accepto cibo, confortatus est. Fuit autem *Saulus cum ‖cùm acceperit
καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. ἐγένετο δὲ ὁ σαῦλος μετὰ cibum,

*qui erant Damasci, ‖per Pingtesus in synagogas, ‖Iesum,

*iis qui in Damasco discipulis ‖ dies aliquot.

ἦσὺ ἐν δαμασκῷ μαθηταῖς ἡμέρας τινάς.

Et continuò Pin synagogis prædicabat ‖ Christum, quoniã

καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν χριστὸν, ὅτι 20

hic est filius Dei. Stupebant autem omnes

οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ 21

*qui audiebant, ‖qui expugnabat πορθέω

*audientes, & dicebant: Nonne hic est ‖ille populatus in Hieru-

ἀκούοντες, καὶ ἔλεγον, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ † πορθήσας ἐν ἰερου-

Deos qui inuocabant

salem P inuocantes nomen istud: & huc ad hoc ve-

σαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τοῦτο τὸ ὄνομα, καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐλη-

nit, vt vinctos illos duceret ad principes Sacerdotum?

λύθει ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς;

Saulus autem Pmagis conualescebat; & confundebat

σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχε τοὺς 22

‖qui habitabant Damasci, affirmãs

Iudæos ‖habitantes in Damasco, conferens quoniam

ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι

hic est Christus. Cum autem implerentur dies

οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι 23

*in vnum ‖vt interficerent

multi, simul consilium fecerunt Iudæi ‖interimere eum.

ἱκαναὶ, συνεβουλεύσαντο οἱ ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν.

Notæ factæ sunt autem Saulo insidiæ eorum. P Asseruabantque

ἐγνώσθη δὲ τῷ σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν· παρετήρουν τε 24

‖ Custodiebant autem &

portas diéque ac nocte, vt eum interficerent.

τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι.

Accipientes autem eum discipuli nocte, demiserunt per

λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ 25

‖eum, *Cùm autem veniſſet ‖ſe iungere

murum‖, submittentes in sporta.

τείχους, χαλάσαντες ἐν σπυρίδι. *Φαραγενόμενος δὲ 26

Saulus in Hierusalem, tentabat ‖ iungi discipulis: &

ὁ σαῦλος εἰς ἱερουσαλὴμ, ἐπείραζε κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς. καὶ

omnes timebant eum, non credentes quòd esset discipulus.

πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν, μὴ πιστεύοντες ὅτι ἐστὶ μαθητής.

‖apprehenſum

Barnabas autem ‖apprehendens illum, duxit ad

βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ, ἤγαγε πρὸς τοὺς 27

Apostolos, & narrauit illis quomodo in via vidisset

ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν

Dominum, & quia locutus est ei: & quomodo in Damasco

κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν δαμασκῷ

fiducialiter egerit in nomine Iesu.

ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ.

‖& exiens

Et erat cum illis intrans‖ in Hierusalem, &

καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ 28

fiducialiter agens in nomine Domini Iesu:

παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ.

‖quoque Gæntibus ‖eum Græcis

Loquebatúrque* & disputabat ‖ aduersus Græcos. Illi autem

ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς. οἱ δὲ

ἐπι-

quærebant eum occidere. *Cognoscentes autem * Quod cùm
ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. † γνόντες δὲ οἱ † cognouissent
ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισάρειαν, καὶ ἐξαπέστειλαν fratres, deduxerunt eum in Cæsaream, & dimiserunt
αὐτὸν εἰς Ταρσόν. eum in Tarsum. Illa quidem igitur ecclesia per totam ecclesia
31 Iudæam, & Galilæam, & Samariam habebant pacem: & adi- habebat & ædificabatur
τὴν Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκο- ambulans in
δομούμενον καὶ πορευόμενον τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ ficatæ & pergentes timore Domini, & consolatione
παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος * ἐπληθύνοντο. sancti Spiritus *replebantur. replebatur.
32 Factum est autem *Petrum transeuntem per omnes, deuenire πληθύνω
Ἐγένετο δὲ Πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν * vt Petrus dum trãsiret vniuersos, deueniret
καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδαν. & ad sanctos ‖ habitantes Lyddæ. ‖ qui habitabant
33 Inuenit autem ibi hominem quendam Aeneam nomine, ab annis
εὗρε δέ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα Αἰνέαν ὀνόματι, ἐξ ἐτῶν octo iacentem in grabbato, qui erat paralyticus.
ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραβάττου, ὃς ἦν παραλελυμένος. Et ait illi Petrus: Æneа, sanet te ῥ Iesus ῥ Dominus
34 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Πέτρος, Αἰνέα, ἰᾶταί σε Ἰησοῦς ὁ Christus: surge, & sterne tibi ipsi. Et continuò surrexit.
Χριστός· ἀνάστηθι, καὶ στρῶσον σεαυτῷ. καὶ παραχρῆμα στρωμνύω καὶ
35 Et viderunt eum omnes *habitantes Lyddæ & στρώνυμι
καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν καὶ * qui habitabant
Σαρωνᾶ, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον. Saronæ: qui conuersi sunt ad Dominum.
36 In Ioppe autẽ quædã ῥ erat discipula nomine Tabitha, quæ ῥ fuit
Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά, ἣ
37 interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena bonis
διρμηνευομένη λέγεται Δορκάς· αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν operibus & eleemosynis quas faciebat.
ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. Factum est autẽ in
38 diebus illis, *infirmatam eam mori. Lauantes *vt infirmata moreretur. Quam cùm lauissent,
ἡμέραις ἐκείναις ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν. λούσαντες eam, posuerunt in cœnaculo. Prope autẽ ‖ existente *eam
δὲ αὐτὴν ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ. ἐγγὺς δὲ οὔσης ‖ Cùm esset
Lydda ῥ Ioppe, discipuli audientes quia Petrus ῥ ab
Λύδδης τῇ Ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες ὅτι Πέτρος * esset
ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν δύο ἄνδρας πρὸς αὐτὸν, παρα- in ea, miserunt duos viros ad eum, ro-
καλοῦντες μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. gantes, *non pigritari venire vsque ad ‖ ipsos. *Ne pigriteris
‖ nos
39 Surgens autem Petrus, simul venit ῥ illis. *Quem aduenien- ῥ cum
Ἀναστὰς δὲ Πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς· οὗ παραγενό- *Et cùm aduenisset,

tem, duxerunt in cœnaculum: & adstiterunt ei omnes
* illum ‖circunstéterunt illum
μῶν ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι
ϑei viduæ flentes, & ostendentes ϱ tunicas & ve-
αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας, καὶ ἱμά-
stes quas faciebat cum illis existens Dorcas.
τια ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ Δορκάς.
Eiectis autem foras omnes Petrus, ponens genua
* Ejectis
*omnibus
ἐκβληθῶν δὲ ἔξω πάντας ὁ Πέτρος, * θεὶς τὰ γόνατα 40
orauit. & conuersus ad corpus, dixit: Tabi-
*τίθημι
† προσεύχομαι
† προσηύξατο, καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε, Ταβι-
tha, resurge. ‖ illa verò aperuit oculos suos: & ϱ videns
θά, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα
‖At ϱ viso Petro,
Petrum resedit. Dans autem illi manum, ere-
τὸν Πέτρον ἀνεκάθισε. δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέ- 41
xit eam. *Vocans autem sanctos & viduas, *sti-
Et cùm vocasset
*assignauit
στησεν αὐτήν. φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους & τὰς χήρας, παρέ-
tit eam viuam. Notum autem factum est per vniuersam
στησεν αὐτὴν ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης 42
‖Domino. Ioppen: & multi crediderunt in ‖Dominum.
τῆς Ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον.
ϱ vt moraretur Factum est autem ϱ dies multos manere eum in Ioppe, apud
ἐγένετο δὲ ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν Ἰόππῃ παρά 43
quendam Simonem coriarium.
τινι Σίμωνι βυρσεῖ.

CAP. X. 1.

Vir autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius,
Ἀνὴρ δέ τις ἦν ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνήλιος, 1
cohortis quæ dicitur
centurio *ex cohorte vocata Italica:
ἑκατοντάρχης ἀπὸ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς·
*Religiosus ac *Pius & timens Deum, cum omni domo
εὐσεβὴς & φοβούμενος τὸν θεὸν, σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ 2
suâ, faciensque eleemosynas multas plebi, & deprecans
αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ, καὶ δεόμενος
‖semper. Is Deum ‖per omne, Vidit in visu manifestè, quasi
τοῦ θεοῦ διὰ παντός· εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ 3
ϱ horam nonam dici, angelum Dei introeuntem
ὥραν ἐνάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα
*sibi: ad se, & dicentem sibi, Corneli.
πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ, Κορνήλιε.
* At ille intuens eum, timore correptus, *Ille autem attendens ei, & pauefactus dixit: ‖Quid
ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ & ἔμφοβος γενόμενος εἶπε, Τί 4
‖ Quis es est Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemo-
ἐστι κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ, αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημο-
synæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei:
σύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ.

καὶ

Et nunc mitte in Ioppen viros, & accerse
καὶ νῦν πέμψον εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι
Simonem quendam, qui cognominatur Petrus. Hic hospitatur
Σίμωνά τινα ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρον· οὗτος ξενίζεται
apud quendam Simonem coriarium, cui est domus iuxta mare. Cuius
παρά τινι Σίμωνι βυρσεῖ, οἰκία ἐστὶ παρὰ θάλασσαν.
hic dicet tibi quid te oporteat facere.
οὗτος λαλήσει σοι τί σε δεῖ ποιεῖν.

*ut autem discessit angelus *ille loquens Cornelio, vocatis
ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τῷ Κορνηλίῳ, φωνήσας
duobus famulis suis, & milite pio assisten-
δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτε-
tium ei: Et expositis illis omnibus,
ρούντων αὐτῷ· καὶ ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα,
misit illos in Ioppen. ¶ *At postridie
ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰόππην. τῇ δὲ ἐπαύριον
iter facientibus illis, & ciuitati appropinquantibus, ascendit Petrus
ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη Πέτρος
*supra domum precari, circa horam sextam.
ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὥραν ἕκτην.

*Factus est autem esuriens, & voluit gustare. Paranti-
ἐγένετο δὲ προσπεινῶν, καὶ ἤθελε γεύσασθαι. παρασκευα-
bus autem illis, cecidit super eum mentis excessus
ζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις
Et *spectat caelum apertum, & descendens super *vidit
καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ'
se vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initiis
αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς
¶vinctum, & demissum in terram: In quo erant ¶submitti de cælo
δεδεμένον, καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς. ἐν ᾧ ὑπῆρχε
omnia quadrupedia terræ, & *feræ, & reptilia, & *serpentia
πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς, καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, &
volatilia cæli. Et facta est vox ad
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς
eum: *Surgens Petre, occide & manduca. At Petrus *Surge *autem
αὐτὸν, ἀναστὰς Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. ὁ δὲ Πέτρος
ait: ¶ Nequaquam Domine: quia nunquam manducaui omne commune ¶Absit
εἶπε, μηδαμῶς κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν
aut immundum. Et vox iterum ex secundo ad
ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς
eum: Quæ Deus purificauit, tu ne commune? dic. Hoc autem
αὐτὸν, ἃ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ
factum est per ter. Et *vas iterum receptum est in cælum.
ἐγένετο ἐπὶ τρὶς, καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν.
*Ut autem in *spe hæsitaret Petrus quidnam esset visio *et dum intra se
ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ Πέτρος τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα

*Et cùm discessisset *qui loquebatur illi, vocauit duos domesticos suos, & militem metuentem Dominum ex his qui illi patebant. Quibus cùm narrasset omnia, ¶Posteà autem die

*Pia superiora, vt orauit,

*Et cùm esuriret

*vidit

¶submitti de cælo

*Serpentia

*Surge *autem

¶Absit

*dixeris.

*stati u

¶qui erant — quâ vidissent, & ecce viri ‖ missi à Cornelio
ὃ εἶδες, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τοῦ κορνηλίου,
inquirentes & dicentes domum Simonis, astiterunt
διερωτήσαντες καὶ μαθόντες τὴν οἰκίαν σίμωνος, ἐπέστησαν
¶ianuam. ad ¶vestibulum. Et *vocantes interrogabant si
ἐπὶ τὸν πυλῶνα· καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ
*cum vocassent *qui cognominatur ¶habitat hospitio ¶autem — Simon *cognominatus Petrus, illic ‖hospitatur.
Σίμων ὁ ἐπικαλούμενος πέτρος ἐνδημεῖ ξενίζεται.
At Petro ¶ cogitante de visione, dixit
τοῦ δὲ πέτρου διενθυμουμένου περὶ τοῦ �ράματος, εἶπεν
ei Spiritus: Ecce viri tres quærunt te.
αὐτῷ τὸ πνεῦμα, ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ζητοῦσί σε.
*surge itaque, & καταβαίνω — *Sed surgens descende, & vade cum eis, ni-
ἀλλὰ ἀναστὰς † κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μη-
¶dubitans: hil *ambigens, quia ego misi illos.
δὲν διακρινόμενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς.
Descendens autem Petrus ad viros mis-
καταβὰς δὲ πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀπεστα-
sos à Cornelio, dixit ad ipsos: Ecce ego sum
λμένους ἀπὸ τοῦ κορνηλίου, εἶπεν πρὸς αὐτούς, ἰδοὺ ἐγώ εἰμι
¶-st ¶venistis? quem quæritis. quæ ‖ causa propter quam ¶adestis? ¶Si verò dixerint,
ὃν ζητεῖτε· τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε; οἱ δὲ εἶπον,
Cornelius centurio, vir iustus & timens
κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος
*& testimonium habens ab vniuersa gente *responsum accepit Deum, *testimonio ornatúsque ab turba gentis Iudæorum,
τὸν θεόν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν ἰουδαίων,
*diuinitus admonitus est ab angelo sancto accersiri te
ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου μεταπέμψασθαί σε
in domum suam, & audire verba abs te.
εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ.
¶Introducens ¶autem surgens, profectus est *ex fratribus — ¶Introcucans ergo eos, recepit hospitio. At sequenti die ¶
εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς ἐξένισε. τῇ δὲ ἐπαύριον
Petrus exiit cum illis: & quidam fratrum ab
ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ
*autem Ioppe comitati sunt eum. Et altera *die introierunt
ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. καὶ τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον
¶verò expectabat illos, connocatis cognatis suis, & necessariis amicis. Et ¶cùm introisset Petrus, obuius venit *& *eius amicos. — In Cæsaream. At Cornelius ‖ erat expectans eos, connocans cognatos suos, & necessarios amicos. Ut autem factũ est Pingredi Petrum, occurrens
εἰς τὴν καισάρειαν. ὁ δὲ κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτούς, συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἀναγκαίους
φίλους. ὡς δὲ ἐγένετο ἐλθεῖν τὸν πέτρον, συναντήσας
ei Cornelius: *procidens ad pedes* adorauit.
αὐτῷ ὁ κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας προσεκύνησεν.
¶verò ἀνίσταμαι — At Petrus ‖ eleuauit eum, dicens: Surge: & ego ipse
ὁ δὲ πέτρος ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων, † ἀνάστηθι· κἀγὼ αὐτὸς
ἄνθρωπός

homo sum. Et colloquens *ei intrauit: & * cum illo,
ἄνθρωπός εἰμι. καὶ συνομιλῶν αὐτῷ, εἰσῆλθε, καὶ
inuenit ‖conuentos multos: Dixitque ad illos: ‖qui conuenerant
εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλοί, ἔφη τε πρὸς αὐτούς,
Vos scitis quo nefas est viro Iudæo coniungi Qquam odio abo-
ὑμεῖς ἐπίστασθε ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ ἰουδαίῳ, κολλᾶσθαι minatum sit
aut accedere 'alienigenæ. Et mihi Deus ostendit neminem 'adalienigenam;
ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ· καὶ ἐμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξε μηδένα Sed
communem aut immundum dicere hominem. *Ideo & *Propter quod si-
κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον· διὸ καὶ ne dubitatione
incontradicenter veni accersitus. Interrogo ergo, ‖cui ‖quam ob causam
ἀναντιρρήτως ἦλθον μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν, τίνι
causa accersistis me? Et Cornelius ait:
λόγῳ μετεπέμψασθέ με; καὶ ὁ Κορνήλιος ἔφη,
A nudiusquarta die, vsque ad hanc horam eram ie- εἰμὶ
ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας † ἤμην νη-
iunans & nona hora orans in domo
στεύων, καὶ τὴν ἐνάτην ὥραν προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ
mea: & ecce vir stetit ante me in veste Pfblendida: Pcandida;
μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ,
Et ait: Corneli, exaudita est tua oratio: & εἰσηκούσθη
καί φησι, Κορνήλιε, † εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ, καὶ αἱ
eleemosynæ tuæ cõmemoratæ sunt in conspectu Dei.
ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
Mitte ergo in Ioppen, & accerse Simonem, qui
πέμψον οὖν εἰς Ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι Σίμωνα ὃς
cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis coriarij
ἐπικαλεῖται Πέτρος· οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος βυρσέως
iuxta mare, qui aduenienti loquetur tibi.
παρὰ θάλασσαν, ὃς παραγενομένος λαλήσει σοι.
'Ex eadem ergo missi ad te: *tuque bene fecisti 'Confestim *&
ἐξ οὗ οὖν ἐπέμφθην πρός σε, σύ τε καλῶς ἐποίησας
‖aduenisti. Nunc ergo omnes nos Pcoram Deo ad- ‖veniendo.
παραγενόμενος. νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πά- Pin conspectu tuo
sumus, audire omnia præcepta tibi à *Deo. 'quecunque sunt
ρεσμεν, ἀκοῦσαι πάντα τὰ * προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. *Domino.
Aperiens autem Petrus os‖, dixit: In veritate προσωπολήμπτης
ἀνοίξας δὲ Πέτρος τὸ στόμα, εἶπεν, ἐπ' ἀληθείας ‖sum.
Pdeprehendo quia non est personarum acceptor Deus. P comperi
καταλαμβάνομαι ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεὸς,
Sed in omni gente *timens eum, & *operans 'qui timet
ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος *& operatur
iustitiam, acceptus illi est. Verbum quod mi- ‖Deus
δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστι. τὸν λόγον ὃν ἀπέ-
sit‖ filiis Israel, annuntians pacem per Iesum
στειλε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ

Christum: (hic est omnium Dominus.) Vos scitis
χριστὸν, οὗτός ἐστι πάντων κύριος. ὑμεῖς οἴδατε 37

Pquod est *incipiens enim
ῥ τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενον γὰρ ἀπὸ τῆς
Galilæa, post baptismum quod prædicauit Ioannes:
γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ κηρύξεν ἰωάννης,
Iesum illum à Nazareth, *ut unxit eum Deus Spi-
ἰησοῦν τὸν ἀπὸ ναζαρὲτ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύ- 38
*quomodo
ritu Sancto & ‖efficacia, qui pertransiit Pbenefaciens & sanans
ματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ † ἰώμενος
Pvirtute : Pbenefaciendo & sanando
ἰάομαι
omnes potestate oppressos à diabolo: quoniam
πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ
Deus erat cum illo. Et nos summus testes om-
θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες πάν- 39
nium quæ fecit in regione Iudæorum & in Hieru-
των ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν ἰουδαίων καὶ ἐν ἱερου-
salem: quem & occiderunt suspendentes in ligno.
σαλὴμ, ὃν καὶ * ἀνεῖλον κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου·
ἀναιρέω
Hunc Deus suscitauit tertia die: & dedit eum ma-
τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμ- 40
nifestum fieri, Non omni populo, sed testibus
φανῆ γενέσθαι, οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς 41
prædestinatis à Deo, nobis, qui commanduauimus
προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν
προχειροτονέω
& combibimus *ei, post resurrexisse eum ex mortuis.
καὶ συνεπίομεν αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.
*cui illo, postquàm resurrexit à
Et præcepit nobis prædicare populo, & testifi-
καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ, καὶ διαμαρτύ- 42
*qui constitutus est
cari quia ipse est * ille destinatus à Deo iudex vivorum
ρασθαι ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων
‖testimonium perhibeat,
& mortuorum. Huic omnes Prophetæ ‖testantur,
καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, 43
Pomnes qui credunt
remissionem peccatorum accipere per nomen eius Pomnem
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν
credentem in eum. Adhuc loquente Petro
πιστεύοντα εἰς αὐτόν. ἔτι λαλοῦντος τοῦ πέτρου τὰ 44
verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes
ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς
*qui audiebant
*audientes verbum: Et obstupuerunt qui ex circúcisione
ἐξίσταμαι
ἀκούοντας τὸν λόγον· καὶ † ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς 45
* qui venerãt cum Petro
fideles, *quotquot comitati fuerant Petrum, quia & in ‖gentes donum
πιστοὶ ὅσοι συνῆλθαν τῷ πέτρῳ, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη τὴν δωρεὰν
‖nationes gratia
sancti Spiritus Audiebant enim illos
τοῦ ἁγίου πνεύματος * ἐκκέχυται. ἤκουον γὰρ αὐτῶν 46
Pessusa
ἐκχέω
loquentes linguis, & magnificantes Deum. Tunc re-
λαλούντων γλώσσαις, καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τότε ἀπε-
κρίθη

spondit Petrus: Nunquid aquam prohibere potest
μήτι τὸ ὕδωρ κωλῦσαι βαπτίσθη
17 χρίσμα ὁ πέτρος,
quis, ad non baptizari hos, qui Spiritum sanctum ve non baptizen-
τις, τὸ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον tur hi
acceperunt sicut & nos? *Iussitque eos *Et
ἔλαβον, καθὼς καὶ ἡμεῖς; προσέταξέ τε αὐτοὺς
48 baptizari in nomine Domini Iesu ‖ Tunc rogauerunt ‖Christi.
βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ. τότε ἠρώτησαν
cum ρmanere dies aliquot. ρvt maneret apud
αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς. eos aliquot die-
bus.

CAP. XI. ιά.

Audierunt autem Apostoli & fratres *existentes apud *qui erant in Iu-
Ἠκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν daea.
11 Iudæam, quoniam & Gentes receperunt verbum Dei.
ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.
*Et cùm ascendisset Petrus in Hierosolymam, disceptabant aduersus *Cùm autem
12 αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, illum qui ‖ ex circumcisione, Dicentes: ρQuid ad viros ‖erant
λέγοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρας ρQuare introisti
13 præputium habentes ingressus es, & commanducasti eis. & manducasti cum
ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰσῆλθες, καὶ συνέφαγες αὐτοῖς; illis?
Incipiens autem Petrus, exponebat illis secundo ordinem *per
14 ἀρξάμενος δὲ ὁ πέτρος, ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς λέγων,
dicens: Ego eram in ciuitate Ioppe orans:
15 ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει ἰόππῃ προσευχόμενος,
& vidi in excessu mentis visionem: descendens vas quoddã velut
καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς
linteum magnum, quatuor initiis *demissum ex *Summitti de
16 ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς † καθιεμένην ἐκ τοῦ καθίημι
cælo: & venit vsque ad me: In quod ‖ attendens ‖intuens.
οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ· εἰς ὃν ἀτενίσας
17 considerabam, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, &
κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ
reptilia, & volatilia cæli.
τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ.
Audiui autem ρvocem dicentem mihi: *Surgens Petre, occide, & ρἈ *surge
18 ἤκουσα δὲ φωνῆς λεγούσης μοι, ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ
manduca. Dixi autem: Nequaquam Domine: quia omne commune
19 φάγε. εἶπον δέ, μηδαμῶς κύριε, ὅτι πᾶν κοινὸν
aut immundum nunquam introiuit in os meum.
ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου.
Respondit autem mihi vox ex secundo de cælo: Quæ
20 ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἃ ὁ
Deus mundauit, tu ne commune dixeris. Hoc autem factum est
21 θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο

per ter: & rursum receptа sunt omnia in cælum.
ὅτι τρεῖς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν.

* confestim
Et ecce *ex eadem* tres viri astiterunt in domo
καὶ ἰδοὺ εὐθὺς ἄνδρες τρεῖς ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν 11
in qua eram, missi à Cæsarea ad me.
ἐν ᾗ ἦμεν, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρός με.

‖ve irem cum
Dixit autem mihi Spiritus, ‖*simul ire* illis, nihil ‡am-
εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν διά- 12
‡hæsitans.
bigentem. Venerunt autem cum me & sex fratres isti:
κρινόμενον. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι,

*Narrauit autem
& ingressi sumus in domum viri. *Annuntiauitque
καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός, ἀπήγγειλέ τε 13
nobis quomodo vidisset angelum in domo sua stantem
ἡμῖν πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ σταθέντα
& dicentem sibi: Mitte in Ioppen viros, & ac-
καὶ εἰπόντα αὐτῷ, Πέμψον εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετά-
*qui cognominatur Petrus:
cersе Simonem *cognominatum Petrum:* Qui loquetur
πεμψαι Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, ὃς λαλήσει 14
‡tibi
verba ‖*ad te,* in quibus saluus eris tu, & vniuersa domus tua.
ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου.

*Cùm autem cœpissem
Ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ 15
sanctus super eos, sicut & in nos in initio.
ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ.
Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat, Ioannes
ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος κυρίου, ὡς ἔλεγεν, Ἰωάννης 16
quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu
μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι
sancto. Si ergo *par donum* dedit illis Deus,
ἁγίῳ. εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς, 17
*eandem gratiam
sicut & nobis *credentibus* in Dominum Iesum Christum, ego
*qui credidimus
ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἐγὼ
autem quis eram ‖*potens* prohibere Deum?
‡qui possem
τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν;

‡ His auditis
Audientes autem hæc, tacuerunt: & glorificauerunt
ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, † ἡσύχασαν, καὶ ἐδόξαζον τὸν 18
*Ergo
Deum, dicentes: *Nempe & gentibus Deus pœnitentiam
θεὸν, λέγοντες, ἄρα γε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν
*Et
dedit ad vitam. *Illi quidem ‖*igitur* dispersi à
‡qui fuerant
ἔδωκεν εἰς ζωήν. οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς
‡quæ fuerat
tribulatione ‡ facta *in Stephano, perambulauerunt vsq; ad Phœnicē, 19
*sub
θλίψεως τὴν γενομένην ἐπὶ Στεφάνῳ, διῆλθον ἕως Φοινίκης,
& Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum,
καὶ Κύπρου, καὶ Ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον,
*nisi solis
‖ non solum Iudæis.
εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις.

ἦσαν

Erant autem quidam ex eis viri Cyprij & Cyrenæi:
ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι,
qui *introeuntes in Antiochiam, loquebantur ad Græ-
οἵτινες εἰσελθόντες εἰς Ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς Ἑλ-
cos, ‖euangelizantes Dominum Iesum.
λληνιστὰς εὐαγγελιζόμενοι τὸν Κύριον Ἰησοῦν.
Et erat manus Domini cum eis ad fauendum eos: multusque numerus ℘credens conuersus est ad Dominum.
καὶ ἦν χεὶρ Κυρίου μετ' αὐτῶν· πολύς τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν Κύριον.
*Auditus est autem sermo ad aures ecclesiæ quæ *in Hierosolymis, super illis: & miserunt Barnabam venire
ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας τῆς οὔσης ἐν Ἱερο-
ροσολύμοις περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν διελθεῖν
‖in Antiochiam. Qui ℘aduenien, & videns gra-
εἰς Ἀντιόχειαν· ὃς παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χά-
tiam Dei, gauisus est: & hortabatur omnes proposito
ριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει
cordis permanere ‘Domino: Quia erat vir bo-
τῆς καρδίας προσμένειν τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγα-
nus, & plenus Spiritu sancto & fide. Et apposita est
θὸς, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη
turba multa Domino. Profectus est autem in Tarsum
ὄχλος ἱκανὸς τῷ Κυρίῳ. ἐξῆλθε δὲ εἰς Ταρσὸν
*Barnabas requirere Saulum: ‖Et inuenient eum,
ὁ Βαρνάβας ἀναζητῆσαι Σαῦλον· καὶ εὑρὼν αὐτὸν
duxit eum in Antiochiam. ℘Factum est autem eos annum
ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἀντιόχειαν. ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν
totum *conuenire in ecclesia: & *docere turbam
ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διδάξαι ὄχλον
multam: ‖appellarique primùm Dis Antiochis discipulos,
ἱκανόν· χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς,
Christianos. In his autem diebus *descenderunt
Χριστιανούς. ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον
ab Hierosolymis Prophetæ in Antiochiam. *Surgens
ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν. ἀναστὰς
autem vnus ex eis nomine Agabus, significabat per Spi-
δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ἄγαβος, ἐσήμαινε διὰ τοῦ πνεύ-
ritum famem magnam futuram *in vniuersam habita-
ματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμέ-
tam: quæ & facta est sub Claudio Cæsare.
νην· ὅστις καὶ ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος.
‖At discipulorum prout bene agebat quis decreuerunt singuli
τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς ηὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος
eorum in ministerium mittere habitantibus in Iudæa
αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ

cùm introissent
‖annuntiantes
℘credentium
*Peruenit
*erat
‖vsque ad
℘cum peruenisset, & vidisset
‘in
*vt quæreret
‖quem cùm inuenisset, perduxit
℘Et
*conuersati sunt ibi
*docuerunt
‖ita vt cognominarentur
℘Antiochiæ discipuli, Christiani.
*supervenerunt
×Et
* in vniuerso orbe terrarum:
‖Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt

fratribus: quod & fecerunt, mittentes ad senio-
ἀδελφοὺς· ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυ-
pmanus res per pmanum Barnabæ & Sauli.
τέρους διὰ χειρὸς βαρνάβα καὶ σαύλου.

CAP. XII. ιβ'.

*Eodem autem tempore misit
*Per illud autem tempus iniecit Herodes rex
Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς 1
*vt affligeret manus *male tractare quosdam de ecclesia.
τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας.
Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio.
† ἀνεῖλε δὲ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν ἰωάννου μαχαίρᾳ· 2
ἀναιρέω Et videns ‖quod gratum est Iudæis, apposuit
‖ autem quia placeret
καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς ἰουδαίοις, προσέθετο 3
apprehendere & Petrum. Erant autem dies azymorum.
συλλαβεῖν καὶ πέτρον· ἦσαν δὲ ἡμέραι τῶν ἀζύμων·
Quem & pprehendens misit in custodiam, tradens quatuor
ὃν καὶ πιάσας ἔθετο εἰς φυλακὴν, παραδοὺς τέσσαρσι 4
quaternionibus militum *custodire eum: volens post
τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτὸν, βουλόμενος μετὰ
Pascha producere eum populo. ‖ Ille quidem igitur
τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. ὁ μὲν οὖν 5
pcarcere. Petrus seruabatur in p custodia. Oratio autem erat assidua fa-
*fiebat sine intermissione. πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ. προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινο-
*pro ta ab ecclesia ad Deum *de eo.
μένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν περὶ αὐτοῦ.
*producturus esset ‖in Cùm autem *futurus esset producere eum Herodes, ‖ nocte
ὅτε δὲ ἤμελλεν προάγειν αὐτὸν ὁ ἡρῴδης, τῇ νυκτὶ 6
ipsa erat Petrus dormiens inter duos milites,
ἐκείνῃ ἦν ὁ πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν,
p & vinctus catenis duabus: p custodéque ante ostium *observabant
*custodiebant carcerem. δεδεμένος ἁλύσεσι δυσὶ, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν
custodiam. Et ecce angelus Domini astitit: &
τὴν φυλακήν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ 7
*percussóq. lumen refulsit in habitaculo: *pulsans autem latus
φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι· πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ
‖velociter, Petri, excitauit eum, dicens: Surge ‖ in celeritate. Et eciderunt
πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων, ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσαν
p autem eius catenæ de manibus. Dixitque p angelus
αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. εἶπέ τε ὁ ἄγγελος 8
calceā te caligas tuas. Et ad eum: Præcingere, & *subligā sandalia tua.
πρὸς αὐτὸν, περίζωσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου.
*tibi Fecit autem sic. Et dixit illi: Circunda *vestimentum tuum,
ἐποίησε δὲ οὕτω. καὶ λέγει αὐτῷ, περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου,
& sequere me.
καὶ ἀκολούθει μοι.

καὶ

Et exiens sequebatur eum: & nesciebat quia verum est
καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ, καὶ οὐκ ἤδει ὅτι ἀληθές ἐστι τὸ
‖factum per angelum: existimabat autē ℣visum videre. ‖quod fiebat ℣ fit
γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου, ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν.
Transeuntes autem primam custodiam & secundam, venerunt
διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον
ad portam ferream, *ducentem ad civitatem: *quæ ducit
ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν,
quæ *ℬοπωμένη aperta est eis. Et exeuntes processerunt *vltro
ἥτις αὐτομάτη † ἠνοίχθη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύμην
‖vicum vnum: & continuò discessit angelus ab eo.
μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ.
Et Petrus ‖factus in semetipso, dixit: Nunc scio vere ‖ad se reuersus
καὶ ὁ Πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ, εἶπεν, νῦν οἶδα ἀληθῶς
quia emisit Dominus angelum suum, & eripuit
ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ * ἐξείλετό ℣ ἐξαιρέω
me de manu Herodis, & ℣ omni expectatione plebis ℣ de
με ἐκ χειρὸς Ἡρῴδου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν
Iudæorum. Considerānsque, venit ad domum Mariæ
Ἰουδαίων. συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν Μαρίας
matris Ioannis, *cognominati Marci, vbi erant multi *qui cognominatus est Marcus
τῆς μητρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπικληθέντος Μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ
congregati fratres, & orantes.
συνηθροισμένοι ἀδελφοὶ καὶ προσευχόμενοι.
Pulsante autem * Petro ostium ‖vestibuli, pro- * eo ‖ianuæ
κρούσαντος δὲ τὸν θύραν τοῦ πυλῶνος, προ-
cessit puella ‖subauscultare, nomine Rhode. ‖ad videndum
ἦλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι Ῥόδη·
Et *agnoscens vocem Petri. præ gaudio non *vt cognouit
καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ Πέτρου, ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ
aperuit *vestibulum, introcurrens autem nuntiauit stare *ianuam: sed
ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλε ἑστάναι τὸν
Petrum ante ‖vestibulum. Illi autem ad eam dixerunt: ‖ianuam. At
Πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον,
Insanis. Illa autem affirmabat sic ℣ habere. Illi autē dicebant: An- ℣ se
μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον, ὁ ἄγ-
gelus eius est. At Petrus *perseverabat pulsans: *Ape- *autem
γελος αὐτοῦ ἐστιν. ὁ δὲ Πέτρος ἐπέμενε κρούων· ἀνοι- * Cum aperuissent
rientes autē viderunt eum: & obstupuerunt. Annuens
ξαντες δὲ εἶδον αὐτὸν, καὶ ἐξέστησαν. κατασείσας
autem eis manu ‖tacere, narrauit ei quomodo Dominus ‖vt taceret
δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ὁ κύριος
eum eduxisset de ℣ custodia: dixit *autem: Annuntiate Ia- ℣ carcere. *que
αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. εἶπε δέ, ἀπαγγείλατε Ἰα-
cobo & fratribus hæc. Et egressus abiit in
κώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς

alium locum.
ἕτερον τόπον.

Facta autem die, erat turbatio non
Γενομένης δὲ ἡμέρας, ὖν τάραχος οὐκ 18

*inter milites, ‖factum esset de Petro.
parum.* in militibus, quionam ‖ Petrus factus esset.
ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο.

Herodes autem ♀requirens eum, & non *inueniens, inquirens
Ἡρῴδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὑρών, ἀνακρίνας 19

custodes, iussit *ad supplicium trahi: & descendens ‖ à
τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι· καὶ κατελθὼν ἀπὸ

Iudæa in Cæsaream ♀commoratus est.
τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Καισάρειαν διέτριβεν.

Erat autem Herodes iratus Tyriis & Sidoniis.
Ἦν δὲ ὁ Ἡρῴδης θυμομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις· 20

*At illi vnanimes *persuaso Blasto, πείσαντες
"Vno animo autem aduenerunt ad eum: & *persuadentes Bla-
ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτὸν, καὶ πείσαντες Βλά-

‖erat
stum, qui ‖ super cubiculum regis, postulabant pacem, ♀propter
στον, τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἠτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ

ali ipsorum regionem à regia.
τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς.

Statuto autem die Herodes vestitus *vestem regiam,
ταχτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ Ἡρῴδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν, 21

& sedens pro tribunali, *concionabatur ad eos.
καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς.

‖autem ♀Voces
At populus ‖ acclamabat: ♀Vox Dei, & non hominis.
ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει, φωνὴ θεοῦ καὶ οὐκ ἀνθρώπου. 22

'eo quod
Confestim autem percussit eum angelus Domini, 'pro
παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου, ἀνθ' 23

‖honorem *consumptus à vermibus, ‖autem Domini
quibus non dedisset ‖ gloriam Deo: & *factus vermibus
ὧν οὐκ ἔδωκε τὴν δόξαν τῷ θεῷ· καὶ γενόμενος σκωληκό-

corrosus, expirauit. At verbum ‖ Dei crescebat
βρωτος, † ἐξέψυξεν. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦηὔξανε 24

& multiplicabatur. Barnabas autem & Saulus reuersi sunt
καὶ ἐπληθύνετο. Βαρνάβας δὲ καὶ σαῦλος ὑπέστρεψαν 25

♀ex Hierusalem in Antiochiam, implentes ministerium, simul-
ἐξ ἱερουσαλὴμ εἰς ἀντιόχειαν, πληρώσαντες διακονίαν, συμ-

assumentes & Ioannem cognominatum Marcum.
παραλαβόντες καὶ ἰωάννην τὸν ἐπικληθέντα μάρκον.

‖ab Hierosolymis expleto ministerio, assumpto Ioãne, qui cognominatus est Marcus.

CAP. XIII. ιγ'.

'in ecclesia quæ erat Antiochiæ,
Erant autem 'quidam in Antiochia apud existentem eccle-
Ἦσαν δέ τινες ἐν ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλη- 1

* in quibus
siam, prophetæ & doctores:* Barnabas & Simon
σίαν, προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ, τε βαρνάβας καὶ συμεὼν ὁ

'vocatus Niger, & Lucius ♀Cyrenæus, Manahenque Herodis
καλούμενος νίγερ, καὶ λούκιος ὁ κυρηναῖος, μαναήν τε Ἡρῴδου

Tetrachæ *caudicatus, & Saulus.
τοῦ τετράρχου σύντροφος, καὶ σαῦλος.

λειτουρ-

'qui vocabatur ♀ Cyrenensis, & ‖ qui erat *collactaneus

Ministrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus,
λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ, καὶ νηστευόντων,
dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi & Barnabam,
εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀφορίσατε δή μοι τὸν τε Βαρνάβαν,
& Saulum in opus *quod ‖adsumpsi eos.
καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ † προσκέκλημαι αὐτούς.
*ad ‖assumpsi προσκαλέω
Tunc ieiunantes & precati, & imponentes
τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς
Porantes, impositisque illos. Et ipsi
manus eis, dimiserunt ‖. Hi quidem emis-
χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν. οἵτοι μὲν οὖν ἐκπεμ-
si à Spiritu sancto, *descenderunt in Se-
φθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατῆλθον εἰς Σε-
*abierunt ‖& inde
leuciam: illincque abnauigauerunt in Cyprum.
λεύκειαν, κἀκεῖθέν τε ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον.
Et præcti in Salamina, annuntiabant verbum Dei
καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
Pcùm essent Salaminam, prædicabant
in synagogis Iudæorum. Habebant autem & Ioannem
ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην
‖ministrum. Peragrantes autem insulam vsque ad Paphum,
ὑπηρέτην. διελθόντες δὲ τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου,
‖in ministerio: Et cùm perambulassent vniuersam
inuenerunt quendam *magum pseudoprophetam, Iudæum, cui nomen
*virum
ἄνδρά τινα μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα
‖ Bar-Iesus: Qui erat cum proconsule Sergio Paulo,
‖erat
Βαριησοῦ· ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ,
viro prudente. Hic Paduocans Barnabam & Saulum,
Paccersitis Barnaba & Saulo, desiderabat
ἀνδρὶ συνετῷ· οὗτος προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον,
expetebat audire verbum Dei. Resistebat autem
ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ
illis Elymas magus, (sic enim interpretatur nomen eius)
αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος (οὕτω γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ)
quærens auertere proconsulem à
ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως.
fide.
Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu sancto,
Σαῦλος δέ, ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου,
& ‖intendens in eum, Dixit: O plene omni dolo
‖intuens
καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν, εἶπεν, Ὦ πλήρης παντὸς δόλου
& omni *maleficentia, fili diabolis inimice omnis iusti-
*fallacia
καὶ πάσης ῥᾳδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιο-
tiæ, non ‖cessabis pernertere vias Domini rectas?
‖desinis subuertere
σύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας;
Et nunc ecce manus Domini super te: & eris cæcus, non videns
καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ κυρίου ἐπὶ σε, καὶ ἔσῃ τυφλὸς, μὴ βλέπων
solem vsque ad tempus. ℘ Confestim autem cecidit in eum
℘Et
τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν
caligo & tenebræ: & circumiens quærebat ‖manuductores.
‖qui ei manum daret.
ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς.

*cùm vidisset ‖admirans

Tunc *videns proconsul factum, credidit, ‖percul-

τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς, ἐπίστευσεν, ἐκπλησσό- 12

ϕEt cùm

sus super doctrina Domini. ϕ Profecti autem

μενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου. Ἀναχθέντες δὲ 13

* navigassent Paulus & qui cum eo erant,

à Papho ‖qui erat Paulum, venerunt in Pergen

ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ τὸν Παῦλον, ἦλθον εἰς Πέργην τῆς

Pamphyliæ. Ioannes autem discedens ab eis, reuersus

Παμφυλίας· Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρε-

‖Hierosolymam. ‖Pergen,

est in ‖Hierusalem. illi verò pertranseuntes à

ψεν εἰς Ἰερουσαλήμ. αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς 14

Perge, venerunt in Antiochiam Pisidiæ: & ingressi

Πέργης, παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Πισιδίας· καὶ εἰσελθόντες

in synagogam die Sabbatorum sederunt.

εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν.

Post autem lectionem Legis & Prophetarum, miserunt

Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, ἀπέστειλαν 15

principes synagogæ ad eos dicentes: Viri fratres, si

οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες, Ἄνδρες ἀδελφοὶ, εἰ

ϕquis Est sermo in vobis exhortationis ad plebem, dicite.

ἔστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαὸν, λέγετε.

Surgens autem Paulus, & silentium indicens manu, ait:

Ἀναστὰς δὲ Παῦλος, καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ, εἶπεν, 16

*qui timetis Viri Israelitæ, & ‖timentes Deum, audite.

Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν Θεὸν, ἀκούσατε·

Deus plebis huius Israel elegit patres

Ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας 17

*cùm essent incolæ ‖in

nostros, & plebem exaltauit * in terra Ægypti: & ‖cum brachio

ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτῳ· καὶ μετὰ βραχίονος

ϕ per excelso eduxit eos ex ea: Et ϕ quasi quadragin-

ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς· ὡσεὶ τεσσαρα- 18

ta annorum tempus mores sustinuit eorum in deserto:

κονταετῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ·

‖ destruens Et ‖delens gentes septem in terra Chanaan, sorte distribuit

καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν, κατεκληροδότησεν 19

*post quadringentos annos eis terram eorum. Et post hæc quasi * annis

αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν· καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι 20

quadringentis & quinquaginta dedit Iudices, vsque ad Samuel

τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα ἔδωκε κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ

Prophetam. Et exinde postulauerunt regem: & dedit

προφήτου. κἀκεῖθεν ᾐτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν 21

illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Beniamin,

αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν,

annis ‖annos quadraginta. ϕ amouens eum excitauit illis

ἔτη τεσσαράκοντα. καὶ μεταστήσας αὐτὸν, ἤγειρεν αὐτοῖς 22

Dauid in regem: cui & dixit ‖testatus: Inueni Dauid

τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπε μαρτυρήσας, Εὗρον Δαβὶδ

τὸν

‖ testimonium perhibens:

ipsum Iesse, virum secundùm cor meum: qui faciet omnes *filium
τὸ θελήματά μου. τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος ‖ex
secundùm promissionem ℣ *excitauit* Israel Saluatorem Iesum: peduxit
κατ' ἐπαγγελίαν ἤγειρε τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν.
Prædicante Ioanne ante faciem aduentus eius
24 24 προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ
baptismum pœnitentiæ omni populo Israel.
βαπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ λαῷ τοῦ Ἰσραήλ.
Cùm autem impleret Ioannes cursum ‖ dicebat: Quem me ‖suum,
25 25 ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε, τίνα με
arbitramini esse? non sum ego: sed ecce venit post me,
ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγώ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ,
cuius non sum dignus *calceamentum* pedum soluere. calceamenta
οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι.
Viri fratres, filij generis Abraham, & qui in vobis ti-
26 26 ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβού-
mentes Deum, vobis verbum salutis huius missum est.
μενοι τὸν θεὸν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη.
Nam habitantes Hierusalem, & principes ‖*eorum* hunc *Qui enim ‖habi-
27 27 οἱ γὰρ κατοικοῦντες Ἰερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ‖tabant
ignorantes, & voces Prophetarum ℣ per omne ‖eius ℣quæ leguntur
ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν
Sabbatum *lectas*, iudicantes impleuerunt:
σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν·
Et nullam causam mortis inuenientes ', petierunt * *Pilatum* *in eo,
28 28 καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες, ἠτήσαντο Πιλάτον *à Pilato vt inter-
interfici eum. ‖*Vt autem* consummassent omnia ficerent
‖Cumque
29 29 ἀναιρεθῆναι αὐτόν. ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα
℣ de eo scripta, ‖*detrahentes* à ligno, posuerunt ‖quæ erant
τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔθηκαν deponentes eum
*in monumento. *At Deus* ‖*excitauit* eum ex mortuis℣: de
‖autem suscitauit
30 30 εἰς μνημεῖον· ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, eum à
℣tertia die:
Qui visus est per dies multos ‖*simul ascendentibus* eo de ‖his qui simul
31 31 ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ ascenderant cum
*vsquemuno
Galilæa in Hierusalem: qui* sunt testes eius
τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἰερουσαλὴμ, οἵτινές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ
ad plebem. Et nos vobis annuntiamus ‖*illam* ‖eam quæ
32 32 πρὸς τὸν λαόν. καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν
ad patres ℣ *repromissionem factam*: ℣nostros repro-
πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην· missio facta est.
Quoniam hanc Deus adimpleuit * *natis eorum*, *filiis nostris,
33 33 ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν
nobis resuscitans Iesum, sicut & in Psalmo secundo
ἡμῖν, ἀναστήσας Ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ

scriptum est: Filius meus es tu: ego hodie genui te.
γέγραπται, υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.

*suscitauit eum à mortuis, iam non reuersurum eum

Quòd autem *resuscitauerit eum ex mortuis, non amplius ‖reuersurum
ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα 34
reuerti eum in corruptionem, ita dixit: Quia dabo
ὑποστρέφειν αὐτὸν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρηκεν, ὅτι δώσω
vobis sancta Dauid fidelia. Ideòque & in alio
ὑμῖν τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιστά. διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ 35
dicit: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.
λέγει, οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.

& alibi

*in suæ *cum administrasset,

Dauid quidem enim *propria generatione *administrans, Dei
Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ θεοῦ 36
voluntati dormiuit: & appositus est ad patres suos: &
βουλῇ ἐκοιμήθη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ
vidit corruptionem. Quem verò Deus suscitauit, non vidit
εἶδε διαφθοράν. ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδε 37
corruptionem. Notum igitur sit vobis, viri fratres,
διαφθοράν. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί, 38
quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur, & ab
ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται, καὶ ἀπὸ
omnibus quibus non potuistis in Lege Moysi iusti-
πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ μωσέως δικαιω-

‖qui credit

ficari. In hoc omnis ‖credens iustificatur.
θῆναι. ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται. 39

†vobis quod est

Videte ergo ne superueniat †vos dictum in
Βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς 40
Prophetis: Videte contemptores, & admiramini,
προφήταις· ἴδετε οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε
& ‖disperdiminì: & ‖euanescite: quia opus ego operor
καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι

*opus quod

in diebus vestris, *cui non credetis si quis e-
ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ᾧ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκ-
†rogabant vt sequenti Sabbato loquerentur

narrauerit vobis. Exeuntibus autem illis †ex syna-
διηγῆται ὑμῖν. Ἐξιόντων δὲ αὐτῶν ἐκ τῆς συνα- 42
goga Iudæorum: †rogauerunt gentes in sequens
γωγῆς τῶν Ἰουδαίων, παρεκάλουν τὰ ἔθνη εἰς τὸ μεταξὺ

Phrc.

Sabbatum narrari sibi eadem verba p.
σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ αὐτὰ ῥήματα.

Cùmque dimissa esset

Soluta autem synagoga, secuti sunt multi
λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν 43

†aduenarum

Iudæorum & colentium Deum ‖proselytarum Paulum & Bar-
Ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρ-
nabam, qui ‖adloquentes eos, ‖suadebant eis †per-
ναβᾷ, οἵτινες προσλαλοῦντες αὐτοῖς, ἔπειθον αὐτοὺς ὅπω-

‖vt permanerent in gratia

manere gratiæ Dei.
μένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ.

τῷ τε

Ipsoque veniente sabbato, pene vniuersa ciuitas conuenit Sequenti verò
τῷ τε ἐρχομένῳ σαββάτῳ, σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη
audire verbum Dei. Videntes autem Iudæi
ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ἰουδαῖοι
*his quæ turbas, repleti sunt zelo. & contradicebã *illis à Pau-
πλήθομαι τοὺς ὄχλους, † ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἀντέλεγον τοῖς ὑπὸ τοῦ παύ
‖dicebantur. lo ‖dictis, contradicentes & blasphemantes.
λου λεγομένοις, ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦντες.
ρ Libertate vsi vero Paulus & Barnabas, dixerunt: ρ Tunc constanter
παρρησιασάμενοι δὲ ὁ παῦλος καὶ ὁ βαρνάβας, εἶπον,
‖oportebat Vobis‖erat necessarium primum loqui verbum Dei:
ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ·
*sed quoniam * quandoquidem vero repellitis illud, & ‖non dignos indicatis vosipsos ‖indignos
ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς
æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes.
τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη.
Sic enim præcepit nobis Dominus: Posui te in lucem
οὕτω γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος, τέθεικά σε εἰς φῶς
Gentium, ‖ad existendũ te in salutem vsque ad extremum terræ. ‖ vt is
ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.
Audientes autem Gentes, gauisæ sunt, & glorificabant verbum
ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη, ἔχαιρον, καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ
Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.
κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν † τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. τάσσω
‖Disseminabatur ‖Perferebatur autem verbum Domini per vniuersam regionem.
διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας.
autem At Iudæi concitauerunt religiosas mulieres, &
παροτρύνω οἱ δὲ ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας, καὶ
honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt perse-
τὰς εὐσχημονας, καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, καὶ ἐπήγειραν δι-
cutionem in Paulum & Barnabam, & eiecerunt eos de
ωγμὸν ἐπὶ τὸν παῦλον καὶ τὸν βαρνάβαν, καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ
finibus suis. ‖Illi verò ‖excutientes pulverem ‖At
τῶν ὁρίων αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκπιναξάμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ρ excusso pulvere
pedum suorum in eos, venerunt in Iconium. At discipuli ‖quoque
ποδῶν αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς, ἦλθον εἰς ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ
replebantur gaudio, & Spiritu sancto.
ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

CAP. XIIII. ιδ'.

Factum est autẽ in Iconio iuxta illud ipsum introire eos in *Iconij, vt simul
Ἐγένετο δὲ ἐν ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς introirent
synagogam Iudæorum, & ‖loqui ita, vt ‖loquerentur
τὴν συναγωγὴν τῶν ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε
crederet Iudæorũque & Græcorum ρmulta multitudo. ρcopiosa
πιστεῦσαι ἰουδαίων τε καὶ ἑλλήνων πολὺ πλῆθος.

¶ Qui verò *fuerunt ¶ad iracundiam concitauerunt

At incredduli* Iudæi suscitauerunt, & ¶male affectas reddiderũt
οἱ δὲ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν 2
animas Gentium aduersus fratres.
τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν.

¶ fiducialiter agentes

Multo quidem igitur tempore demorati sunt, ¶liberè loquentes
ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν, παῤῥησιαζόμενοι 3
¶testimonium perhibente in Domino ¶testante verbo gratiæ suæ, dante
ἐπὶ τῷ κυρίῳ τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆ χάριτος αὐτοῦ, διδόντι
signa & prodigia fieri per manus eorum.
σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν.

* quidam μέν

Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & *hi quidem erant
† ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως· καὶ οἱ μὲν ἦσαν 4
cum Iudæis, *hi verò cum Apostolis.
σὺν τοῖς ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις.

¶ Cùm

¶ Vt autẽ factus esset impetus Gentilium & Iudæorum cum
ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ ἰουδαίων σὺν τοῖς 5
¶ vt contumeliis afficerent, & lapidarent principibus suis, ¶ insultare & lapidare eos:
ἄρχουσιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς,
Intelligentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ,
συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς λυκαονίας, 6
¶ vniuersam in circuitu Lystram & Derben, & ¶circum regionem, & ibi erant euan-
λύστραν καὶ δέρβην, καὶ τὴν περίχωρον, κἀκεῖ ἦσαν εὐαγ-
¶ Et commota est omnis multitudo in doctrina eorũ. Paulus autem & Barnabas morabantur Lystris, *infirmus
γελιζόμενοι. Et quidam vir in Lystris * impotens
καί τις ἀνὴρ ἐν λύστροις ἀδύνατος 7
pedibus sedebat, claudus ex vtero matris suæ subsi-
τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὃς οὐ-
stens, qui nunquam ambulauerat. Hic audiuit Paulum
δέποτε περιεπεπάτηκει. οὗτος ἤκουε τοῦ παύλου 8
¶ vt saluus fieret, loquentem: qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet ad
λαλοῦντος· ὃς ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἰδὼν ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ
saluum fieri, Dixit magna voce, Tibi dico, in
σωθῆναι, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ, σοὶ λέγω, ἐν τῷ 9
nomine Domini Iesu Christi, surge super pedes tuos
ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου
Paulum cùm vidissent ἐδόθη. καὶ † ἥλατο, καὶ περιεπάτει. At turbæ ¶ videntes
ὀρθός. οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες 10
quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem suam, Lycao-
ὃ ἐποίησεν παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν λυκα-
¶ similes factis nicè dicentes: Dij ¶similati hominibus, descenderunt
ονιστὶ λέγοντες, οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις, κατέβησαν
* Et ad nos. * Vocabántque quidem Barnabam, Iouem: at
πρὸς ἡμᾶς. ἐκάλουν τε τὸν μὲν βαρνάβαν, δία· † τὸν δὲ 11
¶ verò Paulum, ¶ Mercurium, quoniam ipse erat dux verbi.
παῦλον, ἑρμῆν, ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου.
¶ quoque ¶ qui erat Ac sacerdos ¶ Iouis ¶ existentis ante ciuitatem eorum, tau-
ὁ τε ἱερεὺς τοῦ διὸς τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύ 12

ρους

ros & coronas ante ianuas adferens, cum *turbis *populis
εσιν ϗ στέμματα ὀπὶ τοὺ πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις
volebat sacrificare. ‖Audientes autem Apostoli, Barnabas ‖Quod vbi audierunt
ἤθελε θύειν. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι βαρνάβας
& Paulus, Pdirumpentes pallia sua, insiluerunt Pconscissis tunicis suis, exiluerunt in turbas,
ϗ παῦλος, διαῤῥήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, † εἰσεπήδησαν
in turbam, clamantes, Et dicentes: Viri, quid εἰς τὸν ὄχλον, κράζοντες. ϗ λέγοντες, ἄνδρες, τί
hæc facitis? & nos ‖similiter passibiles sumus vobis homines, ‖mortales similes
ταῦτα ποιεῖτε; ϗ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμὲν ὑμῖν ἄνθρωποι,
annuntiantes vobis ab his vanis conuerti εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν
ad Deum viuum, qui fecit cælum, & terram, ὀπὶ τὸν θεὸν † ζῶντα, ὃς ἐποίησε † οὐρανὸν, ϗ τὴν γῆν, * sunt
& mare, & omnia quæ *in eis.
ϗ τὴν θάλασσαν, ϗ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.
Qui in præteritis generationibus dimisit omnes
ὃς ἐν ταῖς † παρωχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ παρόδοις ἔθνη
Gentes ingredi vias suas. ‖Quanquam non ‖Et quidem
πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. καίτοιγε οὐκ ἀμάρ- ‖sine testimonio
τυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν, ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ἡμῖν ὑέτους ‖de cælo
dans, & tempora fructifera, implens cibo & lætidiδοὺς, ϗ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς ϗ εὐφροtia corda nostra. Et hæc dicentes,
σύνης τὰς καρδίας ἡμῶν. ϗ ταῦτα λέγοντες,
vix sedauerunt turbas *ad non sacrificandum sibi. *ne immolarent
μόλις κατέπαυσὰ τοὺ ὄχλους τὸ μὴ θύειν αὐτοῖς.
Cum autem ipsis, & dicentibus, supervenerunt ‖ab Anautem quidam
διατριβόντων δὲ αὐτῶν, ἐπῆλθον ἀπ- Persuasis
tiochia & Iconio Iudæi, & Ppersuadentes turbis, & lapidantes ‖ Paulum, traxerunt extra ciuitatem, æstimantes
ποχείας ϗ ἰκονίου ἰουδαῖοι, ϗ πείσαντες τοὺ ὄχλους, ϗ λιθάσαντες † παῦλον, ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες
eum mortuum esse. Circumdantibus autem eum
αὐτὸν τεθνάναι. κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν
discipulis, surgens intrauit in ciuitatem, & *postri
μαθητῶν, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. ϗ τῇ ἐπαύ- *postera die profectus est
die exiit cum Barnaba in Derben.
ριον ἐξῆλθε σὺν τῷ βαρνάβᾳ εἰς δέρβην.
‖Euangelizantésque ciuitati illi, & Pdocen- ‖Cúmque euangelizassent Pdocuissent
τες δὲ τὴν πόλιν ἐκείνην, ϗ μαθητεύ-
es multos, reuersi sunt in Lystram, & Iconium, &
σαντες ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν λύστραν, ϗ ἰκόνιον, ϗ
Antiochiam, Confirmantes animas discipulorum,
ἀντιόχειαν, ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν,

exhortantes ‖ que vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

*Ordinantes autem illis presbyteros per ecclesiam, precati cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino in quem crediderunt. Et transeuntes ‖ Pisidiam, venerunt in Pamphyliam. Et loquentes in Perge verbum ‖ descenderunt in Attaliam. Et inde ‖ naua

* Et cùm constituissent ‖ singulas ecclesias & orassent

‖ que

‖ Domini,

χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, 23
προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ
εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν, 24
ἦλθον εἰς Παμφυλίαν. καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ 25
τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς Ἀτταλείαν. κἀκεῖθεν ἀπέ-
πλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χά-
ριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν.

* Cùm venissent ‖ congregassent

? retulerunt

*Aduenientes autem & ‖congregantes ecclesiam, ? annuntiauerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei. Morati sunt autem illic cum discipulis.

παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, 26
ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι θύραν
τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. διέτριβον δὲ οὐκ ὀλί- 27
γον χρόνον σὺν τοῖς μαθηταῖς.

CAP. XV. ιε'.

Et quidam descendentes de Iudæa, docebant fratres, Quia ‖ non circumcidamini * more Moysi, non potestis saluari. Facta ergo seditione & disceptatione non ‖ exigua Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt ? ascendere Paulum & Barnabam, & quosdam alios ex illis ad Apostolos & presbyteros in Hierusalem, de quæstione hac. Illi quidem ergo *prædeducti

Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, ἐδίδασκον τοὺς 1
ἀδελφούς, ὅτι ἐὰν μὴ περιτμηθῆτε τῷ ἔθει τῷ Μωϋσέως, οὐ
δύνασθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ συζη- 2
τήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ πρὸς αὐτούς,
ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν, καί τινας ἄλλους ἐξ
αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλήμ,
περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. οἱ μὲν οὖν προπεμ- 3
φθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, διήρχοντο τήν τε Φοινίκην, καὶ
Σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν, καὶ
ἐποίουν

? Pisidiam,

? Et transeuntes

? Et inde abna

? Et loquentes in Perge

? Et inde abna

? Et inde abna

? Et inde abna

faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.
ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς.

* Advenientes autem in Hierosolymam, susceptisunt ab Cùm venissent
Ἀναβαίνοντες δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀπεδέχθησαν ὑπὸ
Ecclesia, & ‖ Apostolis, & senioribus, ab
τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων,
ρ annuntiaverunt quanta Deus fecisset cum illis. annuntiantes
ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν.

Exsurrexerunt autem quidam de hæresi Phari-
Ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν φαρι-
sæorum, credentes, dicentes, Quia oportet * circumcidere eos, * qui crediderunt,
σαίων, πεπιστευκότες, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς, * circuncidi
præcipereque servare legem Moysi. ‖ quoque
παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον μωυσέως.

ρ Congregati sunt autem Apostoli & seniores videre Conuenerúntque
Συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν
de verbo hoc. [Multa autem * conquisitione ‖ Cùm magna
περὶ τοῦ λόγου τούτου. πολλῆς δὲ συζητήσεως * conquisitio
facta, surgens Petrus dixit ad eos, Viri fierent
γενομένης, ἀναστὰς πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς, ἄνδρες
fratres, vos scitis quoniam à diebus antiquis Deus
ἀδελφοὶ, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς
in nobis elegit, per os meum audire Gentes
ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο, διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη
verbum Euangelij, & credere.
τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι.

Et ‖ corda noscens Deus ρ testatus est eis, dans illis qui nouit corda
8 8 καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς αὐτοῖς ρ testimonium
Spiritum sanctum, sicut & nobis: perhibuit.
9 9 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν. καὶ οὐδὲν
discrevit inter nosque & illos, fide purificans
διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς
corda eorum. Nunc ergo quid tentatis Deum,
10 10 καρδίας αὐτῶν. νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεὸν,
imponere iugum super * cervicem discipulorum, quod neque cervices
ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε
patres nostri neque nos potuimus portare?
οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς † ἰσχύσαμεν βαστάσαι; ἰσχύω
11 11 ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ πιστεύομεν σω-
uari, quemadmodum & illi. Tacuit autem omnis
12 12 θῆναι, καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι. † ἐσίγησε δὲ ἅπαν σιγάω
multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum narrantes quanta
τὸ πλῆθος, καὶ ἤκουον βαρνάβα καὶ παύλου ἐξηγουμένων ὅσα
fecisset Deus signa & prodigia in Gentibus per eos.
ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσιν διʼ αὐτῶν.

Et postquam tacuerunt,

* Postquam autem tacere eos, respondit Iacobus, dicens:

μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς, ἀπεκρίθη Ἰάκωβος, λέγων, 13

Viri fratres, audite me. Simeon narra-

ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἀκούσατέ μου. Συμεὼν ἐξηγή- 14

visitauit

uit quemadmodum primùm Deus ‖respexit sumere ex Gentibus

σατο καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν

nomini

populũ ρ *in nomine* eius: Et huic concordant

λαὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματι αὐτοῦ· καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν 15

verba Prophetarum, sicut scriptum est, Post hæc

οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται, μετὰ ταῦτα 16

quod decidit

reuertar, & rædificabo tabernaculum Dauid ‘*collapsum*, & diruta eius rædificabo, &

ἀναστρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν πε-

καθασκάπτω

πτωκυῖαν, καὶ τὰ † καθεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω, καὶ

erigam illud: Vt ‖requirant cæte-

ἀνορθώσω αὐτήν. ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατά- 17

ri hominum Dominum, & omnes Gentes super quas

λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον, καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐφ' οὓς

innocatum est nomen meum *super eos*, dicit Dominus faciens

ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτοὺς, λέγει κύριος ὁ ποιῶν

* Notum ‖ est Domino opus suum. ρ Propter quod ρ inquietari ‘ conuertuntur ª scribere ad eos vt abstineant se

hæc *omnia*: * *Quæ sunt nota* à sæculo ‖*sci.*

ταῦτα πάντα· ἀφ' αἰῶνος αὐτῷ. 18

Ideo ego iudico non ρ*obturbari* eos qui ex Gentibus

διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν 19

‘*conuersos* ad Deum: Sed **mittere* eis

ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεόν· ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς 20

ad abstinendum à contaminationibus simulachrorum &

τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων καὶ

‖ fornicatione, & suffocatis, & sanguine. ρ à temporibus ‘ in singulis ciuitatibus qui prædicent * vbi ‖ legitur ρ placuit

‖*fornicationis*, & *suffocati*, & *sanguinis*.

τῆς πορνείας, καὶ τῶ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος. 21

Moyses enim ρ *ex generationibus* antiquis ‘*per ciuitatem* præ-

Μωσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κη- 21

dicantes eum habet, in synagogis **per* omne sab-

ρύσσοντας αὐτὸν ἔχει, ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάβ-

batum ‖*lectus*. Tunc ρ *visum* est Apostolis,

βατον ‖ἀναγινωσκόμενος. τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις, 22

eligere

& senioribus cum omni ecclesia, ‘*electos*

καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους

&

viros ex eis **mittere in* Antiochiam cum Paulo

ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς ἀντιόχειαν σὺν τῷ παύλῳ

qui cognominabatur Barsabas,

& Barnaba, Iudam ‖*cognominatum Barsabam*, & Si-

καὶ βαρνάβᾳ, ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον βαρσαβᾶν, καὶ σί-

primos

lam, viros ρ*ductores* in fratribus:

λαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς·

Scribentes per manus eorum hæc: Apostoli, &

γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε· οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ 23

πρεσβύ-

seniores, & fratres, his qui apud Antiochiam, & Syriam, & Ciliciam fratribus, qui ex Gentibus, gaudere.

πρεσβύτεροι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ, τοῖς κατὰ τὴν ἀντιόχειαν, καὶ συρίαν, καὶ κιλικίαν ἀδελφοῖς, τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν.

Quandoquidem audiuimus quia quidam ‖ exeuntes, turbauerunt vos verbis, ρ labefactantes animas vestras, dicentes circuncidi, & seruare legem, quibus non mandauimus:

ὅτι ἠκούσαμεν ὅτι τινὲς ἐξελθόντες ἐταράξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ † διεστειλάμεθα.

" Visum est nobis * facta concorditer, electos viros ‖ mittere ad vos, cum ρ dilectis nostris Barnaba & Paulo,

ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν βαρνάβᾳ καὶ παύλῳ,

Hominibus " tradentibus animas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi.

ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ.

Missimus ergo Iudam & Silam, & eos per sermonem annuntiantes eadem.

ἀπεστάλκαμεν οὖν ἰούδαν καὶ σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά.

Visum est enim sancto Spiritui & nobis, nihil * amplius imponere vobis ‖ onus, quàm ρ necessarium horum:

ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτιθέσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τούτων ἐπάναγκες τούτων,

Abstinere immolatis simulachrorũ, & sanguine, & suffocato, & fornicatione: & quæcunque non vultis vobis fieri, aliis ne facite:

ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας· καὶ ὅσα μὴ θέλετε ἑαυτοῖς γίνεσθαι, ἑτέροις μὴ ποιεῖτε.

ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτούς, εὖ πράξετε. ἔρρωσθε.

Illi quidem ergo dimissi, * venerunt in Antiochiam, & ‖ congregantes multitudinem tradiderunt epistolam.

οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες, ἦλθον εἰς ἀντιόχειαν, καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν.

ρ Legentes autem gauisi sunt super " cohortatione.

ἀναγνόντες δὲ ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει.

Iudas * que & Silas, & ipsi prophetæ ‖ existentes, per sermonem multum exhortati sunt fratres, & confirmauerunt.

ἰούδας τε καὶ σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἐπεστήριξαν.

ρ Facientes autem " tempus, dimissi sunt cum pace à fratribus ad * Apostolos.

ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους.

Visum est autem Silæ

ἔδοξε δὲ τῷ σίλᾳ

sunt Antiochiæ & Syriæ, & Ciliciæ
* salutem.

Quoniam ‖ ex nobis

ρ euertentes

Placuit * collectis in vnũ ‖ & ρ charissimis

qui tradiderunt

ρ & ipsi vobis verbis referent

vtrà

‖ oneris, ρ hæc necessaria: Vt abstineatis vos ab

ρ Quam cùm legissent. " consolatione.

* autem ‖ cùm essent, verbo plurimo consolati

ρ Facto " ibi aliquanto tempore, " eos qui miserant illos.

‖ Iudas autem solus abiit Hierusalem.
remanere ibi ‖.
ὑπομεῖναι αὐτό.

Paulus autem & Barnabas demorabantur
παῦλος δὲ καὶ βαρνάβας διέτριβον 35

♀ Antiochiæ,
in Antiochia,
ἐν ἀντιοχείᾳ,

docentes & euangelizantes cum &
διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ

alijs pluribus verbum Domini.
ἑτέρων πολλῶν τὸ λόγον τοῦ κυρίου.

Post autem aliquot
μετὰ δέ τινας 36

dies dixit Paulus ad Barnabam:
ἡμέρας εἶπε παῦλος πρὸς βαρνάβαν,

Reuertentes iam vi-
ὑπορέψαντες δὴ ὅπ-

vniuersas ciuitates,
sitemus fratres nostros per *omnem ciuitatem, in quibus
σκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς

prædicauimus ‖ de
*annuntiauimus verbum Domini, quomodo ‖ habeant.
κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔχουσι.

♀ volebat secum & † qui cognominabatur Marcus.
barnabas autem *consuluit
βαρνάβας δὲ ἐβουλεύσατο

consumere
συμπαραλαβεῖν

Ioannem
τὸν ἰωάννην 37

*vocatum Marcum:
τὸν καλούμενον μάρκον·

Paulus autem ‖ducebat illum
παῦλος δὲ ἠξίου τὸν 38

‖ rogabat eum, vt qui discessisset ♀ venisset cum
abscedentem ab eis de Pamphylia, & non *eeuntem eis
ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ παμφυλίας, καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς

* debere recipi.
in opus, non *consumere hunc.
εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν τοῦτον.

Facta est * ergo
ἐγένετο οὖν 39

* autem dissensio.
‖ discederent.
irritatio, ita vt ‖abscedere eos ab inuicem,
παροξυσμός, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων,

♀ & Barnabas quidem assumpto Marco, nauigaret
Sipsumque Barnabam assumentem Marcum, enauigare
τόν τε βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν μάρκον, ἐκπλεῦσαι

*electo Sila, profectus est,
in Cyprum. Paulus verò *eligens Silam, ab-
εἰς κύπρον. παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος σίλαν, ἐξ- 40

iit, traditus gratiæ Dei à fratribus.
ῆλθε, παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν.

Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans
διήρχετο δὲ τὰς συρίαν καὶ κιλικίαν, ἐπιστηρίζων τὰς 41

ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.
ἐκκλησίας.

CAP. XVI. 15'.

Peruenit autem in Derben & Lystram, & ecce discipulus
† Κατήντησε δὲ εἰς δέρβην καὶ λύστραν καὶ ἰδοὺ μαθητής 1

κατὰ τόπον
ibi, ‖ vidue
quidam erat, nomine Timotheus, filius mulieris ‖ cuiusdam Iudæ
τις ἦν, ὀνόματι τιμόθεος, υἱὸς γυναικός τινος ἰουδαίας

♀ Gentili. Huic testimonium bonum reddebant
fidelis, patre *autem Græco.
πιστῆς, πατρὸς δὲ ἕλληνος·

Qui testimonio probabatur ab his qui
ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν 2

* erant *fratres.
in Lystris * & Iconio *fratribus.
ἐν λύστροις καὶ ἰκονίῳ ἀδελφῶν.

Hunc voluit
τοῦτον ἠθέλησεν 3

Paulus secum proficisci: & assumens circumcidit eum
ὁ παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν· καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν

qui erant
propter Iudæos ‖ existentes in locis illis: sciebat enim
διὰ τοὺς ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ἤδεισαν γὰρ

ἅπαντες

omnes *patrem eius, quòd Græcus erat. quòd pater eius Gentilis
ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτῦ, ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν.

Cùm autem pertransirent ciuitates, tradebant eis
4 4 ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδοσαν αὐτοῖς
custodire dogmata ‖iudicata ab Apostolis quæ erant decreta
φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων
& senioribus qui in ϕ Hierusalem. Hierosolymis erant. Et
καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ.

Ipsæ quidé ergo ecclesiæ confirmabantur fide, & ab-
2 5 αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπε-
undabant numero *per diem. Transeuntes autem quotidie.
ρίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. διελθόντες δὲ
Phrygiam & *Galaticam ‖regionem, vetati* à Galatiæ * sunt
τὴν φρυγίαν καὶ τὴν γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τῦ
sancto Spiritu loqui verbum in Asia.
ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ ἀσίᾳ·

‖Venientes *versus Mysiam, tentabant ϕ ire. Richy- ‖ Cùm venissent autem in ϕ in
2 7 ἐλθόντες κατὰ τὴν μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν βιθυ-
niam ire: & non permisit eos Spiritus*. * Iesu.
νίαν πορεύεσθαι· καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα.

*Præcurrentes autem Mysiam, descenderunt in Troadem. Cùm pertransissent
2 8 παρελθόντες δὲ τὴν μυσίαν, κατέβησαν εἰς τρωάδα.
Et visio per noctem ‖conspecta est Paulo: Vir quidam ostensa
2 9 καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη τῷ παύλῳ· ἀνήρ τις
erat Macedo, stans ϕ deprecans eum, & dicens: Transiens &
ἦν μακεδὼν, ἑστὼς παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, διαβὰς
in Macedoniam adiuua nos. Vt autem visum
1 0 εἰς μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὅραμα
vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam,
εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν μακεδονίαν,
‖ conijnstructi quòd vocasset nos * Dominus euangeli- certi facti
συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ κύριος εὐαγγελί- * Deus
zare eis. *Profecti ergo à Troade, ‖ re- * Nauigantes
1 1 σασθαι αὐτούς. ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ τῆς τρωάδος, εὐ- autem
θυδρομήσαμεν εἰς σαμοθρᾴκην· τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς νεάπολιν. ‖ rectò cursu ve-
nimus ϕ & sequenti die
ἐκεῖθέν τε εἰς φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆ
1 2 Indéque in Philippos, quæ est prima partis * Et
Macedoniæ ciuitas, Colonia: eramus autem in hac vrbe
μακεδονίας πόλις κολωνία. ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει
*versantes dies aliquot. Ipsaque die ‖ sabba- * consistentes
1 3 διατρίβοντες ἡμέρας τινάς. τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββά- ‖ autem
torum egressi sumus ϕ extra vrbem iuxta flumen, vbi *sole- ϕ foras portam
των ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν, οὗ ἐνομί- * videbatur
bas oratio esse: & sedentes loquebamur * conue- quæ conuenerant
ζετο προσευχὴ εἶναι· καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελ-

purpuraria, *nientibus* mulieribus. Et quædam mulier nomine Lydia, ‖ *pur-*
δούσαις γυναιξί. καί τις γυνὴ ὀνόματι λυδία πορ- 14
purpurarum vendidrix, ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiuit:
φυρόπωλις, πόλεως θυατείρων, σεβομένη τὸν θεόν, ἤκουεν·
his quæ dicebantur cuius Dominus aperuit cor, intendere *præparatis*
ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν, προσέχειν τοῖς λαλουμέ-
ab Paulo. *Ut autem baptizata *est* & domus
νοις ὑπὸ τοῦ παύλου. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη, καὶ ὁ οἶκος 15
eius, deprecata est, dicens: Si iudicastis me fidelem Do-
αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα, εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυ-
mino esse, ‖ *ingredientes* in domum meam *manete*: & coë-
ρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου, μείνατε. καὶ παρε-
git nos. Factum est autem euntibus nobis ad
βιάσατο ἡμᾶς. ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς 16
pythonē obuiare orationem, puellam quandam habentem spiritum *pythonis*
προσευχὴν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνος
magnum occurrere nobis: quæ quæstum *multum* præstabat dominis
ἀπαντῆσαι ἡμῖν· ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς κυρίοις
diuinando. suis ‖ *vaticinans*. Hæc subsecuta
αὐτῆς μαντευομένη. αὕτη κατακολουθήσασα τῷ 17
Paulum & nos, clamabat, dicens: Isti homines serui
παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔκραζε λέγουσα, οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι
vobis Dei excelsi sunt, qui annuntiant *nobis* viam
τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν
multis diebus. salutis. Hoc autem faciebat *ad multos dies*. do-
διαπαντὸς σωτηρίας. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. † διαπο- 18
lens autem Paulus, & conuersus, spiritui dixit:
νηθεὶς δὲ ὁ παῦλος, καὶ ἐπιστρέψας, τῷ πνεύματι εἶπε,
Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab
παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ'
ea. & exiit eadem hora. Videntes autem
αὐτῆς. καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. ἰδόντες δὲ οἱ 19
domini eius quia exiuit spes quæstus eorum, ap-
κύριοι αὐτῆς ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπι-
perduxerunt prehendentes Paulum & Silam, *traxerunt* in forum
λαβόμενοι τὸν παῦλον καὶ τὸν σίλαν, εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν
ad principes. Et offerentes eos
ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας. καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς 20
magistratibus ‖ *præfectis*, dixerunt: Hi homines conturbant nostram
στρατηγοῖς, εἶπον, οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν
cùm sint ciuitatem, *Iudæi subsistentes*: Et annuntiant ‖*mores*,
πόλιν ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες· καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, 21
cùm simus Romani, quos non licet nobis suscipere, neque facere, *Romanis existentibus.*
ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, ῥωμαίοις οὖσι.
concurrit plebs Et *consurrexit turba aduersus eos: &
mag. stratus καὶ συνέπεσεν ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν. καὶ οἱ στρατηγοὶ 22
περιρρή-

‖ *dirumpentes* eorum ℣ *vestes*, iussérunt *flagellare*. ‖ scissis
ῥήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν. ℣ tunicis.
* eos virgis cædi.
Multásque *impónentes eis plagas, immíserunt in ‖ custo- Et cùm
25 πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλα- * imposuissent
diam, *mandántes vinctórum custódi tutò custódire* ‖ carcerem: præ-
κὴν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν cipientes custodi
cos. Qui ℣ *mandátum* tale ‖ *accípiens*, misit vt diligenter cu-
34 24 αὐτούς. ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφὼς, ἔβαλεν stodiret
eos in interiorem carcerem, & pedes eorum ℣ cùm præceptum
‖ accepisset,
αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν
strínxit *in lígnum. Secúndum autem médium noctem, * ligno. Media
35 25 ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον. κατὰ δὲ μεσονύκτιον, nocte
Paulus & Silas oránte laudabant Deum: ‖ au- &
παῦλος καὶ Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν· ἐπη-
diebant *autem eos* ℣ *vincti.* Subitò verò terræ- qui in custodia
26 26 κροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. ἄφνω δὲ σεισ- erant
motus factus est magnus, ita vt ‖ *moueri* fundamenta
μὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ mouerentur
carceris: * aperta sunt*que* statim ostia om- &
δεσμωτηρίου· † ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶ- ἀνοίγω
nia, & vniuersorum vincula ‖ *remissa* sunt. ℣ *Euigilans* autem ‖ soluta
27 27 σαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. ἐξυπνος δὲ ℣ Expergefactus
factus ‖ *vinctórum* custos, & videns apertas ianuas carceris
γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας
carceris, * *educere* gladium *futurus erat* seipsum cuaginato gladio
τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν ἤμελλεν ἑαυτὸν volebat
interfícere, æstimans effugísse vinctos.
ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους.
Clamauit autem voce magna Paulus, dicens, Nihil fe-
28 28 ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ παῦλος, λέγων, μηδὲν πρᾶ- ceris tibiipsi ‖ *malum*: vniuersi enim sumus hic. malis
ξῃς σεαυτῷ κακόν· ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε.
℣ Petens verò *lumen*, *irrupit*, & tremefactus *factus*, Petitóque lumi-
29 29 αἰτήσας δὲ φῶτα, εἰσεπήδησε, καὶ ἔντρομος γενόμενος, ne, introgressus
procídit Paulo & Silæ ‖. Et *producens* est, ‖ ad pedes.
προσέπεσε τῷ παύλῳ καὶ τῷ σιλᾷ. καὶ προαγαγὼν
eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere vt * *seruetur* saluus fiam?
30 30 αὐτοὺς ἔξω, ἔφη, κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;
*Illi *autem* dixerunt: Crede in Dominum Iesum *Christum*, & At
31 1 1 οἱ δὲ εἶπον, πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν χριστὸν, καὶ
‖ *seruaberis* tu & domus tua. Et locuti sunt ei saluus eris
32 2 σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν
verbum Domini, ℣ cum omnibus qui erat in domo eius. cum
λόγον τοῦ κυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.
Et tollens eos in illa hora noctis,
33 3 καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς,

‖ plagas eorum, * omnis domus

lauit ‖à plagis, & baptizatus est ipse & eius* †ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ

λόγω continuo. ‖ Perducénsque eos in domum

‖ cúmque perduxisset ‖ eis ‖ sua

ᾠδραχῆμα. ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον 34

suum, apposuit ‖ mensam, & lætatus est cum omni domo* credens Deo.

αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιάσατο πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ. * Die autem facto, miserunt

Et cùm dies factus esset,

ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν 35

magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos.

οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους, λέγοντες, Ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. Annuntiauit autem carceris custos ver-

ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν παῦλον, ὅτι ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοὶ, 36

Paulo, ba hæc ‖ ad Paulum, Quia miserunt magistratus vt dimittamini. nunc igitur exeuntes ite in pace.

ἵνα ἀπολυθῆτε. νῦν οὖν ἐξελθόντες πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ.

autem dixit eis, Cæsos

Ὁ δὲ παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς, δείραντες ἡμᾶς δη- 37

Paulus ait ad eos: Cædentes nos publicè indemnatos, homines Romanos ‖ subiicientes

μοσίᾳ ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους ῥωμαίους ὑπάρχοντας

miserunt in carcerem, & nunc occultè nos eiciunt? non

ἔβαλον εἰς φυλακήν, καὶ νῦν λάθρᾳ ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ

* ita: ‖ veniant, & ‖ eiciant.

γάρ· ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἡμᾶς ἐξαγαγέτωσαν. * enim: sed ‖ venientes ipsi nos ‖ educant.

Renuntiauerunt autem magistratibus lictores verba

que au lito

ἀπήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα 38

hæc, & timuerunt ‖ audientes quòd Romani essent.

ταῦτα· καὶ ἐφοβήθησαν ἀκούσαντες ὅτι ῥωμαῖοί εἰσι.

Et venientes deprecati sunt eos: & educentes rogabant

καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς· καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων 39

* vt egrederentur de ‖ carcere,

* egredi vrbe. Exeuntes autem de ‖ custodia,

ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς, 40

visis fratribus, introierunt ad Lydiam: & ‖ videntes fratres, con-

εἰσῆλθον πρὸς τὴν λυδίαν· καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς, παρ-

profecti sunt. solati sunt eos, & ‖ egressi sunt.

εκάλεσαν αὐτοὺς, καὶ ἐξῆλθον.

CAP. XVII. ιζ'.

Cùm perambulassent * Per-facientes autem Amphipolim & Apolloniam, venerunt

Διοδεύσαντες δὲ τὴν ἀμφίπολιν καὶ Ἀπολλωνίαν, ἦλθον 1

in Thessalonicam, vbi erat synagoga Iudæorum.

εἰς θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν συναγωγὴ τῶν ἰουδαίων.

consuetudinem Paulus Secúndùm autem ‖ consuetum Paulo introiuit ad eos, &

κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτοὺς, καὶ 2

per sabbata tria disserebat eis de scripturis.

ἐπὶ σαββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν·

διανοίγων

Adaperiens & *proponens, quia Christum oportuit pa- *insinuans,
διανοίγων καὶ παρατιθέμενος, ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθ-
ti, & resurgere à mortuis: & quia hic est Christus Iesus,
εῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν· καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς Ἰησοῦς,
quem ego annuntio vobis. Et quidam ex eis ‖ persua- ‖ crediderunt,
ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπεί-
si sunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ:
σθησαν, καὶ † προσεκληρώθησαν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σιλᾷ· τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος γυναικῶν τε τῶν πρώ- & religiosorum Græcorum multa multitudo, *mulierumque primaria ρ de colentibus Gentilibus magna ‖ & mulieres nobiles
των οὐκ ὀλίγαι. *Assumentes autem Iudæi * Zelantes
προσλαβόμενοι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ‖ assumentésque de vulgo
ἀπειθοῦντες τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηροὺς, καὶ ὀχλο- ρ turbafacta, &
ποιήσαντες, ἐθορύβουν τὴν πόλιν. ἐπιστάντες τε τῇ οἰκίᾳ
Iasonis, quærebant eos producere in populum,
Ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον.
* Non invenientes autem eos, trahebant Iasonem, & quosdam * Et cùm non invenissent
μὴ εὑρόντες δὲ αὐτοὺς, ἔσυρον τὸν Ἰάσονα, καί τινας
fratres ad principes ciuitatis, clamantes, Quoniam ‖ habi- ‖ hi qui orbem concitant, & huc venerunt;
ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες, ὅτι οἱ τὴν οἰκου-
tatam subuertentes hi, & hic adsunt:
μένην ἀναστατώσαντες οὗτοι, καὶ ἐνθάδε πάρεισιν·
Quos suscepit Iason: & hi omnes contra
οὓς ὑποδέδεκται Ἰάσων· καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν
decreta Cæsaris faciunt, regem dicentes alium ρ esse,
δογμάτων Καίσαρος ποιοῦσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον,
Iesum. Concitauerunt autem *turbam, & principes ciui- ‖ plebem
Ἰησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον, καὶ τοὺς πολιτάρ-
tatis audientes hæc. Et *accipientes satisfactionem à * accepta satisfa-
χας ἀκούοντας ταῦτα. καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ & ione
Iasone & ‖ cæteris, dimiserunt eos. ‖ a
τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς.
At fratres ρ confestim per noctem *emiserunt Pau- ρ verb ‖ dimiserunt
οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ τῆς νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε Παῦ-
lum & Silam in Berœam. qui *aduenientes in * cum venissent
λον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέρροιαν. οἵτινες παραγενόμενοι, εἰς τὴν
synagogam Iudæorum ‖ abierunt. Hi autem erant ‖ introierunt
συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπῆεσαν. οὗτοι δὲ ἦσαν
ρ generosiores aliis qui sunt in Thessalonica, qui susceperunt ρ nobiliores erant qui sunt Thessalonicæ,
εὐγενέστεροι τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο
verbum cum omni *alacritate per diem scrutantes ‖ auiditate, quotidie
τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες
scripturas, si haberent* hæc ita. ‖ Multi quidem * se ‖ Et

ergo ex eis crediderunt, & ℣Græcarum mulierum ho-
οὖν ἐξ αὐτῶν ὅσοι ἐπίστευσαν, καὶ τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐ-

‖ viri nestarum, & 'virorum non pauci. Cùm autè cognouissent
σχημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. Ὡς δὲ ἔγνωσαν 13

* in ‖ Beroæ prædicatum ℣ commouentes & turbantes multitudinem, ‖ que *ex Thessalonica Iudæi, quia & ‖ in Beroea annuntiatum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc, ℣ concitantes turbas. Statim 'autem tunc Paulum di-
οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ Βεροίᾳ κατη-
γέλη ὑπὸ τοῦ Παύλου ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἦλθον κἀκεῖ, σαλεύ-
οντες τοὺς ὄχλους. Εὐθέως δὲ τότε τὸν Παῦλον ἐξ- 14

* ut iret. miserunt fratres *ire vsque ad mare: reman-
απέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ θάλασσαν. Ὑπέ-
serunt autem hicque Silas & Timotheus ibi. ‖ At uiò
μενον δὲ ὅ, τε Σίλας καὶ Τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ δὲ καθι- 15

℣ accepto mandato ab eo ‖ celeriter collocauit Paulum, perduxerunt eum vsque ad Athenas: & ℣ accipientes
στῶντες τὸν Παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν ἕως Ἀθηνῶν· καὶ λαβόντες
mandatum ad Silam & Timotheum, vt quàm 'celerrime venirent
ἐντολὴν πρὸς τὸν Σίλαν καὶ Τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι

* profecti sunt. Paulus autem cùm ἐξίμι ‖ expectaret ad illum, *abierunt. In autem Athenis ‖ ex-
πρὸς αὐτόν, † ἐξῆλθον. Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκ- 16
pectante eos Paulo, incitabatur spiritus eius
δεχομένου αὐτοὺς τὸ παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ
℣ videns idololatriæ deditam in ipso, ℣ vidente idololatram existentem ciuitatem.
ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν.

‖ cum Disputabat quidē igitur in synagoga 'Iudæis, &
Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ 17

* omnes dies ad eos qui aderant. colentibus, & in foro, per *omnem diem ad
τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ, κατ' πᾶσαν ἡμέραν πρὸς
‖ Epicurei contingentes. Quidam autem ‖ Epicureorum
τοὺς παρατυγχάνοντας. Τινὲς δὲ τῶν ἐπικουρείων 18

℣ Stoici philosophi disserebant eum ‖ alij & ℣ Stoicorum philosophorum coniiciebant eo: & quidam dicebant,
καὶ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλλον αὐτῷ. καί τινες ἔλεγον,
Quid vtique vult seminator verborum hic dicere? 'hi autem, *Peregrinorū
Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δὲ, ξένων
* Nouorum dæmoniorum videtur annuntiator esse: quia Iesum & resurre-
δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι· ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνά-
‖ eis ℣ Et apprehensum ‖ est ctionem ‖ annuntiabat. ℣ Apprehendentésque eum, ad
στασιν εὐηγγελίζετο. Ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ, ὅπι τὸν 19
Areopagum duxerunt, dicentes: Possumus scire quæ' noua
Ἄρειον πάγον ἤγαγον, λέγοντες, Δυνάμεθα γνῶναι τίς ἡ καινὴ
* quæ ‖ dicitur, hæc *à te ‖ effata doctrina?
αὕτη ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή;
℣ Noua ‖ auribus nostris. ℣ Peregrina enim quædam infers *in aures nostras. vo- 20
Ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν. βου-
* nam Iumus ergo scire quid 'vtique velint hæc esse.
λόμεθα οὖν γνῶναι τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι.

Ἀθηναῖοι

Athenienſes autem omnes, & aduenæ hoſpites, ad nihil
21 ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν
aliud vacabant, quàm dicere aliquid vel audire nouum. ‖ nisi aut ℘ aut ‖ aliquid noui
ἕτερον εὐκαίρουν, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον.
Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait: Viri
22 σταθεὶς δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ ἀρείου πάγου, ἔφη, ἄνδρες
Athenienſes, per omnia quaſi *ſuperſtitioſores vos ‖aſpicio. * ſuperſtitioſes ‖ video.
ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ.
Præteriens enim & ℘contemplans ſacra veſtra, in- ℘ videns ſimulachra
23 διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον
ueni & aram in qua ſcriptum erat, Ignoto Deo, ‖ quem ergo ‖ quod
καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἀγνώστῳ θεῷ. ὃν οὖν
ignorantes colitis, *hunc ego annuntio vobis. *hoc
ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν.
Deus ‖ faciens mundum, & omnia quæ in eo: hic ‖ qui fecit ℘ ſunt
24 ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ· οὗτος
cæli & terræ Dominus ℘exiſtens, non in manufactis ‖ cùm ſit,
οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, οὐκ ἐν χειροποιήτοις
templis habitat. Nec à manibus *hominum co- * humanis
25 ναοῖς κατοικεῖ· οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θε-
litur, indigens aliquo: ‖ ipſe ℘dans omnibus vitam ‖ cùm ℘ det
ραπεύεται, προσδεόμενός τινος· αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν
& inſpirationé ℘per omnia: Fecitque ex vno ſan ‖ &
26 καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα· ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵ-
guine omne genus hominum inhabitare ſuper vniuerſam
ματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ
faciem terræ: definiens ſtatuta tempora, &
πρόσωπον τῆς γῆς· ὁρίσας προστεταγμένους καιροὺς, καὶ τὰς
terminos habitationis eorum: Quærere *Dominum, ‖ Deum,
27 ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν· ζητεῖν τὸν κύριον,
ſi forte attrectent eum, ‖ & inueniant; quamuis non lon- ‖ aut
εἰ ἄρα γε † ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν· καίτοιγε οὐ μα- † ψηλαφάω καὶ
gè ab vnoquoque noſtrûm ſ ſubſiſtentem. In ipſo ℘ ſit. † ψηλαφέω
28 κρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ
enim viuimus & mouemur & ſumus: ſicut & quidam ‘apud ‖ veſtrorum
γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμεν· ὡς καί τινες τῶν καθ'
vos poëtarum dixerunt, Ipſius enim & genus ſumus.
ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι, τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.
Genus ergo * ſubſiſtentes Dei, non debemus æſtimare, * cùm ſimus
29 γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν,
auro aut argento aut lapidi, ſculpturæ artis & cogita-
χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμή-
tionis hominis, Diuinum eſſe ſimile. ‖ Ipſa quidé ergo ‖ Et
30 σεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. τοὺς μὲν οὖν
tempora huius ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc annuntiat
χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς, τανῦν παραγγέλλει

hominibus ℘omnibus, vbique *pœnitere:
‖ pœnitentiam agant. Eo quòd
τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν·
* iudicaturus est orbẽ in æquitate,
Propter quod statuit diem in quo* futurus est iudicare habitatam
διότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην
‖ in in iustitia, in viro ‖ quo statuit, fidem præbens omnibus,
ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παράσχων πᾶσιν,
℘ Cùm suscitasset eum à mortuis. ℘ Audientes autẽ resurre-
ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ἀκούσαντες δὲ ἀνά- 32
‖ quidam ctionem mortuorum, ‖ hi quidem irridebant, ‖ hi verò dixerunt: Audie-
στασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον, ἀκουσό-
mus te iterum de hoc. Et sic Paulus
μεθά σου πάλιν περὶ τούτου. καὶ οὕτως ὁ Παῦλος 33
exiuit de medio eorum. Quidam verò viri adhæ-
ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. τινὲς δὲ ἄνδρες κολλη- 34
rentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, &
θέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν· ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, καὶ
mulier nomine Damaris, & alij cum eis.
γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

CAP. XVIII.

Post autem hæc egressus Paulus ab Athenis, venit
Μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, ἦλθεν 1
in Corinthum. Et inueniens quendã Iudæum nomine Aqui-
εἰς Κόρινθον. καὶ εὑρών τινα Ἰουδαῖον ὀνόματι Ἀκυ- 2
℘ qui ‖ venerat lam, Ponticum genere, nuper *venientem ab Ita-
λαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰτα-
* eo quòd præcepisset Claudius lia, & Priscillam mulierem eius, * propter ordinasse
λίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι
Claudium discedere omnes Iudæos à Roma:
Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς Ῥώμης,
‖ ad ℘ quia accessit ‖ eos. Et ℘ propter eiusdem artis * esse, manebat
‖ erat, προσῆλθεν αὐτοῖς· καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε 3
* autem scenofactoriæ artis. Et apud eos, & operabatur: erant * enim tabernaculi factores artem.
παρ' αὐτοῖς, ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην.
‖ interponens nomen Domini Iesu Disputabat autem in synagoga per omne sabbatum, ‖ suadebat
διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ 4
℘ Cùm que Iudæis & Græcis. ℘ Vt autem venissent de Mace-
τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας. ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακε-
‖ instabat verba donia, hicque Silas & Timotheus, * constringebatur spiritu
δονίας ὅ, τε Σιλᾶς καὶ ὁ Τιμόθεος, συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ
* esse Paulus, testificans Iudæis * Christum, Iesum.
Παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις τὸν Χριστὸν, Ἰησοῦν.
Contradicentibus ‖ Oppositis autem eis, & blasphemantibus, ex-
ἀντιπαρασσομένων δὲ αὐτῷ, καὶ βλασφημούντων, ἐκτι- 6
‖ sua, cutiens vestimenta ‖ dixit ad eos: Sanguis vester super
ναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς, τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ
τὴν κε-

caput vestrum, mundus ego: à nunc ad gentes ex hoc
κεφαλὴ ὑμῶν, καθαρὸς ἐγώ· ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη
vadam. Et migrans indè, intrauit in domum
πορεύσομαι. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν
cuiusdam nomine *Iusti, colentis Deum, cuius domus erat * Titi
τινὸς ὀνόματι ἰούστου, σεβομένου τὸν θεὸν, οὗ ἡ οἰκία ἦν
coniuncta synagogæ. Crispus autem archisyna-
συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνά-
gogus credidit Domino cum omni domo sua: & multi
γωγος ἐπίστευσε τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ πολλοὶ τῶν
Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur.
κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον, καὶ ἐβαπτίζοντο.
Dixit autem Dominus per visionem in nocte Paulo: Ne Noli timere,
Εἶπε δὲ ὁ κύριος δι' ὁράματος ἐν νυκτὶ τῷ παύλῳ, μὴ
time, sed loquere, & ne taceas. Propter quod ego
φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς· διότι ἐγώ
sum tecum, & nemo apponetur tibi ad malefaciendū tibi, vt noceatte, quo-
εἰμι μετά σου, καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, niam
propter quod populus est mihi multus in ciuitate hac.
διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.
Sedit ‖que annum & menses sex docens ‖in eis ‖ autem
ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἓξ, διδάσκων ἐν αὐτοῖς ρ apud eos
verbum Dei. Gallione autem proconsule
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος
Achaiæ, insurrexerunt ρconcorditer Iudæi ᵖPaulo, ρ vno animo
τῆς ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ ἰουδαῖοι τῷ παύλῳ, ‖ in Paulum,
& adduxerunt eum ad tribunal, Dicentes: Quia contra
καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες, ὅτι παρὰ τὸν
legem hic persuadet hominibus colere Deum.
νόμον οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν.
Futuro autem Paulo aperire os, dixit Incipiente
μελλόντος δὲ τοῦ παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ
Gallio ad Iudæos: Si quidem ergo esset *iniuria aliqua, * iniquum aliquid
γαλλίων πρὸς τοὺς ἰουδαίους, εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι
aut facinus ‖malum, ὁ *Iudæi, ρiuxta rationē vtique sustinerem vos, ‖ pessimum, * viri ρ rectè
ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρὸν, ὦ ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν †ἀνε-
χόμην ὑμῶν. Si verò ᵖquæstio est de verbo, ἀνέχομαι
γόμην ὑμῶν. εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου, ‖ quæstiones suas
& nominibus, & *lege quæ secundùm vos, videritis ipsi: * legis vestræ,
καὶ ὀνομάτων, καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί· vosipsi
iudex enim ego horum ‖non volo esse. ‖ nolo
κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι.
Et ᵖabegit eos à tribunali. ρ minauit
καὶ * ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. ἀπελαύνω
Apprehendentes autem omnes Græci Sosthenem princi-
ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ ἕλληνες σωσθένην τὸν ἀρ-

‖ cum

pem synagogæ, percutiebant ante tribunal: & nihil

χωνάγωγον ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ οὐδὲν

* verò cùm ‖ sustinuisset

eorum Gallioni curæ erat. At Paulus *adhuc ‖ ad-

τούτων τῷ γαλλίωνι ἔμελεν. ὁ δὲ παῦλος ἔτι προσ- 18

manens dies multos, fratribus valefaciens, enauigauit

μείνας ἡμέρας ἱκανάς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος ἐξέπλει

qui sibi totonderat

in Syriam, & cum eo Priscilla & Aquila, ‖ ton-

εἰς τὴν συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ πρίσκιλλα καὶ ἀκύλας, κειρά-

sus caput in Cenchreis: habebat enim votum.

μενος τὴν κεφαλὴν ἐν κεγχρεαῖς· εἶχε γὰρ εὐχήν.

que

Deuenit autem in Ephesum, & illos reliquit ibi.

κατέλυσεν δὲ εἰς ἔφεσον, κἀκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ· 19

cum

ipse verò ingressus in synagogam, disputabat*

αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς

vt ampliori tempore maneret

Iudæis. Interrogantibus autem eis ‖ super plus tempus

ἰουδαίοις. ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον 20

valefaciens, &

manere apud eos, non consensit: Sed ‖ valedixit

μεῖναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐπένευσεν· ἀλλ' ἀπετάξατο 21

eis, dicens, Oportet me omnino festum venientem

αὐτοῖς, εἰπών, δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην

facere in Hierosolyma: iterum autem reuertar ad vos,

ποιῆσαι εἰς ἱεροσόλυμα· πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς,

Deo volente. & profectus est ab Epheso.

τοῦ θεοῦ θέλοντος. καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς ἐφέσου.

ascendit, & saluauit

Et descendens in Cæsaream, ‖ ascendens, & salu-

καὶ κατελθὼν εἰς καισάρειαν, ἀναβὰς, καὶ ἀσπασά- 22

* & tans ecclesiam,* descendit in Antiochiam.

μενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς ἀντιόχειαν.

facto ibi aliquanto tempore

Et faciens tempus aliquod, profectus est, perambulans ex ordine

καὶ ποιήσας χρόνον τινά, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς 23

Galaticam regionem & Phrygiam, confirmans omnes

τὴν γαλατικὴν χώραν καὶ φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς

discipulos. Iudæus autem quidam Apollos nomine, Ale-

μαθητάς. ἰουδαῖος δέ τις ἀπολλὼς ὀνόματι, ἀλε- 24

xandrinus genere, vir eloquens, deuenit in Ephesum, po-

ξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς ἔφεσον, δυ-

tens existens in scripturis. Hic erat edoctus

νατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος 25

viam Domini, & feruens spiritu loquebatur, & do-

τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι, ἐλάλει καὶ ἐδί-

‖ cebat diligenter ea quæ ‖ de Domino, sciens tantùm

δασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ

Baptisma Ioannis. Hicque cœpit fiducialiter agere

βάπτισμα ἰωάννου. οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι 26

in synagoga. audientes autem eum Aquila & Priscilla,

ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ ἀκύλας καὶ πρίσκιλλα,

προ-

assumpserunt eum, & diligentiùs ei exposuerunt
προσελάβοντο αὐτὸν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν
viam Dei. Volente autem eo ire in Domini. Cùm
27 ὁδὸν τοῦ θεοῦ. βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς
Achajam, exhortati fratres, scripserunt di-
τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μα-
scipulis * excipere eum. qui * adueniens contulit * vt susciperent
θηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν. ὃς παραγενόμενος συνεβάλετο * cùm venisset,
multum credentibus per gratiam. Vehementer enim his qui credide-
28 πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος. εὐτόνως γὰρ rant.
Iudæos redarguebat publicè, ostendens per
τοῖς ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν
scripturas esse Christum, Iesum.
γραφῶν εἶναι τὸν χριστὸν, ἰησοῦν.

CAP. XIX. ιθ'.

Factum est autē in Apollo ‖ esse in Corintho, Paulum * cùm
1 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν κορίνθῳ, Παῦλον ‖ esset Corinthi,
peragrantem superiores partes, venire in Ephesum: & * Inueniens vt Paulus, pera-
διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς ἔφεσον καί τινας gratis superiores
quosdam discipulos, Dixit ad eos: Si Spiritum sanctum * inueniret bus partibus, ve-
2 τινας μαθητὰς, εἶπε πρὸς αὐτοὺς, εἰ πνεῦμα ἅγιον niret
accepistis credentes? *Illi autē dixerunt ad eum: Sed neque * At
ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτὸν, ἀλλ' οὐδὲ
si Spiritus sanctus est, audiuimus. ‖ Dixitque ad ‖ Ille verò ait
3 εἰ πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν, ἠκούσαμεν. εἶπέ τε πρὸς
eos: In quo ergo baptizati estis? *Illi autē dixerunt: In Ioannis * Qui
αὐτοὺς, εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον, εἰς τὸ Ἰωάννου
baptismate. Dixit autem Paulus: Ioannes quidem baptizauit
4 βάπτισμα. εἶπε δὲ παῦλος, Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε
* baptismum pœnitentiæ * populo dicens: In ‖ venientem post * baptismate
βάπτισμα μετανοίας τῷ λαῷ λέγων, εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' * populum,
ipsum vt crederent, hoc est, in Christum Iesum. ‖ eum qui ventu-
αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσι, τοῦτέστιν, εἰς τὸν χριστὸν ἰησοῦν. rus esset
* Audientes autem baptizati sunt in nomine Domini Iesu. His auditis
5 ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ.
Et * imponente illis * Paulo manus, venit Spiri- * cùm imposuisset
6 καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦ- * Paulus
tus sanctus super eos, ‖ loquebantúrque linguis, & prophetabant. ¶ &
μα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ἐλάλουν τε γλώσσαις, καὶ προεφήτευον.
Erant autem omnes viri ferè duodecim.
7 ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο.
Introgressus autem in synagogam, liberè loquebatur per cum fiducia
8 εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαρρησιάζετο, ἐπὶ
menses tres disputans & suadens quæ de re-
μῆνας τρεῖς διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βα-

gno Dei. Cùm autem quidam indurarentur, & non crede-
ἀπειθέω ὁδοῦ. ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο, καὶ ἠπείθουν, 9
ℙ Domini rent, maledicentes viam ℙ coram multitudine, discedens
κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς
ab eis, segregauit discipulos, quotidie dispu-
ἀπ' αὐτῶν ἀφώρισε τοὺς μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγό-
tans in schola Tyranni cuiusdam. Hoc autē factum est
μενος ἐν τῇ σχολῇ τυράννου τινός. τοῦτο δὲ ἐγένετο 10
per annos duos, ita vt omnes * habitantes Asiam
ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν
‖ Biennium, audire verbum Domini Iesu, *Iudæosque & Græcos.
* qui habitabant in Asia, audirent ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας.
* Iudæi atque Gentiles Virtutésque non ‖ vulgares faciebat Deus per ℙ ma-
‖ modicas quasli- δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ τῶν χει- 11
bet ℙ manum nus Pauli. ita vt etiam super langu dos * ad-
ρῶν Παύλου· ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπι- 12
* deferrentur ferri à corpore eius sudaria vel semicinctia, & * abs-
φέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια ἢ σιμικίνθια, καὶ ἀπαλ-
* recedebant dere ab eis languores, & spiritus ‖ malignos
λάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ
‖ nequam egre- exire ab eis. Tentauerunt autem quidam ℙ de
diebantur ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ἐπεχείρησαν δέ τινες ἀπὸ 13
ℙ & circumeuntibus Iudæis exorcistis, inuocare super
τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν, ὀνομάζειν ἐπὶ τοῖς
* eos qui habebãt * habentes spiritus malos, nomen Domini Iesu,
ἔχουσι τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ,
* Adiuro ‖ per dicentes: * Adiuramus vos ‖ Iesum, quem Paulus prædicat.
λέγοντες, ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὁ Παῦλος κηρύσσει.
Erant autē quidam filij Sceuæ Iudæi principis Sacerdotũ septem,
ἦσαν δέ τινες υἱοὶ Σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ, οἱ 14
ℙ qui faciebant, hoc ℙ facientes. Respondens autem spiritus * mali-
ταῦτα ποιοῦντες. ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πο- 15
* nequam gnus, dixit *: Iesum noui, & Paulum scio: vos
νηρὸν εἶπε, τὸν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι· ὑμεῖς
* eis: autem qui estis? Et insiliens in eos homo
δὲ τίνες ἐστέ; καὶ ἐφαλόμενος ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος 16
in quo erat ‖ spiritus malignus, & prædominatus eis,
ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, κατακυριεύσας ἀμφοτέρων,
‖ dæmonium pes- inualuit contra eos. ita vt ℙ nudos & vulneratos
simum, & domi- ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ † τετραυματισμένους
natus amborum, Hoc autem factum est
ℙ nudi & vulnera- effugere ex domo illa. τοῦτο δὲ ἐγένετο
ti effugerent de τραυματίζομαι ἐκφεύγειν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. 17
† atque Gentili- notum omnibus Iudæis que & Græcis habitantibus Ephesum,
bus, qui habita- γνωστὸν πᾶσιν Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν Ἔφεσον,
bant Ephesi, & cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur
καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐτοὺς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ
ὄνομα

nomen Domini Iesu. Multique ‖credentium
18 ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων
veniebant confitentes, & annuntiantes actus
ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι, καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις
suos. Multi autem * curiosa ‖agentium * ex eis qui fuerãt
19 αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων ‖ sectati, aõtulerut,
conferentes libros ρ combusserunt coram omnibus, ρ &
συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων,
& *computauerunt pretia illorum, & inuenerunt * argenti * computatis
καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗρον ἀργυρίου pretiis * pecuniam dena-
myriades quinque. Ita ‖per potentiam verbum ρ Do- riorum quinqua-
μυριάδας πέντε. 20 οὕτω κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ κυ- ginta millium.
mini crescebat, & *inualescebat. Ut autem *impleta sunt hæc, ‖ fortiter ρ Dei
21 ρίου ηὔξανε, καὶ ἴσχυεν. ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, confirmabatur. His * impletis,
proposuit Paulus in spiritu, * perrnadens Macedoniam, ‖ transita
ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύματι, διελθὼν τὴν Μακεδονίαν,
& Achaiam, ire in ρ Hierusalem, dicens: 'Quod post ρ Hierosolymam
καὶ Ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς Ἰερουσαλήμ, εἰπών, ὅτι μετὰ τὸ ' Quoniam post-
fieri me ibi, oportet me & Romam videre. quam fuero
γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν.
Mittens autem in Macedoniam duos *ministrantium sibi, * ex ministrãtibus
22 Ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ,
Timotheum & Erastum, ipse remansit ‖ tempus in Asiam. ‖ ad
Τιμόθεον καὶ Ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν.
Facta est autem ρ secundum tempus illud turbatio non 'parua ρ illo tempore
23 ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος ' minima
de via *. Demetrius enim quidam nomine, ‖ argen- * Domini.
24 περὶ τῆς ὁδοῦ. Δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυ- ‖ argentarius,
ticalator, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat
ροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος, παρεῖχε τοῖς
artificibus quæstum non modicum. Quos ρ congregans, ρ conuocauit,
25 τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην· οὓς συναθροίσας, ' huiusmodi erant
& eos qui circa talia opifices, dixit: Viri, scitis
καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν, ἄνδρες, ἴστατε
quia de hoc * opificio acquisitio nobis est. * artificio
ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῖν ἐστί·
Et ‖ spectatis, & auditis, quia non solùm Ephesi, sed penè ‖ videtis,
26 καὶ θεωρεῖτε, καὶ ἀκούετε, ὅτι οὐ μόνον ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν
totius Asiæ, Paulus hic suadens auertit multam
πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας μετέστησεν ἱκανὸν πέδω
turbam, dicens: Quoniam non sunt Dij ρ per manus factí. ρ qui manibus
ὄχλον, λέγων, ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. fiunt.
Non solum autem hæc ρ periclitatur nobis pars in redar- ρ periclitabitur
27 οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπε-
gutionem venire, sed & magnæ deæ Dianæ templum
λεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος ἱερὸν

εἰς οὐθὲν λογισθῆναι, μέλλειν δὲ καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγα-
*reputabitur, sed *incipiet maiestas ‖orbis
*statem eius, quam tota Asia & ‖habitata colit.
λειότητα αὐτῆς, ὃν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται.
P His auditis, repleti sunt ira, &
P Audientes autem & facti pleni exandescentia, exclama-
ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκρα- 28
uerũt dicentes: Magna Diana Ephesiorum.
ζον λέγοντες, μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων.
' & impetum fecerunt vno animo
Et impleta est ciuitas tota confusione, 'irruerũntque vna-
καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμο- 29
nimiter in theatrum, *corripientes Caium & Ari-
θυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρι-
starchum Macedonas, comites Pauli.
σταρχον μακεδόνας, συνεκδήμους τοῦ Παύλου.
*rapto Caio, & Aristarcho Macedonibus, comitibus
‖autem
At Paulo‖ volente intrare in populum, non
τοῦ δὲ Παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ 30
P permiserunt
P sinerunt eum discipuli. Quidam autẽ & 'Asiæ *prin-
εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινὲς δὲ καὶ τῶν ἀσιαρ- 31
' de
cipũm existentes ei amici, ‖mittentes ad eum, Proga-
χῶν ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκά-
* principibus, qui erant eius
‖miserunt
P rogantes ne daret
'quidem ergo
λουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ἄλλοι μὲν οὖν 32
'autem
aliud quid clamabant. erat enim ecclesia confusa, &
ἄλλο τι ἐκραζον. ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία † συγκεχυμένη, καὶ οἱ
συγχύνομαι
plures nesciebant *cuius causa conuenissent.
πλείους οὐκ ἤδεισαν τίνος ἕνεκεν συνεληλύθεισαν.
* qua ex causa
‖detraxerunt
De autem turba ‖protruxerunt Alexandrum, propellentibus
ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν Ἀλέξανδρον, προβαλόντων 33
eum Iudæis. at Alexander P concutiens manum,
αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας τῇ χειρὶ
P autem silentio postulato
volebat 'rationari populo. *Agnoscentes autem quod
ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. ἐπιγνόντες δὲ ὅτι 34
'reddere rationem
Iudæum esset, vox facta est vna ‖ex omnibus quasi per horas
Ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων ὡς ἐπὶ ὥρας
* Quem vt cognouerunt Iudæum esse,
‖omnium,
duas P clamantium,
P clamantibus
δύο κραζόντων, μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων.
Et cùm sedasset *turbas,
'Reprimens autem scriba *turbam, dixit: Viri
καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον, φησὶν, ἄνδρες 35
‖hominum, P nescias
Ephesij, quis enim est ‖homo qui Pnon cognoscit Ephe-
Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφε-
'cultricem esse
siorum ciuitatem 'aditum existentem magnæ deæ Dianæ,
σίων πόλιν νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος,
'quæ ‖Cùm P contradici non possit 'oportet *esse, ‖temerè
& Iouis *prolis? ‖Incontradicibilibus ergo Pexistentibus his,
καὶ τοῦ διοπετοῦς; ἀναντιρρήτων οὖν ὄντων τούτων, 36
'necesse est vos sedatos ‖subsistere, & nihil ‖præceps
δέον ἐστὶν ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν προπετὲς

πρᾶτ-

agere. Adduxistis enim homines istos neque
37 θεσφημοῦντα. ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους οὔτε
sacrilegos, neque blasphemantes Deam vestram.
ἱεροσύλους, οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὸν ὑμῶν.

ℙ Si quidem ergo Demetrius & qui cum eo * artifices, ℙ Quòd si * sunt
38 εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται,
aduersus aliquē * sermonem habent, ‖ fora aguntur, & procon- * causam
πρός τινα λόγον ἔχουσιν, ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀνθύ- ‖ conuentus fo-
sules sunt: postulent aly alios. ℙ accusent inuicē-
πατοί εἰσιν· ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις.

Si autē quid * de aliis requiritis, in legitima ecclesia * alteriusrei quæ-
39 εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ritis,
* absoluetur. Etenim periclitamur ‖ postulari sedi- * poterit absolui.
ἐπιλυθήσεται. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στά- ‖ argui
40 tionis ℙ circa hodiernum, nulla causa subsistente, de ℙ hodiernæ, cùm
σεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ nullus obnoxius
* quæ possimus * dare rationem concursus istius. & * quo * reddere
οὗ δυησόμεθα δοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς ταύτης· καὶ
hæc ‖ dicens, dimisit ecclesiam. ‖ cùm dixisset,
ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν.

CAP. XX. κ'.

Post ℙ autem * cessasse tumultum, * aduocans ℙ quam
1 1 Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον, προσκαλεσάμενος * cessauit tumul-
Paulus * discipulos,, & salutans exiit prof- tus, vocatis
ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀσπασάμενος ἐξῆλθε πορεύ- * discipulis, &
cisci in Macedoniam. ‖ Perambulans autem partes exhortatus eos,
2 2 θεσθαι εἰς τὴν Μακεδονίαν. διελθὼν δὲ τὰ μέρη vasi edixit, & pro-
illas, & exhortatus eos ℙ sermone multo, venit in ‖ Cùm autem per-
ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς ambulasset
ℙ fuisset
Græciam. * Faciésq. menses tres, * factis ei * vbi cùm fecisset
3 3 τὴν Ἑλλάδα· ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ * factæ sunt illi
insidiæ à Iudæis ‖ futuro prouchi in Sy- insidiæ
ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συ- ‖ nauigaturo
riam, ℙ facta fuit sententia ad reuertendum per Macedoniam. ℙ habitaque cō-
ρίαν, ἐγένετο γνώμης τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας. silium vt reuerte-
rētur
Comitatus est autem eum vsque in Asiam * Sopater Beroëensis: * Sosipater
4 4 Συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας Σώπατρος Βροιαῖος· Pyrrhi
Thessalonicensium verò Aristarchus, & Secundus, & Caius
Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίσταρχος, καὶ Σεκοῦνδος, καὶ Γάϊος
Derbæus, & Timotheus: Asiani verò, Tychicus & Trophimus.
Δερβαῖος, καὶ Τιμόθεος· Ἀσιανοὶ δὲ, Τυχικὸς καὶ Τρόφιμος.

Hi * accedentes manserunt nos in Troade. * cùm præcessis-
5 5 οὗτοι προελθόντες ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρῳάδι· sent, sustinuerunt.

Nos verò enauigauimus post dies azymorum
ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων 6
à Philippis, & venimus ad eos in Troadem
ἀπὸ φιλίππων, καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν τρωάδα
‖ in diebus ‖ intra dies quinque, vbi demorati sumus diebus septem.
ἄχρις ἡμερῶν πέντε, οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά.
ℙ sabbati, cùm cõuenissemus * cum * profecturus in crastinum, In autem vna ℙ sabbatorum, congregatis discipulis
ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων ἡμῶν μαθητῶν 7
ad frangendum panem, Paulus disputabat * eis, * futurus exire
τοῦ κλάσαι ἄρτον, ὁ παῦλος διελέγετο αὐτοῖς μέλλων ἐξιέναι
postridie, protraxitque sermonem vsque in mediam noctem.
τῇ ἐπαύριον, παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου.
‖ copiosæ Erant autem lampades ‖ multæ in cœnaculo vbi eramus 8
ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦμεν
congregati. Sedens autem quidã adolescens nomine
συνηγμένοι. καθήμενος δέ τις νεανίας ὀνόματι 9
Eutychus super fenestram, ℙ deiectus somno * profundo, disputante
εὔτυχος ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμενος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ παύλου ἐπὶ πλεῖον, καὶ κατενεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου,
ℙ cùm mergeretur, * grauì * ducùs Paulo diutius, * ruens præ somno,
cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus.
ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω, καὶ ἤρθη νεκρός.
§ Ad quem cum descendisset, ℙ incubuit super eum, * Nolite turbari * enim ‖ quæ ℙ tactis § Descendens autem Paulus, irruit ei, & complexus 10
καταβὰς δὲ ὁ παῦλος ἐπέπεσεν αὐτῷ, καὶ συμπεριλαβὼν
dixit: * Ne tumultuemini: nam anima * ipsius in ipso est.
εἶπε, μὴ θορυβεῖσθε· ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν.
Ascendens autem & frangens ‖ panem, & gustans, ℙ ad multumque allocutus vsque ad * diluculum, sic * exiit. 11
ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας ἄρτον, καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανὸν τε ὁμιλήσας ἄχρις αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. 12
Adduxerunt autem puerum viuentem, & consolati sunt non ‖ mediocriter.
ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως.
ℙ ascendentes * nauigauimus * suscepturi Nos autem ℙ progressi ad nauem, * deuecti sumus in
ἡμεῖς δὲ προελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν 13
Asson, indè * futuri recipere Paulum: sic
ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν παῦλον· οὕτω
‖ disposuerat ipse per terram iter facturus. Cùm ‖ erat constituens, futurus ipse pedibus ire.
γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν.
ℙ inuenisset nos * assumpto eo Vt autem ℙ congressus est nobis in Asson, * recipientes 14
ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν ἄσσον, ἀναλαβόντες
eum venimus in Mitylenen. Et indè abnauigantes, sequenti * die ‖ & 15
αὐτὸν ἤλθομεν εἰς μιτυλήνην. κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ὁπούσῃ κατήντησαμεν ἀντικρὺ χίου. τῇ δὲ
ℙ applicuimus alia ℙ adiecimus in Samon, & manentes in Trogyllio,
ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς σάμον, καὶ μείναντες ἐν τρωγυλίῳ,
τῇ ἐχ-

sequenti* venimus *in* Miletum. Propoſuerat enim Paulus * die

16 τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς Μίλητον. ἔκεινε γὰρ ὁ Παῦλος

transnauigare Epheſum, ‖*vt non fieret ei tempus* ‖ ne qua mora illi fieret

παραπλεῦσαι τὴν Ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονο

tereue in Aſia. *f ſtinabat enim, ſi poſſibile eſſet ſibi,*

τριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἔσπευδε γὰρ, εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ,

ρ diem ‖*Pentecoſtes fieri in* Hieroſolymis. ρ vt ‖ Pentecoſten faceret

τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα.

A autem Mileto mittens *in* Epheſum, vocauit

17 Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔφεσον, μετεκαλέσατο

maiores natu eccleſiæ. * *Vt autem ad-*

18 τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. ὡς δὲ παρε-

ueniſſent ad eum, ‖ *dixit eis: Vos ſcitis à prima* ‖ & ſimul eſſent,

γένοντο πρὸς αὐτὸν, ἔφη αὐτοῖς, ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης

die à qua ingreſſus ſum in Aſiam, ρ *quomodo cum vobis omne* ρ qualiter vobiſcum per

ἡμέρας ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα

tempus fuerim, *Seruiens Domino cum omni hu-*

19 χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπει-

militate, & multis lachrymis, & tentationibus,

νοφροσύνης, καὶ πολλῶν δακρύων, καὶ πειρασμῶν, τῶν

‖ *euenientibus mihi in* inſidiis Iudæorum. ‖ quæ mihi acciderunt ex

συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων.

Vt nihil ‖*remiſerim conferentium, ad non annuntian-* * Quomodo ſubtraxerim vtilium, quò minus annuntiarem ρ docerem

20 ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγει-

dum vobis, & ρ docendum vos publicè & per domos:

λαι ὑμῖν, καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους·

Teſtificans Iudæiſque & Græcis in Deum ‖ atque Gentilibus

21 διαμαρτυρόμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τὴν εἰς τὸν Θεὸν

pœnitentiam, & fidem in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Et nunc ecce ego *vinctus* ſpiritu vado in * alligatus

22 καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος τῷ πνεύματι, πορεύομαι εἰς

Hieruſalem, quæ in ea ‖ *concurſura* mihi ρ *non noſcens.* ‖ ventura ſint ρ ignorans.

Ἰερουσαλὴμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς.

Niſi quòd Spiritus ſanctus per ciuitatem proteſta- ‖ omnes ciuitates

23 πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύ-

tur mihi, dicens, quoniã vincula me & tribulationes * manent. * Hieroſolymis

ρεταί μοι, λέγον ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις μένουσιν.

Sed ‖*nullius rationem facio,* nec ρ *habeo* animam ‖ nihil horum vereor, ρ facio

24 ἀλλ' οὐδενὸς λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχὴν

meã ‖*pretioſam mihi ipſi, vt finire* curſum meum *cum gau-* ‖ pretioſiorem quàm me, dummodò conſummẽ

μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χα-

dio, & miniſterium quod accepi à Domino Ieſu, *pro-*

ρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, διαμαρ-

teſtificari Euangelium gratiæ Dei.

τύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Et nunc ecce ego scio, quia non amplius videbitis faciem 25
καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα ὅτι οὐκ ἔτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν
* per quos meam vos omnes, *in quibus transiui prædicans regnum
μου ὑμεῖς πάντες, ἐν οἷς διῆλθον κηρύσσων τὴν βασιλείαν
‖ Quapropter conjector vos Dei. ‖Ideo & testor vobis in hodierna
τοῦ θεοῦ. διὸ καὶ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον 26
♀ sum die, quia mundus ♀ego à sanguine omnium.
ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρός ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων.
‖ quòd minus annuntiarem Non enim subterfugi, ‖ad non annuntiandum vobis omne
οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν 27
consilium Dei. Attendite ergo vobismetipsis &
τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ. προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ 28
vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit
παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο
* regere episcopos, *pascere ecclesiam Dei, quam ac-
ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περι-
‖ sanguine suo. quisiuit ‖per proprium sanguinem. Ego enim scio
ποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγὼ γὰρ οἶδα 29
♀ rapaces ‖ hoc, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi ♀graues
τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς
in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis
εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ ἐξ ὑμῶν 30
‖ vt abducant ipsis exurgent viri loquentes peruersa, ‖ad
αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ
* Propter quod abstrahendum discipulos post se. *Ideo vigi-
ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρηγο- 31
‖ memoria retinentes ♀ per late, ‖memores quoniam ♀triennium noctem & diem non
ρεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ
‖ vestrûm. cessaui cum lachrymis monens vnumquemque‖.
παυόμενος † ἐνουθετῶν μετὰ δακρύων ἕνα ἕκαστον.
Et nunc commendo vos, fratres, Deo, &
καὶ τανῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, ἀδελφοί, τῷ θεῷ καὶ τῷ 32
* qui potens est verbo gratiæ ipsius, * potenti superædificare &
λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ
dare vobis hæreditatem in sanctificatis omnibus.
δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν.
‖ & Argentum ‖aut aurum, aut vestem nullius concupiui. 33
ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα·
♀ scitis, Ipsi ♀noscitis, quoniam ‖ vsibus meis & existentibus cum
‖ ad ea quæ mihi opus erant, & his qui sunt mecum, αὐτοὶ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου, καὶ τοῖς οὖσι μετ' 34
me, ministrauerunt manus istæ. Omnia ostendi
ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. πάντα ὑπέδειξα 35
vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere in
ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθε-
‖ ac ‖ verbi firmos, *meminisseque ‖verborum Domini Iesu, quoniam
νούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι
αὐτὸς

ipse dixit:) Beatius est dare magis quàm accipere.
αὐτὸς εἶπε, μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν.

Et hæc ℣ dicens, ponens genua sua cum omnibus illis ℣ cum dixisset, positis genibus suis
καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ σὺν πᾶσιν αὐτοῖς

orauit. Magnus autem factus est fletus
προσηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς

omnium: & procumbentes super collum Pauli, ex-
πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου, κα-

osculabantur eum: Dolentes maximè in verbo
τεφίλουν αὐτὸν, ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ

quod dixerat, quoniam non amplius *suum* essent faciem eius ‖ *ℬe-* ‖ essent visuri.
ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκ ἔτι μέλλουσι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεω-

ℰtare. *præmittebant* autem eum ad nauem. & deducebant
ρεῖν· προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον.

CAP. XXI. κά.

*Vt autem factũ est *prouelli nos* auulsos ab * Cùm
Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ' ‖ esset vt nauiga-
eis, ℣ recta currentes venimus in Coum: ‖ *at* sequenti ℣ recto cursu remus, abstracti
αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ, τῇ δὲ ἑξῆς ‖ & die
in Rhodum, & indè in Pataram. Et * *inuenientes* * cùm inuenissemus
εἰς τὴν Ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα. καὶ εὑρόντες
nauem transfretantem in Phœnicen, ascendentes ‖ *prouecti sumus.* ‖ nauigauimus.
πλοῖον διαφερῶν εἰς Φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν.

Apparentes autem Cypro, & relinquentes eam Cùm apparuisse-
ἀναφάναντες δὲ τὴν Κύπρον, καὶ καταλιπόντες αὐτὴν mus
ad sinistram, nauigauimus in Syriam, & ℣ deuecti *sumus* in Tyrum: ℣ venimus
ἀριστερὰν, ἐπλέομεν εἰς Συρίαν, καὶ †κατήχθημεν εἰς Τύρον· κατάγω
ibi enim erat nauis expositura onus.
ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον.

‖Et *inuenientes discipulos*, *admansimus* *ℰi diebus ‖ Inuentis autem
καὶ ἀνευρόντες τοὺς μαθητὰς, ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας discipulis, *ibi
septem, qui Paulo dicebant per Spiritum, ‖ *ne* ascenderet ‖ ne ascenderet
ἑπτὰ, οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ Hierosolymam.
ascendere in Hierusalem. *Quando autem factum est nos* Et expletis die-
ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς bus, profecti
peragere dies, exeuntes ibamus, ℣ *præmit-* ℣ deducentibus
ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμ-
tentibus nos omnibus cum vxoribus & filiis vsque foras
πόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἕως ἔξω
ciuitatem: & ‖ponentes genua in littore, ‖ positis genibus
τῆς πόλεως· καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν,
orauimus. Et *salutantes inuicem, ascendimus * cùm valefe-
προσηυξάμεθα· καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐπέβημεν cissemus

‖ sua.

in nauem: illi autem redierunt in ‖ propria.
εἰς τὸ πλοῖον. ὑπεστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

♀ nauigatione explicita,

Nos verò ♀ nauigationem perficientes, à Tyro descen-
ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες, ἀπὸ τύρου κατηντη- 7
‖ salutatis fratribus,

dimus in Ptolemaidam, & ‖ salutantes fratres,
σαμεν εἰς πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς,

manſimus die vna apud illos.
ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς.

* Alia autem die profecti

* At poſtridie egreſſi venimus in Cæſaream. &
τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθοντες, ἤλθομεν εἰς καισάρειαν. καὶ 8
‖ qui erat vnus de

intrantes in domum Philippi Euangeliſtæ ‖ exiſtentis ex
εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄντος ἐκ
ſeptem, manſimus apud eum. Huic autem erant
τῶν ἑπτά, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. τούτῳ δὲ ἦσαν 9
filiæ virgines quatuor prophetantes.
θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες προφητεύουσαι.

* Et cùm moraremur per ‖ aliquot, ſuperuenit

* Admanentibus autem nobis dies ‖ plures, deſcendit quidam
ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους, κατηλθέ τις 10
à Iudæa propheta, nomine Agabus.
ἀπὸ τῆς ἰουδαίας προφήτης, ὀνόματι ἄγαβος·

♀ Is cùm veniſſet ‖ tulit

Et veniens ad nos, & ‖ tollens zonam Pauli,
καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ παύλου,
* & * alligauitque ſibi manus & pedes, dixit: Hæc
δήσας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἶπε, τάδε
dicit Spiritus ſanctus, Virum cuius eſt zona hæc,
λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν ἄνδρα οὗ ἔστιν ἡ ζώνη αὕτη,
‖ alligabunt ſic ‖ vinctum in Hierusalem Iudæi, & tradent
οὕτω δήσουσιν ἐν ἱερουσαλὴμ οἱ ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν
♀ Quod cùm audiſſemus, in manus Gentium.
εἰς χεῖρας ἐθνῶν. ♀ Vt autem audiuimus hæc, roga- 12
‖ rabamus, nòſque & qui loci illius ‖ ad non aſcendere eum in
ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρε-
καλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι τὸ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς
Hieruſalem. Reſpondit que Paulus: * Quid facitis
ἱερουσαλήμ. * ἀπεκρίθη τε ὁ παῦλος, τί ποιεῖτε
‖ affligentes & ‖ comminuentes meum cor? ego enim
κλαίοντες, καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ
♀ alligari, ‖ paratus ſum propter nomen non ſolùm ♀ vinciri, ſed & mori in Hierusalem ‖ para-
οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς ἱερουσαλὴμ ἑτοί-
tè habeo pro nomine Domini Ieſu.
μως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἰησοῦ.
* Et cùm ei ſuadere non poſſemus,

* Non ſuaſo autem eo, quieuimus, dicentes:
μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες, τοῦ 14
Voluntas Domini fiat.
θέλημα τοῦ κυρίου γινέσθω.

Poſt autem dies illos præparati aſcendebamus
μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι ἀνεβαίνομεν 15
εἰς

In Hierusalem. *Similavenerunt autē & *discipulorum à *ex discipulis*

16 εἰς Ἱερουσαλήμ. Συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ

Cæsarea nobiscum, adducentes (apud quem hospitaremur) ℣ Mnasonem ‖ secum ℣ Iasonem

Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ † ξενισθῶμεν, Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ

quendam Cyprium, antiquum discipulum. *Factis autem nobis *Et cum venisse-

17 ἀρχαίῳ μαθητῇ. γενομένων δὲ ἡμῶν mus

in Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres.

εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί.

Ad sequenti introibat Paulus nobiscum ad Ia- *autem die

18 τῇ δὲ ἐπιούσῃ * εἰσήει ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰά- εἰσιμι

cobum, omnésque ‖ adfuerunt seniores. ‖ collecti sunt

κωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι.

℣ Et salutans eos, exposuit per unum singula quæ fecis- ℣ Quos cùm salu-

19 καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς, ἐξηγεῖτο καθ' ἓν ἕκαστον ὧν ἐποίη- tasset, narravit per singula

set Deus in Gentibus per ministerium illius.

σεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ.

*At audientes glorificabant Deum, dixerúntque ei: *At illi cùm au-

20 οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν, εἶπόν τε αὐτῷ, diffent, magnifi-

*Conspicis, frater, quot decem millia sunt ‖ Iudæorum cre- cabant *Vides

θεωρεῖς ἀδελφὲ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπι- ‖ in Iudæis qui

dentium? & omnes ℣ prælatores legis subsistunt. crediderunt? ℣ æmulatores sunt

στευκότων; καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. * Audierunt

*Edocti erant autem de te, quia discessionem doceas

21 κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις *eorum

à Moyse * eos qui per Gentes ‖ omnes Iudæos, dicens non sunt Iudæorum,

ἀπὸ μωσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων μὴ ℣ debere eos

Peircuncidere ipsos filios*, neque * viribus ambulare. *suos,

περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. * secundùm consuetudinem ingredi.

Quid ergo est? ‖ omnino oportet multitudinem conuenire: audient ‖ Vtique

22 τί οὖν ἐστι; πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν· ἀκούσουσι γὰρ ℣ te supervenisse

enim ℣ quod supervenisti. Hoc ergo fac quod tibi dicimus:

23 ὅτι ἐλήλυθας. τοῦτο οὖν ποίησον ὃ σοὶ λέγομεν·

Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super seipsos.

εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν. * His assumptis, sanctifica te

*His assumens purificator cum illis: & impen- *capita,

24 τούτους παραλαβὼν ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς * καὶ δαπά-

de in illis, vt radant *caput, & scient

νησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν, καὶ γνῶσι ‖ falsa sunt, ℣ ambulas

omnes, quia ea quæ audierunt de te, ‖ nihil est, sed ip-

πάντες ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ, οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοι-

ceda & ipse legem custodiens. De autem

25 χεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. περὶ δὲ τῶν

*credentibus Gentibus nos scripsimus, iudicantes *nihil *his qui credi-

πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες μηδὲν runt ex ℣ vt abstineant se

huiusmodi observare eos, ℣ non cauere eos hoc, & ab idolis immolato, & sanguine, &

τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό, τε suffocato, & fornicatione.

idolis immolatum, & sanguinem, & suffocatum, & fornicationem.

‖assumptis viris, posterâ

εἰδωλόθυτον, καὶ τὸ αἷμα, καὶ πνικτὸν, καὶ πορνείαν.

Tunc Paulus ‖assumens viros, sequenti

τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ 26

die cum illis purificatus intrauit in templum annuntians

ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθεὶς εἰσήει εἰς τὸ ἱερὸν διαγγέλ-

expletionem dierum purificationis, donec

λων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ

offerretur pro vnoquoque eorum oblatio.

προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά.

ρ Dum ‖consummarentur ‘erant *cùm vidissent ρ concitauerunt

ρ Vt autem futuri erant septem dies ‘consummari; hi quidem

ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς 27

Asia* Iudæi, ‖conspicientes eum in templo, ρ confuderunt

Ἀσίας Ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον

populum, * ei, omnem ‘turbam, & iniecerunt manus * in eum,

πᾶσαν τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτόν·

Clamantes, Viri Israelitæ, adiuuate: hic est

κράζοντες, ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε· οὗτός ἐστιν 28

homo qui aduersus populum & legem, & locum hunc

ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου, καὶ τοῦ τόπου τούτου

‖ Gentiles omnes vbique docens: insuperque & ‖Græcos induxit

πάντας πανταχοῦ διδάσκων· ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγε

ρ violauit in templum, & ρ polluit sanctum locum istum.

κοινόω

εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ † κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον.

* Viderant ‘Fuerant enim videntes Trophimum Ephesium in ciuitate eum

ἦσαν γὰρ ἑωρακότες τρόφιμον τὸν ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν 29

ipso, quem existimauerũt quoniã in templum introduxisset Paulus.

αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγε ὁ Παῦλος.

Commotáque est ciuitas tota, & facta est concursio

Ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ 30

populi: & apprehendentes Paulum, trahebant eum extra

λαοῦ· καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ Παύλου † εἵλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ

templum, & statim clausæ sunt ianux.

ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι.

* auntiatum est Quærentibus autem eum occidere, * ascendit fama tri-

ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χι- 31

buno cohortis, Quia tota confunditur Hierusalem.

λιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγκέχυται Ἰερουσαλήμ·

‖ statim assumptis militibus & centurionibus, ρ Qui cùm vidisset

Qui ‖ex ipsa assumens milites & centurio- 32

ὃς ἀραντὰς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρ-

nes, decurrit ad illos. ‘Illi autem videntes tribunum

χους, κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον

percutere & milites, cessauerunt ‘percutientes Paulum.

καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον,

* Tunc accedens *Appropinquans autem tribunus apprehendit eum, & iussit

ἐγγίσας ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε 33

δεθῆναι

‖ vinciri cæteris dubius: & interrogabat quisnam esset, & quid ‖ eum alligari
ρ est perpetratus. Alij autem aliud quid clamabant in ρ fecisset
34 ὄχλῳ. μὴ δυναμένου δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν
tumultum, iussit duci eum in castra.
θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν.
‖ Cùm autem factus esset ad gradus, contigit ρ portari ‖ Et cùm venisset
35 ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοῖς ἀναβαθμοῖς, συνέβη βαστάζεσθαι
eum à militibus propter * violentiam turbæ. * vim populi,
αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου.
Sequebatur enim multitudo populi clamans, Tolle eum.
36 ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ κράζον, αἶρε αὐτόν.
*Futurúsque induci in castra Paulus, *Et cùm cœpisset
37 μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ Παῦλος,
dicit tribuno: Si licet mihi ‖ dicere aliquid ad te? ρ Ille verò ‖ loqui ρ qui
λέγει τῷ χιλιάρχῳ, εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν τι πρός σε; ὁ δὲ
dixit, Græcè nosti? Nonne tu es Ægyptius
38 ἔφη, Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος
* ille ante hos dies tumultum * movens, & educens in qui
ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας, καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν * concitasti, & eduxisti
desertum quatuor ‖ mille viros sicariorum? ‖ millia virorum
ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων;
ρ Dixit autem * Paulus: Ego homo quidem sum Iudæus ρ Et * ad eum
39 εἶπε δὲ ὁ Παῦλος, ἐγὼ ἀνήρ εἰμι Ἰουδαῖος
* Tarsensis, Cilicix non ‖ obscuræ ciuitatis ρ ciuis. rogo * à Tarso, ‖ ignotæ
ταρσεὺς, τῆς Κιλικίας οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης. δέομαι ρ municeps,
autem te, permitte mihi loqui ad populum.
δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν.
* Permittente autem eo, Paulus stans in gra- * Et cùm ille permisisset
40 ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῆς ἀνα-
dibus, annuit manu * populo: multo verò silentio fa- * ad plebem, & magno
βαθμῶν, κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. πολλῆς δὲ σιγῆς γενο-
cto, alloquitus est Hebræa lingua, dicens:
μένης, προσεφώνησε τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ, λέγων.

CAP. XXII. κβ'.

Viri fratres & patres, audite ‖ meam ad vos ‖ quam
1 Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε μου τῆς πρὸς ὑμᾶς
nunc ρ excusationem. Audientes autem quia Hebræa lingua ρ reddo rationem. Cùm audissent
2 νῦν ἀπολογίας. ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ
alloqueretur * illos, magis præstiterunt silentium. & dicit: * ad
προσεφώνει αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν· καὶ φησιν·

Ego quidem sum vir Iudæus, natus in Tarso
ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν ταρσῷ 3
Ciliciæ, nutritus autem in ciuitate ista se-
τῆς κιλικίας, † ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πα-
cus pedes Gamalielis, eruditus iuxta *exquisitionem
ρὰ τοὺς πόδας γαμαλιὴλ, πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν
paternæ legis: ‖zelotes existens Dei, sicut & omnes
τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ, καθὼς πάντες
vos estis hodie. Qui hanc viam persecutus sum
ὑμεῖς ἐστε σήμερον· ὃς τὴν ὁδὸν ταύτην ἐδίωξα 4
vsque ad mortem: *vinciens & tradens in custodias
ἄχρι θανάτου· δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς
viros ‖que & mulieres: Sicut princeps sacerdotum *te-
ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας· ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεὺς μαρ- 5
statur mihi, & ‖omnis senatus: à quibus & epistolas
τυρεῖ μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον· παρ' ὧν καὶ ἐπιστο-
accipiens, ad fratres in Damascum pergebam, *adducturus & illic existentes vinctos in Hierusa-
λὰς δεξάμενος, πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰς δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας, δεδεμένους εἰς ἰερουσα-
lem, vt punirentur. Factum est autē *mihi proficiscenti, & appropinquanti Damasco, *circa meridiem subitò
λὴμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο δέ μοι πορευο- 6
de cælo circum ‖fulgere lucem copiosam circa me:
μένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ δαμασκῷ, περὶ μεσημβρίαν, ἐξαίφνης
Cecidique in solum, & audiui vocem dicentem mihi:
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ, 7
Saule, Saule, quid me persequeris? Ego autem respon-
ἔπεσόν τε εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἤκουσα φωνῆς λεγούσης μοι, 8
di: Quis es Domine? dixitque ad me: Ego sum Iesus Na-
Σαοὺλ, σαοὺλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρί-
zarenus, quem tu persequeris. ‖Qui verò *eum me existentes
θην, τίς εἶ κύριε; εἶπέ τε πρός με, ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὁ να- 9
quidem lumen *videbant, & expauefacti sunt, at vocem ‖
ζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες
non audierunt ‖loquentis mihi. Dixi autem, Quid faciam
τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἐμφοβοι ἐγένοντο, τὴν δὲ φωνὴν 10
Domine? at Dominus *dixit ad me: Surgens vade in Da-
οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντος μοι. εἶπον δέ, τί ποιήσω
maſcum, & illic tibi dicetur de omnibus quæ ‖constituta sunt
κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπε πρός με. ἀναστὰς πορεύου εἰς δα- 11
tibi facere. ‖Cum autem non viderem præ *gloria
μασκὸν, κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί
luminis illius, *manuductus à ſimulexiſtentibus mihi,
σοι ποιῆσαι. ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης 12
τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι,
ἦλθον

ἀνατρέφω
* veritatem
‖ æmulator legis, & &
alligans
‖ & * testimonium reddit
‖ omnes maiores natu:
‖ vt adducerem inde
* eunte me, & appropinquante
* media die
‖ fulsit me lux copiosa,
Et decidens in terram,
‖ Et * mecum erant
* viderunt, ‖ autem
‖ eius qui loquebatur mecum.
* Et
* autem
quæ oporteat
* Et delaritate
* ad manum deductus à comitibus

veni *in* Damascum. Ananias autem quidam vir *pius timoratus
ἦλθον εἰς δαμασκόν. ἀνανίας δέ τις ἀνὴρ εὐσεβὴς
secundum legem, ‖ *testimonio ornatus* ab omnibus habi- testimonium
κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοι- habens
tantibus in Damasco Iudæis: Veniens ad me, &
κούντων ἐν δαμασκῷ ἰουδαίων· ἐλθὼν πρός με, καὶ
astans dixit mihi: Saule frater, respice: & ego eadem
ἐπιστὰς εἶπέ μοι, Σαοὺλ ἀδελφὲ, ἀνάβλεψον· κἀγὼ αὐτῇ
hora respexi in eum. ℘ Ille autem dixit: Deus ℘ At
τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. ὁ δὲ εἶπεν, ὁ θεὸς τῶν
patrum nostrorum præordinauit te ‖ *cognoscere* voluntatem eius, & vt cognosceres
πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ
*videre iustum, & ‖*audire* vocem ex ore eius. * videres
ἰδεῖν τὸν δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· ‖ audires
Quia eris testis ℘ ei ad omnes homines, eorum quæ vi- ℘ illius
ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν εἶ-
disti & audisti. Et nunc quid moraris? *‖surgens exurge &
δες καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς
baptizare, & ablue peccata tua, *‖invocans * inuocato nomi-
βάπτισαι, καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος ne ipsius.
nomen Domini. Factum est autem mihi reuertenti
τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι
in Hierusalem, & ‖ *orante* me in templo, fieri ‖ oranti
εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι
me in ℘ *extasi*, Et videre illum dicentem mihi: Festina ℘ stupore mentis.
με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι, σπεῦσον
& exi *in celeritate* ex Hierusalem, quoniam non recipient velociter
καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ ἱερουσαλὴμ, διότι οὐ παραδέξονταί
tuum testimonium de me. Et ego dixi: Domine,
σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. κἀγὼ εἶπον, κύριε,
ipsi sciunt quia ego eram *carcerans & cædens per concludens in
αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ carcerem,
synagogas ‖credentes in te. Et cùm effun- eos qui credebant
τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σε· καὶ ὅτε ἐξε-
deretur sanguis Stephani *primi* testis tui, & ipse eram ego astabã & con-
χεῖτο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην senticbam, & cu-
astans & consentiens interemptioni eius. & custo- stodiebam
ἑστὼς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, καὶ φυλάσ-
diens vestimenta interficientium illum. Et dixit
σων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. καὶ εἶπε
ad me: Vade, quoniam ego in *gentes longè emittam te. nationes
πρός με, πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε.
Audiebant autem eum vsque ad hoc verbum, & leuauerunt
ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν
vocem suam, dicentes: Tolle de terra huiusce modi: nõ enim
φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες, αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον· οὐ γὰρ

fas est * convenit

ua, tibus

p & * cedi & torqueri

* Et ‖ astanti sibi centutioni

Quo audito, centurio accessit ad tribunum, &

* Quid acturus es? * enim ‖ ciuis

φ At ille * Et

multa summa

* & ‖ qui p torturi erant.

* quoque ‖ ciuis

p alligasset * Postera autē die

* diligentius, qua ex causa

‖ sacerdotes conuenire, & omne concilium,

eum viuere. Vociferantibus autem eis, * & proiicientibus vestimenta ‖ & puluerem iactantibus in aërem,

τῶν τὰ ἱμάτια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα,

Iussit eum tribunus induci in castra, φ dicens flagellis * inquiri eum, vt sciret propter quam causam sic acclamarent ei.

ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἄγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολήν, φ & * εἰπὼν μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτὸν, ἵνα ἐπιγνῷ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ.

*Cùm autem astrinxissent eum loris, dixit ‖ ad adstantem centurionem Paulus, Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare? φ Audiens autem centurio, accedens nuntiauit tribuno, dicens:

*Ὡς δὲ προέτειναν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος, εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; ἀκούσας δὲ ὁ ἑκατόνταρχος, προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων,

Vide quid futurus es facere: nam homo hic ‖ Romanus est.

Accedens autem tribunus dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es. Ille autem dixit, Etiam.

*Ὅρα τί μέλλεις ποιεῖν· ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖός ἐστι. Accedens autem tribunus dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es? Ille autem dixit, Etiam.

προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος εἶπεν αὐτῷ, λέγε μοι εἰ σὺ Ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη, ναί.

*Respondit que tribunus: Ego * multo capitali ciuilitatem hanc consecutus sum. * at Paulus ait: Ego autem & natus sum.

ἀπεκρίθη τε ὁ χιλίαρχος, ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην κτώμαι. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη, ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι.

Protinus ergo discesserunt ab illo ‖ futuri eum pinquirere. & tribunus * vrbi timuit * cognoscens quia ‖ Romanus esset, & quia peralligasset eum vinciens.

Εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν. καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη, ἐπιγνοὺς ὅτι Ῥωμαῖός ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν δεδεκώς.

*At postridie volens scire * certum, hoc, quid accusaretur à Iudæis, soluit eum à vinculis, & iussit ‖ venire principes sacerdotum & omnem consessum eorum: & producens Paulum, statuit inter illos.

Τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς, τὸ τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν Ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν, καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν. καὶ καταγαγὼν τὸν Παῦλον, ἔστησεν εἰς αὐτούς.

CAP. XXIII.

In concilium,

Intendens autem Paulus p conspexit, ait: Viri fratres

Ατενίσας δὲ ὁ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν, Ἄνδρες ἀδελφοὶ

ego omni conscientia bona *ministrauí Deo,
φοι, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολιτευμαι τῷ θεῷ,
vsque in *hunc diem.
ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας.

conuersatus sum ante Deum,

At princeps ‖ sacerdotũ
ὁ δὲ ἀρχιερεὺς

hodiernum ‖ autem

Ananias præcepit astantibus sibi percutere eius
ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ, τύπτειν αὐτὸ τὸ
os. Tunc Paulus ad eum dixit: ρ *Percutere te
στόμα. τότε ὁ παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε, τύπτειν σε

Percutiet

futurus est Deus, paries dealbate. & tu sedes iudicans me secũdũ
μέλλει ὁ θεός, τοῖχε κεκονιαμένε. καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ
legem, & contra legem iubes me percuti?
τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι;

*As astantes dixerunt: Summum sacerdotem Dei *contumeliaris
οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον, τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς;

Et qui astabant *mal dicitis

Dixit ‖ que Paulus: Nesciebam fratres, quia est princeps sacerdotum. ‖ autem
ἔφη τε ὁ παῦλος, οὐκ ἤδειν ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεύς.
scriptum est enim: Principem populi tui non dices malè.
γέγραπται γάρ, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.

Sciens autem Paulus quia vna pars esset Sadducæorum,
γνοὺς δὲ ὁ παῦλος ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ σαδδουκαίων,
ρat altera Pharisæorum, exclamauit in *consessu: Viri
τὸ δὲ ἕτερον φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ, ἄνδρες

ρ & *concilio,

fratres, ego Pharisæus sum, filius *Pharisæi: de spe
ἀδελφοί, ἐγὼ φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς φαρισαίου· περὶ ἐλπίδος

Pharisæorum:

& resurrectione mortuorum ego iudicor.
καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι.

‖ *Hoc autem ipso locuto, facta est ρseditio *Pharisæorum
τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος, ἐγένετο στάσις τῆς φαρισαίων

‖ Et cùm hæc dixisset, ρ dissensio inter

& *Sadducæorum, & diuisa est multitudo.
καὶ τῆς σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος.

Pharisæos, & Sadducæos, & soluta est turba.

Sadducæi quidem enim dicunt non esse resurrectionem, neque
σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ
angelum, neque spiritum: Pharisæi autem confitentur vr-
ἄγγελον, μήτε πνεῦμα· φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμ-
traque. Factus est autem clamor magnus, & exsurgentes
φότερα. ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη. καὶ ἀναστάντες

*scribæ partis Pharisæorum *de*pugnabant, dicentes: quidam
οἱ γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν φαρισαίων διεμαχόντο, λέγοντες,
Nihil *malum inuenimus in homine isto: ‖ si autem spi-
οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ πνεῦ-
ritus locutus est ei aut angelus, *ne* repugnemus Deo.
μα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν.

* mali ‖ quid

ρMulta autem facta seditione, veritus tribunus
πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος

Et cùm magna dissensio facta esset, timens

ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites
μὴ διασπασθῇ ὁ παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα

descendere, & rapere eum de medio eorum, *deducereque
καταβῆναι, καὶ ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε
* At adexistenti nocte adsistens
in castra.
εἰς τὴν παρεμβολήν. τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς 11
ei Dominus, ait: ‖ confide Paule: sicut enim testificatus es
αὐτῷ ὁ κύριος, εἶπε, θάρσει παῦλε· ὡς γὰρ διεμαρτύρω
quæ de me in Hierusalem, sic te oportet & Pin Romam te-
τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς ἰερουσαλὴμ, οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς ῥώμην μαρ-
stificari. Facta autem die, *facientes quidam 12
τυρῆσαι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες
Iudæorum coitionem deuouerunt sese, dicentes
τῶν ἰουδαίων συστροφὴν, ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς, λέγοντες
* manducaturos neque *edere, neque ‖ bibere, vsquequo occiderent Paulum.
‖ bibituros, donec μήτε φαγεῖν μήτε πεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν παῦλον.
ℙ quàm *viri qui Erant autem plus ℙ quadraginta " hanc coniura- 13
πλείους τεσσαράκοντα οἱ τοῦτο πλῆθος συνωμο-
* fecerant. tionem * faciemes, qui ‖ accedentes principes sa- 14
‖ accesserunt σίαν πεποιηκότες· οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιε-
ℙ & cerdotum & seniores, ℙ dixerunt: Deuotione deuoui-
ρεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶπον, ἀναθέματι ἀνεθεμα-
gustaturos, donec mus nos ipsos, nihil * gustare vsquequo occidamus
πίσαμεν ἑαυτοὺς, μηδενὸς γεύσασθαι ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν
notum facite Paulum. Nunc ergo vos * indicate tribu- 15
τὸν παῦλον. νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρ-
concilio. no cum ‖ consessu, vt eras illum producat ad
χῳ σὺν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὔριον αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς
tanquam aliquid vos, ℙ vt futuros cognoscere exquisitius quæ de
certius cogniturí, ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ
prius quàm ap- eo. nos verò, * ante appropinquare eum, parati sumus
propiet, αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ, πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν, ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ
Quod cùm au- interficere illum. * Audiens autem filius sororis
dissset ἀνελεῖν αὐτόν. ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς 16
venit & intrauit Pauli insidias, ‖ aduenies & intrans in ca-
παύλου τὸ ἔνεδρον, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρ-
ℙ que stra, nuntiauit ℙ Paulo.
ἐμβολὴν, ἀπήγγειλε τῷ παύλῳ.
* adsc Aduocans autem Paulus * vnum * centurionum,
vex centútioni- προσκαλεσάμενός δὲ ὁ παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων 17
bus, ait: Adolescentem hunc adduc ad tribunum: habet
ἔφη, τὸν νεανίσκον τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον· ἔχει
enim aliquid indicare illi. ‖ Ille quidem ergo assumens
γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν 18
eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus
αὐτὸν, ἤγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ φησιν, ὁ δέσμιος
Paulus aduocans me rogauit hunc adolescentem
παῦλος προσκαλεσάμενός με ἠρώτησε τοῦτον τὸν νεανίαν
ἀγαγεῖν

perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.
ἀγαγεῖν πρὸς σε, ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι.

Apprehendens autem manum illius tribunus, &
19 ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος, καὶ

*secedens seorsum, ‖ interrogans, Quid est quod habes * secessit cum eo
ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν, ἐπυνθάνετο, τί ἔστιν ὃ ἔχεις ‖ & illum
indicare mihi? ρDixit autem, *Quia Iudæi consti- ρ Ille
20 ἀπαγγεῖλαί μοι; εἶπε δέ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι συνέ- Iudæis conuenit
tuerant rogare te vt *cras in ‖ consessum pro- * crastina die
θεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε ὅπως αὔριον εἰς τὸ συνέδριον κατα- ‖ concilium
ducas Paulum, ρvt *iturus aliquid *exquisitius per- ρ quasi * certius inqui-
γάγῃς τὸν παῦλον, ὡς μέλλοντές τι ἀκριβέστερον πυν- siturus sint
cunctari de illo. Tu *ergo ne credideris illis:
21 θάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς· * verò

insidiantur enim ei ex eis viri ‖ plures quadra- ‖ amplius quàm
ἐνεδρεύουσι γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαρά- ρ non
ginta, qui deuouerunt sese ρneque manducare neque
κοντα, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς, μήτε φαγεῖν μήτε
bibere, *usque quo interficiant eum: & nunc parati sunt expe- donec
πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν. καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι προσδε-
dantes *à te renuntiationem. Ipse quidem igitur tri- * promissum tuũ.
22 χόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. ὁ μὲν οὖν χι- bunus dimisit adolescentem, præcipiens ‖ nemini elo- ‖ ne cui loque-
λίαρχος ἐπέλυσε τὸν νεανίαν, παραγγείλας μηδενὶ ἐκλα- qui, quoniam hæc ρ indicaueris ad me. Et ' ad- ρ nota sibi fecisset
23 λῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρὸς ἐμέ. καὶ προσ- vocatis duobus centurionibus
nocans duos quosdam centurionum, dixit * Pa- * illis,
καλεσάμενός δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν, ἑτοι-
rate milites ducentos, vt eant vsque Cæ-
μάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν ἕως και-
sæream, & equites septuaginta, & ‖ stipatores ducentos ‖ lancearios,
σαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβους διακοσίους
à tertia hora noctis. ρIumentaque *adparare, ρ Et
24 ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτὸς· κτήνη τε παρασῆσαι, præparate,
vt imponentes Paulum, saluum perducerent ad Felicem
ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν παῦλον, διασώσωσι πρὸς φήλικα
prætidem*: Scribens epistolam continentem * timuit enim ne
25 τὸν ἡγεμόνα· γράψας ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὸν forte raperet eum
‖ formam hanc: Claudius Lysias ρpræstantissimo præ- Iudæi, & occide-
26 τύπον τοῦτον· Κλαύδιος λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγε- rent, & ipse postea calumniam sustineret tanquam
fidi Felici * gaudere. Virum hunc comprehensum acceperus pe-
27 μόνι φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα cuniam.
à Iudæis, & *futurum interfici ab eis, super- ‖ hæc: ρ optimo
ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ μέλλονθ' ἁνᾳρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ὅπ- * incipientem
ueniens cum exercitu, eripui enim, ‖ discens quia ‖ cognito
σὺν τῷ στρατεύματι, † ἐξειλόμην αὐτὸν, μαθὼν ὅτι ἐστὶν

ρ que

Romanus eſt. Volens ρ autem ſcire cauſam
ρωμαῖός ὄζι. βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν 28

obiiciebant illi, * concilium

ob quam *incuſarent eum, deduxi cum in *conſeſſum
δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον

‖ accuſati

eorum. Quem inueni ‖ appellatum de quæſtionibus
αὐτῶν. ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων 29

legis ipſorum, nihil verò dignum morte aut vinculis
τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν

ρ Et cùm perlatum eſſet * de

crimen habentem. ρ Indicatis autem mihi * inſidiis
ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς 30

* quas patrauerant illi,

* in virum futuris eſſe à Iudæis, ſtatim
εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, ἐξαυτῆς

‖ eum ρ vt dicant

miſi ‖ ad te, denuntians & accuſatoribus ρ dicere quæ
ἔπεμψα πρός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ

ad eum apud te. Vale.
πρὸς αὐτὸν ἐπ' σοῦ. ἔρρωσο.

* verò ζ præceptum

Ipſi quidem ergo milites * ſecundùm *conſtitutum ſibi,
οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, 31

aſſumentes Paulum, duxerunt per noctem in An-
ἀναλαβόντες τὸν παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν ἀν-

‖ Et poſtera die dimiſſis equitibus, vt irent

tipatridem. ‖ At poſtridie dimittentes equites,
τιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς, 32

ire cum eo, reuerſi ſunt in caſtra.
πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὸ παρεμβολήν.

ρ cùm veniſſent * tradidiſſent

Qui ρ ingreſſi in Cæſaream, & *reddentes
οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τὴν 33

* ante illum,

epiſtolam præſidi, ſtatuerunt & Paulum *ei.
ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν παῦλον αὐτῷ.

‖ Cùm legiſſet ρ interrogaſſet de

‖ Legens autem præſes, & ρ interrogans ex quali pro-
ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν, καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρ- 34

uincia eſſet, & cognoſcens quia de Cilicia,
χίας ἐστὶ, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ κιλικίας,

veneriſſet.

Audiam te, inquit, cùm & accuſatores tui * ad-
διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παρα- 35

fuerint. iuſſitque eum in prætorio Herodis
γένωνται. κελεύσας τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ ἡρώδου

cuſtoditi.
φυλάσσεσθαι.

CAP. XXIIII. κδ'.

Poſt autem quinque dies deſcendit princeps ſacerdotũ Ananias
Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς ἀνανίας 1

* quibuſdam ‖ adierunt præſidem

cum ſenioribus* & oratore Tertullo quodam, qui ‖ com-
μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνε-

parauerunt præſidi aduerſus Paulum.
φάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ παύλου.

κλη-

Citato autem Tertullo, cœpit accusare dicens: Et
χληθέντος δὲ αὐτοῦ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ Τέρτυλλος, λέγων, Paulo,
Multæ pacis compotes per te, & directionum Cùm in multa
πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ, καὶ κατορθωμάτων pace agamus
fatarum genti huic per tuam prudentiam prosuíque multa corri-
γενομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας, πάντῃ τε gantur
& ubique suscipimus, præstantissime Felix, cum omni gratia- prouidentiam
καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε Φῆλιξ, μετὰ πάσης ἀ- semper
rum actione. Ne autem non super plus te interpellem, oro optime
ρεσίας. ἵνα δὲ μὴ ὀπὶ πλεῖόν σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ
audire te nos concisè tua æquitate. Ne diutius
ἀκοῦσαί σε ἡμᾶς συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. protraham,
Inuenientes enim hominem hunc pestiferum, & mouentem seditionē Inuenimus
δ γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμόν, καὶ κινοῦντα στάσιν concitantem
omnibus Iudæis qui per habitatam, antistitem in vniuerso or-
πᾶσι τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην be, & auctorem
que Nazarenorum sectæ. Qui etiam templum
τε τῆς τῶν Ναζωραίων αἱρέσεως· ὃς καὶ τὸ ἱερὸν
attentauit prophanare: quem & apprehendimus, & secundùm violare conatus
ἐπείρασε βεβηλῶσαι· ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν est:
nostram legem voluimus iudicare. Aduenies autem Superueniens
ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν. παρελθὼν δὲ
Lysias tribunus, vi multa ex manibus nostris eri- cum
λυσίας ὁ χιλίαρχος, βίᾳ πολλῇ ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀφει- magna de
puit, & ad te misit: Iubens & ac- eum
λετο, καὶ πρὸς σε ἀπέστειλε· κελεύσας καὶ τοὺς κα- ad te,
cusatores eius venire à quo poterit ipse iudicans de
τηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι, παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ omnibus istis cognoscere, quorum nos accusamus eum. de quibus
πάντων τούτων ἐπιγνῶναι, ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ.
Consenserunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita Adiecerunt
Συνέθεντο δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως
Phabere. Respondit autem Paulus, annuente sibi se
ἔχειν. ἀπεκρίθη δὲ ὁ Παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ
præside dicere, Ex multis annis existentem te iudicem genti esse
ἡγεμόνος λέγειν· ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει huic sciens, meliore animo quæ de meipso defendam. bono pro
τούτῳ ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι· me satisfaciam.
Potente te cognoscere quia non plures sunt mihi dies quam Potes enim plus
δυναμένου σου γνῶναι ὅτι οὐ πλείους εἰσί μοι ἡμέραι ἢ
duodecim, ex quo ascendi adoraturus in Hierusalem. adorare
δεκαδύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων εἰς Ἰερουσαλήμ.
Et neque in templo inuenerunt me apud aliquem disputantem, cum aliquo
καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον, aut seditionem facientem turbæ, neque in synagogis, concursum
ἢ ἐπισύστασιν ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς,

neque ꝓper urbem. Neque probare possunt* de
οὔτε κ͞τ̃ τὴν πόλιν· οὔτε παρ-ίστησί μοι λόγον 13
quibus nunc accusant me. Confiteor autem hoc tibi,
ὧν νυν̃ κατηγοροῦσί μου. ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, 14
quòd secundùm *viam quam dicunt hæresim, sic deseruio
ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτω λατρεύω τῷ
‖ meo, ꝓ in lege scripta sunt. patrio Deo ‖, credens omnibus quæ ꝓsecundùm legem, & Pro-
πατρῴῳ θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κ͞τ̃ τὸν νόμον, καὶ τοῖς προ-
phetis ꝓscriptis. Spem habens in Deum, quam
φήταις γεγραμμένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεὸν, ἣν 15
& hi ipsi expectant, resurrectionem futuram esse mor-
καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νε-
* iniquorum. tuorum, iustorúmque & *iniustorum. In hac autem ipse
κρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων. ἐν τούτῳ δὲ αὐτὸς 16
‖ & studeo sine offendiculo ꝓ habere ‖ ad * Post ‖ veni ‖ exercea ꝓoffensam conscientiam ꝓhabeam ad Deum, &
ἀσκῶ ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ τοὺς
homines semper. *Per annos autem plures ‖ ac-
ἀνθρώπους διαπαντός. δι' ἐτῶν δὲ πλειόνων παρε- 17
ceßi eleemosynas facturus in gentem meam, &
γενόμην ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου, καὶ
ꝓ & vota. oblationes ꝓ. In quibus inuenerũt me purificatum in templo,
προσφοράς. ἐν οἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, 18
Et apprehenderunt me, clamantes & dicentes: Tolle inimicum nostrum. non cum turba, neque cum tumultu. Quidam autem ex
οὐ μ͞τ̃ ὄχλου, οὐδὲ μ͞τ̃ θορύβου. τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς 19
Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare,
ἀσίας ἰουδαῖοι, οὓς δεῖ ἐπὶ σοῦ παρεῖναι, καὶ κατηγορεῖν,
si quid haberent aduersus me: Aut ipsi hi dicant, si quid
εἴ τι ἔχοιεν πρὸς μέ· ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, εἴ τι 20
* iniquitatis, cùm stem in concilio, Nisi ‖ solummodo ꝓ inter eos, inuenerũt in me *iniquam, stante me in consessu,
εὕρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου,
Aut de vna hac ‖ voce, qua clamaui stans ꝓ in eis, quoniã
ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς, ἧς ἔκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι 21
de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à vobis.
περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ' ὑμῶν.
autem * Felix, certissimè sciens ‖ hæc ꝓ audiam Iussit * eum, & ‖ requiem, nec quenquam ꝓ de suis Audiens autem hæc Felix, distulit illos*, exquisitius
ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ φῆλιξ, ἀνεβάλετο αὐτοὺς, ἀκριβέστερον 22
cognoscens quæ de via ‖, dicens, Cùm Lysias tribunus descen-
εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπὼν, ὅταν λυσίας ὁ χιλίαρχος κατα-
derit, ꝓ perscrutabor quæ per vos. * Constituitéasque
βῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς· διατάξαμενός τε 23
centurioni custodire *Paulum, haberéque ‖ laxationem, & ne-
τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μη-
minem prohibere ꝓ propriorum ei ministrare, aut adire eum.
δένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτῷ ὑπηρετεῖν, ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ.
Post autem dies aliquot adueniens Felix cum 24
Μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ φῆλιξ σὺν
δρουσίλλῃ

Drusilla uxore *propria existente Iudæa, ‖ accersiit
* sua quæ erat
‖ vocauit
δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ ἰδίᾳ οὔσῃ ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο
Paulum & audiuit ꝑ eum de quæ in Christum Iesum
ꝑ ab eo fidem
‖ est
τὸν παῦλον, καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς χριστὸν πίστεως.
fide. * Differente autem illo de iustitia & * Disputante
castitate, & ‖ iudicio futuro esse, tremefactus
‖ de
ἐγκρατείας, καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοβος
Felix, respondit, Quod nunc habens, vade: ꝑ opportunitate
ꝑ attinet
‖ tempore oppor-
tuno
γενόμενος ὁ φῆλιξ, ἀπεκρίθη, τὸ νῦν ἔχον πορεύου· καιρὸν
autem accersam te: Simul & sperant quod
δὲ 26 μετακαλέσομαί σε. ἅμα καὶ ἐλπίζων ὅτι
pecunia daretur ei à Paulo, vt solueret eum:
χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ παύλου, ὅπως λύσῃ αὐτόν·
* ideo & frequenter eum accersens, loquiebatur ‖ ei.
* propter quod
‖ cum eo.
διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ.
Biennio autem expleto, accepit successorem Felix, Por-
δὲ 27 διετίας δὲ πληρωθείσης, ἔλαβε διάδοχον ὁ φῆλιξ, πορ-
cium Festum. Volens ꝑ que gratiæ præstare Iudæis
ꝑ autem gratiam
κιον φῆστον. θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς ἰουδαίοις ὁ
Felix, reliquit Paulum vinctum.
φῆλιξ, κατέλιπε τὸν παῦλον δεδεμένον.

CAP. XXV. κέ.

Festus ergo * ingressus prouinciam, post * tres dies ascendit
‖ cùm venisset in
* triduum
Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη
in Hierosolymam à Cæsarea. ‖ Indicauerunt autem
‖ Adierunt eum
& principes
εἰς ἱεροσόλυμα ἀπὸ καισαρείας. ἐνεφάνισαν δὲ
ei & principes sacerdotum, & primi Iudæorum aduersus
αὐτῷ οἵ, τε ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρῶτοι τῶν ἰουδαίων κατὰ τοῦ
Paulum, & rogabant eum: Postulantes gratiam
παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, αἰτούμενοι χάριν
aduersus eum, vt ꝑ accerseret eum in Hierusalem:
κατ' αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ,
insidias * facientes interficere eum * per viam.
‖ tendentes vt
interficerent
* in via.
ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν.
Ipse quidem ergo Festus ‖ respondit, seruari Paulum in
‖ autem
ὁ μὲν οὖν φῆστος ἀπεκρίθη, τηρεῖσθαι τὸν παῦλον ἐν
Cæsarea, seipsum autem ꝑ futurum in festinatione profecturi.
ꝑ maturiùs pro-
fecturum.
καισαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι.
Qui ergo potentes * in vobis, ait, simul descendentes, si quod
‖ sunt
οἱ οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησὶ, συγκαταβάντες, εἴ τι
est in viro * hoc, accusent eum.
* crimen,
ἔστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν αὐτοῦ.
Demoratus autem ‖ in illis dies ꝑ plures quàm octo*, descendens
‖ inter eos
ꝑ non amplius
‖ aut decem, de-
scendit
δὲ 26 διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους ἢ ὀκτὼ, καταβὰς

* & altera die sedit ‖ &

in Cæsaream, * postridie sedens pro tribunali, ‖ iussit

εἰς καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέ-

ℙ Qui cùm perductus esset, ἄρωμαι

sit Paulum adduci. ℙ *Adueniente autem*

λεσε τὸν παῦλον * ἀχθῆναι. παραγενομένου δὲ 7

‖ eum: * Hierosolyma descenderant ‖ causas obiicientes, ℙ Paulo rationem reddente,

eo, circumsteterunt qui ab * *Hierosolymis descensi* Iudæi,

αὐτὸν περιέστησαν οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβεβηκότες ἰουδαῖοι,

multas & graues ‖ *causationes ferentes aduersus Paulum*, quas

πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιώματα φέροντες κατὰ τοῦ παύλου, ἃ

ℙ non

ℙ *Ratiocinante* eo, Quoniam

οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι· ἀπολογουμένου αὐτοῦ, ὅτι 8

‖ quicquam

neque in legem Iudæorum, neque in templum, neque in Cæsarem ℙ peccaui. Festus autem Iudæis volens gratiam

οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν, οὔτε εἰς καίσαρα ἡμάρτον. ὁ φῆστος δὲ τοῖς ἰουδαίοις θέλων χάριν 9

præstare, respondens Paulo dixit: Vis in Hierosolymam * ascendens ibi de his iudicari apud me?

κατατεθῆναι, ἀποκριθεὶς τῷ παύλῳ, εἶπε, θέλεις εἰς ἱεροσόλυμα ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ;

* ascendere, & ‖ o!

Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris ‖ *stans sum*,

εἶπε δὲ ὁ παῦλος, ὅτι τοῦ βήματος καίσαρος ἑστώς εἰμι, 10

ℙ non

vbi me oportet iudicari. Iudæis ℙ *nihil* nocui, sicut & tu

οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. ἰουδαίοις οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ

‖ melius * aut

* *pulchrius* nosti. Si *quidem* enim nocui, * & dignum

κάλλιον ἐπιγινώσκεις. εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ, καὶ ἄξιον 11

morte feci aliquid, non recuso mori: si verò

θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ

ᵉ eorum quæ

nihil est ‖ *quorum* hi accusant me, nemo me potest

οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσί μου, οὐδείς με δύναται

ℙ donare.

illis ℙ *gratificare*. Cæsarem appello.

αὐτοῖς χαρίσασθαι. καίσαρα ἐπικαλοῦμαι.

Tunc Festus *collocutus* cum concilio, respondit:

τότε ὁ φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη, 12

Cæsarem * appellasti? ad Cæsarem ibis.

καίσαρα ἐπικέκλησαι; ἐπὶ καίσαρα πορεύσῃ.

‖ Et cùm dies aliquot transacti essent, * ad salutandum

‖ *Diebus autem peractis quibusdam*, Agrippa rex & Ber-

ἡμερῶν δὲ διαγενομένων πινῶν, ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ βε- 13

nice descenderunt in Cæsaream * *salutaturi* Festum.

νίκη κατέβησαν εἰς καισάρειαν ἀσπασόμενοι τὸν φῆστον.

‖ Et cùm

‖ Vt *autem* plures dies demorarentur ibi, Festus regi

ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ φῆστος τῷ βασιλεῖ 14

¶ de Paulo

indicauit *quæ* ℙ *ad Paulum*, dicens: Vir quidam est derelictus

ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν παῦλον, λέγων, ἀνήρ τίς ἐστι καταλελειμ-

‖ cùm essem Hierosolymis, adierunt me

a Felice vinctus: De quo, ᵉ *facto me*

μένος ὑπὸ φήλικος δέσμιος· περὶ οὗ, γενομένου μου 15

ἐμφανίζω

in Hierosolyma, *iudicauerunt* principes sacerdotum & senio-

εἰς ἱεροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ-

τεροι

Iudæorum, postulantes aduersus illum damnationem.

τῶν Ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην.

Ad quos respondi, Quia non est consuetudo Romanis do-

16 πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις χα-

nare aliquem hominem *ad perditionem*, priùs quàm *accu- *is qui accusatur
præsentes

ρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατηγο-

satus *ad conspectum* habeat accusatores, locúmque

ρούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε

Ῥ defensionis accipiat *de* criminationis.

ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος.

Conuenientibus ergo illis huc, *dilationem nullam

17 Συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν ne, * sine vlla dilatio-

faciens, sequenti ‖ sedens pro tribunali, iussi ‖ die

ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα

adduci virum. De quo Ῥ stantes accu

18 ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα· περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατή- Ῥ cum stetissent

satores, nullam causam deferebant *quorum suspicabar ego. ‖ de quibus malũ

γορεῖ, οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον ὧν † ὑπενόουν ἐγώ. ὑπονοέω

Quæstiones verò quasdam de *propria superstitione habebant *sua

19 ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον

aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat

πρὸς αὐτὸν, καὶ περί τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν

Paulus viuere. Hæsitans autem ego ‖ *in eam quæ de ‖ de huiusmodi
quæstione,

20 ὁ Παῦλος ζῆν. ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ εἰς τὴν περὶ Ῥ Hieros. Hierosolymam,

— hoc *quæstionem*, dicebam, si vellet ire *in Hierus-

τοῦτο ζήτησιν, ἔλεγον, εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς Ἱερου- salem & ibi iudicari de istis. At Paulo ‖ autem

21 σαλὴμ, κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. τοῦ δὲ Παύλου *vt seruaretur

appellante *seruari se ad Augusti co

ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διά- ‖ donec

gnitionem, iussi seruari eum, *vsque quò mittam eum

γνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτὸν, ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν

ad Cæsarem. Agrippa autem ad Festum dixit:

22 πρὸς Καίσαρα. Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον ἔφη,

Volebam & ipse hominem audire. *Ille autem*, Cras,

Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. ὁ δέ, Αὔριον,

inquit, audies eum. Ῥ Ergo *postridie veniente Ῥ Altera autem
die, cùm venisset

23 φησὶν, ἀκούσῃ αὐτοῦ. τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ ‖ introissent

Agrippa & Bernice cum multa ambitione, & *introeun-

Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας, καὶ εἰσελθόν- tibus in auditorium eumque tribunis * & viris

των εἰς τὸ ἀκροατήριον σύν τε τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι *principalibus

* *secundùm eminentiam existentibus* ciuitatis, & iubente

τοῖς κατ' ἐξοχὴν οὖσι τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ

Festo, adductus est Paulus. Et dicit Festus: Agrip-

Φήστου, ἤχθη ὁ Παῦλος. καὶ φησὶν ὁ Φῆστος, Ἀγρίπ-

‖ videtis nobiscum pa- rex, & omnes qui simul ‖ adstantes nobis viri,
πα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες,
videtis ρspectatis hunc, de quo omnis multitudo Iudæorum inter-
θεωρεῖτε τοῦτον περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἰουδαίων ἐνε-
‖ petentes pellauit me inque Hierosolymis & hic, ρacclamantes non
τύχον μοι ἔν τε ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, βοῶντες μὴ
x comperi oportere viuere eum amplius. Ego verò *comperiens,
δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος, 25
nihil dignum morte eum admisisse, & ipso autem hoc
μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτὸς δὲ τούτου
* ad appellante *Augustum, iudicari mittere eum.
ἐπικαλεσαμένου τὸν σεβαστὸν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν.
‖ scribam ρ propter quod De quo certum quid ‖ scribere domino, non habeo. ρIdeo pro-
περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ, οὐκ ἔχω· διὸ προῆ- 26
duxi eum ad vos, & maxime ad te rex Agrippa,
γαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάλιστα ὅτι σοῦ, βασιλεῦ ἀγρίππα,
‖ scribam. Sine ratione vt interrogatione facta, habeam quid *scribere.
ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης, σχῶ τι γράψαι·
* mittere ‖ non eius Irrationabile enim mihi videtur *mittentem vinctum, nec & ‖ eas quæ
ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ, πέμποντα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς 27
contra eum causas significare.
σημαίνω κατ' αὐτοῦ αἰτίας † σημῆναι.

CAP. XXVI. κς'.

Agrippa verò ad Paulum ait: Permittitur tibi pro
Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν παῦλον ἔφη, ἐπιτρέπεταί σοι ὑπὲρ 1
ρ loqui. temetipso ρdicere. tunc Paulus *ratione innitebatur extendens manum.
σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ παῦλος ἀπελογεῖτο ἐκτείνας † χεῖρα·
De omnibus quibus accusor à Iudæis, rex Agrip-
περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ ἰουδαίων, βασιλεῦ ἀγρίπ- 2
* cùm sim me- pa, æstimo meipsum beatum, *futurus defendi apud te
πα, ἡγημαι ἐμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ σου
fensurus hodie. Maximè ‖ cognitorem existentem te omnium illorum apud
σήμερον· μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατ' 3
ρ sunt consuetudines, & quæstiones, propter quod Iudæos ρmorumque & quæstionum. ideo obsecro te patienter
‖ audias * Et ἰουδαίους ἐθῶν τε καὶ ζητημάτων· διὸ δέομαί σου μακροθύμως
‖ audire me. * Illam quidem ergo vitam meam illam à
ἀκοῦσαί μου. τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ 4
‖ quæ fuit iuuentute, illam ‖ ab initio factam in gente mea in Hiero-
νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν ἱερο-
solymis, nouerunt omnes Iudæi. Præscientes me
σολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ ἰουδαῖοι· προγινώσκοντές με 5
ρ ab initio, * certissimam Quoniam secundùm *diligentissimam
ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην
ρ testimonium perhibere) sectam nostræ religionis vixi Pharisæus.
αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἔζησα φαρισαῖος·

καὶ νῦν

Et nunc in spe quæ ad patres* repromis- *nostros
καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγε-
sionis ‖facta à Deo, sto iudicio subiectus. facta est
λίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἕστηκα κρινόμενος·
In quam duodecim tribus nostræ *in assiduitate* nocte & die
εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν
deseruientes, sperant deuenire: de qua spe ac-
λατρεῦον ἐλπίζει καταντῆσαι, περὶ ἧς ἐλπίδος ἔγκα-
cusor, rex Agrippa, à Iudæis.
λοῦμαι, βασιλεῦ ἀγρίππα, ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων.
Quid incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuos suscitat?
τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει;
ρEgo quidem *ergo videbar mihi ipse* aduersus nomen Iesu ρ Et existimaueram me
ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ
Nazarenι debere multa contraria agere:
ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι·
Quod & feci *in* Hierosolymis: & multos sanctorum ego
ὃ καὶ ἐποίησα ἐν Ἰερουσαλήμ, καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ
*carceribus inclusi, à principibus Sacerdotum ‖potestatem *in ‖ potestate acce-
φυλακαῖς κατέκλεισα, παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν pta: & cùm occi-
*accipiens: interemptisque illis, detuli ρ *suffragium.* derentur, ρ sententiam,
λαβών· ἀναιρουμένων τε αὐτῶν κατήνεγκα ψῆφον·
Et per omnes synagogas frequenter puniens eos,
καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς,
compellebam blasphemare, *immoderatéque* insaniens *ei, * & amplius
ἠνάγκαζον βλασφημεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς, * in eos.
persequebar vsque & in exteras ciuitates: In quibus & pro- dum irem
ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις· ἐν οἷς καὶ πο-
*fectus in Damascum cum potestate & *procuratione* ‖permissu prin-
ρευόμενος εἰς τὸ δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς cipum
*à principibus sacerdotum: Die media, ρ per *viam* ρ in via
παρὰ τῶν ἀρχιερέων· ἡμέρας μέσης, κατὰ τὴν ὁδὸν
vidi, rex, *calitùs supra splendorem Solis, * de cœlo
εἶδον, βασιλεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου,
*circumfulgens me lumen, & eos qui ‖*cum me proficiscentes.* * circumfulsisse
περιλάμψαν με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. ‖ mecum simul
erant. Omnesque
*Omnibus autem decidentibus nobis in terram, audiui vocem nos cùm decidis-
πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν semus
loquentem ρ *ad me, & dicentem* Hebraica lingua, Saule, Saule, ρ mihi,
λαλοῦσάν μοι καὶ λέγουσαν τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ, Σαοὺλ Σαούλ
quid me persequeris? durum tibi *ad stimulos* calcitrare. * est contra sti-
τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. mulum
Ego autem dixi, Quis es Domine? * *Ille* autem dixit: Ego sum Re- * Dominus
ἐγὼ δὲ εἶπον, Τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν, ἐγώ εἰμι Ἰη-
sus, quem tu persequeris. Sed exurge, & sta supra
σοῦς, ὃν σὺ διώκεις. ἀλλὰ ἀνάστηθι, καὶ στῆθι ἐπὶ

vt constituam
pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, ‖ *designare* te
ὁ πλομαι
τοῦ πόδας σου· εἰς τοῦτο γὰ ϯ ὤφθην σοὶ, προχειρίσασθαί σε
‖ eorum quæ
ministrum & testem ‖ *quorumque* vidisti, ρ *quorumq;* apparebo tibi.
ρ & eorum quibus
ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα ὧν τε εἶδές, ὧν τε ὀφθήσομαί σοι·
ᵃ populi,
Eripiens te de ᵃ *populo*, & Gentibus, in quas * ego
* nunc
ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ, καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγὼ 17
‖ vt conuertantur
te mitto,
σε ἀποστέλλω·
Aperire oculos eorum, ‖ *ad conuertendum*
ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι 18
ρ de
à tenebris ad lucem, & ρ potestate satanæ ad Deum,
ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεὸν,
ᵃ vt accipiant
* inter sanctos,
per fidem quæ est
ᵃ *ad accipiendum eos* remissionem peccatorum, & sortem * *in*
sanctificatis fide quæ in me.
τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ κλῆρον ἐν τοῖς
ἡγιασμένοις, πίστει τῇ εἰς ἐμέ.
Vnde, rex
ὅθεν, βασιλεῦ 19
Agrippa, non fui incredulus cœlesti visioni.
‖ sunt Damasci
ρ &
ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ·
Sed his qui ‖ *in Damasco* primùm, & Hierosolymis, ρ in
ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρῶτον, καὶ Ἱεροσολύμοις, εἰς 20
omnémque regionem Iudææ, & Gentibus annun-
πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπήγ-
ᵃ vt pœnitentiam
agerent, & con-
uertentur
* Hac ex
tiabam ᵃ *pœnitere, & converti* ad Deum, digna pœ-
γελλον μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν, ἄξια τῆς με-
nitentiæ opera facientes. * Causa *horum* me Iudæi
τανοίας ἔργα πράσσοντας.
ἕνεκα τούτων με οἱ Ἰουδαῖοι 21
‖ cùm essem
ρ comprehensum
ᵃ volentes me
* Auxilio autem
adiutus Dei.
‖ *comprehendentes* in templo, ρ tentabant ᵃ interficere.
συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι.
* *Auxilium igitur* nactus à *Deo*, vsque in
ἐπικουρίας οὖν † τυχὼν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ, ἄχρι τῆς 22
‖ hodiernum
ρ minori atque
maiori,
ᵃ quàm ea quæ
* futura
diem ‖ *hanc* sto. testificans ρ *parvúque & magno*,
ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ,
nihil extrà dicens ᵃ *eorum quæ &* Prophetæ locuti sunt * *futurorum*
οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων
esse, & Moyses: Si passibilis Christus, si primus
γίνεσθαι, καὶ Μωσῆς· εἰ παθητὸς ὁ χριστὸς, εἰ πρῶτος 23
annuntiaturus est
ex resurrectione mortuorum, lumen ‖ *futurus est annuntiare* populo
ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ
ρ loquente, & ra-
tionem reddente
& Gentibus. Hæc autem eo ρ *defendente*,
καὶ τοῖς ἔθνεσι. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ 24
Festus magna voce dixit, Insanis Paule: multæ te li-
φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη, μαίνῃ Παῦλε· τὰ πολλά σε γράμ-
Et Paulus,
teræ ad insaniam conuertunt. ᵃ *Ille vero*, Non insanio,
ματα εἰς μανίαν περιτρέπει. ὁ δὲ, οὐ μαίνομαι, 25
inquit, optime Feste, sed veritatis & sobrietatis ver-
φησὶ, κράτιστε φῆστε, ἀλλ' ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήμα-
ba eloquor.
τα ἀποφθέγγομαι.

ὅτι ἐ-

Scit enim de his rex, ad quem & * li- * constanter
ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς, πρὸς ὃν καὶ παρ- 26
bertate vtitur eloquor: latere enim eum quicquã horum non ar- ‖ nihil
ρησιάζόμενος λαλῶ· λανθάνειν γάρ αὐτόν τι τούτων οὐ πει-
bitror: neque enim in angulo gestum hoc est. quicquam horum
θομαι· οὐδὲ γὰρ ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο ἐστί.
Credis rex Agrippa Prophetis? scio quia
πιστεύεις βασιλεῦ ἀγρίππα τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι 27
credis. Ipse autem Agrippa ad Paulum ait: In
πιστεύεις. 28 ὁ δὲ ἀγρίππας πρὸς τὸν παῦλον ἔφη, ἐν
* parvo me suades Christianum fieri. * At Paulus * modico
ὀλίγῳ με πείθεις χριστιανὸν γενέσθαι. ὁ δὲ παῦλος 29 * Et
ait: ‖ Optarim vtique Deo, & in ρ parvo, & in * multo, non ‖ Opto apud Deũ, ρ modico,
εἶπεν, † ἠυξάμην ἂν τῷ θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ, οὐ * magno,
* solùm te, sed & omnes ‖ audientes me hodie, fieri δὲ μόνον
μόνον σὲ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον, γενέσθαι * tantùm
tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his. ‖ qui audiunt
τοιούτους, οἷός εἰμι κἀγώ, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων.
Et hac dicente eo, exsurrexit rex, & Præses,
καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ ἡγεμὼν, 30 qui assidebant
& Bernice, & ρ considentes eis.
ἥ τε βερνίκη, καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς·
Et * secedentes loquebantur ad inuicem, dicentes, Quia cùm secessissent,
καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, ὅτι 31
nihil morte dignum aut vinculis * facit homo iste. quid fecit
οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος.
Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat ho-
ἀγρίππας δὲ τῷ φήστῳ ἔφη, ἀπολελύσθαι ἐδύνατο ὁ ἄν- 32
mo hic, si non appellasset Cæsarem.
θρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο καίσαρα.

CAP. XXVII. κζ.

Vt autem iudicatum est nauigare nos in Italiam,
Ὡς δὲ † ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν ἰταλίαν, κείνομαι 1
‖ tradiderunt & Paulum, ρ & quosdam alios vinctos cen- ‖ & tradi
παρεδίδουν τόν τε παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκα- ρ cum reliquis
turioni, nomine Iulio, cohortis Augustæ. custodiis
τοντάρχῃ, ὀνόματι ἰουλίῳ, σπείρης σεβαστῆς.
Ascendentes autem nauem Adramytenam, * futuri nauigare ″ incipientes
ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ ἀδραμυττηνῷ, μέλλοντες πλεῖν 2
quæ circa * Asiam loca, ‖ auecti sumus, existente cum nobis * Asiæ
τοὺς κατὰ τὴν ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν ‖ fustulimus, per-
Aristarcho Macedone Thessalonicensi. seuerante nobiscũ
ἀριστάρχου μακεδόνος θεσσαλονικέως.
Ipsaque altera deuenimus in Sidonem. humanéque ρ sequenti autem
τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σιδῶνα. φιλανθρώπως τε 3 die * autem

* Paulũ tractans,

Iulius *Paulo usus, permisit ad
ὁ ἰούλιος τῷ παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς
‖ ire, & ? agere amicos ‖ eorum curam sui ? susciperi. Et indè
φίλους πορευθέντα, ἐπιμελείας τυχεῖν. κἀκεῖθεν 4
* cùm sustulissemus, * propterea quòd venti essent contrarii. Et ‖ Ciliciæ & Pamphyliæ ? venimus Lystram, quæ est

*auertit, subnauigauimus Cyprum, * propter hoc, ve-
ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κύπρον, διὰ τὸ, τοὺς ἀνέ-
mos esse contrarios. Hócque pelagus quod iuxta ‖ Cili-
μους εἶναι ἐναντίους. τό, τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν κιλι- 5
ciam & Pamphyliam pernauigantes, ? delati sumus in Myra,
κίαν καὶ παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήχθημεν εἰς μύρα
ipsius Lyciæ. Et ibi inueniens centurio nauem
τῆς λυκίας. κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον 6
* transposuit Alexandrinam nauigantem in Italiam, *imposuit nos in
ἀλεξανδρῖνον πλέον εἰς τὴν ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς
eam. * In multis autem diebus tardè ?nauigantes, & vix
αὐτό. ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις 7
? deuenientes secundùm Cnidum, non permittente nos vento,
γενόμενοι κατὰ τὴν κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου,
* subnauigauimus Cretam secundùm Salmonem.
ὑπεπλεύσαμεν τὴν κρήτην κατὰ Σαλμώνην.
* Et ‖ iuxta nauigantes, *Vixque ‖ prætereuntes eam, venimus in locum quẽdã
μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν, ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ 8
? qui vocatur Boni * Thalassa. * cùm non esset ‖ tuta nauigatio eo quòd ? præteriisset, consolabatur
? vocatum Pulchros portus, cui iuxta erat ciuitas *Lasæa.
καλούμενον καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις λασαία.
Multo autem tempore peracto, & *existente iam ‖ periculosa
ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου, καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς 9
nauigatione, propter & ieiunium iam ? prætereisse, admonebat
τὸ πλοῦς, διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρῆλυθέναι, παρῄνει
Paulus, Dicens eis: Viri, *Conspicio quoniam cum
ὁ παῦλος, λέγων αὐτοῖς, ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ 10
* Video iniuria & multo damno, non solùm oneris & nauis,
ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ πλοίου
* incipit ‖ nauigatio. sed etiam animarum nostrarum *futuram esse ‖ nauigationem.
ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν.
? autem * his quæ * dicebantur. Et cùm aptus portus non esset ad hyemandum, plurimi statuerunt ‖ nauigare
At centurio ? gubernatori & nauclero cre-
ὁ δὲ ἑκατοντάρχης τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπεί- 11
debat magis, quàm * illis à Paulo *dictis.
θετο μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις.
Inappositò autem portu subsistente ad hyematio-
ἀνεύθετου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμα- 12
nem, plerique posuerunt consilium ‖ subduci indè, si quo modo
σίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι κἀκεῖθεν, εἴ πως
? deuenientes possent ? deuenti in Phœnicem, hyemare, por-
δύναιντο καταντήσαντες εἰς φοίνικα, παραχειμάσαι, λι-
tum Cretæ respicientem ad Africum & ad Chorum.
μένα τῆς κρήτης βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον.

ὑπο-

Adspirante autem * Noto, aestimantes propositum ‖ * Austro, ‖ se

τοῦ πνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῇ προθέσεως

tenere, ‡ soluentes Asson, legebant Cretam. cùm sustulissēt de

κεκρατηκέναι, ἄραντες ἄσσον, παρελέγοντο τὴν Κρήτην.

Post non multum autem misit * contra ipsam ventus Typhonicus, se

μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικός,

* vocatus Euraclydon. Correpta autem qui vocatur Eu-

ὁ καλούμενος Εὐρακύλων· συναρπασθέντος δὲ τοῦ raquilo. Cum ‡ ar-

nauí, & non ‖ potente obtueri venti, concu- rapta esset na-

πλοίου, καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδι- ‖ posset contari in

dentes ferebamur. ῥ Insulam autem quandam * succurrentes, ventum, data na-

δόντες ἐφερόμεθα. νησίον δέ τι ὑποδραμόντες, ῥ In * de- vi flatibus,

* vocatam Claudam, vix potuimus ‖ compotes fieri Candu quæ vocatur

καλουμένην Κλαῦδαν, μόλις ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι ‖ obtinere scā-

scaphæ. Quam subducentes, adiutoriis vtebantur phā. Quā sub-

τῆς σκάφης· ἣν ἄραντες, βοηθείαις ἐχρῶντο, lata,

accingentes nauem, timentésque ne in Syr-

† ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν σύρ- ὑποζώννυω

tim inciderent, ῥ submittentes vas, sic ferebantur. ῥ summisso vase

την σκεύῃ, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο.

* Vehementer autem tempestate iactatis nobis, sequenti * iactum * Valide * die

Σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, τῇ ἑξῆς ἐκβολὴν

fecerunt. Et tertia ‖ nostris manibus armamenta ‖ die suis

ἐποιοῦντο. καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ

nauis Peiecimus. Neque autem Sole, neque syderibus proiecerunt.

πλοίου ἐρρίψαμεν. μήτε δὲ ἡλίου, μήτε ἄστρων

apparentibus per plures dies, * tempestáteque non exigua &

ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου

imminente, * reliquum ablata erat omnis spes ‖ ad seruari nos. iam

ἐπικειμένου, λοιπὸν * περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς τοῦ σῴζεσθαι ἡμᾶς. ‖ salutis nostræ.

ῥ Multa autem inedia existente, tunc stans Paulus περιαιρέομαι

πολλῆς δὲ ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ῥ Et cùm multa

in medio eorum, dixit: Oportebat quidé, ô viri, * obedien- ieiunatio fuisset,

ἐν μέσῳ αὐτῶν, εἶπεν, ἔδει μέν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχή- audito me

tes mihi, non * auehi à Creta, ‖ lucrarique * tollere

σαντάς μοι, μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ‖ lucríque facere

iniuriam hanc, & iacturam. Et nunc suadeo

ὕβριν ταύτην, καὶ τὴν ζημίαν. καὶ τανῦν παραινῶ

vobis bono animo esse: ‡ Iactura enim animæ * nulla erit ex vobis, ῥ amissio

ὑμᾶς εὐθυμεῖν· ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν, * nullius

præterquam nauis. Adstitit enim mihi nocte hac

πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάρ μοι τῇ νυκτὶ ταύτῃ

angelus Dei, cuius sum *, cui & deseruio, Dicens: * ego, &

ἄγγελος τοῦ θεοῦ οὗ εἰμι, ᾧ καὶ λατρεύω, λέγων,

Ne timeas Paule, Cæsari te oportet assistere: & ecce do-

μὴ φοβοῦ Παῦλε· Καίσαρί σε δεῖ παραστῆναι· καὶ ἰδοὺ κε-

qui navigant tecũ — nauit tibi Deus omnes ‖navigantes cum te.
χάρισαί σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετά σου.

Propter quod — Ideo bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic 25
διὸ εὐθυμεῖτε ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι οὕτως
erit quemadmodum dictum est mihi.
ἔσται καθ' ὃν τρόπον λελάληταί μοι.

deuenire. — In insulam autẽ quandã oportet nos ρ incidere.
εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. 26

Sed posteaquam — Vt verò quartadecima nox *facta est, perlata
ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομένων 27
* superuenit, nauigantibus
* mediam noctem, — nobis in Adria circa * medium noctis, suspicabantur nautæ
ἡμῶν ἐν τῷ ἀδρίᾳ κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς, ὑπενόουν οἱ ναῦ-
‖ apparere — ‖ afferri aliquam sibi regionem. ρ Et bolisantes
ται προσαγειν τινὰ αὐτοῖς χώραν. καὶ βολίσαντες 28
ρ Qui & summittentes bolidem,
* & pusillum inde separati,
inuenerunt passus viginti: * breui autem distantes, & rursum
ὄργυιας εἴκοσι· βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν
* autem — bolisantes, inuenerunt passus quindecim. Timentes * ne
βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε· φοβούμενοί τε 29
‖ mittentes — nequomodo in aspera loca incideremus, de puppi ‖ pro-
μήπως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωμεν, ἐκ πρύμνης ῥί-
iicientes ancoras quatuor, optabant diem fieri.
ψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ηὔχοντο ἡμέραν γενέσθαι.

ρ de — Ipsis verò nautis quærentibus fugere ρ ex nauí, * & la-
* cùm missent — τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χα- 30
* sub ‖ à — xantibus scapham in mare, * obtentu quasi ‖ è
λασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν προφάσει ὡς ἐκ
incíperent — prora ρ futurorum ancoras extendere, Dixit Pau-
πρῴρας μελλόντων ἀγκύρας ἐκτείνειν· εἶπεν ὁ Παῦ- 31
Nisi — lus centurioni, & militibus * Si non hi
λος τῷ ἑκατοντάρχῃ, καὶ τοῖς στρατιώταις, ἐὰν μὴ οὗτοι
salui fieri — manserint in nauí, vos * seruari non potestis.
μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε.
Tunc milites abscíderunt funes scaphæ,
Ἀποκόπτω — τότε οἱ στρατιῶται † ἀπέκοψαν τὰ σχοινία τῆς σκάφης, 32
‖ passi sunt — & ‖ fuerunt eam excidere. ρ Vsque autem quo futurus erat
ἠ * εἶασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν 33
ρ Et cùm lux inciperet
ἑάω — dies fieri, ‖ hortabatur Paulus omnes sumere
ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν
‖ rogabat — cibum, dicens: Quartamdecimam hodie diem expe-
τροφῆς, λέγων, τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδο-
ctantes iciuni permanetis, nihil accipientes.
κῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν προσλαβόμενοι.

* Propter quod rogo — * Ideo hortor vos accipere cibum: * hoc enim ad
* pro salute vestra: quia — διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσλαβεῖν τροφῆς· τοῦτο γὰρ πρὸς 34
vestram salutem est: nullius enim vestrum capillus
τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει· οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ
ἐκ

*ex capite ‖eadet. — Dicens autem hæc, & *de
ἐκ τῆς κεφαλῆς † πεσεῖται. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ ‖peribit. Et cùm
sumens panem gratias egit Deo in conspectu omnium: & ρfran- dixisset
λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων· καὶ κλά- πίπλω
gens cœpit manducare. *Bono animo autem facti om- ρ cùm fregisset
σας ἤρξατο ἐσθίειν. εὐθυμοι δὲ γενόμενοι πάν- * Animæ quiores
nes, & ipsi adsumpserunt cibum: Eramus verò in
τες, καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς. ἦμεν δὲ ἐν τῷ
navi vniuersæ animæ ducentæ septuaginta sex.
πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ.
*Satiati autem cibo, alleuiabant nauem eiactan- * Et
κορεσθέντες τῇ τροφῇ, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλό-
tes triticum in mare.
μενοι τὸν σῖτον εἰς τὸν θάλασσαν.
Cùm autem dies factus esset, terram non agnoscebant:
ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὸν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον.
sinum verò quendam considerabant habentem litus, in quem co-
κόλπον δέ τινα * κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβου- καταυοέω
gitabant, si possent, ‖expellere naum. ‖ eiicere
λεύσαντο, εἰ δύναιντο, † ἐξῶσαι τὸ πλοῖον. ἐξώθω
Et ρ ancoras *sustollentes permiserunt in mari, ρ cùm
καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες, εἴων εἰς τὸν θάλασσαν, * sustulissent, committebant se
simul laxantes iuncturas gubernaculorum: & *sustollentes * leuato artemone
ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων· καὶ ἐπάραντες secundùm auræ
artemonem flanti, tendebant ad litus. flatum,
τὸν ἀρτέμωνα τῇ πνεούσῃ, κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν.
‖Incidentes autem in locum ρbimarem, impegerunt ‖ Et cùm inci-
περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον, † ἐπώκλασαν τὴν dissemus
ναῦν· καὶ ἡ μὲν πρῷρα ἐρείσασα ἔμεινεν ἀσάλευτος, ἡ δὲ ρ dithalassum, im-
puppis * soluebatur à vi * fluctuum. pegerunt
πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων. ἐπόκελλω
* verò * maris.
At militum * consilium fuit: vt ‖ vinctos * autem
τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας * custodias
occiderent, ne quis ρenatans effugeret. cùm enatasset
ἀποκτείνωσι, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγοι.
At centurio * volens seruare Pau- autem
ὁ δὲ ἑκατοντάρχης βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦ-
lum, prohibuit *eos consilio, iussitque fieri,
λον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλεύματος, ἐκέλευσέ τε τοὺς
‖potentes natare ρabiicientes primos, * ad terram ‖ eos qui possent
δυναμένους κολυμβᾶν, ἀπορρίψαντας πρώτους ὅπη γῆν ρ emittere se
exire: Et * reliquos, hos quidem in tabulis ‖, hos autem * & euadere, & * cæteros, alios
ἐξιέναι· καὶ τοὺς λοιποὺς οὓς μὲν ὅπη σανίσιν, οὓς δὲ ‖ ferebant, quosdã
super ρquædã eorum quæ de naui'. & sic factum est, * omnes ‖per- ρ ea quæ ' erant.
ὅπη τινῶν τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου· καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασω- * vt ‖ animæ euaderent

navi ad terram.
πλοίῳ ἐπὶ τὴν γῆν.

CAP. XXVIII. κή.

Et ℣ſ.lui cognouerunt, tunc *cognouerunt quia Melita insula
Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος 1
vocabatur: at Barbari* præstabant non ‖vulgarem hu-
καλεῖται. οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλαν-
manitatem nobis. ℣Accendentes enim pyram *acceperunt
θρωπίαν ἡμῖν. ἁψάμενοι γὰρ πυρᾶς, προσελάβοντο 2
omnes nos propter imbrem, *instantem, & propter frigus.
πάντας ἡμᾶς διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα, καὶ διὰ τὸ ψῦχος.
‖Congregante autem ℣Paulo sarmentorum* multitudine, & *im-
Συστρέψαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων πλῆθος, καὶ θέν- 3
ponente super ‖pyram, vipera à calore ℣exiens
τος ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἔχιδνα ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα
invasit manum eius. Vt verò viderunt Bar
κατῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ. ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρ- 4
bari pendentem bestiam de manu eius, dicebant ad
βαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς
invicem: *Omnino homicida est homo hic, *quem saluum
ἀλλήλους, πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασω-
‖euasum de mari, vltio viuere ‖non sinit.
θέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν.
℣Ille quidē ergo excutiens bestiam in ignem, passus est
ὁ μὲν οὖν ἀποπινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν 5
*nullum malum. Illi autem ‖expectabant eum ℣futurum
οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν 6
*intumescere, aut decidere repentè mortuum. in multo autem illis
πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν
expectantibus, & videntibus nihil *incommodi in illum fa-
προσδοκώντων, καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινό-
ctum, mutati dicebant Deum eum esse.
μενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι.
In autem illis* quæ circa locum illum erant prædia
ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχε χωρία τῷ 7
‖primario insulæ, nomine ℣Poplio, qui suscipiens nos,
πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς,
*tres dies amicè hospitio excepit. Factum est autem
τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. ἐγένετο δὲ
patrem Publij febribus & dysenteria *detentum
τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχό-
cumbere: ad quem Paulus ‖ingressus, & pre-
μενον κατακεῖσθαι· πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσ-
cibus imponens manus ei, ℣sanauit eum.
ευξάμενος ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν.

τοῦτο

Cùm euasissemus *cognouimus.
* verò ‖ modicam
℣ Accensa * reficiebant
* qui imminebat
‖ Cùm congregasset ℣ Paulus * aliquantam * imposuisset ‖ ignem, ℣ cum processisset,
* Vtique * qui vt euaserit
‖ eum
℣ Et
* nihil mali. At ‖ existimabant ℣ in tumorem cõuertendum, aut subito casurum, & mori. dū * mali, in eo fieri conuertentes se,
* locis
‖ principis ℣ Publij,
* tribus benignè exhibuit. Contigit
* vexatum iacere:
‖ intrauit, & cùm orasset, & imposuisset ℣ saluauit

*Hoc ergo facto, & ‖reliqui habentes infirmitates
Τούτου οὖν γενομένου, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας
in insula, accedebant, & curabantur.
ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο, καὶ ἐθεραπεύοντο·
Qui etiam multis honoribus honorauerunt nos, & naui-
οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγο-
gantibus imposuerunt quæ ρad usum.
μένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν.
Post autem tres menses nauigauimus in naui quæ hyemauerat
μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι
in insula Alexandrina, ‖adsigniata Castori & Pollucī.
ἐν τῇ νήσῳ, ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ διοσκούροις.
Et ρdeuecti in Syracusa, mansimus ‖dies tres.
καταχθέντες εἰς συρακούσας, ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς.
Vnde circumuenientes deuenimus in Rhegium: & post vnum
ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς ῥήγιον· καὶ μετὰ μίαν
diem ρaduenientе Austro, ‖secundantes venimus in Puteolos.
ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς ποτίολους·
Vbi *inuenientes fratres, rogati sumus apud eos manc-
οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμεῖ-
re dies septem: & sic in Romam venimus.
ναι ἡμέρας ἑπτά· καὶ οὕτως εἰς τὴν ῥώμην ἤλθομεν.
Et inde fratres audientes ea quæ de nobis, exierunt
κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξῆλθον
in occursum nobis vsque ad Appij forum, & Tres tabernas.
εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν ἄχρις ἀππίου φόρου, καὶ τριῶν ταβερνῶν.
quos videns Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.
οὓς ἰδὼν ὁ παῦλος, ἀχαριστήσας τῷ θεῷ, ἔλαβε θάρσος.
Cùm autem venissemus in Romam, centurio tradidit
Ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε
vinctos præfecto castrorum: at Paulo permissum est
τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ· τῷ δὲ παύλῳ † ἐπετράπη
manere ‖per seipsum cum custodiente se milite.
μεῖναι καθ' ἑαυτὸν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ.
ρFactum est autem post dies tres conuocare Paulum
ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς συγκαλέσασθαι τὸν παῦλον
existentes Iudæorum primos. *Conuenientibus autem eis, dice-
τοὺς ὄντας τοὺς ἰουδαίων πρώτους. συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλε-
bat *ad eos: Viri fratres, ego nihil ‖contrarium faciens
γε πρὸς αὐτοὺς, ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας
populo, aut ρmoribus patriis, vinctus *ex Hierosolymis
τῷ λαῷ, ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ ἱεροσολύμων
traditus sum in manus Romanorum.
παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν ῥωμαίων·
Qui *examinantes me, voluerunt ‖ dimittere, ρpropter nul-
οἵτινες ἀνακρίναντές με, ἐβούλοντο ἀπολῦσαι, διὰ τὸ μη-

* Quę ‖omnes qui habebant
necessaria erant,
quí erat insigne Castorum.
* cùm venissemus Syracusam,
‖ ibi triduo, indè circumlegentes
ρ flante
* secunda die
* inuentis fratribus,
cùm audissent, occurrerunt
cùm vidisset
ὁπτρέπω
‖ sibimet
Post tertium autem diem conuocauit
* cumque conuenissent,
* eis:
‖ aduersus plebem
ρ morem paternum,
* ab
* cùm interrogationem habuissent de ‖ me
ρ eo quòd nulla esset causa

Iam causam in esse in me.
δεσμὰν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί.

ἀναγκάζω — Contradicentibus autem Iudæis, coactus sum appellare
ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι 19
Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare.
Καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι κατηγορῆσαι.
Propter hanc igitur causam rogaui vos videre, &
διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς ἰδεῖν, καὶ 20
alloqui, propter enim spem Israel catenam
προσλαλῆσαι. ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν
'At hanc circundatus sum. 'Illi autem ad eum dixerunt:
ταύτην περίκειμαι. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον, 21
Nos neque literas de te accepimus à Iudæa,
ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας,
neque adueniens aliquis fratrum nuntiauit, aut locu-
οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν, ἢ ἐλά-
Rogamus tus est quid de te malum. *Digni sumus autem à te
λησέ τι περὶ σοῦ πονηρόν· ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ 22
nam audire quæ sentis: ‖ de quidem enim secta hac
ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς· περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης
ei notum est nobis, quia vbique ρ contradicitur.
γνωστόν ἐστιν ἡμῖν, ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται.
Cùm cõstituissent *Constituentes autem illi diem, venerunt ad eum in
ὥρισαν — ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἦλθον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν 23
hospitium plures; quibus exponebat, testificans regnum
ξενίαν πλείονες· οἷς ἐξετίθετο, διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν
Dei, suadénsque eis eaque de Iesu exque lege
τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τά τε περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἔκ τε τοῦ νόμου
Moysi & Prophetis, à manè vsque ad vesperam.
Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας.
quidam credebant *Et hi quidem persuadebantur dictis, hi verò non credebant.
His quæ dicebantur, quidam ‖ Cumque inuicé non essent consentientes, ρ bene
καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν. 24
‖ Discordes autem existentes ad inuicem, discedebant, dicente
ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπέλυοντο, εἰπόντος 25
Paulo verbum vnũ, Quia pulchrè Spiritus sanctus locutus est
τοῦ Παύλου ῥῆμα ἕν, ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε
per Esaiam prophetam ad patres nostros,
διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,
Dicens: Vade ad populum istum, & dic: Auditu au-
Aure λέγων, πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπόν, ἀκοῇ ἀκού- 26
dietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non *cernetis.
perspicietis. σετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε.
Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus graniter
παχύνω — ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως 27
* forte audierunt, & oculos suos compresserunt, ne *quando
ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε
ἴδωσι

videant oculis, & auribus audiant, & corde
ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ
intelligant, & conuertantur, & sanem eos.
συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.
Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est
28 γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ
salutare Dei, ipsi & audient.
σωτήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται.
Et hæc ‖eo dicente, abierunt Iudæi, mul- ‖cùm dixisset,
29 καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολ- exierunt ab eo
tam habentes *in seipsis quæstionem. inter se
λὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ζήτησιν.
Manſit autem Paulus biennio toto in *proprio conducto, & *suo
30 ἔμεινε δὲ ὁ Παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι, καὶ
ſuſcipiebat omnes *ingredientes ad eum: qui ingrediebatur
ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτόν.
Prædicans regnum Dei, & docens ea quæ ‖de ‖sunt
31 κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ
Domino Ieſu Chriſto, cum omni *libertate, improhibitè. fiducia, ſine prohibitione.
κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάσης παῤῥησίας ἀκωλύτως.

Finis Actorum Sanctorum Apostolorum.
Τέλος τῶν πράξεων τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

SANCTI PAVLI

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

APOSTOLI AD

ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΡΟΣ

ROMANOS EPISTOLA.

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. ΚΕΦ. Α.

Paulus seruus Iesu Christi,
ΑΥΛΟΣ δοῦλος ἰησοῦ χεισοῦ,
vocatus Apostolus, * *disseretus*
κλητὸς ἀπόστολος, * ἀφωρισμένος ἀφοείζω
in Euangelium Dei,
εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ
Quod antè promiserat per Pro-
ὃ προεπηγείλατο διὰ τῶν προ-
phetas suos in scripturis sanctis:
φητῶν αὐτοῦ ἐν γεαφαῖς ἁγίαις·
De filio suo, ‖ *facto* ex semine David secun- qui factus est ei
περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος δαβὶδ κα-
dùm carnem. *Illo definito filio* Dei in virtute, secun- qui prædestinatus est filius
τὰ σάρκα· τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει, κα- ὁείζομαι
dùm spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi
τὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν ἰησοῦ χεισοῦ
Domini nostri: Per quem accepimus gratiam & aposto-
τοῦ κυρίου ἡμῶν· δι' οὗ ἐλάβομεν χάειν καὶ ἀποστο-
latum ad *obedientiam* fidei in omnibus Gentibus, pro no- obediendum
λὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲρ τοῦ ὀνό-
mine eius: In quibus estis & vos vocati Iesu Christi.
ματος αὐτοῦ· ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ ἰησοῦ χεισοῦ·
Omnibus * *existentibus in Roma*, dilectis Dei, vocatis qui sunt Romæ
πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς
sanctis, gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino
ἁγίοις, χάεις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου
Iesu Christo. Primùm quidem gratias ago Deo meo
ἰησοῦ χεισοῦ. πρῶτον μὲν εὐχαειστῶ τῷ θεῷ μου
per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra an-
διὰ ἰησοῦ χεισοῦ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν κα-

mihi

nuntiatur in vniuerso mundo. Testis enim ‖meus est
ταγγέλε) ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ· μάρτυς γάρ μου ἐστὶν 9
Deus, cui seruio in spiritu meo, in Euangelio
ὁ θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ
quòd sine intermissione filij eius, ℘ vt indesinenter memoriam vestri facio,
υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι
Semper in orationibus meis, obsecrans si quomodo tandem 10 or
πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δεόμενος εἴ πως ἤδη
veniendi aliquando prosperũ iter habeã in voluntate Dei, ‘venire ad
ποτὲ † εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ, ἐλθεῖν πρὸς
gratiæ vos. Desidero enim videre vos, vt aliquid impertiar *do-
ὑμᾶς. ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι * μεταδῶ χά- 11
‖ spiritualis, num vobis ‖ spirituale, ad ℘ stabiliri vos:
℘ confirmandos ρισμα ὑμῖν πνευματικὸν εἰς τὸ † στηριχθῆναι ὑμᾶς·
† στηρίζω ‘Hoc autem est, simul * exhortari in vobis per eã quæ ‖ in-
‘ Id * consolari ‖ est τοῦτο δέ ἐστι, * συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλ- 12
* συμπαρακαλέω uicem fidem vestram atque meam. ℘ Non volo autem vos
λήλοις πίστεως ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς 13
ignorare fratres, quia sæpè proposui venire ad
ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις † προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς
℘ Nolo vos, & prohibitus sum vsque adhuc, vt fructum aliquem habeã
† προτίθημι ὑμᾶς, καὶ * ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα καρπόν τινα † σχῶ
* κωλύω in vobis, sicut & in cæteris Gentibus: Græcique
† ἔχω ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. ἕλλησί τε 14 m
& Barbaris, sapientibusque & insipientibus debitor sum.
καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί.
‘ est, ‖ Romæ estis Ita quod in me promptum *, & vobis qui ‖ in Roma euan-
οὕτως τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν ῥώμῃ εὐαγ- 15
gelizare. Non enim erubesco Euangelium
γελίσασθαι. οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ 16 d
Christi: virtus enim Dei est, in salutem omni credenti,
χριστοῦ· δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι,
Iudæóque primum & Græco. Iustitia enim
Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ ἕλληνι· δικαιοσύνη γὰρ 17 r
Dei in eo reuelatur ex fide in fidem, sicut scri-
θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτε) ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, καθὼς γέ-
℘ autem ptum est: At iustus ℘ ex fide viuet. Reuelatur
ζάω γραπται, ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως † ζήσε). ἀποκαλύπτε) 18 s
enim ira Dei de cælo, super omnem impietatem & iniustitiam
γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν
‘ qui * Dei hominum eorum ‘ veritatem * in iniustitia ‖ detinentium.
‖ detinent. ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων.
Quia ℘ est Propter quod notum ℘ Dei, manifestum est in illis: nam Deus
* enim διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. ὁ γὰρ θεὸς 19 q
* enim illis manifestauit. nam inuisibilia * ipsius à creatura
φανερόω αὐτοῖς * ἐφανέρωσε· τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως 20 or
κοσ-

mundi ‖factis intellecta, conſpiciuntur, ipſaque ſempiterna ℣ ‖ per ea quæ
κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα, καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος ☉ ℣ facta ſunt
eius virtus & diuinitas, ‖ad eſſe eos inexcuſabiles. ℣ quoque
αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους. * ita vt ſint

* Quoniam cognoſcentes Deum, non ſicut Deum glorificauerũt aut gra- Quia cùm co-
διότι γνόντες τὸν θεὸν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ ἐ- gnouiſſent
tias egerunt, ſed euanuerunt in ‖ratiocinationibus ſuis, cogitationibus
χαρίστησαν, ἀλλ' * ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, ματαιόφρων
& obſcuratum eſt inſipiens eorum cor.
καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία.

Dicentes ℣ eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. ℣ enim ſe
φάσκοντες εἶναι σοφοὶ † ἐμωράνθησαν. μωραίνω
Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitu-
καὶ * ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώ- ἀλλάσσω
dinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum,
ματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων,
& ‖reptilium. Quapropter & tradidit illos Deus in ‖ſerpentum. Pro-
καὶ ἑρπετῶν. διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς pter quod
deſideria * cordium eorum in immunditiam, ‖ad dedecore afficiendũ * cordis
ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι ‖ vt contumeliis
corpora ſua in ſemetipſis. Qui commutauerunt afficiant
τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς· οἵτινες μετήλλαξαν
veritatem Dei in mendacium, & coluerunt &
τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ † ἐσεβάσθησαν καὶ σέβομαι
ſeruierunt creaturæ ℣ prater creatorem, qui eſt benedictus potius quàm
ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει ☉ παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς creatori,
in ſecula. Amen. Propter hoc tradidit illos ‖ ea
εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς

Deus in paſſiones ignominiæ: * ipſaque enim fœminæ eorum im- * nam
ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας· αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν με- ‖ vſum ℣ eſt
mutarunt naturalem vſum in eum, qui ℣ contra naturam.
τήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν.
Similiter * & maſculi, * relinquentes naturalem vſum * autem
ὁμοίως καὶ οἱ ἄρρενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς * relicto naturali
fœminæ, exarſerunt in ‖libidine ſua in inuicem, maſculi vſu
θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες deſideriis ſuis
in maſculos turpitudinem operantes, & mercedem
ἐν ἄρσεσι † ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι καὶ † ἀντιμισθίαν
quã oportuit, erroris ſui in ſemetipſis recipientes.
ὃν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες.

Et ſicut non probauerunt Deum habere in notitia,
καὶ καθὼς οὐκ * ἐδοκίμασαν † τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, δοκιμάζω
tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, ℣ facere ea quæ non vt faciant
παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ
* conuenientia: Repletos omni * iniquitate, fornicatione, * conueniunt:
καθήκοντα· πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, * iniquitate.

‖homicidio, nequitia, auaritia, malitia: plenos inuidia, ‖cæde, contentione,
πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ· μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος,
dolo, malignitate; susurrones: Detractores, Deo
δόλου, κακοηθείας· ψιθυριστάς· καταλάλους, θεο- 30
odibiles, contumeliosos, superbos, ϕarrogantes, inuentores malorum,
στυγεῖς, ὑβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν,
Iatos, parentibus *inobedientes. Insipientes, incompositos, *inassé-
γονεῦσιν ἀπειθεῖς· ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόρ- 31
* non * sine affectione, absque fœdere, sine misericordia, ‖ cùm iustitiam ϕ cognouissent, non intellexerunt, * qui agunt * qui faciunt, ‖ qui consentiunt
ξους, ἀσπόνδους, ἀνελεήμονας. Qui ‖iusti- 32
Dei ϕ cognoscentes, quoniam talia *agentes digni
τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι
morte sunt, non solùm ea *faciunt, sed etiam ‖con-
θανάτου εἰσὶν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευ-
sentiunt facientibus.
δοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

CAP. II. β'.

Propter quod ‖ qui iudicas. *Ideo inexcusabilis es, ὁ homo omnis ‖ *iudicans.* in quo
Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, ὦ ἄνθρωπε πᾶς ὁ κρίνων· ἐν ᾧ 1
ϕ enim iudicas alterum, teipsum condemnas: *nam* eadem ϕ
γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ
agis *iudicans. Scimus *autem* quoniam iudicium
πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρῖμα τοῦ 2
Dei est secundùm veritatem in eos qui talia ‖agentes.
θεοῦ ἐστι κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας.
Existimas autem hoc, ὁ homo ϕiudicans eos qui talia
λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα 3
*agentes, & *faciens* ea, quia tu effugies iudicium
πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτὰ, ὅτι σὺ † ἐκφεύξῃ τὸ κρῖμα
agunt, & facis ἐκφεύγω
Dei? An diuitias bonitatis eius, &
τοῦ θεοῦ; ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς 4
patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam
ἀνοχῆς, καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ
benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?
χρηστόν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει;
Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor,
κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, 5
thesaurizas tibiipsi iram in die iræ, & *revelationis,
θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως,
& iusti iudicii Dei. Qui reddet vnicuique secũ-
καὶ δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ· ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κα- 6
* qui ‖ patientiam dùm opera eius. Iis quidē* secũdùm *permanentiam* operis
τὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου 7
ϕ quærunt, boni, gloriam, & honorem, & incorrupti onem ϕ*inquirentibus*, vitam
ζητοῦσι δόξαν, καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ϕ ζητοῦσι, ζωὴν
αἰώνιον.

æternam. Iis autem *ex contentione, & ‖ incredulis quidem * qui sunt
‖ qui non ac-
quiescunt
? credunt
‖ iniquitati
88 αἰώνιον. τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ
veritati, ? credentibus autem ‖ iniustitiæ, indignatio & ira.
ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς καὶ ὀργή.
Tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis
θλῖψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ
operantis malum, Iudæique primùm & Græci.
κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλληνος.
Gloria autem & honor, & pax omni operanti
δόξα δὲ καὶ τιμὴ, καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ
10 bonum, Iudæoque primùm & Græco.
τὸ ἀγαθὸν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι.
Non enim eſt acceptio perſonarum apud Deum.
11 οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ.
Quicúque enim ſine lege peccauerunt, ſine lege & peribunt.
12 ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ † ἀπολοῦνται. † ἀπολέω
& quicúque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur.
καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται.
Non enim auditores legis iuſti * apud Deum, * ſunt
13 οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ,
ſed factores legis iuſtificabuntur.
ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται.
Cùm enim Gentes quæ non legem ‖ habentes, naturâ ea quæ lex ‖ habent, non-
dum ſciunt
? ſunt
14 ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου
faciunt, eiuſmodi legem non habentes, ſibiipſis ſunt lex.
ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος·
Qui oſtendunt opus legis ſcriptum in
15 οἵτινες * ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς ἐνδεικνυμένοι
cordibus ſuis, ? conteſtante ipſorum conſcientia, ‖ teſtimonium
reddente illis
καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως,
& inter ſe inuicem cogitationum accuſantium, aut etiam de-
καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπο-
fendentium: In die cùm iudicabit Deus occulta
16 λογουμένων· ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν
hominum, ſecundùm Euangelium meum, per Ieſum Chriſtum.
ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.
*Ecce tu Iudæus cognominaris, & requieſcis ‖ legi, & * ſi autem
‖ in lege
17 Ἴδε σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ, καὶ
gloriaris in Deo: Et noſti voluntatem? & ? eius,
18 † καυχᾶσαι ἐν θεῷ. καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα, καὶ † παυχάω
probas differentia, inſtructus *ex lege. ‖ vtiliora
* per legem,
δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου.
Confidíſque teipſum ducem eſſe cæcorum, lumé eorú qui ‖ in tenebris: ſunt
19 πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει·
Eruditorem inſipientium, magiſtrum infantium, habentem
20 παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν

formam scientiæ & veritatis in lege.

μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ.

Ergo ℘ docens alium, teipsum non doces? [prædivans

ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ὁ κηρύσσων 21

non *furari, furaris? Qui ‖dicens: non ℘mœchari, mœ-

μὴ κλέπτειν, κλέπτεις; ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοι- 22

charis? ‖abominans idola, sacrilegium facis?

χεύεις; ὁ † βδελυσσόμενος τὰ εἴδωλα, ἱεροσυλεῖς;

Qui in lege gloriaris, per ‖transgressionem legis

ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου 23

Deum inhonoras? Ipsum enim nomen Dei per vos

τὸν θεὸν ἀτιμάζεις; τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς 24

‖inter Gentes blasphematur ‖in Gentibus: sicut scriptum est.

βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται.

Circumcisio quidē enim prodest, si legem observes: si autem

περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσῃς· ἐὰν δὲ 25

℘ præuaricator ‖transgressor legis sis, circumcisio tua præputium facta est.

παραβάτης νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν.

Si igitur præputium iustitias legis custodiat,

ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, 26

nonne præputium illius in circumcisionem reputabitur?

οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσε-

‖est. Et iudicabit id quod ex natura præputium ‖, legem consummans, te

ται; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία, τὸν νόμον † τελοῦσα, σὲ 27

τελεῖ ὁ τελεῖ ὁ * per literam & circumcisionem ‖transgressorem legis?℘

τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου;

* qui ‖ præuaricator ℘ es? Non enim qui in manifesto, Iudæus est: neque quæ in

οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ, ἰουδαῖός ἐστιν· οὐδὲ ἡ ἐν τῷ 28

manifesto, in carne, circumcisio ‖: Sed qui in abscondito,

φανερῷ, ἐν σαρκὶ, περιτομή· ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ, 29

‖est: Iudæus: & circumcisio cordis in spiritu, non littera.

Ἰουδαῖος· καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι·

cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo*.

* est. οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ.

CAP. III. γ'.

‖amplius ‖est? Quid ergo ‖prærogatiua Iudæo ℘? aut quæ vtilitas circumcisionis?

Τί οὖν τὸ περισσὸν † Ἰουδαίου; ἢ τίς ἡ ὠφέλεια † περιτομῆς; 1

Multum per omnem modum. primum quidē enim, quia cre-

πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτι * ἐπι- 2

*πιστεύομαι ‖illis dita sunt ‖ eloquia Dei. Quid enim, si non crediderūt

†ἀπιστέω σεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. τί γάρ, εἰ † ἠπίστησάν 3

* illorum, nūquid ‖euacuabit? quidā, num incredulitas illorum fidem Dei ‖inutilem reddet?

πινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει;

μὴ

¶ Ne fiat. esto autem Deus verax, omnis autem homo ¶ Abſit. eſt
4 μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθὴς, πᾶς δὲ ἄνθρωπος
mendax, ſicut ſcriptum eſt, Vt *iuſtè* iuſtificeris in ſermonibus
ψεύστης, καθὼς γέγραπται, ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις
tuis, & vincas *in iudicando te.* Si autem iniquitas ‖ cùm iudicaris.
5 σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. εἰ δὲ ἡ ἀδικία
noſtra Dei iuſtitiam commendat, quid dicemus? * *Numquid iniquus*
ἡμῶν θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησι, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος * Nunquid iniquus eſt
Deus, ‖ *inferens* iram? (ſecundùm hominem dico.) ‖ qui infert
ὁ θεὸς, ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον λέγω.
¶ Ne fit. alioquin quomodo iudicabit Deus ¶ mundum? ¶ Abſit. ‖ huno
6 μὴ γένοιτο. ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον;
Si enim veritas Dei in meo mendacio abundauit, ψευδεύομαι
7 εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι * ἐπερίσσευσεν,
in gloriam ipſius, quid adhuc & ego tanquam peccator iudicor?
εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι;
Et non (ſicut blaſphemamur, & ſicut aiunt quidam
8 καὶ μὴ καθὼς βλασφημούμεθα, καὶ καθώς φασί τινες
nos dicere) *quia* faciamus mala, vt veniant bona:
ἡμᾶς λέγειν, ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά; * cos? nequaquam
quorum damnatio iuſta eſt. Quid ergo? præcellimus? *non*
9 ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι. τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ
omnino. præcauſati ſumus enim Iudæoſque & Græcos, omnes προαιτιάο-
πάντως. * προῃτιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας πάντας μαι
ſub peccato eſſe. Sicut ſcriptum eſt, ‖ Non eſt iu- ‖ quia
10 ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι· καθὼς γέγραπται, οὐκ ἔστι δί-
ſtus, ¶ neque vnus: Non eſt intelligens, non eſt ¶ quiſquam.
11 καιος, οὐδὲ εἷς. οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ
requirens Deum: Omnes declinauerunt, ſimul inutiles fa- ἀναζητῶν
12 ἐκζητῶν τὸν θεόν· πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα * ἠχρειώ- ‖ qui faciat bonũ,
ſti ſunt: non eſt *faciens bonitatem,* non eſt vſque ad vnum. θησαν· οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. * eſt
Sepulchrum patens * guttur eorum: linguis
13 τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν· ταῖς γλώσσαις
ſuis dolosè agebant: venenum aſpidum ſub labiis eorum: δολιόω
αὐτῶν ἐδολιοῦσαν· ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν.
Quorum os maledicione & amaritudine plenum eſt.
14 ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει·
Veloces pedes eorum ‖ *effundere* ſanguinem: ‖ ad effundendum
15 ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα.
Contritio & *calamitas* in viis eorum: ¶ infelicitas
16 σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν·
Et viam pacis non cognouerunt:
17 καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν·
Non eſt timor Dei ante oculos eorum.
18 οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

‖ loquitur *sunt

Scimus autem, quoniã quæcunque lex *dicit, iis qui in lege*
οἴδαμεν δὲ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ 19
loquitur, vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus
φράττω λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα *φραγῇ, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος
‖ Quia Deo. ‖Propterea ex operibus legis non iustificabitur omnis
δικαιόομαι τῷ θεῷ· διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ † δικαιωθήσεται πᾶσα 20
caro coram illo. per enim legem cognitio peccati.
σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ· διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας.
Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est,
φανερόομαι νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ * πεφανέρωται, 21
testificata à lege, & Prophetis.
μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου, καὶ τῶν προφητῶν·
Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in om-
δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς πάν- 22
‖ qui credunt in eum: nes, & super omnes ‖credentes: non enim est distinctio.
τας, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας· οὐ γάρ ἐστι διαστολή·
Omnes enim peccauerũt, & * deficiuntur gloria Dei:
πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ † ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ· 23
‖ egent
ὑστερέομαι
* per gratiam Iustificati gratis* ipsius gratia, per redemptionem
δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως 24
‖ est quæ ‖in Christo Iesu: Quem proposuit Deus propitiationẽ
τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ· ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον 25
per fidem in ipsius sanguine, ad ostensionem iusti-
διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιο-
‖ propter ‖præcedentium tiæ suæ, ‖per remissionem *præfactorum delictorum:
σύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων·
In sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius
ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, 26
* hoc in *nunc tempore, ‖ad esse ipsum iustum, & iustificantem
‖ vt sit ipse iustus, & iustificans ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα
‖ est ‖ Christi cũ qui ex fide Iesu*. Vbi *ergo gloriatio‖? exclusa est.
*est ‖ tua? τὸν ἐκ πίστεως ἰησοῦ. ποῦ οὖν ἡ καύχησις; *ἐξεκλείσθη. 27
ἐκκλείομαι
‖ factorum? per quam legem? ‖operum? non, sed per legem fidei.
διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως.
‖ Arbitramur *Ratione colligimus ergo fide iustificari hominem sine
enim per fidem λογιζόμεθα οὖν πίστει † δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς 28
δικαιόομαι operibus legis. An Iudæorum Deus tantùm? nonne verò &
ἔργων νόμου. ἢ ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ δὲ καὶ 29
*Quoniam ‖ est Gentium? itèm & Gentium. *si quidem vnus ‖Deus, qui iustificabit
ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπείπερ εἷς ὁ θεὸς, ὃς δικαιώσει 30
circũcisionem ex fide, & præputium per fidem.
περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως.
‖ abstr: Legem ergo destruimus per fidem? ‖ ne fiat:
νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο· 31
‖ statuimus. sed legem *stabilimus.
ἱστάω ἀλλὰ νόμον * ἱστῶμεν.

Τί

CAP. IIII. ſ'.

Quid ergo dicemus Abraham patrem noſtrum inuenisse
Τί οὖν ἐροῦμεν ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν εὑρηκέναι
ſecundùm carnem? Si enim Abraham ex operibus iuſtificatus eſt,
κατὰ σάρκα; εἰ γὰρ ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη,
habet *gloriationem, ſed non apud Deum. Quid enim ſcriptura gloriam.
ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν θεόν. τί γὰρ ἡ γραφὴ
dicit? Credidit autem Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad
λέγει; ἐπίστευσε δὲ ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς
iuſtitiam. ‖At operanti merces non im- Ei autem qui
δικαιοσύνην. τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λο- operatur,
putatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum.
γίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὀφείλημα.
ρ At non operanti, credenti autem in * iuſtificantem ρ Ei verò qui non
τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ὅπι τὸν δικαιοῦντα operatur
impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam*. cum qui iuſti-
τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην. ficat
* ſecundùm pro-
poſitũ gratiæ Dei.
Sicut & Dauid dicit beatitudinem hominis, cui
καθάπερ καὶ δαυὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ
Deus ‖imputat iuſtitiam ſine operibus: Beati quorum ‖accepto ferit
θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων· μακάριοι ὧν
remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.
* ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν † ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. * ἀφίεμαι καὶ
ἀφίημι
Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum.
μακάριος ἀνὴρ ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν. † ἐπικαλύπτω
ρ manet.
Beatitudo ergo hæc in circumciſione ρ, an etiam in
ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν
præputio? dicimus enim, quia reputata eſt Abrahæ fides
ἀκροβυστίαν; λέγομεν γάρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ ἀβραὰμ ἡ πίστις
ad iuſtitiam. Quomodo ergo reputata eſt? in circumciſione
εἰς δικαιοσύνην. πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ
exiſtenti, an in præputio? non in circumciſione, ſed in præputio.
ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ.
Et ſignum accepit circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ
καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομὴν, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης
fidei quæ ‖in præputio, *ad eſſe eum patrem ‖eſt
τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα * vt ſit pater
omnium credentium per præputium, ‖ad reputari & ‖vt reputetur
πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ
illis ρ iuſtitiam. Et ‖patrem circumciſionis, iis ρ ad ‖ſit pater
αὐτοῖς τὴν δικαιοσύνην· καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς
non * ex circumciſione ſolùm. ſed & ρ incedentibus veſtigiis eius quæ * tantùm qui ſunt
οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς ρ iis qui ſectantur
‖in præputio fidei patris noſtri Abrahæ. veſtigia
‖eſt
ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ πίστεως τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἀβραάμ.

Non enim per legem promissio Abrahæ, aut se-
οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ, ἢ τῷ σπέρ- 13
* vt hæres esset mini eius, * hæredem eum esse mundi, sed per
ματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διὰ
iustitiam fidei. Si enim qui ex lege hære-
δικαιοσύνης πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου, κληρο- 14
‖ sunt, des ‖, exinanita est fides, & ℘ inutilis reddita est promissio.
νόμοι, † κεκένωται ἡ πίστις, καὶ * κατήργηται ἡ ἐπαγγελία·
℘ abolita Nam lex ‖ iram adoperatur. vbi enim non est lex,
† κενόω οὐδὲ νόμος, οὐδὲ παράβασις. διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ 16
* καταργέω ‖ enim nec * transgressio. Propter hoc ex fide, vt secundùm
* prævaricatio. gratiam ‖ ad esse firmam promissionem omni se-
Ideo
℘ firma sit promissio χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρ-
℘ est mini, non ei qui ex lege ℘ solùm, sed & ei qui ex fide ℘
ματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως
Abrahæ, qui est pater omnium nostrûm: (Sicut scriptum
Ἀβραάμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν· καθὼς γέγρα- 17
est, Quia patrem multarum Gentium posui te.) ante eum
πται, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν * τέθεικά σε. κατέναντι οὗ
τίθημι ‖ credidisti Deum, * viuificantem mortuos, & ‖ vocantem
§ credidisti ἐπίστευσε θεοῦ, τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ
* qui viuificat ‖ vocat ea quæ non existentia vt existentia. Qui contra spem in spem credidit,
non sunt, tanquam ea quæ sunt. μὴ ὄντα ὡς ὄντα. ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, 18
℘ vt fieret pater ‖ quod est ei ℘ ad fieri eum patrem multarum Gentium, secundùm ‖ di-
εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρη-
* sicut stellæ cæli & arena maris. ‖ est ℘ nec cium, Sic erit semen tuum*. Et non infirmatus ‖
μένον, οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. καὶ μὴ ἀσθενήσας 19
fide, ℘ non consideravit suum ipsius corpus iam emortuum,
τῇ πίστει, οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον,
‖ cùm esset * emortuã vuluam ‖ centum annorum ferè * subsistens, & mortificationem vulvæ Sarræ.
νέκρωσιν τὴν μήτρας Σάρρας.
νεκρόω ‖ etiam In autem repromissionem ‖ Dei non ℘ disceptauit diffidé-
℘ hæsitauit εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ * διεκρίθη τῇ ἀπι- 20
* διακρίνομαι στίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ·
Et plenissimè sciens quia, ‖ quod promisit, potens est & facere:
‖ quæcunque καὶ * πληροφορηθεὶς ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. 21
πληροφορέω Ideo & reputatum est illi ad iustitiam.
διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. 22
* tantùm, Non scriptum est autem propter ipsum * solùm, quia reputatum est illi:
‖ ad iustitiam. οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ· 23
℘ reputabitur, Sed & propter nos, quibus ℘ futurum est imputari, credentibus
ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσι 24
‖ eum qui suscitauit * Christum in ‖ excitantem Iesum* Dominum nostrum à mortuis.
ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν·

Qui traditus est propter delicta nostra, & ‖ excitatus est ‖ resurrexit
25 ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ † ἠγέρθη ἐγείρω
propter iustificationem nostram.
διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

CAP. V. ε'.

Iustificati ergo ex fide, pacem ρ *habemus* ad ρ *habeamus*
1 1 Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχωμεν πρὸς τὸν
Deum per Dominum nostrũ Iesum Christum. Per quem &
2 2 θεὸν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. δι' οὗ καὶ τὴν
accessum ‖ *habemus* fide in gratiam istam in ‖ habemus per fidem
προσαγωγὴν * ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην ἐν ἔχω
qua * *stamus*, & gloriamur in spe gloriæ ‖ Dei. * stamus
ᾗ † ἑστήκαμεν, καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι † δόξης τοῦ θεοῦ. ‖ filiorum ἵστημι
Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus,
3 3 οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν,
scientes quòd tribulatio patientiam operatur.
εἰδότες ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται·
At patientia ρ probationem, at probatio spem. ρ autem δὲ
4 4 ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα·
At spes * non confundit, quia charitas Dei diffusa est * autem
5 5 ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται
in cordibus nostris per Spiritum sanctum ‖ *datum* nobis. ‖ qui datus est
ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν.
ρ *Adhuc* enim Christus, * *existentibus nobis infirmis*, secundùm tempus ρ Vt quid * cùm adhuc infirmi essemus,
6 6 ἔτι γὰρ χριστὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν, κατὰ καιρὸν
pro impiis mortuus est. Vix enim pro iusto quis mo-
7 7 ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀπο-
ritur: * pro enim bono forsitan quis & audeat mori. * nam
θανεῖται· τάχα γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν.
Commendat autem suam *ipsius* charitatem in nobis Deus: quoniam
8 8 συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὅτι
adhuc ‖ *peccatoribus* * *existentibus nobis*, Christus pro nobis mortuus est. ρ cùm peccatores essemus, ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν † ἀπέθανε. ἀποθνήσκω
Multò igitur magis iustificati nunc in sanguine ipsius,
9 9 πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ,
ρ *servabimur* per ipsum ab ira. Si enim inimici * *existentes* ρ salui erimus * cùm essemus
10 10 σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς. εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες
reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, multò
* κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ † θανάτου † τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ καταλλάσσω
magis reconciliati * *servabimur* in vita ipsius. * salui erimus
μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ.
Non solum autem, sed & ‖ *gloriantes* in Deo per Domi- ‖ gloriamur
11 11 οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ † κυ-
num nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ νῦν † καταλλαγὴν ἐλάβομεν.

Propter hoc sicut per vnum hominem peccatum in mundum
διὰ τοῦτο ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον
intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes
εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας
homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.
ἀνθρώπους ὁ θάνατος * διῆλθεν· ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον.
Vsque ad enim legem peccatum erat in mundo: peccatum autē
ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν τῷ κόσμῳ· ἁμαρτία δὲ
non *imputatur, non existente lege. Sed regnauit
οὐκ ἐλλογεῖται, μὴ ὄντος νόμου. ἀλλ' ἐβασίλευσεν
mors ab Adam vsque ad Moysem, & in non peccan-
ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτή-
tes in similitudinem transgressionis Adæ, qui est
σαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστι
*forma futuri. Sed non sicut delictum,
τύπος τοῦ μέλλοντος. ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα,
ita & donum. si enim vnius delicto mul-
οὕτω καὶ τὸ χάρισμα· εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολ-
ti mortui sunt, multò magis gratia Dei & donum,
λοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ
‖plures in gratia vnius hominis Iesu Christi in ‖multos
ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς
abundauit. Et non sicut per vnum ℘peccantem,
ἐπερίσσευσε. καὶ οὐχ ὡς δι' ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ
donum. ipsum quidē nam iudicium ex vno, in condemnationem, at
δώρημα· τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἑνὸς, εἰς κατάκριμα· τὸ δὲ
donatio ex multis delictis, in iustificationem.
χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων, εἰς δικαίωμα.
Si enim vnius delicto mors regnauit per
εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ
vnum, multò magis abundantiam gratiæ &
τοῦ ἑνὸς, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ
*& donationis *iustitiæ accipientes, in vita regna-
τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύ-
‖vnius delictum bunt per vnum Iesum Christum. Igitur sicut per‖ vnam
σουσι διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ χριστοῦ. ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς
offensam in omnes homines in condemnationem, sic
παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω
℘vnius iustitiam & per ℘vnam iustificationem in omnes homines in iustifica-
καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαί-
tionem vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnius ho-
ωσιν ζωῆς. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀν-
minis peccatores constituti sunt multi, ita & per
θρώπου ἁμαρτωλοὶ *κατεστάθησαν οἱ πολλοὶ, οὕτω καὶ διὰ τῆς
obeditionem vnius, iusti constituentur multi.
ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί.

νόμος

Lex autem subintrauit, vt abundaret delictum.
ὁ 20 νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα *πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα· πλεονάζω
vbi autem abundauit *peccatum, superabundauit gratia. *delictum,
οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις·
Vt sicut regnauit peccatum in mortem, ita
ἱ 21 ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτω
& gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per
καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον, διὰ
Iesum Christum Dominum nostrum.
Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

CAP. VI. ς'.

Quid ergo dicemus? Permanebimus ‖ peccato, vt gra- ‖ in
ι 1 Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χά-
tia abundet? ρNe fiat. qui *mortui sumus ρ Absit. *enim
ρ 2 ρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο. οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ
peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?
ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ;
An ignoratis, quia quicunque baptizati sumus in *Christum Iesum, in *Christo Iesu
ρ 3 ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χριστὸν ἰησοῦν, εἰς
‖ mortem ipsius baptizati sumus? Consepulti sumus ρ ergo ‖ morte
τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν ρ enim cum illo
ρ 4 illi per baptismum in mortem, vt quomodo *excitatus est *surrexit
αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὡσπερ ἠγέρθη
Christus à mortuis per gloriam Patris, ita & nos
χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς
in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati
ρ 5 ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι
facti sumus similitudini mortis eius, *sed & *simul
γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς
resurrectionis erimus. Hoc scientes, quia vetus
ρ 6 ἀναστάσεως ἐσόμεθα· τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς
noster homo simul crucifixus est, vt destruatur corpus
ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα *καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς καταργέω
peccati, ‖ad non vltrà ρseruiendum nos peccato. ‖ vt ρ seruiamus
ρ 7 ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ.
*Nam *mortuus* iustificatus est à peccato. *Qui enim mor-
ρ 7 ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. tuus est,
Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia etiam simul vi-
ρ 8 εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ ζήσο-
uemus *ei: Scientes quòd Christus resurgens ex mortuis, *cum illo:
ρ 9 μεν αὐτῷ· εἰδότες ὅτι χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν,
non *amplius* moritur, mors illi non vltrà ρdominatur. ‖ iam
οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. ρ dominabitur
Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel: quod autẽ
ρ 10 ὃ γὰρ ἀπέθανε τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ· ὃ δὲ

vivit, vivit Deo. Ita & vos existimate vosipsos
ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ· οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς 11
mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo
νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν χριστῷ
Iesu Domino nostro. Non ergo regnet peccatum
Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία 12
in mortali vestro corpore, ad obediendum ei in
ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς
concupiscentiis eius. Neque sistite membra vestra
ἐπιθυμίαις αὐτοῦ. μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν 13
arma iniustitiæ peccato, sed exhibete vosipsos Deo,
ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ· ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ
tanquam ex mortuis viventes, & membra vestra arma iusti-
ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιο-
tiæ Deo. Peccatum enim vobis non dominabitur:
σύνης τῷ θεῷ. ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει 14
non enim estis sub lege, sed sub gratia.
οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν.
Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed
τί οὖν; ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' 15
sub gratia? absit. An
ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. οὐκ οἴδατε ὅτι ᾧ παρι- 16
nescitis quoniam cui exhibetis vosipsos seruos ad obedientiam, serui estis cui obeditis,
στάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε ᾧ ὑπακούετε,
siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam?
ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην;
Gratia autem Deo, quòd fuistis serui peccati, obe-
χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπή- 17
distis autem ex corde in quam traditi estis formam doctrinæ.
κουσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς.
Liberati autem à peccato, serui facti estis
ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ 18
iustitiæ. Humanum dico, propter infirmitatem car-
δικαιοσύνῃ. ἀνθρώπινον λέγω, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρ- 19
nis vestræ. sicut enim exhibuistis membra vestra serua im-
κὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀ-
munditiæ & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhi-
καθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ, εἰς τὴν ἀνομίαν· οὕτω νῦν παρα-
bete membra vestra serua iustitiæ in sanctificationem.
στήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν.
Cùm enim serui essetis peccati, liberi fuistis in-
ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δι- 20
stitiæ. Quem ergo fructum habuistis tunc in quibus
καιοσύνῃ. τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε ἐφ' οἷς 21
nunc erubescitis? nam finis illorum mors.
ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος.

vvii

Nunc vero liberati à peccato, seruifacti
22 νυνὶ δὲ *ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες ἐλευθερώ-
autem Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, at
σαντι τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ
finem, vitam æternam. Nam stipendia * pecca- ρ verò * enim
23 τέλος, ζωὴν αἰώνιον. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρ-
ti, mors: *at donatio Dei, vita æterna in * gratia autem
τίας, θάνατος· τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος ἐν
Christo Iesu Domino nostro.
χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

CAP. VII. ζ.

An ignoratis fratres, (scientibus enim legem loquor) quia
1 Ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοί· γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ· ὅτι ὁ
lex dominatur ‖ homini ad quantum tempus viuit? ‖ in homine quàm
νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ;
Nam quæ sub viro est mulier, ρ viuenti viro alligata est * lege: si viuente * legi-
2 ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ· ἐὰν
autē mortuus fuerit vir *, soluta est à lege viri, * eius,
δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, * κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. καταργέω
Igitur viuente viro, adultera ‖ decernetur, ‖ vocabitur
ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, μοιχαλὶς χρηματίσει,
3 si fuerit ρ viro alteri. si autem mortuus fuerit vir * liberata ρ cum alio * eius,
ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα
est à lege *, ad non esse eam adulteram, faciam * viri, vt non sit
ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην adultera, si fuerit
viro alteri. Itaque, fratres mei, & vos mortifi- cum alio
4 ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ὥστε, ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς ἐθανα- ‖ vt sitis alterius
cati estis legi per corpus Christi, ‖ ad esse qui
τώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι
vos vivo alteri ex mortuis ρ excitato, vt fructifi- ρ resurrexit,
ὑμᾶς ἑτέρῳ τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορή-
cemus Deo. Cùm enim essemus in carne, pas-
5 σωμεν τῷ θεῷ. ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ πα- * quæ * erant,
θήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου, ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέ- ‖ vt fructificarent
bris nostris, ‖ ad fructificandum morti. Nunc autem
6 λεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ. νυνὶ δὲ
soluti sumus à lege ρ, mortui in qua detinebamur, ρ mortis,
κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα,
ita vt * seruire nos in nouitate spiritus, & non * vetu- * seruiamus * in
ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιό-
state litteræ. Quid ergo dicemus? quia lex
7 τητι γράμματος. τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ὁ νόμος
peccatum ‖ ne fiat: sed peccatum non cognoui, ‖ si non per est? absit:
ἁμαρτία; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ ‖

℣ nisi legem: ipsamque nam concupiscentiã nesciebam, ℣ non lex diceret,
νόμε· τὴν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγε,
* Occasione ' accepta, Non concupisces. ' Occasionem autem *accipiens, peccatum
ἁφορμὴν δὲ λαβοῦσα, ἡ ἁμαρτία 8
per mandatum adoperatum est in me omnem concupiscentiam: sine
διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν· χωρὶς
‖ erat enim lege peccatum mortuum ℣. Ego autem vivebam sine le-
γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά. ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νό- 9
℣ sed cùm venisset ge aliquando, ℣ veniente autem mandato, peccatum ' vixit.
μου ποτέ. ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἔζησεν.
* erat Ego autem mortuus sum: & inuentum est mihi mandatũ, quod *ad vitam,
εὑρέθη
ἐγὼ δὲ ἀπεθανον· καὶ * εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωὴν, 10
‖ esse hoc ad mortem. Nam peccatum, ℣ occasionem accipiens
αὕτη εἰς θάνατον. ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα 11
℣ occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.
ἐξαπατάω διὰ τῆς ἐντολῆς, * ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν.
Itaque quidem lex sancta, & mandatum sanctum, & iustum, &
ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία, καὶ δικαία, καὶ 12
* Quod * est, ‖ habet: bonum. 'Ergo bonum * mihi factum est mors? ‖ Ne
ἀγαθή. τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ γέγονε θάνατος; μὴ 13
fiat: sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum
γένοιτο· ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία· ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ
mihi adoperatum ℣ mortem, vt fiat 'secundùm hyperbolen
℣ est * supra modum μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν
peccans peccatum per mandatum.
ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.
Scimus enim quia lex spiritalis est, ego autem car-
οἴδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν, ἐγὼ δὲ σαρ- 14
nalis sum, venundatus sub peccato.
πράσσω κικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν.
* intelligo: Quod enim ad peror, non *cognosco: non enim quod volo, hoc
ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο 15
β malum ℣ nolo ago; sed quod odi ‖, illud facio. Si autẽ quod ℣ non volo,
πράσσω· ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, 16
' est illud facio, consentio legi quoniam bona '. Nunc autem
τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός. νυνὶ δὲ 17
* iam non *amplius ego adoperor illud, sed ‖ habitans in me
‖ quod habitat οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ
peccatum. Scio enim quia non habitat in me, hoc est in
ἁμαρτία. οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτ' ἔστιν ἐν 18
carne mea, bonum. nam velle adiacet mihi: at per-
τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατερ
℣ autem * hoc ficere ℣ bonum, non inuenio. Non enim quod volo
γάζεσθαι τὸ καλὸν, οὐχ εὑρίσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω 1
= volo facio bonum, sed quod *non volo malum, hoc ago.
ἀγαθὸν ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω.

Si autẽ quod *non volo, ego illud facio, non iam ego *adopero illud, sed ‖habitans in me peccatum.
εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, ἐγὼ τοῦτο ποιῶ, οὐκ ἔτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία.

Inuenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniã mihi malum adiacet.
εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται.

Condelector enim legi Dei secundùm interiorem hominem.
συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον.

Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati quæ ρexistente in membris meis.
βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ρ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου.

*Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?
ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;

*Gratia habeo Deo per Iesum Christum Dominum nostrũ, igitur ipse ego quidem mente seruio legi Dei, at carne‖ legi peccati.
*χάρις τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ, νόμῳ ἁμαρτίας.

*nolo

‖ quod habitat

*Gratia Dei

‖ autem

CAP. VIII. ἡ.

ρ Nulla itaque nunc *condemnatio his qui in Christo Iesu, ‖non secundùm carnem ‖ambulantibus, sed secundùm spiritum.
Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα.

ρ Nihil ergo *damnationis est iis *sunt, qui ‖ ambulant, ρ enim

Nam lex ρ spiritus vitæ in Christo Iesu, liberauit me à lege peccati, & mortis.
ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου.

Nam *impossibile *legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus suũ ipsius filium mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne:
τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ *ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί·

*quod

*erat legi

Vt iustificatio legis impleretur in nobis, ‖ non secundùm carnem *ambulamus, sed secundùm spiritum.
ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα *περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα.

‖ qui

*Nam secũdùm carnem existentes, ea quæ ρ carnis, sapiunt: qui verò secundùm spiritum, ρ sunt carnem ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν· οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα,

*ambulamus

*Qui enim

ex quæ ℣ spiritus *.
Nam prudentia carnis, mors ‖:
τὰ τοῦ πνεύματος.
τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος· 6
at prudentia ℣ spiritus, vita & pax.
τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη.
* Propter quod prudentia carnis, inimica *in Deum: nam
διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ἔχθρα εἰς θεόν· τῷ γὰρ 7
‖ regi ‖ Dei non ℣ subiicitur: nec enim potest.
νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται·
* At in carne * existentes, Deo placere non possunt.
οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ * ἀρέσαι οὐ δύνανται. 8
Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si ℣ quidē
ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ 9
spiritus Dei habitat in vobis. Si autem quis spiritum Christi
πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα χριστοῦ 10
non habet, hic non est eius. si autem Christus in vobis ℣ ipsum quidē
οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. εἰ δὲ χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν
corpus mortuum propter peccatum: at spiritus * vita propter * iusti-
σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν· τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιο-
tiam. Si autem spiritus ‖ excitantis Iesum ℣ ex mortuis
σύνην. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν 11
habitat in vobis, ‖ suscitans Christum * ex mortuis, vivificabit &
οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ
mortalia corpora vestra propter inhabitantem eius spiritum
τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος
in vobis. Vitique ergo, fratres, debitores sumus, non carni,
ἐν ὑμῖν. ἄρα οὖν, ἀδελφοὶ, ὀφειλέται ἐσμὲν οὐ τῇ σαρκὶ, 12
‖ ad secundùm carnem ℣ vivere. Si enim secundùm carnem vixeritis,
τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, 13
* futuri estis mori: si autem spiritu * actiones cor-
μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώ-
poris mortificaueritis, viuetis. Quicunque enim spiritu Dei
ματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ 14
aguntur, ij sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritum ser-
ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ. οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δου- 15
uitutis iterum in timorem, sed accepistis spiritum adoptionis filiorū, in
λείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν
quo clamamus, Abba, (Pater.) Ipse ‖ spiritus ℣ contes-
ᾧ κράζομεν, ἀββᾶ, ὁ πατήρ. αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρ- 16
tatur spiritui nostro, quòd sumus filij Dei.
τυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ.
Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæ-
εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκλη- 17
redes autem Christi; si modò compatimur, vt & conglorificemur,
ρονόμοι δὲ χριστοῦ· εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ * συνδοξασθῶμεν.
Existimo enim, quod non * digna passiones ‖ nunc temporis,
λογίζομαι γὰρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, 18
præ;

℣ sunt
* sentiunt. ‖ est:
℣ autem
* Quoniam sapientia
* est Deo:
‖ enim
℣ est subiecta
* Qui autem
* sunt
ἀρέσκω
‖ tamen
℣ ex
verò viuit
* iusti ficationem.
Quòd
‖ eius qui suscitauit ℣ à
qui suscitauit Iesum *à
‖ vt
℣ viuamus,
moriemini:
* facta carnis
‖ enim
* testimonium reddit
ramen
συνδοξάζω
* sunt condignæ
‖ huius

ad futur am gloriam ℘ *revelari* in nobis. ℘ quæ revelabitur

τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.

Nam *anxia* expectatio creaturæ revelationem filiorum

ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ

Dei expectat. *Nam* vanitati ᵃ creatura subiecta ᵃ enim

θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετά-

est, non volens, sed propter * *subiicientem* in spe. * eum qui subiecit eam

γη οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι· ὑποτάξαντα

Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute

ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς μα

corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.

φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ.

Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit, & *comparturit*

οἴδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει, καὶ συνωδίνει

vsque ‖ *nunc.* Non solùm autem ℘, sed & ipsi primitias ‖ adhuc. ℘ illa,

ἄχρι τοῦ νῦν· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν

spiritus habentes, & nos ipsi ᵇ *in nobis ipsis* gemimus, adoptio- ᵇ intra nos

πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν, υἱο

nem filiorum * expectantes, redemptionem corporis nostri. * Dei

θεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν.

Nam spe ‖ *seruati* sumus: spes autem ℘ *visa*, non est ‖ enim salui facti ℘ quæ videtur

τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ᵃ nam

spes: ᵃ quod *enim* videt quis, quid & sperat? Si autè quod non

ἐλπὶς· ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ

videmus, sperамus, per patientiam expectamus.

βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.

Similiter autè & spiritus * *simul recipit infirmitates* * adiuuat infirmitatem nostram.

ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῇ ἀσθενείᾳ

nostra. nam quid oremus sicut oportet, nescimus: sed

ἡμῶν· τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν· ἀλλ'

ipse spiritus ‖ *interpellat* pro nobis gemitibus inenarra- ‖ postulat

αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλή-

bilibus. ℘ *At* scrutans corda scit quid ᶜ *prudentia* ℘ Qui autem scrutatur

τοις. ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ desideret

spiritus: quia secundùm Deum * *interpellat* pro sanctis. * postulat

πνεύματος· ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων.

Scimus autem, quoniam diligentibus Deum, omnia cooperan-

οἴδαμεν δὲ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα * συν συνεργέω

tur in bonum, ‖ secundùm propositum ᵍ *vocatis existentibus.* ‖ iis qui ℘ vocati sunt sancti

γεῖ εἰς τὸ ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν.

Nam quos præscivit, & prædestinauit conformes ᶠ imaginis fieri

ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος

filij sui, * *ad esse eum primogenitum* in multis fratribus. * vt sit ipse primogenitus

τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς.

Quos autem prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit,

οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε· καὶ οὓς ἐκάλεσε, τούτους προσείχω

‖ magnificavit. hos & justificavit: quos autem justificavit, illos & ‖glorificavit.
τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε.
Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis
Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς 31
contra nos? Qui etiam proprio filio non pepercit, sed
φείδομαι καθ' ἡμῶν; ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ * ἐφείσατο, ἀλλ' 32
pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo
ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ
? donavit? omnia nobis ? gratificabitur? Quis accusabit adversus e
τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκ- 33
qui justificat. lectos Dei? Deus *justificans. Quis condemnans? Christus
* est qui condemnet? λεκτοὺς θεοῦ; θεὸς ὁ δικαιῶν. τίς ὁ κατακρινῶν, χριστὸς 34
‖ Jesus qui est ? imò qui & resurrexit: ‖mortuus, ?magis verò & exercitatus: qui & est *in dextera
ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς, ὅς καὶ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ
*ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis nos separabit
θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. τίς ἡμᾶς χωρισ- 35
* ergo à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an persecutio?
ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ χριστοῦ; θλῖψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς,
an fames? an nuditas? an periculum, an gladius?
ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα;
Sicut scriptum est, Quia propter te mortificamur totam 36
καθὼς γέγραπται, ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν
diem: æstimati sumus sicut oves occisionis. Sed in
ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν 37
‖ eum qui dilexit his omnibus superamus propter ‖diligentem nos.
ὑπερνικάω τούτοις πᾶσιν * ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς.
? Certus ?Persuasus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli,
πέπεισμαι γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, 38
virtutes, neque principatus, neque *potestates, neque instantia, neque futura,
οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα,
* fortitudo, neque Neque *altitudo, neque profunditas, neque aliqua creatura alia po-
οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυ- 39
‖ cit terit nos separare à charitate Dei, quæ ‖in Christo
νήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν χριστῷ
Jesu Domino nostro.
Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

CAP. IX. ℣.

? testimonium perhibente Veritatem dico in Christo, non mentior, ? contestante
Ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης 1
mihi conscientia mea in Spiritu sancto.
μοι τῆς συνειδήσεώς μου ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
Quoniam tristitia mihi est magna, & continuus dolor
ὅτι λύπη μοί ἐστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ 2
cordi meo. Optabam enim ipse ego anathema esse à
? χόμαι καρδίᾳ μου. * ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ 3
χριστοῦ

Christo pro fratribus meis, * cognatis meis secundùm carnem: * qui sunt cognati mei
τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα·
Qui sunt Israelitæ, quorum adoptio filiorũ, & gloria, & ‖ est
οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ
ℙ testamenta, & legislatio, & * cultus & promissa. ℙ testamentum * obsequium,
διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι·
Quorum patres, & ex quibus * Christus quod secũdùm carnem: * existit * est ℙ qui est
ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστὸς, τὸ κατὰ σάρκα· ὁ ὢν
super omnia Deus benedictus in secula. amen.
ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.
Non fieri potest autẽ, quòd * exciderit verbum Dei: non enim
οὐχ οἷον δὲ, ὅτι †ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ· οὐ γὰρ ἐκπίπτω
9.6 omnes qui ex Israel, ij * Israel. Neque * quia sunt semen sunt Israelitæ.
πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραήλ. οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα * qui
7 Abrahæ, omnes filij; sed in Isaac vocabitur tibi se-
Ἀβραάμ, πάντες τέκνα· ἀλλ' ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρ-
men: Id est, Non ‖ filij carnis, hi filij Dei. ‖ qui
μα· τουτέστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα τοῦ θεοῦ,
8 sed ℙ filij promissionis, æstimantur in semine. ℙ qui sunt
ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα.
Promissionis enim verbũ hoc * Secundùm tempus hoc veniam, est,
ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον †ἐλεύσομαι, ἔρχομαι *
9 & erit Saræ filius. Non solùm autem *, sed & Rebec- * illa,
καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκ-
10 ca ex vno concubitum habens, Isaac patris nostri.
κα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν·
‖ Nondum enim ℙ natis, neque agentibus quid bonum aut ‖ Cùm
μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ ℙ nati fuissent,
11 malum, (vt secundùm electionem Dei propositum maneret,) aut aliquid boni egissent, aut mali,
κακὸν, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν τοῦ θεοῦ πρόθεσις μένῃ·
Non ex operibus, sed ex vocante, dictum est ei, Quia
οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος, †ἐρρέθη αὐτῇ, ὅτι
12 maior seruiet minori: Sicut scriptum est,
ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι· καθὼς γέγραπται,
13 Iacob dilexi, * Esau * odio habui. autem
τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἠσαὺ † ἐμίσησα. μισέω
Quid ergo dicemus? nũquid iniquitas apud Deum? * ne fiat. * abſit.
14 Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο.
Nam Moysi ‖ dicit, Miserebor cuius misereor, & ℙ miserabor quemcunque ‖ enim
15 τῷ γὰρ Μωσῆ λέγει, ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν ℙ misericordiam præstabo cui
οἰκτείρω. misereor. miserebor
16 Nempe igitur non volentis, neque currentis, ἄρα οὖν οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος,
sed miserentis Dei. Dicit enim scriptura ℙ Pharaoni, Quia est
17 ἀλλὰ τοῦ ἐλεῶντος θεοῦ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ Φαραώ, ὅτι
in ipsum hoc excitaui te, vt ostendam in te virtutem
εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν

meam, & vt annuntietur nomen meum in vniuersa terra.
μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

* & — *Nempe* ergo cuius vult miseretur, **quē autem* vult indurat.
ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. 18

‖ enim — Dices itaque mihi, Quid adhuc queritur? *nam* voluntati ‖ eius quis
ἐρεῖς οὖν μοι, τί ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς 19

ℙ qui respondeas — resistit? *Imo verò*, ô homo, tu quis es ℙ *respon-*
ἀνθέστηκε; μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀντα- 20

εi qui se finxit, — *dens* Deo? nunquid dicit figmentum **fictori*, Quid
ποκρινόμενος τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί

me fecisti sic? An non habet potestatem figulus
με ἐποίησας οὕτως; ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ 21

* aliud — luti, ex eadem massa facere **hoc* quidē in honorem vas,
πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος,

‖ Quod — **hoc* verò in contumeliam? ‖ Si *autem* volens Deus ostendere
ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι 22

iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa
τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, †ἤνεγκεν ἐν πολλῇ

ℙ patientia — ℙ *longanimitate* vasa iræ *adaptata* in interitum:
μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς *κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν·

oftenderet — Et vt **notas faceret* diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ,
καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκεύη ἐλέους, 23

quæ præparauit in gloriam: Quos & vocauit, nos,
ἃ †προητοίμασεν εἰς δόξαν· οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, 24

non solùm ex Iudæis, sed etiam ex Gentibus: Sicut & in
οὐ μόνον ἐξ ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν· ὡς καὶ ἐν 25

* plebem meam — Osee dicit, Vocabo non **populum meum, populum meum:* &
τῷ Ὡσηὲ λέγει, καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου * καὶ τὴν

‖ & non misericordiã consecutã, misericordiam consecutam. — non dilectam, dilectam ‖. Et erit, in loco
οὐκ ἠγαπημένην, *ἠγαπημένην. καὶ ἔσται, ἐν τῷ τόπῳ 26

ℙ Plebs mea, — vbi dictum est eis, Non *populus meus* vos, ibi vocabuntur filij
οὗ ἐρρέθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ

* ἀγαπάω — Dei viui. Esaias autem clamat pro Israel,
θεοῦ ζῶντος. ἡσαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ, 27

Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris,
ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης,

salua fient. — reliquiæ **seruabuntur*. Verbum enim consummans, &
τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. λόγον γὰρ συντελῶν, καὶ 28

* ἀκριβείᾳ, ‖ breuiãs — abbreuians in * *iustitia*, quia verbum ‖ *concisum* faciet
συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον * συντετμημένον ποιήσει

σωτέμνω — Dominus super terram. ℙ Sicut prædixit Esaias,
κύριος ὁπὶ τῆς γῆς. καθὼς †προείρηκεν ἡσαΐας, 29

ℙ Et προερέω — **Si non* Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut So-
εἰ μὴ κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σό-

Nisi — doma *utique* facti essemus, & sicut Gomorrha *utique* similes fuissemus.
δομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν.

Quid ergo dicemus? Quòd Gentes *non ρsectantes iustitiam, * quæ
ρ sectabantur
Τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ * διώκοντα δικαιοσύνην, διώκω
apprehenderunt iustitiam: iustitiam autem quæ ‖ex fide:
κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως· ‖ est
Israel verò ρsectans legem iustitiæ, in legem iu- ρ sectando
31 Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιο-
stitiæ non peruenit. *Propter quid? quia non ex fide, Quare?
32 σύνης οὐκ * ἔφθασε. διὰ τί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως ἀλλ' φθάνω
sed quasi ex operibus legis. offenderunt enim *lapidi * in lapidem
ὡς ἐξ ἔργων νόμου· † προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόπτω
offensionis: Sicut scriptum est: Ecce ego pono
33 προσκόμματος· καθὼς γέγραπται, ἰδοὺ ἐγὼ τίθημι
in Sion lapidem offensionis, & petram scandali: & omnis
ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν σκανδάλου· καὶ πᾶς
ferredens in eum, non confundetur. ‖ qui credit
ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ * καταισχυνθήσεται. καταισχύνομαι

CAP. X. í.

Fratres, ipsa quidem bona voluntas mei cordis, & obsecratio
1 Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησις ρ fit *illis
ad Deum, ρ pro *Israel est in salutem.
πρὸς τὸν Θεὸν, ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν.
* Testor enim illis, quòd *zelum Dei habent, sed non secundũ Testimonium
perhibeo
2 μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον Θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' * æmulationem
scientiam. Ignorantes enim Dei iustitiam,
3 ἐπίγνωσιν. ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην,
& ‖propriam iustitiam quærentes statuere, iustitiæ ‖ suam
καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ
Dei non sunt subiecti. Finis enim legis
4 τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. τέλος γὰρ νόμου
Christus, ad iustitiam omni credenti.
Χριστὸς, εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.
Moyses enim ρscribit, Iustitiam quæ ‖ex lege, ρ scripsit, quoniã
5 Μωυσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, ‖ est
*quod faciens ea homo, viuet in ‖ea. * qui fecerit ‖ea
ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς.
Quæ autem ex fide* iustitia sic dicit, Ne dixeris in * est
6 ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει, μὴ εἴπῃς ἐν
corde tuo, Quis ascendet in cœlum? id est Chri-
τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τοῦτέστι χρι-
stum deducere. Aut, quis descendet in abyssum?
7 στὸν καταγαγεῖν. ἢ, τίς * καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον, κατάγω
hoc est Christum à mortuis ‖reducere. Sed quid dicit ρ? ‖ reuocare.
8 τοῦτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. ἀλλὰ τί λέγει; ρ scriptura?
Prope te verbum est in ore tuo, & in corde
ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ

tuo. hoc est verbum fidei, quod prædicamus.

κηρύσσω — σου. τουτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ * κηρύσσομεν·

Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, &

ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ 9

credideris in corde tuo, quòd Deus illum suscitauit à mortuis,

πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν,

salvus eris, — 'salvaberis. Corde enim creditur ad iustitiam,

ζώ ζω — * σωθήσῃ. καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, 10

ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura,

στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. λέγει γὰρ ἡ γραφή, 11

* qui credidit — Quia omnis *credens in illum, non confundetur.

καταισχύνομαι — ὅτι πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ * καταισχυνθήσεται.

Non enim est distinctio Iudæique & Græci: nam idem

οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἕλληνος· ὁ γὰρ αὐτὸς 12

‖ qui invocant — Dominus omnium, dives in omnes ‖ *invocantes* illum.

κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν.

ρ salvus erit — Omnis enim quicunque invocaverit nomen Domini, ρ *servabitur*.

πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. 13

aut — Quomodo ergo invocabunt in quem non crediderunt? * quomodo *autem*

πῶς οὖν ἐπικαλέσωνται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ 14

* ei — credent * quem non audierunt? quomodo autem audient sine

πιστεύσωσιν οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσωσιν χωρὶς

* nisi — prædicante? Quomodo verò prædicabunt, * *si non* mit-

κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξωσιν, ἐὰν μὴ ἀπο- 15

tantur? sicut scriptum est, Quàm speciosi pedes euangeli-

σταλῶσι; καθὼς γέγραπται, ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελι-

zantium pacem, euangelizantium bona!

ζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά.

‖ obediunt — Sed non omnes ‖ *auscultarunt* Euangelio. Esaias enim

ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἡσαΐας γὰρ 16

dicit, Domine, quis credidit auditui nostro?

λέγει, κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;

ρ autem — Ergo fides ex auditu: *at* auditus ρ per verbum

'Christi. — ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς· ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος

'Dei. θεοῦ. 17

* Et quidem — Sed dico, Nunquid non audierunt? * *Imo verò* in omnem terram

ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; μενοῦνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν 18

‖ orbis terræ — exiit sonus eorum, & in fines ‖ *habitatæ*

ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης

verba eorum. Sed dico, Nunquid non cognouit

τὰ ῥήματα αὐτῶν. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω 19

Israel? primus Moyses dicit: Ego ad æmulationē adducam vos,

Ἰσραήλ; πρῶτος Μωυσῆς λέγει, ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς

in non gentem, in gentem insipientem in iram mittam vos.

ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς.

ρ à — Esaias autem audet, & dicit, Inuentus sum ρ me non

βοάω — Ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ, καὶ λέγει, * εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ 20

ζητοῦσιν.

quæritibus: *consipiens factus sum me non ‖interrogantibus. * palam appa-
ζητοῦσιν· ἐμὲ φανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι. rentibus qui
‖ interrogabant.

Ad autem Israel dicit: Totam diem expandi
18 21 πρὸς δὲ τὸν ἰσραὴλ λέγει· ὅλην τὴν ἡμέραν † ἐξεπέτασα ἐκπετάννυ-
manus meas ad populum ρimpersuasum, & contradicentem. μι
τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα, καὶ ἀντιλέγοντα. ρ non credentem.

CAP. XI. ιά.

Dico ergo, Nunquid repulit Deus populum suum? *ne fiat: *etenim ego Israelita sum, ex semine Abraham, * absit. * nam &
11 Λέγω οὖν, μὴ † ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; μὴ γένοιτο· καὶ γὰρ ἐγὼ ἰσραηλίτης εἰμὶ, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, ‖ de tribu
tribus Beniamin. Non repulit Deus plebem suam, ‖ de tribu
2 φυλῆς Βενιαμίν. οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ρ vt
quam præscivit. an nescitis in Elia quid dicit scriptura? ρ quemadmodum
ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε ἐν ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή; ὡς
interpellat Deum aduersum Israel? dicens: Domine,
3 ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ ἰσραὴλ, λέγων, κύριε,
prophetas tuos occiderunt, & altaria tua
τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά σου
suffoderunt: & ego relictus sum solus, & quærunt
κατέσκαψαν· κἀγὼ * ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι ἐκψολάπο-
animam meam. Sed quid dicit illi diuinum μαι
τὴν ψυχήν μου. ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρημα-
4 responsum? Reliqui mihi ipsi *septies mille viros, qui * septem millia
τισμός; κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες virorum,
non curuauerunt genua *Baal. Sic ergo & in * ante
5 οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ. οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ
‖ nunc tempore, ρelectio secundum electionem gratiæ *facta est. ‖ hoc
νῦν καιρῷ, λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. ρ reliquiæ
* saluæ factæ sunt.
Si autem gratia, non iam ex operibus: alioquin gratia non iam
6 εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι
est gratia. *si autem ex operibus, non amplius est gratia: alioqui
γίνεται χάρις. εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστὶ χάρις· ἐπεὶ τὸ
opus non amplius est opus. Quid ergo? quod *inquirit * quærebat
7 ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον. τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ
Israel, hoc non est consecutus: at electio ‖ consecuta est: ‖ autem
ἰσραὴλ, τούτου οὐκ * ἐπέτυχεν· ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν· οἱ ρ vero excæcati
at cæteri ρ obdurauerunt: Sicut scriptum est: Dedit sunt:
8 δὲ λοιποὶ † ἐπωρώθησαν· καθὼς γέγραπται, ἔδωκεν
illis Deus spiritum compunctionis: oculos, * ad non videndum, πωρόω
αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως· ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, ρ vt non videant.
& aures * ad non audiendum, vsque in hodiernum diem. * vt non audiant.
καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.

Et Dauid dicit: Fiat mensa eorum in laqueum,
καὶ Δαυὶδ λέγει, γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ 9
in captionem, & in scandalum, & in retributionem illis.
εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον, καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς.
‖ ne videant. Obscurentur oculi eorum ‖ ad non videndum, & dorsum
σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον 10
eorum semper incurua. Dico ergo: Nunquid
συγκάμπτω αὐτῶν διαπαντὸς * σύγκαμψον. λέγω οὖν, μὴ 11
ρ sic * abſit: ρ offenderunt, vt caderent? * ne fiat. sed illorum * vi-
ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώ-
‖ vt æmulentur ματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ ‖ παραζηλῶσαι αὐτούς.
ρ Quòd si delictũ * sunt ρ Si verò vsuia illorum diuitiæ * mundi, & diminutio
εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα 12
eorum diuitiæ Gentium, quanto magis plenitudo eorum?
αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν;
* quandiu Vobis enim dico Gentibus, * ad quantum quidẽ sum ego Gentium
ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν, ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν 13
‖ honorificabo. Apostolus, ministerium meum ‖ glorifico. Si quomodo ad æmulan-
ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω· εἴ πως παρα- 14
ρ saluos faciam dũ prouocem meam carnem, & ρ saluem aliquos ex illis.
ζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινας ἐξ αὐτῶν.
* amissio * est Si enim * abiectio eorum, reconciliatio * mundi, quæ as-
εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν, καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσ- 15
‖ nisi ρ Quòd si deliberatio est sumptio, ‖ si non vita ex mortuis? ρ Si verò primitia sancta, &
λημψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ 16
massa: & si radix sancta, & rami.
τὸ φύραμα, καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι.
* Quòd si * ex ramis * Si verò aliqui * ramorum defracti sunt, tu autem oleaster
εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος 17
‖ cùm esses, ρ inciens ‖ existens insertus es in illis, & ρ particeps radicis, &
ὢν * ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ
ἐγκεντρίζω pinguedinis oliuæ factus es: * Ne obgloriaris
τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου· μὴ κατακαυχῶ 18
* Noli gloriari aduersus ramos. quòd si ramis. si verò obgloriaris, non tu radicem portas,
τῶν κλάδων. εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις,
sed radix te. Dices ergo: Defracti sunt ra-
ἀλλ' ἡ ῥίζα σέ. ἐρεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν οἱ κλά- 19
* Bene. propter incredulitatem mi, vt ego inserar. * Pulchrè. incredulitate
δοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ. καλῶς· τῇ ἀπιστίᾳ 20
‖ noli altũ sapere, ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας· ‖ μὴ ὑψηλοφρόνει,
ρ naturalibus sed time. Si enim Deus ρ ipse secundùm naturam ramis
ἀλλὰ φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ θεὸς τοῖς κατὰ φύσιν κλάδοις 21
φείδομαι non perpercit, ne forte nec tibi parcat.
οὐκ ἐφείσατο, μήπως οὐδὲ σοῦ φείσηται.

Vide ergo * *benignitatem*,& seueritatem Dei: in quidem * *lapsos*, * *bonitatem*,
ἰδὲ οὖν χρηστότητα, καὶ ἀποτομίαν θεοῦ· ὀπὶ μὲν τοὺς πεσόντας, * eos qui ceciderunt,
seueritatem: in autem te ‖ *benignitatem*, si permanseris ρ *benignitati*. ‖ bonitatem Dei,
ἀποτομίαν· ὀπὶ δὲ σε χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι. ρ in bonitate.
alioquin & tu excideris. * Et illi *autem*, si non sed
ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ· καὶ ἐκεῖνοι δὲ, ἐὰν μὴ
permanserint * *incredulitati*, inserentur, potens enim est * in incredulitate
ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται· δυνατὸς γάρ ἐστιν
Deus iterum inserere illos. ‖ Si *enim* tu ex ρ *illo* ‖ Nam
ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς ρ naturali‖
secundùm naturam excisus es oleastro, & contra naturam inser-
κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεν-
tus es in bonam oliuam, quanto magis ij qui secùdùm naturam
τρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν
inserentur * *propriæ* oliuæ? * Non enim *volo* * *fuæ* * Nolo
ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ; οὐ γὰρ θέλω
vos ignorare, fratres, mysterium hoc (vt non sitis ‖ *apud* ‖ vobisipsis sa-
ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ' pientes) ρ excitas * in
vosipsos arrogantes) quia ρ *obduratio* ex parte * Israel * *fa-* * contigit, donec
ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ ἰσραὴλ γε-
Ela est, *vsque quo* plenitudo Gentium intraret.
γονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ.
Et sic omnis Israel ‖ *seruabitur*, sicut scriptum est, Veniet ‖ saluus fieret,
καὶ οὕτω πᾶς ἰσραὴλ σωθήσεται, καθὼς γέγραπται, ἥξει
ex Sion ρ *liberator*, & *auertet* *impietates* à Iacob. ρ qui eripiat,& auertat impietatẽ
ἐκ σιὼν ὁ ῥυόμενος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ ἰακώβ.
Et hoc illis a me * *fœdus*, cùm abstulero testamentum,
καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς
peccata eorum. Secundùm quidem Euangelium, inimici
ἁμαρτίας αὐτῶν. κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ
propter vos: secundùm autem electionem, * *dilecti* propter * charissimi
δι' ὑμᾶς· κατὰ δὲ τὴν ἐκλογήν, ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς
patres. ‖ *Impœnitibilia* enim dona, & ‖ Sine pœnitentia
πατέρας. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα, καὶ
vocatio Dei. Sicut enim aliquãdo & vos non cre-
ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ ποτὲ καὶ ὑμεῖς † ἠπει- ἀπειθέω
didistis Deo, nunc autẽ misericordiã cõsecuti estis illorum ρ *incredulitate*: ρ propter incre-
ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νυνὶ δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ· dulitatem.
Ita & isti nunc non crediderunt * *vestræ misericordiæ* vt * in vestram misericordiam,
οὕτω καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ
ipsi misericordiam consequantur. Concluſit enim Deus
αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοὺς
* *omnes* in incredulitatem, vt omnium misereatur. * omnia
πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.
O ‖ *profunditas* diuitiarum, & sapientiæ & scientiæ Dei: quàm incõ- ‖ altitudo
ὦ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως θεοῦ· ὡς ἀνεξ-

ℙ sunt prehensibilia ℙ iudicia eius, & inuestigabiles viz eius?
ερευνητα τα κριματα αυτου, και ανεξιχνιαστοι αι οδοι αυτου.
Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit?
τις γαρ εγνω νουν κυριου, η τις συμβουλος αυτου εγενετο; 34
Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?
η τις προεδωκεν αυτω, και ανταποδοθησεται αυτω; 35
sunt Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso ℙ omnia:
οτι εξ αυτου, και δι αυτου, και εις αυτον τα παντα. 36
ipsi gloria in secula. Amen.
αυτω η δοξα εις τους αιωνας. αμην.

CAP. XII. 16.

* Obsecro ‖ misericordiam ℙ vt exhibeatis * rationabile obsequium * nolite conformari ‖ in ℙ vt probetis sit * quæ data est ‖ omnibus qui sunt inter vos, ℙ plus * quàm * sobrietatem, ‖ diuisit μεριζω ℙ autem ‖ singuli autem alter alterius * quæ data est ‖ ministrando ℙ qui docet, ℙ sunt

* Hortor itaque vos, fratres, per ‖ miserationes Παρακαλω ουν υμας, αδελφοι, δια των οικτιρμων του 1
Dei, ℙ sitere corpora vestra hostiam viuentem, san- θεου, παρασταναι τα σωματα υμων θυσιαν ζωσαν, α-
ctam, bene placentem Deo, * rationalem cultum vestrum. γιαν, ευαρεστον τω θεω, την λογικην λατρειαν υμων.
Et * ne configuramini seculo huic: sed reforma- 2
και μη συσχηματιζεσθε τω αιωνι τουτω· αλλα μεταμορ-
mini ‖ renouatione sensus vestri, ℙ ad probandum vos φουσθε τη ανακαινωσει του νοος υμων, εις το δοκιμαζειν υμας
quæ * voluntas Dei bona, & bene placens, & perfecta. τι το θελημα του θεου το αγαθον, και ευαρεστον, και τελειον.
Dico enim per gratiam * datam mihi, ‖ omni 3
λεγω γαρ δια της χαριτος της δοθεισης μοι, παντι τω
existenti in vobis, non ℙ super sapere * prater quod oportet sapere: sed οντι εν υμιν, μη υπερφρονειν παρ ο δει φρονειν, αλλα
sapere ad * sobrium esse, vnicuique sicut Deus ‖ partitus est men- φρονειν εις το σωφρονειν, εκαστω ως ο θεος † εμερισε με-
suram fidei. Sicut enim in vno corpore membra mul- τρον πιστεως. καθαπερ γαρ εν ενι σωματι μελη πολ- 4
ta habemus, at membra ℙ omnia non eundem habent actum: λα εχομεν, τα δε μελη παντα ου την αυτην εχει πραξιν·
Ita multi vnum corpus sumus in Christo, ‖ at singulum ουτως οι πολλοι εν σωμα εσμεν εν χριστω, ο δε καθεις 5
alia aliorum membra. Habentes autem donationes secun- αλληλων μελη· εχοντες δε χαρισματα κατα την 6
dum gratiam * datam nobis, differentes, siue prophetiam, secundum χαριν την δοθεισαν ημιν, διαφορα, ειτε προφητειαν, κατα
rationem fidei: Siue ministerium, in την αναλογιαν της πιστεως· ειτε διακονιαν, εν τη 7
‖ ministerio: siue ℙ docens, in doctrina: διακονια· ειτε ο διδασκων, εν τη διδασκαλια·

ειτε

* Sine exhortans, in exhortatione: distribuens, in simplicitate: ‖ præfectus, in solicitudine: ρ misereſcens in hilaritate.

* Qui exhortatur, in exhortando: qui tribuit ‖ qui præeſt, ρ qui miſeretur.

εἴτε ὁ παρακαλῶν, ἐν τῇ παρακλήσει· ὁ μεταδιδούς, ἐν ἁπλότητι· ‖ ὁ προϊστάμενος, ἐν σπουδῇ· ρ ὁ ἐλεῶν, ἐν ἱλαρότητι·

Dilectio ſine ſimulatione, odientes malum, adhærentes bono. Fraterna charitate in ſeſe mutuo amore propenſi: honore * alij alios præuenientes.

ἡ ἀγάπη, ἀνυπόκριτος· ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ· τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι· τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι·

Charitatem fraternitatis inuicem diligentes: * inuicem

Solicitudine non pigri, ſpiritu feruentes, Domino ſeruientes. Spe gaudentes, * tribulatione patientes, orationi inſtantes.

* in

τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ κυρίῳ δουλεύοντες· τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ † προσκαρτεροῦντες·

† προσκαρτερέω

‖ Vſibus ſanctorum communicantes, hoſpitalitatem ſectantes. Benedicite perſequentibus vos: benedicite, & ρ ne imprecamini. Gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Idiplum in inuicem ſentientes: non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes.

‖ Necessitatibus ρ nolite maledicere.

‖ χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς· εὐλογεῖτε, καὶ ρ μὴ † καταρᾶσθε. χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων· τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες· μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι.

† καταράομαι

* ne eſſe prudentes apud voſmetipſos. Nulli malum pro malo reddentes, * procurantes honeſta coram omnibus hominibus. Si ‖ poſſibile, quod ex vobis ρ, cum omnibus hominibus pacem habentes: Non voſmetipſos * vlciſcentes, dilecti, ſed date locum iræ: ſcriptum eſt enim, Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus.

Nolite eſſe * prouidentes bona, non tantùm coram Deo, ſed etiam ‖ fieri poteſt, ρ eſt, defendentes, chariſſimi,

μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς· μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες· προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες. μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γάρ, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος.

*Si ergo eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi. hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius.

*Sed ſi

ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

‖ Ne vincitor à malo ſed vince in bono malum.

Nolì vinci

μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

CAP. XIII. ιγ'.

subiectioribus

Omnis anima potestatibus ℘superhabentibus subdita sit: non
Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω· οὐ 1

nisi * sunt

enim est potestas *si non à Deo: quæ autē *existentes potestates
γάρ ἐστιν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι

‖ ordinata

à Deo ‖ ordinatæ sunt. Itaque ℘resi
ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσό- 2

℘ qui resistit

" qui autem resistunt, ipsi
stens potestati, ipsi Dei ordinationi resistit. " at re-
μενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν. οἱ δὲ ἀν-
sistentes, sibi ipsis damnationem *accipient. Nam principes
θεστηκότες, ἑαυτοῖς κρίμα λήψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες 3

timori boni operis, ℘ mali

non sunt ‖ pavor bonorum operum, sed ℘malorum. vis autem
οὐκ εἰσὶ φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ. θέλεις δὲ
non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem
μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον
ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum.
ἐξ αὐτῆς. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. 4

Sine causa

si autem malum feceris, time: non enim *frustra gladium
ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φόβου· οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν

ei qui

portat: Dei enim minister est, vindex in iram ipsi * malum
φορεῖ· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν

‖ agenti. ℘ necessitas subiici, non solùm propter
πράσσοντι. διὸ ἀνάγκη † ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ 5

Ideóque

iram, sed etiam propter conscientiam.
τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν.

" Ideo
* præstatis:

*Propter hoc enim & tributa *solvitis: ministri enim Dei sunt,
διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε. λῃτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν, 6

‖ seruientes.

in hoc ipsum ‖ fortiter incumbentes. Reddite ergo omnibus
εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες. ἀπόδοτε οὖν πᾶσι 7

debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal:
τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον· τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος·
cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.
τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον· τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμήν.

℘ nisi vt diligatis inuicem: qui enim diligit proximum,

Nemini quicquam debeatis, ℘ non diligere alij alios:
μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους· 8
non diligens alterum, legem implevit.
ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκε.

Nam, * adulterabis, ‖ falsum testimonium dices, ℘ est

*Hoc enim, Non mœchaberis, Non occides, Non furaberis, Non
τὸ γάρ· οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ 9
‖ falsum testaberis, non concupisces, & si quod Aliud man-
ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐν-
datum, in hoc verbo *recapitulatur, in hoc, Diliges
τολή, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις
proximum tuum sicut teipsum.
τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν.

instauratur,

ἡ ἀ-

Dilectio proximi malum non operatur. plenitudo ergo
ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. πλήρωμα οὖν
legis* dilectio. Et hoc, scientes tempus, quia * est
11 11 νόμου ἡ ἀγάπη. καὶ τοῦτο, εἰδότες τὸν καιρόν, ὅτι
hora ‖nos iam de somno ρexcitari: nunc ᵃpropior nostra ‖est ρ surgere
ὥρα ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι· νῦν ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ enim
salus, quam cum credidimus. Nox praecessit,
12 σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν,
at dies* appropinquauit, abiiciamus ergo opera tenebrarum, & * autem
ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ
induamur arma lucis. Sicut in die, ‖de- ‖honeste
13 ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ, εὐ-
center ambulemus, non ρcomessationibus & ebrietatibus, non ρcu- ρ in
σχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοί-
bilibus & *lasciuia, non ‖lite & aemulatione: * impudicitiis,
‖ in contentione
τοις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ·
Sed induimini Dominum Iesum Christum, & car-
14 ἀλλ' * ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ σαρ- ἐνδύω
nis curam ne feceritis in desideriis.
κὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας.

CAP. XIIII. ιδ'.

Ipsum autem infirmum ρfide assumite. non in ρ in
1 1 Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς
disceptationibus ᵃdiffutationum. *Hic quidem* credit ‖manducare ᵃ cogitationum.
2 διακρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν Alius enim ‖ ς
omnia, * *at* infirmus olus ‖edit. * qui autem est
‖ manducet.
πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει.
ρ *Manducans* non manducãtem non spernat, & ᵃ non* *manducans* ρ Is qui manducat
3 ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω, καὶ ὁ μὴ ἐσθίων ᵃ qui
* manducat
manducantem non iudicet: Deus enim illum assumpsit.
τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω· ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο.
Tu quis es ‖ *iudicans* alienum seruum? ρ *proprio* domino ‖ qui iudicas
ρ suo
4 σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ
stat aut cadit. stabit autem: potens enim est Deus
στήκει ἢ πίπτει. * σταθήσεται δέ· δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς στῆσαι
statuere illum. ᵃ *Hic quidem* iudicat diem inter diem, * *hic autẽ* ᵃ Nam alius
5 σῆσαι αὐτόν. ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ * alius
indicat omnem diem: vnusquisque in ‖ *proprio* sensu abundet. ‖ suo
κρίνει πᾶσαν ἡμέραν· ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοὶ † πληροφορείσθω. † πληροφορέω
ρ *Sapiens* diem, Domino sapit: & *non sapiens* ρ Qui sapit
6 ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ· καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν
diem, Domino non sapit: & ᵃ *manducans*, Domino manducat; gra- qui manducat.
ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ. καὶ ὁ ἐσθίων, κυρίῳ ἐσθίει· εὐχα-

* qui ‖ manducat,
tias agit enim Deo: & *nous‖*manducans*, Domino non manducat, &
εἰσεῖ γὰρ τῷ θεῷ· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ
gratias agit Deo. Nemo enim nostrum sibi*ipsi* viuit,
εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, 7
& nemo sibi*ipsi* moritur. Sive enim viuimus, 8
καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει. ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ
Domino viuimus: siue morimur, Domino morimur.
κυρίῳ ζῶμεν· ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκομεν,
siue ergo viuimus, siue morimur, Domini sumus.
ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν.
In hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, & 9
εἰς τοῦτο γὰρ χριστὸς καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ
revixit, vt & mortuorum & viuorum dominetur.
ἀνέζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ.
ℙ quare
Tu autẽ quid iudicas fratrem tuum? aut & tu ℙ *quid* sper- 10
Σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σὺ τί ἐξου-
ante tribunal
nas fratrem tuum? omnes enim *adstabimus* *tribunali*
θενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι
Christi. Scriptum est enim, Viuo ego, dicit Dominus, 11
τοῦ χριστοῦ. γέγραπται γάρ, ζῶ ἐγώ, λέγει κύριος,
*flectetur
quoniam mihi *flectet* omne genus, *caelestium*, & terrestrium, &
ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ
inferorum, & omnis lingua confitebitur Deo.
καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ.
Itaque vnusquisque nostrum pro *seipso* rationem reddet Deo. 12
ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ.
Non amplius ergo inuicem iudicemus, sed hoc iudicate 13
μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε
‖ ne ponatis
magis, *hoc*, ‖ *non powere* offendiculum fratri, vel scandalum.
μᾶλλον, τὸ, μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον.
ℙ confido in Domino
Scio & ℙ *persuasus sum in Christo* Iesu, quia nihil commune 14
οἶδα καὶ †πέπεισμαι ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν
πεισθω
per ipsum, *ℓ non* existimanti aliquid commune esse, illi
δι' αὐτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ
* nisi ei qui existimat
* est. ‖ enim commune*. Si ‖ *vero* propter cibum frater tuus contristatur, 15
κοινόν. εἰ δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται,
ℙ iam * Noli non ℙ *amplius* secũdùm charitatem ambulas. *ne* cibo tuo
οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς· μὴ τῷ βρώματί σου
* perdere, illum *perde*, pro quo Christus mortuus est.
ἐκεῖνον ἀπόλυε, ὑπὲρ οὗ χριστὸς ἀπέθανε.
Non blasphemetur ergo vestrum bonum. 16
μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν·
Non enim est regnum Dei esca & potus, sed iu- 17
οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δι-
stitia, & pax, & gaudium in spiritu sancto.
καιοσύνη καὶ εἰρήνη, καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ·

ὁ γὰ

*Namin his seruiens Christo, ‖bene placens Deo, & * Qui enim in
ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ χριστῷ, εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ ‖ hoc seruit
‖ placet
probatus ρ hominibus. *Nempe igitur quæ pacis* ρest 'Itaque
δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης * sunt
‖ sunt, custodiz-
sectemur, & quæ ædificationis ad inuicem ‖. mus.
διώκωμεν, καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τὰ εἰς ἀλλήλους. ρ Noli
ρNe propter escam 'destruito opus Dei. omnia 'destruere
μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα * sunt, ‖ est
quidem munda*, sed malum ‖ homini ρ per offendi- ρ qui
μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ προσκόμ-
culum 'edenti. Honestum hoc non manducare carnem, *neque manducat. Bo-
ματος ἐσθίοντι. καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ num est * & non
bibere vinum, neque in quo* frater tuus offenditur, aut scanda-
πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκαν δα-
lizatur, aut infirmatur.
λίζεται, ἢ ἀσθενεῖ. Tu fidem habes? penes temetipsum
habe coram Deo. beatus ‖ non ρindicans semetipsum qui ρ iudicat
ἔχε κατὰ σεαυτὸν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν
in eo quod probat. 'At ambigens, si mádu- Qui autem
ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φά- dicerit
cauerit, damnatus est, quia non ex fide. omne autē quod non* ex fi- * est
γῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως· πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πί-
de, peccatum est.
στεως, ἁμαρτία ἐστίν.

CAP. XV. ιέ.

Debemus autem nos ‖ potentes, imbecillitates ρim- ‖ firmiores
Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀ- ρ infirmorum su-
potentium portare, & non nobisipsis placere. stinere,
δυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς † ἀρέσκειν· ἀρέσκω
Vnusquisque enim vestrum proximo placeat in bonum suo
ἕκαστος τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν
ad ædificationem. Etenim Christus non sibiipse placuit,
πρὸς οἰκοδομήν. καὶ γὰρ ὁ χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν,
sed, sicut scriptum est, Improperia improperantium tibi
ἀλλά, καθὼς γέγραπται, οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε,
ceciderunt super me. Quæcunque enim antè scripta sunt, ad
ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ. ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν
nostram doctrinam antè scripta sunt, vt per patientiam, &
ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ
per consolationem scripturarum, spem habeamus.
διὰ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν, τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν.
At Deus* patientiæ & solatij, det vobis * autem
ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως, δῴη ὑμῖν
id ipsum sapere in ‖ inuicem secundùm Christum Iesum. ‖ alterutrum,
τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις, κατὰ χριστὸν ἰησοῦν·

℣ vnanimes ‖ honorificetis
ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν, καὶ πα-

*Propter quod
τέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ προσλαμ- 7

‖ inuicem,
βάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ὑμᾶς εἰς

℣ enim
δόξαν θεοῦ. λέγω δὲ Ἰησοῦν Χριστὸν διάκονον 8

confirmandas
γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι

*autem
τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων. τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ 9

‖ honorare ℣ ea
ἐξομολογέω
cantabo.
ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν, καθὼς γέγραπται, διὰ τοῦτο *ἐξο-
μολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι κύριε, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ.

Et rursum dicit: Lætamini Gentes cum plebe eius.
καὶ πάλιν λέγει, εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. 10

ἐπαινέω
Et iterum: Laudate Dominum omnes Gentes, & magnificate
καὶ πάλιν, αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη, καὶ †ἐπαινέσατε 11
eum omnes populi. Et rursus Isaias ait: Erit
αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ πάλιν Ἡσαΐας λέγει, ἔσται 12

‖ qui exurget
radix Iesse, & ‖exurgens regere Gentes, in eum
ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ

℣ autem
πληρόω
Gentes sperabunt. At Deus ℣ spei repleat
ἔθνη ἐλπιοῦσιν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος *πληρώσαι 13

*credendo, vt abundetis
vos omni gaudio & pace in *credere, ad abun-
ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τὸ περισ-

*&
dandum vos in ſpe, *in virtute ſpiritus ſancti.
σεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.

‖ Certus
‖ Perſuaſus ſum autem, fratres mei, & ipſe ego de vobis,
πέπεισμαι δὲ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, 14

℣ dilectione,
quoniam & ipſi pleni eſtis ℣bonitate, repleti omni
ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστί ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης

ita vt poſſitis alterutrum
ſcientia, ‖potentes & alios monere.
γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν.

Audacius autem ſcripſi vobis, fratres, ex parte,
τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν, ἀδελφοὶ, ἀπὸ μέρους, 15

*propter
‖ quæ data eſt
eanquam in memoriam reducens vos, *per gratiam ‖datam
ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν

℣ Vt ſim miniſter
mihi à Deo: ℣Ad eſſe me miniſtrum Ieſu
μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν Ἰησοῦ 16

‘ſanctificans
Chriſti in Gentibus ‘ſanctificantem Euangelium Dei, vt
Χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα

*&
ἁγιάζω
fiat oblatio Gentium accepta, *ſanctificata
γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, † ἡγιασμένη

ἐν

in Spiritu sancto. Habeo igitur ‖gloriationem in Christo ‖ gloriam
ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ἔχω οὖν καύχησιν ἐν Χριστῷ
Iesu quæ ad Deum. Non enim ρ audebo loqui aliquid ρ audeo
ἰησοῦ τὰ πρὸς θεόν. οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι
eorum quæ non effecit Christus per me, in obedientiam
ὧν οὐ κατειργάσατο χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν
Gentium, & verbo & *opere. In virtute signorum & * facis.
ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ· ἐν δυνάμει σημείων καὶ
prodigiorum, in virtute Spiritus * Dei, ita vt me ab Hieru- * sancti,
τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ, ὥστε με ἀπὸ ἰερου-
salem & ‖ circum vsque ad Illyricum ρ implesse Euan- ‖ per circuitum
σαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγ- ρ repleuerim
gelium Christi. Sic autem * amanter contendentem euangeli- * prædicati Euan-
γέλιον τοῦ χριστοῦ· οὕτω δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελί- gelium hoc,
zare, non vbi nominatus est Christus, * vt non super alienum * ne
ζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη χριστὸς, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον
fundamentum ædificarem. Sed, sicut scriptum est, ‖ Quibus ‖ Quoniam
θεμέλιον οἰκοδομῶ. ἀλλά, καθὼς γέγραπται, οἷς
non annuntiatum est de eo, videbunt: & qui non audierunt,
οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται. καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι, ὀπτομαι
intelligent. Propter & impediebar plurimum venire ρ propter quod
συνήσουσι. διὸ καὶ † ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν ἐνεκοπτομαι
ad vos. Nunc verò non vltrà locum habens in
πρὸς ὑμᾶς. νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς
regionibus his, cupiditatem autem habens veniendi ad vos
κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς
a multis * annis. ‖ Vt si proficiscar in Hispaniam, ex * iam præ-
ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν· ὡς ἐὰν πορεύωμαι εἰς τὴν ἱσπανίαν, cedentibus
veniam ad vos: spero enim ρ præteriens ‖ conspicere ‖ Cùm proficisci
ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος θεάσασθαι cœpero ρ quòd
vos, & a vobis * præmissi illuc, si vobis primum ‘videam
ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν † προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον * deducar
ex parte ‖ impleuero fuero. Nunc ρ autem proficiscor in ‖ fruitus
ἀπὸ μέρους * ἐμπλησθῶ. νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ρ igitur proficis-
Hierusalem ‘ministrans sanctis. Probauerunt enim car
ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις. εὐδόκησαν γὰρ ἐμπλήθω
Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in pau- ‘ministrare
μακεδονία καὶ ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτω-
peres sanctorum qui * in Hierusalem. Placuit eis enim, & * sunt
χοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν ἱερουσαλὴμ. εὐδόκησαν γάρ, καὶ ‖ nam
debitores eorum sunt. ‖ Si enim ρ spiritualibus eorum ‘ participauerunt ρ spiritualium
ὀφειλέται αὐτῶν εἰσιν· εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ‘ participes facti
Gentes, debent & in carnalibus ministrare eis. sunt Gentiles.
τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. † κοινωνέω
Hoc igitur ‘perficiens, & assignans eis ‖ cùm consum-
τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας, καὶ * σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν mauero. & assi-
gnauero
* σφραγίζομαι

fructum hunc, proficiscar per vos in Hispaniam.
καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς τὴν Ἱσπανίαν.

§ abundantia

Scio autem quoniam veniens ad vos, in ‖plenitudine
οἶδα δὲ ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐν πληρώματι 29
benedictionis Euangelij Christi veniam.
εὐλογίας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ἐλεύσομαι.

ℙ ergo

Obsecro ℙautem vos, fratres, per Dominum nostrum Ie-
παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰη- 30
sum Christum, & per charitatem Spiritus* simul contendere
σοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί
mihi in orationibus pro me ad Deum:
μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν θεὸν,

* qui sunt ℙ υμει

Vt liberer ab infidelibus* in Iudæa, & ‖vt
ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα 31
‖ obsequij mei oblatio accepta fiat
ministerium meum in Hierusalem acceptum fiat
ἡ διακονία μου ἡ εἰς Ἰερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος γένηται
sanctis. Vt in gaudio veniam ad vos per volun-
τοῖς ἁγίοις· ἵνα ἐν χαρᾷ ἐλθω πρὸς ὑμᾶς διὰ θελή- 32
refrigeret vobiscum. tatem Dei, & *simul recreet vobis.
ματος θεοῦ, καὶ συναναπαύσωμαι ὑμῖν.
* autem ‖ sit At Deus* pacis ‖ cum omnibus vobis. Amen.
ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν. 33

CAP. XVI. 15'.

ℙ quæ est in ministerio

Commendo autem vobis Phœben sororem nostram, ℙ exi-
Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖ- 1
stentem ministram ecclesiæ quæ in Cenchris:
σαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς·
Vt eam suscipiatis in Domino dignè sanctis, &
ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ
* indiguerit assistatis ei in quocunque vestri* vsus fuerit negotio: etenim
παραστῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῄζῃ πράγματι· καὶ γὰρ
‖ quoque astitit ipsa ‖ adfistrix multis facta est, & ipsi mihi.
αὐτὴ προστάτις πολλῶν ἐγένετο, καὶ αὐτὸς ἐμοῦ.
ℙ Priscam * adiutores Salutate ℙPriscillam & Aquilam *simul operantes meos in
ἀσπάσασθε Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν τοὺς συνεργούς μου ἐν 3
* suas ceruices Christo Iesu: (Qui pro anima mea *suam ipsorum
Χριστῷ Ἰησοῦ. οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν
cernicem suppositerunt: quibus non ego solus gratias ago, sed 4
τράχηλον ὑπέθηκαν· οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ
& cunctæ ecclesiæ Gentium.) Et domesticam
καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν. καὶ τὴν κατ' οἶκον
eorum ecclesiam, salutate Epænetum dilectum mihi, 5
αὐτῶν ἐκκλησίαν. ἀσπάσασθε Ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητόν μου,
primitiuus Asiæ qui est ‖ primitiæ Achaiæ in Christo.
‖ ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας εἰς Χριστόν.

ἀσπάσασθε

Salutate Mariam, quæ multùm laborauit in nobis.

26 ἀσπάσασθε μαρίαμ, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς. κοπιάζω

Salutate Andronicum & Iuniam cognatos meos, &

27 ἀσπάσασθε ἀνδρόνικον καὶ ἰουνίαν τοὺς συγγενεῖς μου, καὶ

concaptiuos meos, qui sunt *insignes in Apostolis, qui & ante me fuerunt in Christo. Salutate

* nobiles

συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γέγονασιν ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε

28

* Ampliam dilectum meum in Domino. Salutate Vrbanum

* Ampliatum dilectissimum meum

29 ἀμπλιαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε οὐρβανὸν

‖ synergum nostrum in Christo ρ, & Stachyn dilectum meum.

‖ adiutorem

ρ Iesu,

τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν χριστῷ, καὶ στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου.

Salutate Apellen probum in Christo. salutate

30 ἀσπάσασθε ἀπελλῆν τὸν δόκιμον ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε

eos qui ex Aristobuli. Salutate Herodionem cognatum

* sunt

31 τοὺς ὄντας ἐκ τῶν ἀριστοβούλου. ἀσπάσασθε ἡρῳδίωνα τὸν συγγενῆ

meum. salutate eos qui ex Narcissi ‖ existentes in Domino.

‖ domo, qui sunt

μου. ἀσπάσασθε τοὺς ὄντας ἐκ τῶν ναρκίσσου, τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ.

Salutate Tryphænam & Tryphosam, ρ laborantes in

ρ quæ laborant

32 ἀσπάσασθε τρύφαιναν καὶ τρυφῶσαν τὰς κοπιώσας ἐν

Domino. salutate Persidem * dilectam, quæ multùm la-

* charissimam,

κυρίῳ. ἀσπάσασθε περσίδα τὴν ἀγαπητὴν, ἥτις πολλὰ ἐκο-

borauit in Domino. Salutate Rufum * electum in

33 πίασεν ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν

Domino, & matrem eius & meam. Salutate

34 κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. ἀσπάσασθε

Asyncritum, Phlegontem, Herman, Patrobam, Hermen, & qui

35 ἀσύγκριτον, φλέγοντα, ἑρμᾶν, πατρόβαν, ἑρμῆν, καὶ τοὺς

cum eis * fratres. Salutate Philologum & Iuliam,

* sunt

σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. ἀσπάσασθε φιλόλογον καὶ ἰουλίαν,

Nereum & sororem eius, & ‖ Olympan, & qui cum eis ρ

‖ Olympiadem,

ρ sunt

36 νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς

omnes sanctos. Salutate * alij alios in osculo

* inuicem

πάντας ἁγίους. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι

sancto. Salutant vos * ecclesiæ Christi.

* omnes

37 ἁγίῳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ χριστοῦ.

Rogo autem vos, fratres, ‖ peculariter ipsos dissensiones

‖ vt obseruetis eos qui

38 παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας

& offendicula præter doctrinam quam vos didicistis,

ρ faciunt,

* enim

καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε,

Pfacientes, & declinate ab illis. *Nam huiusmodi

39 ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι

Domino nostro Iesu Christo non seruiunt, sed suo ipsorum

40 τῷ κυρίῳ ἡμῶν ἰησοῦ χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν

ventri: & per * blandiloquentiam & benedictionem seducunt

* dulces sermones & benedictiones

κοιλίᾳ· καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι

ἐξαπατάω

‖ enim

corda innocentium. *Nam* vestra obedientia

τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς 19

p omnem locum diuulgata est.

omnes deuenit. gaudeo igitur *hoc* in vobis: ' volo *autem* vos sapientes

πάντας ἀφίκετο. χαίρω οὖν τὸ ἐφ' ὑμῖν· θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς

" Sed

quidem esse in bono, *simplices autem* in malo.

μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν.

* &

At Deus ‖ pacis *conteret* Satanam sub pedibus

20

‖ autem

* conterat

ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης †συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας

σωτρίβω

vestris p *in celeritate.* gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.

ὑμῶν ἐν τάχει. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν.

p velociter.

Salutant vos Timotheus *simul operans* meus, & Lucius,

21

' adiutor

ἀσπάζονται ὑμᾶς τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ λούκιος,

& Iason, & Sosipater cognati mei. Saluto

καὶ ἰάσων, καὶ σωσίπατρος οἱ συγγενεῖς μου. ἀσπάζομαι 22

* qui scripsi

vos ego Tertius, *scribens* epistolam, in Domino.

ὑμᾶς ἐγὼ τέρτιος, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν, ἐν κυρίῳ.

‖ vniuersa ecclesia

Salutat vos Caius hospes meus, & *ecclesiæ vniuersæ.*

ἀσπάζεται ὑμᾶς γάϊος ὁ ξένος μου, καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης. 23

p arcarius

salutat vos Erastus p*procurator* ciuitatis, & Quartus

ἀσπάζεται ὑμᾶς ἔραστος ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ κούαρτος

frater. Gratia Domini nostri Iesu Christi

ὁ ἀδελφός. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ 24

cum omnibus vobis. Amen.

μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

' Ei autem qui potens est p confirmare

' *At potenti* vos *stabilire* iuxta euangelium meum, &

τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, καὶ 25

prædicationem Iesu Christi, secundùm reuelationem mysterii tempo-

τὸ κήρυγμα ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου χρό-

ribus æternis taciti:

' Quod patefactum est σιγάω

' (*Manifestati autem* nunc per-

νοις αἰωνίοις †σεσιγημένου· φανερωθέντος δὲ νῦν δέ τε 26

* prophetarum, ‖ præceptum

scripturas *prophetícas, secundùm* ‖ *adordinationem* æterni Dei, ad

γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς

obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti:

ὑπακοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντα·

p honor & *æternorum.

Soli sapienti Deo per Iesum Christum, p gloria in

μόνῳ σοφῷ θεῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ἡ δόξα εἰς τοὺς 27

secula'. Amen.

αἰῶνας. ἀμήν.

Finis ad Romanos epistolæ, quæ scripta est à

Τέλος τῆς πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῆς, ἣ ἐγράφη ἀπὸ

Corintho per Phœben ministram eius quæ

κορίνθου διὰ φοίβης τῆς διακόνου τῆς

in Cenchreensibus ecclesiæ.

ἐν κεγχρεαῖς ἐκκλησίας.

ΠΡΟΣ

SANCTI PAVLI

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

AD CORINTHIOS

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

PRIOR EPISTOLA.

ΠΡΩΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. ά.

1 1 PAVLVS vocatus Apostolus
ΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπόστολος
Iesu Christi, per voluntatem Dei,
ἰησοῦ χριστοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ,
& Sosthenes frater,
καὶ σωσθένης ὁ ἀδελφὸς,
ecclesiæ Dei *existenti
2 2 τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ
in Corintho, sanctificatis in Chri-
ἐν κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν χρι-
sto Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus ‖invocantibus
στῷ ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ
nomen Domini nostri Iesu Christi, in omni loco ipsorúmque
ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ αὐτῶν τε
& nostro: Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro,
καὶ ἡμῶν· 3 3 χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν,
& Domino Iesu Christo. Gratias ago Deo meo sem-
4 4 καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάν-
per pro vobis, in gratia Dei ℣ data vobis in ℣ quæ est
τοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν
Christo Iesu: Quia in omnibus ditati estis in illo, divites facti
5 5 χριστῷ ἰησοῦ· ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, πλουτίζω
in omni verbo, & *omni scientia. (Sicut testi- *in
6 6 ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρ-
monium Christi confirmatum est in vobis) Ita ut ‖nos βεβαίω
7 7 τύριον τοῦ χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς ‖ nihil vobis desit
non deesse in ullo gratuito dono, expectantes re- in vlla gratia, ex-
μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀπο- pectantibus
uelationem Domini nostri Iesu Christi: qui & con-
8 8 κάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ὃς καὶ βε-
firmabit vos vsque in finem ℣ inculpatos, in die ℣ Do- ℣ sine crimine
8 8 βαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυ- aduentus

mini nostri Iesu Christi. Fidelis Deus, per quem vocati

καλέω — ρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. πιστὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ †ἐκλή- 9
* societatem — estis in *communionem filij eius Domini nostri Iesu Christi.
σητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ,
Obsecro autem vos, fratres, per nomen Domini
παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου 10
nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes: & non sint in
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν
* eadem sensu — vobis schismata: sitis autem perfecti in *eadem mente, & in
ὑμῖν σχίσματα· ἦτε δὲ †κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ ἐν
‖ scientia. Significatum — eadem ‖sententia. Manifestatum est enim mihi de vobis,
τῇ αὐτῇ γνώμῃ. ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, 11
fratres mei, ab iis qui Chloes, quia contentiones in vobis sunt:
ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι·
Dico autem hoc, quòd vnusquisque vestrùm dicit: Ego quidem sum
λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει, ἐγὼ μέν εἰμι 12
Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, ego autem Christi.
παύλου, ἐγὼ δὲ ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ κηφᾶ, ἐγὼ δὲ χριστοῦ.
* Numquid — Diuisus est Christus? *Num Paulus crucifixus est pro vobis?
μεμέρικται ὁ χριστός; μὴ παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; 13
‖ nomine — aut in ‖nomen Pauli baptizati estis? Gratias ago
ἢ εἰς τὸ ὄνομα παύλου ἐβαπτίσθητε; εὐχαριστῶ τῷ 14
♀ nisi — Deo, quòd neminem vestrùm baptizauì, ♀ non Crispum & Caium:
θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ κρίσπον καὶ γάϊον·
nomine meo baptizati estis. vt ne quis dicat quòd in *meum nomen baptizauì.
ἵνα μή τις εἴπῃ ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα· 15
Baptizaui autem & Stephanæ domum. Cæterùm, nescio si quem
ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν στεφανᾶ οἶκον· λοιπὸν οὐκ οἶδα εἴ τινα 16
alium baptizauerim. Non enim misit me Christus ba-
ἄλλον ἐβάπτισα. οὐ γὰρ * ἀπέστειλέ με χριστὸς βα- 17
ptizare, sed euangelizare: non in sapientia verbi, vt non
πτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι· οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ
euacuetur crux Christi. Verbum enim crucis,
* κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ χριστοῦ. ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ, 18
* iis autem qui — quidem pereuntibus stultitia est: †at seruantibus nobis,
τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ· τοῖς δὲ σῳζομένοις, ἡμῖν,
virtus Dei est. Scriptum est enim, Perdam sapientiam
δύναμις θεοῦ ἐστι. γέγραπται γάρ, ἀπολῶ τὴν σοφίαν 19
sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.
τῶν σοφῶν, καὶ τὴν συνεσιν τῶν συνετῶν * ἀθετήσω.
ἀθετέω — Vbi sapiens? vbi scriba? vbi inquisitor seculi
ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος 20
huius? Nonne ‖ infatuauit Deus sapientiam mundi huius?
τούτου; οὐχὶ †ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου;
‖ stultam fecit — ♀ Postquam enim in sapientia Dei, non cognouit mundus per
μωραίνω ♀ Nam quia — ὅσῳ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τοῦ 21

sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædica-
σοφίας τὸν θεὸν, ἐδόκησεν ὁ θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγ-
tionis *servare credentes. ‖Quandoquidem enim Iudæi
ματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας. ἐπεὶ καὶ ἰουδαῖοι ‖ Quoniam &
22 Ρ signa petunt, & Græci sapientiam quærunt:
σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν·
Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem
ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν χριστὸν ἐσταυρωμένον, ἰουδαίοις μὲν
23 scandalum, Gentibus autem stultitiam: Ipsis autem vocatis
σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρίαν· αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς
24 Iudæis atque Græcis, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam.
ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν.
Quia quod stultum Dei, sapientius hominibus est: & quod
25 ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ, καὶ τὸ
infirmum Dei, fortius hominibus est. ἐστὶ
ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί.
Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes
26 βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοὶ, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ
secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles:
κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοὶ, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς·
Sed * stulta mundi elegit Deus, ut * quæ sunt
27 ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου †ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα τοὺς ἐκλέγω
sapientes ‖ pudefaciat: & infirma mundi elegit Deus, ‖ confundat
σοφοὺς καταισχύνῃ· καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς,
ut ‖pudefaciat fortia. Et ignobilia mundi
28 ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά. καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου
& contemptibilia elegit Deus, & ρnon existentia, ut ρ ea quæ nõ sunt,
καὶ τὰ †ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεὸς, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα ut ea quæ sunt
existentia aboleret: destrueret.
29 τὰ ὄντα * καταργήσῃ· Ut non glorietur omnis †ἐξουθενέω
caro in conspectu Dei. Ex ipso autem vos estis * καταργέω
30 σὰρξ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε †καυχάω
in Christo Iesu: qui factus est nobis sapientia à Deo, * iustitiaque * eius.
ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δικαιοσύνη τε & *
& sanctificatio & redemptio: Ut, quemadmodum scri-
31 καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις. ἵνα, καθὼς γέγρα-
ptum est, ‖ Glorians, in Domino glorietur. ‖ qui gloriatur.
πται, ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

CAP. II. β.

Et ego ρvenieus ad vos, fratres, veni non in sublimi- ρ cùm venissem
1 Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν
tate sermonis aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium * Dei. * Christi.
λόγου ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ·
Non enim iudicaui * scire aliquid ‖in vobis, ‖ nisi Iesum Christum, * me
2 οὐ γὰρ ἔκρινά τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ ἰησοῦν χριστὸν, ‖ inter vos, nisi

& hunc crucifixum. Et ego in infirmitate, & in
ἤμην timore, & in tremore multo ꝑfactus sum apud vos:
ꝑfui φόβῳ, καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς·
Et sermo meus, & prædicatio mea non in persuasibilibus hu-
manæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus &
ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ
virtutis: Vt fides vestra non sit in sapientia hominum,
δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων,
ᵃinter perfectos: sed in virtute Dei. Sapientiam autem loquimur ᵃin
ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ. σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς
perfectis, sapientiam verò non seculi huius, neque principum
τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων
seculi huius qui destruuntur: Sed loquimur
καταργουμένων τοῦ αἰῶνος τούτου· ἀλλὰ λαλοῦμεν
*quæ abscondita est: sapientiam Dei in mysterio *occultatam, quam prædestinauit
σοφίαν θεοῦ ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν
Deus ante secula in gloriam nostram: Quam nemo
ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς
principum seculi huius cognouit. si enim cognouissent,
τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν,
nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sed, sicut
οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. ἀλλά, καθὼς
‖Quod ꝑ nec scriptum est, ‖Quæ oculus non vidit, ꝓ auris non audiuit, ꝓ in
γέγραπται, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ
*iis qui diligunt cor hominis non ascendit, quæ præparauit Deus *dili-
καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγα-
gentibus illum: Nobis autem Deus reuelauit per Spiri-
πῶσιν αὐτόν· ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύ-
‖enim tum sum. nam Spiritus ‖ omnia scrutatur, etiam profunda Dei:
ἐραυνᾷ ματος αὐτοῦ· τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ·
ꝑ sunt ᵗ nisi Quis enim scit hominum quæ ꝑ hominis, ᵗ nisi spiri-
τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦ-
*est ‖ sunt ꝑ cognouit, nisi μα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν,
ꝓ non tus hominis qui *in ipso? ita & quæ Dei ‖ nemo ꝑ nouit,
εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα
‖huius *est *mundi accepimus, sed Spiritum qui *ex Deo: vt
τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα
quæ sunt sciamus ‖ ipsa à Deo donata nobis: Quæ & loquimur
εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν· ἃ καὶ λαλοῦμεν
ꝑ doctrina non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in ꝑdoctis
οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς
*comparantes, Spiritus sancti, spiritualibus spiritualia *conferentes.
πνεύματος ἁγίου, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες.

Ὁ δὲ

Animalis autem homo non percipit ea quæ * Spiritus Dei. ‖ sunt

14 ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχε) τὰ τοῦ πνεύματος τ θεοῦ·

stultitia enim illi est: & non potest ‖ cognoscere, quia spiritualiter ‖ intelligere:

μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι· καὶ οὐ δύνα) γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς

p diiudicantur. At spiritualis diiudicat quidem omnia: p examinantur

15 ἀνακρίνε)· ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάν- ‖ autem

nia: *ipse verò à nemine diiudicatur. * &

τα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται.

Quis enim cognovit sensum Domini, qui ‖ instruet eum? Nos ‖ instruxi

16 τίς γὰ ἔγνω νοῦν κυρίου ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς

autem sensum Christi habemus.

δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν.

CAP. III. γ'.

Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi

1 Καὶ ἐγὼ, ἀδελφοὶ, οὐκ * ἠδυνήθην ὑμῖν λαλῆσαι ὡς δυνάμαι

spiritualibus, sed quasi carnalibus: tanquam p infantibus in Christo: p paruulis

πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν χριστῷ·

Lac vobis potum dedi, & non escam: nondum enim poteratis.

2 γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἠδυνάσθε·

sed nec adhuc nunc potestis. Adhuc enim carnales estis. ‖ quidem

3 ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε· ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε·

Cùm enim * in vobis zelus & contentio, & dissidia, nonne * sit inter vos

ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλο & ἔρις καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ

carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?

σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε;

Cùm enim dicat quis: Ego quidem sum Pauli: alius autem, ego

4 ὅταν γὰ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν εἰμι παύλου· ἕτερος δὲ, ἐγὼ

Apollo: nonne ‖ carnales estis? p Quis igitur est Paulus? ‖ homines

5 Ἀπολλώ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; τίς οὖν ἐστι παῦλο &; p Quid

p Quis verò Apollo? nisi ‖ ministri p per quos credidistis, & vnicuique ‖ eius cui

τίς δὲ Ἀπολλώς; ἀλλ' ἢ διάκονοι δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ

sicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo

6 ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν. ἐγὼ * ἐφύτευσα, Ἀπολλὼς ἐφύτευω

rigauit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque * plan- * qui plantat

7 ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς † ηὔξανεν. ὥστε οὔτε ὁ φυ- αὐξάνω

tans est aliquid: neque ‖ rigans, sed p ipse incrementū dans Deus. ‖ qui rigat,

τεύων ἐστί τι· οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός. p qui dat

* Plantans autem & rigans vnum sunt. (vnusquisque autem * qui autem plan-

8 ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἓν εἰσιν· ἕκας & δὲ τὸν tat & qui rigat

propriam mercedem accipiet secundùm * proprium laborem.) * suum

ἴδιον μισθὸν * λήψε) κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. λαμβάνω

Dei enim sumus ‖ cooperatores: Dei agricultura p, Dei ædificatio estis. ‖ adiutores: p estis,

9 θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί· θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε·

*quæ data est — Secundum gratiam Dei *datam mihi, vt sapiens
κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι, ὡς σοφὸς 10
architectus fundamentum posui: alius autem superædificat.
τίθημι ἀρχιτέκτων θεμέλιον * τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ·
Vnusquisque autem videat quomodo superædificet.
ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ.
Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter
θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν 11
*iacta, quod est Iesus Christus. Si autem quis super-
κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. εἰ δέ τις ἐποι- 12
ædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pre-
κοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τι-
tiosos, ligna, fœnum, stipulam: Vniuscuiusque opus
μίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην. ἑκάστου τὸ ἔργον 13
manifestum fiet: nam dies declarabit: quia in igne *revela-
φανερὸν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύ-
tur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit.
πτεται· καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει.
Si cuius opus manserit quod superædificauit, mercedem accipiet.
ἐποικοδομέω εἴ τινος τὸ ἔργον μενεῖ ὃ † ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται. 14
Si cuius opus ‖ arserit, detrimentum patietur: ipse autem
εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ 15
*salvus erit, sic tamen *seruabitur, ita verè quasi per ignem. Nescitis
σωθήσεται, οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρός. οὐκ οἴδατε 16
quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?
ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;
‖autem Si quis templum Dei ‖corrumpit, disperdet illum Deus. Nam
ℙ violauerit, εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός· ὁ γὰρ 17
*enim templum *quod Dei sanctum est, ‖qui estis vos.
ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.
*inter vos, Nemo seipsum seducat: si quis videtur sapiens esse *in vobis,
μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω· εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν 18
sit in seculo hoc, stultus fiat, vt ‖sit sapiens.
ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός.
ℙ enim Nam sapientia mundi huius, stultitia apud Deum est.
ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι.
*Comprehendam Scriptum est enim, *Comprehendens sapientes in astutia eorum. 19
γέγραπται γάρ, ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν.
Et iterum: Dominus nouit cogitationes sapientium,
καὶ πάλιν, κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, 20
quoniam sunt vanæ. Itaque nemo glorietur in ho-
ὅτι εἰσὶ μάταιοι. ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀν- 21
minibus. Omnia enim vestra sunt: Siue Paulus, siue
θρώποις· πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε Παῦλος, εἴτε 22
Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors,
Ἀπολλώς, εἴτε Κηφᾶς· εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ, εἴτε θάνατος,
εἴτε

siue præsentia, siue futura: omnia* vestra sunt. *etiã
εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα· πάντα ὑμῶν ἐστιν·
Vos autem Christi: Christus autem Dei.
ὑμεῖς δὲ χριστοῦ, χριστὸς δὲ θεοῦ.

CAP. IIII. δ'.

Sic nos existimet homo vt ministros Chri-
Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας χρὸ-
ii sti, & dispensatores mysteriorum Dei. ‖As reliquum, ‖ Hic iam
στοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. ὧδε λοιπὸν,
quæritur ρ in dispensatoribus, vt fidelis quis inueniatur. ρ inter dispensa-
ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις † εὑρεθῇ. tores,
Mihi autē* in minimum est vt à vobis diiudicer, aut ab δείσκω
ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ * pro minimo
iii humano die: sed neque meipsum diiudico.
ἀνθρωπίνης ἡμέρας· ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω·
Nihil enim mihi ipse conscius sum: sed non in hoc iu-
οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα· ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ * δε- δικαιόω
iv stificatus sum. *qui autem diiudicat me, Dominus est. * qui autem iu-
δικαίωμαι· ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστιν. dicat
Itaque ‖ne ante tempus quid ρ iudicate, quoadusque veniat Dominus: ‖ nolite
ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ρ iudicare:
qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit
ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς
consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à
βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ
Deo. Hæc autem, fratres, transfiguraui in
τοῦ θεοῦ. ταῦτα δέ, ἀδελφοί, † μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν μετασχημά-
meipsum & Apollo propter vos vt in nobis discatis, ne supra πίζω
καὶ ἀπολλὼ δι' ὑμᾶς· ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ * quam
' quod scriptum est sapere: vt ne vnus * super vnum insteminet * pro alio infletur
ὃ γέγραπται φρονεῖν· ἵνα μὴ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς * φυσιοῦσθε κατὰ φυσιόω
aduersus alterum. Quis enim te discernit? Quid autē habes quod
τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις ὃ
vii non accepisti? Si autem & accepisti, quid gloriaris quasi non ‖ accepisti? ‖ acceperis?
οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών;
Iam saturati estis, iam ρ ditati estis, sine nobis ρ diuites facti
viii ἤδη * κεκορεσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε· καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς * regnastis: & vtinam sanè regnetis, vt & nos ' regnatis:
vobis * simul regnemus. Puto enim quòd Deus nos * cum
ix ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν. δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς
Apostolos nouissimos ‖ edidit tanquam morti destinatos: quia ‖ ostendit,
τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους· ὅτι
spectaculum facti sumus mundo, & angelis, & hominibus.
θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.

Nos stulti propter Christum: vos autem prudentes in Christo: nos
ἡμεῖς μωροὶ διὰ χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν χριστῷ· ἡμεῖς 10
infirmi, vos autem fortes: vos ℘ gloriosi, nos autē ignominiosi.
ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι·
Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nu-
ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυ- 11
di sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus,
μνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν.
* nostris Et laboramus operantes * propriis manibus: ‖ conuitiis
καὶ κοπῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί· λοιδορού- 12
affecti, benedicimus: persecutionem ℘ patientes, sustinemus.
μενοι, εὐλογοῦμεν· διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα·
‖ maledicimur, & ℘ patimur, & Blasphemamur, & huius Blasphemati, obsecramus. tanquam purgamenta
βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν· ὡς περικαθάρματα 13
* mundi facti sumus, omnium peripsema vsque adhuc.
τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι.
‖ vt confundam ℘ filios Non ‖ pudore afficiens vos scribo hæc: sed vt ℘ natos meos
οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου 14
Nam charissimos moneo. ‘Si enim decem millia pædagogorum
ἀγαπητὰ νουθετῶ. ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς 15
habeatis in Christo: sed non multos patres. ‘In enim Christo
ἔχητε ἐν χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ χριστῷ
Iesu per Euangelium ego vos genui.
Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα.
* sicut & ego Christi. Rogo ergo vos, imitatores mei estote.*
παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. 16
‖ Ideo ad vos ℘ filius ‖ Propter hoc misi vobis Timotheum, qui est ℘ natus meus
διὰ τοῦτο ἐπέμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς ἐστι τέκνον μου 17
‘ charissimus ‘dilectus & fidelis in Domino, qui vos commonefaciet
ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς
* sunt ‖ Iesu, vias meas quæ * in Christo ‖, sicut vbique in omni eccle-
ὁδούς μου τὰς ἐν χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλη-
℘ venturus sim sia docco. Tanquam non ℘ venturo autem me ad
σίᾳ διδάσκω. ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς 18
sic vos, ‘inflati sunt quidam. Veniam autem ci-
φυσιόω ὑμᾶς, † ἐφυσιώθησάν τινες. ἐλεύσομαι δὲ τα- 19
tò ad vos, si Dominus voluerit: & cognoscam non sermo-
χέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λό-
* eorum qui inflati sunt, nem * inflatorum, sed virtutem.
γον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν.
‖ est Non enim in sermone ‖ regnum Dei, sed in virtute.
οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει. 20
Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate,
τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ, 21
℘ & ℘ spirituque mansuetudinis?
πνεύματί τε πραότητος;

Ὅλως

CAP. V. ε.

Omnino auditur *in vobis* fornicatio: & talis fornicatio, *inter vos
Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία,
‖ qualis nec *in Gentibus nominatur*: ita vt vxorem *quendam* ‖ Inter Gentes:
ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ
patris ρ *habere*. Et vos inflati estis: & non ρ aliquis habeat.
πατρὸς ἔχειν. καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστὲ, καὶ οὐχὶ
2 magis *Luxistis*, vt tollatur de medio vestrum qui *luctum habuistis,
μᾶλλον * ἐπενθήσατε, ἵνα † ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ * περθέω
opus hoc fecit. Ego quidem enim vt absens † ἐξαίρω
ἔργον τοῦτο ποιήσας. ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἀπὼν τῷ
3 corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui vt præsens
σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν, * qui sic operatus
cum *sic hoc operatum*, In nomine est,
τὸν οὕτω τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι
4 Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis & ‖ Cœtus
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, † συναχθέντων ὑμῶν καὶ συναγωγή
meo spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu
τῷ ἐμῷ πνεύματι, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Christi, Tradere eiusmodi satanæ in inte-
5 Χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλε- ritum
θρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου carnis, vt spiritus ‖ *seruetur* in die Domini ρ ‖ saluus sit ρ nostri
Iesu Christi. Non *pulchra* gloriatio vestra. Nescatis est bona
6 Ἰησοῦ Χριστοῦ. οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. οὐκ οἴδατε
quia modi ‖ fermentum totam massam * *fermentas*? * corrumpit?
ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ;
Expurgate igitur vetus fermentum, vt sitis noua
ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον ‖ conspersio
7 ‖ massa, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum *pro*
φύραμα, καθὼς ἐστε ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ
nobis immolatus est, Christus. Itaque epulemur, non in
ἡμῶν † ἐτύθη, Χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ
8 fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed
παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ'
in azymis sinceritatis & veritatis.
ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.
Scripsi vobis in epistola, Ne ρ commisceri fornicariis. ρ commisceamini
ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ † συναναμίγνυσθε πόρνοις· συναναμί-
9 Ex non *omnino* fornicariis mundi huius, aut ζυμοῦ
καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ vtique
10 auaris, aut rapacibus, aut *idololatris*: aliquin de- * idolis seruientibus:
τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις· ἐπεὶ ὀφεί-
beratis ‖ ex mundo ρ exire. Nunc autem scripsi ‖ de hoc ρ exire.
λετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν· νυνὶ δὲ ἔγραψα

* is qui * nominatur, est ‖ idolis seruiens,

vobis non commisceri, si *quis frater *nominatus
ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι, ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος
aut fornicator, aut maledicus, aut auarus, aut ‖ idololatra, aut
πόρνος, ἢ λοίδορος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ
ebriosus, aut rapax, Peiusmodi nec *comedere.
μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν.
Quid enim mihi *de eos qui foris iudicare? Nonne *eos intus vos
τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς 12
P Nam * qui sunt iudicatis? P Eos autem‖foris Deus *iudicat. Et auferte
κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρίνει. καὶ †ἐξαρεῖτε τὸν 13
malum ex vobis ipsis.
πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

P de iis qui sunt
P Nam * qui sunt iudicatis?
* iudicabit.
ἐξαίρω

CAP. VI. ç'.

* aduersus ‖ iniquos,

Audet aliquis vestrum negotium habens *ad alterum,
Τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, 1
Iudicari apud ‖iniustos, & non apud sanctos?
κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων;
P An * de mundo
P Nescitis quoniam sancti *mundum iudicabunt? Et si in vobis
ἢ οἴδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι; καὶ εἰ ἐν ὑμῖν 2
* qui de ‖iudicetis?
iudicabitur mundus, indigni estis *iudicijs minimis ‖?
κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων;
P quanto magis secularia? Secularia * contemptibiles qui sunt
Nescitis quoniam angelos iudicabimus? Pnedum vitalia?
οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν; μήτιγε βιωτικά; 3
Vitalia quidem igitur iudicia si habueritis, *nihili fa-
βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενη- 4
* constituite ad iudicandum. ‖ vestram
Eos in ecclesia, illos *sedere facite.
μένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε.
P inter vos * quispiam,
Ad verecundiam‖vobis dico. Sic non est Pin vobis sapiens *neque
πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. οὕτως οὐκ ἔνι ἐν ὑμῖν σοφὸς οὐ- 5
vnus, qui possit diiudicare inter fratrem suum?
δὲ εἷς, ὃς δυνήσεται διακρῖναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ;
* iudicio contendit:
Sed frater cum fratre *iudicatur, & hoc apud infideles.
ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων·
‖ In
Iam quidè igitur omnino delictum‖ vobis est, quòd iudicia habetis
ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε 7
P inter vos. Quare * Quare * fraudem patimini? ‖ fraudatis?
P cum vobis‖ipsis. *Propter quid non magis iniuriã accipitis? *Propter quid non
μεθ' ἑαυτῶν. διατί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διατί οὐχὶ
magis *damnum accipitis? Sed vos iniuriam facitis & ‖ damno
μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀπο- 8
P fratribus. * iniqui
affligitis, & hoc Pfratres. An nescitis quia *iniusti
στερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς; ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι 9
* Nolite errare. ‖ idolis seruientes,
regnum Dei non possidebunt? *Ne errate. Neque
βασιλείαν θεοῦ οὐ †κληρονομήσουσι; μὴ πλανᾶσθε· οὔτε
fornicarij, neque ‖idololatræ,
πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι,

οὔτε

Neque adulteri, neque molles, neque masculorũ cõcubitores, neque
οὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλακοὶ, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε
fures, neque auari, neque ebriosi, * non conuitiatores, non * neque maledici, neque
κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοιδοροι, οὐχ
rapaces, regnum Dei non possidebunt.
ἁρπαγες, βασιλειαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι.
Et hæc quidam eratis: sed abluti estis, sed sanctifi- ‖ quidem fuistis:
καὶ ταῦτά τινες ἦτε· ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιά-
cati estis, sed iustificati estis in nomine Domini Iesu, & ρ nostri * Christi
σθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ, καὶ
in Spiritu Dei nostri.
ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.
Omnia mihi licent,
παντα μοι ἔξεστιν,
sed non omnia *conferunt. Omnia mihi licent, sed non ego * expediunt.
ἀλλ' οὐ παντα συμφέρει· παντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγω
Esca ‖ nullius
‖redigar potestate sub quoquam.
† ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. τὰ βρωματα τῇ κοιλίᾳ καὶ
ventri, & venter escis. at Deus ρ& hunc &
ἡ κοιλία τοῖς βρωμασιν. ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ρ autem
has destruet. at corpus ρnon fornicationi, sed
ταῦτα καταργήσει· τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ
Domino, & Dominus corpori. At Deus ρ& Dominum Verò
κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον
suscitauit, & nos suscitabit per virtutem suam.
ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς * ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. ἐξεγείρω
Nescitis quoniam corpora vestra membra Christi sunt? Tollens
οὐκ οἴδατε ὅτι τα σώματα ὑμῶν μέλη χριστοῦ ἐστιν; ἆρας * Absit.
ergo membra Christi, faciam meretricis mẽbra? Ne fiat.
οὖν τὰ μέλη τοῦ χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. ‖ qui adhæret
An nescitis quoniam ‖agglutinatus meretrici, vnum corpus
ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ρ efficitur?
est? Erunt enim, inquit, duo in carnem vnam.
ἐστιν; ἔσονται γάρ, φησιν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. * Qui autem adhæret
‖At agglutinatus Domino, vnus spiritus est.
ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι.
Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcunque fecerit
φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ
homo, extra corpus est. * at fornicans, in * qui autem fornicatur, in suum
ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ
proprium corpus peccat. An nescitis quoniam ‖corpus vestrum ‖ membra vestra
ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν,
templum ρqui in vobis sancti Spiritus est, quem habetis à Deo, & ρ suus
ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ * magno & portate
non estis vestri? Empti estis enim pretio. Glorificate * iam Deum in
οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν
corpore vestro, & in spiritu vestro quæ sunt Dei.
τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ.

CAP. VII. ζ.

De autem quibus scripsistis mihi, ‖*Pulchrum* homini mulie-

‖ Bonum est

Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναι- 1

rem non tangere. Propter autem ℘ *fornicationes* vnusquisque

℘ fornicationem

κὸς μὴ ἅπτεσθαι· διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκας- 2

suam vxorem habeat: & vnaquæque *'proprium* virum habeat.

' suum

τος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω.

Vxori vir **debitam benevolentiam* reddat:

* debitum

τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὐνοιαν ἀποδιδότω, 3

similiter autem & vxor viro. Mulier ‖*proprij*

ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου 4

corporis non habet potestatem, sed vir. Similiter autem & vir

‖ sui

σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ

‖*proprij* corporis non habet potestatem, sed mulier.

τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή.

' Nolite fraudare inuicem, nisi forte

' Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς 5

tempus, vt vacetis ieiunio & orationi: & rursum in idipsum *conuenialis*, vt ne tentet vos

χολάζω

* reuertimini,

καιρὸν, ἵνα †σχολάζητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ· καὶ

satanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium.

πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ 6

Volo enim omnes homines esse sicut & meipsum:

σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν. τοῦτο δὲ 7

sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo, ‖ hic quidem sic,

λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν.

‖ alius

θέλω γὰρ πάντας αὐθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτόν· 7

ille verò sic. Dico autem non nuptis & viduis, bonum illis est, & ℘ maneant sicut & ego.

ἀλλ' ἕκας ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως,

℘ sic per

ὃς δὲ οὕτως. λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χή- 8

μένω

' Quod

ραις, καλὸν αὐτοῖς ἐστιν ἐὰν † μείνωσιν ὡς κἀγώ.

' Si verò non se continent, nubant: melius enim est

γαμέω

εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, † γαμησάτωσαν· κρεῖσσον γάρ ἐστι 9

* Iis autem qui sunt

nubere, quàm vri. * *At* matrimonio iunctis præcipio,

γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, 10

non ego, sed Dominus, Vxorem à viro non discedere.

οὐκ ἐγὼ ἀλλ' ὁ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ * χωρισθῆναι·

‖ Si verò & discesserit, ℘ maneat innupta, aut viro ' reconcilietur. Et vir * dimittat. Nam

χωρίζω

‖ Quod

℘ manere innuptam,

' suo reconciliari,

Et vir

* dimittat. Nam

ἀφίημι

ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλ- 11

cilietur. *Et virum* vxorem non * *dimittere.*

λαγήτω· καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ † ἀφιέναι.

At cæteris ego dico, non Dominus, Siquis frater

τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ κύριος· εἴ τις ἀδελφὸς 12

γυναῖ-

vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo,
γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ,
non dimittat illam. Et mulier si qua habet virum
μὴ ἀφιέτω αὐτόν. καὶ γυνὴ ἥτις ἔχει ἄνδρα
13 infidelem, & ‖ ipse consentit habitare cum illa, non dimittat ‖ hic
ἄπιστον, καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω
ρ cum. Sanctificatus est enim vir infidelis *in uxore,* ρ virum.
14 αὐτόν. ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, * per mulierem fidelem
& sanctificata est mulier infidelis in viro: alioquin ‖ na- ἀγιάζω
καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί· ἐπεὶ ἄρα τὰ τέ- * per virum fidelem. ‖ filij
τι vestri immundi ρ sunt: nunc autem sancti sunt. ρ essent.
κνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστι· νῦν δὲ ἅγιά ἐστιν.
' Sive rò infidelis discedit, discedat. non * serui- ' Quod * enim
15 εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω. οὐ * δε- δουλόω
tuti subiectus est frater aut soror in huiusmodi. in autem
δούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις· ἐν δὲ
pace vocauit nos Deus. Quid ‖ enim scis mulier, si ‖ Vnde
16 εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ
virum ρ seruabis? aut quid scis vir, si mulierem ' seruabis? ρ saluum facies? aut vnde
τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; ' saluam facies? nisi
Si non vnicuique sicut * partitus est Deus, vnùsquemq; sicut vocauit * diuisit Dominus
17 εἰ μὴ ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεὸς, ἕκαστον ὡς κέκληκεν ὁ
‖ Dominus, ita ambulet: & sic in ecclesiis omnibus ‖ Deus;
κύριος, οὕτω περιπατείτω· καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις
ρ constitui. Circumcisus aliquis vocatus est? nō addu- ρ doceo.
18 διατάσσομαι. * περιτετμημένός τις ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω· * περιτέμνω
cat præputiũ. In præputio vocatus est? non circumcidatur.
ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκλήθη; μὴ περιτεμνέσθω.
Circumcisio nihil est, & præputium nihil est:
19 ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν,
sed obseruatio mandatorum Dei.
ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν θεοῦ.
Vnusquisque in vocatione, qua vocatus est, in ea permaneat.
20 ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω.
Seruus vocatus es? non tibi sit curæ. sed si & potes
21 δοῦλος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω· ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι
liber fieri, magis vtere.
ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι.
' Nam in Domino vocatus * seruus, libertus Domini est: * Qui enim * est
22 ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος, ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν·
similiter & liber vocatus ρ, seruus est Christi. ‖ qui ρ est
ὁμοίως ὁ ἐλεύθερος κληθεὶς, δοῦλός ἐστι χριστοῦ.
Pretio empti estis: ' ne fiatis serui hominum. nolite fieri
23 τιμῆς ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων.
Vnusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud
24 ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ

Deum. De autem virginibus præceptum Domini
θεοῦ. περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου 25
* consilium non habeo: * sententiam autem do, tanquam misericordiam consecutus
ἐπιτάγματος οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι ὡς † ἠλεημένος
‖ vt sim. à Domino fidelis ‖ esse.
ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι.
Existimo ergo hoc ρ pulchrum esse propter instantem
νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν 26
ρ bonum necessitatem: quoniam ρ pulchrum homini sic esse.
† δέομαι ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι.
Alligatus es vxori, * ne quære solutionem. solutus es ab
† δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν· * λέλυσαι ἀπὸ 27
* noli quærere * λύω vxore? * ne quære vxorem.
γυναικός; μὴ ζήτει γυναῖκα.
Si autem & acceperis vxorem, non peccasti. Et si nupserit
ἐὰν δὲ καὶ γήμῃς, οὐχ ἥμαρτες· καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ 28
virgo, non peccauit. tribulationem ‖ verò carnis habebunt
παρθένος, οὐχ ἥμαρτε· θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ
‖ tamen huiusmodi. Ego autem vobis parco.
τοιοῦτοι. ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι.
Hoc ρ autem dico, fratres, tempus * contractum reliquum
τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὁ καιρὸς †συνεσταλμένος τὸ λοιπόν 29
ρ itaque * breue est est, vt & * habentes vxores, tanquam non habentes sint.
συνέλλω ὅτιν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι·
* qui habent Et ‖ flentes, tanquam non flentes: & ρ gaudentes, tanquam
‖ qui flent, ρ qui gaudent, καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίοντες· καὶ οἱ χαίροντες, ὡς 30
qui emunt, non gaudentes: & * ementes, tanquam non possidentes:
μὴ χαίροντες, καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες·
* qui vtuntur, ‖ vtantur. Et * vtentes mundo hoc, tanquam non ‖ abutentes.
καὶ οἱ χρώμενοι τὸν κόσμον τοῦτον, ὡς μὴ καταχρώμενοι. 31
præterit enim figura mundi huius. Volo autem vos
παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς 32
ρ Qui sine vxore est, solicitus est * sunt, * placeat Deo. Qui autem cum vxore est, solicitus est quæ sunt ‖ & diuisus est.
sine solicitudine esse. ρ Celebs curat quæ Domini, quomodo placebit
ἀμερίμνους εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει
Domino. At vxorem ducens curat quæ mundi,
τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, 33
quomodo placeat vxori. ‖ Diuisa sunt.
πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. * μεμέρισται·
μερίζω Et mulier & virgo innupta ρ curat quæ
ρ cogitat * sunt, * Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt
καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ 34
Domini, vt sit sancta & corpore & spiritu. * at nupta
κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι· ἡ δὲ γαμήσασα
curat quæ mundi, quomodo placeat viro.
μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί.
‖ Porrò * ‖ Hoc verò ad vestram ipsorum vtilitatem dico, non vt
τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα 35
βρόχον

laqueum vobis iniiciam, sed ad * decens & bene adhærens * id quod honestum est, & quod
βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπάρεδρον facultatem præbeat sine impedimento Dominum
Domino indistracte. Si autem quis ‖ indecens esse super obsecrandi,
τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως. εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν ‖ turpem se videri
35 virginem suam existimat, P si sit superadulta, & ita * debet P quod * oportet
παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφείλῃ
fieri: quod vult faciat: non peccat: * iungantur matrimonio. * si nubat. Nam
γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιείτω· οὐχ ἁμαρτάνει· γαμείτωσαν. qui statuit,
Qui vero stetit firmus in corde ‖, non habens necessitatem, ‖ suo firmus,
37 ὃς δὲ ἕστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκην,
potest item autem P habet circa propriam voluntatem, & hoc iudicauit P habens suæ
ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν voluntatis,
in corde suo, seruare suam virginem, bene facit.
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ.
* Itaque & matrimonio * iungens, pulchrè facit: ‖ at non matrimonio iungēs, * Igitur & qui
38 ὥστε καὶ ὁ γαμίζων καλῶς ποιεῖ· ὁ δὲ μὴ γαμίζων, * iungit virginem
melius facit. Mulier alligata est legi P in quantum tempus ‖ & qui non iungit
39 κρεῖσσον ποιεῖ. γυνὴ δέδεται νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον P quanto tempore
viuit vir eius: * si vero dormierit vir *, libera est cui * quod * eius,
ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνήρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, ‖ nubat
vult ‖ nubere, tantùm in Domino. Beatior autem
40 μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριωτέρα δὲ
P est si sic * maneat, secundùm * meam sententiam. Puto autē ‖ & ego P erit
ἐστὶν ἐὰν οὕτω μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην· δοκῶ δὲ κἀγὼ * permanserit
Spiritum Dei P habere. * meum consilium
πνεῦμα θεοῦ ἔχειν. ‖ quòd
P habeam.

CAP. VIII. ἡ.

De autem idolis * immolatis, scimus quia omnes scientiam * iis quæ sacrifi-
Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν ὅτι πάντες γνῶσιν cantur,
1 habemus. Scientia inflat, at charitas * ædificat. * verò
ἔχομεν· ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ.
Si autē quis ‖ existimat scire aliquid, nondum quicquam cognouit ‖ se
2 εἴ δέ τις δοκεῖ ἐγνωκέναι τι, οὔπω οὐδὲν ἔγνωκε
quemadmodum oportet P nosse. Si autem quis diligit Deum, P eum scire.
3 καθὼς δεῖ γνῶναι. εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν,
hic cognitus est ab eo. De * esca igitur * escis autem quæ
4 οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν idolis immolantur
idolothytorum, scimus quia nihil * idolum in mundo: & quòd * γινώσκω
εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι * est
nullus * Deus alter, ‖ si non vnus. P Etenim etiā ‖ nisi P Nam
5 οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς. καὶ γὰρ εἰπερ εἰσὶ qui dicantur
* dicti dij, siue in cælo, siue in terra, (* sicuti sunt * liquidem
λεγόμενοι θεοί, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς, (ὥσπερ εἰσὶ
dij multi, & domini multi,) ‖ Sed nobis vnus Deus, ‖ tamen
6 θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοί) ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ

Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & vnus Dominus
πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν· καὶ εἷς κύριος
Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.
Ἰησοῦς χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ.

† est — Sed non in omnibus *Pilla* scientia. Quidam autem conscientia
ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει 7
idolothytum — idoli vsque nunc, quasi *idolis immolatum* manducant: & con-
τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συν-
* cùm sit, — scientia ipsorum infirma* existens, pollnitur.
είδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται.

Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si mandu-
βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ· οὔτε γὰρ ἐὰν φά- 8
cauerimus, ‖ *abundamus:* neque si non manducauerimus, † *deficimur.*
γωμεν, περισσεύομεν· οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, †ὑστερούμεθα.

‖ abundabimus: † deficiemur. — Videte autem ne forte ‖ *auctoritas* vestra hæc offendiculum
ὑστερέω — βλέπετε δὲ μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη προσκόμμα 9
‖ licentia — fiat infirmis. Si enim quis viderit † te
† cum qui habet — γνῶσιν σε τὸν ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις 10
habentem scientiam, in idolio recumbentem, nonne conscientia
ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις
cùm sit infirma, — eius *infirmi existentis*, ædificabitur ad idolothyta
αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα
manducandum? Et peribit infirmus frater in
ἐσθίειν; καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς διὰ
tua scientia, propter quem Christus mortuus est?
τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν χριστὸς ἀπέθανεν;

Sic autem peccantes in fratres, & percutientes
οὕτω δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες 12
eorum conscientiam infirmam, in Christum peccatis.
αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς χριστὸν ἁμαρτάνετε.

Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo
διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φά- 13
carnem in æternum, vt ne fratrem meum scandalizem.
γω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

CAP. IX.

Non sum Apostolus? non sum liber? nonne Iesum
Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰησοῦν 1
* ne — Christum Dominum nostrum vidi? Non * opus meum vos estis
ὁράω — χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν †ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε
‖ Et † sed tamen — in Domino? ‖ Si aliis non sum Apostolus, † at certè vobis
ἐν κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν 2
sum. nam signaculum mei apostolatus vos estis in Domino.
εἰμι· ἡ γὰρ σφραγὶς τοῦ ἐμοῦ ἀποστολάτους ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ.

ἡ ἐμὴ

Mea defensio *me inquirentibus, hæc est: *apud eos qui me interrogant,
ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν, αὕτη ἐστίν.
*Num non habemus potestatem manducandi & bibendi? * Nunquid
μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πεῖν;
*Num non habemus potestatem sororem ‖mulierem circumducendi, ‖ mulierculam
μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν,
sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?
ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου, καὶ Κηφᾶς;
Aut solus ego & Barnabas, non habemus potestatem hoc
ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ
nos operandi? Quis militat *propriis stipendiis unquam? * suis
μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ;
Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Aut
τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ
quis pascit gregem, & de lacte gregis
τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης
non manducat? *Num secundùm hominem hæc dico? Nunquid
οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λέγω;
An nonne & Lex hæc dicit?
ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει;
In enim lege Moysis scriptum est: Non alligabis os
ἐν γὰρ τῷ νόμῳ Μωϋσέως γέγραπται, οὐ φιμώσεις
bovi trituranti. *Num boum cura est Deo? * Nunquid de bobus
βοῒ ἀλοῶντα. μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ;
An propter nos ‖ omnino dicit? *Propter nos enim scripta sunt, quoniam ‖ utique * Nam
ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι
in spe debet *arans arare: & *triturans *qui arat, * qui triturat, in spe fructus percipiendi.
ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν· καὶ ὁ ἀλοῶν τῆς
ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν, ἐπ' ἐλπίδι.
Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum ‖ si ‖ est
εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ
nos vestra carnalia metamus? Si alii
ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; εἰ ἄλλοι τῆς ὑμῶν θερίζω
potestatis vestræ participes sunt, *non potius nos? Sed non usi su- * quare
ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρη-
mus potestate hac: sed omnia sustinemus, *ut ne
σάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μή
*remorationẽ aliquam demus Euangelio Christi. * quod offendiculum
ἐγκοπήν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ.
Nescitis quoniam *sacra operantes de sacrario * qui in sacrario operantur, quæ sunt
οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ
edunt? *altari ‖assidentes, altari * & qui ‖ deseruiunt, eum
ἐσθίουσιν; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ παρεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ
comparticipant? Ita & Dominus ordinauit * Euan- * is qui
συμμερίζονται; οὕτω καὶ ὁ κύριος διέταξε τοῖς τὸ εὐαγ-

gelium annuntiantibus, de Euangelio viuere.

γέλιον καταγγέλλοισιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν.

Ego autem nullo vsus sum horum: non scripsi autem

χέσμαι est — ἐγὼ δὲ οὐδενὶ † ἐχρησάμην τούτων. οὐκ ἔγραψα δὲ 15

haec, vt ita fiant in me: bonum enim mihi magis mo-

* gloriam — ταῦτα, ἵνα οὕτω γένηται ἐν ἐμοί· καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀπο-

ri, quàm *gloriationem meam vt quis euacuet.

θανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ.

‖ Nam etsi — ‖Si enim euangelizauero, non est mihi gloriatio. necessitas

ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα· ἀνάγκη 16

ℙ enim — enim mihi incumbit: væ ℙautem mihi est, si non euangelizauero.

γάρ μοι ἐπίκειται· οὐαὶ δέ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι.

Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem inuitus,

εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, 17

* mihi est. * meam — dispensationem creditam *suscepi. Quæ ergo *mihi* est merces?

οἰκονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μοί ἐστιν ὁ μισθός; 18

‖ Euangelium prædicans, sine sumptu, ℙ vt non abutar — Vt ‖*euangelizans insumptuosum* ponam Euangelium

ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ

Christi, ℙ *ad non abutendum* potestate mea in

χριστοῦ, εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ

Nam cùm essem — Euangelio. *Liber enim existens* ex omnibus, omnium

εὐαγγελίῳ. ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν 19

meipsum seruum feci, vt plures lucrifacerem.

ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω.

Et factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos

καὶ ἐγενόμην τοῖς ἰουδαίοις ὡς ἰουδαῖος, ἵνα ἰουδαίους 20

* qui sunt ‖ essem (cùm ipse nó essem sub lege) ℙ qui erant * lucrifacerem: iis qui sine lege erant, tanquam sine lege essem (cùm sine lege Dei non esse: sed in lege essem Christi,) vt lucrifacerem eos qui sine lege erant. * lucrifacerem. ‖ omnes facerem saluos. Omnia — Iucrarer: Iis *sub legem, quasi sub lege‖, vt eos

κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς 21

ℙ sub lege *lucrifaciam. *Exlegibus vt exlex, (non existens exlex*

ὑπὸ νόμον κερδήσω· τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος (μὴ ὢν ἄνομος

Deo, sed inlex Christo.) *vt lucrifaciam exleges.*

θεοῦ, ἀλλ' ἔννομος χριστοῦ,) ἵνα κερδήσω ἀνόμους.

Factus sum infirmis vt infirmus, vt infirmos

ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς 22

* lucrifaciam. Omnibus factus sum omnia, vt ‖ *omnino aliquos*

κερδήσω· τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς

seruem. Hoc autem facio propter Euangelium, vt par-

σώσω. τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συν- 23

ticeps eius efficiar. Nescitis quòd ℙ in sta-

κοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι. οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἐν στα- 24

dio *currentes*, omnes quidem currunt, *vnus verò accipit

δίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει

brauium? Sic currite vt comprehendatis.

τὸ βραβεῖον; οὕτω τρέχετε ἵνα † καταλάβητε.

καταλαμβάνω — ‖ quiin agone condit, ab omnibus se abstinet. & — Omnis autem ‖*certans*, *omnia continens est*: illi

πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται· ἐκεῖνοι

μὲν

quidē igitur vt corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam.
μὴ οὖν ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν· ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον.
Ego igitur sic curro, quasi non in incertum: sic pugno,
26 ἐγὼ τοίνυν οὕτω τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτω πυκτεύω,
quasi non aerem verberans:
ὡς οὐκ ἀέρα δέρων·
Sed * abundo meum corpus, & in seruitutem redigo: ne forte ‖ aliis prædicans
27 ἀλλ' ὑποπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς
ipse reprobus efficiar.
ἀδόκιμος γένωμαι.

* castigo
‖ cùm aliis prædicauerim

CAP. X. 1.

Nolo P autem vos ignorare, fratres, quoniam patres P enim
11 Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς † ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν
nostri omnes sub nubem fuerunt: & omnes per
πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς
mare transierunt: Et omnes in Moysen
2 θαλάσσης διῆλθον· καὶ πάντες εἰς τὸν Μωυσῆν
baptizati sunt in nube & in mari:
ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ·
Et omnes eandem escam spiritalem manducauerunt:
3 καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον·
Et omnes eundem potum spiritalem biberunt: (bibebant * enim autem
4 καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπινον· ἔπινον γὰρ
de spiritali * sequente petra: at petra ‖ erat Christus.
ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός.
* consequente eos
‖ autem
Sed non in pluribus eorum P probauit Deus: Pro-
5 ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεός. * κατε-
strati sunt enim in deserto.
καταστρώ-
Hæc autem * typi nostri
6 στρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν
facta sunt, * ad non esse nos concupiscentes malorum, sicut
μυμι ἡ κα-
γενέσθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς
& illi concupierunt.
καστρόμυω
in figura
* vt non simus
Neque idololatræ effi-
7 κἀκεῖνοι † ἐπεθύμησαν. μηδὲ εἰδωλολάτραι γί-
ciamini, sicut quidam ‖ eorum, quemadmodum scriptum est, Sedit
ἐπιθυμέω
‖ ex ipsis:
γεσθε, καθώς τινες αὐτῶν, καθάπερ γέγραπται, ἐκάθισεν ὁ
populus * ad edendum & bibendum: & surrexerunt ludere.
P manducare & bibere:
λαὸς φαγεῖν καὶ πεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν.
Neque fornicemur, sicut quidam * eorum fornicati sunt: ex ipsis
8 μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν † ἐπόρνευσαν, πορνεύω
& ceciderunt in vna die vigintitria millia.
καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες.
Neque tentemus Christum, sicut & quidam eorum
9 μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν Χριστόν, καθὼς καί τινες αὐτῶν
tentauerunt, & à serpentibus perierunt.
† ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο·
πειράζω

* murmurauerit is,

Neque * murmurate, sicut & quidam eorum murmurauerunt, &
μηδὲ γογγύζετε, καθώς καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ 10
perierunt ab exterminatore. Hæc autem omnia
ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ. Ταῦτα δὲ πάντα 11
‖ in figura ρ correptionem

‖ typi contingebant illis: scripta sunt autem ad ρ admonitionem
τύποι συνέβαινον ἐκείνοις· ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν
nostram in quos, fines seculorum deuenerunt.
ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων † κατήντησεν.
καταντάω qui se existimat

Itaque * existimans stare, videat ne cadat.
ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. 12
* nisi

Tentatio vos non apprehendit, * si non humana: fidelis
πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος· πιστὸς 13
‖ est, ρ id

autem Deus ‖, qui non patietur vos tentari, supra ρ quod po-
δὲ ὁ θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς * πειρασθῆναι, ὑπὲρ ὃ δύ-
ωαται testis: sed faciet cum tentatione etiam proventum, * ad
ασθε· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ
posse vos sustinere. Quapropter, fratres mei
δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. διό, ἀδελφοί μου 14
* idolorum cultura

dilecti, fugite ab * idololatria.
ἀγαπητοί, φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας.
‖ ipsi

Vt prudentibus loquor: iudicate vos ‖ quod dico,
ὡς φρονίμοις λέγω· κρίνατε ὑμεῖς ὃ φημι. 15
Calix benedictionis cui benedicimus, nonne cõmunicatio
τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία 16
ρ & panis * participatio

sanguinis Christi est? ρ Panem quem frangimus, nonne * com-
τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ ἐστι; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοι-
* Domini

munio corporis * Christi est? Quoniam vnus panis,
νωνία τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, 17
‖ quidem

vnum corpus multi sumus: nam omnes ‖ de vno pane
ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου
participamus. Videte Israel secundùm carnem: nonne
μετέχομεν. Βλέπετε τὸν ἰσραὴλ κατὰ σάρκα· οὐχὶ 18
ρ qui edunt hostias,

ρ edentes victimas, participes altaris sunt?
οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί;
* idolis immolatum sit aliquid. * idolum sit aliquid?

Quid ergo dico? quòd * idolum quid est? aut quòd * idolothytum
τί οὖν φημι; ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἢ ὅτι εἰδωλόθυτον, 19
quid est?

Sed quòd quæ immolant Gentes, dæmoniis immolãt, &
τί ἐστιν; ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει, καὶ 20
‖ socios

non Deo. Nolo autem vos ‖ communicatores dæmoniorum fieri.
οὐ θεῷ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι.
Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non
οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων· οὐ 21
potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.
δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονίων.
ρ æmulamur * Numquid

An ρ irritamus Dominum? Num fortiores illo sumus?
ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν; 22

πάντα

Omnia mihi licent, sed non omnia * conferunt. Omnia mihi * expediunt.
πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι
licent, sed non omnia ædificant. Nemo ‖ suum ‖ quod est
ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ· μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ
quærat, sed quod alterius quisque. Omne in
ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος. πᾶν τὸ ἐν
macello ρ venditum, manducate: nihil interrogantes propter ρ quod venit
μακέλλῳ † πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν·
conscientiam. Nam Domini ‖ terra, & plenitudo eius. est
τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.
Si vero quis vocat vos infidelium; & vultis ire,
εἴ δέ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε πορεύεσθε,
omne ‖ appositum vobis manducate, nihil interrogantes propter ‖ quod apponitur
πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ
conscientiam. Si autem quis vobis dixerit: Hoc ido-
τὴν συνείδησιν· ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, τοῦτο εἰδω-
lis immolatũ est, ρ ne edite propter illum ‖ indicantem, & * nolite mãducare
λόθυτόν ἐστι, μὴ ἐσθίετε δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα, καὶ τὴν ‖ qui indicauit, & propter
conscientiam. nam Domini terra, & plenitudo eius.
συνείδησιν· τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.
Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius.
συνείδησιν δὲ λέγω οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν ἑτέρου.
Vt quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia?
ἵνατί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως;
Si vero ego * gratia participo, quid blasphemor pro eo quod * cum
εἰ δὲ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ
ego gratias ago? Siue ergo manducatis, siue bibitis, siue ‖ quid ‖ aliud
ἐγὼ εὐχαριστῶ; εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι
facitis, omnia in gloriam Dei facite. Sine offensione
ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι
estote & Iudæis & Gentibus, & ecclesiæ Dei:
γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ·
Sicut & ego ρ omnia omnibus placeo: non quærens ‖ meum ipsius ρ per * quod mihi vtile
καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ est, * multis: vt salui
commodum, sed quod * multorum, vt seruentur. fiant.
συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι.

CAP. XI.

Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.
Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ.
Laudo autem vos, fratres, quòd ‖ omnia * mea memineritis: * per * mei me-
ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου † μέμνησθε, mores estis:
& sicut tradidi vobis, ‖ traditiones retinetis.
καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε. μέμνημαι καὶ
Volo autem vos scire, quòd omnis viri caput, ‖ præcepta mea
θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ, ὁ tenetis,

Christus est: caput autem mulieris, vir: caput verò Chri-
χριστός ἐστι· κεφαλὴ δὲ γυναικὸς, ὁ ἀνήρ· κεφαλὴ δὲ χρι-
sti, Deus. Omnis vir orans aut prophetans
στοῦ, ὁ θεός. πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος ἢ προφητεύων 4
P velato capite, P circum caput habens, deturpat suum caput.
κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὸν ἑαυτοῦ κεφαλήν·
Omnis aut-m mulier orans aut prophetans non ve-
πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατα- 5
lato capite, deturpat caput suum. unum
καλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς· ἓν
‖ ac si decalvetur Nam enim est ‖ ac idem rasa.
γάρ ἐστι κατὰ τὸ αὐτὸ τῇ † ἐξυρημένῃ·
Si enim non velatur mulier, & tondeatur. Si verò turpe *
εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνὴ, καὶ κειράσθω. εἰ δὲ αἰσχρὸν 6
est mulieri tonderi aut ‖ radi, veletur.
* est ‖ decalvari, velet caput suum.
γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω.
P suum: quoniam Vir qui ē enim non debet velare caput P, imago
ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν 7
† est: & gloria Dei * existens: mulier autem, gloria viri est.
καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων· γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν.
Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro.
οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικός, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός· 8
Etenim non creatus est vir propter mulierem, sed mulier
καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ 9
* Ideo propter virum. * Propter hoc debet mulier potestatem
διὰ τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν 10
habere supra caput, propter angelos. Veruntamen neque
ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους. πλὴν οὔτε 11
vir sine muliere, neque mulier sine viro in Domino.
ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ·
‖ Nam ‖ Sicut enim mulier de viro, ita & vir per
ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς 12
P autem * volupsi mulierem: * as omnia P ex Deo. * In vobis ipsis
γυναικὸς, τὰ δὲ πάντα ἐκ † τοῦ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς 13
* decet judicate: * decorum est mulierem non velatam Deum
κρίνατε· πρέπον ἐστὶ γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ
orare? Aut nec ipsa natura docet vos,
προσεύχεσθαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς 14
‖ comam nutriat, quòd vir quidem si ‖ comatus sit, ignominia illi est: Mulier verò
ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι· γυνὴ δὲ 15
capilli si ‖ comata sit, gloria illi est: quoniam ‖ coma pro velamine
ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν· ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου
* data est ei. Si autem quis videtur contentiosus esse, nos
δέδοται αὐτῇ. εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς 16
talem consuetudinem non habemus, neque ecclesiae Dei.
τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ.

Hoc autem *denuntians non ‖ *laudo*, quòd non in melius, sed in deterius conuenitis. Primum quidem enim con-
τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλὰ εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. πρῶτον μὲν γὰρ συν-
uenientibus vobis in *Ecclesia*, audio scissuras *in vobis esse: & *partem aliquam credo.
ἐρχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν, καὶ μέρος τι πιστεύω.
Oportet enim & in vobis hæreses esse: vt *p* probati manifesti fiant in vobis.
δεῖ γὰρ καὶ ἐν ὑμῖν αἱρέσεις εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν.
* ex parte ‖ Nam * & qui sunt * *præcipio* ‖ *laudans* * *Ecclesiam* * inter vos

Conuenientibus ergo vobis in vnum, non est dominicam iam
Συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτό, οὐκ ἔστι κυριακὸν
cœnam manducare. Vnusquisque enim *proprium cœnam præ-
δεῖπνον φαγεῖν· ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προ-
sumit ‖in edendo. Et *hic* quidem esurit, *hic* autem ebrius est.
λαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν, καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει.
* sumat ‖ ad manducandum. * aliud

'Non enim domos non habetis ad manducandum & bibendum? aut
μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ
ecclesiam Dei contemnitis, & *pudefacitis eos qui non habent?
τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ καταφρονέω
habentes? Quid vobis dicam? ‖ *Laudabo* vos in hoc? non laudo.
ἔχοντας; τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω ὑμᾶς ἐν τούτῳ; οὐκ ἐπαινῶ. ἐπαινέω
* confunditis eos ‖ Laudo

Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis,
ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν,
quoniã Dominus Iesus in nocte qua tradebatur, accepit panem,
ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον,
Et gratias agens fregit, & dixit: Accipite, *manducate: *
καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε, λάβετε, φάγετε· εὐχαριστέω
hoc meum est corpus quod pro vobis *frangitur*: hoc facite tradetur:
τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε κλάω
in meam commemorationem. Similiter & calicem
εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον
* post cœnasse, dicens: Hic calix nouum testamẽtum * postquam cœ-
μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη nauit.
est in meo sanguine. hoc facite, quotiescunque bibetis, in
ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι. τοῦτο ποιεῖτε ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς
meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis
τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν
panem hunc, & *poculum hoc bibetis, mortem Do- ‖ calicem
ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυ-
mini *annuntiatis, vsque quo veniat. Itaque quicunque * annuntiabitis
ρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. ὥστε ὃς ἂν donec
manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne,
ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως,
reus erit corporis & sanguinis Domini.
ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου.

illo

Próbet autem homo seipsum, & sic de pane
δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου 28

* Qui enim manducat & bibit

edat, & de calice bibat. *Nam edens & bibens
ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων 29

indigne, iudicium sibi ipsi manducat & bibit, non diiudicans

* Ideo inter vos

corpus Domini. *Propter hoc in vobis multi infirmi
σῶμα τοῦ κυρίου. διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς 30

‖ Quod

& imbecilles, & dormiunt multi. ‖Si enim nosmetipsos diiu-
καὶ ἄῤῥωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διε- 31

ℙ Dum iudicamur

dicaremus, non vtique iudicaremur. ℙIudicati autem, à
κρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ, ὑπὸ τοῦ 32

* corripimur: * hoc

Domino *erudimur: vt non cum* mundo condamnemur.
κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.

‖ cùm conuenitis ℙ inuicem * domi

Itaque, fratres mei, ‖conuenientes ad manducandum, ℙalij alios
ὥστε, ἀδελφοί μου, συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους 33

expectate. Si vero quis esurit, *in domo manducet: vt non in
ἐκδέχεσθε. εἰ δέ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς 34

* Cætera autem, cùm

iudicium conueniatis. *At reliqua vt venero, disponam.
κρίμα συνέρχησθε. τὰ δὲ λοιπὰ ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

CAP. XII. ιβ'.

De autem spiritualibus, fratres, nolo vos ignorare.
Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν, ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. 1

esse tis,

Scitis quoniá cùm Gentes, *essetis*, ad simulachra muta,
οἴδατε ὅτι ὅτε ἔθνη ἦτε, πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, 2

ℙ untes.

prout ducebamini, ℙ*abducti*. Ideo notum facio vobis, quòd
ὡς ἂν ἤγεσθε, ἀπαγόμενοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν ὅτι 3

nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesum. Et nemo
οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν· καὶ οὐδεὶς

* Dominus Iesus, nisi

potest dicere, *Dominum Iesum, *nisi* in Spiritu sancto.
δύναται εἰπεῖν, κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

* Diuisiones ‖ autem

*Discriminа verò gratiarum sunt: at idem ‖spiritus.
διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· 4

ℙ diuisiones verò

Et ℙ*discriminа* ministrationum sunt, & idem *Dominus.
καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσι, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος· 5

Et diuisiones operationum sunt, at idem * est Deus,
καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς ὢν θεὸς ὁ 6

‖ qui operatur

‖ *efficiens* omnia in omnibus. Vnicuique autem datur
ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἑκάστῳ δὲ δίδοται 7

manifestatio Spiritus ad vtilitatem.
ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον.

ℙ Alij

ℙ*Huic* quidem *enim* per Spiritum datur sermo sapientiæ:
ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, 8

alij autem sermo scientiæ, secundùm eundem Spiritum:
ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα·

ἑτέρῳ

Alteri autem fides in eodem Spiritu: alii autem de gratia
69 ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι· ἄλλῳ δὲ χα-
ni sanitatum, in *eodem Spiritu: Alii vero *vno
ρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι· ἄλλῳ δὲ
operationes virtutum, alij autem prophetia, alij autem dif-
ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διά-
cretiones spirituum, ‖alteri verò genera linguarum: alij autem in- ‖ alij
κρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν· ἄλλῳ δὲ ἑρ-
terpretatio §linguarum. Omnia autem hæc operatur vnus atq; §sermonum.
11 μηνεία γλωσσῶν· πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ
idem Spiritus, dividens *privatim* singulis prout vult.
τὸ αὐτὸ πνεῦμα, *διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. διαιρέω
Sicut enim corpus vnum est, & membra habet multa, omnia
12 καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλά, πάντα
autem membra corporis *vnius multa existentia, vnum *est cor- *cùm sint
δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστι σῶ- *tamen sunt
pus, ita & Christus: Etenim in vno Spiritu
13 μα· οὕτω καὶ ὁ Χριστός· καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι
nos omnes in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudæi,
ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, §Gentiles,
siue ‖Græci, siue serui, siue liberi: & omnes in *vnum *vno Spiritu
εἴτε ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι· καὶ πάντες εἰς ἓν Nam &
Spiritum potati sumus. *Etenim corpus non est vnum
14 πνεῦμα ἐποτίσθημεν. καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν
membrum, sed multa. Si dixerit pes, Quoniam non
15 μέλος, ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ
sum manus, non sum de corpore: num *ob hoc non est
εἰμὶ χεὶρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος· οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν *ideo
de corpore? Et si dixerit auris Quoniam non
16 ἐκ τοῦ σώματος; καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, ὅτι οὐκ
sum oculus, non sum de corpore: num *ob hoc non
εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος· οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ
est de corpore? Si totum corpus oculus,
17 ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός,
vbi auditus? si totum auditus, vbi odoratus?
ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις;
Nunc autem Deus posuit membra, vnumquodque eorum in
81 18 νυνὶ δὲ ὁ θεὸς *ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι
corpore, sicut voluit. §Si verò essent omnia §Quòd
19 καθὼς † ἠθέλησεν. εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ *θέλω, ἥ
vnum membrum, vbi corpus? Nunc autem multa quidem mem- *θελεω
20 ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; νυνὶ δὲ πολλὰ μέν ἐ
bra, vnum autem corpus. Non potest autem oculus dicere
21 λη, ἓν δὲ σῶμα. οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν
manui, *Usum tui non habeo: aut iterum caput pedibus, *Opera tua non
τῇ χειρί, χρείαν σου οὐκ ἔχω· ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσί indigeo:

* Non estis mihi necessarij.
‖ quæ videntur
ρ membra
* circundamus
* quæ sunt
‖ autem
ρ nullius egent
σ συγκεράννυμι
* ei cui deerat, * tribuendo
‖ si quid
ρ de membro,
gratias
*Nunquid
‖ gratiam
ρ excellentiorem
velut

*Vsum vestri non habeo: Sed multò magis ρpartes
χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα 22
membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt:
μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι·
Et quæ putamus ignobiliora ρesse corporis, his ho-
καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμοτέρα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τι- 23
norem abundantiorem *circumponimus: & *inhonesta nostra hone-
μὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν· καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν εὐσχη-
statem abundantiorem habent. At honesta ‖ nostra
μοσύνην περισσοτέραν ἔχει. τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν, 24
ρnon usum habent: sed Deus contemperauit corpus,
οὐ χρείαν ἔχει· ἀλλ' ὁ θεὸς *συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ
*carenti abundantiorem *dans honorem: Vt non sit schisma in
ὑστερουμένῳ περισσοτέραν δοὺς τιμήν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν 25
corpore, sed idipsum pro inuicem solicita sint membra.
τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη·
Et ‖ siue patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra:
καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· 26
siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra.
εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συνχαίρει πάντα τὰ μέλη.
Vos autem estis corpus Christi, & membra ρex parte.
ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. 27
Et quosdam quidé posuit Deus in ecclesia primùm Apo-
καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀπο- 28
stolos, secundò Prophetas, tertiò doctores, deinde vir-
στόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυ-
tutes, exinde *dona curationum, opitulationes, gubernationes,
νάμεις, ἔπειτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις,
genera linguarum: *Num omnes Apostoli? *num omnes pro-
γένη γλωσσῶν· μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προ- 29
phetæ? *num omnes doctores? *num omnes virtutes?
φῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις;
*Num omnes ‖ dona habent curationum? *num omnes
μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες 30
linguis loquuntur? *num omnes interpretantur?
γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι;
Æmulamini autem charismata meliora. Et adhuc ρsecundùm
ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. καὶ ἔτι καθ'
excellentiam viam vobis demonstro.
ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι.

CAP. XIII. ιγ'.

Si linguis hominum loquar & angelorum,
Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων,
charitatem autem non habeam, factus sum * æs sonans, aut cymbalum
ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον
ἀλαλά-

tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim my-
13 ελαλάζον· ϗ ἐὰν ἔχω προφητείαν, ϗ εἰδῶ τὰ μυ-
steria omnia & omnem scientiam, & si habuero omnem
στήρια πάντα ϗ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, ϗ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν * transferam,
fidem, ita vt montes *transferre, charitatem autē non habuero, nihil sum. μεθίστημι
πίστιν, ὥστε ὄρη * μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι. ‖ distribuero in
Et si ‖ *infirmā alēdo pauperes* omnes facultates meas, & si cibos pauperum
ϗ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, ϗ ἐὰν ρ tradidero ita
ρ *tradam* corpus meum *vt* ardeam, charitatem autem non
καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ * habuero, ‖ mihi prodest.
*habeam, nihil ‖ *iuuor.* Charitas ρ *longanimis est*, ρ patiens
4 ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, benigna est: charitas non æmulatur, *charitas* non agit perperam,
† χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύε- † χρηστεύω
ται, non inflatur. Non *indecore agit*, non quærit* sua, non est ambitiosa,
5 οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ * quæ sunt
irritatur, non cogitat malum, Non gaudet super
6 παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ‖ iniquitate:
‖ *iniustitia*, congaudet autem veritati: Omnia suffert,
7 ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.
πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει.
Charitas nunquam excidit: siue vero prophetiæ ρ *abolebuntur.* ρ euacuabuntur,
8 ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει· εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθή- destruetur.
σονται, siue linguæ cessabunt, siue scientia ‘*abolebitur.* * παύομαι
σονται, εἴτε γλῶσσαι * παύσονται, εἴτε γνῶσις † καταργηθήσεται. † καταργέω
Ex parte *vero cognoscimus, & ex parte prophetamus. * enim
9 ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, ϗ ἐκ μέρους προφητεύομεν· ‖ quod est ρ est
Cùm autem venerit ‖perfectum, *tunc* quod ρex parte ‘*abo-* ‘ euacuabitur.
10 ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταρ- *lebitur.* Cùm essem * *infans*, vt * *infans* loquebar, vt
11 γηθήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς * parvulus
* *infans* sapiebam, vt * *infans* cogitabam. Quādo autē factus sum
νήπιος * ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε δὲ γέγονα φρονέω
vir, ‖ *abolevi* quæ ρ *infantia.* ‖ euacuaui
ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. ρ erant paruuli.
Videmus *enim* nunc per speculum in ænigmate: tunc autem
12 βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ
facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem
πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ
cognoscam sicut & cognitus sum.
* ἐπιγνώσομαι καθὼς ϗ * ἐπεγνώσθην. ἐπιγινώσκω
Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc: ma-
13 νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μεί- est
ior autem horum ‘charitas.
ζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

CAP. XIIII. id'.

Sectamini charitatem, æmulamini vero spiritalia,

Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, 1

* Qui enim loquitur magis autem vt prophetetis. *Nam loquens lingua,

μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ, 2

non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit: spi-

οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ θεῷ· οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύ-

‖ Nam qui prophetat ritu autē loquitur mysteria. ‖At prophetans, hominibus

ματι δὲ λαλεῖ μυστήρια· ὁ δὲ προφητεύων, ἀνθρώποις 3

ρ ad loquitur ædificationē, & exhortationem, & consolationem.

λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν.

Qui loquitur * qui autem prophetat, *Loquens lingua, seipsum ædificat: *at prophetans, ec-

ὁ λαλῶν γλώσσῃ, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προφητεύων, ἐκ- 4

clesiam ædificat. Volo autem omnes vos loqui

κλησίαν οἰκοδομεῖ. θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν 5

‖ prophetare. Nam ρ est qui prophetat, quam qui loquitur nisi fortè linguis, magis autem ‖vt prophetetis. Maior ρenim prophe-

γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. μείζων γὰρ ὁ προφη-

tans, quàm loquens linguis: *praeter si non interpretetur, vt

τεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ

ecclesia ædificationem accipiat. Nunc autem, fratres,

λαμβάνω ἐκκλησία οἰκοδομὴν † λάβῃ. νυνὶ δέ, ἀδελφοί, 6

* nisi si venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, ‖ nisi

ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω, ἐὰν μὴ

non vobis loquar aut in reuelatione, aut in scientia, aut in prophe-

ὑμῖν λαλήσω ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφη-

‖ quæ sine anima sunt, tia, aut in doctrina? Tamen ‖inanima vocem dantia,

τείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ; ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, 7

ρ nisi sine tibia, sive cithara, ρ si distinctionem sonituum non dederint,

εἴτε αὐλὸς, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῶ,

id quod canitur, aut quod citharizatur? quomodo scietur *tibia cantatum, aut citharizatum?

πῶς † γνωσθήσε) τὸ αὐλούμενον, ἢ τὸ κιθαριζόμενον;

γινώσκω * parabit se ‖ nisi manifestum Etenim si incertum vocem tuba det, quis *apparabitur

καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῶ, τίς παρασκευάσε) 8

ad bellum? Ita & vos per linguam ‖ si

εἰς πόλεμον; οὕτω καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν 9

ρ scietur id quod dicitur? non bene significāt sermonē dederitis, quomodo ρcognoscetur dictum?

μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσε) τὸ λαλούμενον;

Tam multa, vt puta, eritis enim in aëra loquentes. *Tot, si contigeris,

ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. τοσαῦτα, εἰ * τύχοι, 10

genera * vocum sunt in ‖ mundo: & nihil ρ eorum mutum.

γένη φωνῶν ἔστιν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἄφωνον.

Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ‖ lo-

ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λα- 11

quenti barbarus: & *loquens in me barbarus.

λοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος.

ὅτω

Sic & vos, quoniam æmulatores estis * spirituum: ad
οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν
ædificationem ecclesiæ quærite vt abundetis.
οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε.
‖ Quapropter loquens lingua, oret vt interpretetur. [Et ideo qui loquitur
διὸ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω ἵνα διερμηνεύῃ.
ℙ Si enim orem lingua, spiritus meus o- ℙ Nam si
ἐὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύ-
rat: at mens * mea * infructuosa est. Quid ergo est? Ora- * autem * sine fructu
χεται· ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. τί οὖν ἐστι; προσεύ-
bo spiritu, orabo autem & mente: psallam
ξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ· ψαλῶ τῷ
spiritu, psallam vero & mente. Cæterùm si bene-
πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ· ἐπεὶ ἐὰν εὐλο-
dixeris spiritu, ‖ implens locum idiotæ, ‖ qui supplet
γήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου,
quomodo dicet, Amen, super ℙ tua gratiarum actione: quandoquidem quid ℙ tuam benedi-
πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμήν, ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδὴ τί ctionem? quoniam
dicis nescit. ‖ Tu quidem enim bene gratias agis: ‖ Nam quid dicas,
λέγεις οὐκ οἶδε. σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς·
sed alter non ædificatur. Gratias ago Deo
ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ
meo, * omnibus vobis magis linguis loquens. * quòd omnium
μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν. vestrûm lingua
loquor.
Sed in ecclesia volo quinque verba ‖ per intelligentiam meam ‖ sensu meo
ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου
Ioqui, vt & alios instruam, quam decē ℙ mille sermones in ℙ millia verborū
λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν κατηχέω
lingua. Fratres, * ne pueri efficiamini sensibus: sed * nolite
γλώσσῃ. ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ
malitia * puerascite: ‖ sensibus ‖ perfecti estote. * parvuli estote. ‖ autem
τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε.
In lege scriptum est, Quoniam in aliis linguis, & in
ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν
labiis aliis loquar populo huic: & nec sic
χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως
exaudient me, dicit Dominus. Itaque linguæ
εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος. ὥστε αἱ γλῶσσαι
in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus: ℙ at ℙ Prophetiæ
εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις· ἡ δὲ autem.
prophetia non infidelibus, sed fidelibus.
προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν.
Si ergo conveniat ecclesia vniuersa in ‖ idipsum, & omnes vnum,
ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ πάντες
linguis loquantur, intrent autem idiotæ aut infideles, * non * nonne
γλώσσαις λαλῶσιν, † εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ εἰσέρχομαι

dicent quòd insanitis? Si autem omnes prophetent,
ἐρεῖσιν ὅτι μαίνεσθε; ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, 24
intret autem quis infidelis vel idiota, conuincitur ab omnibus,
εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων,
diiudicatur ab omnibus: Et sic occulta
ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτω τὰ κρυπτὰ τῆς 25
cordis, eius manifesta fiunt: & ita cadens in faciem
καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτω πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον
adorabit Deum, pronuntians quòd Deus verè in
προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν
vobis sit. Quid ergo est, fratres? Cùm conuenitis
ὑμῖν ἐστι. τί οὖν ἐστιν, ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, 26
vnusquisque vestrûm psalmum habet, doctrinam habet, linguam
ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν
habet, apocalypsin habet, interpretationē habet: omnia ad ædi-
ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει· πάντα πρὸς οἰκο-
ficationem fiant. Sine lingua quis loquitur, secundùm
δομὴν γινέσθω. εἴτε γλώσσῃ τις λαλεῖ, κατὰ 27
§ vt multum duos aut §plurimùm tres, & per partes, & vnus interpretetur.
δύο ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω.
Si autem non fuerit interpres, taceat in Ecclesia: sibiℓ
ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ· ἑαυτῷ 28
ℓ autem autem loquatur & Deo. Prophetæ ℘ duo aut tres
δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ. προφῆται δύο ἢ τρεῖς 29
* dicant: & cæt eti * loquantur, & alij diiudicent.
λαλέω * λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν·
* Quòd Si vero alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat.
ἀποκαλύπτομαι ἐὰν δὲ ἄλλῳ †ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω· 30
ℓ per singulos Potestis enim per vnum omnes ‖singuli prophetare: vt
℘ exhortentur. δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες ἕκαστοι προφητεύειν, ἵνα 31
omnes discant, & omnes ℘ consolatione afficiantur.
πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται.
ſubiecti ſunt. Et spiritus prophetarum, prophetis *subiiciuntur.
καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται· 32
* sicut & Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: *vt in
οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεός, ἀλλὰ εἰρήνης, ὡς ἐν 33
℧ cœco. omnibus Ecclesiis sanctorum ‖. Mulieres vestræ
πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων. αἱ γυναῖκες ὑμῶν 34
in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis
℧ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ *ἐπιτέτραπται αὐταῖς
loqui, sed subditas esse, sicut & Lex dicit.
λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει.
℘ domi suos Si autē quid discere volunt, ℘ in domo proprios viros
μανθάνω εἰ δέ τι †μαθεῖν ἐθέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας 35
interrogent. Turpe enim est in Ecclesia mulieribus loqui.
ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστιν ἐν ἐκκλησίᾳ γυναιξὶν λαλεῖν.

ἃ ἀφ'

An à vobis verbum Dei *exiit? aut in vos so- * processit?
ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μό-
los peruenit? Si quis videtur propheta esse
νους † κατήντησεν; εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι κατηντάω
aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt
ἢ πνευματικός, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν
mandata. Si autem quis ignorat, ‖ ignorus esto. ‖ ignorabitur,
ἐντολαί. εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω.
Itaque, fratres mei, æmulamini prophetare: &
ὥστε, ἀδελφοί μου, ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ
Ioqui linguis P ne prohibete. P noliteprohibere
λαλεῖν γλώσσαις μὴ † κωλύετε. κωλύω
Omnia *decenter & secundùm ordinem fiant*. * autem honestè
πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω. * in vobis.

CAP. XV. iɛ.

Notum facio autẽ vobis, fratres, Euangelium quod ‖ euan- ‖ prædicaui
Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγγε- εὐαγγελίζω
gelizauí vobis, quod & accepistis, in quo & statis.
λισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ † παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε·
Per quod & P seruamini, quo sermone euangelizarim vobis, P saluamini, qua
δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ratione prædica-
si tenetis, nisi ſ non frustrà credidistis. uerim
εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε.
Tradidi enim vobis in primis quod & accepi: quoniam
παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις ὃ καὶ † παρέλαβον, ὅτι εὐαγγελίζω
Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundùm scripturas.
Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς,
Et quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die, secundùm
καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ
scripturas. Et quia visus est Cephæ, *deinde duodecim. * post
τὰς γραφάς. καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα· cim. hoc vno
Deinde visus * supra quingentis fratribus * semel,
ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, * plus quàm
ex quibus ‖ plures manent esque adhuc: quidam autẽ & dormierunt. simul:
ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ * ἐκοιμήθησαν· ‖ multi
Deinde visus est Iacobo, deinde Apostolis omnibus. κοιμάω
ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, ἔπειτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν.
Nouissimè autẽ omnium, tanquam abortiuo, visus est & mihi.
ἔσχατον δὲ πάντων, ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι, ὤφθη κἀμοί·
Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum P sufficiens
ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς P dignus
vocari Apostolus: quoniam persecutus sum ecclesiam Dei.
καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ·

'id
Gratia autem Dei sum quod sum: & gratia eius quæ in me non
χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι ὅ εἰμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ 10 01
*vacua fuit?
*inanis facta est, sed abundantius illis omnibus laborauí:
κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα·
‖ mecum.
non ego autem, sed gratia Dei quæ ‖ cum me.
οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί.
ῥ enim
Sive ῥ igitur ego, siue illi: sic prædicamus, & sic
εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτω κηρύσσομεν, καὶ οὕτως 11 11
credidistis.
Si autem Christus prædicatur quòd à mortuis
ἐπιστεύσατε. εἰ δὲ χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν 12 21
resurrexit, quomodo dicunt quidam in vobis, quoniam resurrectio
ἐγήγερται
* ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις
mortuorum non est?
Si autem resurrectio mortuorum non est,
νεκρῶν οὐκ ἔστιν; εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, 13 01
neque Christus resurrexit.
Si autem Christus non resurrexit,
οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, 14 01
*est ergo
inanis vtique prædicatio nostra, inanis autem & fides vestra.
*est
κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν.
Inuenimur autem & nos falsi testes Dei, quoniã
εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι 15 21
‖testimonium diximus aduersus Deum
‖ testati sumus de Deo, quòd suscitauerit Christum: quem
† ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ ὅτι ἤγειρε τὸν χριστὸν· ὃν
μαρτυρέω
non suscitauit, si vtique mortui non resurgunt.
οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται.
ῥ Nam
ῥ Si enim mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.
εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. 16 01
ῥ Quod 'est
ῥ si vero Christus non resurrexit, vana 'est fides vestra,
εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν, 17 11
*enim
adhuc *estis in peccatis vestris.
ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν.
‖ Ergo & qui dormierunt
‖ Nempe & dormientes in Christo, perierunt.
ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ, ἀπώλοντο. 18 01
Si in vita hac sperantes sumus in Christo tan-
εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν χριστῷ μό- 19 01
tùm, miserabiliores omnibus hominibus sumus.
νον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν.
Nunc autem Christus resurrexit à mortuis, primitiæ
νυνὶ δὲ χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν 20 01
ῥ quidem
dormientium factus est. Quoniam ῥ enim per hominem
κεκοιμημένων ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου 21 15
mors, & per hominem resurrectio mortuorum.
ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν.
Et
'Sicut enim in Adam omnes moriuntur,
ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω 22 15
& in Christo omnes viuificabuntur.
ζωοποιέω
καὶ ἐν τῷ χριστῷ πάντες * ζωοποιηθήσονται.

ἔκα-

Vnusquisque autem in *proprio ordine, primitiæ Christus: * suo
ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀπαρχὴ χριστός,
deinde ij qui ‖ Christi ℘ in aduentu eius. ‖ sunt ℘ qui in aduentum crediderunt
ἔπειτα οἱ τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ·
Deinde finis, cùm tradiderit regnum Deo &
εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδιδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ
Patri: cùm *abolenerit omnem principatum & omnem potestatem euacuauerit
πατρί· ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν
& virtutem. Oportet*enim illum regnare, ‖ vsque quo * autem ‖ donec
καὶ δύναμιν. δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν
ponat omnes inimicos sub ℘ pedes suos. ℘ pedibus eius.
θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.
*Vltimus inimicus abolebitur mors. *Nouissima autem inimica destruetur
ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.
Omnia enim subiecit sub *pedes eius. Cùm autem * pedibus
πάντα γὰρ † ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ὅταν δὲ ὑποτάγῃ
dicat, quod omnia subiecta sunt ‖, manifestum quòd excepto illo subij- ‖ ei : sine dubio præter eum qui subiecit
εἴπῃ ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δῆλον ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑποτά-
ciente ei omnia. Cùm autem subiecta fuerint illi
ξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ
omnia, tunc & ipse filius ℘ subiicietur illi subiicienti ℘ subiectus erit illi qui subiecit
τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι
sibi omnia, vt sit Deus omnia in omnibus.
αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι.
Alioquin quid facient *baptizati pro mortuis, si omnino * qui baptizantur
ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως
mortui non resurgunt? * quid & baptizantur pro ‖ mortuis? * vt ‖ illis? ve
νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν;
Quid & nos periclitamur ℘ per omnem horam? ℘ omni hora? Quotidie
τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν;
Per diem morior, per vestram *gloriationem, * gloriam, fratres,
καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν,
quam habeo in Christo Iesu Domino nostro.
ἣν ἔχω ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.
Si (secundum hominem) ad bestias pugnaui *in Epheso, quod mihi * Ephesi: quid mihi prodest,
εἰ κατὰ ἄνθρωπον † ἐθηριομάχησα ἐν ἐφέσῳ, τί μοι
commodum, si mortui non resurgunt? manducemus & bibamus,
τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; φάγωμεν καὶ πίωμεν·
cras enim moriemur. ‖ Ne erraie. Corrumpunt ‖ Nolite seduci.
αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν
moresbonos colloquia mala. Euigilate ℘ iuste, & ℘ iusti,
ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. ἐκνήψατε δικαίως, καὶ
*ne peccate. ignorantiam enim Dei quidam habent. ad * nolite peccare.
μὴ ἁμαρτάνετε· ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινες ἔχουσι· πρὸς
*pudorem vobis loquor. Sed dicet aliquis, Quomodo resurgunt * reuerentiam
ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. ἀλλ' ἐρεῖ τις, πῶς ἐγείρονται;

‖ venient? mortui? quali autem corpore ‖ *veniunt*?

οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται;

ℙ nisi prius Insipiens, tu quod seminas, non vivificatur ℙ *si non* moriatur.

ἄφρων, σὺ ὃ σπείρεις, οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. 36

ª quod futurum est Et quod seminas, non corpus ª *oriturum* seminas, sed

καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ 37

* vt puta, nudum granum, ℙ *si* contigerit, *criticis*, aut alicuius exterorum.

τυγχάνω γυμνὸν κόκκον, εἰ † τύχοι, σίτου, ἢ τινος τῶν λοιπῶν.

‖ autem ℙ vult At Deus ‖ illi dat corpus, sicut ℙ *voluit*, & vnicuique

ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ 38

seminum proprium corpus.

τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα.

Non omnis caro, eadem caro: sed alia *quidem* hominum,

οὐ πᾶσα σὰρξ, ἡ αὐτὴ σὰρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν ἀνθρώπων, 39

alia *autem caro* pecorum, alia *verò* piscium, alia *autem* volucrũ.

ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν.

Et corpora cælestia, & corpora terrestria: sed alia

καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια· ἀλλ' ἑτέρα 40

quidem cælestium gloria, alia autem terrestrium.

μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τ�ῶν ἐπιγείων.

ª claritas Alia ª *gloria* solis, & alia ª *gloria* lunæ, & alia ª *gloria*

ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα 41

ª claritate stellarum. Stella enim à stella differt in ª *gloria*.

ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ.

‖ resurget Sic & resurrectio mortuorum, seminatur in corruptione, ‖ *surgit*

οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται 42

ℙ ignobilitate, surget in incorruptione. Seminatur in ℙ *ignominia*, *excitatur* in gloria.

ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· 43

ª surget Seminatur in infirmitate, ª *surgit* in virtute.

σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει·

Seminatur corpus animale, ª *surgit* corpus spiri-

σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευμα- 44

* si tale. * est corpus animale, & est *corpus* spiritale.

τικόν. ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν.

‖ sicut ‖ *Ita & scriptum est*: Factus est primus homo Adam in

οὕτω καὶ γέγραπται, ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς 45

animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem.

ψυχὴν ζῶσαν· ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν.

ℙ quod est ª quod Sed non prius ℙ spiritale, sed ª animale: deinde

ἀλλ' οὐ πρῶτον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα 46

spiritale. Primus homo de terra, terrenus:

τὸ πνευματικόν. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς, χοϊκός· 47

ª cælestis. secundus homo, *Dominus* de cælo ª.

ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ.

Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cælestis,

οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, 48

τοιοῦτοι

tales & cœlestes. *Et sicut portavi-
τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι· καὶ καθὼς ἐφορέσα- *Igitur
mus imaginem terreni, portemus & imaginem
μεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα
cœlestis. Hoc autem dico, fratres, quia caro
τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ
& sanguis regnum Dei *iure hæreditario* possidere non possunt,
καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ † κληρονομῆσαι οὐ δύανται, κληρονομήσει
neque corruptio incorruptelam *iure hæreditario possidet.* § possidebit.
οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ.
Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem ρ non dormie- ρ resurgemus: sed
ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω· πάντες μὲν † οὐ κοιμηθη- non
mus, omnes autem immutabimur. † οὐω
σόμεθα, * πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα. * ἀλλ' οὐ
In momento, in ictu oculi, in novissima tuba, S. Hieron. utramque
ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι· agnoscit.
(tuba canet enim) & mortui resurgent incorrupti: & nos
σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς
immutabimur. Oportet enim corruptibile induere
† ἀλλαγησόμεθα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο † ἐνδύσασθαι † ἀλλάπω
incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem. * ἐνδύω
ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν.
Cum autem *corruptibile hoc induerit incorruptionem, &* mortale
ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν qui est
hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo *ille* scri-
τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμ-
ptus: Absorpta est mors in victoria. καταπίω
μένος, † κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. * est
Vbi ‖ tuus, mors, stimulus? vbi ‖ *tua sepulchrum,* victoria? ‖ est mors tua
ποῦ σου θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου ᾅδη, τὸ νῖκος; ρ autem
At stimulus ρ mortis, peccatum ‖: at potentia ‖ est virtus verb
τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου, ἡ ἁμαρτία· ἡ δὲ δύναμις τῆς * autem gratias
peccati, Lex. At Deo * gratia domi nobis qui dedit
ἁμαρτίας, ὁ νόμος. τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ διδόντι ἡμῖν
victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum.
τὸ νῖκος διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Itaque, fratres mei dilecti, stabiles estote, ‖ immobi- § &
ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακί-
les: abundantes in opere Domini semper: scientes
νητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες
quòd labor vester non est inanis in Domino.
ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

CAP. XVI. 15'.

De autem ρ collecta quæ in sanctos, sicut ordinavi ρ collectis * fuit
Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα

ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.
ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιήσατε.

*Sabbati
πίθημι

Per vnam *Sabbatorum vnusquisque vestrum apud se re-
κατὰ μίαν σαββάτων ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ † τι- 2

‖ei bene placuerit:
ponat recondens, quod ‖bene successerit: vt non cùm venero,
θέτω θησαυρίζων ὅ, τι ἐὰν εὐοδῶται· ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω,

tunc collectæ fiant. Cùm autem ϙadfuero, quos
τότε λογίαι γίνωνται. ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς 3

probaueritis per epistolas, hos mittam perferre
ἐὰν δοκιμάσητε διὰ ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν

gratiam vestram in Hierusalem.
τὴν χάριν ὑμῶν εἰς ἱερουσαλήμ.

*Quod
*vt & ego eam, mecum ibunt,

Si verò fuerit dignum *& me proficisci, cum me proficiscentur.
ἐὰν δὲ ᾖ ἄξιον τοῦ κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. 4

Veniam autem ad vos, cùm Macedoniam pertransiero.
ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν μακεδονίαν διέλθω· 5

‖nam
‖Macedoniam enim pertransibo.
μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι.

Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hyemabo: vt
πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα 6

vos me deducatis quocunque iero.
ὑμεῖς με προπέμψητε, οὗ ἐὰν πορεύωμαι.

ϙenim me aliquantulum temporis

Nolo enim vos modò in transitu videre, spero ϙverò
οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω δὲ 7

tempus aliquod manere apud vos, si Dominus permiserit.
χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέπῃ.

Ephesi

Permanebo autè in Epheso vsque ad Pentecosten.
ἐπιμενῶ δὲ ἐν ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς. 8

*cuidens:
ἀνοίγω

Ostium enim mihi apertum est magnum & *efficax, & ad-
θύρα γάρ μοι † ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργὴς, καὶ ἀντι- 9

uersarij multi. Si autem venerit Timotheus, videte
κείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλθῃ τιμόθεος, βλέπετε 10

vt sine timore sit apud vos. nam opus ‖Domini ope-
ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς· τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐρ-

‖enim

ratur, sicut & ego. Ne quis ergo illum ϙnihili
γάζεται ὡς κἀγώ. μή τις οὖν αὐτὸν † ἐξου- 11

ϙspernat.
ἐξουδενέω

faciat. Deducite autem illum in pace, vt veniat ad me.
θενήσῃ. προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με·

expecto enim illum cum fratribus.
ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν.

*vobis notum facio quoniam

De autem Apollo fratre, *multum rogaui eum,
περὶ δὲ ἀπολλὼ τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν, 12

*vtique

vt veniret ad vos cum fratribus: & *omnino non fuit vo-
ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν· καὶ πάντως οὐκ ἦν θέ-

‖eius ϙei vacuum fuerit.
ἀκαιρέω

luntas ‖vt nunc veniret: veniet autem cum ϙopportunitatem habuerit.
λημα ἵνα νῦν ἔλθῃ· ἐλεύσεται δὲ ὅταν † εὐκαιρήσῃ.

χρι-

Vigilate, state in fide, viriliter agite, *& confortamini.
13 γρηγορεῖτε, * στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, † κραταιοῦσθε.
*ἵστημι
tificamini. Omnia vestra in charitate fiant.
14 πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω. † κραταιόω
Obsecro autem vos, fratres, noſtis domum Ste-
15 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, οἶδατε τὴν οἰκίαν Στε-
phanæ, *quòd eſt primitiæ Achaiæ, & in miniſterium *& Fortunati, quoniam ſunt
φανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ‖ ſanctorum ordinauerunt
Sanctis addixerunt ſeipſos: Vt & vos ‖ ſubijciamini ‖ ſubditi ſitis eiuſmodi,
16 ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτούς· ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τάσσω
talibus: & omni cooperanti & laboranti.
τοῖς τοιούτοις, καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι.
Gaudeo autem in præſentia Stephanæ & Fortunati, &
17 χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ καὶ Φουρτουνάτου καὶ
Achaici, quoniam *veſtri defectionem hi ſuppleuerunt. id quod vobis
Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα οὗτοι ἀνεπλήρωσαν. deerat, ipſi
*&
Refecerunt enim * meum ſpiritum & veſtrum, ‖ Agnoſcite ergo ‖ Cognoſcite ergo
18 † ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ τὸ ὑμῶν. ἐπιγινώ- qui eiuſmodi ſunt.
ἀναπαύω
ſcite ergo tales.
σκετε οὖν τοὺς τοιούτους.
Salutant vos eccleſiæ Aſiæ. Salutant
19 Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. Ἀσπάζονται
vos in Domino multùm Aquila & Priſcilla, cum ea quæ in domo ‖ domeſtica ſua
ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον
eorum eccleſia. Salutant vos fratres omnes. apud quos, &
20 αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. hoſpitor.
Salutate ‖ alij alios in oſculo ſancto. * inuicem
ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ.
Salutatio, mea manu Pauli.
21 Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου.
Si quis non amat Dominum ‖ Ieſum Chriſtum, ſit anathema. ‖ noſtrum
22 εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἤτω ἀνάθεμα.
Maran atha. Gratia Domini Ieſu Chriſti * cum vobis. ‖ Dominus noſter
23 Μαρὰν ἀθά. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. venit. noſtri. * vobiſcum.
Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Ieſu. Amen.
24 Ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν.

Ad Corinthios prior ſcripta eſt à Philippis per
Πρὸς Κορινθίους πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων διὰ
Stephanam, & Fortunatum, &
Στεφανᾶ, καὶ Φουρτουνάτου, καὶ
Achaicum & Timotheum.
Ἀχαϊκοῦ καὶ Τιμοθέου.

AD CORINTHIOS

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

EPISTOLA SECVNDA.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α.

PAVLVS Apostolus Iesu Chri- ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χρι- 1
sti, per voluntatem Dei, & στοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ
Timotheus frater, eccle- τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλη-
siæ Dei *existenti in Corintho, σίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ,
cum sanctis omnibus ‖existentibus σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν
in tota Achaia: Gratia vobis & pax à Deo ἐν ὅλῃ τῇ ἀχαΐᾳ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ 2
Patre nostro, & Domino Iesu Christo. πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.
Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ 3
pater misericordiarum, & Deus totius consolationis. πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ † θεὸς πάσης παρακλήσεως·
*Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: *ad pos- ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύ- 4
sumus & ipsi *sumus ‖exhortationem, qua exhortamur & ‖consolationem, qua consolatione afficimur ipsi à Deo. νασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ.
Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis, ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, 5
ita per Christum abundat & consolatio nostra. οὕτω διὰ χριστοῦ περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν.
‖ exhortatione Sive autem tribulamur, pro vestra ‖consolatione & εἴτε δὲ θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ 6
quæ operatur tolerantiam salute *effectæ in tolerantia earundem passionum σωτηρίας τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων
quas & nos patimur: Et spes nostra firma ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν· καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία 7
*est pro vobis: ‖exhortamur, pro vestra exhortatione *super vos. Sive ‖consolatione afficimur, super vestra consola- ὑπὲρ ὑμῶν· εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλή-
tione & salute: scientes quòd sicut socij estis passio- σεως καὶ σωτηρίας· εἰδότες ὅτι ὥσπερ κοινωνεῖτε τῶν παθη-
nis, μάτων,

num, sic * & consolationis. Non enim volu- *etitia

μάτων, ὕτω καὶ τῆς παρακλήσεως. θέλο-

mus vos ignorare, fratres, de tribulatione nostra ‖ fa- ‖ quæ est

μεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοὶ, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν τ ἡμῶ-

da nobis in Asia: quoniâ ρ secundùm exuperantiam grauati sumus supra ρ supra modum

μεθα ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν

virtutem: ita vt * perdubitare nos etiam viuere. taderet

Sed ipsi in nobismetipsis * decretum mortis * responsum

ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου

habuimus, vt non fidentes simus in nobisipsis, sed in

ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ

Deo ‖ excitante mortuos. Qui ρ ex tanta ‖ qui suscitat

τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς· ὃς ἐκ τηλικούτου ρ de tantis peri-

morte eripuit nos, & eruit: in quem speramus quoniam culis

θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς καὶ ῥύεται· εἰς ὃν ἠλπίκαμεν ὅτι

& adhuc eripiet, Coadiuuantibus & vobis pro ῥύσεται

καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ

nobis oratione, vt ex * multis personis, * illa in nos * multarum fa-

ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς cierum

donatio per multos gratiæ agantur pro ‖ vobis. * eius quæ in no-
bis est donatio

χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ὑμῶν. ‖ nobis

Nam gloriatio nostra hæc est, testimonium con-

ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συνει-

scientiæ nostræ, quòd in simplicitate & sinceritate Dei, ρ non ρ &

δήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ, οὐκ

in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus in

ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ * ἀνεστράφημεν ἐν

hoc mundo: abundantiùs autem ad vos.

τῷ κόσμῳ· περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς.

Non enim alia scribimus vobis, nisi quàm quæ * legitis, aut ‖ legistis & co-
gnoscitis.

οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ

& agnoscitis. Spero autem quòd & vsq; in finem * agnoscetis. * cognoscetis.

καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε·

Sicut & ‖ agnouistis nos ex parte, quia gloriatio ‖ cognouistis

καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα

vestra sumus, sicut & vos nostra in die Do-

ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυ-

mini nostri Iesu Christi. Et hac confi-

είου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ ταύτῃ τῇ * πεποι- πείθω

dentia volui venire ad vos prius, vt se-

θήσει ἐβουλόμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς πρότερον, ἵνα δευ-

cundam gratiam haberetis: Et per vos ρ venire in Mace- ρ transire

τέραν χάριν ἔχητε, καὶ δι' ὑμῶν ἐλθεῖν εἰς μακε-

doniam, & iterum à Macedonia venire ad vos, &

δονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ

à vobis deduci in Iudæam.

προεπέμπο- ὑφ' ὑμῶν † προπεμφθῆναι εἰς τὴν ἰουδαίαν.
μαι Hoc ergo *deliberans, nunquid leuitate vsus
* cùm voluissem, τοῦτο οὖν βουλόμενος, μή τι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρη- 17
* cogito, sum? Aut quæ *delibero, secundùm carnem *delibero, vt
σάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλεύομαι ἵνα
‖ Est est, sit apud me ‖Etiam etiam, & Non non?
ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ ναί, καὶ τὸ οὒ οὔ;
ℙ fuit apud Fidelis autem Deus, quia sermo noster qui ℙ ad vos non
πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ 18
* est in illo Est, *factus est Etiam & Non. Nam Dei *filius Iesus Christus
* enim ἐγήνετο ναὶ καὶ οὔ. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς ἰησοῦς χριστὸς 19
‖ qui est ‖in vobisprædicatus, per me & Siluanum, & Timo-
κηρυχθεὶς δι' ἡμῶν δι' ἐμοῦ καὶ σιλουανοῦ καὶ τιμο-
ℙ fuit Est theum, non ℙfactus est Etiam & Non: sed *Etiam in eo factus est.
*Est in illo fuit. θέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὒ· ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν.
* sunt
ℙ Est: ideò & per Quotquot enim promissiones Dei*, in illo ℙEtiam, & in
ipsum, ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι τοῦ θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναί, καὶ ἐν 20
illo Amen, Deo ad gloriam ‖per nos.
‖ nostram. Qui αὐτῷ τὸ ἀμήν, πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν.
autem confirmat *Aut confirmans nos cum nobis in Christum, & vngens
nos vobiscum in Christo, & qui ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ἡμῖν εἰς χριστὸν, καὶ χρίσας 21
vnxit nos Deus: Qui & ℙobsignans nos, & dans
ℙ signauit nos, & dedit pignus ἡμᾶς θεός· ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν 22
arrabonem spiritus in cordibus nostris.
ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.
Ego autem testem Deum inuoco in meam ani-
ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυ- 23
mam, quòd parcens vobis non vltrà veni in Corinthum.
χήν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκέτι ἦλθον εἰς κόρινθον·
adiutores Non quia dominamur vestræ fidei: sed *cooperatores sumus
οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν 24
gaudii vestri. nam fide statis.
τῆς χαρᾶς ὑμῶν. τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

CAP. II. ℭ.

* Statui autem *Iudicaui autem mihiipsi hoc, non iterum in tristitia ad
hoc ipsum apud Ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ πρὸς 1
me, ne vos ‖venire. Si enim ego contristo vos, & quis est
‖ venirem. ὑμᾶς ἐλθεῖν. εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν 2
ℙ qui me lætifi- ℙlætificans me, si non contristatus ex me?
cet, nisi qui con- ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ;
tristatur Et scripsi vobis hoc ipsum, vt ne veniens, tristitiam super
* non cum ve- καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτό, ἵνα μὴ ἐλθὼν λύπην ἔσχω 3
nero, tristitia habeam, de quibus oportuerat me gaudere, * confisus in omnibus
* confidens λύπη † ἐφ' ὧν ἔδει με χαίρειν, πεποιθὼς ἐπὶ πάντας
ἔχω
ὑμᾶς

vobis, quia meum gaudium, omnium vestrum est.
ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστίν.

‖ Ex enim multa tribulatione & angustia cordis scripsi ‖ Nam
4 ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα

vobis, per multas lachrymas: non vt contristemini, sed
ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν

ρ vobis
charitatem vt sciatis quam habeam abundantiùs in ρ vos
ἀγάπην ἵνα γνῶτε τὴν ἐγω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς.

Si autem quis contristauit, non me contristauit: sed ex parte,
5 εἰ δέ τις* λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ' ἀπὸ μέρους, λυπέω

vt non onerem omnes vos.
ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς.

'Sufficiens tali
6 ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ

'Sufficit illi qui eiusmodi est,
obiurgatio hæc quæ à pluribus.
ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων.

ρ fit
7 ὥστε τοναντίον

ρ donetis & consolemini:
magis ‖ vos condonare & consolari, ne fortè abun-
μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι, μήπως τῇ περισσο-

ρ qui eiusmodi
dãtiori tristitia absorbeatur ρ talis. est. Propter quod
τέρᾳ λύπῃ* καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς κυρῶσαι

'confirmare in illum charitatem.
8 εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα,

*In hoc enim & scripsi, 'vt confirmetis
9 κυρώσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην.

* ideo
vt cognoscam ‖ probationem vestram, si in omnia obedientes sitis.
ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε.

‖ experimentum vestrum, an in omnibus
Cui autẽ aliquid condonastis, & ego. ρ & enim ego si quid condo-
ῷ δέ τι χαρίζεσθε, κἀγὼ· καὶ γὰρ ἐγὼ εἴ τι κεχα-

ρ nam
10

'quod
naui, 'cui condonaui, propter vos, in * facie Christi:
ρισμαι, ᾧ κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς ἐν προσώπῳ Χριστοῦ·

* persona
Vt non ‖ occupemur à satana. non enim eius
ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ

‖ circumueniamur
11

ρ cogitationes
ρ intelligentiæ ignoramus. 'Veniens autem in Troadem * ad
νοήματα ἀγνοοῦμεν. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρῳάδα εἰς τὸ

'Cum venissem propter
12

Euangelium Christi, & ‖ ostio mihi aperto in Domino,
εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ·

‖ ostium mihi apertum esset
Non habui ρ relaxationem spiritui meo, 'ad non inuenirem me
οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με

ρ requiem
'eo quòd non inuenierim
13

* valefaciens eis,
Titum fratrem meum: sed * valedicens eis, exij
Τίτον τὸν ἀδελφόν μου· ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον

ρ profectus sum
in Macedoniam. Ai Deo ‖ gratia, semper ‖ autem
εἰς Μακεδονίαν. τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε

ρ Iesu:
14 τριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως

'manifestat
fur 'manifestãti per nos in omni loco. Quia Christi
θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως

'manifestat
15 αὐτοῦ † φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ· ὅτι Χριστοῦ φανερόω

‖ bona fragrantia sumus Deo, in ρ seruatis, & in 'ρε ‖ bonus odor
Piis qui sui filij
εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς σῳζομένοις καὶ ἐν τοῖς* ἀπολ-

'ruentibus. His quidem odor mortis in mortem, * illis autem
λυμένοις. οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ

'iis qui pereunt. Aliis * aliis
16

odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis‖ idoneus?
ὀσμὴ ζωῆς εἰς ζωήν. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός;

ℙ plurimi, adulcerantes — Non enim sumus, sicut ℙ reliqui, *cauponantes* verbum
οὐ γάρ ἐσμεν, ὡς οἱ λοιποὶ, καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ 17
Dei: sed ut ex synceritate, sed sicut ex Deo, coram
Θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ Θεοῦ, κατενώπιον τοῦ
Deo in Christo loquimur.
Θεοῦ, ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν.

CAP. III. γ'.

aut nunquid — Incipimus iterum nosmetipsos commendare? *ℙ si non egemus,*
Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν; εἰ μὴ χρῄζομεν, 1
sicut quidam, commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vobis
ὥς τινες, συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν
commendatitiis? Epistola nostra vos estis, scripta in
συστατικῶν; ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν 2
* quæ scitur & legitur — cordibus nostris, * *cognita & lecta* ab
ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ
omnibus hominibus: Manifestati quoniam estis epi-
πάντων ἀνθρώπων· φανερούμενοι ὅτι ἐστὲ ἐπι- 3
‖ & διακονέω — stola Christi, ministrata à nobis,‖ *inscripta* non
στολὴ Χριστοῦ † διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη οὐ
ℙ viui: — atramento, sed Spiritu Dei ℙ *viuentis*, non in tabulis lapi-
μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθί-
deis, sed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam
ναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις. πεποίθησιν 4
autem talem habemus per Christum ad Deum:
δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεόν·
Non quòd sufficientes simus à nobis *ipsis* cogitare aliquid, quasi ex
οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι, ὡς ἐξ 5
eſt — nobis*ipsis*, sed sufficientia nostra ex Deo. Qui & idoneos fecit
ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ. ὃς καὶ ἱκάνωσεν 6
* Litera ‖ Spiritus: — nos ministros noui testamenti, non * literæ, sed ‖ spi-
ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύ-
ℙ enim — * autem — ritus: *nam* litera ℙ occidit, *at* spiritus * viuificat.
ματος· τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ.
* Quòd ‖ deformata — *Si vero* ministratio mortis *in* literis ‖ *informata*
εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη 7
ℙ posſent intẽdere in lapidibus, *facta* fuit in gloria, ita vt non ℙ *posſe intueri*
filij — ἐν λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς
filios Israel in faciem Moysi, propter gloriam
υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωυσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ
quæ euacuatur. — vultus eius. *abolendam:* Quomodo non
προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, πῶς οὐχὶ 8
magis ministratio spiritus erit in gloria?
μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ;

εἰ γὰρ

* Si enim ministerium damnationis ‖ gloria ρ, multò magis
εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως, δόξα, πολλῷ μᾶλλον
* abundabit ministerium iustitiæ in gloria.
περισσεύσει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ.
* Etenim non glorificatum est illud glorificatum in hac
καὶ γὰρ οὐ † δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ
parte, propter excellentem gloriam.
μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης.
Si enim ρ abolendum, per gloriam, multò magis
εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον, διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον
* manens in gloria. Habentes igitur talem spem,
τὸ μένον ἐν δόξῃ. ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα,
multa fiducia vtimur. Et non sicut Moyses
πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμεθα· καὶ οὐ καθάπερ Μωυσῆς
ponebat velamen super faciem suam; * ad non intue-
ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ πρὸς τὸ μὴ ἀτενί-
vi filios Israel in ‖ finem abolitii.
σαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου.
Sed ρ obduruerunt cogitationes eorum. Vsque enim * hodie
ἀλλ' † ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν· ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον
idipsum velamen in lectione veteris testamenti
τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης
manet non reuelatum, (quod in Christo ! * aboletur)
μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν χριστῷ καταργεῖται).
sed vsque ‖ hodie, cùm legitur Moyses, vela-
ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκε) Μωυσῆς, κάλυμ-
men super cor eorum positum est. Cùm autem conuer-
μα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δ' ἂν ἐπι-
sus fuerit ad Dominum, circumauferetur velamen.
στρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα.
At Dominus ρ Spiritus est. Vbi autem Spiritus Domini, ibi ρ autem
ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν· οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ
libertas. Nos verò omnes, reuelata
ἐλευθερία. ἡμεῖς δὲ πάντες, † ἀνακεκαλυμμένῳ ἀνακαλύπτῳ
facie gloriam Domini speculantes, * eandem in
προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν
imaginem transformamur ! à * gloria in gloriam, tanquam à
εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ
Domini Spiritu.
κυρίου πνεύματος.

CAP. IIII. δ'.

‖ Propterhoc habentes administrationem hanc, ρ prout misericor-
Διὰ τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεή-
diã cõsecuti sumus, non deficimus: Sed abdicauimus
θημεν, οὐκ ἐνκακοῦμεν· ἀλλ' ἀπειπάμεθα τὰ

occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque
in χρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ
adulterantes verbum Dei: sed manifestatione veri-
δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀλη-
tatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam homi-
θείας συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώ-
* Quod si etiam num, coram Deo. *Si autem & est opertum
καλύπτω πων, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ καὶ ἔστι †κεκαλυμμένον 3
‖ iis qui pereunt Euangelium nostrum, in ‖ pereuntibus est opertum:
τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον,
In quibus Deus seculi huius excæcauit mentes
ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν 4
P vt non fulgeat infidelium, P ad non splendendum eis illuminationem Euangelij
ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου
gloriæ Christi, qui est imago Dei invisibilis.
τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου.
nostrum, Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Christum Iesum Dominum,
οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χριστὸν ἰησοῦν κύριον, 5
nosipsos autem seruos vestros per Iesum. Quoniam Deus
ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς ὁ 6
* qui dixit ‖ ipse; * dicens de tenebris lucem splendescere, qui illuxit in cordibus
εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς †λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις
λάμπω nostris, ad illuminationem scientiæ P gloriæ Dei in
P claritatis ημῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν
facie Iesu Christi. Habemus autem thesaurum istum
προσώπῳ ἰησοῦ χριστοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον 7
in fictilibus vasis, vt sublimitas virtutis sit Dei,
ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ,
* omnibus tribulationē patimur, * angustiamur: Aporiamur, ‖ destituimur: & non ex nobis, In * omni tribulati, sed non
καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν· ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ 8
* coarctati: Hæsitantes, sed non [prorsus hærentes:
*στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι.
ς τενοχωρέω Persecutionem P passi, sed non * deserti deiecti,
P patimur, * derelinquimur: deiicimur: διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι· καταβαλλόμενοι, 9
sed non * pereuntes: Semper mortificationem De-
* perimus: ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι· πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυ- 10
‖ nostro mini Iesu in corpore ‖ circunferentes: vt & vita Iesu
ρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ
P corporibus nostris in P corpore nostro manifestetur. Semper enim nos
ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ, ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ 11
* qui viuimus, * viuentes, in mortem tradimur propter Iesum, vt &
περιδιδόμεθα ζῶντες, εἰς θάνατον †παραδιδόμεθα διὰ ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ
vita Iesu manifestetur in mortali carne nostra.
ζωὴ τοῦ ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν.
+ ergo ‖ autem * Itaque quidem mors in nobis operatur, at vita ‖ in vobis.
ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. 12

ἔχον-

Habentes autem eundem spiritum fidei, ℣ secundùm ℣ sicut est
13 ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ
scriptum, Credidi, *ideo locutus sum: & nos credimus, propter quod
γεγραμμένον, Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα· καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν,
*ideo & loquimur: Scientes quoniam qui suscitauit Dominum Iesum,
14 διὸ καὶ λαλοῦμεν· εἰδότες ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον Ἰησοῦν,
& nos *per Iesum suscitabit, & ‖ astabit cum vobis. * cum Iesu ‖ constituet vobiscum.
καὶ ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν.
Nam omnia ℣ propter vos, vt gratia abundans, * per ℣ enim * per multos in
15 τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα διὰ τῶν
multorum gratiarum actionem, abundet in gloriam Dei.
πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν, περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.
*Ideo non deficimus: sed ‖ si & ille extra noster homo * Propter quod ‖ licet is qui foris est
16 διὸ οὐκ *ἐγκακοῦμεν· ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος
corrumpatur, ℣ sed ille intus renouatur ℣ die & die. ἐγκακέω
διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρα καὶ ἡμέρα. ℣ tamen is qui est ℣ de die in diem.
Nam momentaneum leuitas tribulationis nostræ, *secundùm Id enim quod in
17 τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν, καθ' praesenti est momentaneũ & leue
excellentiam in excellentiam æternum pondus gloriæ operatur * supra modum in sublimitate
ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ‖ in
‖ nobis, Non contemplantibus nobis ℣ conspecta, sed ℣ quæ videntur,
18 ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ
*non conspecta: Nam conspecta temporalia, * at non ‖ quæ non videntur. Quæ enim videntur, sunt
μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα, πρόσκαιρα· τὰ δὲ μὴ conspecta, æterna. * quæ autem non videntur, sunt
βλεπόμενα, αἰώνια.

CAP. V.

Scimus enim quoniam si terrestris nostra domus ‖ tabernaculi dissoluatur, ℣ ædificationem ex Deo habemus, domum non ma- ‖ huius habitationis ℣ quod sed
1 1 Οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκή-
nufactam, *æternam in cælis.
νους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχει-
ροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
*Etenim in hoc ingemi scimus, habitationem nostram quæ de * Nam & ‖ est, ἐπενδύω
2 2 καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ
cælo ‖ superindui cupientes:
οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες·
Si tamen & vestiti, non nudi inueniamur. ὁρίζω
3 3 εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ * εὑρεθησόμεθα.
℣ Etenim existentes in tabernaculo ingemiscimus grauati, * in ℣ Nam & qui sumus in hoc eo quòd
4 4 καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκηνώματι στενάζομεν βαρούμενοι, ἐφ'
quo nolumus expoliari, sed superuestiri: vt absorbeatur
ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ
* mortale à vita. ‖ At operatus nos * quod est Qui autem efficit
5 5 τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς

ℙ qui dedit nobis pignus

in ipsum hoc, Deus, ℙ & dans nobis arrabonem Spiritus.
εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεὸς ὁ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος.

*Audentes
*dum sumus

*Confidentes igitur semper, & scientes quoniam *adnene
θαρροῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες 6
in corpore, peregrinamur à Domino.
ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου·
(Per fidem enim ambulamus, ‖ non per speciem.)
διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους. 7
ℙ Audemus
*bonam voluntatem habemus
ℙ Confidimus autem, & *probamus magis peregrinari
θαρροῦμεν δὲ, καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον † ἐκδημῆσαι 8
à corpore, & *habitatum ire ad Dominum.
ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον.
Ideo & contendimus, sive ‖incolentes, sive ℙ migrantes,
διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες 9
beneplacentes ei esse. Nam omnes nos manifestari
εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι 10
oportet ante tribunal Christi, vt referat vnu squisq;
δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα †κομίσηται ἕκαστος
propria corporis, *ad quæ gessit, sive bonum,
τὰ ἰδία τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν,
sive malum. Scientes ergo timorem Domini, homi-
εἴτε κακόν. εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου, ἀνθρώ- 11
nibus suademus, Deo autem manifesti sumus. spero autem & in
πους πείθομεν, θεῷ δὲ † πεφανερώμεθα· ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν
conscientiis vestris ‖manifestari. Non enim iterum
ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. οὐ γὰρ πάλιν 12
nosipsos commendamus vobis, sed occasionem ℙ dantes vobis
ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν
*gloriandi pro *eos qui
*gloriationis de nobis, vt habeatis ad *ipsos in facie
καυχήσεως, ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ
‖gloriantur, ℙ in *sobrij sumus, *enim
‖gloriantes, & non pcorde. Sive enim mente excedimus,
καυχωμένους, καὶ οὐ καρδίᾳ. εἴτε γὰρ *ἐξέστημεν, 13
Deo: sive *prudenter agimus, vobis.
θεῷ· εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν.
Nam charitas* Christi
ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ χριστοῦ 14
‖vrget
ℙ æstimantes ergo
|cohibet nos ℙ iudicantes hoc, quoniam si vnus pro omnibus
συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων
mortuus est, *nempe omnes mortui sunt. Et pro omnibus
†ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον. καὶ ὑπὲρ πάντων 15
*Christus, vt & qui viuunt, ‖et qui
mortuus est* vt viuentes non iam sibiipsis viuant, sed ‖ipsi
ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ
ℙ mortuo est, & resurrexit.
pro ipsis ℙ mortuo & excitato. Itaque nos ex
ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ 16
*hoc *Et
*nunc neminem nouimus secundùm carnem. *Si verò & cognouimus
τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα. εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν
‖iam nouimus
secundùm carnem Christum, sed & nunc non‖ amplius cognoscimus.
κατὰ σάρκα χριστόν, ἀλλὰ οὐ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν.

ὥστε

* Itaque ſi quis in Christo, noua creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua. (17) ὥστε εἴτις ἐν χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα † παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά. (18) τὰ δὲ πάντα

* Si qua ergo † παρέρχω Al. omnia ‖ autem

ex Deo, *reconciliante nos sibiipsi per Iesum Christum, & *damte nobis ministerium reconciliationis. ἐκ τοῦ θεοῦ † καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς·

* qui nos reconciliauit sibi dedit

* Vt quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibiipsi, non reputans illis delicta ipsorum, & *ponens ‖ posuit. (19) ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος

* Quoniam quidem

in nobis verbum reconciliationis. (20) ὑπὲρ χριστοῦ οὖν ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς.

Pro Christo ergo

legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· * δεόμεθα, μεθα ὑπὲρ χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ.

Obsecramus

ρ Num non cognoscemem peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso. (21) τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

ρ Eum qui non nouerat

CAP. VI. 5'.

*Cooperantes autem & exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei *recipere vos. (2) Ait enim, Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te.) Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν μὴ εἰς κενὸν † χάριν τοῦ θεοῦ † δέξασθε ὑμᾶς. λέγει γάρ· καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας.

Adiuuantes * recipiatis δέχομαι δέχομαι ἐπακούω ἐπακούω

‖ nullam in vllo dantes offensionem, vt non vituperetur ministerium p. (3) μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ † μωμηθῇ ἡ διακονία· (4) ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς

‖ nemini vllam † μωμάομαι

ρ Sed in omnibus *constituentes nosmetipsos ‖ exhibeamus

sicut Dei *ministri, in patientia multa, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις· (5) ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν

ρ nostrum * ministros

In plagis, in ‖ custodia, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiunis, ‖ carceribus

ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, (6) ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, (7) ἐν λόγῳ ἀλη-

In castitate, in scientia, in longanimitate, in ρ benignitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veri-

ρ suauitate

tatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ
θείας, ἐν δυνάμει θεοῦ· διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τοῦ
ª ignobilitatem, dextris, & sinistris, Per gloriam & ª ignominiam, per in-
δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν· διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσ- 8
famiam & bonam famam: vt seductores & veraces.
φημίας καὶ εὐφημίας· ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς·
qui Sicut‖ ignoti, & cogniti: quasi morientes,
ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι· ὡς ἀποθνήσκοντες, 9
& ecce vivimus: vt castigati, & non mortificati:
καὶ ἰδοὺ ζῶμεν· ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι·
Quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autē
ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες· ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ 10
locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.
πλουτίζοντες· ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.
ƒ patet ª ὁ Os nostrum ƒ apertum est ad vos ª Corinthij cor
τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς, κορίνθιοι· ἡ καρδία 11
† πλατύνω * στενοχωρέω nostrum dilatatum est. Non angustiamini in nobis,
ἡμῶν †πεπλάτυνται. οὐ *στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, 12
angustiamini autem in visceribus vestris. Ad
στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ 13
* autem habentes eandem *compensationem, (vt natis dico:) dilatamini & vos.
remunerationem (tanquam filiis αὐτὴν ἀντιμισθίαν, ὡς τέκνοις λέγω· πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς.
‖ Nolite iugum ducere cum ‖Ne fatis alterò iugo copulati infidelibus. Quæ enim participatio iu-
ƒ cum iniquitate? aut quæ societas μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις· τίς γὰρ μετοχὴ δι- 14
stitiæ ƒ & iniquitati? quæ verò communio luci ad tenebras?
καιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;
Christi Quæ autem conuentio ª Christo ad Belial? aut quæ pars fideli
τίς δὲ συμφώνησις χριστῷ πρὸς βελίαλ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ
cum infideli? Qui autem consensus templo Dei cum idolis?
μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων;
* viui, Vos enim templum Dei estis * viuentis, sicut dicit Deus, quoniam 16
ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐστε ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεὸς, ὅτι
Inhabitabo in illis, & inambulabo: & ero illorum Deus, &
ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω· καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεὸς, καὶ
‖ Propter quod ipsi erunt mihi populus. ‖Idco exite de medio eorum, &
ἀφορίζω αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. διὸ ἐξέλθατε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ 17
ƒ tetigeritis: separamini, dicit Dominus: & immundum ne ƒ attingite: & ego
† ἀφορίσθητε, λέγει κύριος· καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε· κἀγὼ
recipiam vos. Et ero vobis in patrem, & vos
εἰσδέξομαι ὑμᾶς· καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς 18
eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.
ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ.

CAP. VII. ζ.

charissimi, Hæc ergo habentes promissiones, ª dilecti, mun-
καθαρίζω Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀγαπητοί, * καθα- ἡ
ρίσωμεν

demus nosipsos ab omni inquinamento carnis & spiritus,
μολυσμῶ σαρκὸς καὶ πνεύματος,
perficientes sanctificationem in timore Dei.
ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ.
Capite nos. neminem *iniuria affecimus, neminem corrupimus,
χωρήσατε ἡμᾶς· οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν,
neminem ‖ fraude circumuenimus. Non ad condemnationem dico.
οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω·
prædixi enim quòd in cordibus nostris estis ad commo-
προείρηκα γὰρ ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε εἰς τὸ συναπο-
rientium, & p conuiuendum. Multa mihi fiducia * apud vos:
θανεῖν καὶ συζῆν. πολλή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς,
multa mihi gloriatio pro vobis: repletus sum consolatione:
πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει,
superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.
ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν.
* Etenim venientibus nobis in Macedoniam, nullam habuit
καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακεδονίαν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν
[vel laxationem caro nostra: sed ‖ ia omni tribulati: foris, pu-
ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι ἔξωθεν μά-
gnæ: intus, timores. Sed * consolans humi-
χαι, ἔσωθεν φόβοι. ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπει-
les, consolatus est nos Deus in aduentu Titi.
νοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου.
Non solùm autem in aduentu eius, sed etiam in con-
οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρα-
solatione qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum
κλήσει ᾗ * παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν παρακαλέ-
desiderium, vestrum fletum: vestram æmulationem pro me: μαι
ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ·
ita vt me magis * gaudere. Quoniam si & contristaui vos * gauderem.
ὥστε με μᾶλλον χαρῆναι. ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς
in epistola, non ‖ pœnitudine ducor, si & p pœnitudine ducar. intueor ‖ me pœnitet: p pœniteret, videó
ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην· βλέπω
enim quòd epistola illa, si & ad horam contristauit vos.
γὰρ ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς.
Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad
νῦν χαίρω οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς
pœnitentiam. Contristati estis enim secùdùm Deum, vt in nullo * detrimẽto
μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεὸν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζη- * detrimentum patiamini
affecti fueritis ex nobis. * Nam secùdùm Deum tristitia ‖ pœ- * Quæ enim ‖ est,
nitentiam in salutem p haud pœnitendam operatur: at * ut
μιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη με- p stabilem * seculi autem
τάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· ἡ δὲ τοῦ
mundi tristitia mortem operatur. Ecce enim hoc
κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ

* quantam in vobis operatur solicitudinem,

ipsum, secundùm Deum contristari vos, *quantum adoperatum sit

τοῦτο, τὸ κατ᾽ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο

in vobis studium, sed defensionem, sed indignationem, sed

ἐν ὑμῖν σπουδήν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ

timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. in

φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ᾽ ἐκδίκησιν· ἐν

‖ omnibus exhibuistis vos, incontaminatos

‖ omni consistitis vos ipsos puros esse in negotio.

παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι.

℣ Igitur * propter eum qui fecit iniuriã, nec propter eum qui passus est: sed ad manifestãdam solicitudinem nostram, quam habemus pro vobis * Ideo consolati sumus. In ℣ nostra.

℣ Nempe si & scripsi vobis, non * causa iniuriantis, nec causa iniuriati, sed causa manifestandi studium nostrum de vobis ad vos coram Deo.

ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐκ ἕνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ 12
ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ᾽ ἕνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπου-
δὴν ἡμῶν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

*Propter hoc consolationem accepimus in consolatione * vestra: abundantiùs autem magis gauisi sumus super gaudio Titi, quia requieuit spiritus eius ab omnibus vobis.

*Quia si quid

παράκλησιν ἐσχήκαμεν· ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει ἡμῶν περισ- 13
σοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀνα-
πέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν·

ὅτι εἴ τι 14

℣ Et

℣ apud illum

* καυχάομαι

† καταισχύνομαι

* fuit

℣ Quia si quid de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia in veritate locuti sumus vobis, ita & gloriatio nostra quæ ad Titum, veritas facta est: Et viscera eius

ἐγὼ πρὸς Τίτον, ἀλήθεια ἐγενήθη· καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ 15
περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστιν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων
ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν.

* vobis

‖ omnibus

Gaudeo quòd in ‖ omni confido in vobis.

χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν. 16

CAP. VIII. ἡ.

Notam facimus autem vobis, fratres, gratiam Dei

Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν 1
δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας·

℣ quæ data est

℣ data in ecclesiis Macedoniæ,

Quòd in multo experimento tribulationis abundantia gaudii ipsorum, & secundùm profundum paupertas eorum abundauit

ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χα- 2
ρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν

fuit: & altissima

in diuitias simplicitatis eorum. Quia secundùm

εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. ὅτι κατὰ 3
virtutem, * (testor) & supra virtutem voluntarij ‖:

δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ παρὰ δύναμιν αὐθαίρετοι,

* (testimonium Illis reddo)

‖ fuerunt

μετὰ

Cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam & communicationem ministrij *quæ in sanctos, suscipere nos. quod fit

μὴ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, δεξασθαι ἡμᾶς.

Et non sicut sperauimus: sed semetipsos dederunt, primùm Domino, & nobis per voluntatem Dei: deinde

καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ,

εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Titum, vt quemadmodum ante cœpit, ita & perficiat in *vos & gratiam istam. ista vt rogaremus vobis etiam

Titum τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτω καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην.

Sed sicut in *omni abundatis fide & sermone, & * omnibus

ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ ‖ solicitudine, insuper & charitate vestra in nos,

7 γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε.

scientia, & omni ‖studio, & illa ex vobis in nobis dilectio ne, vt & in hac gratia abundetis.

Non secundùm imperium dico, sed per aliorum *stu- ♀ quasi imperans * solicitudinem,

8 οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων.

dium, etiam vestræ charitatis *germanitatem comprobans. * ingenium bonum

Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi,

9 γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,

quoniam propter vos ‖ *paupertatem subiit* diues existens, vt vos ‖ egenus factus est, cùm esset

ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν, ἵνα ὑμεῖς τῇ illius ♀ paupertate ditescretis: ♀ inopia ditiores

Et *sententiam in hoc * consilium

ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. 10 καὶ γνώμην ἐν τούτῳ do: hoc enim vobis *confert: qui non solùm facere, * vtile est,

δίδωμι· τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι, ‖ ab priore

sed & velle primùm cœpistis ‖ à superiori anno.

ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι· 11 νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσον ἐπιτελέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλειν, οὕτω καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν.

Nunc verò & ꝑficere perficite: vt quemadmodum *prom ptitudo velle, ita & perficere ex ipso habere. ♀ facto * promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo quod habetis.

Si enim *promptitudo animi prius adsit, secundùm id quod habet quis, * voluntas prompta est,

12 εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ τις, εὐπρόσδεκτος, καθὸ οὐκ ἔχει.

‖ beneacceptus, non secùdùm id quod non habet. ‖ accepta est.

Non enim vt aliis ꝑ remissio, vobis autem tribulatio: sed ex ꝑ sit

13 οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλῖψις· ἀλλ' ἐξ ἰσότητος, ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ

xqualitate In* hoc nunc tempore vestra abundantia in præsenti

14 ἰσότητος illorum * defectum, vt & illorum abundantia ‖ sit in * inopiã supp'eat: ‖ vestra inopia

ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς sit supplementum:

vestrum defectum, vt fiat æqualitas:
τὸ ὑμῶν ὑστέρημα· ὅπως γένηται ἰσότης·
Sicut scriptum est: Qui multum, non abundauit: & qui
καθὼς γέγραπται· ὁ τὸ πολὺ, οὐκ ἐπλεόνασε· καὶ ὁ 15
modicum, non minorauit.
ἐλαττονέω τὸ ὀλίγον, οὐκ † ἠλαττόνησε.
℣ Gratias *qui dedit eandem solicitudinem
℣Gratia autem Deo, *danti illud idem studium
χάρις δὲ τῷ θεῷ τῷ διδόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν 16
pro vobis in corde Titi: Quoniam quidem
ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου· ὅτι τὴν μὲν 17
* susceperit: sed cùm solicitior esset, sua voluntate profectus est
exhortationem * excepit: studiosior verò existens, vo-
παράκλησιν ἐδέξατο· σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐ-
luntate exiit ad vos. Simul misimus
θαίρετος ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς. Συνεπέμψαμεν 18
‖ etiam ℣ est * autem cum illo fratrem, cuius laus ℣ in Euan-
δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγ-
gelio per omnes ecclesias: Non solùm autem, sed
γελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ 19
ordinatus * comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam quæ ministratur
& *suffragio electus est ab ecclesiis, *comperegrinus noster cum
χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, συνέκδημος ἡμῶν σὺν
gratia hac administrata à nobis ad
τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν
‖ destinatā voluntatem nostram. ipsius Domini gloriam, & ‖ promptitudinem animi vestri.
αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν·
℣ plenitudine * quæ ministratur
Deuitantes hoc, ne quis nos vituperet in ℣ex-
μωμάομαι ξενιζόμενοι τοῦτο, μήπως ἡμᾶς † μωμήσηται ἐν τῇ ἁ- 20
uberantia hac * ministrata à nobis.
δρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν·
‖ Prouidemus enim bona ‖ Deo, ℣ cum
*Præcogitantes pulchra non solùm coram ‖ Domino, sed etiam
προνοοῦμεν καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ 21
coram hominibus. Simul misimus autem ℣ illis
ἐνώπιον ἀνθρώπων. συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν 22
solicitum esse: fratrem nostrum, quem probauimus in multis sæpè *stu-
ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπου-
solicitiorem: diosum existentem, nunc autem multo *studiosiorem, confidentia mul-
δαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολ-
‖ qui est ta quæ in vos. Siue pro Tito, ‖ socius meus & in
λῇ τῇ εἰς ὑμᾶς· εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς καὶ εἰς 23
℣ adiutor, *gloriæ vos ℣cooperator, siue fratres nostri, Apostoli ecclesiarum, *gloria
ὑμᾶς συνεργός· εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα
* quæ est Christi. Ergo ostensionem * charitatis vestræ, & nostræ
Χριστοῦ· τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ ἡμῶν 24
‖ gloriæ pro ‖ gloriationis de vobis, in illos ostendite, in faciem
καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε, εἰς πρόσωπον
ecclesiarum.
τῶν ἐκκλησιῶν.

Pauel

CAP. IX.

ρDe quidem enim ministerio in sanctos, ex abundanti ρ Nam
Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, περισσόν
mihi est scribere vobis. Scio enim promptum animum
μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν
vestrum: quem de vobis glorior *Macedonibus, Quòd Achaia * pro quo
ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα * apud Macedones. Quoniam &
parata est k à superiori anno: & ex vobis æmulatio prouocauit ‖ ab anno præterito. & vestra
παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι· καὶ ὁ ὑμῶν ζῆλος † ἠρέθισε ἐρεθίζω
plurimos. Misi autem fratres, vt ne
τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφούς, ἵνα μὴ τὸ
ρgloriatio nostra de vobis, *inanis fiat in parte hac: ρ quod gloriamur
καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ, * euacuetur
vt (quemadmodum dixi) parati sitis:
ἵνα, καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε·
Ne forte si venerint ‖ cum me Macedones, & inuenerint vos * cum ‖ mecum
μήπως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς
imparatos, erubescamus nos, (vt non dicamus
ἀπαρασκεύαστους, † καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν καταισχύνω-
vos) in substantia hac gloriatione. μαι
ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως.
Necessarium ergo existimaui rogare fratres,
ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφούς,
vt præeant ad vos, & præparent *præ- ρ peruenient
ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκε- repromissam
nuntiatam benedictionem vestram, hanc paratam esse, sic
κηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως
quasi benedictionem, & non quasi *exactionem. * auaritiam.
ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν.
Hoc autem ‖ sereus parcè, parcè & metet: ‖ dico, Qui se-
Τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει· minat
& ρ seminans in benedictionibus, *in benedictionibus & metet. ρ qui seminat * de
καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει.
Vnusquisque prout *præoptat corde, non ex tristitia, * destinauit in suo
ἕκαστος καθὼς προῄρηται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης
aut ex necessitate. hilarem enim datorem diligit Deus.
ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός.
Potens ‖ autem Deus omnem gratiam abundare facere in ρ vos: ‖ est ρ vobis:
Δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς,
vt in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abun-
ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισ-
detis in omne opus bonum: Sicut scriptum est:
σεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν· ρ καθὼς γέγραπται,
Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in
† ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς σκορπίζω

* seculum seculi. "aternum.

* Qui autem administrat ‖ manducandum præbebit: & multiplicabit semen vestrum: & augebit incrementa frugum

*πληθυνῶ

†αὐξάνω

ρ Vt in omnibus locupletati abundetis "officij

* supplet ea quæ desunt sanctis:

περισσεύω

πληρόω

ρ abundat

" in Domino.

* At suppeditans semen seminanti, & τῶν αἰώνα. ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπόρον τῷ σπείροντι, καὶ 10

panem ad ‖ escam suppeditet, & multiplicet sementem vestram, ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσει, καὶ *πληθύνει τὸν σπόρον ὑμῶν,

& augeat sanctas genitos iustitiæ vestræ) καὶ †αὐξήσει τὰ γενήματα τ δικαιοσύνης ὑμῶν.

Vt omni ditati in omnem simplicitatem, quæ ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις 11

adoperatur per nos gratiarum actionem Deo. κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ.

Quoniam ministerium "oblationis huius non solùm * est ὅτι ἡ διακονία τ λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ 12

adsupplens inopias sanctorum: sed etiam † περισσεύουσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ

Predundans per multas gratiarum actiones "Deo. περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ.

Per probationem ministerij huius glorificantes Deum διὰ τ δοκιμῆς τ διακονίας ταύτης δοξάζοντες τὸν θεὸν 13

in obedientia confessionis vestræ in Euangelium Christi, ὑπὲρ τῇ ὑποταγῇ τ ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τ χρι-

& simplicitate communicationis in illos, & in omnes, στοῦ, καὶ ἁπλότητι τ κοινωνίας εἰς αὐτοὺς, καὶ εἰς πάντας,

* in Et * ipsorum obsecratione pro vobis desiderantium vos propter καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ 14

eminentem gratiam Dei in vobis. τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν.

‖ Gratias ‖ Gratia autem Deo super inenarrabili eius dono. χάρις δὲ τῷ θεῷ ὑπὲρ τὴν ἀνεκδιήγητον αὐτοῦ δωρεάν. 15

CAP. X. i.

ρ mansuetudinem & modestiam

Ipse autem ego Paulus obsecro vos per ρlenitatem Αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τ πραΰτητος 1

& æquitatem Christi: qui "secundùm faciem quidem humilis * in & ἐπιεικείας τοῦ χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν

* sum inter vos ‖ vobis. ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς.

ρ audeam per eam confidentiam qua existimor θαρρέω

" qui arbitrantur * ambulemus.

Rogo autem, ne præsens ρconfidens esse ea fiducia, qua co- δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λο- 2

gito audere in quosdam, "existimantes nos tanquam γίζομαι τολμῆσαι ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς ὡς

secundùm carnem * ambulantes. In carne enim am- κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. ἐν σαρκὶ γὰρ περιπα- 3

bulantes, non secundùm carnem militamus. τοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα.

τὰ γὰρ

Nam arma militiæ nostræ non carnalia*, sed sunt:
τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ
potentia Deo, ad ‖ euersionem munitionum, ℘ ratiocinationes ‖ destructionem
δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς ℘ consilia de-
struentes,
euertentes, Et omnem ‘sublimitatem elatam aduersus ‘altitudinem
καθαιρέντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ * extollentem se
*cognitionem Dei, & ‖ captiuantes omnem intellectum in * καθαίρεσις
τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς
obedientiam Christi, Et in ‘promtu habentes vlcisci * scientiam
τὴν ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ· καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι ‖ in captiuitatem
redigentes
omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit vestra obedientia. ℘ obsequium
πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. ‘ promptu
ἐκδικέω
Quæ secundum faciem *aspicitis? Si quis confidit sibi ipse, * sunt videte.
τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ, ‖ se ℘ apud
Christi ‖ esse, hoc cogitet iterum ℘ apud seipsum, quia sicut
χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς
ipse Christi ‘est, ita & nos Christi.
αὐτὸς χριστοῦ, οὕτω καὶ ἡμεῖς χριστοῦ. ‘ est,
*Si quæ enim & ampliusaliquid ‖ glorier de authori- * Nam
10 ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξου- ‖ gloriatus fuero
de potestate
tate nostra, quam dedit Dominus nobis in ædificationem, & non καυχάω
σίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ
in ℘ euersionem vestram, non ‘pudefiam. ℘ destructionem
‘ erubescam.
εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐκ αἰσχυνθήσομαι. αἰσχύνω
Vt autem non *videar tanquam terrere vos per epistolas, * existimer
9 ἵνα δὲ μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν·
(Quoniam quidem epistolæ, ‖ inquit, graues ℘ & fortes: ‘at il- ‖ inquiunt
℘ sunt
ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησι, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραὶ, ἡ δὲ παρ- ‘ præsentia autem
* contemptibilis)
ρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος). ἐξουθενέω
Hoc cogitet ‖ talis, quia quales sumus verbo per epi- ‖ qui eiusmodi
11 τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι' ἐπι- est,
℘ in facto
stolas absentes, tales & præsentes φερόμενοι.
σταλῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ.
Non enim audemus inserere aut ‘ conferre nosipsos quibusdam, comparare
12 οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι, τολμάω
*seipsos commendantibus: sed ipsi in ‖ seipsis semetipsos * qui
τοῖς ἑαυτοὺς συνιστάνουσιν· ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς ‖ nobis nosmet-
ipsos
metientes, & ℘ conferentes seipsos semetipsis, non intelligunt. ℘ comparates nos-
μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν. metipsos nobis.
Nos autem non in ‘ immensum ea gloriabimur, sed secundum immensum
13 ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ
mensuram regulæ, quam * partitus est nobis Deus, mensuram ‖ ter- * mensus
‖ pertingendi
τὸ μέτρον τοῦ κανόνος οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου ἐφι-
sigisse vsque & vos. Non enim quasi non pertingentes
14 κέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν· οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι ἐφικνέομαι
℘ ad

ad vos, superextendimus nosipsos. Vsque ad enim & vos perue-
εἰς ὑμᾶς, οὐ γὰρ ἐκτείνομεν ἑαυτοὺς· ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθά-
nimus in Euangelio Christi: Non in
σαμεν, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, οὐκ εἰς τὰ 15
immensum *immensurata gloriantes in alienis laboribus: spem autem
ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα δὲ
habentes * augescente fide vestra, in vobis magni-
ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν, ἐν ὑμῖν † μεγα-
ficari secundùm regulam nostram in abundantiam,
λυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν εἰς περισσείαν·
‖ In vlteriora vestri euangelizare non in alie-
εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλο- 16
na regula, in ῥparata gloriari.
τρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι.
*At glorians, in Domino glorietur.
ὁ δὲ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω. 17
Non enim seipsum * commendans, ille est probatus, sed quem
οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν, ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν 18
‖ Dominus commendat.
ὁ κύριος συνίστησιν.

CAP. XI. ια.

ῥ sustineretis modicum quid insipientiæ meæ
† ἀνέχω
*exhibere
ἁρμόζω
Vtinam ῥtoleraretis meam paulisper insipientiam: sed &
Ὄφελον † ἀνείχεσθέ μου μικρόν τι ἀφροσύνης· ἀλλὰ καὶ 1
supportate me. Æmulor enim vos æmulatione Dei.
ἀνέχεσθέ μου. ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς ζήλῳ θεοῦ· 2
Despondi enim vos vni viro, virginem castam *exhibere
† ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι
Christo. Timeo autem ne forte sicut serpens Euam
τῷ χριστῷ. φοβοῦμαι δὲ μήπως ὡς ὁ ὄφις Εὔαν 3
seduxit in astutia sua, ita corrumpantur *mentes
* sensus vestri, & excidant
‖ quæ est in Chri-
sto. Nam si is qui
venit, alium
Christum
ἐξαπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα
vestræ, à simplicitate ‖ illa in Christum.
ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν χριστόν.
Si quidem enim veniens alium Iesum prædicat quem non præ-
εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον ἰησοῦν κηρύσσει ὃν οὐκ ἐκη- 4
dicauimus, aut spiritum alium accipitis quem non accepistis, aut
ρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ
euangelium aliud quod non recepistis, recte ῥtoleraretis
ῥ pæteremini.
*nihil me minus
fecisse à magnis
ὑστερέω
εὐαγγέλιον ἕτερον ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε.
Existimo enim *nihilo inferiorem esse super valdè Apostolis.
λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων.
* Nam etsi imperitus
‖ scientia.
*Si verò ῳ rudis sermone, sed non ῳscientione: sed
εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει· ἀλλ' 6

ὃν

ἐν παντὶ manifestati ‖in omnibus in vos. ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. in omnibus autem ‖sumus vobis.

Aut ‖peccatum feci, meipsum humilians, vt vos exalte- ‖nunquid
7 ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα, ἐμαυτὸν ταπεινῶν ἵνα ὑμεῖς ὑψω- * euangelizaui
θῆτε; ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον † εὐηγγελισά- διαγγελίζω
nerim vobis? Alias ecclesias expoliaui, accipiens stipen-
8 μην ὑμῖν; ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψω- ‖cùm essem
dium, ad vestrum ministerium. Et ‖praesens apud
9 νιον, πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν. καὶ παρὼν πρὸς
vos, & ‖egens, non obtorpui cuiquam: nam ‖inopiam ‖egerem, nulli
ὑμᾶς ἠ υστέρησεν, οὐ κατενάρκησα οὐδενός· τὸ γὰρ ὑστέρημα ‖onerosus fui.
meam ‖supplenerunt fratres ‖venientes à Macedonia: & ‖quod mihi de-
μου † προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας· καὶ πρόσανα- ‖erat,
in ‖omni inoneroſum vobis meipsum seruaui, & seruabo. πλήρωμα
ἐν παντὶ ἀβαρῆ ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω. * qui venerunt
Est veritas Christi in me: quoniam gloriatio hæc non ‖ob ‖omnibus sine
10 ἔστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοί, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγή- ‖infringetur
turabitur in me in regionibus Achaiæ. onere
γίσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας.
‖Propter quid? quia non diligo vos? Deus scit. Quare?
11 διατί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ θεὸς οἶδεν.
Quod autem facio, & faciam, vt amputem occasionem
12 ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν * eorum qui volũt
* volentium occasionem: vt in quo gloriantur, inueniantur
τῶν θελόντων ἀφορμήν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, † εὑρεθῶσι καθὼς καὶ ἡμεῖς.
sicut & nos. Nam eiusmodi pseudoapostoli
13 γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ‖sunt subdoli, transfigurantes se
operarii ‖dolosi, transformati in Apostolos Christi.
ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ.
Et non mirum: ipse enim satanas * transformatur ‖transfigurat se
14 καὶ οὐ θαυμαστόν· αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζε-
in angelum lucis. Non ‖magnum ergo si & ministri est
15 ται εἰς ἄγγελον φωτός. οὐ μέγα οὖν εἰ καὶ οἱ διάκονοι
eius * transformantur velut ministri iustitiæ: quorum * transfigurentur
αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης· ὧν
finis erit secundum opera ipsorum. Iterum dico (ne
16 τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλιν λέγω, μή
quis me putet insipientem esse. ‖si verò non, etiam vt insipientem ac- ‖alioquin velut
τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μήγε, κἂν ὡς ἄφρονα δέ-
cipite me, vt & ego modicum quid glorier.)
ξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι.
Quod loquor, non loquor secundum ‖Dominum, sed quasi in insipientia, ‖Deum
17 ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ‖substantia
in hac ‖præsidentia gloriationis. gloriæ.
ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως.

Quoniam multi gloriantur secundùm carnem, & ego gloriabor.

ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. 18

* cùm sitis ipsi sapientes, Sustinetis

Libenter enim sustinetis insipientes, * prudentes existentes.

ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες· 19

Tolerasis enim si quis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat,

ἀνέχεσθε γάρ εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, 20

si quis accipit, si quis extollitur, si quis vos in faciem cædit.

εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει.

‖ ignobilitatem ℣ in hac parte.

Secundùm ‖ contumeliam dico: quasi quòd nos infirmi fuerimus ℣. In

κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς † ἠσθενήσαμεν· ἐν 21

ἀσθενέω

quo verò quis audet (in insipientia dico) audeo & ego.

ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ.

Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: semen

Ἑβραῖοί εἰσι, κἀγώ· Ἰσραηλῖταί εἰσι, κἀγώ· σπέρμα 22

‖ & ego (vt minus sapiens dico) plus

Abrahæ sunt, & ego. Ministri Christi sunt, (de-

Ἀβραάμ εἰσι, κἀγώ· διάκονοι Χριστοῦ εἰσι, (παρα- 23

℣ plurimis,

fipiens loquor) super ego: in laboribus * abundantius, in plagis

φρονῶν λαλῶ,) ὑπὲρ ἐγώ· ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς

supra modum, in carceribus abundantiùs, in mortibus fre-

ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολ-

quenter. A Iudæis quinquies quadragenas,

λάκις. ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα 24

minus

‖ præter vnam, accepi. Ter virgis cæsus sum: semel lapidatus sum,

παρὰ μίαν ἔλαβον. τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ * ἐλιθάσθην, 25

℣ & maris fui: In

ter naufragium feci, nocte & die in profundo fui.

τρὶς † ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα·

κινδύνοις

Itineribus sæpè: periculis fluminum, periculis latro-

ὁδοιπορίαις πολλάκις· κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λη- 26

num, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in

στῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν

ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis

πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις

℣ labore

in falsis fratribus: In ‖ fatigatione & ærumna, in vigiliis

ἐν ψευδαδέλφοις· ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις 27

‖ multis,

‖ sæpe, in fame & siti, in ieiuniis ‖ sæpe, in frigore

πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει

℣ quæ sunt

& nuditate. Præter illa ℣ extrinsecus instantia mea

καὶ γυμνότητι. χωρὶς τῶν παρεκτὸς ἡ ἐπισύστασίς μου 28

quotidiana,

‖ per diem, solicitudo omnium ecclesiarum.

ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν·

* ego

Quis infirmatur, & * non infirmor? quis scandalizatur, & non ego

τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ 29

‖ sunt

vror? Si gloriari oportet, quæ ‖ infirmitatis meæ

πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου 30

℣ nostri

gloriabor. Deus & Pater Domini Iesu Christi

καυχήσομαι. ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ 31

οἶδεν

scit, * *ille existens* benedictus in secula, quòd non mentior. * qui est
οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι.

‖ *In Damasco* gentis præpositus Aretæ regis p *præsidio tenebat* ‖ Damasci p custodiebat
ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως † ἐφρούρει φρουρέω
Damascenorum ciuitatem, * *prehendere me volens.* * vt me comprehenderet
τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων·

Et per fenestram in sporta demissus sum per murum:
καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ † ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους, χαλάζω
& * effugi manus eius. * sic
καὶ † ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ. ἐκφεύγω

CAP. XII. 1β.

Gloriari ‖ *sanè non confert* mihi: veniam p *enim* ad visio- ‖ Si oportet (non expedit quidem) p autem
Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι· ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτα-
nes & reuelationes Domini.
σίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου.

Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, (siue in
οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν
corpore, nescio: siue extra corpus, nescio: Deus
σώματι, οὐκ οἶδα· εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ θεὸς
scit:) raptum huiusmodi vsque ad tertium cælum. ἁρπάζω
οἶδεν· * ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ.

Et scio huiusmodi hominem, (siue in corpore, siue extra
καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς
corpus, nescio: Deus scit) Quoniam raptus est
τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ θεὸς οἶδεν· ὅτι ἡρπάγη
in paradisum: & audiuit arcana verba, quæ non licet
εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἀῤῥητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν
homini loqui. Pro huiusmodi gloriabor: pro
ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι· ὑπὲρ * nihil * nisi
autem meipso non gloriabor, * *si non* in infirmitatibus meis.
ἐμαυτοῦ δὲ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου.

‖ Si enim voluero gloriari, non ero insipiens: veri- ‖ Nam &
ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων· ἀλή-
tatem enim dicam. parco autem, ne quis in me existimet
θειαν γὰρ ἐρῶ· φείδομαι δὲ μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται
supra p quod videt * me, aut audit aliquid ex me. p id * in
ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ.

Et * *excellentia* reuelationum ‖ *vt ne efferar,* * ne magnitudo ‖ extollat me,
καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι,
datus est mihi stimulus p *carni* angelus * *Satanæ,* vt me cola- p carnis meæ * Satanæ,
ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος Σατανᾶ, ἵνα με κολα-
phizet, *vt ne efferar.* * *Super hoc* ter * Propter quod
φίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν
Dominum rogaui, vt discederet à me.
κύριον * παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ. παρακαλέω

Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. nam virtus *mea in*
Εἴρηκέ μοι, ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν 9
infirmitate perficitur. Libenter igitur *magis* gloriabor in
ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς
infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.
ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ.
‖ Propter quod placeo mihi
‖ *Ideo oblectior* in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in
διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν 10
persecutionibus, in angustiis pro Christo. Cum enim infirmor,
διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ Χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ,
tunc potens sum. Factus sum insipiens *glorians:*
τότε δυνατός εἰμι. γέγονα ἄφρων καυχώμενος· 11
P minùs feci ab vobis qui sunt supra modum Apostoli: nam
vos me coegistis. Ego enim debui à vobis commendari:
ὑμεῖς με ἠναγκάσατε· ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑπ' ὑμῶν συνίστασθαι·
nihil enim P *inferior fui supra valde Apostolis*, si & nihil sum.
οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδέν εἰμι.
Ipsa quidem signa *Apostoli* *effecta sunt in vobis* in
τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου * κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν 12
omni * *tolerantia*, in signis & prodigiis & virtutibus.
πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσι.
Quid enim est ‖ *quod inferiores fuerim supra* *cæteras* *ecclesias*,
τί γάρ ἐστιν ὃ * ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας; 13
si non quòd ipse ego non P *obtorpui* vobis. Donate mihi
εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ † κατενάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι
iniuriam hanc. Ecce tertio hoc P *paratè*
τὴν ἀδικίαν ταύτην. ἰδοὺ τρίτον τοῦτο ἑτοίμως 14
habeo venire ad vos: & non *obtorpescam* vobis. Non enim
ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν· οὐ γὰρ
quæro * vestra, sed vos. Non enim debent ‖ *nati*
ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς· οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς
parentibus thesaurizare, sed parentes P *natis*.
γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις.
Ego autem libentissimè impendam, & * *expendar* pro
ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ 15
animabus vestris: * *si & abundantiùs* vos diligens minus
τῶν ψυχῶν ὑμῶν· εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧσσον
Sed ‖ *Esto verò*, ego non grauaui vos: sed
ἀγαπῶμαι. ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ' 16
P *existens* astutus, dolo vos cepi.
ὑπάρχων πανοῦργος, δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον.
* Nunquid per circumuenì
* *Num aliquem* eorum quos misi ad vos, *per ipsum* * *ex-*
μή τινα ὧν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεο- 17
‖ cùm illo
pilani vos? Rogaui Titum, & ‖ *simul* misi
νέκτησα ὑμᾶς; παρεκάλεσα Τίτον, καὶ συναπέστειλα 18
P *circumuenit* * *nonne*
τὸν ἀδελφόν. μὴ ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ

πνευ-

spiritu ambulauimus? * non iisdem vestigiis * nonne
πνεύματι περιεπατήσαμεν; ‖ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι;
‖ Rursum putatis quòd ρ vobis excusemur? Coram ‖ Olim
πάλιν δοκεῖτε ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; κατέναντι τοῦ ρ excusemus nos apud vos
Deo, in Christo loquimur: at omnia, charissimi, propter autem
θεοῦ ἐν χριστῷ λαλοῦμεν· τὰ δὲ πάντα, ἀγαπητοί, ὑπὲρ
vestram ædificationem. Timeo enim ne forte * veniens, * cùm venero
τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. φοβοῦμαι γὰρ μήπως ἐλθὼν
non quales volo inueniam vos: & ego inueniar vobis qualè non vultis. ‖ à
οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε·
ne forte cõtentiones, æmulationes, iræ, dissensiones, detractiones, su- ρ animositates,
μήπως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, καταλαλιαί, ψι-
surrationes, inflationes, seditiones ‖. Ne iterum * venientem ‖ sint inter vos.
θυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι· μὴ πάλιν ἐλθόντα * cùm venero,
me humiliet Deus meus apud vos, & lugeam multos
με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ † πενθήσω πολλοὺς πενθῶ
ante ‖ peccantium, & non ρ pœnitentiam super immunditia, ‖ ex iis qui pec-
τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ὅπι τῇ ἀκαθαρσίᾳ, cauerunt,
& fornicatione, & impudicitia quam gesserunt. ρ egerunt pœnitentiam
καὶ πορνείᾳ, καὶ ἀσελγείᾳ ᾗ ἔπραξαν.

CAP. XIII. 1γ.

Ecce tertio hoc venio ad vos, In ore duorum
Ἰδοὺ τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· ὅπι στόματος δύο
testium ‖ & trium stabit omne verbum. vel
μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.
Prædixi & prædico, vt præsens secundò, & absens
προείρηκα καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν
nunc * scribo antepeccantibus, & cæteris omnibus, quoniam * iis qui antè pec-
νῦν γράφω τοῖς † προημαρτηκόσι καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι cauerunt,
si venero in iterum, non parcam. ‖ Quandoquidem experi- προαμαρ-
ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ * φείσομαι· ἐπεὶ δοκι- τάνω
mẽtum quæritis ρ in me loquentis Christi, qui in * vos non * φείδομαι
μὴν ζητεῖτε † ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ‖ An
infirmatur, sed potens est in vobis: * Etenim si crucifixus est ρ eius qui loqui-
ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν· καὶ γὰρ εἰ † ἐσταυρώθη tur Christus
ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei. ‖ Etenim nos infirmi * vobis * Nam &
ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ· καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθε- † σταυρόω
sumus in illo: sed viuemus cum eo ex virtute ‖ Nam
νοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως
Dei in ρ vos. Vosmetipsos tentate si estis in fide: ρ vobis.
θεοῦ εἰς ὑμᾶς. ἑαυτοὺς πειράζετε εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει,
* vosipsos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Iesus ipsi
ἑαυτοὺς δοκιμάζετε· ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι ἰησοῦς
Christus in vobis est? * ℣ non quid fortè reprobi estis. nisi
χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰ μήτι ἄρα ἀδόκιμοί ἐστε.

Spero autem quòd cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.
ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. 6

ϙ Oramus ‖ vt nihil mali faciatis: * quod bonum est

‖ Optamus autem apud Deum ϙ non facere vos malum quicquam: non vt nos probati appareamus, sed vt vos * pulchrum faciatis, nos autem vt reprobi simus.
εὐχόμεθα δὲ πρὸς τὸν θεὸν μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν· 7
οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. 8

Non enim possumus aliquid aduersus veritatem: sed pro veritate.
οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας.

* quoniam ‖ oramus,

Gaudemus enim * cùm nos infirmi simus, vos autem potentes estis. Hoc verò & ‖ optamus, vestram consummationem.
χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ 9
ἦτε· τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν.

ϙ Ideo * durius agam

ϙ Propter hæc hæc absens scribo, vt præsens non * seuerè
διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα παρὼν μὴ ἀποτόμως 10
vtar, secundùm potestatem quam dedit mihi Dominus in ædificationem, & non in destructionem.
χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν.

* De cætero, ‖ perfecti estote exhortamini, καταρτίζω

* Cæterùm fratres, gaudete, ‖ perficimini, consolationem habete,
λοιπὸν, ἀδελφοὶ, χαίρετε, †καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, 11
idem sapite, pacem habete: & Deus dilectionis &
τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε· καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς

ϙ vobiscum

pacis erit ϙ cum vobis.
εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν.

inuicem

Salutate * alij alios in osculo sancto. Salutant vos
ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ· ἀσπάζονται ὑμᾶς 12 13

* nostri

sancti omnes. Gratia Domini * Iesu Christi, &
οἱ ἅγιοι πάντες. 14
ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ

‖ sit

charitas Dei, & communicatio sancti spiritus ‖ cum
ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ

omnibus vobis. Amen.
πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Corinthios secunda scripta fuit à Philippis
Macedoniæ, per Titum & Lucam.
Πρὸς κορινθίους δευτέρα ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων τῆς
μακεδονίας, διὰ τίτου καὶ λουκᾶ.

SANCTI

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

AD GALATAS
ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ

EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. ά.

ΠΑΥΛΟΣ Apostolus (non ab ἈΠΟΣΤΟΛΟΣ οὐκ ἀπ᾽ hominibus, neque per hominem, ἀνθρώπων, οὐδὲ δι᾽ ἀνθρώπου, sed per Iesum Christum, & Deum ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ θεοῦ Patrem ipsum qui suscitauit eum à πατρὸς τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ * mecum sunt mortuis,) Et qui * cum me νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ omnes fratres, ecclesiis Galatiæ: πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας.

Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν Iesu Christo: Ipso qui dedit semetipsum pro peccatis Ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν nostris, vt eriperet nos de præsenti seculo ἡμῶν, ὅπως † ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος ἐξαίρω nequam, secundùm voluntatem Dei & Patris nostri: πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν. Cui ‖ gloria in secula seculorum. Amen. ‖ est ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. Miror quòd ¶ sic citò transferimini ab eo qui vo- ¶ sic eam θαυμάζω ὅτι οὕτω ταχέως † μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καcauit vos in * gratia Christi, in alterum Euangelium: * gratiam Christi, in aliud λέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι χριστοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, μετατίθημι Quod non est aliud, * si non quidam sunt turbantes vos, * nisi sunt aliqui qui vos conturὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μὴ τινές εἰσιν οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, bant, & volunt & volentes inuertere Euangelium Christi. conuertere καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. Sed ‖ & si nos, aut angelus de cælo euangelizet ‖ licet ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται

ℙ quàm

vobis præter ℙ quod euangelizauimus vobis, anathema sit.
ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

προερέω id

Sicut prædiximus, & nunc iterum dico, Si quis vobis euan- 9
ὡς * προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴ τις ὑμῖν εὐα-

gelizauerit præter ℙ quod accepistis, anathema sit. Modò enim
γελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ἄρτι γὰρ 10

* hominibus ‖ Deo?

* *hominesne* suadeo, an ‖ *Deum*? An quæro hominibus placere? Si
ἀνθρώπους πείθω ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ

enim adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.
γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην.

ℙ enim ‖ quod est

Notũ facio ℙ *autem* vobis, fratres, Euangelium ‖ euangelizatum
γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν 11

à me, quia non est secundùm hominem. Neque enim ego
ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ ἐγὼ 12

* didici:

ab homine accepi illud, neque * *edoctus sum*: sed per
παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι'

reuelationem Iesu Christi. Audistis enim meam conuersa-
ἀποκαλύψεως ἰησοῦ χριστοῦ. ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστρο- 13

tionẽ aliquando in Iudaismo, quoniam supra modum persequebar
φὴν ποτε ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον

‖ expugnabam

ecclesiam Dei, & ‖ *vastabam* illam:
τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ † ἐπόρθουν αὐτήν·

προκόπτω ℙ meos

Et proficiebam in Iudaismo supra multos coxta- 14
καὶ † προέκοπτον ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώ-

neos ℙ in genere meo, abundantiùs æmulator existens paterna-
τας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρι-

* placuit ei qui segregauit

rum mearum traditionum: Cùm autem * *probauit Deus ille separans*
κῶν μου παραδόσεων. ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς ὁ ἀφορίσας 15

* vocauit

me ex vtero matris meæ, & * *vocans* per gratiam suam,
με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ,

‖ Vt reuelaret

‖ *Reuelare* Filium suum in me, vt euangelizarem illum
ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν 16

in Gentibus, continuò non acquieui carni & sanguini.
ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι·

ℙ antecessores meos

Neque veni in Hierosolymam ad ℙ *illos ante me* Apostolos:
οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους· 17

sed abij in Arabiam: & iterum reuersus sum *in* Damascum.
ἀλλ' ἀπῆλθον εἰς ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς δαμασκόν.

ἱστορέω ‖ diebus

Deinde post annos tres veni *in* Hierosolymam videre
ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα † ἱστορῆσαι 18

Petrum: & mansi apud eum ‖ *diebus* quindecim.
πέτρον, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε.

nominem, nisi

Alium autem Apostolorum non vidi *, *si non* Iacobum fratrem
ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν 19

Domini. Quæ autem scribo vobis, ecce coram
κυρίου. ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι 20

οὐ

non mentior.
Deinde veni in ‖ regiones Syriæ ‖ partes
11 οὐ ψεύδομαι. ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς συρίας
& Ciliciæ. facie
12 καὶ τῆς κιλικίας. ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς
ecclesiis Iudææ, quæ in Christo. Tantum autem ‖ audientes ρ erant ‖ auditum habebant,
23 ἐκκλησίαις τῆς ἰουδαίας τῇ ἐν χριστῷ· μόνον δὲ ἀκούοντες
erant, quoniam persequens nos aliquando, nunc euangelizat fidem, * qui persequebatur
ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν
quam aliquando ‖ vastabat. Et ρ glorificabant in me Deum. ‖ expugnabat. ρ clarificabant
24 ἣν ποτε ἐπόρθει· καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν.

CAP. II. β.

Deinde post quatuordecim annos iterum ascendi in Hierosolymam cum Barnaba, * assumpto & coassumens & Titum. Ascendi Tito.
1 1 Ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς ἱεροσόλυμα μετὰ βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ τίτον. ἀνέβην
autem secundùm reuelationem, & * exposui illis Euangelium * contuli cum
2 δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ἀγαπτίθημι
quod prædico in Gentibus, seorsum autem ‖ in precio habitis: ne forte ‖ iis qui videbatur aliquid esse:
ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσι, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μή πως
in vacuum currerem, aut cucurrissem. Sed neque Titus ρ cum me, ρ qui mecum erat
3 εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. ἀλλ' οὐδὲ τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ, cùm esset Gentilis,
Græcus existens, coactus est circumcidi: * Propter autem compulsus
4 ἕλλην ὤν, †ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι· διὰ δὲ τοὺς * ἀναγκάζω
subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explo- † περιτέμνω
παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοrare libertatem nostram quam habemus in Christo Iesu, vt
πῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν ἣν ἔχομεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα
nos in seruitutem redigerent. Quibus neque ad horam cessimus
5 ἡμᾶς καταδουλώσωσιν· οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν † εἴξαμεν τῇ εἴκω
subiectioni, vt veritas Euangelij permaneat apud vos.
ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς.
Ab autem * visis esse aliquid (quales aliquando fuerint, nihil ‖ mihi * iis qui videbantur
6 ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι, ὁποῖοί ποτε ἦσαν οὐδέν μοι ‖ mea interest.
differt. Faciem Deus hominis non accipit) Mihi Personam
διαφέρει· πρόσωπον ὁ θεὸς ἀνθρώπου οὐ συλλαμβάνει· ἐμοὶ
enim ρ in precio habiti, nihil contulerunt. Sed econtrà ρ qui videbantur
7 γὰρ οἱ δοκοῦντες, οὐδὲν † προσανέθεντο. ἀλλὰ τοὐναντίον, esse aliquid, προστίθημι
‖ videntes quòd creditum est mihi Euangelium præputij, sicut ‖ cùm vidissent
ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς
Petro circumcisionis. * Nam operatus Petro in Apostolatum * Qui enim est
8 πέτρῳ τῆς περιτομῆς. ὁ γὰρ ἐνεργήσας πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν
circumcisionis, operatus est & mihi ‖ in Gentes.) Et ρ cognoscentes ‖ inter
9 τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη. καὶ γνόντες ρ cùm cognouissent
gratiam * datam mihi, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, τὴν ‖ quæ data est
τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, ἰάκωβος, καὶ κηφᾶς, καὶ ἰωάννης, οἱ * qui videbantur

viſi columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ, ſocie-
δοκοῦντες στύλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ βαρνάβᾳ κοινω-
tatis: vt nos in Gentes, ipſi autem in circunciſionem:
νίας· ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν·
‖ memores eſſemus ρ ſolicitus fui hoc
Tantùm autem pauperum vt ‖ meminiſſemus. quod etiam ρ ſtudui
μόνον δὲ τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν· ὃ καὶ ἐσπούδασα 10
ipſum facere. Cùm autē venisset Petrus in Antiochiam,
αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. ὅτε δὲ ἦλθε πέτρος εἰς ἀντιόχειαν, 11
‖ reprehenſibilis in faciem ei reſtiti: quia ‖ notandus erat.
κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην· ὅτι κατεγνωσμένος ἦν.
* Priùs enim quā venirent quidam
* Antè enim venire quoſdam à Iacobo, cum Gentibus ſimul e-
πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινας ἀπὸ ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν †συνή- 12
σωεσθίω
debat: cùm autem veniſſent, ‖ ſubducebat & ſeparabat ſeipſum, ti-
ἐσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβού-
‖ ſubtrahebat & ſegregabat
ρ qui erant ‖ ſimulationi eius conſenſerunt * &
menſ eosρ ex circunciſione. Et ‖ coſſimulabant ei &
μενος τοὺς ἐκ περιτομῆς. καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ 13
cæteri Iudæi: ita vt * Barnabas ‖ ſimulabd ucereatur eorum ſimulatione.
λοιποὶ ἰουδαῖοι· ὥστε βαρνάβας * συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει.
‖ ducereturab eis in illam ſimulationem.
Sedcùm vidiſſem quòd non ρ recto pede incederēt ad veritatem
ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ † ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν 14
* σωαπάγω
Euangelij, dixi * Petro coram omnibus: Si tu Iu-
ρ rectè ambularēr
† ὀρθοποδέω
τῷ εὐαγγελίῳ, εἶπον τῷ πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων, εἰ σὺ ἰου-
* Cephæ
daeus * exiſtens, gentiliter viuis, & non Iudaicè: ‖ quid Gentes
δαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς καὶ οὐκ ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη
* cùm ſis,
‖ quomodo
cogis Iudaizare? Nos natura Iudæi, & non ex
ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν; ἡμεῖς φύσει ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ 15
ρ autem
Gentibus peccatores. Scientes ρ quòd non iuſtificatur homo ex
ἐθνῶν ἁμαρτωλοί· εἰδότες ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ 16
operibus legis, * ſi non per fidem Ieſu Chriſti: & nos in * Chriſtum
ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς χριστὸν
* niſi
ρ Chriſto Ieſu
Ieſum credidimus: vt iuſtificaremur ex fide Chriſti, &
ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως χριστοῦ, καὶ
non ex operibus legis: propter quod non iuſtificabitur ex operibus legis
οὐκ ἐξ ἔργων νόμου· διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου
‖ Quod
omnis caro. ‖ Si vero quærentes iuſtificari in Chriſto,
πᾶσα σάρξ. εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν χριστῷ, 17
ρ inuenti ſumus
ρ reperiamur & ipſi peccatores, nunquid Chriſtus peccati mini-
εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἆρα χριστὸς ἁμαρτίας διάκο-
ster? Abſit. Si enim quæ deſtruxi hæc iterum ædifico,
νος; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, 18
prævaricatorem meipſum conſtituo. Ego enim per legem
παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου 19
legi mortuus ſum, vt Deo viuam: Chriſto concruciſixus ſum.
νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω, χριστῷ συνεσταύρωμαι.
‖ am
Viuo autem, non * amplius ego: viuit verò in me Chriſtus. Quòd autē nunc
ζῶ δέ, οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ χριστός· ὃ δὲ νῦν 20
ζῶ ἐν

in carne, in fide viuo filii Dei, * *diligentis* * qui dilexit
ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἀγαπήσαντός
me & ‖*tradentis* semetipsum pro me. Non abiicio tradi dit
με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. οὐκ ἀθετῶ
gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo Chri-
τὴν χάριν τοῦ θεοῦ· εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα χρι-
stus gratis mortuus est.
στὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

CAP. III. γ'.

O insensati Galatæ, quis vos fascinauit veritati non
Ὦ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς * ἐβάσκανε ἀληθείᾳ μὴ βασκαίνω
ρ *obsequi quibus ob* oculos Iesus Christus proscriptus est, in obedire, ante
πείθεσθαι, οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἰησοῦς χριστὸς προεγράφη, ἐν quorum
vobis crucifixus? Hoc solum volo discere à vobis:
ὑμῖν ἐσταυρωμένος; Τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν,
Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?
ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;
Sic * *insensati* estis, * *incepti* spiritu, nunc carne * stulti
* vt cum cœpe-
οὕτως ἀνόητοί ἐστε, * ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ritis
consummemini? Tanta passi estis *frustra? si modo & frustra.* ἐπιτελεῖσθε; τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῆ; εἴ γε καὶ εἰκῇ. ἐπάρχω
‖ sine causa? si tamen sine causa
Ille ergo ρ *subministrans* vobis Spiritum, & * *efficiens* virtutes Qui ρ tribuit
ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις operatur
* scriptum est:
in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei? Sicut
ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; καθὼς
Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.
Ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.
Cognoscite ergo quia qui ex fide ‖, ij sunt filij Abrahæ. ‖ sunt,
γινώσκετε ἄρα ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Ἀβραάμ.
Prouidens autem Scriptura quia ex fide iustificat Gentes
προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ
Deus, ρ *præuangelizauit* Abrahæ, Quia benedicentur ρ prænuntiauit
θεὸς, προευηγγελίσατο τῷ Ἀβραὰμ ὅτι * ἐνευλογηθήσονται ἐνευλογέω
in te omnes Gentes. * *Itaque qui* ex fide, benedicentur * Igitur qui sunt
ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται
cum fideli Abraham. Quicunque enim ex operibus legis
σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου
sunt, ‖ sub * *execratione* sunt. Scriptum est enim: ‖ *Execrabilis* omnis * maledicto
εἰσὶν, ὑπὸ κατάραν εἰσί· γέγραπται γάρ, ὅτι κατάρατος πᾶς ‖ Maledictus
qui non permanserit in omnibus ρ *scriptis* in libro ρ quæ scripta sunt
ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ
legis, * *ad faciendum* ea. Quoniam autē in lege nemo vt faciat
νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι ἐν τῷ νόμῳ οὐδεὶς
iustificatur apud Deum, manifestū ‖: quia iustus ex fide viuet. ‖ est:
δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.

ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως· ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρω- 12
mo viuet in illis. Christus nos redemit de
που ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ 13
execratione legis, factus pro nobis execratio. (scriptum est
τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· γέγραπται
enim: Execrabilis omnis suspensus in ligno.)
γάρ, ὅτι κατηραμένος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου·

Vt in Genies benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu: 14
ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,
vt pollicitationem Spiritus acciptamus per fidem.
ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.

(Secundum hominem dico) tamen hominis authenticatum 15
Ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω, ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην
testamentum nemo abrogat, aut superordinat.
διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται.

At Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini 16
τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι
eius. Non dicit, Seminibus, quasi in multis: sed quasi in
αὐτοῦ· οὐ λέγει, τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ'
vno, Et semini, qui est Christus. Hoc autem dico, testa- 17
ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι Χριστός. τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην
mentum Ante authenticatum à Deo in Christum, quæ post annos
προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς Χριστόν, ὁ μετὰ ἔτη
quadringentos & triginta facta lex, non irritat ad
τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμος οὐκ ἀκυροῖ, εἰς τὸ
abolendam promissionem. Si enim ex lege hæreditas, 18
καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία,
non amplius ex promissione. At Abrahæ per repromissionem gratifi-
οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας· τῷ δὲ Ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχά-
causa est Deus. Quid igitur lex? transgressionum causa 19
ρισται ὁ Θεός. Τί οὖν; ὁ νόμος τῶν παραβάσεων χάριν
apposita est, donec quo veniret semen cui promissum erat, or-
προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα ᾧ ἐπήγγελται, διατα-
dinata per angelos in manu mediatoris. At mediator, 20
γεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. ὁ δὲ μεσίτης
vnius non est: at Deus vnus est. Ergo lex aduersus pro- 21
ἑνὸς οὐκ ἔστιν· ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν. ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγ-
missa Dei? Absit. Si enim data esset lex potens
γελιῶν τοῦ Θεοῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνάμενος
viuificare, verè ex lege esset iustitia.
ζωοποιῆσαι, ὄντως ἐκ νόμου ἂν ἦν ἡ δικαιοσύνη.

Sed conclusit scriptura omnia sub peccato, vt 22
ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ
promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.
ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι.

‖ Ante venire fidem, sub lege custodiebamur, con- ‖ Prius autem
23 πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμου ἐφρουρούμεθα, συγ- quàm veniret
clusi in *futuram fidem revelari. fides
κεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. * eam quæ reue-
Itaque lex, pædagogus noster fuit in ‖ Christum, vt ex landa erat
24 ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ ‖ Christo,
fide iustificaremur. ρ Veniente autem fide, non amplius ρ At vbi venit
25 πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι fides, iam non
sub pædagogo sumus. Omnes *filij Dei estis per * enim
26 ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς
fidem in Christo Iesu. Quicunque enim in *Christum hapti- * Christo
27 πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτί-
zati estis, Christum induistis. Non est Iudæus neque Græcus: non
28 σθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην· οὐκ ἐνδύω
est seruus neque liber, non est masculus ‖ & fœmina. neque
ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ.
Omnes enim vos * vnus estis in Christo Iesu. * vnum
29 πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
Si autem ‖ Christi, ergo Abrahæ semen estis, & secùndùm ‖ vos
30 εἰ δὲ τοῦ Χριστοῦ, ἄρα τοῦ Ἀβραὰμ σπέρμα ἐστέ, κατ᾽
promissionem hæredes.
ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

CAP. IV. δ'.

Dico autem, ρad quantum tempus hæres ‖infans est, nihil ρ quanto tempore
1 Λέγω δέ, ἐφ᾽ ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν ‖ paruulus
differt * seruo, dominus omnium ρexistens: Sed sub *tutores * à ρ cùm sit,
2 διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους tutoribus & actoribus est vsque
est & curatores, vsque præfinitionem Patris. ad præfinitum
3 καὶ οἰκονόμους, ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. tempus à Patre: * paruuli,
Ita & nos, cùm essemus *infantes, sub elementis mundi
οὕτω καὶ ἡμεῖς ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ‖ seruientes erat
eramus ‖ seruituti addicti. Cùm verò venit plenitudo temporis, vbi
4 ἦμεν δεδουλωμένοι. ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου,
emisit Deus Filium suum, factum ex muliere,
ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός,
factum sub lege: Vt eos qui sub legem ρ redimeret, ρ erant
5 γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἐξαγοράζω
vt adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filij,
6 ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. ὅτι δέ ἐστε υἱοί,
misit Deus Spiritum filij sui in corda
ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας
vestras, clamantem, Abba, (Pater). Itaque non *amplius es seruus, iam est
7 ὑμῶν, κράζον, Ἀββᾶ, ὁ πατήρ. ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, * Quòd ‖ Deum
sed filius. * Si verò filius, & hæres Dei per ‖ Christum.
ἀλλὰ υἱός· εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ Χριστοῦ.

ℙ iis qui

Sed tunc quidem ignorantes Deum, seruiebatis ℙ non natur- 8
ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσ-

* sunt dij, * cùm cognoscitis ‖ imò fuistis

*exiſtentibus dijs. Nunc autem * cognoſcentes Deum, ‖ magis autem cogniti ℙ 9
σει οὖσι θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες θεὸν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες

à Deo, quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena 10
ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ

elementa, quibus denuo *desuper* seruire vultis? Dies 11
στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; ἡμέρας

obseruatis, & menses, & tempora, & annos.
παρατηρεῖσθε, καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς, καὶ ἐνιαυτούς.

ℙ fine causa laborauerim in vobis

Timeo vos ne forte ℙ *frustrà* fatigatus fuerim erga vos. 12
φοβοῦμαι ὑμᾶς, μήπως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς.

Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres, obsecro vos. 13
γίνεσθε ὡς ἐγὼ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοὶ, δέομαι ὑμῶν.

me læsistis.

nihil *me in iuria affecistis. Scitis autem quia per infirmitatem carnis 14
οὐδέν με ἠδικήσατε· οἴδατε δὲ ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς

* iam pridem: ‖ tentationem meam

euangelizaui vobis *prius. Et ‖ *experimentum* mei 15
εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον· καὶ τὸν πειρασμόν μου

ℙ spreuistis

in carne mea non ℙ *pro nihilo habuistis*, neque respuistis: sed 16
τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδὲ * ἐξεπτύσατε· ἀλλ'

sicut angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum.
ὡς ἄγγελον θεοῦ † ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν.

* Vbi est ergo * Testimonium perhibeo ‖ fieri posset, ℙ eruissetis, & ἐξορύτω

*Quæ igitur erat beatitudo vestra? *Testor enim vobis, quia si 17
τίς οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ

‖ possibile, oculos vestros ℙ *effodientes* dedissetis mihi. 18
δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν * ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι.

* Ergo

*Itaque inimicus vobis factus sum verum dicens vobis? 19
ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν;

Aemulantur vos non bene: sed excludere vos volunt, 20
ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς· ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν,

† æmulamini

vt illos æmulemini. Bonum autem * *æmulari* in bono sem- 21
ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε. καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ παν-

‖ cùm præsens sum

per: & non tantùm ‖ *in adesse* me apud vos. 22
τοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῇ παρεινάι με πρὸς ὑμᾶς.

ℙ Filioli * donec * apud

ℙ Nati mei, quos iterum parturio, *vsque quò formetur Christus 23
τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ * μορφωθῇ χριστὸς

in vobis: Vellem autem adesse * *ad* vos modò, & mutare 24
ἐν ὑμῖν· ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι

‖ confundor

vocem meam: quoniam ‖ *hæsito* in vobis. Dicite mihi 25
τὴν φωνήν μου· ὅτι ἀπορούμαι ἐν ὑμῖν. λέγετέ μοι οἱ

ℙ qui vultis * legisti?

ℙ sub legem *volentes* esse, legem non *audistis? 26
ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε;

Scriptum est enim, Quoniã Abraham duos filios habuit, vnum de 27
γέγραπται γάρ, ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς

* Sed

ancilla, & vnum de libera. *Et qui quidẽ de 28
παιδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. καὶ ὁ μὲν ἐκ τῆς

παιδίσκης

ancilla, secundùm carnem natus est: qui autè de libera, per
τὸ παιδίσκης, κ᾽ τὴ σάρκα γεγέννη. ὁ δὲ ἐκ τ ἐλευθέρας, δι᾽
repromissionem. Quæ sunt * allegorizata. Hæc enim *per allegoriam
τ ἐπαγγελίας· ἅτινά ἐστιν †ἀλληγορούμενα· αὗ γὰρ
dicta
ἀλληγορέω
sunt duo testamenta. Vnum quidem à monte Sina, in seruitutem
εἰσιν αἱ δύο διαθῆκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους σινᾶ, εἰς δουλείαν
generans, quæ est Agar. ‖Nam Agar Sina mons est in ‖ enim
γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν ἄγαρ· τὸ γὰρ ἄγαρ σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν
Arabia: ρquadrat autem nunc ‖Hierusalem, seruit verò cum ρ qui continetur
τῇ ἀραβίᾳ, συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν ἰερουσαλὴμ, δουλεύει δὲ μ᾽ & eti, quæ est
filiis suis. Illa autè *sublimis Hierusalem, libera * quæ sursum est
αὐτῆς· ἡ δὲ ἄνω ἰερουσαλὴμ, ἐλευθέρα
est: quæ est mater ‖ omnium nostrûm. Scriptum est enim: ‖ nostra
ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν· γέγραπ᾽ γὰρ,
Lætare sterilis ρ non pariens: erumpe & clama, ρ non partu- ρ quæ
εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, †ῥῆξον κ βόησον ἡ οὐκ ὠδί- ῥήγνυμι
riens: quia multi *nati desertæ, magis quàm ‖habentis * filij
νουσα· ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τ ἐχούσης ‖ eius quæ habet
virum. Nos autem, fratres, secundùm Isaac, promis-
τὸν ἄνδρα. ἡμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, κ᾽ ἰσαὰκ, ἐπαγγε-
sionis ρnati sumus. Sed quomodo tunc is secundùm carnem ρ filij
λίας τέκνα ἐσμέν. ἀλλ᾽ ὥσπερ τότε ὁ κ᾽ σάρκα
*genitus, persequebatur eũ qui secũdùm spiritum, ita & nunc. * qui natus fuerat
γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν κ᾽ πνεῦμα, οὕτω καὶ νῦν.
Sed quid dicit Scriptura? Eiice ancillam & filium
ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τ υἱὸν
eius, non enim hæreditabit filius ancillæ cum filio
αὐτῆς. οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τ παιδίσκης μ᾽ τοῦ υἱοῦ τ
liberæ. *Nempe, fratres, non sumus ancillæ ‖nati, * Itaque
ἐλευθέρας. ἄρα, ἀδελφοὶ, οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ‖ filij
sed liberæ. libertate igitur qua Christus nos
ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας. τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ᾗ χριστὸς ἡμᾶς
liberauit.
ἠλευθέρωσε.

CAP. V. ε.

State, & ρne iterum iugo seruitutis *implicamini. ρ nolitè
Στήκετε, κ᾽ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας †ἐνέχεσθε. contineri.
Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus * ἵστημι
ἴδε ἐγὼ παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, χριστὸς † ἐνέχω
vobis nihil proderit Testificor autem rursus omni
ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ
homini circumcidenti se, quoniam debitor est *totam legem * vniuersæ legis
ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον faciendæ. Euacuati
faciens. Abolisti estis à Christo, quicunque in
ποιῆσαι. † κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ χριστοῦ, οἵτινες ἐν καταργέω

lege iustificamini: ‖ gratia excidistis. Nos enim
à ἐκπίπτω νόμῳ δικαιοῦσθε· τῆς χάριτος † ἐξεπέσατε. ἡμεῖς γὰρ 5
spiritu, ex fide, spem iustitiæ expectamus.
πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα.
ℙ Nam ℙ In enim Christo Iesu neque circūcisio aliquid valet, neque præputium:
ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, 6
* quæ operatur ‖ bene sed fides * per charitatem efficax. Currebatis ‖ pulchrè.
ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. ἐτρέχετε καλῶς, 7
ℙ impediuit quis vos ℙ intercidit veritati non * suaderi?
* obedire τίς ὑμᾶς * ἐνέκοψε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι;
ἐγκόπτω Persuasio non * ex vocante vos.
* est ex eo qui vocat ‖ corrumpit. ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. 8
Modicum fermentū totam massam ‖ fermentat.
μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. 9
Ego confido in ℙ vos in Domino, quòd nihil aliud sapietis:
ℙ vobis ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. 10
* qui autem conturbat * est ille. * at conturbans vos, portabit iudicium, quicūque * fuerit.
ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βαστάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ἂν ᾖ.
Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc prædico, quid adhuc
ἐγὼ δέ, ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι 11
‖ Ergo euacuatum persecutionē patior? ‖ Nempe abolitum est scandalum crucis.
διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ.
ℙ qui vos conturbant. Vtinam & abscindantur ℙ inquietantes vos.
ὄφελον καὶ ἀποκόπτονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. 12
libertatem Vos enim in * libertate vocati estis, fratres: tantùm ne
ὑμεῖς γάρ, ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν 13
* detis carni: liber tatem in occasionem * carni: sed per charitatem ser-
ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δου-
‖ inuicem. uite ‖ alij alijs. Nam omnis Plex in vno sermone im-
ℙ enim λεύετε ἀλλήλοις· ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λόγῳ πλη- 14
pletur, in illo, Diliges proximum tuum sicut teipsum.
ροῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.
Quòd si inuicem * si verò alij alios mordetis & comeditis, videte ne ab
εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπὸ 15
inuicem consumamini. Dico autem, Spiritu ambulate,
ἀλλήλων ἀναλωθῆτε. λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε, 16
* desideria ‖ perficietis ℙ enim * & * concupiscentiam carnis non ‖ perficiatis. Nam caro ℙ concu-
ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυ- 17
* autem * enim sibi inuicem aduersantur: piscit aduersus spiritum: at spiritus * aduersus carnem. hæc * autem
μεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός· ταῦτα δὲ
opponuntur alia alijs: vt non quæcunque vultis, illa faciatis.
ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε.
‖ Quòd ℙ sub ‖ Si verò spiritu ducimini, non estis ℙ ab lege.
εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμου. 18
Manifesta autē sunt opera carnis, quæ sunt, adulterium,
φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά ἐστι, μοιχεία, 19
πορνεία,

Fornicatio, impuritas, ' proteruia: Idololatria, veneficium, ' immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, venefícia,
πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια· εἰδωλολατρεία, φαρμακεία,
inimicitiæ, cõtentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ:
ἔχθραι, ἔριδες, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις·
Invidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & similia his.
φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις,
quæ * dico vobis, sicut & prædixi, quoniam ‖ talia agen- * prædico ‖ qui agunt
ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσον-
tes, regnum Dei non ‖ hæreditabunt. At fructus ' consequuntur.
τες βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. ὁ δὲ καρπὸς * autem
Spiritus est, charitas, gaudium, pax, longanimitas, beni-
τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρη-
gnitas, bonitas, fides, Mansuetudo, continentia: ‖ Aduersus ‖ patientia, modestia, castitas.
στότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια· κατὰ τοῦ
huiusmodi non est lex. Qui autem ρ Christi, carnem ‖ crucifixerũt ρ sunt ‖ suam
τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. οἱ δὲ τοῦ χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν
cum * affectibus, & concupiscentiis. Si viuimus spi- * vitiis,
σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. εἰ ζῶμεν πνεύ-
ritu, spiritu & ambulemus. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi,
ματι, πνεύματι καὶ * στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενόδοξοι,
‖ aly alios provocantes, ‖ alij alijs inuidentes. στοιχέω
ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες. ‖ invicem

CAP. VI. ς'.

Fratres, si & præoccupatus fuerit homo in aliquo de-
Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ † προληφθῇ ἄνθρωπος ἔν τινι πα- προσλαμ-
licto, vos ρ spirituales instruite huiusmodi in
ράπτωματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν ρ qui estis
spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris.
πνεύματι πραΰτητος, σκοπῶν σεαυτὸν μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς.
‖ Alij aliorum onera portate: & sic adimplebitis ‖ Alter alterius
ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως † ἀναπληρώσατε ἀναπληρόω
legem Christi. * Si enim videtur quis esse aliquid, ‖ nihil existens, * Nam si existi-
τὸν νόμον χριστοῦ. εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι, μηδὲν ὤν, mat se
ipsum animo fallit. At opus ρ suum probet unus- ‖ cùm nihil sit,
ἑαυτὸν φρενοπατᾷ. τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκα- ρ autem
quisque: & ' tunc in ipsum tantùm * gloriationem habebit, & non in * sic in semetipso gloriam
στος· καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς
‖ alterum. Vnusquisq; enim ρ proprium onus portabit. ‖ altero, ρ suum
τὸν ἕτερον. ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει.
Communicet autem ‖ institutus verbum instituenti ‖ is qui catechi-
κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι, zatur verbo, ei qui se catechizat,
in omnibus bonis. * Ne errate: Deus non irride- * Nolite errare.
ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. μὴ πλανᾶσθε· θεὸς οὐ μυκτηρί-
tur. ‖ Quod enim seminauerit homo, hoc & metet. Quoniam ‖ Quæ ρ hæc
ζεται· ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. ὅτι

[a] qui seminat
* &
‖ Qui autem seminat
ϙ Bonum autem
¶ deficiamus:
* suo
‖ deficientes. Ergo
ἐκλύω
ϙ qualibus
placere
* crucis ‖ non
ϙ qui circunciduntur,
nisi
* creatura,
() hanc regulam secuti fuerint,
ϙ De cætero, molestus sit

[a] seminans in carnem suam, de carne* metet corruptionē.
ὁ σπείρων εἰς τ̃ σάρκα ἑαυτ̃, ἐκ τ̃ σαρκὸς θρίσει φθορά·
‖ At seminans in spiritum, de spiritu metet vitam
ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τ̃ πνεύματος θρίσει ζωὴν
ϙ aternam. ϙ At pulchrum facientes, non ‖ segnescamus: tempore enim
αἰώνιον. τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν· καιρῷ γὰρ 9
* proprio metemus non ‖ elanguentes. Igitur dum tempus
ἰδίῳ θρίσομεν μὴ †ἐκλυόμενοι. ἄρα οὖν ὡς καιρὸν 10
habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad
ἔχομεν ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς
ϙ domesticos fidei. Videte ϙ quàm longis vobis literis
τοὺς οἰκείους τ̃ πίστεως. ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν 11
scripsi mea manu. Quicunque volunt ‖ bona fa-
ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέλουσιν εὐπροσω- 12
cie esse in carne, hi cogunt vos circuncidi, tantùm
πῆσαι ἐν σαρκὶ, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον
* vt* ne cruci Christi persecutionē ‖ patiantur. Neque enim
ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τ̃ χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ 13
ϙ circuncisi ipsi legem custodiunt: sed volunt vos
περιτετμημένοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν· ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς
circuncidi, vt in vestra carne glorientur.
περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τ̃ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται.
Mihi autem absit gloriari * ‖ non in cruce Domini
ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τ̃ κυρίου 14
nostri Iesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ
mundo. In enim Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet,
κόσμῳ. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, 15
neque præputium, sed nova * creatio. Et quicunque ‖ re-
οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. καὶ ὅσοι τῷ κα- 16
gula hac ordinatè ambulauerint, pax super illos, & misericordia, &
νόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ
super Israel Dei. ϙ Cæterùm, molestias mihi nemo
ἐπὶ τὸν ἰσραὴλ τ̃ θεοῦ. τοῦ λοιποῦ, κόπους μοι μηδεὶς 17
exhibeat. Ego enim stigmata Domini Iesu in cor-
παρεχέτω· ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τ̃ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώ-
pore meo porto. Gratia Domini nostri Iesu Chri-
ματί μου βαστάζω. ἡ χάρις τ̃ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χρι- 18
sti cum spiritu vestro, fratres. Amen.
στοῦ μετὰ τ̃ πνεύματος ὑμῶν, ἀδελφοί. ἀμήν.

Ad Galatas scripta est à Roma.
Πρὸς γαλάτας ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης.

SANCT

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD EPHESIOS
ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. ά.

1 PAVLVS Apostolus Iesu Chri-
ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χρι-
sti per voluntatem Dei, san-
στοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ, τοῖς ἁ-
ctis *existentibus in Epheso, & fi- *omnibus quæ sunt Ephesi
γίοις τοῖς οὖσιν ἐν ἐφέσῳ, καὶ πι-
delibus in Christo Iesu:
στοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ·
Gratia vobis & pax à Deo
2 χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ
Patre nostro, & Domino Iesu Christo:
πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ·
Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi,
εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ‖ qui benedixit
3 ‖ benedicens nos in omni benedictione spirituali, in ex-
ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπου-
Iestibus, in Christo: Sicut elegit nos in ipso
ρανίοις ἐν χριστῷ· καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ ἐκλέγω
4 ante constitutionem mundi, ᵖ esse nos sanctos & inculpatos in con- ᵖ vt essemus sancti & immaculati
πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώ- * Qui prædestinauit
spectu eius in charitate. * Prædestinans nos in filiorũ adoptionẽ ‖ ipsum: ‖ propositum
πιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ· προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν
5 per Iesum Christum in * sese secũdùm bonum affectum voluntatis suæ,
διὰ ἰησοῦ χριστοῦ εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ,
In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit
εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν
6 nos in dilecto ᵖ. In quo habemus redem- ᵖ filio suo
ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ· ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύ- ἀγαπάω
7 ptionem per sanguinem eius (remissionem peccatorum)
τρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων,
secundùm diuitias gratiæ eius: * Qua abundauit * Quæ superabundauit
κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ· ἧς ἐπερίσσευσεν
8

* nobis
‖ vt notum faceret nobis sacramentum
℣ eius,
' eo,
ἀνακεφαλαιόω
* sunt
‖ nos sorte vocati
πληρόω
℣ ei' qui operatur
' Vt simus
* qui speravimus
προελπίζω
‖ cùm audissetis
σφραγίζω
℣ pignus
¶ requisitionis,
* Propterea
‖ vestram quæ est

in * nos in omni sapientia & prudentia: ‖ Notum faciens nobis
εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει· γνωρίσας ἡμῖν 9
mysterium voluntatis suæ, secundùm beneplacitum ℣ suum,
τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ,
quod proposuit in ' se, In dispensatione plenitudinis
ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν 10
temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in
καιρῶν, * ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐν
cœlis, & quæ in terra*, in ipso. In quo etiã
τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ 11
‖ electi sumus: prædestinati secundùm propositum ipsius omnia
† ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα
℣ efficientis, secundùm consilium voluntatis suæ:
ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ·
' Ad esse nos in laudem gloriæ eius, antè * præ-
εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ, τοὺς * προηλ- 12
rantes in Christo: In quo & vos ‖ audientes
πικότας ἐν τῷ Χριστῷ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν 13
verbum veritatis, (Euangelium salutis vestræ:) in quo &
λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ
credentes signati estis Spiritu promissionis
πιστεύσαντες † ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας
sancto: Qui est ℣ arrabo hæreditatis nostræ, in re-
τῷ ἁγίῳ· ὅς ἐστιν ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπο- 14
demptionem ' assertionis, in laudem gloriæ ipsius.
λύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ.
* Propterea ego audiens ‖ illam circa vos fidem in Domino
Διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ 15
Iesu & dilectionem in omnes sanctos,
Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους·
Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri fa-
οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν, ποιού- 16
ciens in orationibus meis: Vt Deus Domini
μενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου· ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου 17
nostri Iesu Christi, pater gloriæ, det vobis spiritum
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δῴῃ ὑμῖν πνεῦμα
sapientiæ & reuelationis, in agnitione eius:
σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ·
Illuminatos oculos cordis vestri, ℣ ad
* πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ὑμῶν, εἰς τὸ 18
sciendum vos quæ est spes vocationis eius, & quæ
εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ
diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis:
πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις·
Et quæ ' excellens magnitudo virtutis eius in nos
καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς 19
τοὺς

*credentes secundùm operationem potentiæ virtutis eius. *qui credimus
τοῦ πιστεύοντας κατ᾽ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ·
Quam operatus est in Christo, suscitans illum ex mortuis,
ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν·
co & ‖collocauit in dextera sua in cælestibus, Supra ‖constituens ad
καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, ὑπεράνω dexteram suam
1 21 omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem,
πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος,
& omne nomen *nominatum non solùm in seculo hoc, *quod nominatur
καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ,
sed etiam in futuro. Et omnia subiecit
ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ πάντα ὑπέταξεν
22 sub ‖pedes eius: & ipsum dedit caput *super omnia ‖pedibus
ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα *supra omnem
ecclesiæ: Quæ est corpus ipsius, plenitudo ‖ ecclesiam: ‖eius, qui
τῇ ἐκκλησίᾳ· ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα
23 omnia in omnibus *adimplentis. *adimpletur.
τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου.

CAP. II. β'.

Et vos existentes *mortuos delictis & *cùm essetis
Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, καὶ ταῖς mortui
1 1 peccatis *, (In quibus aliquando ambulastis secundùm seculum *vestris,
2 ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτε *περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ περιπατεῖν
mundi huius, secundùm principem potestatis aëris ‖, ‖huius,
τοῦ κόσμου τούτου κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ
spiritus *nunc efficientis in filiis *insuasibilitatis: *qui operatur
πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· in filios diffidentiæ
In quibus & nos omnes conuersati sumus aliquándo, in desi-
3 ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, ἐν ταῖς ἐπιθυ-
deriis carnis nostræ, facientes *voluntates carnis & voluntatem
μίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν
cogitationum: & eramus *nati natura iræ, sicut & cæteri. *filij
διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί·
At Deus ‖dives existens in misericordia, propter *multam charitatem ‖autem, qui est
4 4 ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην *nimiam
suam quam dilexit nos. Et ‖existentes nos *mortuos ‖cùm essemus
αὐτοῦ ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς mortui peccatis,
offensis, conuiuificauit* Christo, ‖ gratia estis *ser- *nos ‖cuius
παραπτώμασι συνεζωοποίησε τῷ χριστῷ· χάριτί ἐστε σε- *saluati.
nati. Et conresuscitauit, & consedere fecit in super-
6 σωσμένοι. καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπ-
cælestibus in Christo Iesu: Vt ostenderet in seculis
7 ουρανίοις ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τὸ ὑπερ-
superuenientibus *eminentes diuitias gratiæ suæ, in *abundantes
τοῖς ἐπερχομένοις τὸ ὑπερβάλλον πλοῦτος τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν

enim

bonitate super nos in Christo Iesu. Nam gratia * estis
χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς, ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῇ γὰρ χάριτί ἐστε 8 3

* Scilicet per fidem, (& hoc non ex vobis: Dei)
† σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως· καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν· θεοῦ τὸ
donum:) Non ex operibus: vt ne quis glorietur.
δῶρον· οὐκ ἐξ ἔργων· ἵνα μή τις καυχήσηται. 9 9

Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in
αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, * κτισθέντες ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἐπὶ 10 10
operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis am-
ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεός, ἵνα ἐν αὐτοῖς περι-
bulemus. ‖ Ideo memento te quòd vos aliquando Gentes
πατήσωμεν. διὸ μνημονεύετε ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη 11 11
in carne, * dicti præputium ‖ à dicta circum-
ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτο-
cisione in carne manu facta: Quia eratis in tempore illo
μῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου· ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ 12 12
sine Christo, alienati à ‖ republica Israel, &
χωρὶς χριστοῦ, † ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ ἰσραὴλ, καὶ
hospites testamentorum promissionis spem non habentes, & * atheì
ξένοι τῶν διαθηκῶν, τὴν ἐπαγγελίας ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι
in mundo. Nunc autem in Christo Iesu vos * aliquando
ἐν τῷ κόσμῳ. νυνὶ δὲ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ 13 13
existentes longè, propè facti estis in sanguine Christi.
ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ.

‖ qui fecit

Ipse enim est pax nostra, ‖ faciens vtraque vnum,
αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, 14 14
& medium parietem macerix soluens, ‖ inimicitias in carne
καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ
sua: Legem mandatorum * in dogmatis abolens,
αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, 15 15
vt duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens
ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν
pacem: Et reconciliet ambos in vno cor-
εἰρήνην. καὶ * ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώ- 16 16
pore, Deo per crucem, interficiens * inimicitias in semetipso.
ματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν ἑαυτῷ·
Et veniens euangelizauit pacem vobis qui longè ‖, &
καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν, καὶ 17 17
iis qui propè. Quoniam per ipsum habemus accessum
τοῖς ἐγγύς· ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ 18 18
ambo in vno Spiritu ad Patrem.
ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα.

‖ estis

Nempe ergo non iam estis hospites & aduenæ, sed ‖ con-
ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμ- 19 19
ciues sanctorum, & domestici Dei.
πολῖται τῶν ἁγίων, καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ·

* ἐποικο-

Superædificati super *fundamento* Apostolorum & * fundamentum
*ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ ἐποικοδομῇ
Prophetarum, ‖ existente summo angulari ipso Iesu Christo: ‖ lapide
προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ·
In quo omnis ædificatio ρ compagmentata crescit in templũ ρ constructio
ἐν ᾧ πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὔξει εἰς ναὸν
sanctũ in Domino: In quo & vos coædificamini in ha-
ἅγιον ἐν κυρίῳ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κα-
bitaculum Dei in Spiritu ρ. ρ sancto
τοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

CAP. III. γ.

Huius ' gratia ego Paulus vinctus Christi Iesu rei
Τούτου χάριν ἐγὼ παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ χριστοῦ Ἰησοῦ
pro vobis *. *siquidem* audistis dispensationem gra- * Gentibus, si nam-
ὑπὲρ ὑμῶν. εἴγε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χά- men
tiæ Dei ‖ datæ mihi in ρ vos: ‖ quæ est
ριτος τοῦ θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς· ρ vobis:
Quoniam secundùm reuelationem *notificauit* mihi *mysterium*: * notũ factum est
ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν * ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήριον, ‖ sacramentum
sicut *prius* scripsi in breui: ‖ *Ad quod* potestis γνωρίζω
καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ· πρὸς ὃ δύνασθε * suprà ‖ Prout
legentes intelligere prudentiam meam in mysterio
† ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ ἀναγινώσκω
Christi: Quod aliis generationibus non agnitum est filiis
τοῦ χριστοῦ· ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς
hominum, sicuti nunc reuelatum est sanctis Apostolis
τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις
eius & Prophetis in Spiritu sancto:
αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
Esse Gentes cohæredes & concorporales, & comparticipes
εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα & σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα
promissionis eius in Christo ρ per Euangelium: ρ Iesu
τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου·
Cuius factus sum ' minister secundùm donum gratiæ Dei ego
οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ
* datum mihi secundùm operationem virtutis eius. * quæ data est
τὴν δοθεῖσάι μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.
Mihi minimo omnium ‖ data est gratia hæc, In ‖ sanctorum
ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς
Gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi,
ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ χριστοῦ,
Et illuminare omnes quæ ρ dispensatio * mysterij abs- ρ sit * sacramenti
καὶ φωτίσαι πάντας τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ † ἀπο-
conditi à seculis in Deo, *omnia con- † ἀποκρύπτω
κεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτί- * qui creauit

denti per Iesum Christum: Vt innotescat nunc principatibus
σωτῆ δι᾽ ἰησοῦ χειστοῦ· ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς 10
& potestatibus, in supercœlestibus, per ecclesiam,
καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ
‖ præfinitionem multiformis sapientia Dei, Secundum ‖ propositum
πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν 11
seculorum, ‖ quod fecit in Christo Iesu Domino nostro:
αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν χειστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν,
In quo habemus fiduciam & accessum in con-
ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πε- 12
fidentia, per fidem eius. ‖ Ideo peto ‖ non segne-
ποιθήσει, διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. διὸ αἰτοῦμαι μὴ ἐκκα-
scere in tribulationibus meis pro vobis, qua est gloria vestra.
κεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν.
‖ Huius ‖ gratia flecto genua mea ad Patrem
τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα 14
Domini nostri Iesu Christi, Ex quo omnis paternitas
τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χειστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ 15
in cœlis & in terra nominatur: Vt det vobis
ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται· ἵνα δῴη ὑμῖν 16
¶ virtutem secundum diuitias gloriæ suæ, ¶ virtute corrobo-
κραταιῶσαι τὸν κατὰ τὸ πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει † κραταιω-
‖ interiori homine rari per Spiritum eius in ‖ interiorem hominem:
θῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον.
Habitare Christum per fidem in cordibus
κατοικῆσαι τὸν χειστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις 17
vestris, in charitate radicati & fundati.
ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐῤῥιζωμένοι καὶ * τεθεμελιωμένοι·
Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis,
ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις 18
quæ * latitudo, & longitudo, & profunditas, & sublimitas,
τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος,
‖ Cognoscere ‖ excellentem cognitionis charitatem
γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ 19
Christi: vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.
χριστοῦ· ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ·
¶ Et autem qui ¶ Ad potenti super omnia facere super ‖ ex-
δυνατῷ δὲ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπὲρ ἐκπε- 20
potens est ‖ abundanti, quæ petimus aut ‖ mente cœpimus, secundùm virtutem
ρισσοῦ, ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν, κατὰ τὴν δύναμιν
quàm ‖ intelligimus, illam efficientem in nobis: Ipsi gloria in ec-
τὴν ‖ ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκ-
clesia, ¶ in Christo Iesu, in omnes generationes seculi 21
κλησίᾳ ¶ ἐν χειστῷ ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν
seculorum. Amen.
αἰώνων. ἀμήν.

Παρα-

CAP. IIII. δ'.

Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, * dignè vt ambuletis
Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως
ambulare vocatione qua vocati estis, Cum omni
περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης
humilitate & mansuetudine, cum * lenitate animi, sustinen- * patientia, sup-
ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχό- portantes inuicem
tes alij alios in charitate: ‖ Studentes seruare ‖ Soliciti
μενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ· σπουδάζοντες τηρεῖν
3 vnitatem spiritus in vinculo pacis.
τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.
Vnum corpus & vnus spiritus: sicut & vocati estis in vna
ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ
spe vocationis nostræ. Vnus Dominus, vna fides,
5 ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς κύριος, μία πίστις,
vnum baptisma: Vnus Deus & Pater omnium, qui ρ super om- ρ est
6 ἓν βάπτισμα, εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάν-
nes, & per omnia, & in omnibus "vobis. nobis.
των, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν.
Vni autẽ cuique nostrùm data est gratia secundùm mensuram donationis
7 ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς
Christi. Ideo dicit: Ascendens in altum, captiuam * Propter quod
8 τοῦ χριστοῦ. διὸ λέγει, ἀναβὰς εἰς ὕψος, *ἠχμαλώ- αἰχμαλω-
duxit captiuitatem: & dedit dona hominibus. τεύω
τευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις.
Quod autẽ ascendit, quid est, ‖ si non quia & descendit primùm in ‖ nisi
9 τὸ δὲ, ἀνέβη, τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς
inferiores partes terræ? ρ Ille descendens, ipse est & "ascen- ρ Qui descendit
10 τὰ κατώτερα μέρη τῆς; ὁ καταβὰς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀνα- " qui ascendit
dens supra omnes cœlos, vt adimpleret omnia.
βὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. πληρόω
Et ipse dedit * hos quidem Apostolos, ‖ hos autem Propheras: * quosdam
11 καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν, ἀποστόλους· τοὺς δὲ, προφήτας· ‖ alios
‖ hos verò Euangelistas, ‖ hos autem pastores & doctores,
τοὺς δὲ, εὐαγγελιστὰς, τοὺς δὲ, ποιμένας καὶ διδασκάλους,
Ad ρ augmentationem sanctorum, in opus ministerij, in ρ consummatio- ρ
12 πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς
ædificationem corporis Christi: Donec occurramus
13 οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ. μέχρι καταντήσωμεν οἱ
omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei,
πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ,
in virum perfectum, in mensuram "ætatis plenitudinis Christi: " ætatis
εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ χριστοῦ.
Vt nõ "amplius simus ‖ pueri fluctuantes, & "circumlati "iam ‖ paruuli
14 ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι " circunferamur

nequitia

omni vento doctrinæ, in *alea hominum,
παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων,

*circumvenientem errorisi

in astutia ad *insidias impostura.
ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης.

‖illo per

Veritatem facientes autē in charitate, crescamus in ‖ipsum
ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ 15

omnia, qui est caput, Christus. Ex quo totum corpus
πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ χριστός· ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα 16

§iunctūram subministrationis, mensuram

—connexum & compactum per omnem §cōmissuram
συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς
suppeditationis, secundùm operationem in *mensura vnius cuiusque membri,
ὑπουργίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους, τὴν
augmentum corporis facit, in ædificationem sui in charitate.
αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται, εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ.

*vt iam non ambuletis

Hoc igitur dico & testificor in Domino, *non amplius vos
Τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς 17

ambulare, sicut & reliquæ Gentes ambulant in vanita-
περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ, ἐν ματαιό-

‖sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum,

te ‖mentis sue: Obtenebrati cogitatione, existentes
τητι τοῦ νοὸς αὐτῶν· *ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες 18

alienati à vita Dei per ignorantiam
†ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν
§existentem in illis, propter *obdurationem cordis ipsorum.
οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν·

§ quæ est *excitatem *desperantes, ‖auaritiam.

Qui *dedolentes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in
οἵτινες ἀπηλγηκότες ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς 19

operationem immunditiæ omnis, in ‖excessu.
ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ.

Vos autem non ita didicistis Christum.
ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν χριστόν·

Si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, (sicut est 20
εἴ γε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν

§ Deponite

veritas in Iesu,) §Deponere vos secundùm pristinam 21
ἀλήθεια ἐν τῷ ἰησοῦ· †ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν

*qui corrumpitur

conuersationem veterem hominem *corruptum secundùm 22
ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς

*Renouamini

desideria erroris. *Renouari autem spiritu
ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης· ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι

‖induite § qui

mentis vestræ: Et ‖induere nouum hominem, §ipsum secū- 23
τοῦ νοὸς ὑμῶν· καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κα- 24

†creatus est

dùm Deum *creatum in iustitia, & sanctitate veritatis.
τὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας.

§ Propter quod

*Ideo deponentes mendacium, loquimini veritatem, vnusquisque
διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν, ἕκαστος 25

cum proximo suo: quoniam sumus inuicem membra.
μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ· ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη.

ὀργίζεσθε

Irascimini, & * ne peccate. Sol non occidat super *nolite peccare.
ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ
‖ iracundia vestra: Neque date locum diabolo. ‖ iracundiam ve-
παροργισμῷ ὑμῶν· μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. stram. Nolite dare
ρ Furatus, non amplius furetur: magis autem laboret, ‖ ope ρ Qui furabatur
ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω· μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζό- iam
rans bonum propriis manibus*, vt habeat ‖ impertiri ‖ operando
μενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς ἰδίαις χερσίν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ * suis quod bo-
opus habenti. Omnis sermo ρ putris ex ore vestro non num est:
χρείαν ἔχοντι. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ‖ vnde tribuat
ἐκπορευέσθω· ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, necessitatem pa-
ut det gratiam audientibus. Et ‖ ne contristate spiritum tienti ρ malus
ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσι. καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα procedat:
sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis. * fidei,
τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. σφραγίζω
Omnis amaritudo, & exæstescentia, & ira, ρ & clamor, & blasphe- ρ & indignatio
πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφη- ‖ nolite cõtristare
mia tollatur à vobis cum omni malitia. Estote autẽ
μία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ. γίνεσθε δὲ ἄρω
* in alij alios benigni, misericordes, condonantes * vobismetipsis, sicut * inuicem
εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς
& * Christus condonauit ‖ nobis. * Deus in Christo
καὶ ὁ χριστὸς ἐχαρίσατο ‖ ἡμῖν. ‖ vobis.

CAP. V. ε.

Estote ergo imitatores Dei, sicut ρ nati dilecti. ρ filij charissimi.
Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητά·
Et ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit
καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν
nos: & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & ho-
ἡμᾶς, καὶ * παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυ- * παραδίδωμι
stiam Deo, in odorem suauitatis. Fornicatio autem, &
σίαν τῷ θεῷ, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. πορνεία δὲ, καὶ
omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis,
πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν,
sicut decet sanctos: * Et obscenitas, & stultiloquium, aut scurri- * Aut turpitudo
καθὼς πρέπει ἁγίοις· καὶ αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, ἢ εὐτρα- aut
litas, * non conuenientia: sed magis gratiarum actio. * quæ ad rem non
πελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα· ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. pertinent:
Hoc enim ‖ scitote cognoscentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, ‖ scitote intelli-
τοῦτο γάρ ἐστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, gentes,
aut auarus, ρ (qui est idololatra,) non habet hæreditatem in ρ qui est idolo-
ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν rum seruus
regno Christi & Dei. Nemo vos se-
τῇ βασιλείᾳ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς ἀπα-

ducatinanibus verbis. propter hæc enim venit ira Dei in
τούτων κενοῖς λόγοις· διὸ γὰρ ταῦτα γίνεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ
' Nolite filios diffidentiæ. 'Ne ergo efficiamini participes eorum.
τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν· 7
ᵖ filij Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Vt *nati
ἦτε γάρ ποτε σκότος, νυνὶ δὲ φῶς ἐν κυρίῳ· ὡς τέκνα 8
‖ enim lucis, est lucis ambulate. (Nam fructus ‖ Spiritus in omni
φωτὸς περιπατεῖτε. ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ 9
bonitate, & iustitia, & veritate:) Probantes
ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ· δοκιμάζοντες 10
ᵍ Deo. quid sit beneplacitum ᵍ Domino. Et ' ne communicate
τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. καὶ μὴ *συγκοινωνεῖτε τοῖς 11
* nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem & redarguite.
συγκοινωνέω ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε.
* quæ enim in occulto fiunt * Nam occultè facta ab ipsis, turpe est & dicere. 12
τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. 12
‖ autem quæ arguuntur ‖ At omnia arguta, à lumine manifestantur. omne
τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα, ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται· πᾶν 13
ᵍ quod manifestatur. enim ᵍ manifestatum lumen est. 'Ideo dicit, Surge * dor-
ᵍ Propter quod * qui dormis, γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι. διὸ λέγει, ἔγειραι ὁ κα- 14
miens, & exurge à mortuis: & illuminabit te Christus.
θεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χριστός.
‖ ergo fratres ᵍ cautè Videte ‖ itaque quomodo ᵍ accuratè ambuletis: non quasi insipientes:
βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι, 15
sed vt sapientes: Redimentes tempus: quoniam
ἐξαγοράζο- ἀλλ' ὡς σοφοί· ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν, ὅτι 16
μαι dies mali sunt. 'Propter hoc ne fiatis imprudentes:
* Propterea nolite fieri * fit Dei ἀ πέραι πονηραί εἰσιν. διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, 17
ᵍ nolite inebriari sed intelligentes quæ* voluntas Domini. Et ᵍ ne ine-
οἰνίσκω ἀλλὰ *συνίεντες τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. καὶ μὴ †μεθύ- 18
briemini vino, in quo est luxuria: sed implemini in Spiritu,
μεθύσκω σκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι,
' in Loquentes vobismetipsis ' psalmis, & hymnis, & canticis spiri-
λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευ- 19
* cordibus vestris talibus, cantantes & psallentes in * corde vestro
ματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ
Domino: Gratias agentes semper pro omnibus in no-
κυρίῳ· εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνό- 20
mine Domini nostri Iesu Christi, Deo & Patri:
ματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τῷ θεῷ καὶ πατρί,
‖ inuicem Subiecti ‖ alij alijs in timore Christi.
ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ χριστοῦ. 21
ᵖ suis ' sint, Mulieres ᵖ propriis viris subditæ ' estote, sicut
αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ 22
Domino: Quoniam vir est caput mulieris, sicut & Christus
κυρίῳ· ὅτι ὁ ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ χριστὸς 23
κεφαλὴ

caput ℣ ecclesiæ. Et ipse est *servator corporis. * est salvator eius

κεφαλὴ τ ἐκκλησίας· ϗ αὐτός ἐστι σωτὴρ τ σώματος.

Sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita & &

ἀλλ ὡσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσετ τ χριστῷ, οὕτω ϗ * suis

4 mulieres *propriis viris in omnibus.

αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί.

Viri, diligite vxores vestras, sicut & Chri-

25 οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτ, καθὼς ϗ ὁ χρι- stus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea.

στὸς ἠγάπησε τ ἐκκλησίαν, ϗ ἑαυτ παρέδωκεν ὑπ αὐτ·

Vt illam sanctificaret, mundans ‖ lauacro aquæ in ‖ eam

26 ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τ λουτρῷ τ ὕδατος ἐν ℣ vitæ:

verbo ℣: Vt exhiberet ipsam sibiipsi gloriosam ec- * macu-

27 ῥήματι· ἵνα * παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκ- lamentum

clesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi:

κλησίαν, μὴ ἔχουσ σπίλον, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τ τοιούτων, & sed vt sit sancta & immaculata. Ita debent * viri

28 ἀλλ ἵνα ᾖ ἁγία ϗ ἄμωμος. οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες * Qui diligit

diligere suas vxores, vt sua corpora. *Dili-

ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγα- gens suam vxorem, seipsum diligit.

29 πῶν τ ἑαυτ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· οὐδεὶς γάρ Nemo enim ‖ odio habuit

vnquam suam carnem ‖odit: sed nutrit & fouet eam, ℣ Christus

ποτέ τ ἑαυτ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ ἐκτρέφει ϗ θάλπει αὐτ, sicut & ℣Dominus ecclesiam. Quia membra sumus

30 καθὼς ϗ ὁ κύριος τὴν ἐκκλησίαν· ὅτι μέλη ἐσμὲν τ corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius.

σώματος αὐτ, ἐκ τ σαρκὸς αὐτ, καὶ ἐκ τ ὀστέων αὐτ.

Propter hoc relinquet homo patrem suum &

31 ἀντὶ τούτου * καταλείψει ἄνθρωπος τ πατέρα αὐτ ϗ τ * matrem, & adhærebit * ad vxorem suam: & erunt hi * in vnam, * vxori suæ.

μητέρα, ϗ προσκολληθήσετ πρὸς τ γυναῖκα αὐτ, ϗ ἔσονται οἱ duo in carnem vnam.

32 δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ Sacramentum hoc magnum est. ego

autem dico in ‖ Christum, & in ecclesiam. ‖ Christo

33 δὲ λέγω εἰς χριστὸν, ϗ εἰς τ ἐκκλησίαν. πλὴν ϗ Verumtamen & ℣ singuli,

vos ℣ per vnum, vnusquisque suam vxorem sic diligat

ὑμεῖς, οἱ καθ ἕνα ἕκαστος τὴν ἑαυτ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω sicut seipsum, at vxor * vt timeat virum *. autem * suum.

ὡς ἑαυτόν· ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆτ τὸν ἄνδρα.

CAP. VI. ς'.

‖ Nati, obedite parentibus vestris in Domino: hoc [filii],

1 Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ· τοῦτο enim est iustum. Honora patrem tuum & matrem ℣: ℣ tuam

γὰρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν πατέρα σου ϗ τὴν μητέρα·

sit, (Quod est primum mandatum in promissione:) Vt bene tibi *fiat,
ἵνα σοι γένηται,
*sis ‖ vos ℣ nolite ad iracundiam prouocare filios & *eris longæuus super terram. Et ‖ patres, ℣ ne
καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ οἱ πατέρες, μὴ 4
*ad iram prouocate natos vestros: sed educate illos in disci-
παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν· ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παι-
plina & correptione Domini. Serui, obedite
δείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε τοῖς 5
carnalibus, dominis *secundùm carnem, cum timore & tremore, in simplicitate
κυρίοις κατὰ σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἁπλότητι τῆς
*ad oculum seruientes, cordis vestri, sicut Christo: non *secundùm oculum seruientes,
καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ Χριστῷ, μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν 6
quasi hominibus placentes: sed vt serui Christi, facientes
ὡς ἀνθρωπάρεσκοι· ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ
‖ bona voluntate voluntatem Dei ex animo. Cum *benevolentia seruientes sicut
θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ ψυχῆς· μετ' εὐνοίας δουλεύοντες ὡς 7
Domino, & non hominibus: Scientes quoniam quodcunque
τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις· εἰδότες ὅτι ὃ ἐάν τι 8
℣ recipiet vnusquisque fecerit bonum, hoc *præportabit à Domino, siue
ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου, εἴτε
‖ vos seruus, siue liber. Et ‖ domini eadem facite
δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος. καὶ οἱ κύριοι, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε 9
* illis, *ad eos, remittentes minas: scientes quia & vester
ἀνίημι πρὸς αὐτούς, † ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν· εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν
& illorum Dominus est in cælis, & personarum acceptio non est
καὶ αὐτῶν κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωπολημψία οὐκ ἔστι
‖ De cætero apud eum. ‖ *Reliquum*, fratres mei, confortamini in
παρ' αὐτῷ. τοῦ λοιπόν, ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν 10
Domino, & in potentia virtutis eius. Induite
ἐνδύω κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τοῦ ἰσχύος αὐτοῦ. †ἐνδύσασθε 11
℣ vos *vt possitis armaturam Dei, *ad posse vos stare aduersus
τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς
insidias diabolí. Quoniam non est nobis colluctatio
τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου· ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη 12
* principes & aduersus sanguinẽ & carnem, sed aduersus *principatus, aduersus
πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς
‖ rectores ℣ harum potestates, aduersus mundi ‖ potentes tenebrarum *seculi huius,
ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου,
contra spiritalia nequitiæ, in cælestibus.
πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.
*Propterea *Propter hoc accipite *vniuersam armaturam Dei, vt possi-
ἀναλαμβά- διὰ τοῦτο * ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνη- 13
νω tis resistere in die malo, & * omnia conf.
* in omnibus perfecti θῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργα-
cientes stare. State ergo succincti lumbos vestros
σάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν 14
ἐν ἀλη-

in veritate, & induti lorica iustitiæ,
ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης·
Et calceati pedes in præparatione Euangelij
15 καὶ †ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ †τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης·
pacis: In omnibus assumentes scutum fidei:
ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες †τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως,
in quo possitis omnia tela * illius nequam ignita * nequissimi ignei
ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ †πεπυρωμένα πυρόω
extinguere. Et galeam ‖salutaris assumite, ‖salutis
σβέσαι· 17 καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, ζωογόνου
& gladium spiritus, (quod est verbum Dei.)
καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ·
Per omnem orationem & obsecrationem orantes in omni
18 διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ
tempore in spiritu: & in ipso hoc vigilantes in
καιρῷ, ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο * ἀγρυπνοῦντες ἐν ἀγρυπνίᾳ
omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis,
πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων·
Et pro me: vt mihi detur sermo in apertione oris
19 καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός
mei, ρ in fiducia, notum facere mysterium Euangelij. ρ cum
μου, ἐν παῤῥησίᾳ γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου·
Pro quo legatione fungor in catena: ‖vt in ipso *liberè lo- ‖ ita
20 ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει· ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσω- * audeam, prout
quar, vt oportet me loqui. Vt autem sciatis & vos quæ
μαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. 21 ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ
circa me ‖quid agam: omnia vobis notas faciet Tychicus, ρ dilectus ‖ sunt,
κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ρ charissimus
frater & fidelis minister in Domino: Quem misi ad
ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ· 22 ὃν ἔπεμψα πρὸς
vos in *illud ipsum, vt cognoscatis quæ circa nos *, & consoletur, hoc * sunt
ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ
corda vestra. Pax fratribus & charitas
τὰς καρδίας ὑμῶν. 23 εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη
cum fide, à Deo Patre, & Domino Iesu Christo.
μετὰ πίστεως ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.
Gratia cum omnibus ‖ diligentibus Dominum nostrum Iesum ‖ qui diligunt
24 ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν
Christum in incorruptione. Amen.
χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

Ad Ephesios scripta est à Roma per Tychicum.
Πρὸς ἐφεσίους ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ τυχικοῦ.

Epistola Pauli
SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD PHILIPPENSES
ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. ά.

PAVLVS & Timotheus serui
ΠΑΥΛΟΣ καὶ Τιμόθεος δοῦλοι 1
Iesu Christi, omnibus sanctis in
Ἰησοῦ Χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν
Christo Iesu * existentibus in Philip-
Χριστῷ Ἰησοῦ τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπ-
pis, cum episcopis & ‖ diaconis:
ποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις,
Gratia vobis & pax à Deo
χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ 2
Patre nostro, & Domino Iesu Christo.
πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri,
εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν, 3
(Semper in ♀ omni precatione mea pro omnibus vobis, cum
πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν μετὰ 4
gaudio deprecationem faciens:) Super communicatione vestra in
χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενον, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς 5
‖ Euangelium, à prima die vsque nunc.
τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν.
Confidens ipsum hoc, quia * ille incipiens in vobis opus bo-
πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγα- 6
num, perficiet vsque in diem Christi Iesu: Sicut est
θὸν, * ἐπιτελέσει ἄχρι ἡμέρας Χριστοῦ Ἰησοῦ· καθώς ἐστι 7
iustum mihi hoc sentire pro omnibus vobis, ‖ propter habere
δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν
me in corde vos, in & vinculis meis, & in defensio-
με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ ἐν τῇ ἀπολο-
ne, & confirmatione Euangelij, ♀ communicatores mea
γίᾳ, καὶ * βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινωνοὺς μου τῆς
gratiæ omnes vos * existentes. Testis enim mihi est
χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ 8
θεὸς,

* qui sunt

‖ diaconibus:

♀ cunctis oratio-nibus meis

‖ Euangelio Christi,

* qui cœpit

ἐπιτελέω.

‖ eo quod habeam

♀ socios gaudij mei

βεβαιόω

* esse.

Deus, quomodo cupiam omnes vos in viscéribus Iesu Christi.
θεὸς, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις ἰησοῦ χριστοῦ.
Et hoc oro, vt charitas vestra *amplius* magis ac
καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ 9
magis abundet in scientia & * omni sensu.
μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, * in
‖ *Ad probandum vos praestantia, vt sitis sinceri* ‖ Vt probetis potiora
εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς 10
& ρ *inoffensi* in diem Christi, repleti *fructibus* ρ sine offensa
καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν χριστοῦ, †πεπληρωμένοι καρπῶν 11 * fructu
πληρόω
δικαιοσύνης τῶν διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ.
Scire autem vos volo, fratres, quia quæ circa me * sunt
γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι, ἀδελφοὶ, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ
magis ad profectum Euangelij venerunt.
μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου †ἐλήλυθεν· ἔρχομαι
‖ *Itaque* vinculi mea manifesta in Christo ρ *fieri in toto* ‖ Ita vt
ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανερούς ἐν χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ 13 ρ fierent in omni
prætoria, & * cæteris omnibus: * Et plures * in * Vt
τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι· καὶ τοὺς πλείονας 14
‖ *fratrum* in Domino, ρ *fretos* vinculis meis, abun- ‖ è fratribus
τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, †πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισ- ρ confidentes in
πείθω
dantiùs *audere* *impauide Dei verbum loqui. * auderent sine timore
σοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν τοῦ θεοῦ λόγον λαλεῖν.
Quidam quidem & propter inuidiam & cõtentionem, quidã autẽ & propter
τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' 15
bonam voluntatem Christum prædicant. * *Hi quidem* ex cõten- * Quidam autem
εὐδοκίαν τὸν χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἐρι- 16
tione Christum annuntiant non sincerè, existimãtes ‖ *afflictio-* ‖ pressuram se
θείας τὸν χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλῖ- suscitare
nem afferre vinculis meis. *Illi vero* ex charitate: scien- ρ Quidam
ψιν ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου· οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδό- 17
tes quoniam in defensionem Euangelij positus sum.
τες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι.
Quid enim? *Attamen* omni modo, siue * *specie*, siue ‖ *veritate*, * Dum
τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, * per occasionem
‖ per veritatem
Christus ρ *annuntietur*: & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. ρ annuntietur:
χριστὸς καταγγέλλεται· καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι·
Scio enim quia hoc mihi proueniet ad salutem, per vestram
οἶδα γὰρ ὅτι τοῦτό μοι *ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς ὑμῶν ἀποβαίνω
orationem, & subministrationem Spiritus Iesu Christi,
δεήσεως, καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος ἰησοῦ χριστοῦ,
Secundùm expectationem & spem meam, quia in nullo
κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ
*pudefiam: sed in omni fiducia, sicut semper, & nunc confundar
αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ, ὡς πάντοτε, καὶ νῦν

magnificabitur Christus in corpore meo, sive per vitam,
μεγαλυνθήσεται χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς,
sive per mortem. Mihi enim vivere, Christus: &
εἴτε διὰ θανάτου. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν, χριστὸς, καὶ τὸ 21
mori lucrum. Si verò vivere in carne, hoc mihi
ἀποθανεῖν, κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ, τοῦτό μοι 22
fructus operis, & quid eligam non cognosco.
καρπὸς ἔργου, καὶ τί αἱρήσομαι οὐ γνωρίζω.
Coarctor autem è duobus: desiderium habens ad
συνέχομαι δὲ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ 23
dissolvi, & cum Christo esse, multo magis melius.
ἀναλῦσαι, καὶ σὺν χριστῷ εἶναι· πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον.
At permanere in carne, magis necessarium propter vos.
τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ, ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. 24
Et hoc confisus, scio quia manebo & mansionem
καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν 25
vobis, ad vestrum profectum & gaudium fidei:
ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως·
Ut gloriatio vestra abundet in Christo Iesu in me,
ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, 26
per meam praesentiam iterum ad vos.
διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς.
Tantùm dignè Euangelio Christi gerite vos, ut sive
μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ πολιτεύεσθε· ἵνα εἴτε 27
veniens & videns vos, sive absens, audiam quæ de vobis, quia
ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν, ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι
statis in uno spiritu, uno animo, collaborantes fidei
στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ, συναθλοῦντες τῇ πίστει
Euangelij. Et non territi in ullo ab
τοῦ εὐαγγελίου· καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν 28
aduersariis, quod illis quidem est indicium perditionis, vobis
ἀντικειμένων· ἥτις ἐστὶν αὐτοῖς μὲν ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν
autem salutis: & hoc à Deo. Quia vobis donatum est pro
δὲ σωτηρίας· καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ· ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ 29
Christo, non solùm in eum credere, sed & pro illo
χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ
pati, Idem certamen habentes quale vidistis in me, &
πάσχειν, τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες οἷον εἴδετε ἐν ἐμοὶ, καὶ 30
nunc audistis in me.
νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

CAP. II. β.

Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium chari-
Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγά- 1
tatis, si qua communio spiritus, si qua viscera & miserationes:
πης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοὶ,

πληρώσα-

Implete meum gaudium, vt idem sapiatis, eandem
2 πληρώσατέ μου τὴν χαράν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν
charitatem habentes, vnanimes, * vnum sentientes: Nihil ‖ ipsum
ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες· μηδὲν
3 per contentionē ‖ aut inanem gloriam, sed ρ modestia alij ‖ neque per ρ in humilitate
κατ' ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλή-
alios arbitrantes superiores sibi ipsis: Non quæ sua * sunt
λους ἡγούμενοι ὑπερέχοντες ἑαυτῶν·
4 singuli * considerate, sed & aliorum vnusquisque. * considerantes,
μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστοι σκοπεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστοι. sed ea quæ
Hoc enim ‖ sentiatur in vobis, quod & in Christo Iesu: ‖ sentite
5 τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ·
Qui in forma Dei ρ existens, non ' prædam reputauit esse ρ cùm esset,
6 ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ' rapinam arbi-
tratus est esse se
pari Deo: Sed semetipsum exinaniuit, formam serui acci-
7 ἴσα θεῷ· ἀλλ' ἑαυτὸν * ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λα- κενόω
piens, in * similitudine hominum factus, & habitu inuentus * similitudinem
βών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς
vt homo. Humiliauit semetipsum, factus obe-
8 ὡς ἄνθρωπος· * ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπή- ταπεινόω
diens vsque ad mortem: mortem autem, crucis. ‖ Ideo & ‖ Propter quod
κοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ, σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ
9 Deus illum ρ superexaltauit, & donauit illi nomen ρ super ρ quod est
θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ
omne nomen. Vt in nomine Iesu omne genu flectatur,
10 πᾶν ὄνομα· ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ
cælestium, & terrestrium, & infernorum: Et omnis
11 ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα
lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus, in gloriam
γλῶσσα ἐξομολογήσηται, ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν
Dei Patris. Itaque, * dilecti mei, (sicut semper ' est * charissimi
12 θεοῦ πατρός. ὥστε, ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε
obedistis mihi, non in præsentia mea tantùm, sed & nunc ‖ mei,
ὑπηκούσατέ μου, μὴ ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν
multò magis in absentia mea, cum metu & tremore vestrā ipsorum
πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν
salutem adoperamini. Deus enim est ρ efficiens in ρ qui operatur
13 σωτηρίαν κατεργάζεσθε. ὁ θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν
vobis & velle, & perficere, pro ' benevolentia. bona voluntate.
ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν, ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας.
Omnia * facite sine ‖ ira, & ρ disceptationibus: * autem
‖ murmurationibus,
14 πάντα ποιεῖτε χωρὶς ὀργῆς, καὶ διαλογισμῶν·
Vt sitis ' irreprehensi, & simplices filij Dei * inculpati ' sine querela,
15 ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ, ἀμώμητα ' sine reprehen-
sione
in medio nationis prauæ & peruersæ, ‖ in quibus splendetis sicut ‖ inter quos lu-
ceritis
ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς

℣ gloriam meam

luminaria in mundo: Verbum vitæ continentes, ad ℣ *gloriationem*

φωστῆρες ἐν κόσμῳ· λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα 16

vacuum

mihi in diem Christi, quia non in *vanum cucurri, neque in *vanum

ἐμοὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν

* immolor, supra sacrificium & obsequium

laboraui. Sed si & *libor super hostia & sa-

†σπένδομαι· ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λει- 17

crificio fidei vestræ, gaudeo & congratulor omnibus vobis.

τουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν·

Id autē ipsum & vos gaudete, & congratulamini mihi.

τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετέ μοι. 18

‖ me

Spero autem in Domino Iesu, Timotheum ‖citò mittere

ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, πέμψαι Τιμόθεον ταχέως πέμψαι 19

℣ ad vos

℣ *vobis*, vt & ego bono animo sim, *cognoscēs quæ circa vos*.

ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. οὐδένα 20

* cognitis

* sunt.

‖ tam

enim habeo ℣ *unanimem*, qui ℣ *germanè ea quæ circa vos curaturus* sit.

℣ syncera affectione pro vobis solicitus

γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν * μεριμνήσει·

Omnes enim *ea quæ* *suā *ipsorum* quærūt, non *ea* quæ *Christi Iesu.

μεριμνάω

οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ. 21

* sunt

℣ *At probationem* eius cognoscite, quoniā sicut patri filius, cum

℣ Experimentum autem

τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον, σὺν 22

* euangelio.

me seruiit in *euangelium*. Hunc *quidem* igitur

ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. τοῦτον μὲν οὖν 23

‖ me ad vos

℣ sunt, mox.

spero ‖ mittere, vt videro *ea quæ* circa me ℣, *ex ipsa*.

ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀφίδω τὰ περὶ ἐμὲ, ἐξαυτῆς·

ad vos.

Confido autem in Domino, quoniā & ipse citò veniam*.

πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. 24

Necessarium autem existimaui, Epaphroditum fratrem, & co-

ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην, Ἐπαφρόδιτον † ἀδελφὸν, καὶ συν- 25

operatorē, & commilitonem meum, vestrum autē apostolum, & ministrum

ἐργὸν, συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν

* necessitatis mex

‖ quidem desiderabat

℣ erat, propterea

* *vestræ mei*, mittere ad vos: Quoniam ‖ *expetens*

† χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς· ἐπειδὴ ὤπτα πᾶσιν 26

erat omnes vos, & mœstus ℣, *eo quòd audieratis* **quòd ægrotasset*.

ὑμᾶς πάντας ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε ὅτι ἠσθένησε·

' illum infirmatum. Nam &

* vsque ad mortē,

Etenim infirmatus est *proximè *morti*, sed Deus eius

καὶ γὰρ * ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτοῦ 27

‖ etiam

misertus est: non eius autem solum, verùm ‖ & mei, vt ne tristitiam super

ἠλέησεν· οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ, ἵνα μὴ λύπην ἔχω

℣ Festinantius

tristitiam haberem. ℣ *Studiosius* ergo misi illum, vt

ἐπὶ λύπην. σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα 28

viso illo,

* *videntes eum*, iterum gaudeatis, & ego sine tristitia sim.

ἰδόντες αὐτὸν, πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ.

Excipite itaque illum in Domino cum omni gaudio, &

προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς 29

* eum honore

eiusmodi * *in pretio* habetote: Quoniā propter opus Christi vsque ad

τοιούτους ἐντίμους ἔχετε· ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ χριστοῦ μέχρι

θανάτου

mortem accessit, ‖ *posthabens animam*, vt *vicissim* ‖ tradens animam suam,
θανάτου ἤγγισε, παραβολευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα ἀναπλη-
pleret *vestram defectionem eius quod ad me obsequij.* Id quod ex vobis deerat erga meum
ρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρὸς με λειτουργίας. obsequium.

CAP. III. γ'.

Reliquum, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem De cætero,
1 Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ. τὰ αὐτὰ
scribere vobis, mihi quidem non pigrum, vobis autem *tutum.* *necessarium.
γράφειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές.
Videte canes, videte malos operarios, vi-
2 βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέ-
dete concisionem. Nos enim sumus circumcisio
πετε τὴν κατατομήν. ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομή,
‖ *spiritu* ρ *Dei seruientes*, & *gloriantes* in Christo Iesu, ‖ qui
οἱ πνεύματι θεοῦ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ρ Deo seruimus
& non in carne * *confidentes*: Et quanquã ego ‖ *habens* confiden- * gloriamur
3 καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες· καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποι- * fiduciã habentes
tiam & in carne, si quis videtur alius confidere in carne, ‖ habeam
θησιν καὶ ἐν σαρκί· εἴ τις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκί,
ego magis. ρ *Circumcisio octaui diei*, ex genere Israel, ρ Circumcisus
4 ἐγὼ μᾶλλον. περιτομῇ ὀκταήμερος, ἐκ γένους ἰσραήλ, octaua die,
tribus Beniamin, Hebræus ex Hebræis, secundùm legem Pharisæus, de tribu
φυλῆς βενιαμίν, ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος,
Secundùm *zelum* persequens ecclesiam ‖ secundùm iustitiam * æmulationem
5 κατὰ ζῆλος διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην ‖ Dei,
quæ in lege ρ, *factus irreprehensibilis.* Sed quæ *erãt* mihi ρ est, conuersatus
6 τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἅτινα ἦν μοι sine querela.
7 κέρδη, ταῦτα ἡγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μενοῦνγε lucra, hæc arbitratus sum propter Christum *dæmnum. Sed profectò * detrimenta. Veruntamen
8 καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως ‖ detrimentum
& existimo omnia ‖ *dæmnum* esse propter ρ *eminentiam cognitionis* ρ eminentem scien-
Christi Iesu Domini mei, propter quem omnia *dæmnum subij*, tiam * detrimentum
χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου, δι' ὃν τὰ πάντα * ἐζημιώθην, feci,
& arbitror *stercora esse*, vt Christum lucrifaciam: ζημιόω
καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα χριστὸν † κερδήσω· * vt
Et inueniar in illo non habens meam iustitiam quæ ex lege ‖, κερδαίνω
9 καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην † τὴν νόμου, ‖ est,
sed illam quæ per fidem Christi, illam quæ ex Deo *iustitiam* ρ ex fide est
ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην * est iustitia
in fide: Ad cognoscendũ illum, & virtutem
10 ἐπὶ τῇ πίστει· τοῦ γνῶναι αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν
resurrectionis eius, & *communionem* passionem illius, * societatem
τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ,
configuratus morti eius: Si quomodo
11 * συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ· εἴ πως συμμορφώ

‖ quæ est ex mortuis.

occurram ad resurrectionem ‖ *mortuorum*. Non quòd
καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τὴν νεκρῶν· οὐχ ὅτι 11

iam acceperim, aut iam perfectus sim, sequor autem si & comprehen-
ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δὲ, εἰ καὶ κατα-

dam in quo & comprehensus sum a *Domino* Iesu Christo.
λάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Fratres, ego meipsum non arbitror comprehendisse: unum
ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ λογίζομαι * κατειληφέναι· ἓν 13

autem, quæ quidem retro ℘ obliuiscens, *in quæ verò ante*
δὲ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος ⊙, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν

extentus, Ad *scopum* persequor, ad bra-
ἐπεκτεινόμενος ⊙· κατὰ σκοπὸν διώκω, εἰς τὸ βρα- 14

tium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.
βεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

‖ Quicunque ℘ sumus,

‖ *Quotquot* ergo perfecti ℘, hoc sentiamus: & si quid aliter sa-
ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονῶμεν· καὶ εἴ τι ἑτέρως φρο- 15

pitis, & hoc Deus vobis reuelabit. Veruntamen ad
νεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ Θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. πλὴν εἰς 16

* in * permaneamus ‖ vt ℘ sapiamus. quod peruenimus, * eadem *incedere regula, ‖ idem ℘ sapere.
ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν.

* eos qui Imitatores mei estote, fratres, & obseruate *ita
συμμιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτω 17

*formam nostram. ambulantes, sicut habetis *exemplum nos. Multi enim
περιπατοῦντας καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. πολλοὶ γὰρ 18

ambulant, quos sæpè ditebam vobis, (nunc autem & flens
περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων

dico,) inimicos crucis Christi: Quorum finis
λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ· ὧν τὸ τέλος 19

‖ est, interitus, quorum Deus venter ℘ & gloria in confusione ipsorum,
ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν,

℘ qui * sapiunt. * atque conuersatio Nostra *enim administratio
οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα 20

‖ vnde in cœlis est, ‖ *ex quo* etiam Saluatorem expectamus Do-
ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύ-

℘ nostrum minum ℘ Iesum Christum: Qui reformabit corpus
ριον Ἰησοῦν Χριστόν· ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς 21

humilitatis nostræ, *ad esse illud* configuratum cor-
ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώ-

claritatis pori * gloriæ suæ, secundùm operationem *posse eum ei-
ματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ

* qua etiam potest subiicere sibi ipse omnia.
ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

CAP. IIII.

charissimi ℘ desideratissimi * meum

Itaque, fratres mei ‖ *dilecti* & ℘ *exoptati*, gaudium & 1
Ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ
στέφανος

corona mea, sic state in Domino *dilecti. *charissimi.
στέφανός μου, οὕτω στήκετε ἐν κυρίῳ, ἀγαπητοί.

Euhodiam rogo, & Syntychen deprecor idipsum
2 εὐωδίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακαλῶ τὸ αὐτὸ
sapere in Domino. Etiam rogo & te, ‖ *socie ger- ‖compar
3 φρονεῖν ἐν κυρίῳ. ναὶ ἐρωτῶ καὶ σε, σύζυγε γνη-
mane, *opitulare eis quæ in Euangelio *simul *adiuua illas
σιε, συλλαμβάνου αὐταῖς αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ †συνή- *mecum labo-
certarunt mihi, cum & Clemente, & cæteris *cooperantibus rauerunt,
θλησάν μοι, μετὰ καὶ Κλήμεντος, καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν *adiutoribus
meis, quorum nomina ‖ in libro vitæ. ‖ sunt
μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς.

Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete.
4 χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, πάλιν ἐρῶ, χαίρετε.

Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus
5 τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν †γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις· ὁ κύριος γινώσκω
ρpropè‖. Nihil sollicitisitis, sed in omni oratione ρ epim ‖ en
6 ἐγγύς. μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ
& obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotes-
cant apud Deum. Et pax Dei *superans
7 καὶ τῇ δεήσει μετ' εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέ- *quæ exuperat
ὃ πᾶς τὸν θεόν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ †ὑπερέχουσα
omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias
πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα
vestras in Christo Iesu. ‖ *Reliquum*, fratres, quæcunque ‖De cæteris
8 ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τὸ λοιπόν, ἀδελφοί, ὅσα
sunt vera, quæcunque *honesta*, quæcunque iusta, quæcunque *pura, quæcunque ρ pudica,
ὅσιν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα ρ sancta,
amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, & si qua laus, *disciplinæ,
προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετή, καὶ εἴ τις ἔπαινος,
hæc cogitate. Quæ & didicistis, & accepistis,
9 ταῦτα λογίζεσθε. ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε,
& audistis, & vidistis in me, hæc agite, & Deus
καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς
pacis erit ‖ *cum vobis*. Gaudeo autem in Domino ‖vobiscum.
10 τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ
ρmagnopere, quoniam ‖iam aliquandó *reuiruistis pro me sentire, ρ vehementer
μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ †ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν, ‖ tandem
in quo & sentiebatis, ‖*opportunitate carebatis autem*. reflorusistis
ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, †ἠκαιρεῖσθε δέ. ἀγαθάλλω
Non ρquod propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus sum, ‖ sicut occupati
11 οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω· ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, ἀναπρέω eratis.
*contentus ipse esse. Scio & humiliari, scio & abun- ρ quasi
12 αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισ- sufficiens
dare: (*in omni & ‖in omnibus instituius sum) & satiari, *vbique
σεύειν· ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι †μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι, μυέομαι

& esurire, & abundare, & penuriam pati.
καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι.

‖ qui confortat
ἐνδυναμόω
Omnia possum in eo ‖ corroborante me Christo.
πάντα ἰσχύω ἐν τῷ †ἐνδυναμοῦντί με χριστῷ· 13

ῥ bene
Verùtamen ῥ pulchrè fecistis communicantes meæ tribulationi.
πλὴν καλῶς ἐποιήσατε συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. 14

Scitis autem & vos Philippenses, quòd in principio euan-
οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς, φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγ- 15

profectus sum
gelij, quando * exij à Macedonia, nulla mihi ecclesia
γελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία

* dati & accepti, nisi
communicauit in rationem * dationis & acceptionis, si non vos soli.
ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι·

‖ Thessalonicam
Quia & ‖ in Thessalonica & semel & bis in vsum mihi
ὅτι καὶ ἐν θεσσαλονίκῃ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι 16

ῥ datum,
misistis. Non quia quæro ῥ donum, sed re-
ἐπέμψατε· οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ὅτι- 17

quiro fructum abundantem in rationem vestram.
ζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν.

‖ Habeo
* acceptis
‖ Accepi autem omnia, & abundo: repletus sum * acci-
ἀπέχω δὲ πάντα, καὶ περισσεύω· πεπλήρωμαι δεξά- 18

‖ misisti.
piens ab Epaphrodito ea quæ ‖ à vobis, odorem suauitatis,
μενος παρὰ ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας,

hostiam acceptam, beneplacentem Deo.
θυσίαν δεκτὴν, εὐάρεστον τῷ θεῷ.

ῥ autem
* omne desiderium
* autem,
At Deus ῥ meus impleat * omnem vsum vestrum secundùm
ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν κατὰ τὸν 19

diuitias suas in gloria, in Christo Iesu.
At Deo*, &
πλοῦτον αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῷ δὲ θεῷ, καὶ 20

Patri nostro gloria in secula seculorum. Amen.
πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Salutate omnem sanctum in Christo Iesu.
ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ ἰησοῦ. 21

‖ mecum sunt
Salutant vos qui ‖ cum me fratres. salutant vos
ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί· ἀσπάζονται ὑμᾶς 22

ῥ sunt
omnes sancti, maximè autem qui de Cæsaris domo ῥ.
πάντες οἱ ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς καίσαρος οἰκίας.

‖ nostri
* spiritu vestro.
Gratia Domini ‖ Iesu Christi cum * omnibus vobis. Amen.
ἡ χαρις τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ παντων ὑμῶν. ἀμήν. 23

Ad Philippenses scripta est à Roma
per Epaphroditum.
Πρὸς φιλιππησιους ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης
διὰ ἐπαφροδίτου.

SANCT

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD COLOSSENSES
ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α.

1 ΠΑΥΛΟΣ Apostolus Iesu
ΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ
Christi per voluntatem Dei, &
χειστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ
Timotheus frater, Iis qui * in
τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τοῖς ἐν
2 Colossis sanctis & fidelibus fratri-
κολοσσαῖς ἁγίοις καὶ πιστοῖς ἀδελ-
bus in Christo ‖: ‖ Iesu
φοῖς ἐν χειστῷ·
Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino
3 χάεις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου
Iesu Christo. Gratias agimus Deo, & patri Domini
ἰησοῦ χειστοῦ. εὐχαειστοῦμεν τῷ θεῷ, καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου
nostri Iesu Christi, semper pro vobis orantes,
ἡμῶν ἰησοῦ χειστοῦ, πάντοτε πεὶ ὑμῶν προσευχόμενοι,
Audientes fidem vestram in Christo Iesu, & dilectio-
4 ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χειστῷ ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγά-
nem ρ quæ in omnes sanctos, Propter spem ρ quam habetis
5 πην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους. διὰ τὴν ἐλπίδα
*reposita vobis in cœlis, quam præaudistis in quæ reposita est
τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν
verbo veritatis Euangelij *Peruenientis * Quod peruenit
6 τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου, τοῦ παρόντος
ad vos, sicut & in vniuerso mundo ‖, & Pest fructifi- ‖ est,
εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, ἔστι καρποφορού- ρ fructificat, & crescit
cans, & crescens, sicut & in vobis, ex qua die
μενον, καὶ αὐξανόμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας
audistis & cognouistis gratiam Dei in veritate:
ἠκούσατε καὶ †ἐπέγνωτε τὴν χάειν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ· ὅπ γινώσω
Sicut didicistis ab Epaphra *dilecto conseruo nostro, charissimo
7 καθὼς †ἐμάθετε ἀπὸ ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, μαν θάνω

† Iesu: qui est fidelis pro vobis minister Christi †:
ὃς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τοῦ χριστοῦ·

§ manifestauit Qui etiam §declarans nobis vestram dilectionem in spiritu.
ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι. 8

ℓ Ideo ℓPropter hoc & nos ex qua die audiuimus, non cessamus
διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα 9
pro vobis orantes & postulantes, vt impleamini
ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι, καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε
agnitionem voluntatis eius, in omni sapientia & intellectu
τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, ἐν πάσῃ σοφίᾳ, καὶ συνέσει
spiritali, ‡Ambulare vos digne †Domino in
πνευματικῇ. περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυρίου εἰς 10
omnem gratiam, in omni opere bono fructificantes, &
πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες, καὶ
crescentes in scientiam Dei: In omni
αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ· ἐν πάσῃ 11
‖virtute confortati ‖potestate corroborati secundùm ℘vim gloriæ eius, in
δυναμει δυναμούμενοι κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς
℘potentiam claritatis omni patientia & longanimitate cum gaudio:
πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς·
qui dignos fecit Gratias agentes Deo, & Patri ‖illi idoneos faciemi
εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ, καὶ πατρὶ τῷ ἱκανώσαντι 12
nos in partem sortis sanctorum, in lumine.
ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί·
Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & trans-
ῥύομαι ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετε- 13
tulit in regnum filij dilectionis suæ:
στησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ·
In quo habemus redemptionem, remissionem peccatorum:
ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν· 14
Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ:
ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως· 15
Quoniã in ipso condita sunt vniuersa quæ in cælis, & quæ
ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ 16
in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue do-
ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυ-
minationes, siue principatus, siue potestates: omnia per ipsum &
ριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ
* ipso in * ipsum creata sunt: Et ipse est ante omnes, &
εἰς αὐτὸν ἔκτισται· καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ 17
omnia in ipso constant: Et ipse est caput
πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε· καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ 18
corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex
τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ
mortuis: vt sit in omnibus ipse primatum tenens.
τῶν νεκρῶν· ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων·

ὅτι

Quia in ipſo complacuit, omnem plenitudinem inhabitare:
ὅτι ἐν αὐτῷ † εὐδόκησε, πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι· εὐδοκέω
Et per eum reconciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis eius, *per eum*, ſiue quæ in
καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ
* *terra*, ſiue quæ in cœlis ‖. Et vos aliquando * terris ‖ ſunt.
τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὑμᾶς ποτε
ℙ *exiſtentes alienatos & inimicos mente, in* ℙ cùm effectis alienati, & inimici
ὄντας ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ, ἐν τοῖς ſenſu,
operibus malis: Nunc autem reconciliauit in
ἔργοις τοῖς πονηροῖς· νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ
corpore carnis eius per mortem, *ſiſtere* vos ‖ exhibere
σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, παραστῆσαι ὑμᾶς
ſanctos & immaculatos, & *inculpatos* coram ipſo, * irreprehẽſibiles
ἁγίους, καὶ ἀμώμους, καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον αὐτοῦ·
Si tamen permanetis ‖ *fidei* fundati & ℙ *firmi*, ‖ in fide
εἴ γε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι, ℙ ſtabiles,
& * non * transmoti à ſpe Euangelij * immobiles
καὶ μὴ † μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου μετακινέω
quod audiſtis, * *prædicati* in vniuerſa creatura quæ ‖ ſub * quod prædicatum eſt ‖ eſt
ὃ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν
cœlo, cuius factus ſum ego Paulus miniſter.
οὐρανόν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος.
ℙ Nunc gaudeo in paſſionibus *meis* pro vobis & * *vur-* ℙ Qui * adimpleo ea quæ
νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀν- deſunt paſſionum
ſus readimpleo defectiones afflictionum Chriſti in carταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρ-
ne mea, pro corpore eius, quod eſt eccleſia:
κί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία·
Cuius factus ſum ego miniſter, ſecundùm diſpenſationem Dei
ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ
* *datam* mihi in ‖ *vos*, *implere* verbum Dei, * quæ data eſt
τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς, πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· ‖ vobis, vt impleam
Myſterium *Pilud* abſconditum à ſeculis, & ℙ quod fuit
τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, καὶ
à generationibus, nunc autem manifeſtatum eſt ſanctis eius:
ἀπὸ τῶν γενεῶν, νυνὶ δὲ † ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, φανερόω
Quibus voluit Deus ‖ *notum facere* * quæ *diuitiæ* gloriæ ‖ notas
οἷς ἠθέλησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης * diuitias
‖ *myſterij* huius in Gentibus, ℙ *qui* eſt Chriſtus, in vobis, ‖ ſacramenti
τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς ἐστι Χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ℙ quod
ſpes gloriæ, Quem nos annuntiamus, ‖ *admo-* corripientes
ἐλπὶς τῆς δόξης· ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθε-
nentes omnem hominem, & docentes in omni ſapientia,
τοῦντες πάντα ἄνθρωπον, καὶ διδάσκοντες ἐν πάσῃ σοφίᾳ,

* exhibeamus ‖ perfectum
ut * *sistamus* omnem hominem ‖ in Christo Iesu:
ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ·

ℙ certando
In quod & laboro, ℙ *decertans* secundùm operationem eius
εἰς ὃ καὶ κοπιῶ ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ 29

quam operatur
‖ *operatam* in me in virtute.
τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

CAP. II. β'.

* qualem solicitudinem ‖ pro ℙ fuit Laodiciæ, & quicunque
Volo enim vos scire, * *quantum certamen* habeam pro vobis,
Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, 1
& ‖ iis qui ℙ *in* Laodicia, & *quotquot* non viderunt faciem
καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν
meam in carne: Vt consolentur corda ipsorum,
παρακαλέσαι μου ἐν σαρκί. ἵνα † παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν 2
‖ *compactorum* in charitate, & in omnes diuitias ple-
μαι ‖ instructi
συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πλη-
nitudinis intellectus, in agnitionem mysterij Dei,
ροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ,
& Patris, & Christi *: In quo sunt omnes
καὶ πατρὸς, καὶ τοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ 3
* Iesu. thesauri sapientiæ, & scientiæ abscónditi.
θησαυροὶ τῆς σοφίας, καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι.
‖ sublimitate Hoc autem dico, vt nemo vos deciptat in ‖ *sua-*
Τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πει- 4
ℙ Nam etsi corpore absens sum, *bilitate* sermonum. ℙ *si enim & carne absum,* sed
θανολογίᾳ. εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ 5
spiritu vobiscum sum, gaudens & videns vestrum
πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν
* est * Christo ordinem, & firmamétum eius quæ *in Christum* fidei vestræ.
τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς χριστὸν πίστεως ὑμῶν.
Sicut ergo accepistis Christum Iesum Dominum, in ipso
ὡς οὖν παρελάβετε τὸν χριστὸν ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ 6
ambulate: Radicati & superædificati in
περιπατεῖτε· ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν 7
‖ & didicistis, ipso, & confirmati in fide, sicut ‖ *edocti estis,*
αὐτῷ, καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε,
ℹ Io abundantes in * *ea* in gratiarum actione. Videte ne
περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. βλέπετε μή 8
* decipiat quis vos * *sit* *abigens* per philosophiam, & inanem
τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς
fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm ele-
ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοι-
menta mundi, & non secundùm Christum. Quia in ipso
χεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ 9
‖ diuinitatis inhabitat omnis plenitudo ‖ *deitatis* corporaliter.
κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς·

Et eſtis in illo repleti, qui eſt caput omnis
καὶ ἐστε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης
principatus & poteſtatis: In quo & circunciſi eſtis
ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας· ἐν ᾧ καὶ † περιετμήθητε περιτέμνω
circuncisione non manu facta, in ꝓ exuitione corporis ꝓ expoliatione
περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῆς
peccatorum carnis, in circuncisione Chriſti:
ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ χριστοῦ·
Conſepulti ei in baptiſmo, in quo & *conexcitati reſurrexiſtis
Συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρ
eſtis per fidem operationis Dei *ſuſcitantis illum *qui ſuſcitauit
θητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν
‖ ex mortuis. Et vos ꝓ mortuos exiſtentes in ‖ à ꝓ cùm mor
ἐκ νεκρῶν· καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας ἐν τοῖς tui eſſent,
deliciis, & præputio carnis veſtræ, con-
παραπτώμασι, καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνε-
uiuificauit vos cum illo, condonans *nobis omnia vobis
ζωοποίησεν ὑμᾶς σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ
deliꝛa, Delens *illud aduerſus nos chiro- * quod erat
παραπτώματα· ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρό-
graphum ‖ reſcidit, quod erat ſubcontrarium nobis, & ipſum ‖ decretis
γραφον τοῖς δόγμασιν, ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ
tulit de medio, affigens illud cruci:
† ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ· ἄρω καὶ αἴρω
ꝓ Expolians principatus, & poteſtates tradu- ꝓ Et
ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμά-
xit *in libertate, triumphans illos in ſeipſo. *confidenter,
τισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. palam
* Ne ergo quis vos iudicet in cibo, aut in potu, aut * Nemo
μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ
in parte ‖feſti, aut ꝓ nouilunij, aut ſabbatorum: ‖ diei
ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων· ꝓ neomeniæ
Quæ ſunt vmbra futurorum, at corpus * Chriſti. autem
ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ χριστοῦ.
Nemo vos ſeducat, volens in humili-
μηδεὶς ὑμᾶς † καταβραβευέτω, θέλων ἐν ταπεινοφρο- καταβραβεύω
tate & religione angelorum, quæ non vidit * incedens * ambulans,
σύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων,
fruſtrà inflatus à ſenſu carnis ſuæ:
εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ·
Et non tenens caput, ex quo totum corpus per
καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλήν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν
nexus & coniunctiones ſubminiſtratum, & conſtructum,
ἁφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον, ‖ creſcit in
‖ augeſcit augmentum Dei. Si ergo mortui eſtis cum
αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν

℘huius ‖ adhuc

Christo, ab elementis mundi ℘, quid ‖ tanquam viuêtes in mundo

τῷ χριστῷ, ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ

* dogmatizamini? ‖ tetigeritis, ℘ que gustaueritis * quę contrectaueritis: ‖ interitum ipso

* decernitis? ‖ tetigeritis, ℘ que gustaueritis * quę contrectaueritis: ‖ interitum ipso

Ne tetigeris, ne ℘ gustaueris, ne contrectaueris:

δογματίζεσθε; μὴ ἅψῃ, μὴ γεύσῃ, μὴ θίγῃς· 21

Quæ sunt omnia in * corruptionem vsu, secundum præce-

ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλ- 22

pta & doctrinas hominum. Quæ sunt

ματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων· ἅτινά ἐστι 23

‖ superstitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, ℘ saturitatem

rationẽ quidem habentia sapientiæ in ‖ voluntario cultu, & submissione animi, & subductione corporis, non in honore aliquo ad

λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ, καὶ ταπεινο- φροσύνῃ, καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινι πρὸς ℘ expletionem carnis.

πλησμονὴν τῆς σαρκός.

CAP. III. γ'.

* cum * sunt

Si igitur consurrexistis * Christo, quæ * sursum quærite, vbi

Εἰ οὖν * συνηγέρθητε τῷ χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ 1

Christus est in dextera Dei sedens:

χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος·

‖ sunt

Quæ ‖ sursum sapite, non quæ super terram.

τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. 2

Mortui estis enim, & vita vestra est abscondita cum Chri-

ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ χρι- 3

sto in Deo. Cùm Christus apparuerit, vita

στῷ ἐν τῷ θεῷ. ὅταν ὁ χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ 4

℘ nostra, tunc & vos cum ipso apparebitis in gloria.

℘ vestra, ‖ sunt

ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ.

Mortificate ergo membra vestra quæ * super terram, fornicationem,

Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, 5

immunditiam, * mollitiem, concupiscentiam malam, & auaritiam,

ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν,

* libidinem,

quæ est ‖ idolorum seruitus. Propter quæ venit ira Dei

ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία· δι' ἃ ἔρχεται ὀργὴ τοῦ θεοῦ 6

‖ simulachrorum seruitus.

in filios incredulitatis: In quibus & vos ambu-

ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπα- 7

lastis aliquando, cùm viueretis in illis. Nunc autem de-

τήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς. νυνὶ δὲ † ἀπό- 8

ἀποτίθεμαι

ponite & vos omnia, iram, ℘ excandescentiam, malitiam, blasphe-

θεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργήν, θυμόν, κακίαν, βλασφη-

καὶ ἀποτίθημι

℘ indignationem, * turpem sermonem de

μίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν.

* Nolite mentiri ‖ vos

*Ne mentimini in inuicem, expoliantes ‖ veterem

μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν 9

℘ induentes

hominem cum actibus suis: Et ℘ induti

ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ· καὶ ἐνδυσάμενοι 10

τὸν νέον

nouum eum * renouatum in agnitionē, secundū imaginē eius qui crea- * qui renouatur
τὸν νέον † ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτί- † renouatum
uit eum. Vbi non est ‖ Græcus & Iudæus, circumcisio & ‖ Gentilis
σαντος αὐτόν· ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ
præputium: Barbarus, ρ Scytha: seruus, ρ liber: sed ρ &
ἀκροβυστία· βάρβαρος, Σκύθης· δοῦλος, ἐλεύθερος· ἀλλὰ τὰ
omnia & in omnibus Christus. Induite * ergo sicut electi vos
πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός. Ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ * misericordes
Dei, sancti, & dilecti, viscera * misericordiæ, benigni-
τοῦ θεοῦ, ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστό-
tatem, humilitatem, modestiam, ‖ longanimitatem: ‖ patientiam:
τητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν·
Supportantes ρ alij alios, & condonantes vobismetipsis, si quis ρ inuicem
ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις
aduersus aliquē habet querelam: sicut & * Christus condonauit * nobis, * Dominus
πρός τινα ἔχῃ μομφήν· καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν, vobis,
ita & vos. Super omnia autem hæc, charitatem ‖, quæ ‖ habete, quod
οὕτω καὶ ὑμεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἥτις
est vinculum perfectionis: Et pax ρ Dei ρ Christi exultet
ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος· καὶ ἡ εἰρήνη † τοῦ θεοῦ
superet in cordibus vestris: in quam & vocati estis in vno
βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ
corpore, & grati estote. Verbum Christi
σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ
inhabitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes & ‖ commonentes vosmetipsos, psalmis, & hymnis, & canticis spiri-
ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ, διδάσκοντες καὶ ‖ νουθετοῦντες ἑαυτούς, ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευμα- ‖ νουθετεῖτε
tualibus, in gratia cantantes in * corde vestro Domino. * cordibus vestris
τικαῖς, ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ. Deo.
Et omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in
καὶ πᾶν ὅ, τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν Christi
nomine Domini Iesu * gratias agentes Deo, & patri per
ὀνόματι κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ, καὶ πατρὶ δι'
ipsum. Mulieres subditæ estote viris, sicut
αὐτοῦ. αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς ἀνδράσιν, ὡς
‖ conuenit in Domino. Viri, diligite vxores, ‖ oportet
ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. Filij, obedite
& ρ ne amaricemini aduersus illas. parentibus per omnia: hoc enim est beneplacitum in Domino. Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν κατὰ πάντα· τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον ἐν κυρίῳ. Patres, * ne irritate filios vestros, vt non pusillo animo fiant. Serui, obedite per omnia * secundùm carnalibus οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν. οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ

† renouatum
ρ &
vos
* misericordes
‖ patientiam
ρ inuicem
* Dominus
vobis,
‖ habete, quod
ρ Christi exultet
† Dei
ρ Christi
‖ νουθετεῖτε
* cordibus vestris
Deo,
Christi
‖ oportet
ρ & ne amaricemini
* nolite ad indignationem prouocare
* secundùm carnalibus

‖ ad oculum seruientes

carnem dominis, non ‖ *in oculorum seruitiis* quasi hominibus placentes,
σαρκὶ κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείαις ὡς ἀνθρωπάρεσκοι,
sed in simplicitate cordis, timentes Deum.
ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν θεόν·
Et omne quodcunque facitis, ex animo operamini, sicut
καὶ πᾶν ὅ, τι ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ 23
ℙ quòd Domino, & non hominibus: Scientes ℙ a Domino ac-
κυρίῳ, & οὐκ ἀνθρώποις· εἰδότες ἀπὸ κυρίου ἀπο- 24
cipietis retributionem hæreditatis: nam Domino Chri-
λήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας· τῷ γὰρ κυρίῳ Χρι-
'seruite. Qui enim iniuriam facit, recipiet id quod iniquè gessit, & non est personarum acceptio.
'seruitis. στῷ δουλεύετε. ὁ γὰρ ἀδικῶν κομιεῖται ὃ ἠδίκησε, καὶ 25
κομίζομαι apud Deum.
οὐκ ἔστι προσωπολημψία.

CAP. IV. δ'.

Domini, ‖ *iustum* & ℙ *æquabilitatem* seruis præ-
Οἱ κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέ- 1
state, scientes quoniã & vos habetis Dominum in 'celo.
χετε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς.
Orationi * perdurate, vigilantes in ea in
τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν 2
gratiarum actione: Orantes simul & pro nobis, vt
εὐχαριστίᾳ· προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα 3
‖ ad loquendum Deus aperiat & nobis ostium sermonis, ‖ *loqui* mysterium
ὁ θεὸς ἀνοίξῃ καὶ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον
Christi, (propter quod etiã vinctus sum:) Vt manifestem illud,
τοῦ χριστοῦ, δι' ὃ καὶ δέδεμαι· ἵνα φανερώσω αὐτο, 4
ℙ ita ℙ *vt oportet me loqui.* In sapientia ambulate ad eos qui
ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς 5
sunt, foris', tempus redimentes. Sermo vester
ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λόγος ὑμῶν 6
" sit, vt sciatis semper, in gratia sale conditus* *scire* quomodo oporteat
ἀρτύω πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι * ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ
‖ sunt, vos vnicuique responderе. Ea quæ circa me ‖, omnia
ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. τὰ κατ' ἐμὲ πάντα 7
ℙ charissimus notã faciet vobis Tychicus ℙ *dilectus* frater, & fidelis minis-
γνωρίσει ὑμῖν τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, καὶ πιστὸς διάκο-
ter, & conseruus in Domino: Quem misi ad vos ad
νος, καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ· ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς 8
‖ sunt ipsum hoc, vt cognoscat ea quæ circa vos', & consoletur
αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς
" charissimo corda vestra: Cum Onesimo fideli & dilecto
καρδίας ὑμῶν· σὺν Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ & ἀγαπητῷ 9
‖ aguntur. fratre, qui est ex vobis: omnia vobis nota facient quæ hîc ‖.
γνωρίζω ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν· πάντα ὑμῖν * γνωριοῦσι τὰ ὧδε.

ἀσπά-

Salutat vos Aristarchus concaptiuus meus, &
ἀσπάζεται ὑμᾶς ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ
Marcus consobrinus Barnabæ, (de quo accepistis mandata: Si
μᾶρκος ὁ ἀνεψιὸς βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς· ἐὰν
venerit ad vos, excipite illum: Et Iesus qui-
ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν. καὶ ἰησοῦς ὁ λεγό-
dicitur Iustus, qui sunt ex circumcisione, hi soli cooperarij in
μενος ἰοῦστος, οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν
regnum Dei, qui facti sunt mihi solatium.
βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία.
Salutat vos Epaphras qui ex vobis, seruus Christi Iesu,
ἀσπάζεται ὑμᾶς ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν, δοῦλος χριστοῦ,
semper decertans pro vobis in orationibus, vt
πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα
stetis perfecti & plenι in omni voluntate Dei.
στῆτε τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ.
Testor enim illi, quòd habet zelum multum pro vobis,
μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν,
& iis qui in Laodicia, & qui in Hierapoli.
καὶ τῶν ἐν λαοδικείᾳ, καὶ τῶν ἐν ἱεραπόλει.
Salutat vos Lucas medicus dilectus, & Demas.
ἀσπάζεται ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς, καὶ δημᾶς.
Salutate illos qui in Laodicia fratres, & Nymphan, &
ἀσπάσασθε τοὺς ἐν λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς, καὶ νυμφᾶν, καὶ
illam quæ per domum eius ecclesiam. Et cùm lecta fuerit
τὴν κατ' οἶκον αὐτῆς ἐκκλησίαν. καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ
apud vos epistola, facite vt & in Laodicensium eccle-
παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολὴ, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ λαοδικέων ἐκκλη-
sia legatur, & eam quæ Laodicia, vt & vos legatis.
σίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε.
Et dicite Archippo, Vide ministerium quod accepisti
καὶ εἴπατε ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες
in Domino, vt illud impleas. Salutatio, mea
ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. ὁ ἀσπασμὸς, τῇ ἐμῇ
manu Pauli. memores estote meorum vinculorum, gratia vobiscum.
χειρὶ παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν.
amen.
ἀμήν.

Ad Colossenses scripta est à Roma
Πρὸς κολοσσαεῖς ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης
per Tychicum & Onesimum.
διὰ τυχικοῦ καὶ ὀνησίμου.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD THESSALONICENSES
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ
EPISTOLA PRIMA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α.

PAVLVS & Siluanus, & Timotheus, ecclesiæ Thessalonicensium in Deo patre, & Domino Iesu Christo. Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis, *memoriam vestri facientes in orationibus nostris, |indesinenter memores vestri operis fidei, & ‡labo-ris & charitatis, & sustinentiæ spei Domini nostri Iesu Christi, ante Deum, & patrem nostrum.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ συλουανὸς, καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ, καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ, χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν, ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ, καὶ πατρὸς ἡμῶν.

Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem vestram: Quia Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantùm, sed & in virtute, & in Spiritu sancto, & in *plena persecutione multa, sicut scitis quales ‡facti fimus in vobis propter vos. Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio

εἰδότες, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ θεοῦ, τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν· ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς

πνεύματος

* memoriam
‡ sine intermissione, & vestræ,
| &
ἀγαπάω
* plenitudine
‡ fuerimus
γίνομαι

Spiritus sanctis *Ut fieri vos exemplaria omnibus * ita vt facti ¶ sitis forma
πνεύματος ἁγίου· ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς
17 credentibus in Macedonia, & ¶ Achaia. A vobis enim ¶ in
18 πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Ἀχαΐᾳ· ἀφ' ὑμῶν γὰρ
personnit sermo Domini, non solum in Macedonia & in ρ diffamatus est
ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ
Achaia, sed & in omni loco fides vestra quæ ad Deum, * est
Ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν
¶ exiit, vt non opus nos habere loqui quicquam. ¶ profecta est, ita vt non sit nobis necesse
ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι·
Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introitū habuerimus ἐξέρχομαι
19 αὐτοὶ γὰρ περὶ ἡμῶν ἀπαγγέλλουσιν ποίαν εἴσοδον ἔσχομεν
ad vos, & quomodo conuersi estis ad Deum ρ ab ido- ρ à simulachris,
πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώ-
lis, seruire Deo viuo & vero, Et expectare
λων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν
filium eius de cœlis, (quem suscitauit ex mortuis) Iesum, * qui eripuit
τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, Ἰησοῦν τὸν
liberantem nos ab ira ventura. ῥυόμενον
τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

CAP. II. β'.

*Ipsi enim scitis, fratres, introitum nostrum qui ad * Nam
Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ἀδελφοί, τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς
vos, quia non ¶ vanus fuit. Sed ante passi & ¶ inanis fuit.
2 ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν· ἀλλὰ προπαθόντες καὶ
contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis, ¶ libertate vsi ρ fiduciam habuimus
ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε, ἐν Φιλίπποις, ἐπαρρησιασά- παρρησιάζω
mimus in Deo nostro, loqui ad vos Euangelium
μεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ
Dei in * multo certamine. Nam exhortatio * nostra non * multa ſ licitudine. Or enim
3 θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι. ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ
¶ ex impostura, neque ρ ex immunditia, neque in dolo: ¶ de errore ρ de
ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὐδὲ ἐν δόλῳ·
Sed sicut probati sumus à Deo * credi * vt crederetur
4 ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ
Euangelium, ita loquimur, non quasi hominibus placentes, nobis.
εὐαγγέλιον, οὕτω λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες,
sed Deo * probanti corda nostra. * qui probat
ἀλλὰ τῷ θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν.
Neque enim aliquando in sermone adulationis ¶ facti sumus, sicut ¶ fuimus,
5 οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς
scitis, neque in ρ pretexta auaritiæ: Deus testis. ρ occasione
οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας· θεὸς μάρτυς.
Nec quærentes * ex hominibus gloriam, neque à vobis, neque * ab
6 οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε

‖ Cùm possemus
A obis oneri
ab aliis: ‖ Valentes in onere esse vt Christi apo-
ἀπ' ἄλλων· δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι ὡς χριστοῦ ἀπό- 7
P paruuli
stoli, sed facti sumus plenes in medio vestrùm, tanquam si nutrix
στολοι, ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν· ὡς ἐὰν τροφὸς
* desiderantes vos, cupidè volebamus
foueat suos ipsius filios: Ita *cupidi
θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα· οὕτως † ἱμειρόμενοι 8
vestri, audebamus tradere vobis non solùm Euangelium
ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον
Dei, sed etiam nostras ipsorum animas, quoniam *chari
τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ
nobis facti estis. Memores estis enim, fratres, laboris
ἡμῖν γεγένησθε. μνημονεύετε γάρ, ἀδελφοί, τὸν κόπον 9
nostri, & fatigationis: nocte enim & die operantes, ‖ ad
ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς
non supergrauare quēpiam vestrùm, prædicauimus in P vos Euan-
τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγ-
gelium Dei. Vos testes ‖, & Deus, * vt sanctè, &
γέλιον τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς μάρτυρες, καὶ ὁ θεὸς, ὡς ὁσίως, καὶ 10
‖ testis. * quàm
iustè, & ‖ inculpatè vobis P credentibus fuimus.
δικαίως, καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν·
‖ fine querela
P qui credidistis
adfuimus.
Sicut scitis * quomodo vnumquémque vestrùm (sicut pater fi-
καθάπερ οἴδατε ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέ- 11
' qualiter
lios suos!) * Hortantes vos, & consolantes,
κνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ †παραμυθούμενοι, 12
* Deprecantes
παραμυθέομαι
‖ testificati fumus, vt ambuletis
‖ testificari
P qui vocauit
' Ideo
ad ambulare vos dignè Deo
καὶ μαρτυρόμενοι, εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ τοῦ
P vocante vos in suum ipsius regnum & gloriam.
καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν.
* Propter hoc & nos gratias agimus Deo * indefinenter,
διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, 13
quoniam ‖ accipientes verbum auditus à nobis, Dei, P excepistis
ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν, τοῦ θεοῦ, ἐδέξασθε
no * verbum hominum, sed (sicut est verè,) verbum Dei,
οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ, καθώς ἐστιν ἀληθῶς, λόγον θεοῦ,
qui & operatur in vobis ' credentibus. Vos enim
ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν, ὑμεῖς γὰρ
imitatores facti estis, fratres, ecclesiarum Dei 14
μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοί, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ τῶν
* quæ sunt
πάρχω
‖ vestris
* existentium in Iudæa, in Christo Iesu, quia eadem passi
οὐσῶν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ * ἐπά-
estis & vos à ‖ propriis contribulibus, sicut & ipsi
θετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ
P Qui
' occiderunt
à Iudæis, P Et Dominum ' occidentibus
ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τόν τε καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων
* persecuti sunt
Iesum, & proprios prophetas, & nos * persequentibus, & 15
ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ
θεῷ

Deo non ‖ placentibus, & omnibus hominibus ꝓ aduerſantibus:
θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων.
‖ placent, ꝓ aduerſantur: Prohibentes
Prohibentibus nos Gentibus loqui vt ſaluentur, ad ꝓ ſaluæ fiant, vt
κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ impleant
implendum ſua peccata ſemper. præuenit *autem * enim
ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε. ἔφθασε δὲ
ſuper illos ira ‖ in finem. Nos autem, fratres, ‖ Dei vſque
ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. ἡμεῖς δὲ, ἀδελφοί,
ꝓrbati à vobis ad tempus horæ, aſpectu, ꝓ deſolati
ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας, πρόσωπῳ,
non corde, abundantius *ſtuduimus faciem veſtram feſtinauimus
οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν
videre *in multo cenderio. ‖ Ideo voluimus venire * cum
ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν ꝓ Quoniam
ad vos, (ego quidem Paulus, & ſemel & ꝓbus.) & *intercidit ꝓ iterum, ſed im-
πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν Παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δίς, καὶ ἐνέκοψεν pediuit
nos Satanas. Quæ enim noſtra ſpes, aut gaudium, eſt
ἡμᾶς ὁ Σατανᾶς. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ,
aut corona *gloriationis? aut nonne & vos ante Dominum * gloriæ
ἢ στέφανος καυχήσεως; ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου
noſtrum Ieſum Chriſtum ‖, in eius aduentu? ‖ eſtis,
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ;
Vos enim eſtis gloria noſtra, & gaudium.
ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν, καὶ χαρά.

CAP. III. γ.

‖ Ideo non amplius ſuſtinétes, * bene viſum eſt nobis relinqui in ꝓ Propter quod
Διὸ μηκέτι στέγοντες, ἠδοκήσαμεν † καταλειφθῆναι ἐν ' placuit nobis
Athenis *ſoli: remanere
ἀθήναις μόνοι· καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν καὶ συνεργὸν *ſolli:
noſtrum, & miniſtrum Dei, & *cooperantem noſtrum in Euange-
ἡμῶν, καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ, καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγε- νω
lio Chriſti, ad ‖ ſtabilire vos, & ꝓexhortari vos ‖ confirmandos
λίῳ τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς ꝓexhortandos pro
de fide veſtra: ' Nemidem commoueri in ' Vt nemo mo-
περὶ τῆς πίστεως ὑμῶν τὸ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς ucatur
tribulationibus iſtis. ipſi enim ſcitis, quòd in hoc poſiti ſumus.
θλίψεσι ταύταις· αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο † κείμεθα, κεῖμαι
*Etenim cùm apud vos eſſemus, prædicebamus vobis, ‖ quòd * Nam &
καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν, ὅτι ‖ paſſuros nos tri-
futuri eſſemus afflicti, ſicut & factum eſt, & ſcitis. bulationes,
μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο † οἴδατε.
Propter ꝓhoc & ego non amplius ſuſtinens, miſi ad ' cognoſcere ꝓ ea
διὰ τοῦτο κἀγὼ μηκέτι στέγων, ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν ' cognoſcendam
fidem veſtram, ne forte tentauerit vos *tentans, & ina- *is qui tentat
πίστιν ὑμῶν, μή πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων, καὶ εἰς κε- & inanis

* Nunc num fiat labor noster. * Nunc autem veniente Timotheo 6
τὸν μόχθον ὁ κόπος ἡμῶν. ἄρτι δὲ ἐλθόντος Τιμοθέου
ad nos a vobis, & annuntiante nobis fidem &
πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν, καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν καὶ
charitatem vestram & quia habetis memoriã nostri bonam sem-
τὴν ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάν-
ρ quoque per, desiderantes nos videre, sicut & nos ρ vos:
τοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς·
* Propter hoc consolati sumus, fratres, in vobis, in omni
διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν, ἀδελφοί, ἐφ' ὑμῖν, ἐπὶ πάσῃ τῇ 7
tribulatione, & necessitate nostra, per vestram fidem.
θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν, διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως.
Quoniam nunc vivimus, si vos statis in Domino.
ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκετε ἐν κυρίῳ.
Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere
τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι 9
pro vobis, in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante
περὶ ὑμῶν, ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν
* abundantius Deum nostrum: Nocte ac die * super exabundanti 10
τοῦ θεοῦ ἡμῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ
ρ vt videamus orantes ad videndum vestram faciem, & ρ complere
δεόμενοι εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ καταρτίσαι τὰ
defectiones fidei vestræ. Ipse autem Deus, & pa- 11
ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν; αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς, καὶ πα-
ter noster, & Dominus noster Iesus Christus dirigat
κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς.
viam nostram ad vos.
ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος πλεονάσαι, 12
& abundare faciat * charitate in invicem, & in omnes, quem-
καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, καθ-
admodum & nos in * vos: Ad ‖ confirmare vestra 13
ὰπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς· εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς
corda ρ inculpata in sanctitate, ante Deum & patrem
καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς
nostrum, in aduentu Domini nostri Iesu Christi cum om-
ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ μετὰ πάν-
nibus sanctis eius. amen.
των τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

CAP. IIII. δ'.

* De cætero * Reliquum ergo, fratres, rogamus vos, & obse- 1
ἐρωτῶμεν τὸ λοιπὸν οὖν, ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς, καὶ παρακα-
* vt cramus in Domino Iesu, * quemadmodum accepistis à nobis quomodo
λοῦμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν τὸ πῶς
ß sic & ambuletis oporteat vos ambulare, & placere Deo, ‖ vt abundetis magis.
δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν, καὶ ἀρέσκειν θεῷ, καθὼς περισσεύητε μᾶλλον.
οἴδατε

Scitis enim quæ præcepta *dederimus vobis per Dominum dederim
οἴδατε γὰρ τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου
Iesum. Hæc enim est voluntas Dei sanctificatio
Ἰησοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς
vestra: *abstinere vos a fornicatione: ‖Scire unumquem- *vt abstineatis
ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας· εἰδέναι ἕκα- ‖ vt sciat vnus-
que vestrum suum ipsius vas possidere in sanctificatione, & honore: quisque
στον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ·
Non in passione desiderij, sicut & Gentes pre- ρ quæ ignorant
μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰ-
scientes Deum: *Non opprimere, & circumuenire *Et ne quis su-
δότα τὸν θεόν· τὸ μὴ ὑπερβαίνειν, καὶ πλεονεκτεῖν pergrediatur, ne-
que circumueniat
in negotio fratrem suum, quoniam vindex * Dominus * est
ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος ὁ κύριος
de omnibus his, sicut & prædiximus vobis, & per-
περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπομεν ὑμῖν, καὶ διε-
testificati sumus. Non enim vocauit nos Deus in ‖im- ‖immunditiam
μαρτυράμεθα. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκα-
puritate, sed in ρsanctificatione. Itaque *reiiciens non ρ sanctificatione *qui hæc spernit
θαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ
hominem *reiicit, sed Deum, ‖& *dantem spiritum * spernit
ἄνθρωπον † ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεὸν, τὸν καὶ δόντα τὸ πνεῦμα ‖ qui etiam dedit
ἀθετοῦντα
suum sanctum in nobis. De autè charitate fraternitatis
αὐτοῦ τὸ ἅγιον εἰς ἡμᾶς. περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας
non ρ opus habetis scribere vobis: ipsi enim vos à Deo *docti ρ necesse habemus *didicistis, vt di-
οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν· αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ligatis inuicem
estis, ad diligendum alij alios. Etenim facitis illud
ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους· καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ
in omnes fratres qui in vniuersa Macedonia. ro-
εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. παρα-
gamus autem vos, fratres, *abundare magis. vt abundetis
καλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον,
Et *contendere quietè agere, & agere propria, & ope- * operam detis vt
καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν, καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐρ- quieti sitis, & vt
vestrum negotium
vari propriis manibus vestris, sicut vobis ‖annuntiauimus. agatis, & opere-
γάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσὶ ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν· mini
Vt ambuletis honestè ad eos qui foris ρ, & nullius ‖ præcepimus. Et
ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς ρ sunt,
ρopus habeatis. Non volumus autem vos ignorare, *aliquid desi-
χρείαν ἔχητε. οὐ θέλομεν δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, deretis. Nolumus
fratres, de dormientibus, vt non contristemini, sicut
ἀδελφοί, περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ κοιμῶμαι
& *reliqui non ‖habentes spem. Si enim credi- * cæteri qui
καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύο- ‖ habent
mus quòd Iesus mortuus est, & resurrexit: ita & Deus
μεν ὅτι Ἰησοῦς † ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη· οὕτω καὶ ὁ θεὸς τοὺς διὰ τοῦ Ἰησοῦ

ℙ cos qui dormierunt
* adducet
* qui viuimus, qui relicti sumus

ℙdormientes per Iesum, *aget cum eo.
κοιμηθέντας διὰ τοῦ ἰησοῦ, ἄξει σὺν αὐτῷ.
Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos *viuentes,
τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες 15
relicti in aduentum Domini, non præue-
οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ μὴ †φθά-
φθάνω
cos qui dormierunt.
niemus ‖dormientes. Quoniam ipse Dominus in ius-
σωμεν τοὺς κοιμηθέντας· ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κε- 16
ℙ &
su, ℙ in voce archangeli, & in tuba Dei de-
λεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ κατα-
qui sunt
scendet de cælo, & mortui *in Christo, resurgent
βήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ, ἀναστήσον-
* primi
* primùm. Deinde nos ‖viuentes, relicti,
ται πρῶτον· ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, 17
‖ qui viuimus, qui relinquimur
ℙ obuiam Christo
simul cum illis rapiemur in nubibus ℙ in occursum
ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ
Domini in aera, & sic semper cum Domino erimus.
κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα.
Inuicem
Itaque consolamini *alij alios in verbis istis.
ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις. 18

CAP. V. έ.

*indigetis vt scribamus
De autem temporibus & momentis, fratres, non *opus
Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρείαν i
habetis vobis scribi. Ipsi enim diligenter scitis,
ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε, 2
‖ veniet.
quia dies Domini sicut fur in nocte, ita ‖venit.
ὅτι ἡμέρα κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, οὕτως ἔρχε-
Cùm enim dixerint, Pax & securitas, tunc repentinus
ται. ὅταν γὰρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος 3
ℙ superueniet
eis ℙimminet interitus, sicut dolor in vtero habenti:
αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ·
& non effugient. Vos autem, fratres, non estis
καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστε 4
‖filia
in tenebris, vt dies *vos tanquam fur comprehendat.
ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ·
*enim
Omnes* vos filij lucis estis, & filij diei: non sumus
πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας· οὐκ ἐσμὲν 5
noctis, neque tenebrarum. Nempe igitur non dormiamus
νυκτὸς, οὐδὲ σκότους. ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν 6
exteri.
ℙ Qui enim dormiunt,
sicut & ‖reliqui, sed vigilemus, & sobrij simus.
ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν, καὶ νήφωμεν.
‖ qui ebrij sunt.
ℙNam dormientes, nocte dormiunt: & *inebriati
μεθύσκω
οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσιν· καὶ οἱ †μεθυ- 7
σκό-

briati, noſte ebrij ſunt. Nos autem *diei *exiſtentes* * qui ſumus

5 σκότους, νυκτὸς μεθύουσιν. ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες

*filij, ſobrij ſimus, induti ‖ thoracem fidei, & charitatis, & ‖ loricam

υἱοί, νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως, καὶ ἀγάπης, καὶ

galeam, ſpem ſalutis. Quoniam non poſuit

8 περικεφαλαίαν, ἐλπίδα σωτηρίας· ὅτι οὐκ ἔθετο

9 nos Deus in iram, ſed in ρ *aſſertionem* ſalutis per ρ acquiſitionem

ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ

Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, *Mortuum* pro Qui mortuus eſt

κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ

nobis, vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cum illo

ἡμῶν ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ

viuamus. *Ideo conſolamini ‖*alij alios*, & ædificate* * Propter quod

ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε ‖ inuicem,

11 ρ*unus unum*, ſicut & facitis. Rogamus autem vos, ρ alterutrum

εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς,

fratres, *noſſe *laborantes in vobis*, & *præſidentes* * vt noueritis eos qui laborant inter vos, & præſunt

ἀδελφοὶ, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους

vobis in Domino, & *admonentes* vos. ‖ Et ducere * monent

ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς· καὶ ἡγεῖσθαι ‖ Vt habeatis

13 illos ρ*ſuper exabundanti* in charitate, propter opus illorum, pa- ρ abundantius

αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ, διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν· εἰ-

cem habete *in vobis ipſis. Rogamus autem vos, cum eis,

14 ρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς,

fratres, *monete *inordinates*, conſolamini puſilla- * corripite inquietos,

ἀδελφοὶ, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγο-

nimes, ‖*ſuſtinete* infirmos, ρ*longanimes* eſtote ad omnes. ſuſcipite

ψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ρ patientes

Videte ne quis malum pro

15 malo alicui reddat: ſed ſemper

ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινι ἀποδῷ· ἀλλὰ πάντοτε

*bonum ſectamini, & in inuicem, & in omnes. * quod eſt

τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας.

Semper gaudete. ‖ *Indeſinenter* orate. ‖ Sine intermiſſione

16 πάντοτε χαίρετε· ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε·

In ρ*omni* gratias agite: hæc enim voluntas Dei in Chriſto ρ omnibus * eſt

17 ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε· τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν χριστῷ

Ieſu in *vos. Spiritum ‖ ne extinguite. omnibus vobis.

18 Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε· ‖ Nolite extinguere.

Prophetias ρ*ne nihili facite.* Omnia *explorate, ρ Nolite ſpernere. * autem probate, quod eſt

19 προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε· πάντα δοκιμάζετε,

tes, bonum tenete. Ab omni ſpecie mala

20 τὸ καλὸν κατέχετε· ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ

abſtinete *. Ipſe autem Deus pacis ſanctificet * vos.

21 ἀπέχεσθε. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι

vos ‖ *omnino perfectos*: & integer veſter ſpiritus & anima, ‖ per omnia vt

22 ὑμᾶς ὁλοτελεῖς· καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ,

℣ sine querela & corpus ℣inculpate in aduentu Domini nostri Iesu
καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ 23
est qui vocauit Christi seruetur. Fidelis ille vocans vos, qui etiam faciet
χριστοῦ τηρηθείη. πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει 24
ſtem vestram tutam. Fratres, orate pro nobis,
ἐλπίδα ὑμῶν βεβαίαν. ἀδελφοί, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. 25
Salutate fratres omnes in osculo sancto.
ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ. 26
℣ per ℣ vt legatur epistola hæc ἀναγινωσκω Adiuro vos ℣Dominum, ℣legi epistolam
ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, † ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν 27
omnibus sanctis fratribus.
πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελφοῖς.
Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen.
ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἀμήν. 28

Ad Thessalonicenses prima scripta est ab Athenis.
Πρὸς θεσσαλονικεῖς πρώτη ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD THESSALONICENSES
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ
EPISTOLA SECVNDA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. ά.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς, καὶ 1
PAVLVS & Siluanus, & Timotheus, ecclesiæ Thessa-
τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσα-
lonicensium in Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo:
λονικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν, καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ,
Gratia vobis, & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo.
χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ 2
θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.

δ' χαιρειν

Gratias agere debemus Deo ſemper pro vobis, fratres,
1 εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ,
ita vt dignum eſt quoniam *superaugeſcit fides veſtra, & abundat *ſupercreſcit
καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει
charitas vnius cuiuſque omnium veſtrûm in inuicem.
ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους.
‖ Vt ipſos in vobis *gloriari in eccleſiis ‖ Ita & noſipſi
4 ὥστε αὐτοὺς ἡμᾶς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις *gloriemur
Dei, pro patientia veſtra, & fide in omnibus
τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν, καὶ πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς
perſecutionibus veſtris, & tribulationibus, quas ſuſtinetis:
διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε.
*Iudicium certum iuſti iudicij Dei, ‖ ad dignos cenſeri *In exemplum
5 ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ‖ vt digni habeamini
vos regno Dei, pro quo & patimini.
ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε.
Si quidem iuſtum apud Deum, retribuere *tribulantibus ρ tamen eſt
6 εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ † ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν *iis qui tribulant
vos tribulationem: Et vobis *tribulatis relaxationem ἀνάπαυσιν
7 ὑμᾶς θλῖψιν· καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν σὺν
cum nobis, in reuelatione Domini Ieſu Chriſti de cx- * qui tribulamini requiem nobiſcum
μεθ' ἡμῶν, ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ ἀπ' οὐ-
lo cum angelis virturis eius. In ‖ igni flam- ‖ flamma ignis.
8 ρανοῦ μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ. ἐν πυρὶ φλο-
ma, dantis vindictam ρnon ſcientibus Deum, & *non obe- ρ iis qui non nouerunt
γὸς, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπα- * qui non obediunt
dientibus Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti.
κούουσι τῷ εὐαγγελίῳ † κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ·
Qui pœnas *luent exitium æternum, à facie *in interitu æternas dabunt
9 οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου
Domini, & à gloria ‖ fortitudinis eius: ‖ virtutis
τοῦ κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ·
Cùm venerit glorificari in ſanctis ſuis, & admi-
10 ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ † θαυ- θαυμάζω
rabilis fieri in omnibus ρcredentibus, quia creditum eſt teſtimonium ρ qui crediderunt
μασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσασιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον
noſtrum ſuper vos in die illo.
ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.
In quo etiam oramus ſemper pro vobis, vt vos
11 εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἐπ
dignetur vocatione *Deus noſter, & impleat omnem bonam fua
ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐ-
voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute.
δοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει·
Vt *glorificetur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti * clarificetur
12 ὅπως † ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐνδοξάζω

in vobis, & vos in illo, secundùm gratiam Dei nostri,
ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν,
& Domini Iesu Christi.
καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.

CAP. II. β'.

Rogamus autem vos, fratres, per aduentum Domini
Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου 1
nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum,
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτόν,

‖ Vt
ᵖ moueamini
ᵉ vestro
σαλευθῆναι
* terreamini,
‖ missam,
ᵖ Domini.

‖ Ad non citò ᵖdimoueri vos à ᵉsensu, neque
εἰς τὸ μὴ ταχέως * σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς, μήτε 2
*turbari, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epi-
θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπι-
stolam tanquam per nos ‖, quasi quòd instet dies ᶜChristi.
στολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ χριστοῦ.

ᵃ vllo modo.
ἐξαπατάω
* nisi

Ne quis vos seducat ᵃsecundùm vllum modum, quoniam ᵃsi
μή πως ὑμᾶς * ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον· ὅτι ἐὰν 3
non venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo
μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς
peccati, ille filius perditionis:
ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας· ‖ Ille opposítus,

‖ Qui aduersatur, & extollitur
ᵖ omne quod dicitur Deus, aut quod colitur:
ᵉ in templo Dei sedet, ostendens se tanquam
* Num retinetis,
‖ cùm essem
ᵖ quid detineat
vt reueletur
*tantùm vt qui tenet
‖ teneat ᵖ de
ᵉ iniquus,
* Iesus
‖ eum
ᵖ mendacibus:
ᵉ seductione iniquitatis eis qui pereunt, eò quòd

& elatus supra ᵖomnem dictum Deum aut numen, ita vt
καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε
ᵉ eum in templum Dei tanquàm Deum sedere, ostendentem
αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα
seipsum quòd sit Deus. *Non meministis, quòd adhuc existés
ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ θεός. οὐ μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὢν 5
apud vos, hæc dicebam vobis? Et nunc ᵖobstaculum
πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον 6
scitis, ‘ad reuelari eum in suo‖ tempore.
οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ·
(Nam mysterium iam operatur iniquitatis, ᵉtelam tenens
τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων 7
nunc ‖, donec ex medio fiat.) Et tunc reuelabitur
ἄρτι, ἕως ἐκ μέσου γένηται· καὶ τότε ἀποκαλυφθήσε- 8
ille ᵉ exlex, quem Dominus * interficiet spiritu oris
ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος
sui, & destruet illustratione aduentus sui ‖:
αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ·
Cuius est aduentus secundùm operationem satanæ, in omni
οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ, ἐν πάσῃ 9
virtute, & signis, & prodigiis ᵖ mendacij:
δυνάμει, καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους·
Et in omni ᵉdeceptione iniustitiæ in ‖ pereuntibus, pro
καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ‖ ἀπολλυμένοις, ἀνθ' 10
ὧν

quibus clari tatem veritatis non receperunt, * ad seruari ipsos. * vt salui fierent, Ideo

ὧν τ ἀγάπην τ ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς.

Et propter hoc mittet illis Deus operationem ‖ in postura, ad ‖ errorem, vt credant

καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς

11 credendum eos mendacio: Vt iudicentur omnes

τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει· ἵνα † κριθῶσι πάντες οἱ

12 ℣ non credentes veritati, sed beneplacitum habentes in ℣ qui crediderunt * consenserunt iniquitati.

μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ

ἀδικίᾳ. Nos autem debemus gratias agere Deo sem-

13 ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάν-

per pro vobis, fratres dilecti à ‖ Domino, quòd elegerit ‖ Deo,

τοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι † εἵλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος,

vos Deus ℣ ab initio in salutem, in sanctificatione Spiritus, ℣ primitias

& fide veritatis: In quod vocauit vos per quam &

14 καὶ πίστει ἀληθείας· εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ

euangelium nostrum, in * assertionem gloriæ Domini nostri Iesu * acquisitionem

εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ

Christi. ‖ Nempe ergo, fratres, state, & tenete ‖ Itaque

15 Χριστοῦ. ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε, καὶ κρατεῖτε

traditiones quas ℣ edocti estis, siue per sermonem, siue per epi- ℣ didicistis,

τὰς παραδόσεις ἃς † ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπι- διδάσκομαι

stolam nostram. Ipse autem Dominus noster Iesus Christus, &

16 στολῆς ἡμῶν. Αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ

Deus, & Pater noster * diligens nos, & * dans consolationem æternam, & spem bonam in gratia: * qui dilexit * dedit

ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι·

Exhortetur vestra corda, & confirmet vos in

17 παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ † στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ

omni sermone, & opere bono.

λόγῳ, καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

CAP. III. γ.

‖ Quod reliquum, orate, fratres, pro nobis, vt ser- ‖ De cætero,

1 Τὸ λοιπὸν, προσεύχεσθε, ἀδελφοὶ, περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λό-

mo ℣ Domini currat & * glorificetur, sicut & apud vos: ℣ Dei * clarificetur,

γος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς·

2 Et vt liberemur ab importunis & malis hominibus, ῥυώμεθα * eâ

καὶ ἵνα † ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων· non enim omnium * fides. Fidelis autem est Dominus,

3 οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις. πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος,

qui confirmabit vos, & custodiet à malo.

ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Confidimus autem in Domino super vos, quoniam quæ ℘ denuntiamus vobis, & facitis, & facietis.

πεποιθαμεν δε εν κυριω εφ υμας, οτι α παραγγελλομεν υμιν, και ποιειτε, και ποιησετε.

Ad Dominus dirigat vestra corda in charitatem Dei, & *in expectationem Christi.

ο δε κυριος κατευθυναι υμων τας καρδιας εις την αγαπην του θεου, και εις την υπομονην του χριστου.

Denuntiamus autem vobis fratres, in nomine Domini nostri Iesu Christi, ‖ subduci vos ab omni fratre inordinatè ambulante, & non secundùm traditionem, quam acceperunt à nobis.

παραγγελλομεν δε υμιν, αδελφοι, εν ονοματι του κυριου ημων ιησου χριστου, στελλεσθαι υμας απο παντος αδελφου ατακτως περιπατουντος, και μη κατα την παραδοσιν, ην παρελαβον παρ ημων.

Ipsi enim scitis, quemadmodum oportet imitari nos, quoniam non ℘ inordinati fuimus * in vobis.

αυτοι γαρ οιδατε, πως δει * μιμεισθαι ημας, οτι ουκ † ητακτησαμεν εν υμιν.

Neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & * fatigatione nocte & die operantes, ‖ ad non aggrauare quenquam vestrum.

ουδε δωρεαν αρτον εφαγομεν παρα τινος, αλλ εν κοπω και μοχθω νυκτα και ημεραν εργαζομενοι, προς το μη επιβαρησαι τινα υμων.

Non quia non * habemus potestatem, ℘ quasi sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.

ουχ οτι ουκ εχομεν εξουσιαν, αλλ ινα εαυτους τυπον δωμεν υμιν εις το μιμεισθαι ημας.

Nam & * Etenim cùm essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis, quoniam si quis non vult operari, nec manducet.

και γαρ οτε ημεν προς υμας, τουτο παρηγγελλομεν υμιν, οτι ει τις ου θελει εργαζεσθαι, μηδε εσθιετω.

§ Audiuimus ℘ inter vos inquietè, * curiosè agentes. Iis autem qui sunt

‖ Audimus enim quosdam ambulantes ℘ in vobis inordinatè, nihil operantes sed * circumagentes.

ακουομεν γαρ τινας περιπατουντας εν υμιν ατακτως, μηδεν εργαζομενους, αλλα περιεργαζομενους.

Ad eiu modi denuntiamus, & obsecramus * per * in Domino Iesu Christo.

τοις δε τοιουτοις παραγγελλομεν και παρακαλουμεν εν κυριω ιησου χριστω,

‖ silentio ℘ nolite deficere

Dominum nostrum Iesum Christum, vt cum ‖ quiete operantes, suum ipsorum panem manducent.

κυριου ημων ιησου χριστου, ινα μετα ησυχιας εργαζομενοι τον εαυτων αρτον εσθιωσιν.

Vos autem, fratres, ℘ ne * Si verò quis non * obedit ‖ huic notate, & ne commisceamini ‖ illi, vt ℘ pudefiat:

υμεις δε, αδελφοι, μη * εκκακησητε καλοποιουντες. ει δε τις ουχ υπακουει τω λογω ημων, δια της επιστολης, τουτον † σημειουσθε, και μη συναναμισγνυσθε αυτω, ινα εντραπη

και μη

Et ne vt inimicum ‖ ducite, sed ϙ admonete vt fratrem. * nolite quasi ‖ existimare, ϙ corripite
καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. 15
Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem ϙ per sempiternam
αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δῴη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ 16
omne in omni ϙ modo. Dominus * cum omnibus vobis. * loco. ϙ Gr.
παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν.
Salutatio, mea manu Pauli, quod est signum in omni
ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ 17
epistola, ita scribo. Gratia Domini nostri Iesu
ἐπιστολῇ· οὕτω γράφω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ 18
Christi cum omnibus vobis. amen.
χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Thessalonicenses secunda
Πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρα
scripta est ab Athenis.
ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD TIMOTHEVM
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ
EPISTOLA PRIMA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.
CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi
ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ χρι-
sti secundùm ϙ ordinationem Dei patris, * Imperium
στοῦ κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ πατρὸς,
& saluatoris nostri ϙ Iesu Christi, &
καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, τῆς
spei nostræ Timotheo
ἐλπίδος ἡμῶν· Τιμοθέῳ 2
‖ germano filio in fide: gratia, dilecto
γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει· χάρις,
misericordia, ϙ pax à Deo Patre nostro, & Christo Iesu ϙ &
ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ

'vt remaneres Ephesi, cùm irem

Domino nostro. Sicut rogaui te 'remanere in κυρίου ἡμῶν. καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν 3

Ephesi, proficiscens in Macedoniam, vt denuntiares quibusdam ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ

* ne ‖ docerent: ρ intenderent

* non aliter ‖ docere: Neque ρ attendere fabulis, & μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν μηδὲ προσέχειν μύθοις, καὶ 4

genealogiis interminatis, quæ quæstiones præstant magis, quàm ædificationem Dei, quæ in fide. γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκονομίαν θεοῦ, τὴν ἐν πίστει.

est

* autem

At finis * præcepti est charitas de puro corde, & conscientia bona, & fide non ficta: τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρ- 5

δίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου·

‖ A quibus * ἀστοχέω † ἐκτρέπω

‖ Quorum quidam aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium, ὧν τινες * ἀστοχήσαντες, †ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, 6

Volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ 7

ρ loquuntur, διαβεβαιόω

ρ dicunt: neque de quibus affirmant. λέγουσι, μήτε περὶ τίνων * διαβεβαιοῦνται.

Scimus autẽ quia bona lex, si quis ea legitimè vtatur: οἴδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται· 8

' est,

* sed iniustis

Sciens hoc, quia iusto lex non est posita, *exlegibus vero & εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ 9

non subditis, impiis & peccatoribus, sceleratis & conaminatis, patricidis & matricidis, homicidis, ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβηλοις, πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις,

Fornicariis, masculorũ concubitoribus, plagiariis, mendacibus, perπόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ὅπ- 10

* iuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ aduersatur: ὁρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται·

‖ Quæ est ρ creditum est mihi. Gratias ago ei qui confortauit

‖ Secundùm Euangelium gloriæ beati Dei, quod creκατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπι- 11

ditum est ego. Et gratiam habeo voboranti me χεύθην ἐγώ. καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με 12

* Iesu Christo * Domino nostro, quia fidelem me existimauit, ponens in Χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμενος εἰς

* ministerio, Qui ‖ blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus. * ministerium, Eum priùs ‖ existentem blasphemum, & perseδιακονίαν, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώ- 13

cutorem, & contumeliosum: sed misericordiã cõsecutus sum, quia ignorans feci κτην, καὶ * ὑβριστήν. ἀλλ' ἠλεήθην, ὅτι †ἀγνοῶν ἐποίησα

in incredulitate. Superabundauit autem gratia Domini nostri ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν 14

ρ quæ est cum fide & dilectione ρ illa in Christo Iesu. μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ.

πιστὸς

Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus
πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι χριστὸς
Iesus venit in hunc mundum peccatores *seruare, quorum primus* saluos facere,
Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός
sum ego. Sed *propter hoc misericordiã cõsecutus sum, vt in* ideo
εἰμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν
me primò ostenderet Iesus Christus omnem ‖ *longanimitatem*, ‖ patientiam,
ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν,
ad informationem *futurorum* credere *in illo* in vitam eorum qui cre-
πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν dituri sunt illi
æternam. *Ipsi* autem regi seculorum immortali, inuisibili,
αἰώνιον. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ,
soli *sapienti* Deo honor, gloria in secula seculorum. amen. &
μόνῳ σοφῷ θεῷ τιμὴ, δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
Hoc præceptum commendo tibi, fili Ti-
ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τι-
mothee, secundùm præcedentes in te prophetias, vt mi-
μόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ προφητείας, ἵνα στρα-
lites in illis *pulchram* militiam: Habens fidem & bonam
τεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν· ἔχων πίστιν καὶ
bonam conscientiam: quam quidam repellentes circa fidem
ἀγαθὴν συνείδησιν· ἣν τινες ἀπωσάμενοι, περὶ τὴν πίστιν
naufragauerunt. ‖ *Quorum* est Hymenæus & Alexander, quos tra- ‖ Ex quibus
ἐναυάγησαν· ὧν ἐστιν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος, οὓς παρέ-
didi Satanæ, vt discant non blasphemare.
δωκα τῷ σατανᾷ ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν. παρακαλῶ οὖν

CAP. II. β'.

Adhortor igitur primùm omnium, fieri obsecrationes, ora- Obsecro
Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσ-
tiones, postulationes, gratiarũ actiones pro omnibus hominibus:
ευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων·
Pro regibus, & omnibus * in sublimitate * *existentibus*, vt * qui * sunt.
ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα
quietam & tranquillam vitam ‖ *degamus* in omni pietate & ‖ agamus
ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ
honestate: Hoc enim *pulchrum* & acceptum coram Castitate:
σεμνότητι· τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ bonum est
saluatore nostro Deo: Qui omnes homines vult
σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ· ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει
* *seruari*, & ad agnitionem veritatis venire. Vnus enim * saluo, fieri
σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. εἷς γὰρ
Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Christus
θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς
Iesus: ‖ *Dans* semetipsum redemptionem pro omnibus, testi- ‖ Qui dedit
Ἰησοῦς· ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρ- cuius

monium temporibus *propriis.* In quod positus sum ego prædicator & τύπου χαρᾶς ἰδίοις· εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ 7

apostolus, (veritatem dico in *Christo*, non mentior) do- ἀπόστολος· ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι διδά-

ctor Gentium in fide & veritate. Volo ergo σκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. βούλομαι οὖν 8

orare viros in omni loco, leuantes puras ἐπεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους

manus, sine ira & disceptatione. Similiter & χεῖρας, χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. ὡσαύτως καὶ 9

mulieres in habitu ornato, cum verecundia & *modestia* γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετ' αἰδοῦς καὶ σωφρο-

ornare seipsas, non in ‖ *cincinnis*, argento, aut auro, σύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἀργυρίῳ, ἢ χρυσῷ,

aut margaritis, vel veste pretiosa; Sed quod decet ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ· ἀλλ' ὃ πρέπει 10

mulieres, promittentes pietatem per opera bona. γυναιξὶν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν δι' ἔργων ἀγαθῶν.

Mulier in silentio discat, *in* omni subiectione. γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. 11

Mulieri autem docere non permitto, neque ‖ *auctoritate vsurpare* γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ * αὐθεντεῖν 12

viri, sed esse in silentio. Adam enim primus ἀνδρὸς, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος 13

formatus est, deinde Heua. Et Adam non est seductus, ἐπλάσθη, εἶτα Εὕα· καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, 14

at mulier ρ seducta, in *transgressione* fuit: ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε·

ρ autem *prizuaricatione* saluabitur autem per filiorum generationem, si *manserint* in fide, σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει, 15

* permanierint & dilectione, & sanctificatione cum ‖ *modestia*.

‖ sobrietate. ἀγάπῃ, καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

CAP. III. γ'.

ρ desiderat, bonum Fidelis sermo. si quis episcopatum ρ *expetit*, *pulchrum* opus Πιστὸς ὁ λόγος· εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου 1

desiderat. Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, ἐπιθυμεῖ. δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίλημπτον εἶναι, 2

vnius vxoris virum, *vigilantem*, sobrium, ‖ ornatum, * hospi- μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλεον, σώφρονα, κόσμιον, φιλό-

talem, doctorem, Non vinolentum, non percussorem, non ξενον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ 3

‖ non litigiosum, non cupidum: *turpis lucri cupidum*, sed modestum, *non pugnatorem*, *non cupidum argenti:* αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον·

Propriæ domui bene præpositum, filios habentem in τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν 4

ὑπο-

*subiectione cum omni castitate.
ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος.

Si autem quis ‖ proprie
εἰ δέ τις τῶν ἰδίων

subditos
‖ sux

domui præesse ϙnon nouit, quomodo ecclesiæ Dei *curam geret?
οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται;

ρ nescit

diligentiam habebit?

ἐπιμελέω

Non * nuper inſitum: vt non inaniter inflatus, in iudicium incidat
μὴ νεόφυτον· ἵνα μὴ τυφωθεὶς, εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ

* neophytum, ne in superbiam elatus

diaboli.
διαβόλου.

Oportet autem illum & testimonium bonum habere
δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν

‖ sunt

ab iis qui ‖ foris, vt non in opprobrium incidat, & laqueum
ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν * ἐμπέσῃ, καὶ παγίδα ἐμπίπτῃ

diaboli.
τοῦ διαβόλου.

Diaconos similiter pudicos, non bilin-
διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, μὴ δίλό-

gues, non vino multo deditos, non turpe lucrum sectantes:
γους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς·

Habentes mysterium fidei in pura conscientia.
ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει.

ρ & sic

διακονέω

Et hi autem probentur primum, ρdeinde minis-
καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα * διακονείτω-

* nullum crimen habentes

strent, *inculpati existimentur.
σαν ἀνέγκλητοι ὄντες.

Mulieres similiter
γυναῖκας ὡσαύτως

* pudicas,
‖ detrahentes,

*honestas, non ‖ calumniosas, sobrias, fideles in omnibus.
σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι.

ρ qui

Diaconi sint vnius vxoris viri, ρfiliis bene
διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς

* suis præsint, & suis

*præsidentes, & propriis domibus.
προϊστάμενοι, καὶ τῶν ἰδίων οἴκων.

* Qui enim ‖ ministrauerint,
ρ acquirent,
* fiduciam

*Nam bene ‖ministrantes, gradum sibiipsis bonum ρac-
οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περι-

* est

quirunt, & multam *libertatem in fide quæ *in Christo Iesu.
ποιοῦνται, καὶ πολλὴν παῤῥησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

‖ me

Hæc tibi scribo, sperans ‖venire ad te cito.
ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον.

ρ te

Si autem tardauero, vt scias quomodo oporteat ρin domo
ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ

Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viui,
θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος,

columna & firmamentum veritatis.
στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας.

Et manifestè magnum est pietatis *mysteri-
καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστή-

* sacramentum, quod manifestatũ
* iustificatum

rium, Deus manifestatus est in carne, * iustificatus est in spiritu,
ριον, θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι,

‖apparuit
ρ prædicatum
* creditum
* assumptum

‖ visus est angelis, ρpræconiatus est in Gentibus, *creditus est in mundo,
ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ,

ἀναλαμβάνω

*receptus est in gloria.
* ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.

CAP. IIII.

‖ autem manifestè
ℙ discedent
ἀφίστημι
ª à * erroris,
‖ mendacium
ℙ & ª suam
καυτηριάζω
ª à
‖ percipiendum
ℙ iis qui cognouerunt
ª ei,
* quod
‖ percipitur.
ℙ proponens
Interpras autem
ª deuita:
‖ autem
ℙ est
maledicimur,
*Deum viuum,
‖ Præcipe
ℙ & adolescentiam

Spiritus ‖ *diserè* dicit, quia in nouissimis temporibus ℙ *de-*
Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς *ἀπο- 1
fcifcens quidam ª*fide*, attendentes *spiritibus* * *deceptionis*,
στήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνης,
& doctrinis dæmoniorum: In hypocrisi ‖ *falsa* loquen-
καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων· ἐν ὑποκρίσει ψευδολό- 2
tium, ℙcauteriatam habentium ª*propriam* conscientiam.
γων, †κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν·
Prohibentium nubere, abstinere *cibis, quos Deus crea-
κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτι- 3
uit ad ‖ *acceptionem* cum gratiarum actione fidelibus, & ℙ *cognoscen-
σεν εἰς μετάλημψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς, καὶ ἐπεγνω-
tibus veritatem. Quia omnis creatura Dei bona ª,
κόσι τὴν ἀλήθειαν· ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλόν, 4
& nihil reiiciendum, *cum gratiarum actione *sumptum*:
καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον·
Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.
ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. 5
Hæc ℙ *fubiiciens* fratribus, bonus eris minister
ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος 6
Iesu Christi, enutritus verbis fidei, & bonæ
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς
*At ª *prophanas*
doctrinæ, quam assecutus es. τοὺς δὲ βεβήλους
διδασκαλίας, ἣ †παρηκολούθηκας. 7
& aniles fabulas *reiice. exerce autem teipsum ad
καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ. γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς
pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum
εὐσέβειαν· ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον 8
est vtilis, *at* pietas‖ ad omnia vtilis est,
ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν,
promissionem habens vitæ quæ ℙnunc, & futuræ.
ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης.
Fidelis sermo, & omni acceptione dignus.
πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. 9
In hoc enim & laboramus, & ª *probris afficimur*, quia sperauimus
εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν 10
in *Deo *viuente*, qui est saluator omnium hominum, maximè
ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα
fidelium. ‖ *Annuntia* hæc, & doce.
πιστῶν. παράγγελλε ταῦτα, καὶ δίδασκε. 11
Nemo tuam ℙ *iuuentutem* contemnat, sed exemplum esto
μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου 12
fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in *fpiritu*, in
τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν
πίστει,

fide, in castitate. Dum venio, attende le-
πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ ἀνα-
ctioni, exhortationi, doctrinæ.
γνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ.
* Ne neglige illud in te donum, quod datum est tibi per
μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ
prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.
προφητείας, μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου.
Hæc meditare, in his esto, vt tuus profectus ma-
ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φα-
nifestus sit in omnibus. Attende tibi ipsi, & do-
νερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ, καὶ τῇ διδα-
ctrinæ: * perstite illis, hoc enim faciens, & teipsum ‖ seruabis,
σκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς· τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις,
& ρ audientes te.
καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

* Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data

* insta in
‖ saluum facies,
ρ eos qui audiunt

CAP. V. ε.

Seniorem ne increpaueris, sed * hortare vt patrem, obsecra
Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα·
iuuenes vt fratres: * Seniores mulieres vt matres, * Anus
νεωτέρους ὡς ἀδελφούς· πρεσβυτέρας ὡς μητέρας,
iuuenculas vt sorores, in omni castitate.
νεωτέρας ὡς ἀδελφάς, ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ.
Viduas honora, ‖ illas verè ρ viduas. ‖ quæ sunt
ρ viduæ.
Χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας.
Si autem qua vidua filios, aut nepotes habet, discant pri-
εἰ δέ τις χήρα τέκνα, ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶ-
mùm ‖ propriam domũ bene regere, & mutuam vicem reddere pa-
τον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς πρό-
rentibus: hoc enim est pulchrum & acceptum coram Deo.
γονοις· τοῦτο γάρ ἐστι καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
* At verè vidua, & ‖ sola relicta, sperauit in Deum, * Quæ autem est
‖ desolata,
ἡ δὲ ὄντως χήρα, καὶ † μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεὸν, μονόω
& instat obtestationibus, & orationibus nocte &
καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ
die. ρ At deliciosa, viuens mortua est. ρ Nam quæ in
deliciis est,
ἡμέρας· ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκε.
Et * hæc annuntia, vt irreprehensibiles sint. hoc præcipe,
καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίλημπτοι ὦσιν.
Si autem quis * propriis, & maximè ‖ domesticis non ρ pro- * suorum,
‖ domesticorum
εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προ- ρ curam habet,
ἀρνεῖται
uidet, fidem negauit, & est infideli deterior.
νοεῖ, τὴν πίστιν † ἤρνηται, καί ἐστιν ἀπίστου χείρων.
Vidua eligatur non minùs annorum sexaginta, quæ fuerit
χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, γεγονυῖα

vnius viri vxor:
ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή·
In operibus bonis testimonium habens,
ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη,
si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes la-
τεκνοτροφέω
εἰ * ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἐνι-
* tribulationem patientibus subministrauit,
* deuita:
uit, si *afflictis* *suffecit*, si omne opus bonum sub-
ψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπη-
secuta est. Adolescentiores autem viduas *recusa:* cùm enim
κολούθησε. νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ
§ luxuriatæ fuerint in Christo,
‖ lasciuierint *aduersus* *Christum*, nubere volunt:
καταστρηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν,
Habentes damnationē quia primam fidem ρ *abiecerunt.*
ἔχουσαι κρίμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν † ἠθέτησαν.
Simul autem & otiosæ discunt * *circumeuntes* domos:
ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσι περιέρχεσθαι τὰς οἰκίας·
non solùm *autem* otiosæ, sed & * *nugaces*, & curiosæ, lo-
οὐ μόνον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι, καὶ περίεργοι, λα-
quentes quæ non ‖ *decentia.* Volo ergo iuniores
λοῦσα τὰ μὴ δέοντα. βούλομαι οὖν νεωτέρας
ρ matresfamilias esse,
viduas nubere, filios procreare, ρ *domum administrare*, nullam occasio-
γήμας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορ-
nem dare aduersario maledicti gratia.
μὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν.
Iam enim quædam conuersæ sunt retro Satanam.
ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ σατανᾶ.
Si quis fidelis *aut fidelis* habet viduas, * *sufficiat* illis, &
* subministret
ἐπαρκέω
εἴ τις πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, * ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ
‖ iis quæ sunt ρ viduæ,
μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ.
* Qui * præsunt
* *bene* * *præsidentes* presbyteri, duplici honore digni habean-
οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθω
§ qui laborant
tur, maximè ‖ *laborantes* in verbo & doctrina.
σαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ.
ρ infrenabis ‖ est
Dicit enim scriptura: Boui trituranti non ρ *ligabis* os. &, Dignus ‖
λέγει γὰρ ἡ γραφή, βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις. καὶ, ἄξιος
operarius mercede sua. Aduersus presbyterum accusa-
ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. κατὰ πρεσβυτέρου κατηγο-
* noli recipere nisi sub
nem * *ne accipito* *præterquàm in* duobus aut tribus testibus.
ρίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων.
Peccantes, coram omnibus argue, vt &
τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ
cæteri timorem habeant. Obtestor coram
λοιποὶ φόβον ἔχωσι. διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ
Deo, & *Domino* Iesu Christo, & electis angelis, vt
Θεοῦ, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα
‖ in aliam partem hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens ‖ *secundùm*
ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ
πρόσ-

inclinationem. Manus citò nemini imposueris, neque declinando
χειροτονίαν. χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ
communicaueris peccatis alienis. teipsum castum custodi.
κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις. σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει.
* Ne amplius aquam bibito, sed vino modico vtere propter sto- * Noli adhuc bibere.
μηκέτι ὑδροποτεῖ, ἀλλ' οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν σὸ
machum tuum, & frequentes tuas infirmitates.
μαχὸν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας.
Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præceden-
τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγου- 24
tia ad iudicium, quosdã autem & subsequuntur.
σαι εἰς κρίσιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν·
Similiter & ? pulchra opera manifesta sunt, & ea quæ aliter ? bona facta
ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως 25
‖ habentia, abscondi non possunt. ? se habent, κρύπτεσθαι οὐ
ἔχοντα, † κρυβῆναι οὐ δύναται. κρύβεσθαι

CAP. VI. 5'.

Quicunque sunt sub iugo serui, *proprios dominos * suos
Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας
omni honore dignos arbitrentur, ‖ut non nomen ‖ ne
πάσης τιμῆς ἀξίους † ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ ἡγέσθωσαν
? Dei, & doctrina blasphemetur. ? Domini,
θεοῦ, καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται.
‖ At fideles * habentes dominos, non contemnant, ‖ Qui autem * habent
οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας, μὴ † καταφρονείτωσαν 22 καταφρονέω
quia fratres sunt, sed magis seruiant, quia fideles
ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί
sunt, & dilecti, qui illius beneficij ‖ participantes. ‖ participes sunt
εἰσι, καὶ ἀγαπητοί, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι.
hæc doce, & exhortare.
ταῦτα διδάσκει καὶ παρακάλει.
Si quis aliter docet, & non ? accedit sanis ? acquiescit
εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι 3
sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secũdum pie-
λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐ-
tatem ‖ doctrinæ, * Tumet, nihil sciens, ‖ est * Superbus est,
σέβειαν διδασκαλίᾳ, † τετύφωται, μηδὲν ἐπιστά 4
sed languens circa quæstiones & verborum pugnas: ex quibus
μενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν
‖ nascitur invidia, contentio blasphemiæ, suspiciones malæ, ‖ oriuntur inui-
γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραὶ, dia, contentio-
? Pernersæ exercitationes corruptorum hominum mentem, & ? Conflictationes
διαπαρατριβαὶ † διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ διαφθείρω 5

‖ qui priuati sunt ; ‖ *priuatorum* veritate, existimantium quæstum esse
ἀποστερέω † ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι
pietatem: *abscede ab huiusmodi.*
τὴν εὐσέβειαν· ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων.
* sufficientia. Est autem quæstus magnus, pietas cum* *sua sorte probatione.*
ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας, ἡ εὐσέβεια μετ' αὐταρκείας. 6
‖ hunc ‖ *mundum,* ℘ *manifestum* quia
℘ haud dubium οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι 7
nec auferre quid possumus. Habentes autem ali-
οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. ἔχοντες δὲ διατ- 8
* quibus tegamur, menta: & ‖ *tegumenta,* his contenti simus.
ροφὰς, καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα.
* Nam qui volunt ditescere fieri, * *At volentes ditescere,* incidunt in tentationem,
οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν, 9
‖ diaboli, & laqueum ‖, & desideria multa inutilia & nociua,
καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς,
quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.
αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν.
Radix enim omnium malorum est *pecuniæ* cupiditas, quam
ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία, ἧς 10
quidam appetentes, aberrauerunt à fide, &
ἀποπλανάομαι τινες ὀρεγόμενοι † ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ
℘ inseruerunt. *seipsos* ℘ *transfixerunt* doloribus multis.
ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς.
Tu autem, ô homo Dei, hæc fuge: sectare verò iusti-
Σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε θεοῦ, ταῦτα φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιο- 11
tiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.
σύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα·
‖ bonum *Certa* ‖ *pulchrum* certamen fidei, apprehende
ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς 12
* & ‖ bonam *æternam* vitam, in quam* vocatus es, & confessus es ‖ *pulchram*
καλὴς ὁμολογίας αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν* ἐκλήθης, καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν
confessionem coram multis testibus.
ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων·
℘ qui viuificat *Præcipio* tibi coram Deo ℘ *viuificante*
παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος 13
‖ qui testimonium reddidit sub omnia: & Christo Iesu ‖ *testato coram*
τὰ πάντα, καὶ χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ
* bonam Pontio Pilato * *pulchram* confessionem.
Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν·
‖ Vt seruet ‖ *Seruare te* mandatum ℘ *immaculatum,* irreprehensibile, vsque in
℘ sine macula, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίληπτον, μέχρι 14
aduentum ‖ *apparitionem* Domini nostri Iesu Christi:
τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ·
* Quem ‖ suis * *Quam* tẽporibus ‖ *proprijs* ostendet beatus & solus potens,
ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, 15
ὁ βασι-

rex Regnantium, & Dominus dominantium, ℘ regum,
ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων,
'Solus *habens immortalitatem, ‖lucem ℘habitans inaccessibilem: quem 'Qui *habet ‖ & ℘ inhabitat,
ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον· ὃν
vidit nullus hominum, 'nec videre potest: cui honor, *re- 'sed
εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται· ᾧ τιμὴ, κρά- * & imperium
bur sempiternum. Amen.
τος αἰώνιον. ἀμήν.
Diuitibus ‖in *hoc* seculo, præcipe non sublime ‖ huius seculi,
τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, παράγγελλε μὴ ὑψηλο-
sapere, neque sperare in ℘diuitiarum incertitudine, sed in ℘ incerto diuitia-
φρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ rum,
Deo illo 'viuente, (*præbente* nobis abunde omnia ad 'viuo, (qui præ-
θεῷ τῷ ζῶντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς stat
*refocillationem.) Bene agere, ‖ditescere in operibus bo- * fruendum,
88 ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις κα- ‖ diuites fieri
nis, ℘bene partibiles esse, communicabiles, ℘ facilè tribuere communicare.
λοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, Thesaurizare
Thesaurizantes sibi ipsis fundamentum 'pulchrum in futu- 'bonum
89 ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλ-
rum, vt apprehendant *æternam vitam. *veram
λον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς.
O Timothee, depositum custodi, deui-
90 Ὦ Τιμόθεε, τὴν παραθήκην φύλαξον, ἐκτρεπό-
tans prophanas ‖inanitates vocum, & oppositiones ℘illius falsò ‖ nouitates
μενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδω- ℘ falsi nominis
nominatæ scientiæ: Quam quidam 'professi, circa 'promittentes,
91 νύμου γνώσεως· ἣν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν
fidem *aberrauerunt. Gratia tecum. Amen. * excidérunt.
πίστιν ἠστόχησαν. ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν. ἀστοχέω

Ad Timotheum prior scripta est à Laodicia,
Πρὸς Τιμόθεον πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας,
quæ est metropolis Phrygiæ
ἥτις ἐστὶ μητρόπολις Φρυγίας
Pacatianæ.
τῆς Πακατιανῆς.

Epistola Pauli SANCTI PAVLI

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

AD TIMOTHEVM

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ

SECVNDA EPISTOLA.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi per ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ 1
voluntatem Dei, secundùm promissionem vitæ θελήματος θεοῦ, κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς
quæ || in Christo Iesu: Timotheo ‖ di- τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· Τιμοθέῳ ‖ ἀγα- 2
lecto filio, gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & πητῷ τέκνῳ, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ
Christo Iesu Domino nostro. Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.
Gratiam habeo Deo, χάριν ἔχω τῷ θεῷ, 3
cui seruio à progenitoribus in pura conscientia, * vt inintermissam habeo de te memoriam in orationibus meis, nocte & die, ὡ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σου μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς
Desiderans te videre, memor tuarum ἡμέρας· ὀρεγόμενος σε ἰδεῖν, † μεμνημένος σου τῶν 4
lachrymarum, vt gaudio implear: Recordationem accipiens δακρύων, ἵνα χαρᾶς πλησθῶ· ὑπόμνησιν λαμβάνων 5
eius quæ || in te non ‖ ficta fidei, quæ * inhabitauit primùm in τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις † ἐνῴκησε πρῶτον ἐν
* certus anta tua Lotide, & matre tua Eunice: ‖ perſuasus sum τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι, καὶ τῇ μητρί σου Εὐνίκῃ † πέπεισμαι
‖ admoneo autem quòd & in te. Propter quam causam ‖ per suasum meminisse facio te δὲ ὅτι καὶ ἐν σοί. Δι' ἣν αἰτίαν ὑπομιμνήσκω σε 6
Resuscitare donum Dei, * quod est in te per ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς
impositionem manum mearum. Non enim dedit nobis ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ 7
Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis & so- θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης καὶ σω-
* vt resuscites gratiam ‖ quæ * Noli itaque erubescere brietatis. φρονισμοῦ. * Μὴ οὖν † ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ 8
erubescere
testimonium κυρίου

Domini nostri, neque me vinctum eius: sed *tompatere *collabora
κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ· ἀλλὰ συγκακο-
afflictione: Euang lio secundum virtutem Dei:
πάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ,
‖ Qui liberauit ‖ Seruantis nos, & ρ vocantis vocatione *ſuncta, non secũ- ρ vocauit *ſua
τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κα- *ſuum
dùm opera nostra, seu secundu. *propriũ propositum & gratiam
τὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν τὴν ‖ quæ data est
‖ datam nobis in Christo Iesu ante tempora secularia:
δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων·
ρ Manifestatam autem nunc per *apparitionem saluatoris ρ Manifestata est *illuminationem
† φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος il. φανερόω
nostri Iesu Christi, *destruentis quidem mortem, * qui destruxit ‖ illuminauit
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, *φω- φωτίζω
luminantis autem vitam & incorruptionem per Euangelium:
τίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου·
In quod positus sum ego prædicator & apostolus, & magi-
εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος, διδάσκα- 11
ster Gentium. Ob quam causam etiam hæc patior, sed
λος ἐθνῶν. διὰ ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' 12
non confundor: scio enim cui credidi, & ρ persuasus sum certus
οὐκ ἐπαισχύνομαι· οἶδα γὰρ ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι
quia potens est depositum meum seruare in
ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παραθήκην μου φυλάξαι εἰς
illum diem. *Exemplar habe sanorum Formam
ἐκείνην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων 13
verborum quæ à me audisti in fide & *dilectione quæ in Chri- *In
λόγων ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας, ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν χρι- ‖ Bonum
sto Iesu. ‖ Pulchrum depositum custodi per
στῷ ἰησοῦ· τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ 14
spiritum sanctum ρ Inhabitantem in nobis. ρ qui habitat
πνεύματος ἁγίου τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν.
Scis hoc, quòd *auersi sunt *me omnes qui in *auersi *à
οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ 15 ‖ sunt
Asia, ‖ quorum est Phygellus & Hermogenes. ρ ex quibus
ἀσίᾳ, ὧν ἐστι φύγελλος καὶ ἑρμογένης.
Det misericordiam Dominus Onesiphori domui, quia sæpè
δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις 16
me refrigerauit, & catenam meam non erubuit: Sed
με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη· ἀλλὰ 17
‖ factus in Roma, ‖ diligens quæsiuit me, & inuenit. "cùm Romam
γενόμενος ἐν ῥώμῃ, σπουδαιοτέρως ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε. veniſſet, ſolicitè
Det illi Dominus inuenire misericordiã à Domino in illa
δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ 18
die. & *quæcunque in Epheso ministrauit, melius tu nosti. *quanta Epheſi
τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

CAP. II. β'.

‖est ἐνδυναμοῦ

Tu ergo, fili mi, confortare in gratia quæ in Σὺ οὖν τέκνον μου, * ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν 1
Christo Iesu. Et quæ audisti à me per multos ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν 2
testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ
erunt & alios docere. ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι.

ℙ Labora * bonus

ℙ Tu igitur malum patere sicut * pulcher miles Iesu Christi. σὺ οὖν κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης ἰησοῦ χριστοῦ. 3

* Deo, implicat se secularibus ‖ei cui se probauit

Nemo militans * implicatur vitæ negotiis, οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ‖ τοῖς τοῦ βίου πραγματείαις, 4
vt ‖ delegenti milites placeat. ℙ Si autem & certet ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ * ἀθλῇ 5
ℙ Nam & qui certat in agone, * ἀθλέω quis, non coronatur, ℙ non legitimè certauerit. τις, οὐ † στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ.
° nisi † στεφανόω

Laborantem agricolam oportet primùm * fructus percipe- τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμ- 6
* de fructibus ‖ dabit re: Intellige quæ dico: ‖ det enim tibi Dominus intellectú βάνειν. νόει ἃ λέγω· δώσει γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν 7
ℙ Dominum ° resurrexisse à in omnibus. Memor esto ℙ Iesum Christum ° exortum ex ἐν πᾶσι. μνημόνευε ἰησοῦν χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ 8
mortuis, ex semine Dauid, secundùm Euangelium meum: νεκρῶν, ἐκ σπέρματος δαβίδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου·

* laboro ‖ male operans:

In quo * malum patior vsque ad vincula, quasi ‖ malefactus: sed ver- ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος· ἀλλ' ὁ λό- 9
ℙ alligatum. Ideo bum Dei non est ℙ vinctum. Propter hoc omnia sustineo γος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω 10
est propter electos, vt & ipsi salutem consequãtur quæ ° in τυγχάνω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας * τύχωσι τῆς ἐν
* cælesti. Christo Iesu, cum gloria * æterna. χριστῷ ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου.

‖ nam συναπεθάνομεν

Fidelis sermo: ‖ si enim commortui sumus, & conuiuemus: πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ † συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν· 11
Si ℙ toleramus, & conregnabimus: si negauerimus, & ἐὰν ὑπομένωμεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· ἐὰν ἀρνούμεθα, κἀ- 12
ℙ sustinebimus, * non credimus ille negabit nos. Si ‘infidi sumus, ille fidelis κεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς· εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς 13
permanet: negare seipsum non potest. μένει· ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται.

Hæc commone, testificans coram Domino. ταῦτα ὑπομίμνησκε διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου. 14

* nolì ‖ enim ℙ est, nisi

* non contendere verbis: ad nihil ‖ vtile ℙ ad subuersionem μὴ λογομαχεῖν· εἰς οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν

ἀκουόν-

audientium.
ἀκουόντων.
Deo, operarium inconfusibilem, rectè secantem verbum
τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον
veritatis.
τῆς ἀληθείας.
hibe, ad plus enim procedent impietatis.
ἴσασιν· ὅτι πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας·
Et sermo eorum vt ‡ gangræna pastum habebit, quorum est
καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει, ὧν ἐστιν
Hymenæus & Philetus:
ὑμέναιος καὶ φίλητος·
aberrauerunt, dicentes resurrectionem iam esse factam, & * subuertunt
ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνα-
quorundam fidem.
τρέπουσι τὴν τινῶν πίστιν·
Dei stat, habens signaculum hoc: Cognouit Dominus
‡ θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην· ἔγνω κύριος
‡ existentes eius. &, Discedat ab * iniquitate omnis * nominans
τοὺς ὄντας αὐτοῦ· καί, † ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων
nomen Domini. In magna autem domo non sunt solùm
τὸ ὄνομα κυρίου. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον
vasa aurea & argentea, sed & lignea & ‖ testacea: & ‖ fictilia:
σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα· καὶ
quædam quidē in honorem, quædā autem in ‡ dedecus.
ἃ μὲν εἰς τιμήν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν.
Si ergo quis emundauerit seipsum ab istis, erit vas
ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος
in honorem sanctificatum, & benevtile domino, ad omne
εἰς τιμήν, ἡγιασμένον, καὶ εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν
opus bonum paratum.
ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον.
desideria fuge: sectare verò iustitiam,
τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήν-
cem cum ‖ inuocantibus Dominum de puro corde.
νην μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας.
At stultas ‡ & ‖ eruditas quæstiones deuita, scies
τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς
quia generant ‖ pugnas.
ὅτι γεννῶσι μάχας.
‡ pugnare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, * mala
μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνε-
tolerantem, In lenitate erudientem contrapos-
ξίκακον, ἐν πραΰτητι παιδεύοντα, τοὺς ἀντιδιατιθε-
tos, nequando det illis Deus pœnitentiam ad * agnitionem
μένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν

Solicitè cura
* tractantem
‡ Prophana autem & inaniloquia deuita: multum enim proficient ad impietatem.
‡ cancer serpet, ex quibus
* à veritate exciderunt,
* subuertentes
‖ Sed
‡ qui sunt * iniquitatis
* qui nominat
ἀφίστημι
‖ fictilia:
‡ contumeliam.
autem
* &
‖ iis qui inuocant
‡ autem * fine disciplina deuita,
‖ lites.
‡ litigare, * patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati,
* cognoscendam veritatem,

‖ laqueis, a quo captivi tenentur

veritatis,
Et resipiscant à diabolí ‖ laqueo, 26
ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος,
captivi facti ab ipso ad ipsius voluntatem.
ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

CAP. III. γ'.

Hoc autem scito, quòd in novissimis diebus instabunt 1
ἐπίστημι ‖ Et
Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται
tempora periculosa. ‖ Erunt enim homines seipsos amantes, 2
καιροὶ χαλεποί. ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι,
pecuniæ cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus
φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν
* non obedientes, * immorigeri, ingrati, scelesti, Sine affectione sine * fœdere, ea-
* pace, criminatores, ‖ sine benignitate ‖ proterui, tumidi, lummiatores, incõtinentes, immites, ‖ bonum non amantes, Proditores, ‖ pra- 3
ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι. ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβο- 4
cipites, inflati, voluptatũ amatores magis quã amatores Dei.
λοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προ-
πετεῖς, * τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι·
τυφόω
* speciem quidem * autem Habentes * formam pietatis, at virtutem * eius 5
ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς
‖ deuita: abnegantes: & hos ‖ auertare: Ex his enim sunt 6
ἀρνέω ‖ qui penetrant * ducunt ‖ irrepentes in domos, & captiuas * ducentes mulierecu-
ἠρνημένους· ἀπὸ τούτους ἐποστρέφου. ἐκ τούτων γάρ εἰσιν
las oneratas peccatis, * actis desideriis varijs, 7
οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυναικά-
ρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις,
Semper discentes, & nunquam ad scientiam veri-
πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀλη-
tatis ‖ venire valentes. Quemadmodum autem Iannes & 8
θείας ἐλθεῖν δυνάμενα. ὃν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ
‖ Iambres restiterunt Moysi, ita & hi resistunt
‖ Mambres ἸΙαμβρῆς ἀντέστησαν Μωυσεῖ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ
veritati, homines corrupti mentem, reprobi circa
καταφθείρω * vltrà: insipientia enim * fuit. fidem. ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι * κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ
Sed non proficient * ad plurimum: nam 9
τὴν πίστιν· ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον· ἡ γὰρ
* fatua est. amentia eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum * facta est.
ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἐκείνων ἐγένετο.
Tu autem assecutus es meam doctrinam, institu- 10
παρακολουθέω
Σὺ δὲ † παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγω-
tionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem,
γῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ,
patientiam, Perfectiones, passiones, qualia 11
τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά

mihi facta sunt *in Antiochia, in Iconio, in Lystris, quales persecutiones * Antiochiæ, Iconij,
μοι ἐγένοντο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς
sustinui: & ex omnibus me eripuit Dominus.
ὑπήνεγκα· καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ κύριος.
Et omnes autem ‖ volentes piè vivere in Christo Iesu, ‖ qui volunt
καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,
persecutionem patientur. Mali autem homines, & seductores,
διωχθήσονται. πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες,
proficient in peius, ρseducentes & seducti. ρ errantes, & in
προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. errorem mittentes
Tu verò permane in iis quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens
Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς
à quo didiceris, Et quia ἀ puero sacras ab infantia
παρὰ τίνων ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ
literas nosti, * potentes te ‖ sapientiæ reddere ad salutem, * quæ possunt
γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν, ‖ instruere
per fidem ρillam in Christo Iesu. ρ quæ est
διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
Omnis scriptura diuinitus inspirata, & utilis * ad *doctri- * est
πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκα- * docendum, ad
nam, ad redargutionem, ad correctionem, ad eruditionem quæ arguendum, ad corrigendum, ad
λίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν erudiendum,
in iustitia, Vt perfectus sit Dei homo,
ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος,
ad omne opus bonum ‖ conditus. ‖ instructus,
πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν † ἐξηρτυμένος. ἐξαρτύομαι

CAP. IV. δ'.

Testificor igitur ego coram Deo, & Domino
Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ κυρίου
nostro Iesu Christo, ρ futuro iudicare vivos & mortuos ρ qui iudicaturus
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς est
* secundùm apparitionem ipsius, & regnum eius: * & per aduentum
κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ·
Prædica verbum, insta * tempestiuè, intempestiuè: argue, * opportunè, im-
κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως· ἔλεγξον, portunè:
increpa, obsecra in omni ‖ longanimitate, & doctrina. ‖ patientia,
ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ, καὶ διδαχῇ.
Erit enim tempus, cùm sanam doctrinam non
ἔσται γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ
sustinebunt, sed ρ secundùm desideria * propria sibipsis ρ ad * suas
ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι coacernabunt magistros, prurientes * auditum, * auribus
διδασκάλους † κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν κνήθομαι

Et à quidem veritate auditum auertent,
καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, 4
ad autem fabulas conuertentur.
ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται.

labora, Tu verò vigila in omnibus, *mala patere*, opus fac
Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον 5
ℙ imple, sobrius esto, Euangelistæ, ministerium tuum *Impletum reddito.*
εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον.

Ego enim iam delibor, & tempus meæ re-
Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀνα- 6
solutionis instat. Certamen *pulchrum* certaui,
bonum ἀγωνίζομαι λύσεως ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν † ἠγώνισμαι, 7
cursum consummaui, fidem seruaui.
τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν † τετήρηκα·
τηρέω *Reliquum, reposita est mihi iustitiæ corona, quam red-
* In reliquo, λοιπὸν, ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀπο- 8
det mihi Dominus in illa die, iustus iudex. non
δώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής. οὐ
‖ iis qui diligunt aduentum solùm autem mihi, sed & ‖ *omnibus diligentibus apparitionem*
μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν
ℙ Festina eius. ℙ *Studè* venire ad me citò.
αὐτοῦ. σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως·
hoc Demas enim me reliquit, diligens *hunc* 9
Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν 10
seculum, & abiit *in* Thessalonicam, Crescens in Ga-
αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην, Κρήσκης εἰς Γα-
latiam, Titus in Dalmatiam.
λατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν·
* assume, & Lucas est solus mecum. Marcum * *assumens* adduc
Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ. μάρκον ἀναλαβὼν, ἄγε 11
cum teipso: est enim mihi vtilis in ministerium.
μετὰ σεαυτοῦ· ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν.
Tychicum autem misi *in* Ephesum.
Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. 12
Penulam quam reliqui *in* Troade apud Carpum, ve-
τὸν φελόνην ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχό- 13
[tecum, ℙ autem niens affer ‖, & libros, maximè ℙ membranas.
μενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας.
Alexander ærarius multa mihi mala ostendit.
Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο. 14
reddet illi Dominus secundum opera eius:
ἀποδώῃ αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.
* deuita: Quę & tu *obserua*: valdè enim restitit nostris verbis.
ὃν καὶ σὺ φυλάσσου· λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις. 15
In prima mea defensione nemo mihi adfuit,
ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, 16
ἀλλὰ

sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.
ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον· μὴ αὐτοῖς * λογισθείη. λογίζομαι
At Dominus *mihi astitit, & confortauit me, vt * autem
ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα
per me prædicatio ‖plenè percipiatur, & audiant omnes ‖ impleatur,
δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ
Gentes: & ℘ereptus sum de ore leonis. ℘ liberatus
ἔθνη· ☪ * ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος.
*Et eripiet me Dominus ab omni opere malo, *Liberauit
καὶ ῥύσεταί με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, ῥύομαι
& *seruabit in regnum suum cæleste. cui * saluum faciet
καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον· ᾧ ἡ
gloria in secula seculorum. Amen.
δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
Saluta Priscillam & Aquilam, & Onesiphori domum.
ἄσπασαι Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον.
Erastus remansit ‖in Corintho: Trophimum autem reliqui ‖ Corinthi.
Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ· Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ℘ Mileti
℘ in Mileto infirmum.
ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα.
Festina ante hyemem venire. salutant te Eubulus
σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος,
& Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.
καὶ Πούδης, καὶ Λῖνος, καὶ Κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες.
Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo.
ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου. ἡ
gratia vobiscum. Amen.
χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Timotheum secunda, Ephesiorum Ecclesiæ
Πρὸς Τιμόθεον δευτέρα, τῆς Ἐφεσίων ἐκκλησίας
primum Episcopum ordinatum, scripta est à
πρῶτον ἐπίσκοπον χειροτονηθέντα, ἐγράφη ἀπὸ
Roma, cùm ex secundo staretur
Ῥώμης, ὅτε ἐκ δευτέρου παρέστη
Paulus Cæsari Neroni.
Παῦλος τῷ Καίσαρι Νέρωνι.

Epistola Pauli SANCTI PAVLI

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

AD TITVM

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ

EPISTOLA.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α'.

PAVLVS seruus Dei, Apostolus autem Iesu Christi, secũdùm fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis quæ *secundum pietatem,

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν.

In spem vitæ æternæ, quam promisit ‖ exspers mendacij Deus, ante tempora secularia.

ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων.

Manifestauit autem temporibus ‖ proprijs verbum suum in prædicatione

ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐν κηρύγματι

quæ creditum habeo ego secundum præceptum saluatoris nostri Dei.

ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ.

Tito *germano filio secundùm communem fidem, gratia, misericordia, ‖ pax à Deo patre, & Domino Iesu Christo saluatore nostro.

Τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.

Huius ‖ gratia reliqui te *in Creta, vt *reliqua corrigas, & constituas per *ciuitatem presbyteros, sicut ego tibi *mandaui. Si quis est *inculpatus, vnius vxoris vir: filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos.

τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην. εἴ τίς ἐστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ, τέκνα ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα.

Oportet enim episcopum ‖ inculpatum ‖ sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non ‖ superantem, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:

δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ·

ἀλλὰ

Sed hospitalem, *boni amantem, sobrium, iustum, sanctum, *benignum,
ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, ζώφρονα, δίκαιον, ὅσιον,
continentem: ‖Tenacem eius qui secundùm doctrinam †fidelis ‖Amplectentem
ἐγκρατῆ· ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ cum
†est, fide- em ser-
fermonis, vt potens sit & exhortari in doctrina sa- monem,
λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, cos qui contra-
na, & *contradicentes arguere. Sunt enim multi dicunt
γάσι, καὶ ματαιολόγοι καὶ φρενάπαται, μάλιστα οἱ ἐκ ‖seductores,
†qui sunt de
circuncisione: Quos oportet *ore obturare: qui vniuersas domos †redarguii
περιτομῆς· οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν· οἵτινες ὅλους οἴκους
subuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.
ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ, αἰσχροῦ κέρδους χάριν.
Dixit quidã ex illis proprius ipsorum propheta, Cretenses semper
εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν προφήτης, Κρῆτες ἀεὶ
mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Testimonium hoc
ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρτυρία αὕτη
est verum. ob quam causam increpa illos *præcisè, vt *durè,
ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα
sani sint in fide: Non intendentes Iudaicis fabulis,
ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει· μὴ προσέχοντες Ἰουδαϊκοῖς μύθοις,
& mandatis hominum auersantium ‖veritatem. ‖se à veritate
ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν.
Omnia quidem munda mundis: †at pollutis ‖coinquinatis
πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιαμμένοις autem
& infidelibus nihil mundum, sed *pollutæ sunt eorum & mens *inquinatæ
καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ †μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς μιαίνω
& conscientia. Deum confitentur ‖nosse, †at operibus ‖se
καὶ συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις †factis autem
negant, *abominati existentes & incredibiles, & ad omne *cùm sint
†ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἀγαθὸν
opus bonum reprobi.
ἔργον ἀδόκιμοι.

CAP. II. β'.

Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam:
Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ·
Senes *sobrios esse, honestos, prudentes, †sanos *vt sobrij sint,
πρεσβύτας νηφαλίους εἶναι, σεμνούς, ζώφρονας, ὑγιαίνοντας pudici, †sani in
& fide, †dilectione, †patientia. Anus
fide, †in
τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ· πρεσβύτιδας
similiter in habitu *sanctè decentes, non *calumniatrices, non vino *sancto,
ὡσαύτως ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ *criminatrices,
multo seruientes, bene docentes: Vt prudẽtiam
πολλῷ †δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους· ἵνα σωφρο- δουλόω

‖ vt viros suos ament, filios suos diligant,
doceant adolescentulas, ‖ virorũ amatrices esse, filiorum amantes,
φ sobrias
νίζωσι τοὺς νέας, φιλάνδρους εἶ), φιλοτέκνους, σώφρονας, 5
φ Prudentes, castas, * domi manentes, bonas, subditas *propriis viris,
ἁγνὰς, οἰκουρούς, ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν
* domus curam habentes, benignas, * suis
vt non verbum Dei blasphemetur. Iuuenes
ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται). τοὺς νεωτέρους 6
‖ vt sobrij sint. In omnibus φ prabe * bonorum * in integritate, in grauitate.
similiter hortare ‖ temperantes esse. Circa omnia teipsum
ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν· περὶ πάντα σεαυτὸν 7
φ prabens exemplum * pulchrorũ operum, in doctrina, * integritatem, grauitatem, incorruptibilitatem, Verbum sanum, irrepre-
φ παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, ἀφθαρσίαν, λόγον ὑγιῆ, ἀκατα- 8
‖ est, vereatur, hensibile, vt is qui ex aduerso ‖ erubescat, nihil habens de nobis
γνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν
* suis dicere malum. Seruos *propriis dominis *subiici,
* subditos esse, λέγειν φαῦλον. δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, 9
in omnibus beneplacẽtes esse, non contradicentes, non fraudantes:
ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶ), μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους·
‖ in omnibus Sed fidem ‖ omnem ostendentes bonam, vt do-
ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδα- 10
ctrinam saluatoris nostri Dei ornent in omnibus.
σκαλίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν.
φ saluatoris nostri Apparuit enim gratia Dei φ salutifera omnibus hominibus,
ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, 11
Erudiens nos, vt abnegantes impietatem, &
παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὰς 12
* cularia * mundana desideria, sobriè & iustè, & piè
κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς
* hoc viuamus in * nunc seculo, Expectantes bea-
ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μα- 13
‖ aduentum tam spem, & ‖ apparitionem gloriæ magni Dei,
καρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ,
& saluatoris nostri Iesu Christi: Qui dedit semetipsum pro
καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ 14
nobis, vt redimeret nos ab omni iniquitate, & mundaret
ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται) ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ
φ acceptabilem, sectatorem bonorũ sibiipsi populum φ peculiarem, zelatorem pulchrorum operum.
ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων.
Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni
ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης 15
imperio. nemo te contemnat.
ἐπιταγῆς· μηδείς σου περιφρονείτω.

CAP. III. γ.

subditos esse Admone illos principatibus & potestatibus *subiici,
Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, 1
πει-

* obtemperare, ad omne opus bonum paratos esse, * dicto obedire.
πειθαρχεῖν, πρὸς παν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι,
Neminem blasphemare, ‖ à pugna alienos esse, ρmodestos, omnem ‖ non litigiosos, ρ ied
2 μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν
ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.
ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς παντας ἀνθρώπους.
Eramus enim aliquando & nos insipientes, incredduli, errantes,
3 ἦμεν γὰρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι,
seruientes desideriis, & voluptatibus variis, in malitia &
δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ
inuidia agentes, odibiles, odientes *alij alios. inuicem.
φθόνῳ διάγοντες, στυγητοὶ, μισοῦντες ἀλλήλους.
Cùm autem benignitas & humanitas apparuit sal- ἐπιφαίνω
4 ὅτε δὲ ἡ χρηστὸτης καὶ ἡ φιλανθρωπία † ἐπεφάνη τοῦ σω- * iustitiæ,
uatoris nostri Dei, Non ex operibus *quæ in iustitia,
25 τῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ‖ saluos fecit
quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiã ‖ seruauit
ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν
nos, per lauacrum regenerationis, & renouationis Spi-
ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύ-
ritus sancti, Quem effudit in nos abundè, per ἐκχέω
6 ματος ἁγίου, οὗ † ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ
Iesum Christum saluatorem nostrum: Vt iustificati
7 Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν· ἵνα δικαιωθέντες τῇ
ipsius gratia, hæredes simus secundùm spem vitæ
ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς
æternæ. Fidelis sermo est: & de his volo te con- Pesti
8 αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος· καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε διαβε-
firmare, vt curent *pulchris operibus *præstare *bonis
βεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων † προΐστασθαι οἱ * præesse qui credunt
credentes Deo. hæc sunt *pulchra & vtilia προΐστημι
πεπιστευκότες θεῷ. ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ‖ bona
hominibus. Stultas autem quæstiones, & genealogias, &
9 ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ρ legis deuita.
contentiones, & pugnas ρlegales cohibe. sunt enim inutiles,
ἔριδας, καὶ μάχας νομικὰς παραιτοῦ· εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς
& vanæ. Hæreticum hominem post vnam & secundam
10 καὶ μάταιοι. αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν * correptionem qui est
*admonitionem deuita: Sciens quia subuersus est * huiusmodi,
11 νουθεσίαν παραιτοῦ· εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, ‖ delinquit, cùm sit proprio iudicio
& ‖ peccas, existens ‖ penè condemnatus. Cum misero
12 καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. ὅταν πέμψω
Artemam ad te, aut Tychicum, festina venire ad me in
πρός σε Ἀρτεμᾶν, ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς
Nicopolim: ibi enim statui hyemare.
Νικόπολιν· ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι.

Zenam legisperitum, & Apollo solicitè præmitte,
ζωναν τὸν νομικὸν, καὶ Ἀπολλὼ σπουδαίως πρόπεμψον, 13
vt nihil illis desit. Discant autem &
ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. † μανθανέτωσαν δὲ καὶ 14
μανθάνω bonis præesse
nostri ꝓbulchris operibus ꝓvacare ad necessarios vsus,
οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας,
vt non sint infructuosi. Salutant te qui cum me
ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ 15
ꝓ sunt *eos qui amant ‖ Dei
ꝓomnes. saluta *amantes nos in fide. gratia ‖ cum
πάντες. ἀσπάσασθε τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. ἡ χάρις μετὰ
omnibus vobis. amen.
πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Titum Cretensium ecclesiæ primum episcopum
Πρὸς Τίτον τῆς Κρητῶν ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκοπον
ordinatum, scripta est à Nico-
χειροτονηθέντα, ἐγράφη ἀπὸ Νικο-
poli Macedoniæ.
πόλεως τῆς Μακεδονίας.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD PHILEMONEM
ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. ά.

ꝓ adiutori

*sorori charissimæ

PAVLVS vinctus Christi Ie-
ΠΑΥΛΟΣ δέσμιος χριστοῦ ἰη-
sus, & Timotheus frater, Phi-
σοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, Φι-
lemoni dilecto, & ꝓ cooperarni
λήμονι τῷ ἀγαπητῷ, καὶ συνεργῷ
nostro: Et Appix *di-
ἡμῶν· καὶ Ἀπφίᾳ τῇ ἀ-
lectæ, & Archippo
γαπητῇ, καὶ Ἀρχίππῳ τῷ
συστρα-

commilitoni nostro, & illi quæ * *apud domum tuam* ecclesiæ: * in domo tua est
συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ·
Gratia vobis, & pax à Deo patre nostro, & Do-
χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυ-
mino Iesu Christo. Gratias ago Deo meo, sem-
ρίου Ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάν-
per memoriam tui faciens in orationibus meis:
τοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου·
Audiens tuam charitatem, & fidem, quam habes
ἀκούων σου τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις
‖ ad *Dominum Iesum*, & in omnes sanctos: ‖ in Domino Iesu
πρὸς τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους·
Vt communicatio fidei tuæ ῥ *efficax* fiat in agni- ῥ euidens
ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπι-
tione omnis operis boni ‖ in vobis in * *Christum Iesum*. ‖ quod est
γνώσει παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς χριστὸν Ἰησοῦν. * Christo Iesu.
Gaudium enim ‖ *habemus multum*, & consolationem in ‖ magnum habui
χάραν γὰρ ἔσχομεν πολλὴν, καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ
charitate tua, quia viscera sanctorum requieuerunt
ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων * ἀναπέπαυται
per te, frater. ῥ *Ideo* multam in Christo * *liber-* ἀναπαύομαι
διὰ σοῦ, ἀδελφέ. διὸ πολλὴν ἐν χριστῷ παρ- * Propter quod
tatem habens * *imperare* tibi ‖ *decens*: * fiduciam
ρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον· * imperandi
‖ quod ad rem
pertinet:
Propter charitatem magis obsecro ῥ talis *existens*, ῥ cùm sis
διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὢν,
vt Paulus senex, nunc autem & vinctus Iesu Christi.
ὡς παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ χριστοῦ.
Obsecro te pro meo filio, quem genui in
παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν
vinculis meis, ‖ *Onesimum*: ‖ Onesimo:
τοῖς δεσμοῖς μου, Ὀνήσιμον·
* *Illum* aliquando tibi ‖ *inutilem*, nunc autem ῥ tibi & mihi * *vtilem*: * Qui
τὸν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δέ σοι καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον· ‖ inutilis fuit,
ῥ & * vtilis
Quem remisi *. tu autem illum, ‖ *id est*, mea visce- * tibi ‖ vt
ὃν ἀνέπεμψα. σὺ δὲ αὐτὸν, τοῦτ' ἔστι τὰ ἐμὰ σπλάγ-
ra, suscipe: Quem ego volueram ῥ *apud* ῥ mecum
χνα, πρόσλαβοῦ· ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς
meipsum detinere, vt pro te ministraret mihi in vinculis
ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ μοι διακονῇ ἐν τοῖς δεσμοῖς
Euangelij: Sine autem ‖ *tua sententia* nihil consilio tuo
τοῦ εὐαγγελίου· χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν
voluí facere, vti ne velut * *secundùm necessitatem* bonum * ex necessitate
ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατ' ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν
tuum esset, sed ‖ *secundùm spontaneum*. Forsitan enim ῥ propter ‖ voluntarium
σου ᾖ, ἀλλὰ κατ' ἐκούσιον. τάχα γὰρ διὰ ῥ ideo

Fortè, χωρίζομαι
hoc discessit ad horam ‖, vt æternum illum reciperes:
τοῦτο * ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς·
* charissimum, ‖ pro seruo,
Non iam vt seruum, sed * supra quàm seruum, fratrem ‖ dilectum,
οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητὸν, 16
maximè mihi, quanto autem magis tibi, & in carne, & in Domino?
μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοι, καὶ ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν κυρίῳ;
P communicantem,
Si ergo me habes P communicantem, suscipe illum sicut me.
εἰ οὖν ἐμὲ ἔχεις κοινωνὸν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ. 17
Si autè aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi imputa.
εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει. 18
reddam:
Ego Paulus scripsi mea manu: ego * dependam: vt
ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί· ἐγὼ ἀποτίσω· ἵνα 19
non dicam tibi, quòd & teipsum mihi addebes.
μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις.
Ita, frater: Ego te fruar in Domino: refice
ναὶ, ἀδελφέ· ἐγώ σου * ὀναίμην ἐν κυρίῳ· ἀνάπαυσόν 20
ὄνημι * mea viscera in Domino.
μου τὰ σπλάγχνα ἐν κυρίῳ.
Confidens in obedientia tua
* Confisus auscultationi tuæ scripsi tibi, sciens quoniã
πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς ὅτι 21
Quid & super ‖ quod dico, facies.
καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω, ποιήσεις.
P nam
Simul autem & para mihi hospitium: P spero enim quòd
ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν· ἐλπίζω γὰρ ὅτι 22
per orationes vestras * donabor vobis.
διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν † χαρισθήσομαι ὑμῖν.
* donari me
χαρίζομαι
Salutant te Epaphras concaptiuus meus in
ἀσπάζονταί σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν 23
Christo Iesu: Marcus, Aristarchus, Demas,
Χριστῷ Ἰησοῦ· Μᾶρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, 24
* & ‖ adiutores
* Lucas, ‖ cooperarius mei.
Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου.
Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spi-
ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύ- 25
ritu vestro. Amen.
ματος ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Philemonem scripta est à Roma
per Onesimum seruum.
Πρὸς Φιλήμονα ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης
διὰ Ὀνησίμου οἰκέτου.

SANCTI PAVLI

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

AD HEBRÆOS

ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α.

Multifariam ℘ ὁν multi- ℘ multifq; modis
ΟΛΥΜΕΡΩΣ καὶ πολυ-
modè olim Deus *locutus loquens
τρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας
patribus in Prophetis,
τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις,
*In vltimis diebus istis *Nouissimè
ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων
locutus est nobis in filio, quem ‖posuit ‖constituit
ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε
hæredem vniuersorum, per quem & secula fecit:
κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν·
Qui ℘ existens splendor gloriæ, *character sub- ℘ cùm sit *figura
ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστά-
3 stantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ,
σεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ,
per semetipsum purgationem faciens peccatorum nostrorum, *se-
δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκά-
dit in dextera throni maiestatis in excelsis:
θισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς·
Tantò ‖præstantior effectus angelis, quantò differentius ‖melior
4 τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφο-
rentius præ illis hæreditauit nomen.
ρώτερον παρ' αὐτοὺς †κεκληρονόμηκεν ὄνομα. κληρονομέω
Cui enim dixit aliquando angelorum, Filius meus es tu, ego ho-
τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγγέλων, υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σή-
5 die genui te? & rursum, Ego ero illi in pa-
μερον *γεγέννηκά σε; καὶ πάλιν, ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πα- γίνομαι
trem, & ipse erit mihi in filium? ℘ Cùm autem iterum ℘ Et
τέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν; ὅταν δὲ πάλιν
introducit primogenitum in *habitatam, dicit, Et orbem terræ
εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει, καὶ

adorent eum omnes angeli Dei.
προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ.

‖ Qui facit
Et ad quidem angelos dicit, *Faciens angelos
καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει, ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους 7
suos spiritus, & ministros suos, ignis flammam.
αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα.
Ad autem filium, thronus tuus, Deus, in seculum secu-
πρὸς δὲ τὸν υἱόν, ὁ θρόνος σου, ὁ θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶ- 8
‖ exquitatis
li: virga ‖rectitudinis virga regni tui.
νος· ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου.
♀ propterea
Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: ♀propter hoc
ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν· διὰ τοῦτο 9
* oleo
vnxit te Deus, Deus tuus *oleum exultationis præ
χρίω
† ἔχρισέ σε ὁ θεὸς, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς
* in principio,
participibus tuis. Et, Tu *per principia, Domine, terram
μετόχους σου. καὶ, Σὺ κατ' ἀρχὰς, κύριε, τὴν γῆν 10
fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli.
ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί.
‖ permanebis:
Ipsi peribunt, tu autem ‖permanes: & omnes vt vestimentũ
αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις· καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον 11
♀ mutabis:
veterascent: Et velut amictum ♀ implicabis
παλαιωθήσονται· καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον † ἑλίξεις 12
παλαιόομαι
† ἑλίττω
eos, & mutabuntur: tu autem ‖ipse es, & anni tui
‖ idem
αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγήσονται· Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου
ῥέω
non deficient. Ad quem autem angelorum dixit
οὐκ ἐκλείψουσι. πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων * εἴρηκέ 13
aliquando, Sede à dextris meis, quoadvsque ponam inimicos tuos
ποτε, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου
scabellum pedum tuorum? Nonne omnes sunt admi-
ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; οὐχὶ πάντες εἰσὶ λει- 14
nistratorij spiritus, in ministerium missi propter
τουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς
* futuros hæreditare salutem?
μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

CAP. II. β'.

‖ ea
Propter ‖ hoc oportet abundantiùs nos ♀ adhibere audi-
♀ ea quæ audiuimus, obseruare
Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκου- 1
* forte
tui, ne * quando pereffluamus. Si enim * ille per angelos
* qui
σθεῖσι, μήποτε † παραῤῥυῶμεν. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων 2
† παραῤῥέω
‖ dictus fermo, factus est firmus, & omnis ♀ transgressio, &
‖ est
♀ præuaricatio,
λαληθεὶς, λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις, καὶ
inobedientia accepit iustam mercedis retributionem: Quomodo nos
παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν· πῶς ἡμεῖς
* si
effugiemus, * tantam * negligentes salutem? quæ initium
* neglexerimus
‖ cùm
ἐκφευξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν
λαβοῦσα

*accipiens enarrari per Dominum, ab ‖ audientibus in * acceperunt ‖ eis qui audie-
λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑφ' ἡμᾶς τῶν ἀκουσάντων εἰς runt
nos confirmata est: Contestante Deo
ἡμᾶς ἐβεβαιώθη· Συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ βεβαίῳ
signi que & portentis, & variis virtutibus, & Spiri-
σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύ-
tus sancti distributionibus, secundum suam voluntatem.
ματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὰ αὐτοῦ θελήσιν.
Non enim angelis subiecit ρ habitatam suam ρ Deus orbem
οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλου- terræ futurum,
ram, de qua loquimur. Testatus est autem * alicubi quis * in quodam loco
σαν, περὶ ἧς λαλοῦμεν. διεμαρτύρατό δέ που τις,
dicens, Quid est homo quòd memor es eius, aut filius ho-
λέγων, Τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι † μιμνήσκῃ αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀν- † μνημονεύω
minis, quoniam visitas eum? Minuisti eum
θρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; † ἠλάττωσας αὐτὸν ἐλάττῳ
‖ breue quiddam præ angelis: gloria & honore coronasti eum, ‖ paulo minus ab
βραχύ τι παρ' ἀγγέλους· δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτὸν,
& constituisti eum super opera manuum tuarum:
καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου.
Omnia subiecisti sub pedibus eius. in Penim * sub. ρ eo
πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐν γὰρ τῷ ὑπο- * quod subiecit
iecisse ei omnia, nihil dimisit ei non subiectum.
τάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον.
nunc autè necdum videmus ei omnia subiecta.
νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα.
Eum autem * breue quid præ angelis minoratum, videmus qui modico quàm
τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον, βλέπομεν angeli minoratus
Iesum, propter passionem mortis, gloria & honore corona- est,
Ἰησοῦν, διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανω-
tum, vt gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem.
μένον, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς * γεύσηται θανάτου. γεύω
Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia,
ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα,
‖ multos filios in gloriam ρ adducentem, auctorem salutis ‖ qui
πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας ρ adduxerat,
eorum, per * passiones consummare. Qui enim * sanctifi- ρ passionem
αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι. ὅ τε γὰρ ἁγιά- sanctificat, & qui sanctificantur
zans & sanctificati, ex vno omnes. propter quam causam non
ζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι, ἐξ ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ
confunditur, fratres eos vocare, Dicens, Annun-
ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων, Ἀπαγ-
tiabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ
γελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας
laudabo te. Et iterum, Ego ero fidens in eum.
ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν, Ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ.

Vmei & iterum, Ecce ego & pueri mihi, quos mihi dedit Deus.
κὴ πάλιν, ἰδοὺ ἐγὼ κὴ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. 13

Quia ergo pueri communicauerunt carni & sanguini,
ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος,

& ipse cosimiliter participauit eisdem: vt per
καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν ἵνα διὰ τοῦ

P destrueret eum qui habebat imperium
mortem P *aboleret* robur habentem mortis, id est,
θανάτου καταργήσῃ τὸ κράτος ἔχοντα τὸν θάνατον, τουτέστι 14

P eos qui
diabolum: Et liberaret P *hos quicunque* timore
τὸν διάβολον· καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ 15

* totam vitam
mortis per * *omne* *viuere* obnoxij erant seruituti.
θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας.

‖ Nusquam
‖ Non enim *videlicet* angelos apprehendit, sed semen
οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος 16

Abrahæ apprehendit. Vnde debuit per omnia
Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα 17

fratribus similari, vt misericors fieret, & fidelis
τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται, καὶ πιστὸς

P vt repropitiaret delicta
Pontifex *ea que* ad Deum, P *ad expiandum* peccata
ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεὸν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας

co * illo |&
populi. In *quo enim * passus est ipse ‖ tentatus,
τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς * πειρασθείς, 18

P potens est & eis qui tentantur
πειράζω
P *potest* tentatis auxiliari.
δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

CAP. III. γ'.

Vnde, fratres sancti, vocationis supercœlestis participes,
Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, 1

considerate apostolum & pontificem confessionis nostræ,
κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν

* Qui fidelis est ei qui fecit
Iesum *Christum*, * *Fidelem existentem* *facienti* illum,
Ἰησοῦν Χριστὸν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, 2

sicut & Moyses in omni domo eius.
ὡς καὶ Μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.

Amplioris enim glorix iste præ Moyse dignus est habitus, quanto
πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωϋσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον 3

*qui fabricauit
ampliorem honorē habet domus * *construens* illam.
πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν.

‖ fabricatur
P qui autem
Omnis namque domus ‖ *construitur* ab aliquo. P *at* omnia
πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος. ὁ δὲ τὰ πάντα 4

* creauit, * est.
‖ erat.
* *construens*, Deus *. Et Moyses quidem fidelis ‖ in tota
κατασκευάσας, θεός. καὶ Μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ

P eorum quæ dicenda erant:
domo eius, tanquam famulus, in testimonium P *dicendorum*.
οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων.

* quæ
Christus verò tanquā filius in domo sua, * *cuius* domus sumus
Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν 6

ἡμεῖς

noſtri, ſi fiduciam & *gloriationem ſpei *gloriam
ἡμεῖς, ἐὰν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος
vſque ad finem firmam retineamus. ‖Ideo ſicut dicit ‖Quapropter
μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν. διὸ καθὼς λέγει
ſpiritus ſanctus, Hodie ſi vocem eius audieritis,
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε,
ρNe obdurate corda veſtra, ſicut in exacer- ρNolite obdurare
μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπι-
batione, ſecundùm diem tentationis in deſerto,
κρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ,
Vbi tentauerunt me patres veſtri, probauerunt me, &
οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ
viderunt opera mea quadraginta annis. *Ideo* infenſus ſui Propter quod
εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα
generationi huic, & dixi, Semper errant corde:
τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπα, ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ· πλανάω
ipſi autem non cognouerunt vias meas. *Vt iuraui in *Quibus
αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου. ὡς ὤμοσα ἐν
ira mea, Si introibunt in requiem meam.
τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου.
Videte, fratres, ne ‖quando erit in aliquo veſtrum cor ‖ fortè ſit
Βλέπετε, ἀδελφοί, μήποτε ἔσται ἐν τινι ὑμῶν καρδία
malum, incredulitatis, *in diſcedere* à Deo viuo. ρ diſcedendi
πονηρὰ, ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος· ἀφίστημι
Sed adhortamini veſmetipſos per *vnumquemque diem, vſque *ſingulos dies,
ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἄχρις donec
quæ hodie cognominatur: vt non obduretur quis ex vobis *deceptione *fallacia
οὗ τὸ σήμερον καλεῖται· ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ
peccati. Participes enim effecti ſumus Chriſti,
τῆς ἁμαρτίας· μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ,
ſi ‖modò initium ſubſtantiæ ρ vſque ad finem firmum ſtamen
ἐὰν περ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν ρ eius
retineamus, *In dicti, Hodie ſi vocem Dum dicitur,
κατάσχωμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς
eius audieritis, *ne obdurate corda veſtra, quemadmodùm in *nolite obdurare
αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν
‖exacerbatione. Quidã enim audientes exacerbauerunt, ‖ illa
τῷ παραπικρασμῷ. τινὲς γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν,
ſed non *omnes egreſſi ex Aegypto per Moyſen. *vniuerſi qui
ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ αἰγύπτου διὰ μωυσέως.
profecti ſunt
Quibus autem infenſus eſt quadraginta annis? nonne *peccan- * illis qui pecca-
τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρ- uerunt,
tibus, quorum ‖corpora ceciderunt in deſerto? quibus autem in- ‖ cadauera pro-
τήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσον ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ ὤμοσε
rauit non introire in requiem ipſius, ρ ſi non ρ niſi illis qui in-
μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς credulí fuerunt?

incredulitè
ἀπειθήσασι; Et videmus quia non potuerunt
δύναμαι introire propter incredulitatem.
† Βλέπομεν ὅτι οὐκ † ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν.

CAP. IIII. δ'.

Timeamus ergo ne *quandoque relicta pollicitatione
fortè † Φοβηθῶμεν οὖν μήποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας
φοβέομαι introeundi in requiem eius, existimetur aliquis ex vobis * de-
* deesse. εἰσελθεῖν εἰς † κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστε-
‖ & nobis nuntiatum est, ρηκέναι. Etenim ‖ *sumus* *evangelizati*, quemadmodum
ἠγγέλισμεθα καθάπερ
† illi. & † *illi*. sed non profuit sermo auditus illis,
κἀκεῖνοι· ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους,
‖ ex iis quæ dicta sunt. non admistis fidei ‖ *audientibus*.
μὴ † συγκεκραμένους τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν.
συγκεράννυμι Ingrediemur enim in requiem * *credentes*, quemadmodum
* qui credidimus εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς † κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς
dixit, Sicut iurauí in ira mea, si introibunt in
εἴρηκεν, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν
‖ ab institutione requiem meam: & quidem operibus ‖ *à fundatione* mundi
κατάπαυσίν μου· καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου
† perfectis. † *genitis*. Dixit enim ‖ *alicubi* de * septima sic,
γενηθέντων· εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτως,
† in quodam loco Et requieuit Deus in die septima ab omnibus
* die καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν
operibus suis. Et in isto rursum, Si introibunt
ἔργων αὐτοῦ. καὶ ἐν τούτῳ πάλιν, εἰ εἰσελεύσονται
in requiem meam. Quoniam ergo superest
εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται
‖ ii qui ibus prioribus annuntiatum est quosdam introire in illam, & † *ipsi prius* *annuntiatione* monitì
τινας εἰσελθεῖν εἰς αὐτήν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες
non introierunt propter incredulitatem. Iterum quendã terminat
οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν· πάλιν τινὰ ὁρίζει
† dicendo. diem, hodie, in Dauid, † *dicens*, Post tantum ‖*tempus*,
‖ temporis, ἡμέραν, σήμερον, ἐν Δαβὶδ, λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον,
* suprà sicut * dictum est, Hodie si vocem eius audieritis, ‖ne ob-
‖ nolite obdurare καθὼς εἴρηται, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκλη-
† Nam durate corda vestra. † Si enim eis Iesus requiem
ρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατ-
nunquam praestitisset, *non vtique* de alia loqueretur post * *hac* die.
hac παυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας.
* Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei.
ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ.
‖ Qui enim est ‖ *Nam* ingressus in requiem eius, etiam ipse requie-
ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατε-

παυσεν

quieuit ab operibus suis, sic ut à *propriis Deus. *suis
πανσειεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός.
‖Studeamus ergo ingredi in illam requiem, vt ‖Festidemus
σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα
ne in idipsum quis exemplum incidat incredulitatis.
μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. πίπτω
Viuus enim ρ sermo Dei, & efficax, & penetrabilior super ρ est
ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ omni gladio
omnem gladium anticipitem, & pertingens vsque ad diuisionem ancipiti
πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ
animæque ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, &
ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ
discretor cogitationum & intentionum cordis.
κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας.
Et non est *creatura inuisibilis in cõspectu eius: omnia autem nuda & *vlla
καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ· πάντα δὲ γυμνὰ καὶ ‖ sunt
aperta ‖ oculis eius, ad quem nobis sermo.
τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. ρ qui penetrauit
Habentes ergo pontificem magnum ρ penetrantem cælos,
ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς,
Iesum filium Dei, teneamus confessionem.
Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. *qui *possit
Non enim habemus pontificem *non potentem compati
οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ‖ pro similitudine
infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia ‖ iuxta
ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα καθ'
similitudinem absque peccato. Adeamus ergo cum
ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμεθα οὖν μετὰ ρ ad thronum
fiducia ρ throno gratiæ, vt *accipiamus misericordiã, & *consequamur
παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ *auxilio opportu
gratiam inueniamus in *opportunum auxilium. no
χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

CAP. V.

Omnis namque pontifex ex hominibus assumptus, pro
Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ
hominibus constituitur ‖ ea quæ ad Deum, vt offerat donaque ‖ in iis, ρ sunt
ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεὸν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε
& ‖ victimas pro peccatis. *Mensuratè pati po- ‖ sacrificia
καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν· μετριοπαθεῖν δυνά- Qui condolere
tens ignorantibus & errantibus, quoniam & ipse circun- possit iis qui
μενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περι- ignorãt & errant. πλανάω
datus est infirmitatem. Et propter* hanc debet, quemadmodũ pro *ea
κειται ἀσθένειαν· καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει καθὼς περὶ

populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis.
τῶ λαῶ, οὕτω καὶ αὐτὸν προσφέρειν περὶ ἁμαρτιῶν.

‖ Nec ℘ qui vocatur
‖ Et non sibi ipsi quisquam sumit honorem, sed ℘vocatus à Deo, tanquam & Aaron. Sic & 4 5
καὶ οὐχ ἑαυτῶ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ καὶ ἀαρών. οὕτω καὶ ὁ

* clarificauit, vt pontifex fieret, * qui est
Christus non semetipsum *glorificauit fieri pontificem, sed *loquitus ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genui te.
χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν, υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον * γεγέννηκά σε.

‖ loco ℘ es γεννάω
Quemadmodũ & in alio ‖ dicit, Tu sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedec. Qui in diebus 6 7
καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς

* que * cum qui posset saluum facere
carnis suæ preces que & supplicationes ad *potentem seruare illum à morte, cum clamore valido, & lachrymis offerens, & exauditus ‖ pro ℘ reuerentia.
σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σῶζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων

‖ est ℘ sua εἰσακούω * quidé cùm esset μανθάνω
Et *quamuis existés filius, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam: 8
καίπερ ὢν υἱός, * ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν· 8
Et consummatus, factus est obtemperantibus sibi omnibus cau- 9
καὶ τελειωθεὶς, ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν αἰ- 9
sa salutis æternæ: Appellatus à Deo 10
τίου σωτηρίας αἰωνίου· προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ 10
pontifex iuxta ordinem Melchisedec. De quo * multus 11
ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. περὶ οὗ πολὺς 11

grandis
‖ ininterpretabilis ad dicendum ℘ imbecilles * ad audiendum: * cùm deberetis
nobis sermo & ‖ difficilis interpretatu dicere, quoniam ℘segnes facti estis
ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε
*auribus. Etenim *debentes esse magistri propter 12
ταῖς ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ 12
‖ indigetis vt doceamini ℘ sint
tempus, rursum ‖ opus habetis ad docendum vos quæ ℘
τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τίνα τὰ
* exordij sermonum * quibus
elementa *initij oraculorum Dei, & facti estis *opus
στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν
‖ habentes lacte, & non solido cibo. Omnis enim 13
ἔχοντες γάλακτος, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. πᾶς γὰρ 13
‖ sit ℘ qui est * est * paruulus ‖ eorum qui pro consuetudine ℘ habent γυμνάζω
particeps lactis, expers *sermonis iustitiæ: *infans 14
μετέχων γάλακτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης· νήπιος
enim est. Perfectorum autem est solidus cibus, ‖per habitum sensus exercitatos ℘habentium ad discretionẽ
γάρ ἐστι. τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν 14
bonique ac mali.
ἕξιν τὰ αἰσθητήρια *γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν
καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

CAP. VI. ς'.

*Ideo intermittentes * initij Christi sermonem, ad per- *Quapropter
Διὸ ἀφέντες τ τῆς ἀρχῆς τοῦ χριστοῦ λόγον, ὀπὶ τ τελό- * inchoationis
fectionem feramur, non rursum fundamentum iacientes pœni-
τητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετα-
tentiæ à mortuis operibus, & fidei ad Deum,
νοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίστεως ἐπὶ θεόν,
Baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ‖ resurre- ‖ ac
βαπτισμῶν διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστά-
ctionisque mortuorum, & iudicij æterni.
σεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου.
Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus.
καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐάνπερ ἐπιτρέπῃ ὁ θεός.
Impossibile enim ρ semel *illustratos, gustantésque ρ est eos qui
ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, * γευσαμένους τε gustauerunt etiam
donum cœleste, & participes *factos Spi- γευσομαι
τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύ- * facti sunt
ritus sancti, Et ‖ pulchrum gustantes Dei verbum, ‖ gustauerunt ni-
ματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα, hilominus bonum
virtutésque ρ futuri seculi: Et *prolapsos, ρ venturi
δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, καὶ παραπεσόντας, * prolapsi sunt,
rursus renouari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis
πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς
filium Dei & ostentui habentes.
τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ παραδειγματίζοντας.
Terra enim bibens super se sæpè venientem
γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον
imbrem, & generans herbam opportunam illis *per quos & * à quibus
ὑετόν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὐθετον ἐκείνοις δι' οὓς καὶ
colitur, accipit benedictionem à Deo.
γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τ θεοῦ· γεωργέω
Proferens autem spinas ac tribulos, reproba ‖ & ‖ est,
ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ
ρ maledictioni proxima, cuius *finis in combustionem. ρ maledicto
κατάρας ἐγγύς· ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. * consummatio
Confidimus autem de vobis, *dilecti meliora, & * dilectissimi,
πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητοὶ, τὰ κρείσσονα καὶ
‖ proxima salutari, ρ & ita loquimur. ‖ viciniora
ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτω λαλοῦμεν· ρ tametsi
Non enim iniustus Deus, *obliuisci operis vestri, & vt obliuiscatur
οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς, ἐπιλαθέσθαι τ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ
Laboris dilectionis quam ostendistis in * nomen ipsius, ‖ qui * nomine
κόπου τῆς ἀγάπης ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακο- ‖
ministrastis sanctis, & *ministrantes. ministratis
νήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες.

♀ eandem

Cupimus autem vnúquemque vestrúm ♀idem ostentare
ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι 11

♀ solicitudinem, ♀studium ad expletionem spei vsque in finem:
σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους·

♀ verùm ‖eorum qui fide & patientia hæreditabunt

Vt non segnes efficiamini, ♀imitatores ‖eorum illorum per fidem &
ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ 12
longanimitatem hæreditantium promissiones.
μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας.

♀ promittens

Namque Abrahæ ♀ pollicitus Deus, quoniam per neminem
τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεός, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς 13

♀ per quem ‖iurauit, ♀ Nisi ὀμνύμι

habuit *maiorem ‖iurare, iurauit per semetipsum, Dicens, ♀certè
εἶχε μείζονος ὀμόσαι, * ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, λέγων, 14
benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te.
εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε·

Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem.
καὶ οὕτω μακροθυμήσας * ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. 15

ἐπιτυγχάνω

♀ sui

Homines quidem enim per maiorem ♀ iurant, & omnis
ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης 16

* eorum ‖est

*ipsis controuersiæ finis, ad confirmationem, ‖iuramentum.
αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν, ὅρκος.

In quo abundantius volens Deus ostendere hæ-
ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κλη- 17
redibus pollicitationis immobilitatem consilij sui,
ρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ,

♀ interposuit iusiurandum: ♀est * fortissimum solatium ‖ qui confugimus ad tenendam

♀interuenit iuramento: Vt per duas res immobiles,
ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ· ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, 18
in quibus impossibile ♀ mentiri Deum, *fortem consolationem habeamus
ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν
‖confugientes obtinere propositam spem.
οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος·

Quam sicut ancoram habemus animæ tutam, ac firmam,
ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν, 19

♀ incedentem vsque interiora

& ♀ingredientem ad ‖interiùs velamium.
καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος·

Vbi præcursor pro nobis introiuit Iesus, secundùm
ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν 20
ordinem Melchisedec pontifex factus in æternum.
τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

CAP. VII. ζ.

Hic enim Melchisedec, rex Salem, sacerdos Dei
Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ, βασιλεὺς Σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ 1

* qui obuiauit ‖benedixit

summi, *occurrens Abrahæ regresso à
τοῦ ὑψίστου, ὁ † συναντήσας Ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς
cæde regum, & ‖benedicens ei: Cui & decimas
κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτὸν, ᾧ καὶ δεκάτην
ἀπὸ

ρ. ab omnibus partitus est Abraham. primùm quidem ‖ interpretatus
ρ omnium diuisit
‖ qui interpretatur
ἀπὸ πάντων μερίζεται Ἀβραάμ· πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος
rex iustitiæ, deinde autem & rex Salem, quod est, μεθίζω
βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, ὅ ἐστι,
rex pacis: Sine patre, sine matre, sine genealogia,
βασιλεὺς εἰρήνης· ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος,
neque initium dierum, neque vitæ finem habens: assimilatus
μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων· ἀφωμοιωμένος
autem filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.
δὲ τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. *
* ἐν ᾧ ὅτι καὶ τῷ Ἀβραὰμ
Intuemini autem quantus hic ρ, cui & decimas Abraham dedit
θεωρεῖτε δὲ πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην Ἀβραὰμ ἔδωκεν
ex manubiis ille patriarcha. Et illi quidem de ρ sit,
ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης. καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν * de prælibatis
filiis Leui sacerdotium accipientes, mandatum habent * de- * decimas sumere à populo
υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν ἀπο- ‖ à fratribus suis,
cimare populum secundùm legem, id est, ‖ fratres
δεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀδελφοὺς
suos, quamquam ρ egressos ex lumbo Abrahæ. ρ & ipsi exierint de lumbis
αὐτῶν, καίπερ * ἐξηλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ. ἐξέρχομαι
* Ille autem non genealogizatus ex eis, *decimauit Abra- * Cuius autem generatio non annumeratur in
ham, & ‖ habentem repromissiones benedixit. *decimas sumpsit ab
ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν Ἀ- ‖ hunc qui habebat ρ vlla
βραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκε.
Sine autem ρ vlla contradictione, * minus à * præstantiore benedicitur. * quod est * meliore
χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται.
Et hîc quidem decimas morientes ‖ contestatur,
Καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες
homines accipiunt: ibi autem ‖ testatione dictus, quia viuit. ρ ita dictum sit)
ἄνθρωποι λαμβάνουσιν· ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος, ὅτι ζῇ.
Et, (vt ρ verbum dicere) per Abraham, & Leui * decimas * ac- * qui * accepit
καὶ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ Ἀβραὰμ καὶ Λευὶ ὁ δεκάτας λαμ- ‖ lumbis
cipiens decimatus est. Adhuc enim in ‖ lumbo
βάνων δεδεκάτωται. ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς
patris erat, quando obuiauit ei Melchisedec.
ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ Μελχισεδέκ.
Si quidem ergo consummatio per Leuiticum sacerdotium erat,
εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ * necessarium fuit
(populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc ρ opus secundùm
λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτητο· τίς ἔτι χρεία κατὰ τὴν
ordinem Melchisedec, alium surgere sacerdotem, & non secundùm
τάξιν Μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν
ordinem Aaron dici? Translato enim * necesse est vt * fiat.
τάξιν Ἀαρὼν λέγεσθαι; μετατιθεμένης γὰρ τῆς
sacerdotio, * ex necessitate & legis translatio * fit.
ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται.

‖ quo ϕ de alia tribu est

In quę enim dicuntur hæc, *cui tribui alterius participes fuit*, de qua

ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς 13

° altario præsto fuit. * est

nullus *attendit altari. Manifestum *enim 14

† προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. πρόδηλον γὰρ

quòd ex Iuda ortus sit Dominus noster: in quam tribum

* ἀνατέλλω

ὅτι ἐξ Ἰούδα * ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν

‖ sacerdotibus

nihil de ‖sacerdotio Moyses locutus est. Et am-

οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης Μωυσῆς ἐλάλησε· καὶ περισσό- 15

plius adhuc manifestum est, si secundùm similitudinem Melchisedec exurgat sacerdos alius:

τερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισε-

Qui non secundùm legem mandati carnalis factus est, sed secundùm virtutem vitæ insolubilis.

δὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος· ὃς οὐ κατὰ νόμον 16

ἐντολῆς σαρκίνης γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς

ϕ es

Contestatur enim, Quoniã tu ‖sacerdos in

ἀκαταλύτου· μαρτυρεῖ γάρ, ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν 17

Reprobatio

æternum secundùm ordinem Melchisedec.

* *Abrogatio* quidem

αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ἀθέτησις μὲν 18

enim ht præcedentis mandati, propter eius infirmitatem & inutilitatem. Nihil enim

γὰρ γίνεται προηγούσης ἐντολῆς, διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ

* Ad perfectum adduxit

ἀνωφελές. οὐδὲν γὰρ † ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπεισα- 19

τελειόω

perfecit lex: introductio verò melioris

‖ ad Deum.

γωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ.

ϕ quantum est * alii

Et ϕ*quatenus* non sine iureiurando: (*hi* quidẽ enim sine

καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας· οἱ μὲν γὰρ χωρὶς 20

iureiurando sunt sacerdotes facti:

Hic autẽ cum iure-

ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες· ὁ δὲ μετ' ὁρκω- 21

* cum qui dixit

iurando per *dicentem ad illum, Iuravit Dominus, & non

μοσίας, διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν, ὤμοσε κύριος, καὶ οὐ

‖ pœnitebit eum ϕ es

‖ *pœnitentia ducetur:* tu ϕ sacerdos in æternum *secundùm ordinem*

* μεταμεληθήσεται, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν

μεταμελέομαι

Melchisedec.) In tantum *'præstantioris* testamenti factus est

Μελχισεδέκ. κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν 22

° melioris alij

sponsor Iesus. Et *illi* quidem plures sunt facti sacerdotes,

ἔγγυος Ἰησοῦς. καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, 23

* ‖ idcirco quòd ϕ prohiberentur ° eo quòd manent

‖ *propter* morte ϕ*prohiberi* permanere: Hic autẽ *'propter*

διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν· ὁ δὲ, διὰ τὸ 24

manere eum in æternum, sempiternum habet sacerdotium.

μένειν αὐτὸν εἰς * αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην·

Vnde & saluare in perpetuum potest accedentes

ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους 25

* ipsum ‖ Deo ϕ vobis. ° vt nobis esset

per * ipsum ‖Deo: semper viuens ad interpellandum pro ϕ*ei.*

δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ὑπὲρ αὐτῶν ἐντυγχάνειν αὐτῶν.

Talis enim *nobis* decebat' pontifex, sanctus, innocens, impollu-

τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαν- 26

τος,

tus, segregatus à peccatoribus, & excelsior
τος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν
cælis factus: Qui non habet quotidie necessitatem
οὐρανῶν γενόμενος· ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην,
(quemadmodum sacerdotes) prius pro *propriis peccatis ho- * suis deliciis
ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυ-
stias offerre, deinde ‖ populi. hoc enim fecit semel, ‖ pro
σίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ· τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ,
seipsum ρ offerens. Lex enim homines constituit ρ offerendo.
ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν
'pontifices, habentes infirmitatem: sermo autem iurisiurandi *eius quod * sacerdotes
ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀσθένειαν· ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς * qui est
post legem, filium in æternum perfectum.
μετὰ τὸν νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα † τετελειωμένον. τελειόω.

CAP. VIII. ή.

Capitulum autem super ‖ dictis, Talem habemus ‖ ea quæ dicuntur,
11 Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν
pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis
ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης
in cælis: Sanctorum minister, & tabernaculi
12 ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς
veri, quod fixit Dominus, & non homo.
τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. πηγνύω καὶ
Omnis enim pontifex ad offerendum muneraque & hostias con- πήγνυμι
πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας κα-
stituitur: vnde necesse ρ habere aliquid & hunc quod offerat. ρ est;
θίσταται· ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον ὃ προσενέγκῃ.
Si 'quidem enim esset super terram, nec vtique esset sacerdos, *existentibus ergo
14 εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεὺς, ὄντων τῶν * cum essent qui
sacerdotibus offerentibus secundum legem munera:
ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα·
Qui exemplari & vmbræ deseruiunt cælestium:
25 οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων·
sicut ‖ responso edoctus est Moyses, futurus absolvere tabernaculũ, ‖ responsum est
καθὼς *κεχρημάτισται μωυσῆς μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν, Moysi, cùm con-
Vide (enim inquit) Pfacies omnia secundum exemplar' ostentum summaret
ὅρα γάρ φησι, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν † δειχθέντα χρηματί-
tibi in monte. Nunc autem *excellentius fortius est ρ facito 'quod est
26 σοι ἐν τῷ ὄρει. νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτυχε δείκνυμι.
ministerium, quanto ‖ melioris est testamenti mediator, quod in *melius ‖ &
λειτουργίας, ὅσῳ κρείττονός ἐστι διαθήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ
melioribus repromissionibus sanctum est. ρ Si enim prius ρ Nam
κρείττοσιν ἐπαγγελίαις *νενομοθέτηται. εἰ γὰρ ἦν ἄμεμπτος νομοθετέω
27 illud 'esset inculpabile, non vtique secundi inquireretur locus: * quipa vacasset.
ἐκείνη ἦν ἀμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος.

Vituperans enim eos, dicit, Ecce dies venient, dicit
μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει, ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει
Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum
κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον
Iuda testamentum nouum: Non secundum testamentum
Ἰούδα διαθήκην καινήν· οὐ κατὰ τὴν διαθήκην 9
illa qua apprehendi — quod feci patribus eorum in die *apprehendente me
ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς
‖ vt educerem — manum eorum, ‖educere illos de terra Ægypti: quoniam ipsi
χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου· ὅτι αὐτοὶ
non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos,
ἀμελέω — οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ †ἠμέλησα αὐτῶν,
ρ est — dicit Dominus. Quia hoc ρ testamentum quod disponam
λέγει κύριος. ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη ἣν διαθήσομαι 10
Dando — domui Israel post dies illos, dicit Dominus, ‖Dans
τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, διδοὺς
leges meas in mentem eorum, & in corde eorum
νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν
superscribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt
ἐπιγράψω αὐτούς· καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς θεόν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί
* docebit — mihi in populum: Et non *docebunt vnusquisque ſci-
‖ proximum — μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πο- 11
uem suum, & vnusquisque fratrem suum, dicens, Cognosce
λίτην αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γνῶθι
ρ minore — Dominum: quoniã omnes scient me, à ρparuo eorum vsque ad
τὸν κύριον· ὅτι πάντες εἰδήσουσί με, ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως
maiorem — * magnum eorum: Quia propitius ero *iniustitiis eorum, &
* iniquitatibus — μεγάλου αὐτῶν. ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ 12
‖ iam — peccatorum eorum, & iniquitatum eorum non memorabor sadhuc.
τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.
ρ Dicendo autem — ρ In dicere nouum, veterauit prius. *at
παλαιόω — ἐν τῷ λέγειν καινήν, *πεπαλαίωκε τὴν πρώτην. τὸ δὲ 13
quod autem antiquatur & senescit — antiquatum & senescens, prope * euanescentiam.
* interitum est. — παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

CAP. IX.

Habuit quidem ergo & prius tabernaculum institificationes cul-
Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη σκηνὴ δικαιώματα λα- 1
‖ & ρ seculare — turæ, ‖illudque sanctum ρmundanum. Tabernaculum enim *ap-
’ factum — τρείας, τό, τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ * κατε- 2
κατασκεύαζω — paratum est primum, in quo * candelabra, & mensa, & pro-
* erant — σκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ τε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρό-
positio panum, quæ dicitur Sancta. Post autem secundum
θεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἅγια. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον 3
‖ quod dicitur — velamentum, tab ernaculum, ‖dictum Sancta sanctorum.
καταπέτασμα, σκηνὴ ἡ λεγομένη ἅγια ἁγίων·

Aureum habens thuribulum, & arcam testa-
χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διά-
menti circuntectam *undique auro, in qua urna ex omni parte
θήκης * περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος ‖ περικαλυπτή
aurea, habens manna, & virga Aaron ‖germinans, ‖ quæ frondueras
χρυσῆ, ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα,
& tabulæ testamenti. Super ρautem eam *Cheru- ρ quæ * eiãs
καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης· ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερου-
bim gloriæ, obumbrantia propitiatorium. de quibus non est
βὶμ δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον· περὶ ὧν οὐκ ἔστι
modo dicendum per *partes. His vero sic com- * singula,
νῦν λέγειν κατὰ μέρος. τούτων δὲ οὕτω κατε-
positis, in quidem priori tabernaculo semper
σκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς
introibant sacerdotes, ‖ cultus consummantes. ‖ sacrificiorum
εἰσάσιν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες· officia
In autem secundo, semel in anno solus pontifex
εἰς δὲ τὴν δευτέραν, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιε-
ρεὺς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ
populi * ignorantiis. Hoc significante Spiritu * ignorantiis
λαοῦ ἀγνοημάτων. τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ
sancto, nondum propalatam esse sanctorum viam, adhuc priore
ἁγίου, μήπω †πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης φανομένης
tabernaculo habente statum. Quæ parabola * in hoc * est temporis ins-
σκηνῆς ἐχούσης στάσιν· ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν stantis,
tempus præsens, juxta ‖quod muneráque & hostiæ of- ‖ quam
καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, κατ' ἣν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσ-
feruntur, ρ non * potentes juxta conscientiam * perficere ρ quæ * possunt
φέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν perfectum face-
re fermentem
cultorem: Solummodo in cibis & ‖potibus, & va- ‖ in
λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι καὶ δια-
riis baptismatibus, & justitiis carnis, usque ad tempus
φόροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ
correctionis impositis. Christus autem ρ adveniens ρ adhuc
διορθώσεως ἐπικείμενα. χριστὸς δὲ παραγενόμενος
pontifex futurorum bonorum; per ‖ majus & amplius
ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ
perfectius tabernaculum, non manu factum, id est, non hujus
τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τοῦτ' ἔστιν, οὐ ταύτης
creationis, Neque per sanguinem hircorum * & vitulorum, * aut
τῆς κτίσεως· οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων,
‖ per autem proprium sanguinem introivit semel in Sancta, ‖ sed
διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια,
ρ æternam redemptionem inveniens. Si enim sanguis ρ æternæ redem-
αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος. εἰ γὰρ τὸ αἷμα ptionem inveniens.

δείσκω ‖ aspersus ῥαντίζω

taurorum & hircorum, & cinis vitulæ ‖ *aspergens* ταύρων καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς

inquinatos, sanctificat ad carnis emundationem: κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα·

*sanctum

Quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum *æter- πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰω- 14

‖ immaculatum ῥ emundabit

num semetipsum obtulit ‖*inculpatum* Deo, ῥ *purgabit* νίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν

conscientiam nostram à mortuis operibus, ad seruiendum Deo συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ

ideo

viuenti? Et *propter hoc* testamenti noui mediator est, vt ζῶντι; καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστίν, ὅπως 15

* erant

morte intercedente, in redemptionē earū quæ *sub priori testa- θανάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ δια-

‖ prævaricationum ‖ quifunt

mento ‖ *transgressionum*, repromissionem accipiant ‖ vocati, θήκῃ πλημμελήσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι,

* est, mors

xterax hæreditatis. Vbi enim testamentum *, *mor- τῆς αἰωνίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη, θά- 16

‖ est intercedat

tem necesse ‖*sit* testatoris: Testamentum νατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου· διαθήκη 17

ῥ confirmatū est: alioquin nondum ‘qui testatus est: * quidem

enim in mortuis ῥ*ratum*, *quandoquidem nunquam* valet dum viuit γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεί μήποτε ἰσχύει ὅτε ζῇ ὁ

‘testator. Vnde nec primum * sine sanguine διαθέμενος. ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη χωρὶς αἵματος 18

‖ Lecto ἐγκαινίζω ῥ legis

dedicatum est. ‖*Expositio* enim omni mandato * ἐγκεκαίνισται. λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς 19

ῥ *secundùm legem* à Moyse vniuerso populo, accipiens sanguinem κατὰ νόμον ὑπὸ μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα

vitulorum & hircorum cum aqua, & lana coccinea, & hys- τῶν μόσχων καὶ τράγων μετὰ ὕδατος, καὶ ἐρίου κοκκίνου, καὶ ὑσ-

sopo, ipsum quoque librum, & omnem populum aspersit, σώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐράντισε,

Dicens, Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad λέγων, τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς 20

vos Deus. Etiam tabernaculū *autem*, & omnia ὑμᾶς ὁ θεός. καὶ τὴν σκηνὴν δὲ, καὶ πάντα τὰ 21

vasa ministerij, sanguine similiter aspersit. σκεύη τῆς λειτουργίας, τῷ αἵματι ὁμοίως ἐράντισε.

Et pene in sanguine omnia mundantur secundùm καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν

legem, & sine sanguinis effusione non fit remissio. νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις.

est * cœlestium

Necesse ergo ipsa quidem exemplaria * eorū quæ in cœlis, ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, 23

his mundari, ipsa autem cœlestia, melioribus hostiis τούτοις καθαρίζεσθαι· αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια κρείττοσι θυσίαις

παρὰ

‖ præ istis. Non enim in manufacta sancta introiit ‖ quàm
πρὸ τούτων. οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν
ρ Christus, exemplaria verorum, sed in ipsum cælum, ρ Iesus,
ὁ χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν,
‖ nunc * apparere vultui Dei pro nobis. ‖ ut * appareat
νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν·
Neque ut sæpè offerat semetipsum, quemadmodum pontifex
οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτὸν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς
25 intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno:
εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ·
Alioquin oportebat eum frequenter pati ‖ à constitutione ‖ ab origine
ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς
9:6 mundi: nunc autem semel in consummatione seculorum, ad destitu-
κόσμου. νῦν δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέ-
tionem peccati, per hostiam suam apparuit.
τησιν ἁμαρτίας, διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ † πεφανέρωται. φανερόω
Et quemadmodum statutum est hominibus semel mo-
9:7 ri, post autem hoc, iudicium: Sic & Christus semel
καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθα-
9:8 νεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις· οὕτω καὶ ὁ χριστὸς ἅπαξ
oblatus ρ, ad multorum ‖ tollere peccata, ex se- ρ est ‖ exhauriendа
προσενεχθεὶς, εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ἐκ δευ-
cundo sine peccato * videbitur se expectantibus, * apparebit
τέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις,
in salutem.
εἰς σωτηρίαν.

CAP. X. 1.

Vmbram enim habens lex futurorum bonorum, non
10:1 Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ
ipsam imaginem rerum, per singulos annos eisdē ipsis
αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν τοῖς αὐτοῖς
hostiis quas offerunt ‖ in assiduum, nunquam potest ‖ indesinenter,
θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς, οὐδέποτε δυνά-
accedentes ρ perficere: Alioquin utique cessassent ρ perfectos facere
10:2 τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι· ἐπεὶ ἂν ἐπαύσαντο
* oblatæ, propter nullam * habere vltrà conscientiam * offerri: ideo
προσφερόμεναι, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν
‖ peccatorum, cultores semel ρ mundatos: ‖ peccati, ρ mundati:
ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους·
Sed in ipsis recommemoratio peccatorum per singulos annos fit.
10:3 ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν.
Impossibile enim *, sanguinem taurorum & hircorum ‖ auferre * eſſe, sanguine
10:4 ἀδύνατον γὰρ, αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ‖ auferri
peccata. Ideo ingrediens in mundum, dicit, Hostiam
10:5 ἁμαρτίας. διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον, λέγει, θυσίαν

& oblationem ℣ *noluisti*, corpus autem aptasti mihi:
καὶ θυσίαν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ † κατηρτίσω μοι.
Holocautomata & pro peccato non * *approbastis*.
ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας.
Tunc dixi, Ecce venio, (in capite libri scriptum est de
τότε εἶπον, ἰδοὺ ἥκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπταί περὶ
me) * *ad faciendum*, Deus, voluntatem tuam.
ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι, ὁ θεός, τὸ θέλημά σου.
Superius dicens, Quia ‖ *hostiam*, & *oblationem*, & holocau-
ἀνώτερον λέγων, ὅτι θυσίαν, καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυ-
tomata, & pro peccato noluisti, nec ℣ *approbasti*,
τώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ εὐδόκησας,
(quæ secundùm legem offeruntur:) Tunc dixi, Ecce
(αἵτινες κατὰ τὸν νόμον προσφέρουν) τότε εἴρηκα, ἰδοὺ
venio, *ad faciendum*, Deus mi, voluntatem tuam: auferet
ἥκω τοῦ ποιῆσαι, ὁ θεός μου, τὸ θέλημά σου· ἀναιρεῖ τὸ
primum, vt * *secundum* statuat. In qua voluntate
πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ· ἐν ᾧ θελήματι
sanctificati sumus, per oblationem corporis Iesu
ἡγιασμένοι ἐσμὲν, διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος Ἰησοῦ
Christi semel. Et omnis quidem sacerdos ‖ *astat*
Χριστοῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε
quotidie ministrans, & easdem sæpè offerens
καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων
hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata:
θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας·
Hic autem vnam pro peccatis offerens hostiam,
οὗτος δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν,
in sempiternum ℘ *sedit* in dextera Dei: * *Reliquum*
εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ. τὸ λοιπὸν
expectans, donec ponantur inimici eius scabellum
ἐκδεχόμενος, ἕως * τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν
pedum eius. Vna enim oblatione consummauit in
ποδῶν αὐτοῦ. μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς
sempiternum sanctificatos. Contestatur autē * *nobis*
τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν
& Spiritus sanctus. ‖ *post enim prædixisse*,
καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· μετὰ γὰρ τὸ προειρηκέναι,
Hoc ℘testamentum quod ℘*paciscar* ad illos post
αὕτη ἡ διαθήκη ἣν † διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὰς
dies illos, dicit Dominus, * *dans* leges meas in cordibus
ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου ἐπὶ καρδίας
eorum, & in mentibus eorum superscribam eas:
αὐτῶν, καὶ ἐπὶ διανοιῶν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς·
Et peccatorum eorum, & ‖ iniquitatum eorum non
καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ
μνη-

℣ *noluisti*, ℣ *nolui*
μαρτύρομαι, ℣ *testificor*
℣ *tibi placuerunt* ℣ *placita sunt tibi*
℣ *vt faciam* ℣ *sequens*
ἁγιάζω ‖ *pro* ℘ *sedet* ℘ *De cætero*
τίθημι ℣ *nos* ‖ *Postquàm enim dixit*, ℘ *autem* ‖ *testabor*
διατίθημι ℣ *dando* ℣ *Iam*

recordabor amplius. Vbi autem remissio horum: non iam * oblatio *cf 8

μνησθῶ ἔτι. ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκέτι προσφορὰ

pro peccato: Habentes itaque, fratres, [libertatem in ‖fiduciam

περὶ ἁμαρτίας. ἔχοντες οὖν, ἀδελφοί, παρρησίαν εἰς

introitum sanctorum in sanguine ℘ Iesu, Quam ini- ℘ Christi,

τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαι-

tianit nobis viam * recentem & viuentem per vela- nouam

νισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσ-

men, id est, carnem suam, Et sacerdotē magnum

ματος, τοῦτ' ἔστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱερέα μέγαν

super domum Dei: Accedamus eum vero

ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, προσερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς

corde in plenitudine fidei, aspersi corda

καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ῥεραντισμένοι τὰς καρδίας

à conscientia mala, & abluti corpus aqua

ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ λελουσμένοι τὸ σῶμα ὕδατι

munda, Teneamus confessionem spei * indecli- *nostræ

καθαρῷ, κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀ-

nabilem: (fidelis enim ‖pollicitus.) Et consideremus ‖est qui repro-

κλινῆ· πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος, καὶ κατανοῶμεν misit)

℘ aliꝙ alios in prouocationem charitatis, & bonorum operum: ℘ inuicem

ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων·

Non deserentes collectionem nostram ipsorum,

μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν,

sicut *mos quibusdam, sed *adhortantes: & tanto *consuetudinis est

καθώς ἔθος τισίν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες· καὶ τοσούτῳ *consolantes:

magis quanto videritis appropinquantem diem.

μᾶλλον ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν.

‖Vltrò enim peccantibus nobis post *accepisse notitiam ‖Voluntariè

ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν ℘ acceptam

veritatis, non iam pro peccatis relinquitur hostia:

τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία·

Terribilis autē quædā expectatio iudicij, & ignis æmulatio, *deuorare quæ consumptu-

φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος, ἐσθίειν ra est

futuri aduersarios. Irritam faciens quis legem

μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. ἀθετήσας τις νόμον

Moysi, fine *miserationibus in duobus vel tribus testibus * vlla miseratione

Μωυσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν

moritur: Quantò ‖putatis ℘deteriore *dignus iudicabitur ‖magis

ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖτε χείρονος * ἀξιωθήσεται ℘deteriora mereri

supplicio filium Dei *conculcans, & sanguine supplicia, qui

πιμωρίας ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα ἁγιάσθη

testamenti *communem ducens, in quo sanctificatus est, & * pollutū duxerit, conculcauerit,

τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα

‖spiritum gratiæ ℘contumelia afficiens? Scimus enim ‖Spiritui

τῆς χάριτος ἐνυβρίσας; οἴδαμεν γὰρ ℘ contumeliam fecerit?

* qui dixit,
* vindictam
‖ Quia
ϙ est
magnum
* Et in altero ‖ spectaculum facti, in altero θεατρίζω
ϙ socij
* Nam & vinctis συμπάθω
* bonorum
‖ vos
ϙ meliorem
* Nolite amittere confidentiam
‖ Patientia enim vobis necessaria est,
ϙ modicum aliquantulumque qui est venturus
* autem meus
* viuit: quod
‖ placebit animæ meæ,
ϙ filij

* vltio, ego retribuam, dicit Dominus. & iterum, ‖ Dominus iudicabit populum suum.

Horrendum ϙ incidere in manus Dei viuentis.

Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati, multum certamen sustinuistis passionum.

* Hoc quidem, opprobrijsque & tribulationibus ‖ in theatrum productis: hoc autem, ϙ communicantes taliter conuersantium effecti.

* Etenim vinculis meis compassi estis, & rapinam

* subsistentium vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes ‖ habere vobis ipsis ϙ præstantiorem substantiam in cælis, & manentem.

* Ne abiicite itaque * fiduciam vestram, quæ habet remunerationem magnam. ‖ Patientia enim habetis opus, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.

Adhuc enim ϙ parum quantū quantum, veniet, & non tardabit.

At iustus * ex fide * viuet: & si subtraxerit se, non ‖ placebit

Nos autem non sumus subtractionis ϙ in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ.

* ultio, ego retribuam, dicit Dominus. & iterum, ‖ Dominus iudicabit populum suum.

Horrendum ϙ incidere in manus Dei viuentis.

Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati, multum certamen sustinuistis passionum.

* Hoc quidem, opprobrijsque & tribulationibus ‖ in theatrum productis: hoc autem, ϙ communicantes taliter conuersantium effecti.

* Etenim vinculis meis compassi estis, & rapinam

* subsistentium vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes ‖ habere vobis ipsis ϙ præstantiorem substantiam in cælis, & manentem.

* Ne abiicite itaque * fiduciam vestram, quæ habet remunerationem magnam. ‖ Patientia enim habetis opus, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.

Adhuc enim ϙ parum quantū quantum, veniet, & non tardabit.

At iustus * ex fide * viuet: & si subtraxerit se, non ‖ placebit

Nos autem non sumus subtractionis ϙ in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ.

CAP. XI. 1α.

apparentium.
ϙ aptata
vtex inuisibilibus
fierent. ‖ quàm

Est autem fides, sperandarum substantia rerum argumentum non * conspectarum.

In hac enim testimonium

Fide, intelligimus ϙ constructa esse

confecuti sunt senes.

secula verbo Dei, * in non ex apparentibus vi-

Fide, plurimam hostiam Abel ‖ pre

Cain, obtulit Deo, per quã testimoniũ cõsecutus * est esse iustus,
χάϊν προσήνεγκε τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος,
ℙ testante in muneribus eius Deo, & per illam ℙ testimonium
μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τῷ θεοῦ, καὶ δι' αὐτῆς perhibente
* mortuus, adhuc loquitur. Fide, Henoch translatus est defunctus,
ἀποθανὼν, ἔτι λαλεῖ. πίστει Ἐνὼχ † μετετέθη μετατίθημι
* ad non videndum mortem, & non inueniebatur: quia transtulit * ne videret
τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐκ ηὑρίσκετο· διότι μετέθηκεν
illum Deus. ante enim translationem eius testimonium habuit
αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύρηται
beneplacuisse Deo. Sine autem fide impossibile ‖ est
* beneplacere. credere enim oportet accedentem ℙ Deo.
εὐαρεστῆσαι· πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ, ad Deum.
quia est, & inquirentibus se remunerator sit.
ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται.
Fide, * diuinitus monitus Noë de ‖ nondum visis, * responso accepto
πίστει χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, ‖ iis quæ adhuc
veneritus aptauit arcam in salutem domus suæ, non videbantur,
* εὐλαβηθεὶς κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, metuens
per quam damnauit mundum, & eius quæ per fidem ℙ iustitiæ, ℙ est
δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης
* factus est hæres. Fide, * vocatus Abraham institutus
ἐγένετο κληρονόμος. πίστει καλούμενος Ἀβραὰμ * qui vocatur
obediuit, ‖ exiens in locum quem ℙ futurus erat accipere in ‖ exire
ὑπήκουσεν, ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον ὃν ἤμελλε λαμβάνειν εἰς ℙ accepturus erat
* hæreditatem: & exiit, nesciens quò iret.
κληρονομίαν· καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται.
Fide, demoratus est *Abraham* in terram repromissionis
πίστει παῴκησεν Ἀβραὰμ εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας, in
tanquam ‖ alienam, in * tabernaculis habitans cum Isaac & * casulis habitãdo
ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ Ἰσαὰκ καὶ
Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem.
Ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς.
Expectabat enim *illam* fundamenta habentem ciuitatẽ, cuius
ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς
artifex & conditor Deus. Fide, & ipsa
τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. πίστει καὶ αὐτὴ
Sara sterilis existens, virtutem in conceptionem seminis
Σάρρα στεῖρα οὖσα, δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος
accepit, etiam præter tempus ætatis peperit: quoniam fidelem ‖ existimauit ‖ credidit eum esse
ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν· ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο qui repromiserat.
promittentem. Ideo & ab vno orti sunt, Propter quod
τὸν ἐπαγγειλάμενον. διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγεννήθησαν,
(& ℙ hac emortuo:) tanquam cœli multitu- ℙ hoc * in
καὶ ταῦτα νενεκρωμένου· καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλη-

*est ‖ oram

dine, & sicut arena quæ *ad ‖ *labium* maris,

δεῖ, καὶ ὡσεὶ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ

ρ defuncti

innumerabilis. Iuxta hæc ρ *mortui* sunt isti omnes,

ἀναρίθμητος. κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, 13

acceptis repromissionibus:

non *accipientes *repromissiones*: sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes, quia hospites & peregrini sunt super terram.

μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες, καὶ ἀσπασάμενοι, καὶ ὁμολογήσαντες ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. *Nam *huiusmodi* dicentes, ostendunt palam quòd patriam ‖ *inquirunt.*

οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. 14

* Qui enim hæc dicunt, significant se ‖ inquirere.

Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant

καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον 15

vtique tempus reuertendi.

Nunc autem meliorem ap-

ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. νυνὶ δὲ κρείττονος ὀρέ- 16

ρ confunditur

petunt, id est cælestem. ideo non ρ *erubescit* eos Deus,

γονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεὸς,

Deus ‖ *inuocari* eorum: parauit enim illis ciuitatem.

θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν.

cùm tentaretur:

Fide, obtulit Abraham Isaac, *tentatus: &

πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ, πειραζόμενος· καὶ 17

* qui ‖ susceperat:

vnigenitum offerebat * ille repromissiones ‖ *accipiens:*

τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος·

καλέομαι

(Ad quem dictum est, Quia in Isaac vocabitur tibi semen.)

πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ * κληθήσεταί σοι σπέρμα. 18

ρ est

Arbitrans, quia & à mortuis suscitare potens ρ Deus:

λογισάμενος, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ θεὸς, 19

& νομίζομαι

Fide de

ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ † ἐκομίσατο.

vnde eum & in parabolam accepit.

πίστει περὶ 20

futuris, benedixit Isaac Iacob, & Esau.

μελλόντων εὐλόγησεν Ἰσὰκ τὸν Ἰακὼβ, καὶ τὸν Ἠσαῦ.

* singulos

Fide, Iacob moriens, * *vnumquemque* filiorum Ioseph benedixit,

πίστει Ἰακὼβ ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγησε, 21

‖ fastigium ρ eius.

& adorauit ‖ *super summitatem* virgæ ρ *suæ.*

καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ.

* moriens, * profectione

Fide, Ioseph * *finiens de* * *egressione* filiorum Israel

πίστει Ἰωσὴφ τελευτῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ 22

‖ memoratus est,

‖ *meminit,* & de ossibus suis mandauit.

ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο.

ρ mensibus tribus κρύπτω

Fide, Moyses natus, occultatus est *trimestre* à pa-

πίστει Μωυσῆς γεννηθεὶς † ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πα- 23

rentibus suis, eo quòd vidissent elegantem infantem, & non timuerunt

τέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν

edictum regis.

τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως.

πίστει

Fide, Moyses grandis factus, negauit *dici filius * se esse filium
πίστει μωυσῆς μέγας γνόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς
filiæ Pharaonis: Magis eligens malis affligi cum
θυγατρὸς φαραώ, μᾶλλον * ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι αἱρέομαι
populo Dei, quàm ‖temporarium habere peccati ℘emolumentum: ‖ temporalis
τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν· ℘ iucunditatem
Maiores diuitias æstimans * illis Ægypti thesauris, * thesauro Ægy-
μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τοῦ αἰγύπτου θησαυρῶν, τὸν ptiorum
improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem.
ὀνειδισμὸν τοῦ χριστοῦ ἀπέβλεπε γὰρ εἰς * μισθαποδοσίαν.
Fide, reliquit Ægyptum, non veritus animositatem
πίστει κατέλιπεν αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ
regis: illum enim inuisibilem tanquã videns * fortiter tulit. * sustinuit.
βασιλέως· τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε.
Fide, ‖fecit Paschã, & effusionem sanguinis, ‖ celebrauit
πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα, καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος,
ne ille perimens primogenita, tangeret eos. ℘ qui vastabat
ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν. primitiua,
Fide, transierunt per rubrum mare tanquam per ari-
πίστει διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὡς δι' ξη-
dam, cuius experientiam accipientes Ægyptij, * absorpti sunt: * terrã, quo
ρᾶς, ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ αἰγύπτιοι, κατεπόθησαν. experti
Fide, muri Iericho corruerunt, ‖circuita per septem * deuorati
πίστει τὰ τείχη ἰεριχὼ ἔπεσε, * κυκλωθέντα ὑπὲ ἑπτὰ ‖ circuitu dierum
dies. κύκλῳ
ἡμέρας. Fide, Rahab meretrix non periit cum incre-
πίστει ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπει-
dulis, excipiens exploratores cum pace.
θήσασι, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης.
Et quid adhuc ℘dicam? deficiet enim me perenantrantem ℘ dicam?
καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει γάρ με διηγούμενον ὁ
tempus, de Gedeon, Baraq. & Sampson, & Iephthe,
χρόνον, περὶ γεδεών, βαράκ τε, καὶ σαμψὼν, καὶ ἰεφθάε,
Dauidq. & Samuel, & propheris:
δαυίδ τε, καὶ σαμουὴλ, καὶ τῶν προφητῶν·
Qui per fidem deuicerunt regna, operati sunt iu-
οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δι-
stitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum,
καιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων,
Extinxerunt * vim ignis, effugerunt ora gladij, * impetum
ἔσβεσαν δύναμιν πυρὸς, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, * effugauerunt
conualuerunt de infirmitate. facti sunt fortes in aciem
ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν
bello, castra verterunt exterorum: Acceperunt
πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων· ἔλαβον
mulieres de resurrectione mortuos suos: alij autem di-
γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν· ἄλλοι δὲ * ἐτυμ- τυμπανίζω

stenti sunt, non suscipientes redemptionem, vt meliorem
πανίδωσιν, οὐ προσδεξάμενοι τ̀ ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος
inuenirent. resurrectionem ‖nanciscerentur. Alij verò ℘ ludibriorum &
℘ ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres. ἀνάστασεως τύχωσιν. ἕτεροι δ̀ ἐμπαγμῶν καὶ 36
flagellorum experientiam acceperunt, etiam autem vinculorum & custodiæ.
μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δ̀ δεσμῶν καὶ φυλακῆς.
Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gla-
ἐλιθάδησαν, ἐπρίδησαν, ἐπειράδησαν, ἐν φόνῳ μα- 37
melotis, dij mortui sunt, circuierunt in *ouillis, in caprinis
χαίρας ἀπέθανον, περῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις
* angustiati, pellibus, egentes, afflicti, * male habiti.
δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι·
Quibus non erat dignus mundus, in solitudinibus erranter, 38
ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι,
‖ in ‖ & montibus, & speluncis, & ‖cauernis terræ.
καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς.
fidei Et hi omnes testimonio *probati per fidem, non *re-
* acceperunt καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως οὐκ ἐκο- 39
portarunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid
μίσαντο τ̀ ἐπαγγελίαν· τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι 40
prouidente, vt non sine nobis consummarentur.
προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι.

CAP. XII. ιβ'.

‖ impositam Ideóque & nos tantam habentes ‖circumiacentem nobis
Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν 1
nubem testium, pondus deponentes omne, & cir-
νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τὸν ἀπε-
℘ nos * ad cumstans ℘ peccatum, per patientiam curramus * propositum
εύστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον
nobis certamen: Aspicientes in illum fidei auctorem
ἡμῖν ἀγῶνα· ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν 2
& consummatorem Iesum, qui pro proposito sibi
καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ
* æque gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta; *in de-
‖ sedis ℘ sedet. χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας * ἐν δε-
xteraque ‖ throni Dei ℘ sedit.
ξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ κεκάθικε.
* enim eum qui sustinuit Recogitate *ergo talem * sustinentem à
ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ 3
℘ aduersum peccatoribus ℘ in semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini
℘ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε ταῖς
‖ enim ἐκλύομαι animis vestris deficientes. Nondum ‖vsque ad sanguinem
ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. οὔπω μέχρις αἵματος 4
restitistis, aduersus peccatum repugnantes.
ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι.

καὶ

Et obliti estis ρ exhortationis, quæ vobis tanquã filiis ρ consolationis,
καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς
dissertur, Fili mi, * ne parvipende disciplinam Domini, neque ‖ fatiscas
διαλέγεται, Υἱέ μου, μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μηδὲ ἐκλύου
* arguitus. Quem enim diligit Dominus, ρ dum
ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος· ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, ' argueris.
castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.
μαστιγοῖ· παντὶ δὲ υἱῷ ὃν παραδέχεται.
* si disciplinam sustinetis, tanquam filiis vobis offert se * In disciplina
εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ perseverate.
Deus, quis enim est filius, quem non corripit pater?
θεός· τίς γὰρ ἐστιν υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ;
‖ Si autem ρ absque estis *disciplina*, cuius participes facti sunt omnes, ‖ Quòd ρ extra
εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόναμεν πάντες, disciplinam,
** utique nothi estis, & non filij. Deinde ipsos quidem * ergo adulteri
ἄρα νόθοι ἐστὲ, καὶ οὐχ υἱοί. εἶτα τοὺς μὲν τῆς
carnis nostræ patres habuimus ‖ castigatores, & reuerebamur: ‖ eruditores,
σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς, καὶ ἐνετρεπόμεθα· ρ eos: num
multò magis obtemperabimus Patri spirituum,
οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων,
& & viuemus? ‖ Illi quidem enim * ad paucos dies, secundùm * in tempore pau-
καὶ ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ corum dierum,
‖ visum ipsis, castigabant: hic autem ad ρ commodum, ad ‖ voluntatem suam
τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον· ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ ρ id quod vtile est
recipiendum sanctificationem eius. Omnis autem disciplina in recipiendo
μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. πᾶσα δὲ παιδεία
* ad quidem * præsens non videtur gaudij esse, sed mœroris: postea ' in * præsenti
πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης· ὕστερον
autem fructum ‖ pacificum per eam exercitatis red- ‖ pacatissimum
δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδί-
det iustitiæ. ρ Ideo remissas manus, & ρ Propter quod
δωσι δικαιοσύνης. διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ
soluta genua erigite: Et gressus * παραλύω
* παραλελυμένα γόνατα † ἀνορθώσατε· καὶ τροχιὰς † ἀνορθόω
rectos facite pedibus vestris, vt non ‖ claudum abducatur, ‖ claudicans quis
ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, cerret
sanctur autem magis. Pacem sequimini cum omnibus,
ἰαθῇ δὲ μᾶλλον· εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων,
& sanctimoniam, qua sine nemo videbit * Dominum. Deum:
καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον·
Contemplantes ne quis ‖ deficiat à gratia Dei. ‖ desit gratiæ
ἐπισκοποῦντες μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ·
ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam
μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης
inquinentur multi. Ne quis fornicator aut prophanus, vt Esau:
μιανθῶσι πολλοί. μή τις πόρνος ἢ βέβηλος, ὡς Ἠσαῦ·

qui propter escam vnam vendidit ℙ primogenita sua.

ἀποδίδωμι

ἐς αὐτὴ βρώσεως μιᾶς † ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ.

* Scitote * cupiens

‖ Scitis enim quoniã & postea * volens hæreditare

ἴστε γὰρ ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν 17

benedictionem, reprobatus est: pœnitentiæ enim locum non inuenit,

ἀποδοκιμάζω

εὐλογίαν, † ἀπεδοκιμάσθη· μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε,

‖ inquisisset

quanquam cum lachrymis ‖ exquirens eam.

καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν.

ℙ ad ‖ accensibilem

Non enim accessistis ℙ tractabilem montem, & ‖ incensum

οὐ γὰρ προσεληλύθατε † ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ 18

ψηλαφάω

ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam, Et tubæ

πυρὶ, καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος

* qui audierunt, excusauerunt se ne fieret ‖ quod dicebatur

sonum, & vocem verborum, quam * audientes, deprecati sunt, non

ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες παρῃτήσαντο μὴ

proponi eis verbum. Non portabant enim ‖ im- 20

προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον. οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστε-

peratum, Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur.

στελλόμενον, κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, * λιθοβοληθήσεται).

λιθοβολέω

ℙ quod videbatur Et, (ita terribile erat ℙ apparens, Moyses dixit:

καὶ, οὕτω φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον, Μωυσῆς εἶπεν, 21

Exterritus sum, & tremebundus.) Sed accessistis

ἔκφοβός εἰμι, καὶ ἔντρομος. ἀλλὰ προσεληλύθατε 22

‖ Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis, Hierusalem cælestem,

σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, ἐπουρανίῳ,

* multorũ milliũ & * myriadum angelorum frequentiam, Et ecclesiam

καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει· καὶ ἐκκλησίᾳ 23

‖ primitiuorum ℙ qui conscripti sunt ‖ primogenitorum in cælis ℙ conscriptorum, & iudicem Deum

πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ

omnium, & spiritus iustorum perfectorum,

πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων,

Et testamenti noui mediatorẽ Iesum, & * sanguinem aspersionis præstan- 24

καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ κρεῖτ-

* sanguinis aspersionem melius tius loquentem * pro Abel. Videte ne recu- 25

τονα λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἅβελ. βλέπετε μὴ παραιτη-

* quàm ‖ eum qui setis loquentem: si enim illi non effugerunt, ‖ illum super terram

σησθε † λαλοῦντα· εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἐξέφυγον, τὸν ἐπὶ τῆς γῆς

ℙ loquebatur, ‖ qui recusantes ℙ negotium agentem: multò magis nos, * illum

παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ †

* loquentem nobis, auertimur: de cælis * auertati: Cuius vox terram 26

ἀπ' οὐρανοῦ ἀποστρεφόμενοι· οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν

‖ repromittit, ℙ & ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ † ἐπήγγελται), λέγων, ἔτι ἅπαξ ἐγὼ

ἐπαγγέλλομαι

‖ moueo non solùm terram, sed & cælum.

σείω οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν.

‖ moueho * Quod dicit * Illud autẽ, adhuc semel, declarat mobilium translationem,

τὸ δὲ, ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν, 27

ὡς

tanquam factorum, vt manent * non mobilia. Itaque re- * ea quæ sunt
ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. διὸ βα- immobilia.
gnum immobile suscipientes, habeamus gratiam, per quã
σιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς
seruiamus ‖ grate Deo cum reuerentia & ρ religione. ‖ placentes
λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετ' αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας. ρ metu.
Etenim Deus noster ignis consumens est.
καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον.

CAP. XIII. ιγ'.

Charitas fraternitatis maneat. in vobis.

Ἡ φιλαδελφία μενέτω.

* Hospitalitatem ‖ ne obliuiscimini: per hanc enim placuerunt * Et
τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν ‖ nolite obliuiscí
quidam, hospitio excipientes angelos. Mementote vinctorum, ρ placuerunt
τινες, ξενίσαντες ἀγγέλους. μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ' receptis angelis '
tanquam simul vincti: * malis pressorum, tanquam & ipsi ‖ existentes * & laborantium,
ὡς συνδεδεμένοι· τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ‖ morantes
in corpore. Honorabile connubium in omnibus, & ρ cubile ρ thorus imma-
ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη culatus:
immaculatus fornicatores autem & adulteros iudicabit Deus. enim
ἀμίαντος· πόρνους γὰρ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός.
* Pecuniæ non appetens mos: contenti præsentibus: ipse * Sine mores sine
ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος· ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν· αὐτὸς auaritia
enim dixit, Non te deseram, neque te derelinquam.
γὰρ εἴρηκεν, οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλίπω. ἀνίημι
Ita vt ‖ confidentes nos dicere, Dominus mihi adiutor, ‖ confidenter di-
ὥστε θαῤῥοῦντας ἡμᾶς λέγειν, κύριος ἐμοὶ βοηθός, camus,
& non timebo quid faciat mihi homo.
καὶ οὐ † φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος. φοβέομαι
Mementote ρ ducum vestrorum, qui locuti sunt vobis. præpositorum
μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν
verbum Dei, quorum intuentes exitum
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς
conuersationis, imitamini fidem.
ἀναστροφῆς, † μιμεῖσθε τὴν πίστιν. μιμέομαι
Iesus Christus heri & hodie ipse & in secula.
Ἰησοῦς χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.
Doctrinis variis, & peregrinis ne circumferaminini. pulchrum enim ' nolite abduci
διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ περιφέρεσθε. καλὸν γὰρ optimum est
gratia stabiliri cor, non escis, in quibus non ‖ sunt * quæ
χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ * ὠφε- ὠφελέω
adiuti ambulantes. Habemus altare, de quo ‖ profuerunt ante-
λήθησαν οἱ περιπατήσαντες. ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ bulatibus in eis
edere non habent potestatem tabernaculo ρ seruientes. ρ qui deseruiunt
φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες.

Quorũ enim inferuntur animalium sanguis pro peccato in
ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας εἰς τὰ 11
Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra
ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω
castra. Ideo & Iesus, vt sanctificaret per
Propter quod τῆς παρεμβολῆς. διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ 12
* proprium sanguidem populum, extra portam passus est.
* suum ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε.
Igitur exeamus ad eum extra castra,
Τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν 13
Improperium eius portantes. Non enim habemus hîc
ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε 14
manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.
μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν.
‖ semper Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis ‖ *per omne*
δι' αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ 15
Deo, id est, fructum labiorum confitentium nomini eius.
θεῷ, τοῦτ' ἔστι, καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.
ℙ autem *Ad* beneficentiæ ℙ & communionis *ne obliuiscimini.* tali-
* nolite obliuisci. τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε τοιαύ- 16
* promeretur bus enim hostiis * *beneplacet sibi* Deus. Obedite
ταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. πείθεσθε τοῖς 17
‖ præpositis ‖ *ducibus* vestris, & subiacete ℙ: ipsi enim peruigilant pro
ℙ eis. ὑπείκω ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ †ὑπείκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ
animabus vestris, quasi rationem reddituri, vt cum gaudio hoc
τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες· ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο
non expedit faciant, & non gementes: * *inutile* enim vobis hoc.
ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες· ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο.
* bonam Orate pro nobis. confidimus enim quia * *pulchrã* conscie-
προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν· πεποίθαμεν γὰρ ὅτι καλὴν συνεί- 18
tiam habemus, in omnibus ‖ *pulchrè* volentes conuersari.
δησιν ἔχομεν, ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι.
ℙ vos, * quo Amplius autem deprecor ℙ, hoc facere, * *vt* celerius
* autem περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ, τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον 19
‖ qui eduxit *Ad* Deus * pacis, ‖ *reducens*
† ἀποκαθίστημι † ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν 20
de mortuis pastorem ouium magnum, in sanguine
ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν, ἐν αἵματι
testamenti æterni, Dominum nostrum Iesum Christum,
διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν,
ℙ vt faciatis Aptet vos in omni *opere* bono, ℙ *ad faciendum*
καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι 21
quod ‖ placeat voluntatem eius: faciens in vobis *beneplacitum* coram se, per
τὸ θέλημα αὐτοῦ· ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ
Iesum Christum cui * gloria in secula seculorum. Amen.
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
* est

Rogo autem vos, fratres, ‖sufferte verbum ‖ve sufferatis
παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς
solatij: etenim ρ per breuia missi vobis. ρperpaucis scripsi
παρακλήσεως· καὶ γὰρ δι' ὀλίγων ἐπέστειλα ὑμῖν.
Cognoscite fratrem ‖ Timotheum * absolutum, cum quo ‖nostrum
γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, *dimissum.
(si celerius venerit) videbo vos.
ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς.
Salutate omnes ‖ duces vestros, & omnes ‖ præpositos
ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας
sanctos. salutant vos illi de Italia ρ. ρ fratres.
τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας.
Gratia cum omnibus vobis. Amen.
ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Hebræos scripta est ab
Italia per Timotheum.
Πρὸς Ἑβραίους ἐγράφη ἀπὸ τῆς
Ἰταλίας διὰ Τιμοθέου.

SANCTI IACOBI

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ

EPISTOLA CATHOLICA.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α'.

IACOBVS Dei & Domini *Ie- *nostri
ΙΑΚΩΒΟΣ θεοῦ καὶ κυρίου Ἰη-
su Christi seruus, illis duodecim
σοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα
tribubus ‖ in dispersione, ‖ quæ sunt
φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, ρ salutem
ρ gaudere. Omne gaudium
χαίρειν. πᾶσαν χαρὰν
* ducite, fratres mei, cùm * exi- * existimate,
ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πει- * in tentationes
tationibus incideritis ‖ variis: Scientes quod ‖ varias.
ρασμοῖς * περιπέσητε ποικίλοις· γινώσκοντες ὅτι τὸ *περιπίπτω
probatio vestræ fidei adoperatur patientiam.
δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν·

℣ autem

indiget

* qui dat
‖ affluenter,

℣ improperat:

* hæsitans: qui enim hæsitat,

‖ qui à vento movetur, & circumfertur.

* οἴομαι

† λαμβάνω

℣ est

‖ exaltatione
* autem

παρέρχομαι

ξηραίνω

μαραίνομαι

‖ cùm fuerit

℣ Deus

‖ cùm tentatur,

* tentatur ‖ enim

℣ sua

‖ cùm conceperis
* verò cùm fuerit

συλλαμβάνω

‖ Nolite itaque errare,
℣ dilectissimi
* optimum

1 At patientia ℣ opus perfectum habeat, vt sitis perfecti & in-
ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλό-
tegri, in nullo deficientes. Si autem quis vestrûm * defi-
κληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. εἰ δέ τις ὑμῶν λεί-
5 * taitur sapientia, postulet à * Deo Deo omnibus ‖ simpliciter, &
πεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ
non ℣ improperante, & dabitur ei. Postulet autem in
οὐ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ ἐν
6 * hæsitans: qui fide, nihil * disceptans: nam disceptans similis est fluc-
πίστει, μηδὲν διακρινόμενος· ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύ-
‖ qui à vento movetur, & circumfertur. tui maris ‖ ventis agitato, & iactato.
δωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ, καὶ ῥιπιζομένῳ.
7 * οἴομαι Non ergo æstimet homo ille quod accipiat aliquid
μὴ γὰρ * οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι † λήψεταί τι
† λαμβάνω à Domino. Vir duplex animo, inconstans ℣ in omnibus
παρὰ τοῦ κυρίου. ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις
8 ℣ est viis suis. Glorietur autem frater humilis
ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς
9 ‖ exaltatione in ‖ sublimitate sua: * autem At dives in humilitate sua:
ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ· ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ,
10 quoniam sicut flos fœni transibit. Exortus est enim
παρέρχομαι ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου † παρελεύσεται. ἀνέτειλε γὰρ
11 ξηραίνω sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos
ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ † ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος
eius decidit, & decor vultus eius deperiit:
αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο·
ita & dives in itineribus suis marcescet.
μαραίνομαι οὕτω καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ † μαρανθήσεται.
‖ cùm fuerit Beatus vir qui sustinet tentationem, quoniam ‖ probatus fa-
12 μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενό-
℣ Deus ctus, accipiet coronam vitæ, quam repromisit ℣ Dominus
μενος, λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ κύριος
‖ cùm tentatur, diligentibus se. Nemo ‖ tentatus, dicat, quoniam
13 τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι
* tentatur ‖ enim à Deo * tentor: nam Deus intentator est malorum, ten-
ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι· ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πει-
tat autem ipse neminem. Vnusquisque verò tentatur, à
ράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται, ὑπὸ τῆς
14 ℣ sua ℣ propria concupiscentia abstractus & illectus. Deinde
ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ
‖ cùm conceperit concupiscentia ‖ concipiens, parit peccatum: at peccatum * con-
15 * verò cùm fuerit ἐπιθυμία * συλλαβοῦσα, τίκτει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀπο-
summmatum, generat mortem.
συλλαμβάνω τελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. ‖ Ne errate, fratres
16 ‖ Nolite itaque errare, mei ℣ dilectissimi
μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί.
17 Omne datum * optimum, & omne donum
πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα
* optimum τέλειον,

perfectum * *superne* est, descendens à Patre luminum, * desursum
τέλειον, ἄνωθέν ἐστι, καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων,
apud quem non est transmutatio, ‖ aut vicissitudinis obumbratio. ‖ nec
παρ' ᾧ οὐκ ἔνι ἀλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα.
ρ *Volens* genuit nos verbo veritatis, * ad esse nos ρ Voluntarie
Βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς vt simus
initium aliquod eius * *creaturarum*. ‖ Itaque, fratres mei * creaturæ.
ἀπαρχήν τινα τοῦ αὐτοῦ κτισμάτων. ὥστε, ἀδελφοί μου ‖ Scitis,
ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς ρ dilectissimi, autem &
ad loquendum, ‖ tardus ad iram. Ira enim viri in-
εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δι-
ρ *Idco* abiicientes omnem ρ Propter quod
καιοσύνην θεοῦ οὐ κατεργάζεται. διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν
sordem, & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite in- immunditiam,
ῥυπαρίαν, καὶ περισσείαν κακίας, ἐν πραΰτητι δέξασθε τὸν ἔμ-
situm verbum, * *potens* saluare animas vestras. * quod potest
φυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν.
Estote autem factores verbi, & non tantùm auditores, fal-
γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ, παραλο-
lentes vosmetipsos. Quia si quis auditor verbi est, &
γιζόμενοι ἑαυτούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ, καὶ
non factor, hic ‖ *similis est* viro consideranti vultum ‖ comparabitur
οὐ ποιητὴς, οὗτος ἐοικεν ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς
nativitatis suæ in speculo. Considerauit enim ſe ipsum, &
γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ. κατενόησε γὰρ ἑαυτὸν, καὶ
abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.
ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν.
ρ *At perſpiciens* in legem ‖ *perfectam illam* libertatis, & ρ Qui autem per-
ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ ſpexerit
* *permanens*, hic non auditor ‖ *obliuionis* factus, ſed ‖ perfectam * permanſerit, ſed
παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ ſactor operis, hic beatus in ‖ obliuioſus
ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται.
Si quis ‖ *videtur* religiosus esse in vobis, non refrenans ‖ autem putat ſe
26 εἴ τις δοκεῖ θρησκὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγωγῶν religioſum
linguam suam, ſed seducens cor ſuum huius vana ρ eſt
γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος
religio. Religio munda, & immaculata
27 ἡ θρησκεία. θρησκεία καθαρὰ, καὶ ἀμίαντος
apud Deum & Patrem, hæc est, Visitare pu-
παρὰ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρ-
pillos & viduas in tribulatione eorum, ‖ *immaculatum ſeipſum* &
φανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν
custodire * *à mundo*. * ab hoc ſeculo.
τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

CAP. II. β'.

§ nolite ρ habere

Fratres mei, § ne in personarum acceptione ρ habete fidem

Ἀδελφοί μου, μὴ ἐν προσωπολημψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τ

&

Domini nostri Iesu Christi gloriæ. Si enim introierit in

κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης. ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς 2

conuentum vestrum vir aurcum habens annulum in veste can-

τ συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμ-

dida, introierit autem & pauper in sordido habitu, Et in-

πρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπι- 3

* eum qui indutus est veste præclara,

tendatis in * ferentem vestem splendidam, & dixeritis

βλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε

ei, Tu sede hîc pulchrè: & pauperi ρ dicatis, Tu sta

αὐτῷ, Σὺ * κάθου ὧδε καλῶς· καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, σὺ στῆθι

illic, aut sede hic sub scabello * meo. Et non di-

ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου· καὶ οὐ διε- 4

¶ iudicatis * in vobipsis, & facti estis iudices ¶ disceptationum malarum?

κρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν,

Audite, fratres mei ρ dilecti, nonne Deus elegit

ἀκούσατε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, οὐχ ὁ θεὸς * ἐξελέξατο 5

pauperes § mundi diuites in fide, & hæredes

τοὺς πτωχοὺς τῷ κόσμου πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κληρονόμους τ

regni quod repromisit * diligentibus se?

βασιλείας ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν;

Vos autem exhonorastis pauperem. nonne diuites per poten-

ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχ οἱ πλούσιοι κατα- 6

tiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad iudicia?

δυναστεύουσιν ὑμᾶς, καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια;

§ bonum ρ quod est

Nonne ipsi blasphemant ¶ pulchrum nomen ρ inuocatum

οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν 7

super vos? Si tamen legem perficitis regalem, secundùm scri-

ἐφ' ὑμᾶς; εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν, κατὰ τ γρα- 8

bene

pturam, Diliges proximum tuum sicut teipsum, ¶ pulchrè facitis.

φὴν, ἀγαπήσεις τ πλησίον σου ὡς σεαυτόν, καλῶς ποιεῖτε.

Si autem personam accipitis, peccatum operamini, redar-

εἰ δὲ προσωπολημπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχό- 9

* autem

guti à lege quasi transgressores. Quicunque * enim totam

μενοι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάται. ὅστις γὰρ ὅλον τ 10

legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.

νόμον τηρήσει, πταίσει δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος.

§ qui ρ dixit, ¶ quod

¶ Qui enim ρ dicens, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. * Si autem

ὁ γὰρ εἰπών, μὴ μοιχεύσῃς, εἶπε καὶ, μὴ φονεύσῃς * εἰ δὲ 11

non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis.

οὐ μοιχεύσεις, φονεύσεις δέ, γέγονας παραβάτης νόμου.

Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis

οὕτω λαλεῖτε, καὶ οὕτω ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας

μέλλον-

* futuri iudicari. Nam iudicium ‖ sine misericordia * incipientes
μέλλοντες κρίνεσθαι. 13 ἡ γὰρ κρίσις ἀνίλεως τῷ ‖ enim
ρ non ‖ facienti misericordiam: * contra gloriatur misericordia iudicium. ρ illi qui ‖ fecit
μὴ ποιήσαντι ἔλεος· κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως. * superexaltat
Quid illud vile, fratres mei, si fidem dicat ρ quis habere. ‖ proderit, ρ se autem
Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, 14
opera autē non habeat? ρ non potest fides saluare eum? nunquid poterit
ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν;
Si autem frater aut soror nudi sint, & * defici- * indigeant
ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι, καὶ λειπο- 15
tuti fuerint quotidiano victu: Dicat autem aliquis illis ex
μένοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς· εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ
vobis, Ite in pace, calefacimini, & saturamini: non
ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε, καὶ χορτάζεσθε· μὴ 16
dederitis autem eis ea quæ necessaria ‖ corporis, quid ρ illud vile? ‖ sunt
δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος; ρ proderit?
Sic & fides, si non opera habeat, mortua est ‘secundùm seipsam. in semetipsa.
οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. 17
Sed dicet quis, Tu fidem habes, & ego opera habeo. ostende mihi
ἀλλ' ἐρεῖ τις, σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω. δείξόν μοι 18
fidem tuam * ex operibus tuis, & ego ostendam tibi ex operibus * sine operibus.
τὴν πίστιν σου † ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀγώ σοι δείξω ἐκ τῶν ἔργων † χωρὶς τῶν
meis fidem meam. Tu credis quoniam Deus vnus est? ἔργων
μου τὴν πίστιν μου. σὺ πιστεύεις ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι; 19 ‖ bene
‖ pulchrè facis: & dæmones credunt, & contremiscunt. φείτω
καλῶς ποιεῖς. καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ † φρίσσουσι.
Vis autem scire ô homo inanis, quoniam fides sine
θέλεις δὲ γνῶναι, ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς 20
operibus ρ mortua est? Abraham pater noster nonne ρ ortus
τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν; 21 Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ
ex operibus iustificatus est offerens Isaac filium suum super
ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ
altare? Vides quoniam fides cooperabatur
θυσιαστήριον; 22 βλέπεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς
operibus illius, & ex operibus fides consummata est?
ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη;
Et suppleta est scriptura, dicens, Credidit autem Abraham
καὶ † ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα, Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ † πληρώμη 23
Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei
τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, καὶ φίλος θεοῦ
appellatus est.
ἐκλήθη. Videtis igitur, quoniam ex operibus iustificatur
ὁρᾶτε τοίνυν, ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται 24
homo, & non ex fide tantùm? Similiter autem
ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον; ὁμοίως δὲ 25
& Raab meretrix, nonne ex operibus iustificata est, suscipiens
καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑποδεξαμένη

nuntios, & alia via eiciens? Sicut enim
τοὺς ἀγγέλους, ἢ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; ὥσπερ γὰρ τὸ 26
corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine
σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ πίστις χωρὶς
operibus mortua est.
ἔργων νεκρά ἐστι.

CAP. III. γ'.

* Nolite plures fieri
'Nε multi magistri *fiatis, fratres mei, scientes
Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδότες 1
‖ sumitis. In multis ℣ est
quoniam maius iudicium‖ capietis. Multa enim offendimus
ὅτι μεῖζον κρῖμα λήψομεθα. πολλὰ γὰρ πταίομεν 2
* potest etiam
omnes. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus ℣vir, *potens
ἅπαντες. εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς
* Si autem χαλιναγωγεῖν
freno circumducere & totum corpus. Ecce equis
* χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. ἴδε τῶν ἵππων 3
‖ consentiendum ℣ ferimus.
frena in ora mittimus ad ‖obediendum
τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν πρὸς τὸ πείθεσθαι
ipsos nobis, etiam omne corpus illorum circum ℣agimus.
αὐτοὺς ἡμῖν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν.
cùm magnæ sint
Ecce & naues *tanta existentes, & à validis
ἰδοὺ καὶ τὰ πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶν 4
* minentur, ‖ autem
ventis * impellã, circumferuntur‖ à modico gubernaculo,
ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλαχίστου πηδαλίου,
vbi impetus dirigentis voluerit. Ita &
ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύνοντος βούλῃ. οὕτω καὶ ἡ 5
℣ modicũ quidem ℣ exaltat. * quantus ‖ quàm magnam ℣ est, vniuersitas
lingua ℣parvum membrum est, & magna *gloriatur. Ecce *exigua ignis
γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶ, καὶ μεγαλαυχεῖ. ἰδοὺ ὀλίγον πῦρ
‖quantam materiam incendit. Et lingua ignis ℣, mundus
ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς 6
iniquitatis. ita lingua constituitur in membris nostris,
ἀδικίας. οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ
* maculans totum corpus, & * inflammans rotam nativitatis‖,
σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως,
* quæ macula t * inflammat ‖ nostra,
& inflammata à gehenna. Omnis enim natura
καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. πᾶσα γὰρ φύσις 7
℣ & * exterorum domantur * sunt à
bestiarumque & volucrum, ℣serpentiumque & * marinorum domatur,
θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται,
& domita * est * natura humana. At lin-
καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. τὴν δὲ γλῶσ- 8
‖ autem ℣ inquietum guam ‖nullus potest hominum domare: ℣ incoercibile malum,
σαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι· ἀκατάσχετον κακὸν·
plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus
μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν 9
Deum, & Patrem, & in ipsa maledicimus homines
Θεὸν, καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους

τοὺς

*illos ad ‖similitudinẽ Dei ρ factos. Ex ore ipso ἐκ τ αὐτ στοματος τοῦ καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας. * qui ‖imaginem & ρ facti sunt.

procedit benedictio, & maledictio. non oportet, fratres mei dilecti, ἐξέρχε εὐλογία, καὶ κατάρα. οὐ χρὴ, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ,

haec ita fieri. Nunquid fons de eodem foramine emanat γίνεσθαι τα ὑτα. μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τ αὐτῆς ὀπῆς βρύει

‖ dulcem & amaram aquam? ‖ dulce, & amarum τὸ γλυκὺ, καὶ τὸ πικρόν; Nunquid potest fratres mei, ficus μὴ δύναται, ἀδελφοί μου, συκῆ

* oleas facere, aut vitis ficus? sic ‖ nullus fons saliam * vuas ‖ neque salsa ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα; οὕτως ἀδεμία πηγὴ ἁλυκὸν καὶ

& dulcem ρ facere aquam. Si quis sapiens, & ‘ peritus in ρ potest facere ‘ disciplinatus γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. εἴ τις σοφὸς, καὶ ἐπιστήμων ἐν inter vos? * bona

vobis, ostendat ex * pulchra conuersatione ‖ opera sua in mansuetudine ὑμῖν, δειξάτω ἐκ τ καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτ ἐν πραΰτητι ‖ operationem suã δείκνυμι

dine sapientiæ. Si autem zelum amarum habetis, & ‘ contentionem in ρ Quòd σοφίας. εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε, καὶ ἐριθείαν ἐν ‖ contentiones sunt

corde vestro ne gloriamini & mentimini aduersus τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύδεσθε κατὰ τ in cordibus vestris: nolite gloriari & mendaces

veritatem. Non est * ista sapientia desursum descendens: ἀληθείας. οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἀνωθεν κατερχομένη, esse * enim

sed terrena, animalis, ‖ daemoniaca. Vbi enim zelus & ‖ diabolica. ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχική, δαιμονιώδης· ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ

ρ irritatio, illic tumultuatio, & omnis prava actio. ρ contentio, ibi inconstantia, & omne opus pravum. Quæ desursum est ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα.

17 ‖ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ‖ autem supernè sapientia, primùm quidè pudica est: deinde pacifica, ‘ bonis consentiens, * & modesta, benesuadibilis, ‘ plena misericordia, * fructibus bonis, non di- ἐπιεικὴς, εὐπειθὴς, μεστὴ ἐλέους, καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιά-

iudicans, & non simulata. Fructus autem iustitiæ ‖ sine simulatione 18 κριτος, καὶ ἀνυπόκριτος. καρπὸς δὲ τ δικαιοσυνης

in pace seminatur facientibus pacem. ἐν εἰρήνῃ σπείρε τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

CAP. IIII. δ'.

Vnde bella & ρ pugnæ in vobis? ‘ Non hinc, ex Hier ‘ Non

Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν

* voluptatibus vestris ‖ militantibus in membris vestris? * concupiscentiis ‖ quæ militant ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν;

Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis, & non 2 ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε· φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ

potestis adipisci. litigatis & belligeratis: & non habetis, propter δύνασθε * ἐπιτυχεῖν· μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε καὶ οὐκ ἔχετε, διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς·

ρ non petere vos. Petitis, & non accipitis, eo quod ρ quod non petatis. 3 τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. αἰτεῖτε, καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι

malè ‖petitis: vt in * voluptatibus vestris insumatis. ρ petatis * concupiscentiis κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε.

Adulteri & adulteræ, nescitis quia amicitia ‖ mundi ℣ inimicitia
μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα
Dei est? Quicunque ergo voluerit amicus esse *mundi, inimicus
τοῦ θεοῦ ἐστιν; ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς
Dei constituitur. An putatis quia inaniter Scriptura* dicit,
τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ δοκεῖτε ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει,

Ad invidiam concupiscit spiritus qui habitat in ‖ vobis?
πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα ὃ κατῴκισεν ἐν ἡμῖν;
Maiorem autem dat gratiam. ℣ Ideo dicit, ‖ Deus superbis
μείζονα δὲ δίδωσι χάριν· διὸ λέγει, Ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις
resistit, humilibus autem dat gratiam. Subditi estote
ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. ὑποτάγητε
ergo Deo: resistite* diabolo: & fugiet à vobis.
οὖν τῷ θεῷ· ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν.
Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus,
ἐγγίσατε τῷ θεῷ καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρίσατε χεῖρας,
peccatores: & purificate corda, dupliceanimo.
ἁμαρτωλοί, καὶ ἁγνίσατε καρδίας, δίψυχοι.
‖ Affligimini, & lugete, & plorate: risus vester
ταλαιπωρήσατε καὶ † πενθήσατε. καὶ γελὰς ὑμῶν
in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.
εἰς πένθος μετατραφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν.
Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos.
ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς.
℣ Nolite contraloquimini alij alijs, fratres*. Contraloquens fratri, &
μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων, ἀδελφοί· ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ
iudicans fratrem suum,* contraloquitur legi, & iudicat legem. Si autē
κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμον. εἰ δὲ
legem iudicas, non es factor legis, sed iudex.
νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου, ἀλλὰ κριτής.
Vnus est* legislator ℣ potens seruare & perdere. Tu
εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι· σὺ
autē quis es qui iudicas *alterum? Age nunc *dicentes, Hodie
δὲ τίς εἶ ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον; ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, σήμερον
‖ & cras ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi
καὶ αὔριον πορευσώμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ
℣ annum vnum, & mercabimur, & ‖ lucrabimur:
ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσώμεθα, καὶ κερδήσωμεν·
Qui ignoratis *illud cras. Quæ enim vita vestra? Va-
οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον, ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτ-
por enim erit, ad modicum apparens deinceps vero & ‖ euane-
μὶς γάρ ἐστε ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ καὶ ἀφανιζο-
scens. Pro ℣dicere vos Si Dominus voluerit, & ‖ vixeri-
μένη. ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσω-
mus, & faciemus hoc aut illud. Nunc autem* gloriamini in
μεν, καὶ ποιήσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν τῇ
ἀλα-

Amicus huius seculi huius, dicatur ‖ vobis? ℣ Propter quod *Deus autem Miseri estote, ταλαιπορέω † πενθέω ℣ Nolite detrahere alterutrum, * mei. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat * detrahit ‖ enim ℣ & iudex, qui potest liberare * proximum? Ecce * qui dicitis, ‖ aut crastino ℣ quidem ‖ lucrū faciemus. ℣ quid erit in crastino. ‖ ext erminabitur ℣ vt dicatis, exultatis

superbiis vestris. Omnis gloriatio talis maligna est. ‖ exultatio
καυχήσεις ὑμῶν· πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν.
Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum illi est.
εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστίν.

CAP. V. ε.

ρ Age nunc divites, plorate, vlulantes in mi- ρ Agite
Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς
seriis vestris *superventuris. Divitiæ vestræ putrefa- *quæ aduenient vobis.
ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος ὑμῶν σε-
ctæ sunt: & vestimenta vestra à tineis comesta facta sunt.
σηπε, καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονε.
Aurum vestrum & argentum xruginauit: & xrugo eorum in
ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται,
testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis.
καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν ὡς πῦρ.
Thesaurizastis * in nouissimis diebus. Ecce merces * vobis iram
ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν
operariorum ‖ messentium regiones vestras, ‖ qui messuerunt
ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ρ ἀπεστερημένος
à vobis, clamat: & clamores *messentium in aures Domini
ἀφ' ὑμῶν, κράζει· καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου
sabaoth *introierunt. Deliciati estis super terram, & ‖ la- * introiuit, Epulati
σαβαὼθ εἰσεληλύθασιν. ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπα-
scinistis: enutristis corda vestra vt in die occisionis. εἰσέρχομαι
τήσατε· ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς· ‖ in luxuriis
ρ Condemnastis, occidistis iustum: *non restitit vobis. ρ Adduxistis, &
κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον· οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν. &
Patientes estote igitur fratres, vsque ad aduentum Domini.
μακροθυμήσατε οὖν, ἀδελφοί, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου. μακροθυμέω
Ecce, agricola expectat pretiosum fructum terræ: patienter ferens
ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν
in eum, donec accipiat pluuiam * matutinam & serotinam. * temporaneum
ἐπ' αὐτῷ, ἕως ἂν λάβῃ ὑετὸν πρώϊμον καὶ ὄψιμον. & serotinum.
Patientes estote & vos: ‖ confirmate corda vestra, ‖ &
μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν,
quoniam aduentus Domini ρ appropinquauit. Ne ingemiscite aduersus ρ appropinquabit.
ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἤγγικε. μὴ στενάζετε κατ' Nolite ingemiscere in alterutrum
alij alios, fratres, vt non iudicemini. Ecce, iudex ante *foris ‖ in ianuam assistit.
ἀλλήλων, ἀδελφοί, ἵνα μὴ κριθῆτε. ἰδοὺ ὁ κριτὴς πρὸ τῆς θύρας
stetit. Exemplum accipite, fratres mei, * malorum & laboris
ἕστηκεν. ὑπόδειγμα λάβετε, ἀδελφοί μου, τῆς κακοπα-
perpessionis, & patientiæ, Prophetas, qui locuti sunt
θείας, καὶ τῆς μακροθυμίας, τοὺς προφήτας, οἳ ἐλάλησαν τῷ
nomine Domini. Ecce beatificamus ‖ tolerantes. ‖ in Eos qui sustinent, & sustinuerunt.
ὀνόματι κυρίου. ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομένοντας.

Dominus

τ Nolite iurare
ρ per
ομνυω
ρ termo vester, Est, est,
* sub iudicio
* υπο κρισιν
* vestrum?

‖ inducat

ρ saluabit infirmum: & alienabit
* in peccatis sit
* ergo alterutrum peccata vestra:

‖ invicem vt saluemini.
ρ enim
* assidua.
* similis

‖ vt non pluerét
βρεχω

ρ dedit
προσευχομαι
* mei, * ex

‖ Scire debet quoniam qui conuerti fecerit
Psaluabit eius

Tolerantiam Iob audistis: & finem Domini vidistis, quoniam
ὑπομονὴν ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδετε, ὅτι πολυ-
misericors est & miserator. Ante omnia autem, fratres
εύσπλαγχνός ἐστι καὶ οἰκτίρμων. πρὸ πάντων δέ, ἀδελφοί
mei, ne iurate, neque ‖ cælum, neque ‖ terram, neque aliud
μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλον
quodcunque iuramẽtum. Sit autẽ ρ vestrum illud Etiam, etiam: & illud nõ, non:
τινα ὅρκον· ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ οὒ, οὔ·
vt non * in hypocrisin decidatis. Tristatur aliquis * in vobis?
ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν πέσητε. κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν;
orer. Æquo animo est quis? psallat. Infirmatur quis in vobis?
προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω. ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν;
‖ adnoctet presby eros ecclesiæ: & o-
προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσεύ-
rent super eum, vngentes eum oleo in nomine
ξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι
Domini. Et oratio fidei ρ seruabit laborantem, &
τοῦ κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ
eriget eum Dominus: & si * peccata fuerit perpetratus, remitten-
ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ κύριος· κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκὼς, ἀφεθή-
tur ei. Confitemini * alij alijs offensiones:
σεται αὐτῷ. ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα, 16
& orate pro ‖ alij alijs, vt saluemini. multum ρ valet deprecatio
καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε· πολὺ ἰσχύει δέησις
iusti * efficax. Elias homo erat * similiter passibilis
δικαίου ἐνεργουμένη. ἠλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς
nobis: & oratione orauit ‖ ad non pluendum: & non pluit
ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύξατο τοῦ μὴ † βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν
super terram annos tres & menses sex. Et rursum
ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. 18
orauit & cælum pluuiam dedit, & terra ρ germinauit
καὶ πάλιν † προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν
fructum suum. Fratres, si quis * in vobis errauerit
καρπὸν αὐτῆς. ἀδελφοί, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ 19
‖ Scias
à veritate, & conuerterit quis eum: 20
ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν,
quòd ille conuertens peccatorem ab errore viæ suæ, ρ seruabit ani-
ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυ-
mam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.
χὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

Finis Sancti Iacobi
Τέλος τῆς τοῦ ἁγίου ἰακώβου
catholicæ Epistolæ.
καθολικῆς ἐπιστολῆς.

SANCTI

SANCTI PETRI

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

CATHOLICA PRIOR

ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΠΡΩΤΗ

EPISTOLA.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α.

1 1 PETRVS Apostolus Iesu Chri- ΠΕΤΡΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χρι-
sti, electis aduenis dispersis, ecclectοῖς παρεπιδήμοις διασ-
sionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ, πόντου, γαλατίας, καππαδοκίας, ἀσίας, καὶ βιθυνίας,
secundùm * *præscientiam* Dei Patris, * præscientiam
2 κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς ‖ sanctificationem
in *sanctificatione* Spiritus, in obedientiam & aspersionem sanguinis ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος
Iesu Christi. Gratia vobis & pax multiplicetur. πληθυνθείη
ἰησοῦ χριστοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη.
Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ,
3 qui secundùm ῥ *multam* suam misericordiam *regenerauit* nos in spem ῥ magnam
* regenerauit
ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα
viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, ζῶσαν δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν,
In hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilē,
4 4 εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραντον,
conseruatam in cælis in *vos, In virtute * vobis, Qui
τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ὑμᾶς, τοὺς ἐν δυνάμει τηρέω
5 5 Dei ‖ custoditos, per fidem, in salutem paratam re- ‖ custodimini
θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν ἑτοίμην ἀπο- φρουρέω
uelari in tempore nouissimo. In quo ῥ *exultatis* ῥ exultabitis
6 6 καλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ· ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε
modicū nunc, (si * *opus est*) *tristati* in *variis tentationibus: * oportet contristari)
ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ, λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς· λυπέω
7 7 Vt probatio vestræ fidei multo pretiosior auro * sit
ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως πολὺ τιμιώτερον χρυσίου

‖ quod ρ probatur δοκίμιον

τὸ δοκίμιον ὑμῶν, πολυτιμότερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου διὰ δὲ πυρὸς δοκιμαζομένου, † εὑρεθῇ εἰς

laudem & honorem & gloriam, in reuelatione Iesu Christi:

ἔπαινον καὶ τιμὴν καὶ δόξαν, ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ·

cùm videritis *quoque creditis,

Quem non videntes diligitis: in quẽ nunc non videntes *, credentes autem, exultatis lætitia inenarrabili & glorificata,

ὃν οὐκ ἰδόντες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ, 8

Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum.

κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν. 9

* ἐκζητέω † ἐξερευνάω

De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt Prophetæ, qui de ‖ futura in vos gratia ρ prophetauerunt

περὶ ἧς σωτηρίας † ἐξεζήτησαν καὶ † ἐξηρεύνησαν προφῆται οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες· 10

δηλόω

Scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis

ἐραυνῶντες εἰς τίνα ἢ ποῖον καιρὸν † ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς 11

* prænuntians eas quæ in Christo sunt * posteriores

Spiritus Christi, * prætestatus illas in Christum passiones, & * post hæc glorias:

πνεῦμα Χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα, καὶ * τὰς μετὰ ταῦτα δόξας.

Quibus reuelatum est quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis

οἷς ἀπεκαλύφθη ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ὑμῖν δὲ * διηκόνουν αὐτά, ἃ νῦν † ἀνηγγέλη ὑμῖν

* διακονέω ἀναγγέλλω

per eos ‖ euangelizantes vobis in Spiritu sancto misso

διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι

‖ qui euangelizauerunt ρ quem

de cælo, in ρ quæ desiderant angeli prospicere.

ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι.

Propter quod

Ideo succincti lumbos mentis vestræ, sobrii, perfectè sperate in eam * lætam vobis gratiam in reuelatione Iesu Christi,

Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ, 13

* quæ offertur

Quasi filij obedientiæ, non configurati ‖ priùs in ignorantia vestra cupiditatibus:

ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ‖ ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις· 14

‖ prioribus ignorantiæ vestræ desideriis: ρ qui vocauit

Sed secundùm eum ρ vocantem vos, Sanctum, & ipsi sancti

ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι 15

sitis: in omni conuersatione * sanctis.

ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε·

Quoniam scriptum est, Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.

διότι γέγραπται, ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι. 16

* qui iudicat

Et si Patrem inuocatis eum * sine acceptione personarũ iudicantem

καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα 17

‖ incolatus vestri tempore

secundum vnius cuiusque opus, in timore ‖ commorationis vestræ

κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν

tempus conuersamini:

χρόνον ἀναστράφητε·

Scientes quòd non corruptibilibus argẽto

εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ 18

ἢ χρυ-

vel auro redemptis de vana vestra conuersatione
ἢ χρυσίῳ * ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς λυτρόω
ℙ paterna traditione accepta, Sed pretioso sanguine quasi agni immaculati
ℙ paternæ traditionis:
πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου
& incontaminati Christi, Præcogniti quidem ante
καὶ ἀσπίλου, Χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ
constitutionem mundi, manifestati autem in nouissimis temporibus
καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρό-
propter vos: ℙ Per ipsum credentes in * Deum illum
νων δι' ὑμᾶς, τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς θεὸν τὸν
ℙ Qui fideles estis * Deo qui suscitauit ‖ dedit ei, vt fides vestra & spes esset in Deo.
suscitantem eum à mortuis, & gloriam ‖ ei dantem, vt
ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε
fidem vestram & spem esse in Deum.
τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν.
Animas vestras castificantes in obedientia ℙ veritatis
ℙ charitatis, in fraternitatis amore simplici.
ταῖς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας
per Spiritum in fraternum amorem non simulatum, ex puro
διὰ πνεύματος εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς
corde * alij alios diligite * impensè, Rena-
καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, ἀναγεγεννη-
ti non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum
μένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου
Dei viui & permanentis in æternum. Quia omnis
θεοῦ ζῶντος καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα. διότι πᾶσα
caro vt fœnum, & omnis gloria ‖ hominis vt flos fœni.
σὰρξ ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου.
exaruit fœnum, & flos eius decidit:
† ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε· ξηραίνω
At verbum ℙ Domini manet in æternum. Hoc autem est verbum
ℙ autem
τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ῥῆμα
‖ quod est * vobis.
‖ euangelizatum in * vos.
τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

CAP. II. β.

Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, &
Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ πάντα δόλον, καὶ
simulationes, & inuidias, & omnes ‖ obloquutiones,
ὑποκρίσεις, καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλαλιάς,
‖ detractiones,
Sicut modò geniti infantes, ℙ rationabile, sine dolo lac con-
ℙ rationabiles, & * crescatis in salutem.
ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν, ἄδολον γάλα * ἐπι-
cupiscite: vt in eo * augeamini.
ποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ † αὐξηθῆτε.
* Siquidem gustastis quoniam ‖ benignus ille Dominus.
εἰ ἐγεύσασθε ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος· * Si tamen, ‖ dulcis est
Ad quem accedentes, lapidem viuum, ab hominibus
πρὸς ὃν προσερχόμενοι, λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώπων

℣ & honorificatũ: quidem reprobatum, à autem Deo electum, ℣ *honorabilem:*

μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον·

Et ipsi tanquam lapides viui superædificamini domus spiritua-

καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε οἶκος πνευμα- 5

lis, sacerdotium sanctum offerre hostias spiritales,

τικὸς, ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι θυσίας πνευματικὰς,

bene acceptabiles Deo per Iesum Christum.

εὐπροσδέκτους τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Propter quod cõtinetur *in* Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem

διότι περιέχει ἐν τῇ γραφῇ, ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον 6

* qui crediderit in eum, non confundetur.

summũ angularem, electum pretiosum. & **credens in eo,*

ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔντιμον· καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ,

non pudefiet. Vobis igitur honor credentibus,

καταισχυνθήσεται. οὐ μὴ * καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν· 7

non credentibus autem, lapis quem reprobauerunt ædificantes,

ἀπιστοῦσι δὲ, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,

hic factus est in caput anguli: Et lapis offensio-

οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, καὶ λίθος προσκόμ- 8

† his ‖ nec credunt

nis, & petra scandali, *qui offendunt verbo, *in-*

ματος, καὶ πέτρα σκανδάλου· οἳ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, ἀπει-

persuasi, in quod & positi sunt. Vos autem genus

θοῦντες, εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν· ὑμεῖς δὲ γένος 9

℣ acquisitionis

electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus ℣ *in ve-*

ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περι-

/ qui vocauit

dicationem, vt virtutes annuntietis eius **de* tenebris

ποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς * ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους

vos *vocantis* in admirabile suum lumen.

ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς·

* Dei

Qui aliquando nõ populus', nunc autẽ populus Dei. qui non consecuti mi- 10

οἱ ποτὲ οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ· οἱ οὐκ ἠλεη-

sericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

ἐλεέω μένοι, νῦν δὲ † ἐλεηθέντες.

‖ Charissimi, ℣ vos

‖ *Dilecti,* obsecro ℣ *tanquam* aduenas & peregrinos,

ἀγαπητοὶ, παρακαλῶ ὡς παροίκους, καὶ παρεπιδήμους, 11

vos à

abstinere' carnalibus desiderijs, quæ militant

ἀπέχεσθαι τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται

aduersus animam: Conuersationem vestram habentes

κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες 12

* inter Gentes bonam

* *honestam in Gentibus,* vt in *quo obloquuntur vobis vt* male-

καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακο-

‖ eo quòd detractant de vobis tanquam de ℣ vos considerantes,

ποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύσαντες, δοξάσωσι τὸν θεὸν

factoribus,ex bonis operibus ℣*inspicientes,* glorificent Deum

ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρω- 13

in die visitationis. Subiecti estote igitur omni huma-

* Deum: * præcellenti:

ne creaturæ propter Dominum: siue regi, quasi **superhabenti:*

πίνῃ κτίσει, διὰ τὸν κύριον· εἴτε βασιλεῖ, ὡς ὑπερέχοντι·

εἴτε

Sine *præsidibus, vt per eum missis, ad vindictam quidem * ductibus, tamquam ab eo
εἴτε ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν
malefactorum, laudem verò ‖beneagentium: Quia sic est ‖ bonorum:
κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν· ὅτι οὕτως ἐστὶ
voluntas Dei, ϕbenefacientes ‖expistrare imprudentium vt
τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας * φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρό- ‖obmutescere faciatis
tium hominum ignorantiam: Quasi liberi, & non φιμοῦν
νων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν· ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ
quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed
ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ'
sicut serui Dei. Omnes honorate. Fraternitatem
ὡς δοῦλοι τοῦ θεοῦ. πάντας τιμήσατε· τὴν ἀδελφότητα
diligite. Deum timete. Regem honorificate.
ἀγαπᾶτε. τὸν θεὸν φοβεῖσθε· τὸν βασιλέα τιμᾶτε.
Serui, subditi* in omni timore dominis, * estote
οἰ οἰκέται, ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις,
non tantùm bonis & ‖ aquis, sed etiam ϕ prauis. ‖ modestis.
οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. ϕ discolis. Hæc est
Hoc enim gratia, si propter conscientiam Dei ‖ sustinet quis tri- ‖ sustines
τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν θεοῦ ὑποφέρει τις λυ-
stitias, patiens iniustè. Quæ enim * laus, si pec- * gloria,
πας, πάσχων ἀδίκως. ποῖον γὰρ κλέος, εἰ ἁμαρ-
cantes, & colaphizati sustinetis? Sed si bene
τάνοντες, καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθο-
facientes, & ϕ patientes sustinetis, ϕ hoc gratia apud Deum. ‖ patienter
ποιοῦντες, καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε, τοῦτο χάρις παρὰ θεῷ ϕ hæc est
In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis,
εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν,
vobis relinquens exemplum, vt sequamini
ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς
vestigia eius: Qui peccatum non fecit, nec inuen-
ἴχνεσιν αὐτοῦ. ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑ-
tus est dolus in ore eius. Qui * consiliis affectus * cùm malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur:
ρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀν-
non contracommisiabatur: patiens, non minabatur: tradebat autem
τελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ
iudicanti * iuste. Qui peccata nostra ipse pertulit in suo corpore
κρίνοντι δικαίως. ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν
in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui,
ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον· ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀποθανόν-
iustitiæ viuamus. cuius ‖ vibice eius sanati estis: ‖ liuore
τες, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν· οὗ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε·
Eratis enim sicut oues errantes: sed conuersi estis
ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα * πλανώμενα· ἀλλ' ἐπεστράφητε
nunc ad pastorem & episcopum animarum ϕ nostrarum. * πλανάω ϕ vestrarum
νυνὶ ἐπὶ τὸν ποιμένα καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

CAP. III. γ'.

Similiter ‖mulieres subditæ *propriis vi-
Ομοίως αἱ γυναῖκες, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδρά- 1
ris, vt & si qui non ‖suadentur verbo, per mulierum
σιν, ἵνα κἂν εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς γυναικῶν
conuersationem sine verbo lucrifiant. ♀ Afficientes
ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσονται. ἐποπτεύσαντες 2
*castam in timore castam conuersationem vestram. Quarum sit non
τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν. ὧν ἔστω οὐχ 3
extrinsecus *implicationis capillorum, & circumpositionis aureorum, aut in-
ὁ ἔξωθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυσίων, ἢ ἐν-
dumenti vestimentorum ‖ornatus. Sed ille abscónditus cor-
δύσεως ἱματίων κόσμος· ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρ- 4
dis homo, in incorruptibilitate *lenis & quieti
δίας ἄνθρωπος, ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος καὶ ἡσυχίου
spiritus: qui est in conspectu Dei *pretiosus.
πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελές.
Sic enim aliquando & illæ sanctæ mulieres sperantes
οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγιαι γυναῖκες αἱ ἐλπίζουσαι 5
‖Deo, in ‖Deum, ornabant seipsas, subiectæ propriis
κοσμέω ὅτι τὸν θεὸν, *ὑποτασσόμεναι ἑαυτὰς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις
viris. Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum
ἀνδράσιν· ὡς Σάρρα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραάμ, κύριον 6
♀ filix, eum vocans: cuius factæ estis ♀ natæ, benefacientes, & non
αὐτὸν καλοῦσα· ἧς ἐγενήθητε τέκνα, ἀγαθοποιοῦσαι καὶ μὴ
perturbationem timentes vllam *conservationem animi. Viri similiter,
φοβούμεναι μηδεμίαν πτόησιν. οἱ ἄνδρες ὁμοίως, 7
*scientiam, cohabitantes secundum *cognitionem, quasi infirmiori ‖vasi mu-
‖ vasculo συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυ-
♀ impartientes liebri ♀ tribuentes honorem, tanquã & * cohæredes gratiæ
* cohæredibus ναικείῳ ἀπονέμοντες τιμὴν, ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος
*vitæ: vt non impediantur ‖vestræ. In fide autem *vitæ: ad non intercidi orationes ‖vestras.
ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν. 8
At finis, omnes vnanimes compatientes, fraternitatis a-
τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελ-
♀ modesti, matores, misericordes, ♀ humiles. Non reddentes
φοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες· μὴ ἀποδιδόντες 9
* nec maledictum malum pro malo, *aut conuitium pro conuitio: contrarium
pro maledicto: κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας· τοὐναντίον
sed econtrario, verò, benedicentes: ‖scientes quia in hoc vocati estis, vt benedictionẽ
δὲ εὐλογοῦντες· εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν
hæreditate possideatis. *Nam volens vitam diligere, &
κληρονομήσητε. ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν, καὶ
* Qui enim vult videre dies bonos, coerceat linguam suam à
ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ 10
κακοῦ

‖ cius nedoquantur

malo, & labia ne loquantur dolum.
κακοῦ, καὶ χείλη αὐτῶ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat
ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν· ζητησάτω

pacem, & sequatur eam.
εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν.

Quia oculi Domini
ὅτι ὀφθαλμοὶ κυρίου

super iustos, & aures eius in preces eorum: Vultus autem
ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν· πρόσωπον δὲ * τοῦ ἐξολο-

Domini super facientes mala.
θρεῦσαι

Et quis ille malè
καὶ τίς ὁ κακώ-

tractans vos, si boni ‘imitatores fueritis?
σων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε;

ad exterminandum eos è terra.
ῥοντας
αὐτοὺς ἐκ γῆς.

Sed si & * patimini propter iustitiam, beati.
ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν

P est qui vobis noceat,
δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ * ταραχθῆτε.

* zmulatores
* quid

Dominum autem P Deum sanctificate in cordibus vestris.
κύριον δὲ τὸν θεὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν,

‖ autem
Τοιμάζω

parati verò semper ad ‘apologiam omni poscenti vos ra-
ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λό-

P Christum

satisfactionem

tionem de* in vobis spe:
γον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος·

* ea quæ est ‖ Sed

‖ Cum modestia &
μετὰ πραΰτητος καὶ

timore, conscientiam habentes bonam, vt in eo quod P obloquun-
φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν, ἵνα ἐν ᾧ κατα λαλοῦ-

P detrahunt vobis, confundantur qui calumniantur

tur vobis vt malefactoribus, pudefiant illi calumniantes
σιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες

vestram bonam in Christo conuersationem.
ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν χριστῷ ἀναστροφήν.

Melius enim * benefacientes, (si velit voluntas Dei,) est * vt
κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ,

pati, quam male facientes.
πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας,

Quia & Christus semel
ὅτι καὶ χριστὸς ἅπαξ

pro peccatis ‖ passus est, iustus pro iniustis: vt nos
περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθε, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων· ἵνα ἡμᾶς

‖ nostris mortuus,

offerret Deo, P mortificatus quidem carne ‘vinisi-
προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζωοποιη-

P mortificatos ‘vinificatos Latina huius loci lectio incorruptior est.

catus autem spiritu.
θεὶς δὲ τῷ πνεύματι·

In quo & * illis in eu-
ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυ-

* his qui in carcere erant spiritu veniens

Qui incredulì fuerant

P expectabant * patientiam cu fabricaretur

‖ salux factæ

‖ Incredulis aliquando, quando P expectabat illa Dei ‘longani-
λακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν·

mitas, in diebus Noe * apparata arca: in quam pau-
ἀπειθήσασί ποτε, ὅτε ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυ-

cx (id est ofto) animæ ‖ seruatæ sunt per aquam.
μία, ἐν ἡμέραις νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ· εἰς ἣν ὀλί-

χαι, τουτέστιν ὀκτὼ, ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος.

ϙ Quod similis formæ
* salvos facit
* sordium.

ϙ Cui correspondẽs exemplar nunc & nos *salvat baptisma: non
ᾧ ἀντίτυπον νῦν καὶ ὑμᾶς σῴζει βάπτισμα. οὐ
carnis depositio *sordis, sed conscientiæ bonæ interro-
σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώ-
gatio in Deum, per resurrectionem Iesu Christi:
τημα εἰς θεὸν, δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ χριστοῦ,
ß deglutiens mortem, vt vitæ æternæ hæredes efficeremur.
Qui est in dextera Dei, ß profectus in cælum, subi-
ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν, ὑποτα-
ectis sibi angelis, & potestatibus & virtutibus.
γέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

CAP. IIII. Δ'.

ϙ in
Christo igitur passo ϙpro nobis carne, & vos
Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν
*qui est
*defixa peccatis vt iam non
eadem cogitatione armamini: quia *passus in carne *desijt
αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ, πέπαυται
peccato: In non amplius hominum desiderijs, sed
ἁμαρτίας· εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ
ß quod est ϙ vitæ temporis Sufficit *ad
voluntati Dei ß reliquum in carne ϙ viuere tempus.
θελήματι θεοῦ τὸ ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον.
Sufficiens enim vobis præteritum tempus *vitæ vo-
ἀρκετὸς γὰρ ὑμῖν ὁ παρελθὼν χρόνος τὸ βίου τὸ θε-
* consummandam his qui ambulauerunt in luxurijs, desideriis, ß ebrietatibus, ϙ illiciitis idolorum cultibus. ß admirantur,
luntatem Gentium *adeparari, incedentes in proteruis,
λημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις,
cupiditatibus, vinolentijs, comessationibus potationibus, ß & nefarijs
ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις
idololatrijs, In quo ß pergrinantur, non concurrentibus
εἰδωλολατρείαις· ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων
vobis in eandem luxuriæ confusionem, blasphemantes.
ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες·
*qui paratus est
Qui reddent rationem ei *paratè habenti iudicare viuos
οἳ ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας
ß Propter
& mortuos. ß In hoc enim & mortuis euangelizatum est, vt
καὶ νεκρούς. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα
ϙ in
iudicentur quidẽ secundum homines ϙ carne, viuant autem secundum
† κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σάρκι, ζῶσι δὲ κατὰ
* in
Deum * spiritu.
Omnium autem finis appropinquauit,
θεὸν πνεύματι. πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε.
*orationibus.
Prudentes estote itaque, & vigilate in *orationes.
σωφρονήσατε οὖν, καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς·
ß mutuam in vobismetipsis ϙ continuam
murmuratione
Ante omnia autem feruorem in vosmetipsos charitatem ϙ propensam habentes:
πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες,
quia charitas operiet multitudinem peccatorum.
ὅτι ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν·
Hospitales in inuicem, sine *murmurationibus.
φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμῶν.

ἕκαστος

Vnusquisque sicut accepit *donum, in seipsos illud minis- * gratiam, in
ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακο- alterutrum illam
strantes, vt pulchri dispensatores ‖variæ gratiæ Dei. administrantes
νοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ. sicut boni
‖ multiformis

Si quis loquitur, vt eloquia Dei: si quis ministrat, tanquam ex ρ quasi sermone
εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ· εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ
virtute, ‖sicut suppeditat Deus: vt in omnibus *glorificetur Deus ‖quam administrat
ἰσχύος, ὡς χορηγεῖ ὁ θεὸς, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς * honorificetur
per Iesum Christum: cui est gloria & imperium in
διὰ ἰησοῦ χριστοῦ· ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς
secula seculorum. Amen.
αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

‖Dilecti, ne peregrinamini illa in vobis ignitione ad ex- ‖Charissimi, nolite peregrinari in feruore qui ad tentationem vobis fit, quasi nouæ aliquid contingat ρ communis, arisq
ἀγαπητοὶ, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πει-
perimentum vobis facta, ‖sicut peregrino vobis contingente:
ρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος·
Sed ‖sicut communicatis Christi passionibus, gaudete:
ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε·
vt & in reuelatione gloriæ eius, gaudeatis exultantes.
ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι.
Si *probris afficimini in nomine Christi, beati *quoniam quod‖ * exprobramini
εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι χριστοῦ, μακάριοι· ὅτι τὸ τῆς ‖ est honoris,
gloriæ & ‖ille Dei Spiritus, super vos *requiescit. secundùm ρ virtutis, & quæ
δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. κατὰ est eius
quidem eos blasphematur, secundùm autem vos glorificatur. * requiescet
μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται.

Non enim quis vestrùm patiatur quasi homicida, aut fur, aut Nemo autem
μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς, ἢ κλέπτης, ἢ
maleficus, aut vt alienorum *explorator. * appetitor.
κακοποιὸς, ἢ ὡς ἀλλοτριεπίσκοπος.

Si autem vt Christianus, non ‖pudeat: glorificet autem ‖erubescat
εἰ δὲ ὡς χριστιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω· δοξαζέτω δὲ τὸν
Deum in ρparte hac. Quoniam tempus ‖ incipi ρ isto nomine
θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ· ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ ‖ ἄρξασθαι τὸ ‖ est vt incipias
iudicium a domo Dei. Si autem primùm à nobis, quis
κρῖμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ· εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ
finis *impersuasorum Dei euangelio? * eorum qui non
τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίῳ; credunt
Et si iustus vix ρsaluatur, impius & peccator ρ saluabitur
καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς
vbi ‖parebit? Itaque & ρpatientes secundùm volun- ‖ parebunt? ρ hi qui patiuntur
ποῦ φανεῖται; ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλη-
tatem Dei, vt fideli creatori commendent animas
μα τοῦ θεοῦ, ὡς πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς
suas in *beneficentia. * benefactis.
ἑαυτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

XXx

CAP. V. ε.

* Seniores ergo qui sunt ‖ consenior ℘ eius quæ in futuro reuelanda est qui est *prouidentes ‖secundùm Deum ℘ voluntariè: 'in * formæ ‖ ex animo. ℘ cùm apparuerit princeps ‘percipietis * adolescentes ‖ inuicem ℘ potenti manu ταπεινόομαι χειρι. ‘sitationis: ὑμῶν * ὑπηρίπλω * & ‖ quia ℘ circuit, ℘ fortes in * eandem passionē ei quæ est ‖ in cri. ℘ autem ‘qui vocauit nos * perficiet, confirmabit, solidabitq; κατρτίζομαι † θεμέλιος

* Presbyteros illos in vobis obsecro, vt ‖compresbyter, & testis Christi passionum, qui & ‘futurę, ἢ μάρτις τῆς τὰ χριστοῦ παθημάτων, ὁ ἢ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, reuelari gloriæ communicator: Pascite * illā ποιμάνατε τὸ in vobis gregem Dei, *prospicientes non coactè, sed ἐν ὑμῖν ποίμνιον τὸ θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' spontaneè ‖: neque turpis lucri gratia, sed ℘prompto animo: ἑκουσίως· μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως· Neque vt dominantes * cleris, sed *exemplaria fa- μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων· ἀλλὰ τύποι γινόcti gregis ‖. Et ℘apparente illo principe pa- μενοι τοῦ ποιμνίου· καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποιstorum, *reportabitis immarcescibilem gloriæ coronam. μένος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον. Similiter *iuniores, subditi estote senioribus. Omnes autem ὁμοίως νεώτεροι, ὑποτάγητε πρεσβυτέροις. πάντες δὲ ‖aly alliis subditi, humilitatem animi insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι, τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομπώσασθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι gratiam. Humiliamini igitur sub ℘ potentem manum χάριν. † Ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα Dei, vt vos exaltet in tempore *: Omnem solicitudinē τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ· πᾶσαν τὴν μέριμναν vestram proiicientes in eum: quoniam ipsi cura est de vobis. ἐπ' αὐτὸν· ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν. Sobrij estote, * vigilate: ‖ aduersarius vester diabolus, tanquam νήψατε, γρηγορήσατε· ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς leo rugiens, ℘ambulat quærens quem deuoret. λέων ὠρυόμενος, περιπατεῖ ζητῶν τινα καταπιεῖν. Cui resistite *firmi fide: scientes *eadem pas- ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῷ παsionum illi in mundo vestræ fraternitati ‖ impleri. θήματα τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. At Deus ℘omnis gratiæ *vocans vos in * æternam ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos ipse *per- αὐτοῦ δόξαν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς * καficiat vos, confirmet, roboret, fundet. τηρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, † σθενώσαι, θεμελιώσαι. Ipsi gloria, & imperium in secula seculorum, Amen. αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. 11

δια

Per Siluanum vobis fidelem fratrem, (vt arbitror)
δι᾽ σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι,
‖per pauca scripsi: obsecrans & contestans hanc ‖breuiter
δι᾽ ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην
esse veram gratiam Dei in quam statis. Salutat
εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ εἰς ἣν ἕστητε. ἀσπάζεται
vos ℣ in Babylone coelecta, & Marcus filius meus. ℣ ecclesia, quæ est
ὑμᾶς ἡ ἐν βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ μᾶρκος ὁ υἱός μου.
Salutate ‖alij alios in osculo *charitatis. Pax vobis innicem
ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. εἰρήνη ὑμῖν *sancto. Gratia
omnibus‖ in Christo Iesu. Amen. ‖ qui estis
πᾶσι τοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀμήν.

Finis sancti Petri prioris epistolæ.
Τέλος τῆς ἁγίας πέτρου πρώτης ἐπιστολῆς.

SANCTI PETRI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ
CATHOLICA SECVNDA
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΔΕΥΤΕΡΑ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφαλ. α.

SIMON Petrus, seruus & Apo-
ΣΥΜΕΩΝ πέτρος δοῦλος καὶ ἀπο-
stolus Iesu Christi, iis* æquè pretiosum * qui coæqualem
στολος ἰησοῦ χριστοῦ, τοῖς ἰσότιμον nobiscum sortiti
nobis sortitis fidem in iustitia sunt
ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ
Dei nostri & saluatoris Iesu
τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ
Christi: Gratia vobis & pax
χριστοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη
adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Iesu Domini nostri:
πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ κυρίου ἡμῶν,

Quomodo omnia nobis diuinæ virtutis suæ ad
ὡς παντα ἡμιν τ θειας δυναμεως αυτ τα προς 3
vitam & pietatem ‖donatæ, per cognitionem
ζωλν κ εσεβειαν * δεδωρημενης, δια τ επιγνωσεως του
‖ quæ donata sunt
δωρεομαι
‖ eius qui vocauit nos propria gloria & virtute:
Pvocantis nos per gloriam & virtutem:
καλεσαντος ημας δια δξης κ αρετης·
‖ quem *donauit:
Per quæ preciosa nobis & maxima promissa *donata
δι ων τα τιμια ημιν κ μεγιστα επαγγελματα δεδω- 4
sunt: vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugien-
ρηται, ινα δια τουτων γενωνται θειας κοινωνοι φυσεως, αποφυ-
‖ eius, quæ est Pin concupiscentiæ corruptionem. Vos autem curam omnem subinferentes
tes ab ‖illa in mundo Pin cupiditate corruptione.
γοντες της εν κοσμω εν επιθυμια φθορας.
Et hoc ipsum autem studium omne adinferentes
κ αυτο τουτο δε σπουδην πασαν παρεισενεγκαντες 5
subministrate in fide vestra virtutem, in autem
επιχορηγεω * επιχορηγησατε εν τη πιστει υμων την αρετην, εν δε τη
* scientiam, * scientia abstinentiam, ‖ abstinentia patientiam, Ppatientia
virtute *cognitionem, In autem *cognitione temperan-
αρετη την γνωσιν, εν δε τη γνωσει την εγκρα- 6
tiam, in autem ‖temperantia tolerantiam, in autem ‖tole-
τειαν, εν δε τη εγκρατεια την υπομονην, εν δε τη υπο-
rantia pietatem, In autem pietate
μονη την ευσεβειαν· εν δε τη ευσεβεια τ 7
amorem fraternitatis, in autem amore fraternitatis charitatem.
φιλαδελφιαν, εν δε τη φιλαδελφια την αγαπην·
* si vobiscum adsint, & superent, * vacuos ‖ vos
Hæc enim *vobis adsistentia, & exuberantia, non *vacuos
ταυτα γαρ υμιν υπαρχοντα κ πλεοναζοντα ουκ αργους 8
nec sine fructu ‖ constituent in Domini nostri Iesu
ουδε ακαρπους καθιστησιν εις την του κυριου ημων ιησου
Ppræsto
Christi cognitionem. Cui enim non Padsunt hæc, ex-
χριστου επιγνωσιν. ω γαρ μη παρεστι ταυτα, τυ- 9
& manu tentans,
cus est, *non procul cernens, obliuionem accipiens purgationis
φλος εστι, μυωπαζων, λησμονην λαβων του καθαρισμου των
* Quapropter
veterum suorum delictorum. *Ideo magis, fratres,
παλαι αυτ αμαρτιων. διο μαλλον, αδελφοι, 10
‖ satagite vt per bona opera certã * ἵνα δια των
‖studete firmam vestram vocationem & electionem Pfacere.
καλων εργων
* facitis. Pcæcabitis
βεβαιαν υμων την κλησιν και εκλογην ποιει-
re. Hæc enim facientes, non *impingetis aliquando.
σθαι· ταυτα γαρ ποιουντες ου μη † πταισητε ποτε.
Sic enim abundanter subministrabitur vobis introitus in
ουτως γαρ πλουσιως επιχορηγηθησεται υμιν η εισοδος εις 11
æternum regnum Domini nostri *Iesu Christi.
την αιωνιον βασιλειαν του κυριου ημων ιησου χριστου.
‖ Propter quod incipiam
‖Ideo non negligam semper vos commonere de his, Pquam-
διο ουκ αμελησω αει υμας υπομιμνησκειν περι τουτων, κα- 12
& quidem ‖ vos
uis scientes, & confirmatos ‖in præsenti veritate.
καιπερ ειδοτας, κ * εστηριγμενους εν τη παρουση αληθεια.
στηριζω
δικαιον

Iustum autem arbitror, * *ad quantum* sum in hoc ta- * quamdiu
δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι, ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκη- ‖ *scient* ‖ Certus
bernaculo, persuscitare vos in commonitione: εἰδὼς
νώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, ρ *sicut* & ρ secundum quod
quod velox est depositio tabernaculi mei, ρ *sicut* & ρ secundum quod
ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ
Dominus noster Iesus Christus significauit mihi.
ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέ μοι.
* *Studebo* autem & * *frugaliter* habere vos post meum ‖ *exi-* Dabo operam
σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξο- * frequenter
horum memoriam ρ *facere*. Non enim ‖ *Sophi-* ‖ obitum, vt ρ faciatis.
δον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι· οὐ γὰρ † σεσο- ‖ indoctas
ficatas fabulas secuti, notam fecimus vobis σοφίζω
φισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν
Domini nostri Iesu Christi virtutem & præsentiam: sed
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ'
Speculatores facti illius magnitudinis.
ἐποπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος.
Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce
λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς
delata ei huiusmodi à magnifica gloria, *delapsa ad eum
† ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, εἰσφέρω
Hic est Filius meus dilectus, in ‖ *quem ego beneplacui.* ‖ quo mihi com-
οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. placui: ipsum audite.
Et hanc vocem nos audiuimus de cælo
καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ
allatam, cum ipso ρ *existentes* in monte sancto. cùm essemus
† ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ. φέρω
Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui be-
καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον· ᾧ κα-
ne facitis attendentes quasi lucernæ ‖ *apparenti* in caligi- lucenti
λῶς ποιεῖτε προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμη-
noso loco, ‖ *quo* dies elucescat, & lucifer * donec
ρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡ ἡμέρα † διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος διαυγάζω
oriatur in cordibus vestris.
† ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἀνατέλλω
Hoc primum ‖ *cognoscentes*, quòd omnis prophetia scriptu- ‖ intelligentes
τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γρα-
ræ propria interpretatione non fit.
φῆς, ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται.
Non enim voluntate ρ *hominis* allata est aliquando prophetia, ρ humana
οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία,
sed à Spiritu sancto * *alti*, locuti sunt sancti inspirati
ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἅγιοι
Dei homines.
θεοῦ ἄνθρωποι.

CAP. II. β'.

Fuerunt verò & pseudoprophetæ in populo: sicut & in
Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν 1
* magistri mendaces: vobis erunt *falsi doctores: qui adintroducent se-
ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι· οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέ-
‖ eum qui emit ἀγοράζω &as perditionis, & ‖ illum mercatum eos, Dominum
σεις ἀπωλείας, καὶ τὸν † ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην
ρ superducentes negantes: ρ inferentes sibi ipsis celerem perditionem.
ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν.
Et multi sequentur eorum luxurias: per
Καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις, δι' 2
quos via veritatis blasphemabitur: Et in ava-
οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεο- 3
‖ de vobis * iam ritia fictis verbis ‖ vos negotiabuntur. quibus iudicium *ex
νεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται· οἷς τὸ κρῖμα ἐκ
olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.
πάλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει.
Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit,
εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ † ἐφείσατο, 4
φείδω ‖ rudentibus inferni detractos cruciandos ρ reseruari: sed ‖ catenis caliginis detrudens in tartarum tradidit in iudicium
ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν
ρ servatos: Et originali mundo non pepercit,
τηρουμένους· καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, 5
sed octauum Noe, iustitiæ præconem custodiuit, di-
ἀλλ' ὄγδοον Νῶε, δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξε, κατα-
luuium mundo impiorum inducens: Et ciuitates
ἐπάγω κλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν † ἐπάξας· καὶ πόλεις 6
Gomorrhæorum Sodomorum & *Gomorrhæ in cinerem redigens, euersione damnauit,
τεφρόω * eorum qui exemplum * futurorum impiè agere. ponens.
τέθνημι ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν † τεθεικώς.
‖ oppressum Et iustum Lot ‖ fatigatum à nefan-
καὶ δίκαιον Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσ- 7
ρ iniuria ac luxuriosa dorum ρ in luxuria conuersatione eripuit. Aspectu
μων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐῤῥύσατο. βλέμματι 8
‖ erat * apud eos qui de die in ‖ cruciabant. enim & auditu ille iustus habitans * in ipsis, diem ex
γὰρ ἐν ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ
die animam iustam iniquis operibus ‖ cruciabat.
ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν.
ρ tentatione Nouit Dominus pios de ρ tentationibus eripere, iniquos verò
οἶδε κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμῶν ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ 9
in diem iudicij cruciandos reseruare.
εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν·
Magis *Maximè autem eos qui post carnem in concupiscentia immunditiæ
μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ 10
πορευο-

ambulantes, & dominationes* contemnentes, audaces, *que contemnunt,
πορευομένους, καὶ κυριότητας καταφρονοῦντας· τολμηταὶ,
sibi placentes, ‖ dignitates non horrent, blasphemantes: ‖ sectas non metuũt introducere
αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσι, βλασφημοῦντες.
Vbi angeli, fortitudine & virtute maiores ρexistentes, non ρ cùm sint
ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ
portant aduersum se à Domino *blasphemum iudicium. execrabile
φέρουσι κατ' αὐτῶν παρὰ κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν.
Hi verò velut irrationabilia* animalia naturalia facta in captio- *pecora, naturaliter
ὅτοι δὲ, ὡς ἄλογα ζῶα φύσικὰ γεγενημένα εἰς ἅλω-
nem & ‖ corruptionem, in his quæ ignorant, blasphemantes, in corruptio- ‖ perniciem,
σιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες, ἐν τῇ φθο-
ne sua ρadcorrumpentur, Reportantes mercedem ρ peribunt, Percipientes
ρᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται, κομιούμενοι μισθὸν
iniustitiæ: voluptatẽ existimantes *illas in die deliciας, *labes & * diei
ἀδικίας, ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφὴν, σπίλοι καὶ *coinquinationis
maculæ, ‖ luxuriantes in * deceptionibus suis coepulantes ‖ deliciis affluentes, conuiuiis suis vobiscum
μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν, συνευωχούμενοι ρ incessabilis delicti, pellicientes
ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος, καὶ ἀκατα-
sibiles peccati inescantes animas instabiles, cor
παύστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν
exercitatum * auaritia habentes, maledictionis * nati: * in * filij
γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα·
Derelinquentes rectam viam, errauerunt, secuti
καταλιπόντες εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν ἐξακολουθήσαντες
viam Balaam ‖ illius Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit: ‖ ex
τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσὸρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν·
Correptionẽ verò habuit ρ propriæ transgressionis legis. subiumale mutum, ρ suæ vesaniæ * animal,
ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας· ὑποζύγιον ἄφωνον,
in hominis voce loquutum prohibuit Propheta * loquens
ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου
insipientiam. Hi sunt fontes sine aqua, ‖ nebulæ ‖ &
παραφρονίαν. οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, νεφέλαι
à ρturbine exagitatæ: quibus caligo tenebrarum in æternum turbinibus
ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα
* reseruata fuit. Superba enim vanitatis loquentes * in reseruatum. * pelliciunt
τετήρηται. ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγγόμενοι δε-
escam in desiderijs carnis, ‖ luxurijs, illos parum am- ‖ luxurijs, eos qui paululum effugiunt, qui
λεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς, ἀσελγείαις, τοὺς ὀλίγον ὑπο-
fugientes illos in errore ρversatos. Libertatem ρ conuersantes,
φεύγοντας τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν
illis promittentes, ipsi serui * existentes corruptionis, cùm sint
αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς· ‖ à quo
Ieui enim quis superatus est, *huic ei seruus factus est. * huius & seruus est. S. enim refugientes coinquinationes
ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται.

Nam *refugientes inquinamenta* mundi in co-
οἱ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου ἐν ἐπι- 20
‖ nostri gnitione Domini ‖ & salvatoris Iesu Christi, his verò
γνώσει τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ
rursus implicati superantur: facta sunt eis posteriora de-
πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χεί-
ρ cognoscere teriora prioribus. Melius enim erat illis non ρ ag-
ρονα τῶν πρώτων· κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπε- 21
* post agnitionem retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est * enim *nouisse* viam iustitiæ, quàm * *agnoscentibus* reuer-
γνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν ὑπο-
‖ suum *ti* ex *tradito* eis sancto mandato.
στρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς.
Contigit * autem eis illud veri prouerbij, Canis 22
συμβέβηκεν δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων
reuersus ad ‖ *proprium* vomitum: &, sus lota, in
ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἔξέραμα· καί, ὗς λουσαμένη εἰς
volutabrum luti.
κύλισμα βορβόρου.

CAP. III. γ.

ρ ecce charissimi, Hanc *iam*, *dilecti*, secundam vobis scribo epistolam, 1
Ταύτην ἤδη, ἀγαπητοί, δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν,
in quibus excito vestram in commonitione sinceram mentem:
ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν,
* Vt memores sitis eorum quæ prædixi * *Meminisse* iubeam *pradictorum* verborum à sanctis 2
† μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων
Prophetis, & Apostolorum vestrorum * *mandati* Domini &
προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ὑμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου καὶ
* præceptorum Saluatoris: Hoc primùm scientes, quòd venient
σωτῆρος· τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται 3
* nouissimis diebus in deceptione illusores, in * *nouissimo* *dierum* *irrisores*, iuxta proprias cupiscentias
ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας
ipsorum ambulantes, Et dicentes: Vbi est pro-
αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ λέγοντες, ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγ- 4
‖ aut κοιμάω ρ perseuerant * creatura. missio ‖ aduentus eius? ex quo enim patres dormie-
γελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες * ἐκοιμή-
runt, omnia sic ρ *permanent* ab initio * *creationis*.
θησαν, πάντα οὕτω διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως.
prius. Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant * *iam olim*, 5
λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι,
& terra, de aqua & per aquam, consistens Dei verbo:
καὶ γῆ, ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα, τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ·
κατακλύζω ‖ autem qui sunt ρ eodem Per quæ ille tunc inundus aqua inundatus periit. 6
δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι † καὶ κατακλυσθεὶς ἀπώλετο·
θησαυρίζομαι *At nunc* ‖ cæli & terra, ρ *eo ipsum* verbo repositi 7
οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ τῷ αὐτῷ λόγῳ † τεθησαυρισμένοι
εἰσὶ,

ingi ‖manent, igni reseruati in diem iudicij & perditionis
ἀσεβῶν ἀνθρώπων, τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν
nod multiqui impiorum hominum. Vnum verò hoc non lateat
ὑμᾶς γινώσκεσθω ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ
charissimi
ih * eos vos, * dilecti, quia vnus dies apud Dominũ sicut mille anni, &
χίλια ἔτη ὡς μία ἡμέρα. Non tardat Dominus
mille anni, sicut vnus dies.
promissionem ‖sicut quidam ρ tarditatem ducunt: sed patien-
ἐπαγγελίας, ὡς τινες βραδυτῆτα ἡγοῦνται, ἀλλὰ μακρο-
‖ suam ρ existimant;
agit in vos, non volens vllos perire, sed omnes
θυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας
* propter vos, nolens aliquos
ad pœnitentiam ‖ tendere. Veniet autem dies Domini ‖ reuertis. Adue-
εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου
niet
in nocte, in quo cœli ρ strideter præteribunt: ρ magno impetu
ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, * transient.
* calore
elementa verò ‖ substantia soluentur: & terra * & quæ in * autem
στοιχεῖα δὲ † καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ
ipsa ‖ opera exurentur. ‖ sunt
ἔργα κατακαήσεται). ρ His igitur omnibus solutis, quales oportet esse ρ Cũm
ταύτων οὖν πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν hæc omnia dis-
soluenda sint,
vos in sanctis conuersationibus & pietatibus, Expectantes
ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, * προσδοκῶντας
& properantes * aduentum ‖ Dei diei, per quem cœli * in ‖ Domini
καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ
ardentes soluentur, & elementa ρ substantia liquescent? ρ ignis ardore fa-
πυρούμενοι λυθήσονται), καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τακήσεται); bescent?
promissa,
Nouos verò cœlos & terram nouam secundùm ipsius * pro-
καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ὑπ' ἐκεῖνου ἐπαγ-
missum expectamus, in quibus iustitia habitat.
γελμα προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ. * Propter quod
* Ideo, dilecti, hæc expectantes, ‖ studete, charissimi,
διὸ, ἀγαπητοὶ, ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ‖ satagite,
immaculati & inuiolati ei inueniri in pace:
ἀσπίλοι καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ,
Et Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini:
καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε,
sicut & ρ dilectus noster frater Paulus secundùm sibi ρ charissimus
καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος κατὰ τὴν αὐτῷ
datam sapientiam scripsit vobis: Sicut & in omnibus
δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις
epistolis loquens in eis de his; in quibus sunt
ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων, ἐν οἷς ἐστὶ
difficilia intellectu quædã, quæ indocti & instabiles * detorquent, sicut
δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς deprauant,

* suam & ceteras scripturas ad *propriam ipsorum perditionem.
καὶ ταῖς λοιπαῖς γραφαῖς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν.

‖ fratres, præscientes Vos igitur, ‖dilecti, *præcognoscentes* custodite, vt
ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοὶ, προγινώσκοντες φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ

♀ insipientium ne ♀*nefariorum* errore *simul* traducti excidatis
τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες ἐκπέσητε τοῦ

* in propria firmitate: Crescite vero in gratia &*cogni-
ἰδίου στηριγμοῦ· αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι καὶ γνώ- 18

tione Domini nostri & saluatoris Iesu Christi. Ipsi gloria
σει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα

§ & & nunc, ‖in diem æternitatis. Amen.
καὶ νῦν εἰς ἡμέραν αἰῶνος. ἀμήν.

SANCTI IOANNIS
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
CATHOLICA PRIMA
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΠΡΩΤΗ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. ά.

* fuit QVOD erat ab initio, quod audiui-
Ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόα- 1

ὁράω ‖ perspeximus, mus, quod vidimus ocu-
μεν, ὃ † ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλ-

lis nostris, quod ‖*spectauimus*, &
μοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ

ψηλαφάω manus nostræ contrectauerunt
αἱ χεῖρες ἡμῶν * ἐψηλάφησαν

de verbo vitæ,
περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς,

Et vita manifestata est: & vidimus, & testamur, &
καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη· καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ 2

annuntiamus vobis *illam* vitam *illam* æternam, quæ erat apud
ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν

Patrem, & apparuit nobis. Quod vidimus & audiui-
πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν· Ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόα- 3

nus, annuntiamus vobis, vt & vos *communionem* habeatis cum *societatem*
μῶν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ'
nobis: & *communio* verò nostra* cum Patre & cum Filio *societas *sit
ἡμῶν, καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ
eius Iesu Christo. Et hæc scribimus vobis, vt
4 αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ταῦτα γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ
‖gaudium *nostrum* sit plenum. Et est hæc annuntiatio ‖gaudeatis, &
χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη. 5 καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἐπαγγελία *vestrum
quam audiuimus ab eo, & annuntiamus vobis, Quoniam Deus
ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς
lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ.
φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία.
Si dixerimus quoniã *communionem* habemus cum eo, & in societatem
6 ἐὰν εἴπωμεν ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ
tenebris ambulamus, mentimur, & non facimus veritatem.
σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν * τὴν ἀλήθειαν.
Si autem in luce ambulamus, sicut ipse est in * &
7 ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ
luce, *communionem* habemus* cum alij alijs: Et sanguis Iesu Chri- *societatem
φωτὶ, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων * καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χρι- *adinuicem:
sti filij eius emundat nos ab omni peccato.
στοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.
Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ‖nosipsos seduci- ‖ipsi nos
8 ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶ-
mus: & veritas non est in nobis. Si confiteamur
9 μεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν· ἐὰν * ὁμολογῶμεν ὁμολογέω
peccata nostra, fidelis est & iustus vt remittat nobis
τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος ἵνα † ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁφίημι
peccata*, & emundet nos ab omni iniquitate. *nostra,
ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας.
Si dixerimus quoniã non peccauimus, mendacem facimus
10 ἐὰν εἴπωμεν ὅτι οὐκ * ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν ἁμαρτάνω
cum: & verbum eius non est in nobis.
αὐτὸν· καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

CAP. II. β.

Filioli mei, hæc scribo vobis, vt non peccetis: *Et sed
1 Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε * καὶ
si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum
ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν
Christum iustum: Et ipse propitiatio est pro pecca-
2 Χριστὸν δίκαιον· καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρ-
tis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius
τιῶν ἡμῶν· οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου

mundi. Et in hoc scimus quoniam cognouimus
τὸ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐγνώκαμεν 1
‖ Qui dicit se noſſe eum, ſi mandata eius obſeruemus. ‖ Dicens,
αὐτόν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων, 1
§ cuſtodit, Nouit eum, & mandata eius non §ſeruans, mendax eſt,
ἔγνωκα αὐτόν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστὶ,
& in hoc veritas non eſt. Qui autem ſeruat eius
καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν· ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ 5
verbum, vere in hoc charitas Dei perfecta eſt:
τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται·
in hoc cognoſcimus quoniã in ipſo ſumus.
ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν.
Qui dicit ſe * Dicens in ipſo manere, debet, ſicut ille ambula-
ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει, καθὼς ἐκεῖνος περιεπά- 6
* Chariſſimi, uit, & ipſe ita ambulare. * Fratres, non man-
τησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. ἀδελφοί, οὐκ ἐν- 7
datum nouum ſcribo vobis, ſed mandatum vetus quod
ταλὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλ' ἐντολὴν παλαιὰν, ἣν
habuiſtis ab initio. Mandatum vetus eſt verbum quod audi-
εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος ὃν ἠκού- 8
iſtis ab initio. Iterum mandatum nouum ſcribo
σατε ἀπ' ἀρχῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω
vobis, quod eſt verum in ipſo, & in vobis: quia tenebræ
ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία
‖ tranſierunt; ‖ tranſeunt, & lumen verum iam lucet. § Dicens
§ Qui dicit ſe παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. ὁ λέγων 9
odit, in luce eſſe, & fratrem ſuum * odio habens, in tenebris
ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ
* Qui diligit eſt uſque adhuc. ' Diligens fratrem ſuum, in lumine
ἐστιν ἕως ἄρτι. ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ 10
manet: & ſcandalum in eo non eſt.
μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν.
‖ Qui autem odit ‖ Verum odio habens fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in
ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ 11
tenebris ambulat: & neſcit quò eat: quia tenebræ ob-
σκοτίᾳ περιπατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύ-
excæcauerunt eius oculos. Scribo vobis, filioli, quoniam
φλωσε τοὺς αὐτοῦ ὀφθαλμούς. γράφω ὑμῖν, τεκνία, ὅτι 12
remittuntur vobis peccata propter nomen eius.
ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
§ qui eſt Scribo vobis, patres, quoniam cognouiſtis eum § ab initio.
γράφω ὑμῖν, πατέρες· ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς.
Scribo vobis, adoleſcentes, quoniam viciſtis malignum.
γράφω ὑμῖν, νεανίσκοι· ὅτι * νενικήκατε τὸν πονηρόν.
γράφω Scribo Scribo vobis, infantes, quoniam cognouiſtis Patrem. ' Scripſi
γράφω ὑμῖν, παιδία· ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. ἔγραψα
ὑμῖν,

νοbis, * *adolescentes*, quoniam fortes estis, & verbum Dei in vobis ma- * iuuenes,
ὑμῖν, νεανίσκοι ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν μέ-
net, & vicistis *illum* malignum. ‖ *Ne diligite* mundum, ‖ Nolite diligere
νετε, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον,
neque ea quæ in mundo ρ. Si quis diligit mundum, non est ρ sunt.
μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν
charitas Patris in eo. Quoniã omne *illud* in mundo, quod est
ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ· ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ,
concupiscentia carnis*, & concupiscentia oculorum, & su- * est,
ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλα-
perbia vitæ ‖ non est ex Patre, sed ex mundo est. ‖ quæ
ζονεία τοῦ βίου οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί.
Et mundus transit, & concupiscentia eius. ρ *Verùm faciens* ρ Qui autem facit
καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὸ
voluntatem Dei, manet in æternum. * *Pueruli*, nouissima Filioli,
θέλημα τοῦ θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. παιδία, ἐσχάτη
hora est: & sicut audistis quia antichristus venit, & nunc
ὥρα ἐστί· καὶ καθὼς ἠκούσατε ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν
antichristi multi facti sunt: vnde scimus quia nouissima
ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν, ὅθεν γινώσκομεν ὅτι ἐσχάτη
hora est. Ex nobis * *exierunt*: sed non erant ex nobis. prodierunt:
ὥρα ἐστίν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον. ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν.
‖ *Si enim* fuissent ex nobis, permansissent vtique cum nobis: sed ve ‖ nam si
εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, * μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν· ἀλλ' ἵνα μένω
manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis.
φανερωθῶσιν ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν.
ρ Et vos vnctionem habetis à Sancto, & nostis omnia. ρ Sed
καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα.
Non scripsi vobis, * *quòd non nostis* veritatem, sed * *quòd no-* * quasi ignorantibus
οὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴ- * quasi scientibus
stis eam: & quoniam omne mendaciũ ex veritate non est.
δατε αὐτὴν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστι.
Quis est mendax, * *ſ non negans* quoniam Iesus non est * nisi is qui negat
τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν
Christus? Hic est antichristus, *ille* ‖ *negans* Patrem ‖ qui negat
ὁ χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα
& Filium. Omnis ‖ *negans* Filium, nec Patrem habet.
καὶ τὸν υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱόν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. * * ὁμολογῶν
Vos *igitur* quod audistis ab initio, in vobis permaneat: si τὸν υἱόν, καὶ
ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μεινάτω· ἐὰν τὸν πατέρα
in vobis ρ *manserit* quod ab initio audistis, & vos in Filio
ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε.
& *in* Patre manebitis. Et hæc est repromissio, Qui confitetur
καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, Filium, & Patrem
quam ipse pollicitus est nobis, *illam* vitam æternam. habet. ρ permanserit
ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον.

his qui seducunt

Hæc scripsi vobis de *illa seducentibus vos.

ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. 26

* maneat.

Et vos vnctionem quam accepistis ab eo, in vobis* manet.

καὶ ὑμεῖς τὸ χρῖσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, ἐν ὑμῖν μένει, 27

‖ necesse ♀ eius

& non ‖ opus habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut ♀ ipsa

καὶ οὐ χρείαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς· ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ

verum

vnctio docet vos de omnibus, & *vera est, & non est

χρῖσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι

mendacium. Et sicut docuit vos, manete in eo.

ψεῦδος. καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μενεῖτε ἐν αὐτῷ.

Et nunc, filioli, manete in eo: vt cùm apparuerit,

φανερόω

καὶ νῦν, τεκνία, μένετε ἐν αὐτῷ· ἵνα ὅταν † φανερωθῇ, 28

* confundamur

habeamus fiduciam: & non * pudefiamus ab eo in ad-

ἔχωμεν παῤῥησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρ-

uentu eius. Si scitis quoniam iustus est, scitote

οὐσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε 29

‖ & ♀ qui facit quoniam ‖ omnis ♀ faciens iustitiam, ex ipso natus est.

ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.

CAP. III. γ'.

Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt

Ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατὴρ, ἵνα 1

*filij ♀ nominemur & simus.

* nati Dei * vocemur. Propter hoc mundus non nouit nos,

τέκνα θεοῦ * κληθῶμεν· διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ἡμᾶς,

quia non nouit eum: ‖ Dilecti, nunc ♀ nati Dei sumus:

καλέσωμεν

ὅτι οὐκ † ἔγνω αὐτόν. ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμεν, 2

‖ Charissimi, ♀ filij

& nondum apparuit quid erimus. Scimus autem quoniã * si ap-

γινώσκω

οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα. οἴδαμεν δὲ ὅτι ἐὰν φανε-

* cùm

paruerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

ρωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα· ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι.

* qui habet

Et omnis * habens spem hanc in eo, sanctificat

καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει 3

‖ & ♀ qui facit

seipsum, sicut ‖ ille sanctus est. Omnis ♀ faciens pecca-

ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρ- 4

* iniquitatem * iniquitas.

tum, & * transgressionem legis facit: & peccatum est * transgressio legis.

τίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ· καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία.

Et scitis quia ille apparuit, vt peccata nostra

καὶ οἴδατε ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν 5

tolleret: & peccatum in eo non est.

ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι.

‖ qui manet ♀ & * qui peccat,

Omnis ‖ in eo manens, non peccat. ♀ omnis * pec-

πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων, οὐχ ἁμαρτάνει· πᾶς ὁ ἁμαρ- 6

cans, non vidit eum, nec cognouit eum.

τάνων, οὐχ ἑώρακεν αὐτὸν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν.

Filioli, nemo seducat vos. * Faciens iustitiam,

* Qui facit

τεκνία, μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, 7

δίκαιός

iustus est, sicut ‖ ille iustus est. ϙ *Facien* ‖ & ϙ Qui facit

δίκαιός ὅ ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ὅ ἐστιν. ὁ ποιῶν

peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio dia-

τὴν ἁμαρτίαν, ἐκ τοῦ διαβόλου ὅ ἐστιν· ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διά-

bolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, vt dissol-

βολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύ-

qui est

opera diaboli. Omnis * natus ex

σῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ

Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet:

θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ· ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει·

& non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται.

In hoc manifesti sunt * *nati* Dei, & * *nati* filij

ἐν τούτῳ φανερά ὅ ἐστι τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τέκνα τοῦ

diaboli. Omnis ‖ *non faciens* *iustitiam*, non est ex Deo ‖ qui non est iustus

διαβόλου. πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ,

& ϙ *non diligens* fratrem suum. Quoniam hæc est qui non diligit

καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ὅ ἐστιν ἡ

annuntiatio, quam audistis ab initio, vt * diligamus *alij alios*. * diligatis alterutrum.

ἀγγελία ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους·

Non sicut Cain * ex maligno erat: & occidit * qui

οὐ καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ * ἔσφαξε τὸν Ϙράτω

fratrem suum. Et ‖ *gratia cuius* occidit eum? Quoniam opera ‖ propter quid

ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα

eius maligna erant: quæ autem fratris eius iusta.

αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια.

ϙ *Ne admiremini*, fratres mei, si odit vos mundus. Nolite mirari,

μὴ θαυμάζετε, ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος.

Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad

ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς

vitam, quoniam diligimus fratres. * *Non diligens* Qui non diligit

τὴν ζωήν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς· ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν

fratrem, manet in morte. Omnis * *odio habens* qui odit

ἀδελφόν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ. πᾶς ὁ μισῶν τὸν

fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniã omnis ho-

ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί· καὶ οἴδατε ὅτι πᾶς ἀν-

micida non habet vitam æternam in se manentem.

θρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν.

In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille

ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐκεῖνος

pro nobis animam suam posuit: & nos debemus

ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν

pro fratribus animas ponere: Qui vero habuerit

ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς θεῖναι. ὃς δ' ἂν ἔχῃ

‖ *victum* mundi, & viderit fratrem suum ϙ *opus habentem*, ‖ substantiam ϙ necesse habere

τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα,

& clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas
κὴ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ
Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus
Θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; τεκνία μου, μὴ ἀγαπῶμεν 18
verbo, neque lingua, sed opere & veritate.
λόγῳ, μηδὲ τῇ γλώσσῃ· ἀλλ' ἔργῳ & ἀληθείᾳ.
Et in hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus:
κὴ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν, 19
in conspectu eius & ante eum suadebimus corda nostra.
καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας ἡμῶν.
* nostrum Quoniam si reprehenderit nos cor*, quod maior est
ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν 20
Deus corde nostro, & nouit omnia.
ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα.
‖ Charissimi, ‖ Dilecti, si cor nostrum non reprehenderit nos, fi-
ἀγαπητοί, ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παρ- 21
duciam habemus ad Deum. Et quicquid petierimus,
ρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν. καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, 22
accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus: &
λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν καὶ
ea quæ sunt placita coram eo facimus. Et hoc est mandatum
τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ 23
in nomine eius, Vt credamus * nomini Filij eius Iesu Christi: &
αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ
* alterutrum, diligamus * alij alios, sicut dedit mandatum ‖.
‖ nobis. ἀγαπῶμεν ἀλλήλοις, καθὼς ἔδωκεν ἐντολὴν
qui seruat Et † seruans mandata eius, in illo manet, & ipse
καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς 24
in eo manet. & in hoc scimus quoniam manet in nobis,
ἐν αὐτῷ μένει. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι μένει ἐν ἡμῖν,
de Spiritu quem dedit nobis.
ἐκ τοῦ πνεύματος οὗ ἔδωκεν ἡμῖν.

CAP. IV. δ'.

* Dilecti, ne omni spiritui credite: sed proba-
* Charissimi, ἈΑγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμά- 1
nolite credere te spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudo-
ζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν· ὅτι πολλοὶ ψευδο-
prophetæ exierunt in mundum. In hoc
προφῆται † ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. ἐν τούτῳ 2
† ἐξέρχομαι cognoscitur spiritus Dei. Omnis spiritus qui confitetur Iesum
γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ· πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν
Christum in carne venisse, ex Deo est:
χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι·
* soluit Et omnis spiritus qui * non confitetur Iesum Christum in carne
καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν χριστὸν ἐν σαρκὶ 3
ἐληλυ-

venientem, ex Deo non est: & hic est ‖antichristi: de quo ‖ antichristus
ἐλήλυθότα, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη. 19
audistis quoniam venit: & nunc in mundo est iam.
ἀκηκόατε, ὅτι ἔρχεται· καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη.
Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis ρ eos. quoniam ρ eum,
ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστε, τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς· ὅτι
maior est qui in vobis, quàm qui in mundo. est.
μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ.
Ipsi de mundo sunt: * propterhoc de mundo loquuntur, * ideo
αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσί· διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι,
& mundus eos audit. Nos ex Deo sumus.
καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμέν·
‖Cognoscens Deum, audit nos. qui non est ex Deo, non ‖Qui nouit
ὁ γινώσκων τὸν θεὸν, ἀκούει ἡμῶν· ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ
audit nos. ρ Ex hoc cognoscimus Spiritum veritatis, in
ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας,
& spiritum erroris. * Dilecti, diligamus Charissimi,
καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν
* alij alios, quia charitas ex Deo est: Et omnis ‖ dili- * nos inuicem
ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι, καὶ πᾶς ὁ ἀγα- ‖ qui diligit,
gens ex Deo natus est, & cognoscit Deum.
πῶν ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν θεόν.
Qui non ρ diligens, non nouit Deum: quoniam Deus charitas est. diligit,
ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν θεόν· ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν.
In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filiũ
ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν
suum vnigenitum misit Deus in mundum, vt
αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα
viuamus per eum. In hoc est charitas, non quòd quasi
ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι
nos dilexerimus * Deum, sed quoniam ipse dilexit nos: &
ἡμεῖς ἠγαπήκαμεν τὸν θεόν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ
misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.
ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
* Dilecti, si sic Deus dilexit nos, & nos debe- Charissimi,
ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ὁ θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ὀφει-
mus ‖ alij alios diligere. Deum nemo vnquam ‖alterutrum
λομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. θεὸν οὐδεὶς πώποτε
vidit. Si diligamus ρ alios, Deus in nobis manet: ρ inuicem,
* τεθέαται· ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, θεόμεθα
& charitas eius perfecta est in nobis.
καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν.
In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse
ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς
in nobis: quoniã de spiritu suo dedit nobis.
ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν.

Et nos vidimus, & testificamur quoniam Ps.
καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα, καὶ μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ πα- 14 Ps.
suum ter misit Filium Salvatorem mundi.
τὴρ ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου.
Quisquis cōfessus fuerit quoniam Iesus est Filius Dei,
ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ 15 Ps.
Deus in eo manet, & ipse in Deo.
θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θεῷ.
* charitati Et nos cognovimus, & credidimus *charitatem quam
καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην ἣν 16 Ps.
‖qui manet habet Deus in nobis. Deus charitas est: & ‖manens in
ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστί· καὶ ὁ μένων ἐν τῇ
charitate, in Deo manet, & Deus in eo manet.
ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει.
In hoc perfecta est charitas cum nobis, vt fiduciam
ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα παῤῥησίαν 17 Ps.
habeamus in die iudicij: quia sicut ille est, &
ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ
nos sumus in mundo hoc. Timor non est in
ἡμεῖς ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ 18 Ps.
charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam
ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον· ὅτι
℘ pœnam timor ℘ punitionem habet. *at timens non perfectus est
ὁ φόβος κόλασιν ἔχει. ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται
* ergo diligamus in charitate. Nos * diligimus eum, quoniam ‖ipse
Deum, ‖Deus ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς 19 Ps.
prior dilexit nos. Si quis dixerit, Quoniam diligo
πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι ἀγαπῶ 20
℘ Qui enim non diligit Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. ℘ Nam
τὸν θεὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ
*videt, non diligens fratrem suum quem *vidit, Deum quem non
μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, τὸν θεὸν ὃν οὐχ
* á Deo vt qui diligit *vidit, quomodo potest diligere? Et hoc
ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν; καὶ ταύτην τὴν 21
mandatum habemus * ab eo, vt diligens Deum, diligat
ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεὸν, ἀγαπᾷ
& fratrem suum.
καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

CAP. V.

‖ qui credit Omnis ‖credens quoniam Iesus est Christus, ex Deo
Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς, ἐκ τοῦ θεοῦ 1
℘ qui diligit eum qui genuit, γεγέννηται· καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν † γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ
γεννάω eum qui natus est ‖genitum ex eo.
τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ.

In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei,
ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ,
cùm Deum *diligimus, & mandata eius ‖ *fernamus. *diligamus, ‖ faciamus
ὅταν τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν.
Hæc enim est charitas Dei, vt mandata eius
αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ
custodiamus: & mandata eius grauia non sunt.
τηρῶμεν· καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν·
Quoniã omne ℘ natum ex Deo, vincit mundum, & quod est
ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ, νικᾷ τὸν κόσμον. ℭ
hæc est victoria *vincens mundum, fides nostra. * quæ vincit
αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν.
Quis est ‖ *vincens mundum, ℘ *non credens* quoniam Iesus ‖ qui vincit
τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ℘ nisi qui credit
est Filius Dei? Hic est *ille veniens per aquam qui venit
ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος
& sanguinem, Iesus *ille* Christus, non in aqua solùm, sed in
καὶ αἵματος, Ἰησοῦς ὁ χριστός· οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν
aqua & sanguine. Et Spiritus est *ille testans, quoniam qui testificatur
τῷ ὕδατι ℭ αἵματι· ℭ τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ
‖ Spiritus est veritas. Quoniam tres sunt ℘ *illi te- ‖ Christus
πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυ- ℘ qui testimonium
stantes in cælo, Pater, & Verbum, & sanctus Spiritus. dant
ροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατὴρ, καὶ ὁ λόγος, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα·
& * tres in vnum sunt. Et tres sunt * *illi testantes * hi
καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσι. καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες * qui testimonium
in terra, Spiritus, & aqua, & sanguis. ‖ dant
ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα· ‖ & hi tres, vnum sunt.
Si testimonium hominum accipimus, testi-
εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρ-
monium Dei maius est, quoniam hoc est testimonium
τυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν· ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ
Dei, ℘ *quod* testificatus est de Filio suo. ℘ quod maius est, quoniam
θεοῦ, ὅτι * μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. μαρτυρέω
*Credens in filium Dei, habet testimonium * in se. * Qui credit
ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν αὐτῷ· * Dei
‖ Non credens Deo, mendacem ℘ fecit eum: quia non cre- ‖ Qui non credit
ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ, ψεύστην πεποίηκεν αὐτὸν· ὅτι οὐ πεπί- Filio, ℘ facit
*didit in testimonium quod testificatus est Deus de
στευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ
filio suo. Et hoc est testimonium, Quoniã vitam æter-
υἱοῦ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰω-
nam dedit nobis Deus. Et hæc vita, in Filio eius est.
νιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστιν.
* *Habens* Filium, habet vitam: * *non habens* Filium * Qui habet
ὁ ἔχων τὸν υἱὸν, ἔχει τὴν ζωήν· ὁ μὴ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ * qui non habet

‖ scribo

Dei, vitam non habet. Hæc ‖ scripsi vobis
θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς 13

ℙ qui creditis in nomine

ℙ credentibus in nomen Filij Dei, vt sciatis quoniam vitam
πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν
aternam habetis, & vt credatis in nomen Filij Dei.
αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ.

quodcunque

Et hæc est fiducia quam habemus ad eum, Quia ‖ si
καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐάν 14
quid petierimus secundùm voluntatem eius, audit nos.
τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν.

Et ‖ si scimus quia audit nos, quicquid petierimus, sci-
καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἂν αἰτώμεθα, οἴδα- 15
mus quoniã habemus petitiones quas postulauimus ab eo.
μεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ‖ ἠτήκαμεν παρ' αὐτοῦ.

αἰτέω
* Qui scit
‖ peccare

*Si quis viderit fratrem suum ‖ peccantem peccatum
ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν 16

ℙ petat: & dabitur vita

non ad mortem, ℙ petet, & dabit ei vitam, peccan-
μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει, καὶ δώσει αὐτῷ ζωήν, τοῖς ἁμαρ-
tibus non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro
τάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον, οὐ περὶ

quis.

illo dico vt roget *. Omnis iniquitas peccatum
ἐρωτάω ἐκείνης λέγω ἵνα ‖ ἐρωτήσῃ. πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία 17
est: & est peccatum non ad mortem.
ἐστὶ καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον.

qui est

Scimus quia omnis *natus ex Deo, non peccat:
οἴδαμεν ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐχ ἁμαρτάνει. 18

‖ generatio Dei ℙ eum,

sed ‖ ille genitus ex Deo conseruat ℙ seipsum, & ille malignus non
ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτόν, καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ
tangit eum. Scimus quoniã ex Deo sumus: &
ἅπτεται αὐτοῦ. οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν, καὶ ὁ 19
mundus totus in maligno positus est. *Scimus autem quoniam
κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. οἴδαμεν δὲ ὅτι 20

Et

Filius Dei venit, & dedit nobis *mentem, vt cognoscamus
* sensum ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν

‖ simus

verum Deum: & ‖ simus in vero, in Filio eius
τὸν ἀληθινόν· καὶ ἐσμεν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ
Iesu Christo. Hic est verus Deus, & vita æterna.
Ἰησοῦ Χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς, καὶ ζωὴ αἰώνιος.

ℙ Filioli, * a simulachris

ℙ Nati, custodite vosipsos ab idolis. Amen.
τεκνία, φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων. ἀμήν. 21

FINIS.
ΤΕΛΟΣ.

SANCTI

SANCTI IOANNIS

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

CATHOLICA SECVNDA

ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

EPISTOLA.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT VNICVM.

Πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ, καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν,

*Presbyter Electæ dominæ & natis eius: quos ego diligo in veritate: & non ego solus, sed & omnes ‖ cognoscentes veritatem, *Senior. ‖qui cognouerunt

διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα.

ρ *manentem* in nobis, & cum nobis quæ permanet in æternum.

Propter veritatem erit

Sit cum vobis gratia, misericordia, pax, à Deo Patre, &

ἔσται μεθ' ὑμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ

à *Domino* Iesu Christo filio Patris, in veritate & charitate.

παρὰ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ.

Gauisus sum valdè quoniã inuẽni de ‖natis tuis ambulantes filiis

Ἐχάρην λίαν ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας

in veritate, sicut mandatum accepimus à Patre.

ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός.

Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum scribens tibi no-

καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία, οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφων σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους.

num, sed quod habuimus ab initio, vt diligamus *alij alios. alterutrum,

Et hæc est charitas, vt ambulemus secundùm man-

καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς,

data eius. Hoc est ‖ mandatum, quẽadmodum audistis ab initio, ‖ enim

ve in eo ambuletis.

ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε.

ℙ exierunt * qui non confitentur * venisse in carne

Quoniam multi seductores ℙingressi sunt in mundum, *non confitentes Iesum Christum *qui venit in carne. hic est
ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες ἰησοῦν χειστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί· οὗτός ἐστιν
seductor & antichristus.
ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος.

‖ perdatis ℙ ecclis:

Videte vosmetipsos, vt ne ‖perdamus quæ operati ℙsumus
βλέπετε ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα
vt accipiatis. pulchra: sed mercedem plenam *accipiamus.
καλὰ, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν.

‖ qui recedit, ℙ permanet

Omnis ‖transgrediens & non ℙ manens in doctrina
πᾶς ὁ προάγων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ
Qui permanet
Christi, Deum non habet. *Manens in doctrina Christi,
χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει. ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ,
hic & Patrem & Filium habet.
οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει.

Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert,
εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει,
* nolite recipere ‖ nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi Aue,
*μὴ recipite eum in domum: ‖& gaudere ei ne dicite.
μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε.
Nam dicens illi Gaudere, communicat operibus eius
ὁ γὰρ λέγων αὐτῷ χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ
ℙ Ecce prædixi vobis, vt in die Domini non confundamini.
malignis. ℙ
τοῖς πονηροῖς.

Plura habens vobis scribere, nolui per chartam &
πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ † ἐβουλήθην διὰ χάρτου καὶ
atramentum. sed spero *venire ad vos, & os ad
μέλανος· ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς
os loqui: vt gaudium vestrum sit plenum.
στόμα λαλῆσαι· ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη.

ℊ Iij

Salutant te *nati sororis tuæ Electæ.
ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς. ℊ

Amen.
ἀμήν.

SANCTI

SANCTI IOANNIS

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

CATHOLICA TERTIA

ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΤΡΙΤΗ

EPISTOLA.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT VNICVM.

*RESBYTER Gaio ‖ dilecto, quem ego diligo in veritate.

Ὁ πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ.

‖ Dilecte, de omnibus orationem facio te prosperè agere & valere, sicut prosperè agit tua anima.

ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή.

Gaudeo enim valdè, venientibus fratribus, & testimonium perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas.

Ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς.

‖ Maiorem gratiam, quàm meos filios ambulare.

‖ Maius horum non habeo gaudium, vt audiam τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα.

μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ τέκνα μου τὰ ἐμὰ ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα.

Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & in peregrinos:

Ἀγαπητέ, πιστὸν ποιεῖς ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοὺς ξένους,

‖ testimonium reddiderunt

Qui testimonium tuæ charitati in conspectu ecclesiæ, quos bene facies deducens dignè Deo.

οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας, οὓς καλῶς ποιήσεις προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ.

proficiscuntur,

Pro enim nomine eius exierunt, nihil accipientes à Gentibus.

ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος ἐξῆλθαν, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν.

Nos ergo debemus susceipere huiusmodi, vt

ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ὑπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα

veritatis. cooperatores simus *veritati.
συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ.

*Scripsissem forsitan ‖is qui amat ℘ in eis *scripſ ecclesiæ: sed ‖ *amans* primatum gerere *ipſorum*
ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν 9
Diotrepes, non recipit nos.
Διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς.

* commoneam ὑπομιμνήσκω
Propter hoc si venero, *submonebo eius opera quæ facit,
διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, † ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, 10
verbis malignis garriens* nos. & ‖ *non contentus in*
λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς· καὶ μὴ * ἀρκούμενος ἐπὶ
bis, neque ipse suscipit fratres, &
τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφούς, καὶ τοὺς
℘*volentes* prohibet, & de ecclesia eiicit.
βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει.

* in ‖ quasi non ei ista sufficiant, ἀρκοῦμαι ℘ eos qui suscipiunt, *Dilecte, ne imitare malum, sed *bonum. ‖Bene-
ἀγαπητέ, μὴ μιμοῦ τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθο- 11
*faciens ex Deo est: ℘*malefaciens* non vidit Deum.
ποιῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν· ὁ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακε τὸν Θεόν.

*quod est ‖ Qui bene facit ℘ qui male facit *testatum est* ab omnibus, & ab ipsa
Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ' αὐτῆς 12
testimonium reddit veritate:* & nos ‖ *autem testamur*, & nostis quoniam
τῆς ἀληθείας· καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἴδατε ὅτι
sed ‖testimonium perhibemus est monium nostrum verum est.
ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι.

℘ tibi *nolui Multa habui ℘scribere, sed *non volo* per atramentum &
πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος σοὶ 13
calamum tibi scribere. Spero autem protinus videre
καλάμου σοι γρᾶψαι· ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν 14
te: & os ad os loquemur.
σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν.

Pax tibi, Salutant te amici. Saluta
εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς 15
nominatim amicos *per nomen.
φίλους κατ' ὄνομα.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

SANCTI

SANCTI IVDÆ

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΔΑ

CATHOLICA EPISTOLA.

ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT VNICVM.

IVDAS Christi Iesu seruus,
ΙΟΥΔΑΣ χριστοῦ ἰησοῦ δοῦλος,
frater autem Iacobi, his *in Deo
ἀδελφὸς δὲ ἰακώβου, τοῖς ἐν θεῷ
Patre ‖sanctificatis, & Iesu Chri- ‖dilectis,
πατρὶ ἡγιασμένοις, καὶ ἰησοῦ χρι-
sto ρseruatis, vocatis: conseruatis, &
στῷ τετηρημένοις, κλητοῖς·
Misericordia vobis, & pax, &
ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ
* Dilecti, omnem solicitudinem Charissimi,
ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν πλησθεὶς
* scribendi ‖vestra ρnecessitate
* salute, ρnecessitatē
* scribere vobis de communi ‖ſalute, ρnecessitatē
ποιούμενος γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀνάγκην
habui scribere vobis: deprecans supercertari semel tra-
ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι ἅπαξ παραδο-
ditæ sanctis fidei. * Subrepserunt enim quidā Subintroierunt
θείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. * παρεισέδυσαν γάρ τινες
homines (* olim præscripti in hoc iudicium) im- * qui sunt
ἄνθρωποι οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρίμα, ἀσε-
pij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam,
γεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν,
& solum Deum & ‖herum, Dominum nostrum Iesum Chri- ‖dominatorem
καὶ τὸν μόνον θεὸν καὶ δεσπότην τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χρι-
stum negantes. Commonere vos autem volo,
στὸν ἀρνούμενοι. ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι,
scientes vos semel ρhoc, quoniam *Dominus populū de terra Ægypti * Iesus
εἰδότας ὑμᾶς ἅπαξ τοῦτο, ὅτι ὁ κύριος λαὸν ἐκ γῆς αἰγύπτου
saluans, secundò * non credentes perdidit. * eos qui non cre-
σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν. diderunt,
Angelos q. ‖non seruantes suum principium, sed ‖verò qui non ser-
ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ uauerunt suum
relinquentes proprium domicilium, in iudicium magni diei, principatum, sed
ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας, dereliqueruntsuū
vinculis æternis sub caligine reseruauit.
δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν.

Sicut Sodoma, & Gomorrha, & Pillæ circa eas ciuitates, *similem
ὡς σόδομα, καὶ γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις, τ ὅμοιον 7
hic modum exformicatæ, & abeuntes post carnem alte-
τούτοις τρόπον *ἐκπορνεύσασαι, καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέ-
* factæ ram, *propositæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes.
ρας, πρόκεινται δεῖγμα, πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι.
Similiter *aiqui* & hi *somnii*, carnem quidem macu-
ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι, σάρκα μὲν μιαί- 8
‖ maiestatem lant, dominationem autē spernunt: ‖*dignitates* autem blasphemant.
νουσι, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν.
ϱ At Michael archangelus, cùm diabolo *dimicans
ὁ δὲ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος 9
ϱ Cùm *disputans*, alter- *disceptaret* de Moysi corpore, non est ausus iudicium
caretur διελέγετο περὶ τοῦ μωυσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν 10
inferre blasphemiæ: sed dixit, * *Increpet te* Dominus.
ἐπενεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλ' εἶπεν, ἐπιτιμήσαι σοι κύριος.
* Imperet tibi
Hi autem quæcūq; quidem ignorant, blasphemant: quæcūque autē
οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασι, βλασφημοῦσιν· ὅσα δὲ 11
naturaliter tanquā *irrationalia* animalia, norunt, in his corrumpuntur.
φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται.
ϱ in *abierunt. Væ illis, quia ϱ via Cain *ingressi sunt*, & errore
οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ κάϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ 12
* In Balaam mercede effusi sunt, & * contradictione
χέω τοῦ βαλαὰμ μισθοῦ * ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ
‖ epulis suis Core perierunt. Hi sunt in ‖*agapis vestris*
κορὲ ἀπώλοντο. οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν 13
maculæ, conuiuantes *vobis*, sine timore semetipsos pascen-
σπιλάδες, συνευωχούμενοι ὑμῖν, ἀφόβως ἑαυτοὺς ποιμαί-
ϱ quæ circumfe- tes, nubes sine aqua, ϱ à *ventis circumlatæ*, arbo-
runtur νοντες· νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι, δέν-
autumnales res *emarcidæ*, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ,
δρα φθινοπωρινά, ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόντα, ἐκριζωθέντα·
* suas confusio- Fluctus feri maris, despumantes * *suæ ipsorum dedecora*,
nes, sydera er- κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας,
rantia, ‖ procella *stellæ errantes*: quibus ‖ *caligo* tenebrarum in æternum seruata est.
ἀστέρες πλανῆται· οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρη-
ϱ de Prophetauit autem & ϱ his *septimus* ab Adam, Enoch,
ται. προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ ἀδὰμ ἑνὼχ, 14
dicens: Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis,
λέγων, ἰδοὺ ἦλθε κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ,
Facere iudicium contra omnes, & redarguere omnes
ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐλέγξαι πάντας περὶ 15
impios *eorum* de omnibus operibus impietatis eorum quibus
ἀσεβεῖς αὐτῶν, περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν ὧν
impiè egerunt: & de omnibus duris quæ locuti sunt contra eum
ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ,

ἁμαρ-

peccatores impij.
Hi sunt murmuratores, querulosi,
ὅτι εἰσὶ γογγυσταὶ, μεμψίμοιροι,
secundùm desideria sua ambulantes: & os eorum
κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν
loquitur præsumida, mirantes personas * utilitatis gratia.
λαλεῖ ὑπερόγκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν.
Vos autem, ‖ dilecti, memores estote verborum ℘ prædictorum
ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοὶ, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν † προειρημένων
sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi:
ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
Quia dicebât vobis, Quoniã in nouissimo tempore * erunt illusores,
ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ ἔσονται ἐμπαῖκται,
secundùm desideria suaipsorum ambulantes * impietatum.
κατὰ τὰς ἐπιθυμίας ἑαυτῶν πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν.
Hi sunt ‖ segregantes, animales, Spiritum non habentes.
οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες, ψυχικοὶ, πνεῦμα μὴ ἔχοντες.
Vos autem, ℘ dilecti, sanctissimæ nostræ fidei super-
ὑμεῖς δὲ, ἀγαπητοὶ, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικο-
dificantes vosmetipsos in Spiritu sancto orantes,
δομοῦντες ἑαυτοὺς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι,
Vosmetipsos in dilectione Dei seruate, expectantes misericordiam
ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔ-
Domini nostri Iesu Christi, in vitam æternam.
λεος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον.
Et hos quidem * miseremini diiudicantes.
καὶ οὓς μὲν ἐλεεῖτε διακρινόμενοι.
Hos verò in timore saluate, de igne rapientes, ‖ o-
οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, μι-
dientes & eam * à carne maculatam tunicam.
σοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα.
‖ At potenti custodire eos sine peccato, & cõstituere
τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι αὐτοὺς ἀπταίστους, καὶ στῆσαι
ante conspectum gloriæ suæ ℘ inculpatos in exultatione.
κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει.
Soli sapienti Deo saluatori nostro * gloria & magnificentia,
μόνῳ σοφῷ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν * δόξα καὶ μεγαλωσύνη,
robur & ℘ potestas, & nunc & in omnia secula ℘.
κράτος καὶ ἐξουσία, * καὶ νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.
Amen.
ἀμήν.

FINIS.
ΤΕΛΟΣ.

* superba,
* quæstus causa
‖ charissimi,
℘ quæ prædicta sunt
προειρημένων
* venient
* in impietatibus
‖ qui segregant semetipsos,
℘ charissimi,
* arguite iudicatos illos
‖ Alijs autem miseremini
* quæ carnalis est
‖ Ei autem qui potens est vos conseruare
℘ immaculatos
* in aduentu Domini nostri Iesu Christi,
* per Iesum Christum Dominum nostrum.
‖ imperium & potestas
* πρὸ παντὸς αἰῶνος,
ante omne seculũ
℘ seculorum.

REVELATIO

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ

SANCTI APOSTOLI

ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ET EVANGELISTÆ IOAN-

ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝ-

NIS THEOLOGI.

ΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

ᵇ Apocalypsis

‖ palam facere

δεικνυμι

ᵖ citò: σημαίνω

ᵃ testimonium perhibuit verbo

ᵇ huius, ᵖ seruat sunt.

ᵃ enim est

ᵇ sunt

ᵖ est.

*REVELATIO Iesu Christi, quam dedit illi Deus, ‖ *iudicare* seruis suis quæ oportet ξαι τοῖς δούλοις αὐτ̃ ἃ δεῖ fieri ᵖ *in celeritate*: & significauit, γενέσθ ἐν τάχει· καὶ † ἐσήμανεν mittens per angelum suum ἀποστείλας διὰ τ̃ ἀγγέλου αὐτ̃ seruo suo Ioanni. τῷ δούλῳ αὐτ̃ Ἰωάννῃ· Qui ᵃ *testatus est verbum* ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τ̃ Dei, & testimonium Iesu Christi, quæcunque vidit, & quæ θεοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὅσα εἶδε καὶ ἃ πγφ̃ sunt, & quæ oportet fieri post hæc. εἰσὶ, καὶ ἃ χρὴ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. qui legit & audit Beatus *legens, & audientes verba ‖ huius, ᵖ seruat sunt. prophetiæ ‖, & ᵖ *seruantes* ea quæ in ea scripta sunt. τ προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· ᵃ enim est Nam tempus *prope. ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς. ‖ sunt Ioannes septem ecclesiis quæ ‖ in Asia, Gratia Ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ, χάρις ᵖ est, vobis & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui venturus ᵖ, & à ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενο, καὶ ἀπὸ

septem spiritibus, qui sunt in conspectu throni eius,
τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ,
Et à Iesu Christo, *ille testis fidelis, *ille primogenitus qui est
καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, ὁ πρωτότοκος
‖ ex mortuis is, & princeps regum terræ: ℣ illo dilexit ‖ mortuorum,
ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς· τῷ ἀγα-
genti nos, & ℣ lauanti nos à peccatis nostris in lauit
πήσαντι ἡμᾶς, καὶ λούσαντι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν
sanguine suo: Et fecit nos regnum
τῷ αἵματι αὐτοῦ· καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν
& sacerdotes Deo & Patri suo: ipsi gloria & *robur imperium
καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ· αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος
in secula seculorum. Amen.
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
Ecce venit cum nubibus: & videbit eum omnis
ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ † ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς
oculus, & qui eum ‖ transfixerunt. Et plangent ℣ ‖ pupugerunt. ℣ se
καὶ οἵτινες αὐτὸν * ἐξεκέντησαν· καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς
super eum omnes tribus terræ. etiam, amen.
ναὶ, ἀμήν.
Ego sum *alpha & ω,* dicit Dominus Deus, qui *alpha
ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, λέγει ὁ κύριος ὁ θεὸς, ὁ * principium & finis,
88 ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ. ‖ est, ‖ est, & qui erat, & qui venturus, *ille* omnipotens.
Ego Iohannes frater vester & ℣ communicans in tribula- particeps
ἐγὼ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ κοινωνὸς ἐν τῇ θλί-
89 tione, & regno, & *tolerantia in Christo Iesu, fui patientia
ψει καὶ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ἐγενόμην
in insula *vocata Patmos, propter verbum Dei, * quæ appellatur
ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ πάτμῳ, διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,
& propter testimonium Iesu Christi.
καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ χριστοῦ.
‖ Factus sum in spiritu in dominica die, & audi- ‖ Fui
ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκου-
010 ui vocem post me magnam tanquam tubæ,
σα φωνὴν ὀπίσω μου μεγάλην ὡς σάλπιγγος,
Dicentis: Quod vides scribe in ℣ librum: & mitte ℣ libro:
λεγούσης, ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον
11 septem ecclesiis, * in Ephesum, & in Smyrnam, & in quæ sunt in A-
ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις, εἰς ἔφεσον, καὶ εἰς σμύρναν, καὶ εἰς sia, Epheso, & Smyrnæ, & Per-
Pergamum, & in Thyatiram, & in Sardeis, & in Philadelphiam, & in Laodiciam. gamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ.
πέργαμον, καὶ εἰς θυάτειρα, καὶ εἰς σάρδεις, καὶ εἰς φιλα-
δέλφειαν, καὶ εἰς λαοδίκειαν. Et ibi conuersus sum
καὶ ἐκεῖ ἐπέστρεψα
* videre vocem quæ loquebatur cum me. & conuersus vt viderem
βλέπειν τὴν φωνὴν ἥτις ἐλάλει μετ' ἐμοῦ. καὶ ἐπιστρέψας

vidi septem candelabra aurea: Et in medio septem
εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ
♀ aureorum candelabrorũ ♀ similem Filio hominis, *indutum talari, &
* vestitum podere, λυχνιῶν ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώπου, * ἐνδεδυκότα ποδήρη, καὶ
ἐνδύομαι præcinctum ad mamillas zona aurea.
περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαζοῖς ζώνην χρυσᾶν·
* autem ‖ erant ♀ & Caput* autem eius & capilli ‖ candidi, tanquam lana alba, ♀ 14
ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ ὡσεὶ ἔριον λευκόν,
tanquam nix. & oculi eius velut flamma ignis.
ὡς χιών· καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός.
aurichalco, Et pedes eius similes ♀ chalcolibano, sicut in camino
ardenti. καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ 15
πυρόω * ignitii: & vox illius tanquã vox aquarum multarum.
* habebat * πεπυρωμένοι· καὶ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν.
Et * habens in dextera sua manu stellas septem. & de
‖ veraque parte acutus exibat: καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ ἀστέρας ἑπτά· καὶ ἐκ τοῦ 16
ore eius gladius ‖ anceps acutus exiens: & facies
στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη· καὶ ἡ ὄψις
eius sicut sol lucet in virtute sua.
αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ.
Et cùm vidissem eum, cecidi ad pedes eius tãquam
καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς 17
mortuus. Et imposuit dexteram suam manum super me, dicens:
Noli timere. νεκρός· καὶ ἐπέθηκε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα ἐπ' ἐμέ, λέγων,
♀ Ne time: ego sum primus & nouissimus,
μὴ φοβοῦ, ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος,
viuus: & fui Et * viuens: & factus sum mortuus, & ecce viuens sum in
καὶ ὁ ζῶν· καὶ ἐγενόμην νεκρὸς, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμι εἰς
secula seculorum. amen. & habeo claues 1881
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν· καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ
mortis & inferni. Scribe ergo quæ vidisti, &
θανάτου καὶ τοῦ ᾅδου. γράψον οὖν ἃ εἶδες, καὶ 19
* oportet quæ sunt, & quæ * futura sũt fieri post hæc.
ἔστι, καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα.
‖ Sacramentum ‖ Mysterium septem stellarum quas vidisti in dextera
τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων ὧν εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς 20
mea, & septem candelabra aurea. septem stellæ,
μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς· οἱ ἑπτὰ ἀστέρες,
angeli septem ecclesiarum sunt: & septem candelabra quæ
ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσι· καὶ αἱ ἑπτὰ λυχνίαι αἃς
vidisti, septem ecclesiæ sunt.
εἶδες, ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσί.

CAP. II. β.

♀ Et Ephesi ♀ Angelo ecclesiæ *in Epheso scribe: Hæc
Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας ἐν ἐφέσῳ γράψον· τάδε 1
λέγει

sicillicit * *seuens* septem stellas in dextera sua, ‖ *am.* qui tenet
ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περι- * qui ambulat
nt *ambulans* in medio septem candelabrorum aureorum:
πατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν.
Scio opera tua & laborem,& ρ *tolerantiam* tuam: & Patientiam
οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὸν κόπον καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ
quia nō potes sustinere malos: & tentasti * *dicentes* scip- * e os qui dicunt
ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακούς, καὶ ἐπείρασας τοὺς λέγοντας ἑαυ-
Apostolos esse, & non sunt: & inuenisti eos mendaces:
τοὺς εἶναι ἀποστόλους καὶ οὐκ εἰσί· καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς,
Et *portasti, & *tolerantiam habes* propter nomen meum, *patientiã habes
καὶ ἐβάστασας, καὶ ὑπομονὴν ἔχεις διὰ τὸ ὄνομά μου, & sustinuisti
& non defeciſti. Sed habeo aduersum te ‖ ,quòd ‖ pauca
καὶ οὐ κεκοπίακας. ἀλλὰ ἔχω κατὰ σοῦ· ὅτι κοπιᾷς
charitatem tuam illam primam reliquisti.
τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας.
Memor esto itaque vnde excideris: & agè pœnitentiam,&
μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτωκας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ
prima opera fac. ρ *si autē non*, venio tibi citò, & mouebo Sin
πρῶτα ἔργα ποίησον· εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ κινήσω
candelabrum tuum de loco suo, *nisi non* pœnitentiam egeris. nisi
τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς.
Sed hoc habes, quia odisti * *opera* Nicolaitarum, acta
ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν νικολαϊτῶν, f
quæ & ego odi. ‖ *Habens* aurem, audiat quid ‖ Qui habet
ἃ κἀγὼ μισῶ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ
Spiritus dicat ecclesiis: Vincenti dabo edere de
πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις· τῷ νικῶντι δώσω φαγεῖν ἐκ τοῦ Paradiso
ligno vitæ,quod est in *medio* ρ *Paradiſo* Dei mei. Paradiſo
ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ μου.
Et angelo *in* * *Smyrna* ecclesiæ scribe: Hæc Smyrnæ
καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν σμύρνῃ ἐκκλησίας γράψον· τάδε
dicit primus & nouissimus,qui fuit mortuus,& vixit.
λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς, καὶ ἔζησεν.
Scio *tua opera*, & tribulationem*,& paupertatem*, tuam
οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλῖψιν· καὶ τὴν πτωχείαν,
sed diues es: & ‖ *blaſphemiam dicentium* Iudæos esse ‖ blaſphemaris ab
ἀλλὰ πλούσιος εἶ· καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶ- his quiſe dicunt
ipſos, & non sunt: sed ρ synagoga satanæ. sunt
ναι ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ.
Nihil * timeas quæ **futurus es pati*. Ecce *iam* ‖ *futurus est iacere* * horum
μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν· ἰδοὺ μὴ μέλλει βαλεῖν *passurus es
diabolus ρ ex vobis in * *custodiam*, vt tentemini. ‖ missurus est
ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε. καὶ & ρ aliquos
habebitis tribulationem diebus decem. esto fidelis vsque ad mortem, * carcerem
ἕξετε θλῖψιν ἡμερῶν δέκα· γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου,

& dabo tibi coronam vitæ.
καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.

Qui habet
*Habens aurem, audiat quid Spiritus dicat eccle-
ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει τῇ ἐκκλη-

‖ Qui vicerit,
siis: ‖ Vincens, non lædetur à morte secunda.
σίαις· ὁ νικῶν, οὐ μὴ † ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου.

℣ Pergami
Et angelo illius in ℣Pergamo ecclesiæ scribe:
τῷ τοῦ ἀγγέλῳ τῆς ἐν περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον·

* qui habet
* ex vtraque parte
Hæc dicit * habens romphæam * ancipitem acutam:
τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν·

‖ sedes est
Scio opera tua, & vbi habitas, vbi ‖ thronus
οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ

Satanæ: & tenes nomen meum; & non negasti fidem
σατανᾶ, καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ * ἠρνήσω τὴν πίστιν

℣ & * illis
meam, ℣ in diebus * in quibus Antipas testis meus fidelis,
μου, ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς Ἀντιπᾶς ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός,

qui occisus est apud vos, vbi satanas habitat.
ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου ὁ σατανᾶς κατοικεῖ.

Sed habeo aduersus te pauca, quia habes illic tenentes
ἀλλ' ἔχω κατά σου ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας

doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere
τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκε τὸν Βαλὰκ βάλλειν

scandalum, coram filiis Israel, edere idolothyta,
σκάνδαλον, ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα,

& fornicari. Ita habes & tu tenentes
καὶ πορνεῦσαι. οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας

doctrinam Nicolaitarum. Similiter pœnitentiam age.
τὴν διδαχὴν τῶν νικολαϊτῶν. ὁμοίως μετανόησον.

* quo minùs,
si * verò non, veniam tibi citò, & pugnabo cum illis
εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν

in gladio oris mei.
ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου.

‖ Qui habet
‖ Habens aurem, audiat quid Spiritus dicat eccle-
ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει τοῖς ἐκκλη-

℣ abscondítum,
siis: Vincenti dabo ei edere de manna ℣ abs-
σίαις· τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ * κε-

condito, & dabo illi calculum candidum, & in calculo
κρυμμένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκὴν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον

nomen nouum scriptum, quod nemo scit, * ℣ nisi accipiens.
ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ ὁ λαμβάνων.

Thyatiræ
Et angelo illius in * Thyatiris ecclesiæ scribe:
καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν θυατείροις ἐκκλησίας γράψον·

‖ qui habet
Hæc dicit Filius Dei, ‖ habens oculos suos tanquã flam-
τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλό-

aurichalco
mam ignis, & pedes eius similes ℣ chalcolibano:
γα πυρός, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ·

οἶδά σου

Nouí tua opera, & charitatem*, & fidem, & * tuam
οἶδά σου τὰ ἔργα, καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν πίστιν, καὶ
ministerium, & patientiam tuam, & opera tua
τὴν διακονίαν, καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου
nouissima plura prioribus.
τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων.

Sed habeo aduersus te ‖ quia permittis mulierem tuam Iezabel, ‖ pauca,
ἀλλ' ἔχω κατά σου, ὅτι ἀφεῖς τὴν γυναῖκά σου Ἰεζάβελ,
quæ dicit seipsam prophetem, ρ & docet, & seduces ρ docere; & sedu-
ἡ λέγει ἑαυτὴν προφῆτιν, καὶ διδάσκει, καὶ πλανᾷ τοὺς cere
meos seruos, fornicari, & manducare *idolothyta. de idolothytis
ἐμοὺς δούλους, πορνεῦσαι, καὶ φαγεῖν εἰδωλόθυτα.

Et dedi illi tempus vt pœnitentiã ageret, & non vult pœ-
καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ, καὶ οὐ θέλει με-
nitere à fornicatione sua. Ecce mitto eam
τανοῆσαι ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς. ἰδοὺ βάλλω αὐτὴν
in lectum, & *machantes cum ea, in ‖ afflictionẽ ma- * qui mœchantur
εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς εἰς θλῖψιν με- ‖ tribulatione ma-
gnam, ſi non pœnitentiã egerint ab operibus ſuis. xima erunt, niſi
γάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς.

Et filios eius interficiam in mortem: & scient
καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ· καὶ γνώσονται
omnes ecclesiæ, quia ego sum ſcrutans renes & *
πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ * ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ ἐρεύνῶν
corda: & dabo *vobis* vnicuique ρ ſecundùm opera *veſtra. ρ veſtrum * ſua,
καρδίας· καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν.

Vobis autem dico, cæteris * in Thyatiris, Quicunque * qui Thyatiræ
ὑμῖν δὲ λέγω, τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι eſtis,
non habent doctrinam hanc, qui non cognouerunt
οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην, οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν
‖ profunda Satanæ, quemadmodũ dicunt: non mittam ſuper vos ‖ altitudinem
τὰ βαθέα τοῦ σατανᾶ, ὡς λέγουσιν· οὐ βάλλω ἐφ' ὑμᾶς
aliud pondus. Tamen ρ quod habetis, tenete donec ρ id
ἄλλο βάρος. πλὴν ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ
veniam. Et * vincens, & cuſtodiens vſque in finem opera * qui vicerit, &
ἂν * ἥξω. καὶ ὁ νικῶν, καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα cuſtodierit
mea, dabo illi poteſtatem ſuper Gentes, Et * paſces ἥκω
μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ ποιμανεῖ * regit
eas in virga ferrea, ‖ tanquam ρ vaſa fictilia con- ‖ & ρ vas figuli
αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συν-
fringentur: Sicut & ego accepi à Patre meo: &
τριβήσεται· ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου· καὶ
dabo illi ſtellam matutinam.
δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν.

*Habens aurem, audiat quid Spiritus dicat eccleſiis, Qui habet
ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει τῇ ἐκκλησίαις.

CAP. III. γ'.

Et angelo illius in Sardis ecclesiæ scribe:
Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον· 1
qui habet — Hæc dicit *habens septem spiritus Dei, &
τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς
septem stellas, Scio tua opera, quia nomen habes quòd viuas,
ἑπτὰ ἀστέρας, οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῇς,
& mortuus es. Esto vigilans, & confirma
καὶ νενέκρωσαι. γίνου γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ 2
‖moritura erant — cætera quæ ‖futurus eras abiicere. non enim †inuenì tua opera
λοιπὰ ἃ ἔμελλες ἀποθνῄσκειν. οὐ γὰρ εὕρηκά σου τὰ ἔργα
plena coram Deo meo.
πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ μου.
† inuenio — *Memento ergo *quomodo acceperis, & audieris: & serua,
* In mente habe — * qualiter
μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας, καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, 3
& pœnitentiam age. si ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam
καὶ μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ὡς κλέπτης,
fur: & nescies qua hora veniam ad te.
καὶ οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπί σε.
‖qui — Sed pauca habes nomina in Sardis, ‖quæ non inqui-
μολύνω — nauerunt vestimenta sua, & ambulabunt mecum in
ἀλλ' ὀλίγα ἔχεις ὀνόματα ἐν σάρδεσιν, ἃ οὐκ † ἐμο- 4
albis, quia digni sunt. † Vincens, hic vestietur in
λύναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ ἐν
† Qui vicerit, sic — λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. ὁ νικῶν, οὗτος περιβληθήσεται ἐν 5
vestimentis albis, & non delebo nomen eius de
ἐξαλείφω — ἱματίοις λευκοῖς, καὶ οὐ μὴ * ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς
libro vitæ, & confitebor nomen eius coram
βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ὁμολογήσω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον
Patre meo, & coram angelis eius.
τοῦ πατρός μου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.
Qui habet — *Habens autem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.
ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει † ἐκκλησίαις. 6
Philadelphiæ — Et angelo illius in *Philadelphia ecclesiæ scribe:
Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίας γράψον· 7
‖& † qui habet — Hæc dicit Sanctus, ‖Verus, †habens clauem Dauid,
τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων † κλεῖν † δαυίδ,
* qui aperit, * claudit, — *aperiens, & nemo *claudet eam, *non aperiens, &
ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείσει αὐτὴν, ὁ μὴ ὁ ἀνοίγων, καὶ
nemo aperiet. Scio tua opera. ecce dedi
οὐδεὶς ἀνοίξει. οἶδά σου τὰ ἔργα. ἰδοὺ δέδωκα
coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere
ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεῳγμένην, ἣν οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι
† modicam — illud: quia †parvam habes virtutem, & seruasti meum verbum,
αὐτήν· ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου † λόγον,
καὶ

& non negasti nomen meum. Ecce dabo de
καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. ἰδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς
synagoga Satanæ, *dicentium seipsos Iudæos qui dicunt
συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ, τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς ἰουδαίους
esse, & non sunt, sed mentiuntur. ecce faciam illos
εἶναι, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς,
vt veniant, & adorent ante pedes tuos, &
ἵνα ἥξωσι, καὶ προσκυνήσωσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ
*sciant quia ‖ dilexi te. Quoniam seruasti verbum *scient ‖ ego
γνῶσιν ὅτι ἠγάπησά σε. ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον
patientiæ mex, & ego te seruabo ab hora ten-
τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πει-
tationis *futura venire in habitatam vniuersam, * quæ ventura est
ρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ὅλην τῆς οἰκουμένης
in orbé vniuersum
tentare habitantes in terra.
πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.
*Venio cito: tene, quod habes, vt nemo accipiat *Ecce
ἔρχομαι ταχύ· κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν
coronam tuam. *Vincens, faciam illum columnam in *Qui vicerit,
στέφανόν σου. templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: & scri-
ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν
τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι· καὶ γρά-
bam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis
ψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως
Dei mei nouæ Hierusalem, quæ descendit de
τοῦ θεοῦ μου τῆς καινῆς ἱερουσαλὴμ, ἡ καταβαίνει ἐκ τοῦ
cælo à Deo meo, & nomen meum nouum.
οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν.
‖ Habens aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis. ‖ Qui habet
Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.
Et angelo illius in *Laodicia ecclesiæ scribe: *Laodiciæ
καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν λαοδικείᾳ ἐκκλησίας γράψον·
Hæc dicit Amen, testis fidelis, & verus, *principiũ *qui est
Τάδε λέγει ὁ ἀμὴν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, καὶ ἀληθινὸς, ἡ ἀρχὴ
creaturæ Dei. Scio tua opera, quia neque
τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε
frigidus es, neque calidus, vtinam frigidus esses, aut calidus.
ψυχρὸς εἶ, οὔτε ζεστός. ὄφελον ψυχρὸς εἶης, ἢ ζεστός.
*Sic quia tepidus es, & nec calidus nec frigidus, *futurus sũ *sed
οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὐ ζεστὸς, οὔτε ψυχρὸς, μέλλω ‖ incipiam
te euomere ex ore meo: Quia dicis, *Di- * Quod
σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου· ὅτι λέγεις, πλού-
ues sum, & locupletatus sum, & nullius *opus habeo: & *ego,
σιός εἰμι, καὶ † πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω· καὶ πλουτέω
nescis quia tu es *miserabilis, & miserabilis, & pauper, * miser,
οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος, καὶ ὁ ἐλεεινὸς, καὶ πτωχὸς,

& cæcus, & nudus. Suadeo tibi emere
καὶ τυφλὸς, καὶ γυμνός. συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι 18
‖ probatum, aurum à me ignitum ‖ ex igni, vt locupletes fias: &
χρυσίον παρ' ἐμοῦ πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς, ἵνα πλουτήσῃς· καὶ
ρ vt non vestimentis albis vt induaris: ρ ne appareat confusio
ἱμάτια λευκὰ, ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς
nuditatis tuæ: & collyrio inunge ad oculos
γυμνότητός σου· καὶ κολλούριον ἔγχρισον τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς
tuos, vt videas. Ego quoscumque amo, arguo
σου, ἵνα βλέπῃς. ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω 19
& castigo. æmulare ergo, & pœnitentiam age.
καὶ παιδεύω, ζήλωσον οὖν, καὶ μετανόησον.
Ecce sto ad ostium, & pulso. si quis audierit
Ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω. ἐάν τις ἀκούσῃ 20
vocem meam, & aperuerit ianuam, & intrabo ad
τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς
illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.
αὐτὸν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ.
r Qui viceris *Vincens, dabo ei sedere mecum in throno
ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ * καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ 21
meo, sicut & ego vici, & sedi cum Patre
καθήμαι μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ † ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός
t Qui habet meo in throno eius. * Habens aurem, audiat
μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω 22
quid Spiritus dicat ecclesiis.
τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

CAP. IIII. ℵ'.

Post hæc vidi, & ecce ostium apertum in
Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἀνεῳγμένη ἐν τῷ 1
cælo, & vox prima quam audiui tanquam tubæ
οὐρανῷ· καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος
loquentis cum me, dicens, Ascende huc, & ostendam tibi
λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα, ἀνάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι
‖ fui quæ oportet fieri post hæc. Et statim ‖ factus
ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. καὶ εὐθέως ἐγενό- 2
ρ sedes posita sum in spiritu: & ecce ρ throno positus erat in cælo, &
μην ἐν πνεύματι· καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ
* sedem * Et qui sedebat ‖ lapidis iaspidis & sardij: ρ erat * sedis
super * thronum sedens, * Similis aspectu ‖ lapidi
ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος, ὅμοιος ὁράσει λίθῳ 3
iaspidi, & sardio: & iris ρ in circuitu * throni simil is
ἰάσπιδι, καὶ σαρδίῳ· καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου ὁμοία
* aspectui smaragdino.
ὁράσει σμαραγδίνῳ.

καὶ κυ-

Et in circuitu *throni, throni viginti quatuor: & super sedis sedilia
καὶ κυκλόθεν τ̃ θρόνου θρόνοι εἰκοσιτέσσαρες· καὶ ὅπ τοὺς
thronos vidi vigintiquatuor seniores sedentes,
θρόνους εἶδον τοὺς εἰκοσιτέσσαρας πρεσβυτέρους καθημένους,
circum ‖amictos in vestimentis albis: & in capiti- ‖amicti
περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς· καὶ ἐπὶ τὰς κεφα-
bus eorum Pcoronas aureas.
λὰς αὐτ̃ν στεφάνους χρυσοῦς.
Et de throno *procedunt fulgura, & voces, & * procedebant
καὶ ἐκ τ̃ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ, καὶ φωναὶ, καὶ
tonitrua: & septem lampades ignis ardentes ante
βρονταί· καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τ̃
thronum eius, quæ sunt septem spiritus Dei.
θρόνου αὐτ̃, αἵ εἰσιν τὰ ἑπτὰ πνεύματα τ̃ θεοῦ.
Et in conspectu ‖throni tanquam mare vitreum, simile
καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου ὡς θάλασσα ὑαλίνη, ὁμοία
crystallo: & in medio ‖throni, & Pcircuitu ‖throni qua- ‖sedit P in
κρυστάλλῳ· καὶ ἐν μέσῳ τ̃ θρόνου, καὶ κυκλῳ τοῦ θρόνου τέσ-
tuor animalia plena oculis ante & retrò.
σαρα ζῶα γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν.
Et animal primum simile leoni: & secundum animal
καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, & τὸ δεύτερον ζῶον
simile vitulo: & tertium animal, habens faciem quasi
ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς
*homo: & quartum animal, simile aquilæ volanti hominis:
ἄνθρωπος, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ * πετωμένῳ. πέτομαι καὶ
Et quatuor animalia, *unū secundū unū eorum habebāt singula alas πέταμαι
καὶ τέσσαρα ζῶα, ἓν καθ' ἓν αὐτῶν ἔχον ἀνὰ πτέρυγας * singula
‖Sex in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem ‖senas
ἓξ κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν γέμουσιν ὀφθαλμῶν· καὶ ἀνάπαυσιν
non Phabent die ac nocte, dicentia, Sanctus, sanctus, sanctus, P habebant
ὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, λέγοντα, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος,
sanctus, sanctus, sanctus, sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus
ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς
omnipotens, qui erat, & *existens, & qui "venturus. *qui es, * qui
ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἦν, καὶ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἐρχόμενος.
Et cùm ‖dederint illa animalia gloriam, & honorem, & Pgratiam ‖darent
καὶ ὅταν δώσει τὰ ζῶα δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐχα- P benedictionem
ristiam sedenti super thronum, viuenti in
εἰσίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου, τῷ ζῶντι εἰς τοὺς
secula seculorum; *Procident viginti quatuor Procidebant
αἰῶνας τ̃ν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ εἰκοσιτέσσαρες
seniores ante sedentem in throno, & *ad- * adorabant
πρεσβύτεροι ἐνώπιον τ̃ καθημένου ἐπὶ τ̃ θρόνου, καὶ προσ-
orabunt viuentem in secula seculorum: & ‖mittunt ‖mittebant
κυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τ̃ν αἰώνων· καὶ βάλλουσι

coronas suas ante thronum, dicentes:

τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, λέγοντες,

Dignus es Domine & Deus noster, *sanctus*, accipere gloriam, 11

ἄξιος εἶ ὁ κύριος καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἅγιος, λαβεῖν τὴν δόξαν

& honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia,

καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν δύναμιν· ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα,

9 erasm. & propter voluntatem suam *sunt*, & creata sunt.

κτίζω καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσὶ, καὶ † ἐκτίσθησαν.

CAP. V. ε'.

Et vidi in dexteram sedentis supra thronum

Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τὸν θρόνου 1

librum scriptum intus & foris, obsignatum

βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, † κατεσφραγισμένον

καταφραγίζω sigillis septem. Et vidi angelum fortem prædi-

σφραγῖσιν ἑπτά. καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσ- 2

est cantem voce magna, Quis *9* dignus aperire librum, & soluere

σοντα φωνῇ μεγάλῃ, τίς ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λῦσαι

9 neque signacula eius? Et nemo poterat *9* in

τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ; καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἐν τῷ 3

cælo, neque in terra, neque subtus terram,

οὐρανῷ, οὐδὲ ἐπὶ τῆς γῆς, οὐδὲ ὑποκάτω τῆς γῆς,

aperire librum, neque respicere illum.

ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό.

Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inuentus est aperire

καὶ ἐγὼ ἔκλαιον πολὺ, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι 4

& *legere* librum, neque respicere eum.

καὶ ἀναγνῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό.

9 dixit Et vnus de *seniorib*us *9* dicit mihi, Ne fleueris: ecce

καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε, ἰδοὺ 5

vicit leo, *ille* de tribu Iuda, radix Dauid, aperi-

ἐνίκησεν ὁ λέων, ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαβὶδ, ἀνοῖ-

9 soluere re librum, & *9* septem signacula eius.

ξαι τὸ βιβλίον, καὶ τὰς ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ.

Et vidi, & ecce in medio throni & quatuor animaliũ

καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, 6

& in medio seniorum, agnum stantem tanquam occi-

καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγισμέ-

sum, habentem cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem

νον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ. καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ, ἃ εἰσι τὰ ἑπτὰ

spiritus Dei, missi in omnem terram.

πνεύματα τοῦ θεοῦ, ἀπεσταλμένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν.

Et venit, & accepit de dextera sedentis in

καὶ ἦλθε, καὶ εἴληφε ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ 7

throno librum.

τοῦ θρόνου βιβλίον.

καὶ

Et cùm *accepisset librum, quatuor animalia, & viginti aperuissent
καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ εἴκοσι-
quatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes
τέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες
*unusquisque citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, + singuli
ἕκαστος κιθάρας, καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων,
quæ sunt orationes sanctorum. Et ‖canunt canticum ‖cantabant
αἵ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων· καὶ ᾖδουσιν ᾠδὴν
nouum, dicentes: Dignus es ℘accipere librum, & aperire ℘Domine
καινὴν, λέγοντες, ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι
signacula eius: quoniam occisus es, & redemisti Deo
τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ· ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας τῷ θεῷ
nos in sanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & nos
ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου, ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ nationem.
populo, & gente. Et fecisti +ipsos Deo
λαοῦ καὶ ἔθνους. καὶ ἐποίησας αὐτοὺς τῷ θεῷ
nostro ‖reges & sacerdotes, & ℘regnabunt super terram. ‖ regnum
℘ regnabimus
ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσουσιν ἐπὶ τῆς γῆς.
Et vidi, & audiui vt vocem angelorum multorũ in circuitu
καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κύκλῳ
throni, & animalium, & seniorum: & erat
τοῦ θρόνου, καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ ἦν ὁ
numerus eorum, *myriades myriadum, & chiliades chiliadum: *millia milliũ
ἀριθμὸς αὐτῶν, μυριάδες μυριάδων, καὶ χιλιάδες χιλιάδων, Dicentium
Dicentes voce magna, Dignus est Agnus *occi- * qui est
λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ, ἄξιόν ἐστι τὸ ἀρνίον τὸ ἐσφα-
sus accipere virtutem, & ‖diuitias, & sapientiam, ‖diuinitatem,
γισμένον, λαβεῖν τὴν δύναμιν, καὶ πλοῦτον, καὶ σοφίαν,
& fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.
καὶ ἰσχὺν, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐλογίαν.
Et omnem creaturam quæ est in cælo, & super
καὶ πᾶν κτίσμα, ὃ ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς
terram, & sub terra, & in mari quæ sunt, & &
γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἅ ἐστι, καὶ
ea quæ in ℘ eis, omnes audiui dicentes, Sedenti ℘ eo:
τὰ ἐν αὐτοῖς, πάντας ἤκουσα λέγοντας, τῷ καθημένῳ
in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria,
ἐπὶ τῷ θρόνου, καὶ τῷ ἀρνίῳ, ἡ εὐλογία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα,
& *robur in secula seculorum. Amen. potestas
καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
Et quatuor animalia *dicentia, Amen. & ‖seniores * dicebant,
‖ viginti quatuor
καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα λέγοντα τὸ ἀμήν. καὶ οἱ πρεσβύ- ℘ in facies tuas,
ras ceciderunt ℘, & adorauerunt *. * viuentem in se-
τεροι ἔπεσον, καὶ προσεκύνησαν. cula seculorum.
προσεκύνησεν

CAP. VI. 5.

Et vidi quòd aperuisset Agnus unum de septem sigil-
Καὶ εἶδον ὅτι ἤνοιξε τὸ ἀρνίον μίαν ἐκ τῶν ἑπτὰ σφρα- 1
lis, & audiui unum de quatuor animalibus, dicens,
γίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων λέγοντος,
* vocem
* & vide.
tanquam *vox tonitrui. Veni*. Et vidi, & ecce
ὡς φωνὴ βροντῆς, ἔρχου. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ 2
equus albus, & ‖sedens super illum ϕ habens arcum: & data est
ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων τόξον. καὶ ἐδόθη
ei corona, & exiuit vincens, & vt vinceret.
αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα * νικήσῃ.
‖ qui sedebat
ϕ habebat
νικάω
Et cùm aperuisset secundum sigillum, audiui se-
καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν δευτέραν σφραγῖδα, ἤκουσα τοῦ δευ- 3
& vide.
cundum animal dicens, Veni *.
τέρου ζώου λέγοντος, ἔρχου.
Et exiuit alius equus rufus, & *sedenti super
καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' 4
* qui sedebat
‖ vt sumeret * &
illum, datum est ei ‖sumere pacem de terra, *vt
αὐτὸν ἐδόθη αὐτῷ λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἐκ τῆς γῆς, ἵνα
ϕ inuicem se
ϕ alij alios interficiant. & datus est ei gladius magnus.
ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη.
Et cùm aperuisset sigillum tertium, audiui
καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τρίτην, ἤκουσα τοῦ 5
& vide.
tertium animal, dicens, Veni *. & vidi, & ecce equus niger,
τρίτου ζώου λέγοντος, ἔρχου. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας,
* qui sedebat
‖ habebat
& *sedens super illum ‖ habens stateram in manu sua.
καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ.
ϕ tanquam
Et audiui ϕ vocem in medio quatuor animalium, dicentem,
καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων λέγουσαν, 6
* Bilibris
* bilibres
*Choenix tritici denario, & tres *choenices hordei dena-
χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δηνα-
rio. & oleum & vinum ne lxseris.
ἀδικέω
ρίου· καὶ τὸ ἔλαιον καὶ † οἶνον μὴ † ἀδικήσῃς.
Et cùm aperuisset quartum sigillum, audiui
καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τετάρτην σφραγῖδα, ἤκουσα 7
‖ & vide.
vocem quarti animalis, dicentis, Veni ‖.
φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου λέγοντος, ἔρχου.
ϕ qui sedebat
Et vidi, & ecce, equus pallidus, & ϕsedens
καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρός, καὶ ὁ καθήμενος 8
super eum, nomen illi Mors: & Infernus seque-
ἐπάνω αὐτοῦ ὄνομα αὐτῷ, θάνατος· καὶ ὁ ᾅδης ἀκολου-
* eum:
* quatuor partes
batur *eum ea: & data est illi potestas super *quartam partem
θεῖ μετ' αὐτοῦ· καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἐπὶ τὸ τέταρτον
terræ, interficere in gladio, & in fame, & in morte,
τῆς γῆς, ἀποκτεῖναι ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ,
καὶ

& sub bestiis terræ. Et cùm aperuisset
καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς. καὶ ὅτε ἠνοιξε τὴν
quintum sigillum, vidi subtus altare
πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς
animas hominum interfectorum propter verbum
ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ
Dei, & propter testimonium Agni quod habebant.
θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀρνίου ἣν εἶχον.
Et clamabant voce magna, dicentes, Vsquequo Do-
καὶ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἕως πότε ὁ δε-
mine sanctus & verus, non iudicas & * vindicas * non
σπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ
sanguinem nostrum de ‖ habitantibus in terra? ‖ iis qui habitant
αἷμα ἡμῶν, ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς;
Et datum est illis vt requiescerent adhuc tempus ‖ donec ρ datæ sunt illis
καὶ ἐδόθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον, ἕως singulæ stolæ albæ,
compleantur & conserui eorum, & fratres & dictum est
συμπληρωθῶσι καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ ‖ modicum,
αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι ὡς καὶ αὐτοί. * qui interficiendi sunt
Et vidi, & cùm aperuisset sigillum sextum,
καὶ εἶδον, καὶ ὅτε ἠνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην,
& * terræ motus magnus factus est, & sol niger factus est * eccè
καὶ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος μέλας ἐγένετο
tanquam saccus cilicinus, & luna * facta est sicut sanguis. tota
ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷμα.
Et stellæ ‖ cæli ceciderunt Pias terram, sicut ficus emittit ‖ de cælo ρ super
καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσον εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει
grossos suos, à magno vento * mota. * cùm
τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς, ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη. * mouetur.
Et cælum recessit sicut liber inuolutus, & omnis
καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον ἑλισσόμενον, καὶ πᾶν
mons & ‖ insula de locis suis motæ sunt. ‖ insulæ
ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν * ἐκινήθησαν. μαι
Et reges terræ, & ρ magnates, & tri- κινέω
καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ χι- ρ principes,
buni, & diuites, & fortes, & omnis seruus,
λίαρχοι, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ ἰσχυροὶ, καὶ πᾶς δοῦλος
& omnis liber absconderunt semetipsos in * speluncis, & * speluncas
καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια, καὶ
in * petras montium. Et dicunt montibus & * petris
εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων. καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ
petris, Cadite super nos, & abscondite nos à facie
ταῖς πέτραις, πέσατε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου
sedentis super thronum, & ab ira Agni.
τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου.

‖ ipsorum: Quoniam venit dies magnus iræ ‖ *eius:* & ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ· καὶ τίς quis poterit stare? δυνατὸς σταθῆναι;

CAP. VII. ζ'.

Et post hæc vidi quatuor angelos stantes super Καὶ μετὰ τοῦτο εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας ἐπὶ quatuor angulos terræ, tenentes quatuor τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας

* flarent ventos terræ, ne **flares ventus* super terram, neque super ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ

‖ in vllam mare, neque ‖ *super omnem* arborem. τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ παν δένδρον.

Et vidi alterum angelum ascendentem ab ortu Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβαίνοντα ἀπὸ ἀνατολῆς 2

solis, habentem signum Dei viui: & clamauit voce ἡλίου, ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος· καὶ ἔκραξε φωνῇ κράζω

magna quatuor angelis, quibus datum est *eis* nocere μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι

* Nolite nocere terræ & mari, Dicens: *Ne nocete* τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων, μὴ ἀδικήσατε 3

& terræ *neque* mari: neque arboribus, quoadusque signe- τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα, ἄχρις οὗ σφρα-

mus seruos Dei nostri in frontibus eorum. γίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν.

Et audiui numerum signatorum, centum & ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ἑκατὸν καὶ 4

quadraginta quatuor millia signati ex omni τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ πάσης

tribu filiorum Israel. Ex tribu Iuda, duodecim mil- φυλῆς υἱῶν Ἰσραήλ· ἐκ φυλῆς Ἰούδα, δώδεκα χι- 5

lia signati: ex tribu Ruben, duodecim millia***: λιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ φυλῆς Ῥουβὲν δώδεκα χιλιάδες,

* signati: ex tribu Gad, duodecim millia***: Ex tribu Aser, ἐκ φυλῆς Γὰδ δώδεκα χιλιάδες· ἐκ φυλῆς Ἀσὴρ 6

duodecim millia***: ex tribu Nephthalim, duodecim mil- δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Νεφθαλεὶμ δώδεκα χιλιά-

lia***: ex tribu Manasse, duodecim millia***: δες, ἐκ φυλῆς Μανασσῆ δώδεκα χιλιάδες·

* signati: Ex tribu Symeon, duodecim millia***: ex tribu Leui, duo- ἐκ φυλῆς Συμεὼν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Λευὶ δώ- 7

decim millia***: ex tribu Isachar, duodecim millia***: δεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ἰσαχὰρ δώδεκα χιλιάδες·

Ex tribu Zabulon, duodecim millia***: ex tribu Ioseph, ἐκ φυλῆς Ζαβουλὼν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ἰωσὴφ 8

δώδεκα

duodecim millia *: ex tribu Beniamin, duodecim millia * signati:
δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς βενιαμὶν δώδεκα χιλιάδες
Post hæc vidi, ‖ & ecce ‖ turbam magnam
μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ
multa, quam dinumerare nemo poterat, ex ρ omni ρ omnibus gentibus,
πολὺς, ὃν ἀριθμῆσαι οὐδεὶς ἐδύνατο, ἐκ παντὸς
gente, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante
ἐθνους, καὶ φυλῶν, καὶ λαῶν, καὶ γλωσσῶν, ἑστῶτες ἐνώ-
te thronum, & in conspectu Agni, circumamicti
πιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβεβλημένους
stolis albis, & palmæ in manibus eorum:
στολὰς λευκὰς, καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν·
Et clamabant voce magna, dicentes, Salus Deo
καὶ κράζουσι φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἡ σωτηρία τῷ θεῷ
nostro ‖sedenti super thronum, & Agno. qui sedet
ἡμῶν, τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνου, καὶ τῷ ἀρνίῳ.
Et omnes angeli stabant in circuitu throni, &
καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι † εἱστήκεσαν κύκλῳ τοῦ θρόνου, καὶ ἐστήκασι
seniorum, & quatuor animalium, & ceciderunt
τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, & ἔπεσον
in conspectu throni in facies suas, & adorauerunt
ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν
Deum, Dicentes, Amen. Benedictio, & * gloria, * claritas,
τῷ θεῷ, λέγοντες, ἀμήν. ἡ εὐλογία, καὶ ἡ δόξα,
& sapientia, & gratiarum actio, & honor, & virtus,
& ἡ σοφία, καὶ ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δύναμις,
& fortitudo Deo nostro in secula seculorum. Amen.
καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
Et respondit vnus ex senioribus, ‖ dicens mihi, ‖ & dixit
καὶ * ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι, Οὗτοι ἐκεῖνοί μαι
Hi ρ circumamicti stolis albis, qui sunt? ρ qui sunt
οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς, τίνες εἰσὶ,
& vnde venerunt? Et dixi illi, Domine mi, Tu
καὶ πόθεν ἦλθον; καὶ εἶπον αὐτῷ, κύριέ μου, σὺ
scis. & dixit mihi: Hi sunt ‖ venientes de tribu- qui venerunt
οἶδας. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλί-
latione magna, & lauerunt stolas suas, &
ψεως τῆς μεγάλης, καὶ * ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἐπλύνω
dealbauerunt eas in sanguine Agni.
ἐλεύκαναν αὐτὰς ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου.
* Propter hoc sunt ante thronum Dei, & ser- * Ideo
διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λα-
uiunt ei die ac nocte in templo eius: &
τρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ· καὶ
‖ sedens in throno habitabit super illos. ‖ qui sedet
ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ σκηνώσει ἐπ' αὐτούς.

Non esurient amplius, neque sitient amplius, neque
οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι, οὐδ' οὐ μὴ 16
ϕ ullus cadet super illos sol, neque ϕ omnis æstus:
πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα·
ß est in media *regit Quoniam Agnus qui ‖ per medium throni, * pascet illos,
ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτοὺς, 17
& deducet eos ad vitæ fontes aquarum: & absterget
καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωῆς πηγὰς ὑδάτων· καὶ ἐξαλείψει ὁ
Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.
θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

CAP. VIII. ἡ.

Et cùm aperuisset sigillum septimum, factum est
Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην, ἐγένετο 1
silentium in cælo quasi media hora. Et vidi
σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον. καὶ εἶδον τοὺς 2
‖ stantes septem angelos qui in conspectu Dei ‖ steterunt: & datæ sunt
ἑπτὰ ἀγγέλους, οἳ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκασι· καὶ ἐδόθησαν
illis septem tubæ. Et alius angelus
αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. Καὶ ἄλλος ἄγγελος 3
ϕ ante venit, & stetit ϕ ad altare, habens thuribulum au-
ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἔχων λιβανωτὸν χρυ-
reum, & datæ sunt illi incensa multa, ut daret
σοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλά, ἵνα δώσῃ ταῖς
ß de orationibus sanctorum omnium super altare aureum
προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν
* est ‖ Dei. quod * ante thronum ‖. Et ascendit fumus
τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν 4
ϕ de incensorum ϕ orationibus sanctorum de manu
θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων, ἐκ χειρὸς τοῦ
angeli, coram Deo. Et accepit angelus
ἀγγέλου, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος 5
thuribulum, & implevit illud de igne al-
τὸν λιβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσια-
taris, & misit in terram, & factæ sunt voces, & tonitrua, &
στηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν· καὶ ἐγένοντο φωναὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ
* magnus. fulgura, & terræmotus *. Et septem angeli * habentes
* qui habebant ἀστραπαὶ, καὶ σεισμός. καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες 6
‖ tubas canerent. septem tubas, præparauerunt seipsos ut ‖ clangerent.
τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας, ἡτοίμασαν ἑαυτοὺς ἵνα σαλπίσωσι.
ϕ angelus tuba canit: Et primus ϕ clanxit, & facta est grando: & ignis,
καὶ ὁ πρῶτος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένετο χάλαζα, καὶ πῦρ 7
missum est mixta in sanguine, & * missa sunt in terram. & tertia pars

μεμιγμένα ἐν αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν. καὶ τὸ τρίτον
τῆς

terræ combusta est, * & omne fœnum viride combustum est.

τῆς γῆς κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη.

* & tertia pars arborum concremata est,

καὶ

Et secundus angelus ‖clanxit, & tanquam mons magnus

καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα

‖ tuba cecinit,

ρ incensus missus est in mare: & facta est tertia pars

ρ igne ardenti

καιόμενον ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον

maris, sanguis. Et mortua est tertia pars

τῆς θαλάσσης αἷμα· καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν

' creaturarum in mari, * habentia animas, & tertia pars

κτισμάτων ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχάς, καὶ τὸ τρίτον

' creaturæ * eorum quæ habebant

naulum ‖ perierunt. Et tertius angelus

τῶν πλοίων διεφθάρησαν. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος διαφθείρω

‖ interiit.

ρ clanxit, & cecidit de cœlo stella magna ' incensa

ρ tuba cecinit: ' ardens

ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος

tanquam * lampas, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in

ὡς λαμπὰς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπὶ

* facula:

fontes aquarum. Et nomen stellæ

τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος

dicitur Absinthium. & facta est tertia pars aquarum in

λέγεται ὁ ἄψινθος· καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς

Absinthium, & multi hominum mortui sunt de aquis,

ἄψινθον, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων,

quia amaræ factæ sunt. Et quartus angelus

ὅτι ἐπικράνθησαν. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος πικραίνομαι

‖ tuba cecinit:

‖ clanxit, & percussa est tertia pars solis, & tertia pars

ἐσάλπισε, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς

lunæ, & tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum,

σελήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν,

& ρ dies non luceret ' tertiam partem ipsius, & nox similiter.

καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς, καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως.

ρ die ' pars tertia, & nocte

Et vidi, & audiui * vocem aquilæ volantis in medio cæ-

καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀετοῦ πετωμένου ἐν μεσουρανήματι

* vocem unius aquilæ volantis per medium

li, ‖ dicentem voce magna ter, Væ, væ, væ habi-

ματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ τρίς, οὐαὶ, οὐαὶ, οὐαὶ τοῖς κα-

‖ dicentis

tantibus in terra, de cæteris vocibus tubæ

τοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος

trium angelorum ρ futurorum clangere.

τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν.

ρ qui erant tubæ canituri.

CAP. IX. θ'.

Et quintus angelus ' clanxit: & vidi stellam de

Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ

' tuba cecinit:

cœlo * delapsam in terram, & data est ei

' cecidisse

τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ

clauis putei abyssi. Et aperuit puteum
κλεὶς τῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου. καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ 2
putei abyssi, & ascendit fumus ‖ ex puteo sicut fumus
τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς
P magnæ: fornacis P ardentis, & obscuratus est sol & aër de
καμίνου κεκαυμένης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ
Q utei fumo putei. Et de fumo exie-
τῦ καπνοῦ τῦ φρέατος. καὶ ἐκ τῦ καπνοῦ ἐξῆλ- 3
runt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut
θον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία, ὡς
habent potestatem scorpiones terræ.
ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπιοὶ τῆς γῆς.
* præceptum Et *dictum est illis, ne læderent fœnum
καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς 4
terræ, neque omne viride, neque omnem arborem, nisi
γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρὸν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς
R tantùm homines ‖ solos, qui non habent signum Dei
ἀνθρώπους μόνους οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγῖδα τῦ θεοῦ
in frontibus suis. Et datum est illis
ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἵνα 5
ne occiderent eos, sed vt cruciarent mensibus quinque.
μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα βασανίσωσι μῆνας πέντε·
& cruciatus eorum, vt cruciatus scorpij, cùm
καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν ὡς βασανισμὸς σκορπίου, ὅταν
percutit hominem. Et in diebus illis
παίσῃ ἄνθρωπον. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις 6
quærent homines mortem, & non invenient eam: &
ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐ μὴ εὑρήσουσιν αὐτὸν· καὶ
desiderabunt mori, & fugiet ab eis mors.
ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν.
*paratis Et similitudines locustarum similes equis *paratæ
ἑτοιμάζομαι καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένα 7
P similes auro: in prælium: & super capita earum tanquam coronæ P aureæ.
εἰς πόλεμον· καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι χρυσοῖ,
& facies earum velut facies hominum:
καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων·
Et habebant capillos sicut capillos mulierum: & dentes 8
καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν· καὶ οἱ ὀδόντες
*loricas earum sicut leonum erant: Et habebant *thoraces sicut
αὐτῶν ὡς λεόντων ἦσαν· καὶ εἶχον θώρακας ὡς 9
*ferreas *thoraces *ferreos: & vox alarum earum sicut vox
θώρακας σιδηροῦς· καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν ὡς φωνὴ
curruum equorum multorum currentium in bellum:
ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον·
* scorpionum & aculeis erant Et habebant caudas similes ‖ scorpijs, & aculeos, & in
καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις, καὶ κέντρα. καὶ ἐν 10
ταῖς

caudis ρsuis potestatem habens ad ladendum ho- ρcarum & po-
ταῖς οὐραῖς αὐτῶν· ἐξουσίαν γὰρ τὸ ἀδικῆσαι τοὺς ἀν- testas earum no-
mines mensibus quinque. Habentes regem super se cere hominibus
θρώπους μῆνας πέντε· ἔχουσι βασιλέα ἐφ' αὐτῶν Et habebant
angelum abyssi, *nomen ei Hebraicè, Abaddon, * cui
τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα αὐτῷ ἑβραϊστὶ, Ἀβαδδών,
‖ in autem Graca nomen habet, Apollyon. ρ ‖ Græcè
ἐν δὲ τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει, ὁ Ἀπολλύων. ρ Latinè habens
nomen Exter-
minans.
Væ vnum abiit, ecce veniunt adhuc duo væ post hæc. &
ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἔρχεται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα.
Et sextus angelus *clanxit, & audiui vocem vnam ex * tuba eccinit:
καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν
quatuor cornibus altaris aurei quod ‖ coram ‖ est ante oculos
τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον Dei.
Dei, Dicentem sexto angelo, ρ Habens ρ qui habebat
τοῦ θεοῦ, λέγουσαν τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ, ὁ ἔχων τὴν
tubam, solue quatuor angelos *alligatos qui alligati sunt
σάλπιγγα, λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους
in flumine magno Euphrate.
ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ.
Et soluti sunt quatuor angeli *parati in * qui erant
καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς
horam, ‖ & mensem, & annum, vt occiderent tertiã partẽ ‖ & diem,
τὴν ὥραν, καὶ μῆνα, καὶ ἐνιαυτὸν, ἵνα ἀποκτείνωσι τὸ τρίτον
hominum. Et numerus ρexercituum ρ equestris exer-
τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων citus vicies mil-
equi, myriades myriadum. audiui numerum eorum. lies dena millia.
&
τοῦ ἱππικοῦ, μυριάδες μυριάδων. ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν.
Et ita vidi equos in visione, & *sedentes qui sedebant
καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημέ-
νους ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ * habebant
sulphureas. & capita equorum ‖ tanquam capita leonum: & ‖ erant
θειώδεις· καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων· καὶ
de ρ oribus eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur. ρ ore
ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ, καὶ καπνὸς, καὶ θεῖον.
A tribus plagis his occisa est tertia pars Et ab
ὑπὸ τῶν τριῶν πληγῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον
hominum, de igne, & fumo, & * de
τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τοῦ πυρὸς, καὶ τοῦ καπνοῦ, καὶ τοῦ
sulphure ‖ procedente ex oribus ipsorum. ‖ quæ procede-
θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. bant ex ore
Nam potestas ρ equorum in ore eorum est, & ρ enim
ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἐστι, καὶ
in caudis eorum. nam caudæ eorum similes serpentibus,
ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν. αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεσιν,

lab entes capita, & in his nocent.
ἐχουσι κεφαλὰς, καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσι.

[a] homines

Et cæteri [a]*hominum* qui non occisi sunt in
καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς 20

[*] neque

plagis his, [*]*non* pœnitentiã egerũt de operibus manuum suarũ,
πληγαῖς τούτοις, οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν,
vt non adorent dæmonia, & simulachra aurea,
ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια, καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ,
& argentea, &ærea, & lapidea, & lignea, quæ
καὶ τὰ ἀργυρᾶ, καὶ τὰ χαλκᾶ, καὶ τὰ λίθινα, καὶ τὰ ξύλινα, ἃ
neque videre possunt, neque audire, neque ambulare.
οὔτε βλέπειν δύνανται, οὔτε ἀκούειν, οὔτε περιπατεῖν.
Et non egerũt pœnitentiã ab homicidiis suis, neque à
καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν 21
veneficiis suis, neque à fornicatione sua, neque à
φαρμακειῶν αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε ἐκ
furtis suis.
τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

CAP. X. 1.

[‖] alium

Et vidi [‖]angelum fortem descendentem de cælo,
Καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, 1
amictum nube: & iris in capite eius, &
περιβεβλημένον νεφέλην· καὶ ἡ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ τὸ
[φ] erat
facies eius [φ]vt sol, & pedes eius tanquã columnæ ignis.
πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στῦλοι πυρός.
Et habebat in manu sua libellum apertum:
καὶ εἶχεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον † ἠνεῳγμένον· 2
ἀνοίγω
& posuit pedem suum dextrum super mare,
καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης,
[a] autem
at sinistrum [a]super terram. Et clamauit voce
τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἔκραξε φωνῇ 3
[*] cùm
magna, quemadmodum [*]leo rugit. & cùm clamasset locu-
μεγάλῃ ὥσπερ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλά-
ta sunt septem tonitrua suasipsorum voces.
λησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς.
[‖] voces suas, ego scripturus eram:
Et cùm locuta fuissent septem tonitrua [‖], *futurus eram scribere*: &
καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, ἔμελλον γράφειν καὶ 4
[φ] mihi
audiui vocem de cælo, dicentem [φ], Signa quæ locu-
ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν, σφράγισον ἃ ἐλά-
ta sunt septem tonitrua, & [*]*post hæc scribis.*
[*] noli ea scribere.
λησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, καὶ † μὴ ταῦτα γράψῃς.
Et angelus, quem vidi stantem super mare & super
καὶ ἄγγελος, ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς 5
γῆς,

terram, levauit manum suam *dexteram* ad cælum,

τὴν γῆν, ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν εἰς τὸν οὐρανὸν,

Et iurauit *in* *viuente* in *secula* *seculorum*, * per viuentem

καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων

qui creauit cælum & ea quæ *sunt* in eo, & terram &

ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν καὶ § sunt

τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ· ὅτι χρό-

ea quæ *sunt* in ea, & mare & ea quæ *sunt* in eo: quia tem-

νος οὐκ ἔτι ἔσται.

pus non amplius erit.

Sed in diebus vocis

ἀλλὰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς

septimi angeli, cum ρ *futurum* erit *clangere*, consummabitur

τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, τελεσθῇ τὸ

myst. rium Dei, *quod* euangelizauit *seruos* suos

μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὃ εὐηγγέλισατο τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς

Prophetas. Et *vox quam* audiui ‖ de cælo,

προφήτας. καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,

iterum ρ *loquta eum me, & dicens*, Vade, *accipe* li-

πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ, καὶ λέγουσα, ὕπαγε, λάβε τὸ βιβλί- * &

brum apertum * *in* manu angeli *stantis*

ον τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶτος

super mare, & super terram. Et abij

ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἀπῆλθον

ad angelum, dicens ei, ‖ Da mihi librum. & ‖ vt darem

πρὸς τὸν ἄγγελον, λέγων αὐτῷ, δός μοι τὸ βιβλιδάριον. καὶ

dixit mihi, Accipe ρ, & deuora illum. & faciet amaricari tuum ρ librum

λέγει μοι, λάβε, καὶ κατάφαγε αὐτό. καὶ πικρανεῖ σου τὴν

venerem, sed in ore tuo erit dulce tanquam mel.

κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι.

Et accepi librum de manu angeli,

καὶ ἔλαβον τὸ βιβλιδάριον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου,

& deuorani illum: & erat in ore meo tanquam mel dulce.

καὶ κατέφαγον αὐτό· καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου ὡς μέλι γλυκύ.

& cùm deuorassem eum, amaricatus est venter meus.

καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτό, ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου.

Et dixit mihi, Oportet te iterum prophetizare *in* populis, &

καὶ λέγει μοι, δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς, καὶ

in Gentibus, & linguis, & regibus multis.

ἔθνεσι, καὶ γλώσσαις, καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς.

CAP. XI. ιά.

Et datus est mihi calamus similis virgæ & *assistit* *dictum est

Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, καὶ εἱστήκει ὁ mihi,

angelus dicens, Surge, & metire templum Dei, &

ἄγγελος, λέγων, ἔγειραι, καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐγείρω

alcare, & adorantes in eo:
τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ.
*autem est — Et atrium * quod ‖ foris templum, eiice foras: &
καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔξωθεν τοῦ ναοῦ, ἔκβαλε ἔξωθεν, καὶ
ne illud metiaris, quoniam datum est Gentibus: & ciuitatem
μὴ αὐτὴν μετρήσῃς, ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι· καὶ τὴν πόλιν τὴν
sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus.
ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαράκοντα δύο.
Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus
καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας
mille ducentis sexaginta, amicti saccis.
χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους.
Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra in cōspectu
οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι, καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον
Domini terræ stantes. Et si quis eos voluerit
τοῦ κυρίου τῆς γῆς ἑστῶσαι. καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλῃ
ℙ exiet — nocere, ignis ℙegredietur de ore eorum, & *deuorabit
ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύε℗ται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει
inimicos eorum. & si quis eos voluerit lædere, sic
τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, οὕτω
oportet eum occidi. Hi habent potestatem
δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. οὗτοι ἐξουσίαν ἔχουσιν
* claudendi — * claudere cælum, ne ‖pluuia pluat diebus pro-
κλεῖσαι τὸν οὐρανόν, ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχῃ τὰς ἡμέρας τῆς προ-
‖ conuertendi — phetiæ illorum: & potestatem habent super aquas ‖ conuertere
φητείας αὐτῶν· καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν
eas in sanguinem, & percutere terram in omni plaga,
αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ,
quotiescunque voluerint. Et cùm finierint testimo-
ὁσάκις ἐὰν θελήσωσι. καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυ- 7
ℙ quæ ascendit — nium suum, bestia ℙascendens de abysso, faciet *cum
ρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει μετ'
eis bellum, & vincet illos, & occidet eos.
αὐτῶν πόλεμον, καὶ νικήσει αὐτοὺς, καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς.
* corpora — Et *cadauera eorum ‖ in ℙplatea ciuitatis
‖ iacebunt — ℙ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς 8
ℙ plateis — magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus,
μεγάλης, ἥτις καλεῖ℗ται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος,
videbunt — vbi & Dominus eorum crucifixus est. Et *vident de
ὅπου καὶ ὁ κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη. καὶ βλέπουσιν ἐκ 9
* corpora — populis, & tribubus, & linguis, & Gentibus, *cadauera
ἐθνῶν, καὶ φυλῶν, καὶ γλωσσῶν, καὶ ἐθνῶν, τὰ πτώματα
ℙ per ℙ & * corpora — eorum ‖dies tres ℙdimidium: & *cadauera eorum non si-
αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς ἥμισυ· καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφή-
ℨ monumentis. — nent poni in *monumentum.
σουσι τεθῆναι εἰς μνῆμα.

καὶ

Et ‖ habitantes in terra gaudebunt super illos, & ‖ inhabitant
καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαίρουσιν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ terram
iocundabuntur, & munera mittent ρ alij alijs: quoniam hi ρ inuicem:
†ἐφρανθήσον) , καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις , ὅτι οὗτοι οἱ ἐφραίνομαι
duo prophetæ cruciauerunt * habitantes super terram. * eos qui habitant
δύο προφῆ) ἐβασάνισ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τ γῆς.
Et post tres dies & dimidium, spiritus vitæ à Deo
καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ
intrauit in eos, & steterunt super pedes suos, & timor
εἰσῆλθεν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἔστη ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτ, καὶ φόβ
magnus cecidit super * βεβῶντες eos. * eos qui viderunt
μέγας ἐπέπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς.
Et ‖ audiui vocem magnam de cælo, dicentem eis: ‖ audierunt
καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τ οὐρανοῦ, λεγούσης αὐτοῖς,
Ascendite huc. & ascenderunt in cælum in nube: &
ἀνάβητε ὧδε· καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ· καὶ
viderunt illos inimici eorum. Et in illa
ἐθεώρησαν αὐτοὺ οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ
hora factus est terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis
τῇ ἡμέρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας , καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως
cecidit: & occisa sunt in terræmotu nomina hominum
ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων
millia septem, & reliqui ρ territi facti sunt, & dederunt glo- ρ in timorem
χιλιάδες ἑπτὰ, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δό- missi sunt:
riam Deo cæli. Væ secundum
ξαν τῷ θεῷ τ οὐρανοῦ. ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα
abiit, ecce væ tertium ecce veniet citò. &
ἀπῆλθεν, ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἰδοὺ ἔρχεται ταχύ.
Et septimus angelus * clanxit: & factæ sunt voces ma- * tuba cecinit
καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελ ἐσάλπισε , καὶ ἐγένοντο φωναὶ με-
gnæ in cælo, dicentes, Factum est regnum huius mundi,
γάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ λέγουσαι, ἐγένετο ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου,
Domini nostri, & Christi eius, & regnabit in
τοῦ κυρίου ἡμῶν, καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς ‖ amen.
secula seculorum. ‖ Et viginti quatuor senio-
αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύ-
res ρ in conspectu Dei * sedentes in * thronis suis, ceciderũt ρ qui * sedebat * sedibus
τεροι οἱ ἐνώπιον τ θεοῦ κα θήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτ, ἔπεσον
in facies suas, & adorauerunt Deum,
ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτ, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ,
Dicentes, Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens,
λέγοντες, εὐχαριστοῦμέν σοι, κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ‖ es, ρ eras, * es
qui ‖ existens, & qui ρ erat, & qui venturus *, quia accepisti vir-
ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι εἴληφας τὴν δυ-
tutem tuam magnam, & regnasti. Et Gentes
ναμίν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας. καὶ τὰ ἔθνη

ὀργίζομαι

iratæ sunt, & aduenit ira tua, & tempus mortuorum, iu-
† ὠργίσθησαν, καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν, κρι-
dicari, & reddere mercedem seruis tuis prophetis,
θῆναι, καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις,
* pusillis, & sanctis, & timentibus nomen tuum, * paruis
καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς
‖ exterminandi eos qui corruperunt & magnis, & ‖ perdere corrumpentes terram.
καὶ τοῖς μεγάλοις, καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας † γῆν.

ἀνοίγομαι

Et apertũ est templum Dei in cælo, & visa est ar-
Ϲ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ † ὤφθη ἡ κι- 19 Ql
9 eius ea testamenti 9 Domini in templo eius, & facta sunt
βωτὸς τῆς διαθήκης τοῦ κυρίου ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο
† terræ motus, fulgura, & voces, & * tonitrua, & grando magna.
ἀστραπαὶ, καὶ φωναὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ χάλαζα μεγάλη.

CAP. XII. ιβ΄.

Ϲ apparuit

Et signum magnum * visum est in cælo: Mulier circum-
Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ· γυνὴ περι- 1
amicta sole, & luna sub pedibus eius:
βεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς,
& in capite eius corona stellarum duodecim:
καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα·

‖ clamat, parturiens, & cruciatur vt pariat.

Et in vtero habens ‖ clamabat *doloribus partus desiliens, & cru-*
καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἔκραζεν ὠδίνουσα, καὶ βασανι- 2
ciata parere. Et visum est aliud signum in cælo,
ζομένη τεκεῖν. καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ, 3
& ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua
καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρός, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα
decem: & in capitibus eius septem diademata.
δέκα· καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα.
Et cauda eius trahebat tertiã parte m stellarum cæli, & misit
καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον † τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, Ϲ ἔβαλεν 4
eas in terram: & draco stetit ante mulierem
αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν· καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον † τῆς γυναικὸς †
9 quæ erat parituram, 9 *futuram* *parere*, vt cùm peperisset filium * *suum*, deuoraret.
ἐ eius * recturus
μέλλουσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς, κατα φάγῃ.
Et peperit filium masculũ, qui * *futurus* erat *pascere* omnes
τίκτω καὶ † ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ 5
Gentes in virga ferrea: & raptus est filius eius ad
ἁρπάζω ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· Ϲ † ἡρπάγη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν
Deum, & ad thronum eius. Et mulier fugit in
Θεὸν, καὶ πρὸς † τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς 6
‖ habebat solitudinem, vbi ‖ *habet ibi* locum paratum à Deo,
τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει ἐκεῖ τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ,

ἵνα

ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta.
ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα.

Et factum est prælium * in cælo: Michael & an- * magnum
Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ· ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγ-
geli eius ‖prælium cum draconc, & draco ‖ præliabantur
γελοι αὐτοῦ τοῦ πολεμῆσαι μετὰ τοῦ δράκοντος, καὶ ὁ δράκων
pugnabat, & angeli eius. Et non ρ valuit, ρ valuerunt
ἐπολέμησε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἰσχυσεν,
neque locus inuentus est ‖ei amplius in cælo. eorum
οὐδὲ τόπος εὑρέθη αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ.

Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, * vo- * qui vocatur
καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ κα-
catus diabolus & satanas, ‖seducens habitatam ‖ qui seducit uni-
λούμενος διάβολος καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην
uersum, proiectus est in terram, & angeli eius cum illo uersum orbem:
ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ
ρ proiecti sunt. Et audiui vocem magnam in ρ missi
ἐβλήθησαν. καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην ἐν τῷ
cælo, dicentem, Nunc facta est salus, & virtus,
οὐρανῷ, λέγουσαν, ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία, καὶ ἡ δύναμις,
& regnum Dei nostri, & potestas Christi eius:
καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ·
quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, ‖accusans ‖ qui accusabat
ὅτι κατεβλήθη ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν
illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte. καταβάλλο-
αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός. μαι
Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, &
111 καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου, καὶ
propter verbum testimonij sui: & non dilexerunt
διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν. καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν
* animam suam vsque ad mortem. ‖ Propter hoc læta- * animas suas
ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. διὰ τοῦτο εὐφραί- ‖ Propterea
112 mini cœli, & in eis ρ habitantes. Væ terræ, ρ qui habitatis
νεσθε οἱ οὐρανοὶ, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες. οὐαὶ τῇ γῇ,
& mari: quia descendit diabolus ad vos, habens ‖ ani- iram magnam,
καὶ τῇ θαλάσσῃ· ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς, ἔχων θυ-
mum magnum, sciens quòd modicum tempus habet.
μὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει.

*Et cùm vidit draco quòd proiectus esset in terram, persecutus est * postquam
113 καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων ὅτι ἐβλήθη εἰς γῆν, ἐδίωξε τὴν
mulierem, quæ peperit masculum. Et datæ sunt
γυναῖκα, ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρρενα. καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ τὰ
mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, vt volaret in
γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς
desertum in locum suum, vbi alitur ‖ illic tempus, ‖ per
τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπως τρέφηται ἐκεῖ καιρὸν,

& tempora, & dimidium temporis à facie serpentis.

ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως.

Et emisit serpens ex ore suo post mulierem,

καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς, 15

ꝑà trahi aquam tanquam flumen, vt eam ꝑflumine' latam faceret.

ὕδωρ ὡς ποταμὸν, ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ.

Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os

καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικὶ, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα 16

suum, & absorbuit flumen quod misit draco de

καταπίνω αὐτῆς, καὶ † κατέπιεν τὸν ποταμὸν ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ

ore suo. Et iratus est draco in

στόματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ 17

mulierem, & abiit facere prælium cum reliquis

γυναικὶ, καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν

a de semine * seminis eius, ‖ custodientibus mandata

‖ qui custodiunt τῶν σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ

ꝑ Christi Dei, & habentibus testimonium ꝑ Iesu.

θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ.

Et stetit supra arenam maris.

καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. 18

CAP. XIII. ιγ'.

Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem cor-

Καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον, ἔχον κέ- 1

nua decem, & capita septem, & super cornua eius decem

ρατα δέκα, καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα

diademata, & super capita eius nomina blasphemiæ.

διαδήματα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὀνόματα βλασφημίας.

Et bestia quam vidi, erat similis pardo, & pedes

καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ἦν ὅμοιον παρδάλει, καὶ οἱ πόδες 2

eius sicut vrsi, & os eius sicut os leonis. &

αὐτοῦ ὡς ἄρκου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. καὶ

dedit illi draco virtutem suam, & thronum

ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ τὸν θρόνον

* vidi suum, & potestatem magnam. Et * vnum de capitibus

αὐτοῦ, καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. καὶ μίαν ἐκ τῶν κεφαλῶν 3

‖ occisum suis quasi ‖ cæsum in mortem: & plaga mortis

αὐτοῦ ὡσεὶ ἐσφαγμένην εἰς θάνατον· καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου

eius curata est: & admirata est vniuersa terra post

αὐτοῦ ἐθεραπεύθη. καὶ ἐθαύμασεν ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ

bestiam: & adorauerunt draconem, qui dedit

θηρίου· καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι τῷ † δεδωκότι τὴν

δίδωμι potestatem bestiæ. Et adorauerunt bestiam,

ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ. καὶ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ, 4

λέγον-

dicentes, Quis similis bestiæ? & quis ? potens pugnare ?poterit
λέγοντες, τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ; καὶ τίς δύναται πολεμῆσαι
cum ea? & datum est ei os loquens magna, &
μετ' αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα, καὶ
blasphemiam. Et data est ei potestas bellum blasphemias.
5 βλασφημίαν. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία πόλεμον
facere menses quadraginta duos. Et aperuit
ποιῆσαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο. καὶ ἤνοιξε τὸ
6 os suum in *blasphemiam ad Deum, blasphemare *blasphemias
στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν θεὸν, βλασφημῆσαι
nomen eius, & tabernaculum eius, & ‖in cælo ‖ eos qui
τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ
? habitantes. Et datum est illi facere bellum cum ? habitant,
σκηνοῦντας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι πόλεμον μετὰ
7 sanctis, & vincere eos. & data est illi potestas
τῶν ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτούς· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία
in omnem tribum, & linguam, & gentem. & populum
ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν, καὶ γλῶσσαν, καὶ ἔθνος.
Et *adorabunt cum omnes ‖habitantes super * adorauerunt
8 καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς ‖ qui inhabitant
terrã, quorum non ? scriptum est nomen in libro vitæ ? sunt scripta nomina
γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὸ ὄνομα ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς
Agni *mactati a fundatione mundi. * qui occisus est ab origine
τοῦ ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.
Si quis habet aurem, audiat.
9 εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω.
*si quis habes captiuitatem ‖, vadit: ? ‖ qui in gladio * Qui in
10 εἴ τις εἰς αἰχμαλωσίαν, ὑπάγει· εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ‖ duxerit, in captiuitatem
occiderit, oportet eum in gladio occidi. hic est ? qui
ἀποκτανθῆναι, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. ὧδέ ἐστιν
patientia, & fides sanctorum.
ἡ ὑπομονὴ, καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων.
Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat
11 καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχε
cornua duo, similia *agno, & loquebatur sicut draco. agni.
κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίῳ, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων.
Et potestatem prioris bestiæ omnem *facit in con- * faciebat
12 καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώ- spectu eius, & fecit terram & in ea habitantes, ‖ vt ‖ adorare
πιον αὐτοῦ, καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας, ἵνα
*adorent bestiam primam, cuius curata est plaga
προσκυνήσουσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ θεραπεύω
mortis eius. Et ? facit signa magna, & ignem, ? fecit
τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, καὶ πῦρ, ? vt etiam faceret
13 vt de cælo *descendere in terram, in conspectu hominum. * descendere
ἵνα καὶ τὸν οὐρανὸν καταβαίνῃ εἰς τὴν γῆν, ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων·

Et seducit meos habitantes in terra, propter
καὶ πλανᾷ τοὺς ἐμοὺς τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ 14
signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, dicens
τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων
‖ vt faciant habitantibus in terra, ‖facere imaginem bestiæ, quæ
τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃ
ℙ habet ℙ habuit plagam gladij, & vixit.
εἶχε τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρης, καὶ ἔζησε.
*vt daret Et datum est illi *spiritum dare imagini bestiæ, &
καὶ ἐδόθη αὐτῷ πνεῦμα δοῦναι τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνᾳ 15
‖ faciat vt quicunque non adorauerint vt loquatur imago bestiæ, & ‖ faciat non adorantes
ἵνα λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ ποιεῖ τοὺς μὴ προσκυνοῦντας
ℙ faciet imaginem bestiæ, vt occidantur. Et ℙ faciet omnes
τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι. καὶ ποιεῖ πάντας 16
pusillos, *paruos, & magnos, & diuites, & pau-
τοὺς μικροὺς, καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτω-
* habere characterem peres, & liberos, & seruos, *vt det illis
χοὺς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δῶσιν αὐτοῖς
‖ suæ characterem in manu ‖eorum dextera, aut in
χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς, ἢ ἐπὶ τὰ
‖ suis frontibus ‖eorum. Et ne quis possit emere aut
μέτωπα αὐτῶν. καὶ ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ 17
ℙ nisi qui habeat vendere, ℙ nisi habens characterem, aut nomen
πωλῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, ἢ τὸ ὄνομα τοῦ
bestiæ, aut numerum nominis eius.
θηρίου, ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.
*qui habet intellectum, Hic sapientia est. *habens mentem, computet numerum
ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων νοῦν, * ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν 18
ψηφίζομαι bestiæ. numerus enim hominis est, & numerus eius
τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστί, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ
est sexcenti sexaginta sex.
ἐστὶν ἑξακόσιοι ἑξήκοντα ἕξ.

CAP. XIIII. ιδ'.

*stabat Et vidi, & ecce Agnus *stans supra montem Sion, &
Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀρνίον ἑστηκὸς ἐπὶ τὸ ὄρος σιών, καὶ 1
cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes
μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, ἔχουσαι
nomen eius & nomen Patris eius scriptum in
τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν
frontibus suis. Et audiui vocem de cælo,
μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 2
tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitrui
ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς
μεγά-

magni: & * vox quam audiui, sicut citharœdorum citharizantium * vocem
μεγάλης, καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα, ὡς κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων
citharis suis: Et cantabant‖ canticum nouum ‖ quasi
ταῖς κιθάραις αὐτῶν. καὶ ᾄδουσιν ὡδὴν καινὴν
ante ρ throuum, & ante quatuor animalia, & ρ sedem,
ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ τῶν
seniores: & nemo poterat discere canticum, nisi
πρεσβυτέρων· καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδὴν, εἰ μὴ
centum quadraginta quatuor millia, * empti qui sunt
οἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι
de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt co-
ἀπὸ τῆς γῆς. οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμο-
inquinati: virgines enim sunt. hi * sunt sequentes * sequuntur
λύνθησαν· παρθένοι γάρ εἰσιν· οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκολουθοῦντες
Agnum quocunque enim ierit. hi à Iesu empti
τῷ ἀρνίῳ· ὅπου γὰρ ἂν ὑπάγῃ· οὗτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ * ἀπαρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ.
sunt ex hominibus primitiæ Deo & Agno:
Et in ore eorum non est inuentum mendacium: sine ma-
καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη ψεῦδος· ἄμω-
cula enim sunt ‖. Et vidi alterum angelum volantem ‖ ante thronum
μοι γάρ εἰσι. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον πετώμενον Dei.
ρ in medio cœli, habentem euangelium æternum, * euangelizare ρ per medium * vt euangelizaret
ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον, εὐαγγελίσαι
sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum,
τοὺς καθημένους ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλὴν,
& linguam, & populum, dicens in voce magna, Timete
καὶ γλῶσσαν, καὶ λαὸν, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ, * φοβήθητε φοβέομαι
* Deum, & date illi ‖ gloriam, quia venit hora iudicij * Dominum,
θεὸν, καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως ‖ honorem
eius: & adorate eum qui fecit cælum &
αὐτοῦ· καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν
terram, & mare ρ, & fontes aquarum. ρ & omnia quæ in eis sunt,
γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πηγὰς ὑδάτων.
Et alius angelus secundus secutus est, dicens, Cecidit
καὶ ἄλλος ἄγγελος δεύτερος ἠκολούθησε, λέγων, ἔπεσεν
cecidit Babylon illa magna: * ex vino iræ fornica- quæ
ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη· ὅτι τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορ-
tionis suæ potauit omnes gentes.
νείας αὐτῆς πεπότικε πάντα τὰ ἔθνη.
Et alius angelus tertius secutus est illos, dicens in
καὶ ἄλλος ἄγγελος τρίτος ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν
voce magna, Si quis adorauerit bestiam, & imaginem eius,
φωνῇ μεγάλῃ, εἴ τις προσκυνεῖ τὸ θηρίον, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ,
& acceperit characterem in fronte sua, aut in
καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ τὴν

manu sua: Et hic bibet de vino iræ
χείρα αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς πίε͂ται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ 10

* quod mixtum est ‖ calice κεράννυμι βασανίζομαι
Dei, * mixto mero in ‖ poculo iræ
τοῦ θεοῦ, τοῦ * κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς
ipsius, & cruciabitur in igne & sulphure in conspectu
αὐτοῦ, καὶ * βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον τοῦ
sanctorum Angelorum, & ante conspectum Agni. Et fumus
ἁγίων ἀγγέλων, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ καπνὸς 11

ρ tormentorum * ascendet, nec * qui adorauerunt habent requiem die ac nocte
ρ cruciatus eorum in secula seculorum * ascendit, & non
τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν εἰς αἰῶνας αἰώνων ἀναβαίνει, καὶ οὐκ
* adorantes be-
ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θη-
stiam, & imaginem eius: & si quis acceperit characterem
ρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ χάραγμα

‖ qui custodiunt
nominis eius. Hîc patientia sanctorum est: ‖ hic
τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν· ὧδε 12
custodientes mandata Dei, & fidem Iesu.
οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν πίστιν τοῦ Ἰησοῦ.
Et audiui vocem de cælo, dicentem mihi, Scribe,
καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης μοι, γράψον, 13

ρ qui moriuntur. * iam ‖ enim ρ illos
Beati mortui, ρ in Domino * morientes. amodo * dicit
μακάριοι οἱ νεκροὶ, οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνήσκοντες. ἀπάρτι λέγει
etiam Spiritus, vt requiescant à laboribus suis: ea
ναὶ τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τὰ δὲ
opera ‖ illorum sequuntur ρ cum ipsis.
ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν. 14

* nubé candidam, * sedentem simil ‖ habentem
* nubes alba, & super nubem * sedens similis Filio homi-
Et vidi, & ecce
καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενος ὅμοιος υἱῷ ἀνθρώ-
nis, ‖ habens in capite suo coronam auream, & in
που, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἐν τῇ
manu sua falcem acutam. Et alius angelus
χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος 15

ρ ad sedentem
exiuit de templo, clámans in voce magna ρ sedenti
ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ, κράζων ἐν φωνῇ μεγάλῃ τῷ καθημένῳ
super nubem: Mitte falcem tuam, & mete, quia
ἐπὶ τὴν νεφέλην· πέμψον τὸ δρέπανόν σου, καὶ θέρισον, ὅτι

vt metatur * qui sedebat ‖ est θερίζω
venit hora * metendi: quoniam aruit messis terræ.
ἦλθεν ἡ ὥρα τοῦ θερίσαι· ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς.
Et misit * sedens super nubem, falcem
καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ὅτι τὴν νεφέλην, τὸ δρέπανον 16
suam in terram, & demessa est terra. Et alius
αὐτοῦ ὅτι τὴν γῆν, καὶ ‖ ἐθερίσθη ἡ γῆ· καὶ ἄλλος 17
angelus exiuit de templo quod ‖ in cælo, habens &
ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, ἔχων καὶ
ipse falcem acutam. Et alius angelus exiuit
αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν 18

ἐκ

de altari, habens potestatem supra ignem, & clamauit qui habebat
ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρὸς, καὶ ἐφώνησε
clamore magno habenti falcem acutam, dicens, Mit- voce magna ad eum qui habebat
κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, λέγων, πέμ-
te tuam falcem acutam, & vindemia botros vi-
ψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξὺ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς ἀμ-
nex terræ, quoniam maturæ sunt vuæ eius.
πέλου τῆς γῆς· ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. ἀκμάζω
Et misit angelus falcem suam in terram, & acutam
9 καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ
vindemiauit vineam terræ, & misit in lacum
ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ τρυγάω
iræ Dei magnum. Et calcatus est lacus
θυμοῦ τοῦ θεοῦ τὴν μεγάλην. καὶ †ἐπατήθη ἡ ληνὸς πατέομαι
extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu vsque ad fre- † μέγαν.
ἔξωθεν τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τοῦ ληνοῦ ἄχρι τῶν χα-
nos equorum ‖ à stadiis mille ρ sexcentis. ‖ per stadia ρ sexcenta.
λινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

CAP. XV. ιέ.

Et vidi aliud signum in cælo magnum & mirabile:
1 Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστὸν,
angelos septem, habentes plagas septem nouissimas: quoniã in
ἀγγέλους ἑπτὰ, ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας· ὅτι ἐν
illis consummata est ira Dei. Et vidi tãquam
2 αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ὡς
mare vitreum igne mistum, & *vincentes ex *eos qui vicerunt
θάλασσαν ὑελίνην πυρὶ * μεμιγμένην, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ bestiam & ima-
bestia, & ex imagine eius, & *ex numero nominis ginem
τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος * numerum
eius, stantes super mare vitreum, habentes
αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑελίνην, ἔχοντας
citharas Dei. Et ‖ cantant canticum Moysi ‖ cantantes
3 κιθάρας τοῦ θεοῦ. καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν μωυσέως
serui Dei, & canticum Agni, dicentes, Magna
τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου, λέγοντες, μεγάλα
& mirabilia ρ opera tua, Domine Deus omnipotens: in- ρ sunt
καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ· δί-
stæ & veræ ρ viæ tuæ, rex * gentium. seculorum.
καιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν.
Quis non timebit te, Domine, & * glorificabit nomen tuum? quia * magnificabit
4 τίς οὐ μὴ φοβηθῇ σε, κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; ὅτι
solus ‖ sanctus es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt ‖ pius
μόνος ὅσιος εἶ· ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν

in cōſpectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt.
ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν.

9 ecce
Et post hæc vidi, & ꝑ apertū est templum tabernaculi
καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ 5
testimonij in cælo, Et exierunt septem an-
μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγ- 6
geli, habentes septem plagas, de ꝓcælo, qui erant ve-
γελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οἵτινες ἦσαν περι-
stiti *linum, & purum, & splendidum, & præcincti
δυμένοι λίνον, καθαρὸν, καὶ λαμπρὸν, καὶ † περιεζωσμένοι
circa pectora zonis aureis. Et vnum de quatuor
καὶ περιζωννύω περὶ τὰ στήθη ζώνας χρυσᾶς. καὶ ἓν ἐκ τῶν τεσσάρων 7
animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas, ple-
ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς, γεμού-
nas iracundiæ Dei viuentis in secula seculorum.
σας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
‖ à maiestate Et impletum est templum fumo ‖ ex gloria Dei, & de
γεμίζομαι καὶ *ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, καὶ ἐκ τῆς 8
virtute eius: & nemo poterat introire in templum, donec
δυνάμεως αὐτοῦ· καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν, ἄχρι
ꝑ septem consummarentur septem plagæ ꝑ angelorum.
τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἀγγέλων.

CAP. XVI. 15.

Et audiui vocem magnam de templo, dicentem
Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ναοῦ, λεγούσης τοῖς 1
ꝓ & *septem septem angelis, Ite, effundite * phialas iræ
ἑπτὰ ἀγγέλοις, ὑπάγετε, *ἐκχέατε τὰς φιάλας τοῦ θυμοῦ
Dei in terram. Et abiit primus, & effudit
τοῦ θεοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος, καὶ ἐξέχεε 2
‖ sæuum & pessi- phialam suam in terram: & factum est vulnus ‖ malum & malignum
mum τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν· καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν
ꝑ qui habebant in homines ꝑ habentes characterem bestiæ, &
εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ
ꝓ in eos qui ad- ꝓ adorantes imaginem eius.
orauerunt τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ.
Et secundus angelus effudit phialam suam in
καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν 3
mare: & factus est sanguis tanquã mortui, & omnis anima
θάλασσαν· καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ
viuens mortua est in mari.
ζωῆς ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ.
*super Et tertius angelus effudit phialam suam *in flumina
καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς 4
καὶ τὰς

& fontes aquarum: & factus est sanguis.
καὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα.
Et audiui angelum aquarum dicentem, Iustus
καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος, δίκαιος
es * qui es & qui eras, sanctus, quia hæc iudicasti. * Domine, ‖ es, ℣ eras
εἶ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας.
Quia sanguinē sanctorū & prophetarum effuderunt, & sanguinem eis
ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς
dedisti bibere: digni * sunt. Et audiui de altari enim
ἔδωκας πεῖν· ἄξιοί εἰσι. καὶ ἤκουσα ἐκ τοῦ θυσια-
ri, dicentem, Etiam Domine Deus omnipotens, vera
στηρίου, λέγοντος, ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ
& iusta iudicia tua. Et quartus angelus
καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος
effudit phialam suam in solem: & datum est ei
ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον· καὶ ἐδόθη αὐτῷ
æstu affligere homines * in igni. Et æstuaue- * &
καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί. καὶ ἐκαυματί- καυματίζω
runt homines æstu magno, & blasphemauerunt homi-
σθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρω-
nes nomen Dei habentis potestatem super plagas
ποι τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ τοῦ ἔχοντος τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς
has: ‖ non egerūt pœnitētiam ℣ dare illi gloriam. ‖ neque
ταύτας· καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν. ℣ vt darent
Et quintus angelus effudit phialam suam super
καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν
* thronum bestiæ: & factum est regnum eius tenebrosum, sedem
θρόνον τοῦ θηρίου· καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ † ἐσκοτωμένη, σκοτόομαι
& * mandebant linguas suas ‖ ex labore: * commanduca-
καὶ ἐμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ‖ ἐκ τοῦ πόνου· uerunt
Et blasphemauerunt Deum cæli ℣ ex laboribus ‖ præ dolore,
καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων ℣ præ doloribus
suis, & ex vulneribus suis, & non egerūt pœnitentiā ex
αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν
operibus suis. Et sextus angelus effudit phialam
ἔργων αὐτῶν. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην
suam in flumen illud magnum Euphraten: & * exiccata est ficcauit aquam
αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν Εὐφράτην· καὶ ἐξηράνθη τὸ
aqua eius vt præpararetur via * regum ab ortu * regibus
ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν
solis. Et vidi de ore draconis, & de
ἡλίου. καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος, καὶ ἐκ τοῦ
ore bestiæ, & de ore pseudoprophetæ ℣ spi- ℣ exire
στόματος τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου πνεύ-
ritus tres immundos ‖ vt ranæ. Sunt enim spi- ‖ in modum ra-
ματα τρία ἀκάθαρτα ὡς βάτραχοι. εἰσὶ γὰρ πνεύ- narum

& ritus dæmoniorum facientes signa, quæ procedunt ad re-
ματα δαιμόνων ποιοῦντα σημεῖα, ἃ ἐκπορεύ) ὅλη τοῦ βα-
* terræ ges *habitatæ totius: congregare illos in prælium
σιλεῖς τ οἰκουμένης ὅλης, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τ πόλεμον τ
‖ ad diem magnũ ‖diei illius magnæ Dei omnipotentis.
ἡμέρας ἐκείνης τ μεγάλης τ θεοῦ τ παντοκράτορος.
P qui vigilat, & custodit Ecce venio sicut fur: beatus P*vigilans*, & *custodiens*
ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης· μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν 15
vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant tur-
τὰ ἱμάτια αὐτ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τ ἀσχη-
qui vocatur pitudinem eius. Et congregauit illos in locum *illum
μοσύνην αὐτ. καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τόπον τ 16
vocatum Hebraicè Armagedon. Et septimus an-
καλούμενον ἑβραϊστὶ ἁρμαγεδών. καὶ ὁ ἕβδομος ἐξέ- 17
gelus effudit phialam suam in aërem: & exiuit vox
γελος ἐξέχεε τ φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα· καὶ ἐξῆλθε φωνὴ
magna de templo *cæli*, à throno, dicens,
μεγάλη ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ τ θρόνου, λέγουσα,
Factum est. Et facta sunt tonitrua, & fulgura, & voces,
γέγονε. καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ φωναὶ, 18
* nunquam fuit & terræmotus factus est magnus, qualis *non factus est* ex quo homines
καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι
‖ fuerunt ‖*facti sunt* super terram, talis terræmotus sic magnus.
ἐγένοντο ἐπὶ τ γῆς, τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτω μέγας.
Et facta est ciuitas magna in tres partes, & ciuitates
καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις 19
Gentium ceciderunt: & Babylon magna venit in memoriã an-
μνάομαι τῶν ἐθνῶν ἔπεσον· καὶ βαβυλὼν ἡ μεγάλη * ἐμνήσθη ἐνώ-
P calicem te Deum, dare illi P*poculum* vini indignationis
πιον τοῦ θεοῦ, δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τ οἴνου τ θυμοῦ
iræ eius. Et omnis insula fugit, & montes
τ ὀργ αὐτοῦ. καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγε, καὶ ὄρη 20
t aleatum non sunt inuenti. Et grando magna sicut *talentaria*
οὐχ εὑρέθησαν. καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία
descendit de cælo in homines, & blasphema-
καταβαίνει ἐκ τ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλασφή-
* propter plagam uerunt homines Deum *ex plaga* grandinis: quoniam ma-
μησαν οἱ ἄνθρωποι τ θεὸν ἐκ τ πληγ τ χαλάζης· ὅτι με-
‖ facta gna est ‖*plaga* eius vehementer.
γάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτ σφόδρα.

CAP. XVII. 17.

P qui habebant Et venit vnus de septem angelis P*habentibus*
Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τ ἑπτὰ ἀγγέλων τ ἐχόντων τὰς 1
septem phialas, & locutus est mecum, dicens, Veni, ostendam tibi
ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων, δεῦρο, δείξω σοι
τὸ

damnationem meretricis magnæ, ‖ *sedentis* super quæ sedet
τὸ κρίμα τῆς πόρνης τῆς μεγάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ ὑδά-
aquas multas: Cum qua fornicati sunt reges
των πολλῶν· μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς
terræ, & inebriati sunt * *habitantes* terram de vino * qui inhabitant
γῆς, καὶ *ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου μέθυσμα
‖ *fornicationis* eius. Et abstulit me in desertum ‖ prostitutionis
τῆς πορνείας αὐτῆς. καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον
in spiritu: & vidi mulierem sedentem super bestiam coc-
ἐν πνεύματι· καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκ-
cineam plenam nominibus blasphemiæ, habentem capita septem, &
κινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ
cornua decem. Et mulier circundata ♀ purpura ♀ erat
κέρατα δέκα. καὶ ἡ γυνὴ ἦν περιβεβλημένη πορφύραν
& coccino: * inaurata auro, & lapide pretioso, & marga- &
καὶ κόκκινον, κεχρυσωμένη χρυσῷ, καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μάργα-
ritis, habens aureum poculum in manu sua, plenum
ρίτας, ἔχουσα χρυσοῦν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, γέμον
* *abominationibus*, & *immunda* fornicationis ‖ *suæ*. *abominatione
βδελυγμάτων, καὶ τὰ ἀκάθαρτα τῆς πορνείας αὐτῆς. & immunditia
‖ eius
Et in fronte eius nomen scriptum, Mysterium,
καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον, μυστήριον,
Babylon magna, mater fornicationū & abominationum
Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων
terræ. Et vidi mulierem ebriam de san-
τῆς γῆς. καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵ-
guine sanctorum, & de sanguine martyrum Iesu.
ματος τῶν ἁγίων, καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ.
& miratus sum ♀ *videns* illum, admirationem magnam. ♀ cùm viderem
καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα.
Et dixit mihi angelus, Quare miraris? ego tibi
καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος, διατί ἐθαύμασας; ἐγώ σοι
dicam *mysterium* mulieris, & bestiæ * por- * sacramentum
ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βα- * quæ portat
stantis eam, ‖ *habentis* septem capita, & ‖ quæ habet
στάζοντος αὐτὴν, τὰ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς, καὶ τὰ
decem cornua. Bestia quã vidisti, ♀ *erat*, & non est, ♀ fuit,
δέκα κέρατα. τὸ θηρίον ὃ εἶδες, ἦν, καὶ οὐκ ἔστι,
& * *futura est ascendere* de abysso, & in interitum * *abire*: * ascensura est
καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγειν· * ibit:
& mirabuntur ‖ *habitantes* super terram (quorũ non sunt scripta ‖ inhabitantes
καὶ θαυμάσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται
nomina in libro vitæ à constitutione mundi)
τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου,
videntes bestiam, quæ erat, & non est, & aderit.
βλέποντες τὸ θηρίον, ὅτι ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ παρέσται.

ῶδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν. αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ, ἑπτὰ ὄρη εἰσίν, 9
ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν.
Quinque ceciderunt, vnus est, ‖alius nondum venit: & cùm
οἱ πέντε ἔπεσον, ὁ εἷς ἐστιν, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε· καὶ ὅταν 10
venerit, ρpaululum illum oportet manere. Et bestia quæ erat,
ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μεῖναι. καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν, 11
& non est, & *ipse octauus est, &de septem est, & in interi-
καὶ οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸς ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς ἀπώ-
tum vadit. Et decem cornua quæ vidisti, decem
λειαν ὑπάγει. καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες, δέκα 12
reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed pote-
βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὔπω ἔλαβον, ἀλλ' ἐξου-
‖ post bestiam, statem tanquam reges vnam horam accipient ‖ *cum bestia.*
σίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι μετὰ τοῦ θηρίου.
Hi vnum consilium habent, & virtutem & pote-
οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξου- 13
statem suam bestiæ tradent. Hi cum Agno
σίαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ δίδασιν. οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου 14
pugnabunt, & Agnus vincet illos: quoniam Dominus
πολεμήσουσι, καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτούς· ὅτι κύριος
* sunt, dominorum est, & rex regum. & qui cum illo *vocati,
κυρίων ἐστὶ, καὶ βασιλεὺς βασιλέων· καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ,
& electi, & fideles. Et dixit mihi, Aquæ quas
καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί. καὶ λέγει μοι, τὰ ὕδατα ἃ 15
vidisti, vbi meretrix sedet, populi & *turbæ* sunt: & gentes,
εἶδες οὗ ἡ πόρνη κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη,
‖ in & linguæ. Et decem cornua quæ vidisti ‖, &
καὶ γλῶσσαι. καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες, καὶ τὸ 16
bestia, hi odient fornicariam, & desolatam fa-
θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην ποιή-
cient illam, & nudam *facient illam*, & car-
σουσιν αὐτὴν, καὶ γυμνὴν ποιήσουσιν αὐτὴν, καὶ τὰς σάρ-
nes eius manducabunt, & ipsam concremabunt *in* igni.
κας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί.
ρ enim *Num* Deus ρ dedit in corda eorum *facere* senten-
* vt faciant quod placitum est illi, vt dent ὁ γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώ- 17
tiam eius, & *facere* sententiam vnam, & dare regnum
μην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι γνώμην μίαν, καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν
suum bestiæ, donec consummentur verba Dei.
αὐτῶν τῷ θηρίῳ, ἄχρι τελεσθήσονται οἱ λόγοι τοῦ θεοῦ.
* quæ habet Et mulier quam vidisti, est ciuitas magna, * *habens*
καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ ἔχουσα 18
regnum super reges terræ.
βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

CAP.

CAP. XVIII. ιή.

Et post hæc vidi alium angelum descendentem de
Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ
cælo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est
τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην· καὶ ἡ γῆ * ἐφωτίσθη φωτὶζω
à gloria eius. Et exclamauit in *forti voce
ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ, *fortitudine
dicens, Cecidit, cecidit Babylon magna, & facta est habi-
λέγων, ἔπεσεν ἔπεσε βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικη-
tatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, &
τήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ
custodia omnis volucris immundæ, & odibilis.
φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου, καὶ μεμισημένου·
Quia de iræ vino fornicationis eius bi-
ὅτι ἐκ τοῦ θυμοῦ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς † πε- †ποτίζω
berunt omnes gentes, & reges terræ cum illa
πόκε πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς
fornicati sunt, & mercatores terræ de virtute
ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ
deliciarum eius diuites facti sunt. Et audiui aliam
στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν. καὶ ἤκουσα ἄλλην
vocem de cælo, dicentem, Exite de illa populus
φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν, ἐξέλθετε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός
meus, ne ‖communicetis peccatis eius, & de ‖participes fitis
μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν delictorum
plagis eius, vt non accipiatis. Quoniam ‖adhæserunt ‖ peruenerunt
πληγῶν αὐτῆς, ἵνα μὴ λάβητε. ὅτι ἐκολλήθησαν
eius peccata vsque ad cælum, & recordatus est eius
αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν αὐτῆς
Deus *iniustitias eius. Reddite illi sicut & *iniquitatum
ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. ἀπόδοτε αὐτῇ ὡς καὶ
ipsa reddidit vobis: & duplicate ei duplicia secundum
αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν, καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ
opera eius. in poculo quo miscuit, miscete illi
τὰ ἔργα αὐτῆς· ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ * ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ κεράννυμι
duplum. *Quanta glorificauit seipsam, & in deliciis fuit, *Quantum
διπλοῦν. ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν, καὶ ἐστρηνίασε,
tantum date illi ‖cruciatum: quia in corde suo ‖tormentum, & luctum:
τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν· ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς
dicit, Quia sedeo regina, & vidua non sum, &
λέγει, ὅτι κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμὶ, καὶ
luctum non videbo. ‖Propterhæc in vna die venient ‖ Ideo
πένθος οὐ μὴ ἴδω. διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν
plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & in
αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος, καὶ πένθος, καὶ λιμὸς, καὶ ἐν

igne comburetur: quia fortis ᵉ Dominus Deus * iudicans
πυρὶ κατακαυθήσεται. ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρινας
illam. Et flebunt, & plangent ‖ super illam
αὐτήν. καὶ † κλαύσουσι, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὴν 9
reges terræ, ℘ cum illa ᶠfornicantes, & luxu-
οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες καὶ * στρηνιά-
riantes, cùm viderint fumum incendij eius:
σαντες, ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς.
A longè ſtantes propter timorem * cruciatus
ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ τὸν φόβον τὸ βασανισμοῦ 10
eius, dicentes, Væ, væ ciuitas illa magna Babylon,
αὐτῆς, λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλὼν,
ciuitas illa fortis: quoniam vna hora venit iudicium tuum.
ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά· ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου.
Et ‖ mercatores terræ ℘ plorant, & lugent ſuper illam:
καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσι καὶ πενθοῦσιν ἐπ' αὐτῇ, 11
quoniam merces eorum nemo ᵗemit amplius:
ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι·
Merces auri, & argenti, & lapidis pretioſi, & mar-
γόμον χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου, καὶ μαρ- 12
garitæ, & byſſi, & purpuræ, & ſerici, & coccini: & omne
γαρίτου, καὶ βύσσου, & πορφύρας, καὶ σηρικοῦ, καὶ κοκκίνου· καὶ πᾶν
lignum thyinum, & * omne vas eburneum, & omne vas ex
ξύλον θύϊνον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ
ligno pretioſo, & ‖ ære, & ferro, & marmore,
ξύλου τιμιωτάτου, καὶ χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ μαρμάρου,
Et cinamomum, & ℘ ſuffitus, & vnguentum, & thus,
καὶ κινάμωμον, καὶ θυμιάματα, καὶ μύρον, καὶ λίβανον, 13
& vinum, & oleum, & ſimilam, & triticum, & iumenta,
καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον, καὶ σεμίδαλιν, καὶ σῖτον, καὶ κτήνη,
& oues: & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & ᵘanimæ
καὶ πρόβατα· καὶ ἵππων, καὶ ῥαίδων, καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς
hominum. Et poma deſiderij animæ tuæ
ἀνθρώπων. καὶ ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου 14
diſceſſerunt à te, & omnia pinguia & præclara
ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ
* inuenient iam perierunt à te, & non amplius non * inuenies illa.
ἀπώλοντο ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ εὑρήσεις αὐτά.
Mercatores horum ‖ diuites facti, ab ea à lon-
οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ μα- 15
gè ſtabunt propter timorem ℘ cruciatus eius, flen-
κρόθεν στήσονται διὰ τὸν φόβον τὸ βασανισμοῦ αὐτῆς, κλαίον-
tes, ac lugentes; Et dicentes, Væ, væ ciuitas
τες καὶ πενθοῦντες· καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις 16
illa magna ᵉcircumamicta byſſo, & purpura, & coccino,
* μεγάλη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον καὶ πορφυροῦν καὶ κόκκινον,
καὶ

ᵉ eſt
ᶠ qui iudicabit
‖ ſe κλαίω
℘ qui ᶠfornicati ſunt, & in delitiis vixerunt, στρηνιάω
* tormentorum
‖ negotiatores ℘ flebunt, & lugebunt
ᵗ emet
* omnia vaſa eboris, & omnia vaſa de lapide ‖ æramento,
℘ odoramẽtorum, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei, & ſimilæ, & tritici, & iumentorum, & ouium,
ᵘ animarum
* inuenient iam
‖ qui ſunt
℘ tormentorum
quæ erat

& deaurata *in auro & lapide pretioso, & margaritis: * erat

καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις·

Quoniam vna hora ‖ *desertæ* sunt tantæ diuitiæ: & omnis ‖ destitutæ

ὅτι μιᾷ ὥρᾳ *ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος· καὶ πᾶς ἐρημόω

gubernator, & omnis qui *nauibus nauigant, & nautæ, & *quotquot ρ qui

κυβερνήτης, καὶ πᾶς ὁ ἐπὶ τόπον πλοῖον πλέων, καὶ ναῦται, καὶ ὅσοι * lacum nauigat,
* qui in mari

mare operantur, à longè steterunt,

τὴν θάλασσαν ἐργάζονται, ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, locùm

Et clamauerunt videntes ‖ *fumum* incendij eius,

καὶ ἔκραζον βλέποντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς,

dicentes, Quæ similis ciuitati huic magnæ?

λέγοντες, Τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ;

Et miserunt pulueres super capita sua, & clamauerunt

καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον

flentes, & lugentes, & dicentes, Væ væ ciuitas

κλαίοντες, καὶ πενθοῦντες, καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαί ἡ πόλις

illa magna, in qua diuites facti sunt omnes ρ *habentes* naues ρ qui habebant

ἡ μεγάλη, ἐν ᾗ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες τὰ πλοῖα

in mari de *pretio eius: quoniam vna hora Pretiis

ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς· ὅτι μιᾷ ὥρᾳ

desolata est. Exulta super eam cælum, & sancti,

ἠρημώθη. εὐφραίνου ἐπ' αὐτῇ οὐρανὲ, καὶ οἱ ἅγιοι,

& Apostoli, & Prophetæ: quoniam iudicauit Deus iudicium

καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ προφῆται· ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρῖμα

vestrum de illa. Et sustulit vnus angelus fortis lapi-

ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λί-

dem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens,

θον ὡς μύλον μέγαν, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων,

*sic impetu mittetur Babylon illa magna ciuitas, & non *Hoc

οὕτως ὁρμήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ

inuenietur ‖ *amplius*. Et vox citharœdorum, & musicorum, ‖ vltrà iam.

μὴ εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν, καὶ μουσικῶν,

& tibia canentium, & ρ *clangentium* non audietur in te amplius: & ρ tuba,

καὶ αὐλητῶν, καὶ σαλπιστῶν οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι· καὶ

omnis artifex omnis artis non inuenietur in te amplius: &

πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι· καὶ

vox molæ non audietur in te amplius.

φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι.

Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox spon-

καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῇ ἐν σοὶ ἔτι· καὶ φωνὴ νυμ-

si & sponsæ non audietur in te adhuc: quia mercatores

φίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι· ὅτι οἱ ἔμποροί

tui erant * magnates terræ, quia in * veneficio tuo * principes
* veneficiis tuis

σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου

errauerunt omnes gentes: Et in ea ‖ *san-* ‖ sanguis

*ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἐν αὐτῇ αἷ- πλανάω

ꝑ qui interfecti sunt

gines prophetarum & sanctorum inuentus est, & omnium ꝑ martyrum in terra.

μάτα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

CAP. XIX. ιθ'.

ꝑ turbarum multarum

Et post hæc audiui quasi vocem *turbæ multæ magnam

Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ μεγάλην 1

ꝓ Laus,

in cælo dicentium, Alleluia, * Salus, & virtus,

ἐν τῷ οὐρανῷ, λεγόντων, ἀλληλουϊά· ἡ σωτηρία, καὶ ἡ δυναμις,

‖ Deo nostro est.

& gloria ‖Dei nostri. Quia vera & iusta

καὶ ἡ δόξα τοῦ θεοῦ ἡμῶν. ὅτι ἀληθιναὶ καὶ δικαιαι 2

ꝑ sunt * de meretrice magna,

iudicia ꝑ eius, quia iudicauit *meretricem magnam, quæ

αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινε τὴν πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις

διαφθείρω

corrupit terram in *fornicatione sua, & vindicauit

* prostitutione ‖ manibus

* διέφθειρε τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ

sanguinem seruorum suorum de ‖manu eius.

αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ ἐκ χειρὸς αὐτῆς.

ꝑ dixerunt,

Et iterum ꝑdixit, Alleluia: & fumus eius

καὶ δεύτερον εἰρηκαν, ἀλληλουϊα, καὶ ὁ καπνὸς αὐτῆς 3

ascendit in secula seculorum. Et ceciderũt

ἀναβαινει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἔπεσον 4

seniores viginti quatuor, & quatuor animalia, &

οἱ πρεσβύτεροι οἱ εἰκοσιτέσσαρες, καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ

adorauerunt Deum sedentem super thronum, dicentes,

προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνου, λέγοντες,

Amen. alleluia. Et vox de throno exiuit,

ἀμήν· ἀλληλουϊα. καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ θρόνου ἐξῆλθε, 5

ꝑ Laudem dicite Deo nostro * qui timetis

dicens, *Laudate Deum nostrum omnes serui eius, &

λέγουσα, * αἰνεῖτε τὸν θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ

*timentes ‖ cum ‖ parui & magni.

αἰνέω

‖ pusilli ꝑ magni,

οἱ φοβούμενοι αὐτὸν, οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγαλοι.

Et audiui quasi vocem turbæ ꝑmultæ, & sicut vocem 6

καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ, καὶ ὡς φωνὴν

aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum *fortium, dicentium,

ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λεγόντων,

Alleluia: quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotens.

ἀλληλούϊα· ὅτι ἐβασίλευσε κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ.

Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam

χαίρωμεν καὶ * ἀγαλλιῶμεθα, καὶ δῶμεν τὴν δόξαν 7

ἀγαλλιάομαι

ei, quia venerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præpa-

αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡτοί-

rauit seipsam. Et datum est illi vt *amicietur

μασεν ἑαυτήν. καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται 8

* cooperiatse

byssino splendenti & candido. ‖nam byssinum, iustificationes

βύσσινον λαμπρὸν καθαρόν. τὸ γὰρ βύσσινον, τὰ δικαιώματα

‖ enim,

τῶν

sanctorum sunt. Et *dixit mihi, Scribe. Beati ‖ qui * dixit ‖ qui
καὶ λέγει μοι, γράψον, μακάριοι οἱ
ἁγίων ὄντι. & dicit mihi, ρ sunt.
bead coenam nuptiarum Agni vocati ρ.
εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. Καὶ λέγει μοι,
Hæc verba vera sunt Dei.
οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί εἰσι τοῦ θεοῦ.
Et cecidi ante pedes eius *adorare eum: *vt adorarem
καὶ ἔπεσον ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ προσκυνῆσαι αὐτῷ·
& dicit mihi, vide ne*: conseruus tuus sum, & fratrum *feceris
καὶ λέγει μοι, ὅρα μή· σύνδουλός σου εἰμὶ, καὶ τῶν ἀδελφῶν
tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora:
σου τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ· τῷ θεῷ προσκύνησον·
‖ enim
ἡ γὰρ μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας.
Et vidi cælum apertum: & ecce equus albus,
καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκὸς,
ρ qui sedebat & ρsedens super eum *vocatus Fidelis & Verax, * vocabatur
καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν καλούμενος πιστὸς καὶ ἀληθινὸς,
* cum & *in iustitia iudicat & ‖ belligerat. ‖ pugnat.
καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ.
† autem * sicut
Ἀι δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ φλὸξ πυρὸς, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
eius diademata multa: habens *nomina scripta, &
αὐτοῦ διαδήματα πολλά· ἔχων ὄνομα γεγραμμένον, καὶ
nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse.
ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός.
Et *circumdatus *vestimentum tinctum sanguine: & * vestitus erat veste aspersa
καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι· καὶ
vocatur nomen eius, Verbum Dei.
κέκληται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὁ λόγος τοῦ θεοῦ.
Et exercitus qui ‖ in cælo, sequebantur eum in ‖ sunt
καὶ τὰ στρατεύματα τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθει αὐτῷ ἐπὶ
equis albis, *induti byssino albo ρ mundo. * vestiti, ρ&
ἵπποις λευκοῖς, †ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καθαρόν. ἐνδύομαι
Et de ore eius procedit gladius *anceps, * ex vtraque parte
καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία δίστομος,
acutus, vt in ipso percutiat Gentes: & ipse *pascet regit
ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη· καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ
eas in virga ferrea: & ipse calcat ‖ lacum ‖ torcular
αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ
vini furoris iræ Dei omnipotentis.
οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος.
Et habet in vestimento & in femore suo *nomen scri-
καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ ὄνομα γεγαμ- ρ dominantium.
ptum, Rex regum, & Dominus ρ*dominorum.
μένον, βασιλεὺς βασιλέων, καὶ κύριος κυρίων.

Et vidi vnum angelum stantem in sole, & clamauit voce
καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ, καὶ ἔκραξε φωνῇ 17
magna, dicens omnibus auibus *volantibus in medio
μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετωμένοις ἐν μεσου-
cœli, Venite* congregamini ad cœnam magnam Dei:
ρανήματι, δεῦτε *συνάχθητε εἰς τὸ δεῖπνον τὸ μέγα τοῦ θεοῦ
Vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum,
ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ σάρκας χιλιάρχων, 18
& carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium
καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθημένων
in ipsis, & carnes omnium, liberorumque & seruorum,
ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων, ἐλευθέρων τε καὶ δούλων,
‖ & pusillorum ‖ paruorumque & magnorum. Et vidi bestiam, &
μικρῶν τε καὶ μεγάλων. καὶ εἶδον τὸ θηρίον, καὶ τοὺς 19
reges terræ, & exercitus eorum congregatos
βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα
ρ ad faciendum Pfacere prælium cum *sedente in equo, & cum
* illo qui sedebat
ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ τοῦ
exercitu eius. Et apprehensa est bestia, & cum
στρατεύματος αὐτοῦ. καὶ †ἐπιάσθη τὸ θηρίον, καὶ μετ' 20
ea pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, in
αὐτοῦ ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν
quibus seduxit *accipientes characterem bestiæ, &
οἷς ἐπλάνησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς
‖ adorantes imaginem eius. viui missi sunt hi duo
προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ· ζῶντες †ἐβλήθησαν οἱ δύο
ρ ardentis & sulphuris. in stagnum ignis ρardens in sulphure.
εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ.
Et cæteri occisi sunt in gladio sedentis
καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημένου 21
ρ qui procedit super equum, *procedente de ore ipsius: & omnes
ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐξελθούσῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· καὶ πάντα τὰ
anes saturatæ sunt ex carnibus eorum.
ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

CAP. XX. κ'.

Et vidi angelum descendentem de cœlo, habentem
Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα 1
clauem abyssi, & catenam magnam in ma-
τὴν κλεῖν τῆς ἀβύσσου, καὶ ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖ-
nu sua. Et apprehendit draconem, serpentem
ρα αὐτοῦ. καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν 2
antiquum, qui est diabolus & satanas, *seducens
ἀρχαῖον, ὅς ἐστι διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν

οἰκου-

habitatam totam, & ligauit eum *mille annos. *per
εἰκουμένην ὅλην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη.
Et misit eum in abyssum, & clausit, &
καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισε, καὶ
3 signauit super illum, vt non seducat amplius gentes,
ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανᾷ ἔτι τὰ ἔθνη,
donec consummentur mille anni: & post hæc oportet illum
ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη· καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν
solui ‖ *parum tempus.* Et vidi ℘thronos, & ‖ modico tẽpore ℘ sedes:
4 *λυθῆναι μικρὸν χρόνον. καὶ εἶδον θρόνους, καὶ λύω
sederunt super ᵉeos, & iudicium datum est illis. & ani- ᵉeas,
ἐκάθισαν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ κρίμα ἐδόθη αὐτοῖς· καὶ τὰς ψυ- * decollatorum
mas *secuti percussorum propter testimonium Iesu, &
χὰς τῶν † πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ, καὶ πελεκίζω
propter verbum Dei, & qui non adorauerunt
διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τῷ
bestiam, neque imaginem eius, ‖ & *non acceperunt* charactere℘ ‖ nec ℘ eius
θηρίῳ, οὔτε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα
in ᶠfrontem suam, & in manum suam: & vixerunt, & ᶠfrontibus aut in manibus suis:
ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν· καὶ ἔζησαν, καὶ
regnauerunt cum Christo mille annis. Et cæteri
5 ἐβασίλευσαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ χίλια ἔτη. καὶ οἱ λοιποὶ
mortuorum non vixerunt donec consummentur mille anni. hæc
τῶν νεκρῶν οὐκ ἔζησαν ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη· αὕτη
*illa resurrectio prima. Beatus & sanctus ‖ *habens* * est ‖ qui habet
6 ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων
partem in resurrectione prima: in his secunda
μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος
mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei, &
θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν· ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ, καὶ
Christi: & regnabunt cum illo mille annis.
τοῦ Χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη.
Et cùm consummati fuerint mille anni, soluetur satanas
7 καὶ ὅταν τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ σατανᾶς
de carcere suo: & exibit ℘seducere Gentes ℘ & seducet
ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ· καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη
quæ ᶠin quatuor *angulis terræ, Gog & Magog ᶠsunt super * angulos
τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις τῆς γῆς, τὸν Γὼγ καὶ τὸν Μαγώγ,
‖congregare eos in prælium: quorum numerus ℘sicut are- ‖ & congregabit ℘ est
συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον· ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμ-
na maris. Et ascenderunt super latitudinem
8 μος τῆς θαλάσσης. καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος
terræ, & circuierunt castra sanctorum, &
τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλευσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων, καὶ τὴν
ciuitatem dilectam. Et descendit ignis de cælo
πόλιν τὴν ἠγαπημένην. καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
9-3

à Deo, & deuorauit eos. Et diabolus
ἀπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς. καὶ ὁ διάβολος 10
qui seducebat *seducens eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris,
ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ θείου,
vbi & bestia & pseudoprophetæ, & cruciabuntur
ὅπου καὶ τὸ θηρίον καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθήσονται
die ac nocte in secula seculorum.
ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super
Καὶ εἶδον θρόνον μέγαν λευκὸν, καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' 11
eum, cuius à conspectu fugit cælum & terra, &
αὐτὸν, οὗ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ
φεύγω locus non est inuentus eis. Et vidi mortuos,
τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς, 12
* pusillos magnos, & * parvos stantes in conspectu throni, &
τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς μικροὺς ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ
libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est
βιβλία ἀνεῴχθησαν· καὶ ἄλλο βιβλίον ἀνεῴχθη, ὅ ἐστι τῆς
vitæ: & iudicati sunt mortui ex ‖ scriptis in
‖ his quæ scripta erant ζωῆς· καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς
libris, secundùm opera ipsorum. Et dedit mare
βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα 13
eos qui in eo mortuos, & mors & infernus dederunt *suos ipsorum
P erant * suos qui in ipsis τοὺς ἐν αὐτῇ νεκροὺς, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς ἑαυτῶν
erant mortuos: & * iudicati sunt unusquisque secundùm opera ipsorum.
* iudicatum est de singulis νεκροὺς· καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.
Et mors & infernus missi sunt in stagnum
καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ 14
ignis: hæc est mors secunda, *stagnum ignis.
πυρός· οὗτός ἐστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος ἡ λίμνη τοῦ πυρός.
Et ‖ *si quis* non inuentus est in libro vitæ scriptus,
‖ qui καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, 15
missus est in stagnum ignis.
ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

CAP. XXI. κα'.

P enim Et vidi cælum nouum, & terram nouam: *nam primum P*
Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν, καὶ γῆν καινήν· ὁ γὰρ πρῶτος 1
cælum, & prima terra abiit, & mare non
οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθε, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ
est iam. Et * ciuitatem sanctam Hierusalem nouam
ἔστιν ἔτι. καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἰερουσαλὴμ καινὴν 2
ego Ioannes vidi descendentem à Deo de cælo paratam,
ἐγὼ εἶδον καταβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἡτοιμασμένην,
ὡς

sicut sponsam ornatam viro suo.

ὡς νύμφην † κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. κοσμέομαι

Et audiui vocem magnam de *cælo, dicentem, Ecce *throno,

Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης, ἰδοὺ

tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis: &

ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν· καὶ

ipsi populus eius erunt, & ipse Deus ‖ erit cum eis. ‖ eorum

αὐτοὶ λαὸς αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν.

Et absterget ρ omnem lachrymam ab oculis eorum: ρ Deus

καὶ ἐξαλείψει πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν,

& mors non erit vltrà, neque luctus, neque cla-

καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος, οὔτε κραυ-

mor, neque dolor non erit vltrà: quia prima abierunt.

γὴ, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθαν.

Et dixit ‖ sedenti in throno: Ecce noua qui sedebat

καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἰδοὺ καινὰ

facio omnia. & *dixit mihi, Scribe: quia hæc verba ve- *dixit

ποιῶ πάντα. καὶ λέγει μοι, γράψον· ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀλη-

ra & ‖fidelia sunt. Et dixit mihi, ρ Factus sum α & ‖ fidelissima

θινοὶ καὶ πιστοί εἰσι. καὶ εἶπέ μοι, γέγονα τὸ ἀλ ρ Factum est. ego

ω, initium & finis: Ego sitienti dabo de

τὸ ω, ἀρχὴ καὶ τέλος· ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆ

fonte aquæ vitæ gratis.

πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆ ζωῆς δωρεάν.

‖ Vincens possidebit hæc: & ero illi Deus, & ille Qui vicerit

ὁ νικῶν κληρονομήσει ταῦτα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεὸς, καὶ αὐτὸς

erit mihi filius. At timidis ‖, & incredulis, & ‖ autem,

ἔσται μοι υἱός. τοῖς δὲ δειλοῖς, καὶ ἀπίστοις, καὶ

* peccatoribus, & abominandis, & homicidis, & fornicatoribus, & * execratis,

ἀμαρτωλοῖς, & ἐβδελυγμένοις, καὶ φονεῦσι, καὶ πόρνοις, καὶ

venenicis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars

φαρμακοῖς, καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψευδέσι, τὸ μέρος

eorum ‖ in stagno ardenti igne & sulphure, quod est ‖ erit

αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι ὁ

mors secunda. Et venit vnus de septem

θάνατος ὁ δεύτερος. καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ

angelis habentibus septem phialas plenas septem

ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας γεμούσας τῶν ἑπτὰ

plagis nouissimis, & locutus est mecum, dicens, Veni, ρ Et

πληγῶν τῶν ἐσχάτων, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων, δεῦρο,

ostendam tibi vxorem, sponsam Agni.

δείξω σοι τὴν γυναῖκα, τὴν νύμφην τοῦ ἀρνίου.

Et sustulit me in spiritu in montem magnum &

καὶ † ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καὶ ὑψηλὸν, καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην ἁγίαν

altum, & ostendit mihi ciuitatem magnam sanctam

Hierusalem descendentem de cælo à Deo:
ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ·

* claritatem * & ᾱ Habentem *gloriam Dei: *lumen eius simile lapidi
ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ· ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ 11

‖ pretioso, ℘ iaspidis, sicut crystallum: & habebat ‖preciosissimo, tanquam lapidi ℘iaspidi crystalizanti: habentem
τιμιωτάτῳ, ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι· ἔχουσ᾽
murum magnum & altum: Habentem portas duo-
τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν· ἔχουσαν πυλῶνας δώ- 12
decim, & in portis angelos duodecim, & nomina in-
δεκα, καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπι-
nomina scripta, quæ sunt duodecim tribuum filiorum Israel.
γεγραμμένα, ἅ ἐστι τῶν δώδεκα φυλῶν υἱῶν ἰσραήλ.

* oriente Ab *orientibus portæ tres, & ab aquilone portæ tres,
ἀπὸ ἀνατολῶν πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, 13
occasu & ab Austro portæ tres, & ab ‖ occasibus portæ tres.
καὶ ἀπὸ νότου πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς.

Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis
καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐπ᾽ αὐτῶν 14
duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.
δώδεκα ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου.

℘ qui loquebatur mecum * arundineam auream, * & murum. Et ℘ *loquens cum me* habebat mensuram *calamum aureum,*
καὶ ὁ λαλῶν μετ᾽ ἐμοῦ εἶχε μέτρον κάλαμον χρυσοῦν, 15
vt metiretur ciuitatem, & portas eius*.
ἵνα * μετρήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς.
μετρέω
Et ciuitas ‖ *quadrangularis sita* est, & longitudo eius * quanta
‖ in quadro posita * tanta est ℘ & * de arundine per
καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅσον 16
℘ latitudo: & mensus est ciuitatem *calamo ad stadia
τὸ πλάτος· καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν τῷ κάλαμῳ ἐπὶ σταδίους
* millium & duodecim *millium, duodecim.* longitudo, & latitudo, &
δώδεκα χιλιάδων δώδεκα· τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος, καὶ
altitudo eius æqualia sunt. Et mensus est murum
τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστί. καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος 17
eius centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura homi-
αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώ-
nis, quæ est angeli. Et erat structura muri
που, ὅ ἐστιν ἀγγέλου. καὶ ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους 18
* ex lapide iaspide ipsa vero eius * *iaspis*: & ciuitas aurum mundum, simile vitro
αὐτοῦ ἴασπις· καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρόν, ὅμοιον ὑέλῳ
mundo. Et fundamenta muri ciuitatis, omni
καθαρῷ. καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ 19
lapide pretioso ornata: fundamentum primum, iaspis:
λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι· ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος, ἴασπις·
secundum, sapphirus: tertium, chalcedonius: quartum,
ὁ δεύτερος, σάπφειρος· ὁ τρίτος, χαλκηδών· ὁ τέταρτος,
smaragdus: Quintum, sardonyx: sextum, sar-
σμάραγδος· ὁ πέμπτος, σαρδόνυξ· ὁ ἕκτος, σαρ- 20
δίου·

dius: septimum, chrysolithus: octauum, beryllus: no-
ὁ δεύτερος, σάπφιρος· ὁ τρίτος, χαλκηδών· ὁ τέταρτος, σμάραγδος·
num, topazius: decimum, chrysoprasus: vndecimum, hya-
ὁ πέμπτος, σαρδόνυξ· ὁ ἕκτος, σάρδιον· ὁ ἕβδομος, χρυσόλιθος· ὁ ὄγδοος, βήρυλλος· ὁ ἔνα-
cinthus: duodecimum, amethystus. Et duodecim
τος, ὑάκινθος· ὁ δωδέκατος, ἀμέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα
portæ, duodecim margaritæ, *vnaquæque portarum* ‖ sunt per singulas: & singulæ portæ, erant ex singulis margaritis,
πυλῶνες, δώδεκα μαργαρῖται, ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων
erat ex vna margarita, & platea ciuitatis aurum
ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου· καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον
mundum, tanquam vitrum perlucidum. Et templum non vidi
καθαρὸν, ὡς ὕελος διαυγής. καὶ ναὸν οὐκ εἶδον
ni in ea: *nam* Dominus ℣ Deus omnipotens, templum illius ℣ enim
ἐν αὐτῇ· ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ναὸς αὐτῆς
est, & Agnus. Et ciuitas non *opus habet* egeat
ἐστι, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ
sole, neque luna, vt luceant in ea: nam *gloria* * claritas
ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης, ἵνα φαίνωσιν ἐν αὐτῇ· ἡ γὰρ δόξα τοῦ
Dei illuminauit eam, & lucerna eius ‖ Agnus. ‖ est
θεοῦ ἐφώτισεν αὐτὴν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον.
Et ambulabunt Gentes ℣per *lumen* eius: & reges ℣ in lumine
καὶ περιπατήσουσι τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς· καὶ οἱ βασιλεῖς
terræ afferent gloriam & honorem *suum* in illam. suam
τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν εἰς αὐτήν.
Et portæ eius non claudentur *die.* nox * per diem.
καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ † κλεισθῶσιν ἡμέρας· νὺξ κλεισ
enim non erit illic. Et afferent gloriam & honorem
γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ. καὶ οἴσουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν
Gentium in illam. Et non intrabit in eam ‖ *omne* ‖ aliquid coinquinatum, aut
ἐθνῶν εἰς αὐτήν. καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν
communne, & faciens abominationem & mendacium, ℣ *non* nisi qui sunt
κοινὸν, καὶ ποιῶν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμ-
pti in libro vitæ Agni.
μένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

CAP. XXII. κβ'.

Et ostendit mihi fluuium *purum* aquæ vitæ, splen-
Καὶ ἔδειξέ μοι ποταμὸν καθαρὸν ὕδατος ζωῆς, λαμ-
didum tãquam crystallum, procedentem de *throno* Dei, & sede
πρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ
Agni. In medio plateæ eius, & * flumi- * ex vtraque parte
τοῦ ἀρνίου. ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς καὶ τοῦ πο-
nis, hinc & hinc lignum vitæ, ‖ *faciens* fructus duo- ‖ afferens
ταμοῦ, ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς, ποιοῦν καρποὺς δώ-

φ menses singulos decim, per φ mensem unumquemque reddens fructum suum: &
δεκα, κατ' μῆνα ἕκαστον ἀποδιδοὺς τὸν καρπὸν αὐτῆ· καὶ τὰ
folia ligni ad sanitatem Gentium.
φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν.

* amplius: φ sedes
Et omne maledictum non erit *illic: & *thronus Dei &
καὶ πᾶν κατάθεμα οὐκ ἔσται ἐκεῖ· καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ 3
Agni in illa erunt: & serui eius seruient illi.
τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται· καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ.
Et videbunt faciem eius: & nomen eius in
καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν 4

‖ vltrà
frontibus eorum. Et nox non erit ‖illic, & opus
μετώπων αὐτῶν. καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, καὶ χρείαν 5

φ egebunt lumine lucernæ, neque φωτίζω
non habent lucernæ, & lumine solis: quoniam Dominus Deus illumi-
οὐκ ἔχουσι λύχνου, καὶ φωτὸς ἡλίου· ὅτι κύριος ὁ θεὸς †φω-
nabit illos: & regnabunt in secula seculorum.
τεῖ αὐτούς· καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

* dixit * fidelissima sunt
Et *dicit mihi, Hæc verba *fidelia & vera: & Dominus 6
καὶ λέγει μοι, οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί· καὶ κύριος ὁ
Deus spirituum prophetarum misit angelum suum
θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ
* citò. Et δείκνυμι φ qui custodit
ostendere seruis suis quæ oportet fieri ‖in celeritate.
† δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει.
Ecce venio velociter. beatus φcustodiens verba
ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ· μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς 7
prophetiæ libri huius. Et ego Ioannes
προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. καὶ ἐγὼ ἰωάννης ὁ 8

* qui audiui, & vidi
*audiens & videns hæc. & postquã audissem & vidissem,
ἀκούων καὶ βλέπων ταῦτα· καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα,
* vt adorarem
cecidi *adorare ante pedes angeli,
ἔπεσον προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν
‖ qui ostendebat φ dixit * feceris:
‖ostendentis mihi hæc. Et φdicit mihi, Vide ne *: con- 9
τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα. καὶ λέγει μοι, ὅρα μή· σύν-
* enim ‖ & eorũ qui seruant φ prophetiæ
seruus *tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum, ‖ seruantium
δουλός σου εἰμὶ, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν, καὶ τηρούντων
verba φ libri huius. Deum adora.
τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. τῷ θεῷ προσκύνησον.
Et dicit mihi, Ne signaueris verba prophetiæ
καὶ λέγει μοι, μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας 10
* enim Qui nocet
libri huius: *quia tempus* prope est. *Nocens
τοῦ βιβλίου τούτου· ὁ καιρὸς γὰρ ἐγγύς ἐστιν. ὁ ἀδικῶν 11
‖ qui in sordibus est, φ qui est φ iustificetur
noceat adhuc,& ‖sordidus sordescat adhuc,& iustus
ἀδικησάτω ἔτι, καὶ ὁ ῥυπαρὸς ῥυπαρευθήτω ἔτι· καὶ ὁ δίκαιος
iustitiam faciat adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc.
δικαιοσύνην ποιησάτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι.
meum est,
Ecce venio citò, & merces mea φcum me, reddere
ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι 12
ἑκάστῳ

*unicuique opus erit eius.
ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον ἔσται αὐτοῦ.
principium & finis, primus & nouissimus.
ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος.
†facientes mandata eius, vt sit potestas eorum in
οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ
ligno vitæ, & portis intrent in ciuitatem.
ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν.
Foris canes, & venefici, & *fornicatores, & homicidæ, & ‖impudici,
ἔξω οἱ κύνες, καὶ οἱ φαρμακοὶ, καὶ οἱ πόρνοι, καὶ οἱ φονεῖς, καὶ ‖idolis seruientes
‖idololatræ, & omnis †amans & faciens mendacium. †qui amat & facit
οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος.
Ego Iesus misi angelum meum testificari vobis
ἐγὼ ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν
hæc in ecclesiis. Ego sum radix & genus
ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος τοῦ
Dauid, stella splendida *matutina.
Δαυὶδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωϊνός.
Et Spiritus & sponsa dicunt, Veni. & *audiens *qui audit,
καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, ἔρχου. καὶ ὁ ἀκούων
17 dicat, Veni. & ‖sitiens veniat, †volens accipiat ‖qui sitit,
εἰπάτω, ἔρχου· καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω, ὁ θέλων λαβέτω †& qui vult
aquam vitæ gratis. Contestor* ego omni audienti enim
18 ὕδωρ ζωῆς δωρεάν. μαρτυρῶ ἐγὼ παντὶ ἀκούοντι
verba prophetiæ libri huius: Si quis appo-
τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· ἐάν τις ἐπι-
fuerit ad hæc, apponet super illum Deus *sepsem plagas
θῇ ἐπ' αὐτά, ἐπιθήσει ἐπ' αὐτὸν ὁ θεὸς τὰς ἑπτὰ πληγὰς
scriptas in libro isto. Et si quis *abstu- *diminuerit
τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. 19 καὶ ἐάν τις ἀφε-
lerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet
λῃ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελοῖ
Deus partem eius de ‖ligno vitæ, & de ciuitate ‖libro
ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ *ξύλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐκ τῆς πόλεως βίβλου
†sancta, †scriptis in libro isto. †& de his quæ
τῆς ἁγίας, τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, scripta sunt
Dicit *testans hæc. etiam venio cito, amen. *qui testimonium
20 λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα· ναὶ ἔρχομαι ταχύ· ἀμήν. perhibet istorum
etiam veni Domine Iesu.
ναὶ, ἔρχου κύριε ἰησοῦ.
Gratia Domini *Iesu Christi cum omnibus *nostris
21 ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων τῶν ‖vobis.
‖sanctis. Amen.
ἁγίων. ἀμήν.

FINIS.

To 2258

novum Testamentum Graecum